ȘTEFAN DUMITRESCU

ŞTEFAN DUMITRESCU

DELIRUL, VOL 2

CONTINUARE LA ROMANUL „DELIRUL, VOL I”, DE MARIN PREDA)
MOTO: ROMANUL „DELIRUL, VOL II” SĂ FIE UN ROMAN AL IERTĂRII ŞI AL ÎMPĂCĂRII

Motto: Aşa după cum ştim Mareşalul Ion Antonescu i-a iertat pe trădătorii şi asasinii lui, şi ai Ţării. Nu ştim dacă Marin Preda şi Nicolae Ceauşescu i-au iertat pe asasinii lor. În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, această Carte, inspirată din cealaltă dimensiune de spiritul lui Marin Preda, să fie o Carte a iertării şi a Împăcării pentru totdeauna! Binecuvântat şi slăvit în veci să fie Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh! Îl rugăm pe Domnul nostru Iisus Christos să fie cu această carte!

MOTO: „ Mareşalul însuşi a fost executat de agenţii Moscovei, ca fascist. Adevărul este că Mareşalul Antonescu este cel care a pus capăt mişcării fasciste din România, oprind toate activităţile teroriste ale Gărzii de Fier din 1941 şi suprimând toate activităţile politice ale acestei organizaţii. Eu însumi răspunzând unei întrebări a lui Antonescu, la procesul sau – montat de comunişti – am confirmat că teroarea fascistă de stradă a fost oprită la 21 ianuarie 1941, zi în care Mareşalul a luat măsuri draconice pentru a face să înceteze anarhia fascistă (…) În timpul perioadei de dominare hitleriste în Europa, eu am fost în contact permanent cu mareşalul Ion Antonescu, care a făcut foarte mult bine pentru îndulcirea soartei evreilor expuşi persecuţiilor rasiale naziste (…) Eu am fost martorul unor scene emoţionante de solidaritate şi de ajutor între români şi evrei, în momente de grele încercări din timpul Imperiului Nazist din Europa. Mareşalul Ion Antonescu a

rezistat cu succes presiunilor naziste care cereau măsuri dure împotriva evreilor. El este cel care mi-a dat paşapoarte în alb, pentru salvarea de teroarea nazistă a evreilor din Ungaria, a căror viaţă era în pericol!”

Fragment din „Testamentul lui Wilhelm Filderman, Preşedintele Comunităţii evreieşti din perioada celui de-al Doilea Război mondial.

CUVÂNT ÎNAINTE AL AUTORULUI.

Fiecare carte îşi are Destinul ei, aşa cum scriitorii îşi au destinul lor. Un scriitor nu este autorul în întregime al destinului sau al biografiei sale.

Cum nu este nici „vinovat” în totalitate de tragedia sau dezastrul destinului său. Unii sunt mai fericiţi, alţii sunt mai nefericiţi. Nu de ei a depins fericirea sau nefericirea lor. Ci mai mult de veacul în care s-au născut, de „epoca” în care au trăit. Ştiu că eu, scriitorul Marin Preda, autorul Moromeţilor, voi fi un scriitor despre care se vor face multe afirmaţii, unii mă vor contesta, alţii mă vor bârfi sau mă vor urî, aşa cum au făcut-o pe când eram încă în viaţă.

Un scriitor ca E M (despre care nici nu se ştie dacă şi-a scris el cărţile sau i le-au scris alţii) pur şi simplu nu m-a suportat în viaţă. Eu lam suportat, ba chiar mi s-a părut firesc ca într-o epocă să trăiască mai mulţi scriitori mari care să aibă păreri diferite. Eu am avut, de exemplu, păreri diferite faţă de contemporanii mei, faţă de alţi scriitori, şi acest fapt mi s-a părut firesc. Dacă toţi scriitorii ar avea aceiaşi opinie, ar emite aceleaşi păreri, unde am ajunge? Foarte sigur la balamuc. Ei, bine, societatea în care am trăit eu (nu în care m-am format) a avut din plin acea doză de alienare care mi-ar permite mie ca scriitor să afirm că am trăit într-un vast şi deghizat balamuc. În 1948, anul când m-am impus eu ca scriitor, cu societatea românească s-a întâmplat ceva foarte grav. De lucrul acesta mi-am dat

seama încă din anii anteriori, când partidul comunist începuse deja să acapareze puterea, că va veni un moment când o dată instaurată Dictatura proletariatului, aşa cum se exprimase Marx, cu societatea umană se va întâmpla ceva extraordinar de dureros, de cumplit.

Ceea ce s-a şi întâmplat. Mii de oameni, îndeosebi intelectuali, începând cu valorile cele mai importante ale neamului, au fost azvârlite în temniţă. Gulagul comunist, despre care aveam cunoştinţă încă din anii

— 1945, s-a extins, devenind însăşi ţara. O parte a naţiunii (cei mai buni oameni ai ei) se afla în puşcării, o alta nu ştia ce se întâmplă cu ea, în timp ce un grup, mă refer la Puterea politică, erau torţionarii care schingiuiau un popor întreg.

Dacă acestea erau fapte vizibile, care se petreceau la suprafaţa vieţii sociale, efectele profunde ale acestor fapte nici măcar nu erau bănuite.

Teroarea comunistă şi Gulagul comunist urmau să „influenţeze” profunzimile fenomenului uman din spaţiul acestei ţări. Care vor fi aceste efecte, ce se va întâmpla cu omul obişnuit, ce se va întâmpla cu scriitorul român, ce se va întâmpla cu milenara clasă ţărănească? La lucrul acesta mă gândeam înfiorat prin anii 1948, 1949.

În 1955, când, după aproape şapte ani, apărea romanul Moromeţii, care avea să-l consacre în modul cel mai profund şi oficial pe scriitorul Marin Preda, începeam să întrezăresc acele „efecte” profunde ale fenomenului comunist. Împărţirea societăţii umane, pe care o făcuse Marx (unul dintre cei mai ticăloşi oameni pe care i-a dat specia umană în istoria ei! Unul dintre cei mai mari criminali ai ei, alături de Engels şi de Lenin. Dar mai ales alături de cei care au stat în spatele acestor trei mari criminali ai umanităţii. De altfel m-am întrebat de mai multe ori cum a putut un popor, este vorba despre poporul evreu, să dea un om, un model uman, de frumuseţea lui Cristos, şi un ticălos universal, aşa cum a fost Marx?), în clasă

exploatatoare şi clase exploatate, va avea ca urmare, ca efect o altă împărţire a societăţii umane, de data aceasta a celei socialiste, în „clasă teroristă”, în clasa călăilor, şi în clasa terorizată, clasa victimelor. Cum a fost posibil să se întâmple acest lucru, mai ales în secolul XX, când s-au făcut atâtea descoperiri ştiinţifice, când civilizaţia umană a fost alfabetizată, „culturalizată”, cum nu s-a mai întâmplat până acum în istorie, rămâne un mister.

Acest adevăr l-am descoperit după ce fenomenul alienării umane luase din păcate proporţii colosale şi profunde şi când nu mai putea fi oprit.

Această realitate o exprima, ca să spun aşa, sintagma, spusă târziu, este adevărat, care mie mi s-a părut cel mai potrivită, „era ticăloşilor”.

Deceniul 1950-1960 a fost prin excelenţă un deceniu al ticăloşilor. Trist adevăr ca scriitor să găseşti „cuvântul ce exprimă adevărul”, cum spune Eminescu, aşa cum am găsit eu formula „era ticăloşilor”, şi să nu poţi lupta împotriva ticăloşiei, a ticăloşilor.

Ei bine, am spus aceste lucruri ca să-i precizez scriitorului şi cititorului care vor trăi după mine, în ce context a trăit, a gândit şi a scris prozatorul Marin Preda. Unii mă vor elogia şi îmi vor găsi merite pentru „curajul” de care am dat dovadă, alţii dimpotrivă, mai ales după ce nu voi mai fi, îmi vor aduce critici, mă vor calomnia, vor putea chiar să afirme orice despre mine, în sensul că scriitorul care am fost, deşi căpătase „o poziţie socială” în timpul vieţii lui, care, deşi beneficia de un prestigiu anume, na făcut, n-a spus, n-a dres destul pentru epoca în care a trăit. Cine are dreptate? Au numai unii dreptate, au amândouă părţile?

Ceea ce nu ştiu cititorii care sunt contemporani cu mine, contemporani cu această carte, Delirul, şi ceea ce nu ştiu mai ales cititorii viitorului, nu ştiu că epoca în care am trăit a fost atât de cumplită, că efectele ei au fost atât de profunde, de devastatoare, încât nimeni nu a putut să se sustragă acestor efecte. Nici victimele, nici călăii (care

ştiau), nici cei care eventual vor spune că nu ştiau. Ei bine, cititorului din viitor (pentru că celui contemporan cu mine sunt convins că nu voi mai apuca să-i vorbesc) îi voi spune că nici scriitorul, oricare a fost el, inclusiv Marin Preda, nu a scăpat efectelor „erei ticăloşilor”, aceste efecte care şi pentru cel mai avizat om erau nebănuite. Astfel, am fost şi eu ca tot omul „erei ticăloşilor” (de fapt erei victimelor şi călăilor, însă numai aceştia şi-au impus punctul de vedere, numai ei au „existat”) un scriitor duplicitar. Aş fi vrut să spun adevărul dar nu puteam, şi am terminat prin a nu mai şti ce este adevărul, prin a mi se stinge acele „reflexe ale adevărului”.

Este foarte grav ce spun eu? Nu ştiu! Dar este foarte adevărat că în timp ce eu îmi scriam opera „ca un om normal” (dând chiar un roman bun ca Moromeţii), în Gulagul românesc mureau şi sufereau mii de intelectuali, sute de mii de victime. Era normal acest lucru? Sigur că nu era normal. Cititorul va înţelege bine acest lucru. Unii vor spune, „este un ticălos şi el pentru că în timp ce la Canal murea intelectualitate ţării el îşi scria Moromeţii, fără să spună nimic, fără să ia atitudine împotriva Călăilor care guvernau”. Este adevărat. Are dreptate acest cititor care mă acuză. Da, dar eu, tânărul scriitor care eram pe atunci ştiam că dacă mă voi ridica să spun adevărul, să ţip împotriva călăilor, „nu voi mai scrie Moromeţii”, unde spun foarte multe adevăruri. Da, sunt scriitorul vinovat că n-am spus adevărul când trebuia ca să pot să spun alte adevăruri! Mai multe şi poate mai mari!

Am tăcut şi n-am spus Marele adevăr (care de altfel era unul vizibil, în mod paradoxal, era o banalitate, îl ştia şi cel mai prost om) ca să pot spune micile adevăruri, care însumate, alăturate, puse cap la cap, ar fi putut să sugereze, dar altfel, acel Mare adevăr. Este adevărat că am fost un scriitor curajos (atât cât s-a putut), care am spus unele adevăruri, pe care alţii nu le-au spus, în acelaşi timp, o spun cu toată luciditatea, încă din timpul vieţi, sunt un

scriitor vinovat în faţa neamului meu, a timpului, a copiilor mei. Ar fi trebuit să spun Marele adevăr! Cum? Mam gândit mult la lucrul acesta: sinucigându-mă! Am făcut această afirmaţie de faţă cu Nicolae Ceauşescu, unul din Marii Tirani din istoria poporului român, un conducător totuşi cu unele merite, câteva din ele mari. Numai aşa se putea spune marele adevăr. Nu ştiu dacă voi avea curajul să-l spun vreodată, în forma sa cea mai autentică, nudă şi ca fapt artistic, sinucigându-mă.

Am fost un om şi un scriitor vinovat, pentru că am trăit într-o epocă şi într-o lume vinovată. Comunismul ca fenomen al alienaţiei umane, a îmbolnăvit absolut totul în universul în care s-a înstăpânit şi s-a dezvoltat. A victimizat şi a satanizat totul! Toate lucrurile, toate fiinţele, tot ce fiinţa în universul uman în care se înstăpânise, inclusiv universul, fusese îmbolnăvit. Eu însumi eram un „scriitor bolnav" (dacă o să am posibilitatea o să dezvolt această temă, a scriitorului bolnav), eu însumi am fost un scriitor dedublat, eu recunosc că am fost un scriitor laş, un scriitor care încercând să spun adevărul (adevăruri) am ascuns Adevărul.

Pentru că epoca în care am trăit a fost o epocă dedublată, o epocă laşă, o epocă ce a minţit. Ce vreţi, am fost şi eu om! Spre deosebire de alţi scriitori eu am singurul merit că „m-am căutat" pe mine. M-am înstrăinat ca să mă caut, şi căutându-mă, probabil m-am înstrăinat. Şi înstrăinându-mă m-am regăsit, şi regăsindu-mă n-am mai ştiut cine sunt. M-am rătăcit.

Da, dar eu am încercat să lupt. Că n-am învins, că voi fi învins, eu am încercat să lupt. Iar câteodată, din păcate, n-am încercat nici acest elementar şi minim lucru. Pur şi simplu n-am mai luptat. Însă mi-a fost limpede că atunci când n-am mai luptat nici n-am mai existat. E un mare şi adânc adevăr acesta pe care l-am trăit cu toată profunzimea fiinţei mele.

Am spus lucrurile acestea nu ca să mă disculp de ceea ce eu numeam „imensa vină a scriitorului de a nu spune adevărul”, crima Scriitorului de a nu spune adevărul, ci ca să mă accept pe mine aşa cum sunt, ca să mă împac cu mine, şi ca să-l fac pe cititorul operei mele să privească opera pe care am scris-o şi din acest punct de vedere.

Am fost un scriitor bolnav pentru că am trăit şi am scris într-o epocă bolnavă, într-o lume bolnavă, cu oameni bolnavi, cu idealuri bolnave.

II.

N-am spus Marele adevăr (care repet, este sinuciderea, gestul studentului Ian Palah, care şi-a dat foc în 1968, după invazia Cehoslovaciei de către Trupele Tratatului de la Praga) ca să spun adevăruri. În Delirul vol I şi vol II spun asemenea mari adevăruri. Într-un roman ulterior, pe care aş vrea să-l intitulez „Cel mai iubit dintre pământeni” voi spune adevăruri despre şi din era ticăloşilor. Ce s-a întâmplat în „era ticăloşilor” când omul (personajul va fi un intelectual) a încercat să „dialogheze” cu istoria, să se ia la luptă cu istoria.

În era ticăloşilor omul a fost strivit de istorie. Ei bine, dar ca să înţeleg de ce am ajuns noi în era ticăloşilor m-am întors în istorie puţin înapoi. Am căutat să înţeleg. Există în istoria poporului român, în acest veac o clipă, care este aşa cum spunea un cunoscut scriitor, o „clipă astrală”.

Atunci în această clipă „ni s-a schimbat istoria”. Putea să fie altfel.

Dar nu a fost. De la acea clipă ni se trage toată suferinţa din ultimii 30-35 de ani. Este vorba de clipa astrală numită 23 august 1944. Această dată de 23 august ne-a fost de două ori fatală. O dată la 23 august 1939 când a fost semnat pactul Ribentrop-Molotov, şi când ni s-au răpit vechile teritorii româneşti, Basarabia şi Bucovina, şi 23 august 1944, când a fost arestat Mareşalul Ion Antonescu. Am încercat să înţeleg ce s-a întâmplat atunci. Am încercat

să înţeleg cine a fost Ion Antonescu. Am încercat să înţeleg de ce!

Unii, evident necunoscând istoria aproape deloc, ceea ce este foarte grav, afirmă că Ion Antonescu şi-a avut greşelile sale. Ceea ce se poate să fie adevărat. Da, dar aceşti „unii”, uită că Ion Antonescu a condus România, ţara din mijlocul uraganului, al cancerului social-istoric care cuprinsese în anii 1939-1945 lumea, cu o siguranţă, cu o artă şi cu o ştiinţă perfectă. România a fost condusă magistral de un Conducător în momentul cel mai greu din istoria ei. Sau într-unul din aceste momente.

Aşa cum se cunoaşte el a fost la un pas de a scoate în cele mai onorabile şi bune condiţii, pentru noi, ţara din vâltoarea care a fost Cel de-al Doilea război mondial. Dacă România ar fi încheiat Armistiţiul cu Stalin, în urma Telegramei trimise chiar de marele Tiran de la Moscova în chiar dimineaţa zilei de 23 august 1944, prin care acesta îi spunea lui Antonescu, Mareşalului, că este de acord să încheie acest Armistiţiu (scrisoare care i-a fost ascunsă Mareşalului de năpârcile complotiste de la Ministerul de externe, de cei care l-au arestat), ei bine, România s-ar fi putut salva în istorie.

În urma semnării acestui Armistiţiu România ar fi ieşit din război, trupele ruseşti trecând numai printr-un coridor din nordul ţării şi-ar fi continuat drumul către Berlin, unde ar fi ajuns mai târziu decât 9 mai

1945, cu pierderi şi mai mari (şi nu se ştie dacă în timpul acesta nemţii nar fi avut bomba atomică), ei bine, şi aceasta după cucerirea Berlinului.

Armata sovietică fiind epuizată şi decimată, Stalin însuşi ar fi gândit aşa; n-ar mai fi atacat armata română, care avea peste un milion de soldaţi şi era odihnită, bine instruită şi echipată. Geografia politică a Europei ar fi arătat altfel. Este mai mult ca sigur că lucrurile ar fi evoluat astfel. Cei care l-au arestat pe Antonescu au comis una dintre cele mai

mari tâmpenii, sinucideri, ticăloşii din istoria noastră şi din istoria Europei.

Cine cunoaşte bine istoria celui de-al Doilea război mondial şi personalitatea celui care a fost Ion Antonescu îşi dă imediat seama că Ion Antonescu este un fel de „cheie”, de „simbol” în istoria românilor. Am înţeles lucrurile acestea foarte bine. Ca şi Bălcescu trebuia să relev măreţia şi adevărul unuia din Conducătorii cei mai tragici ai istoriei românilor, pentru a trezi poporul. Atât cât era posibil acest lucru.

Primul volum al romanului „Delirul”, l-am scris într-o tensiune extraordinară. L-am scris ca în transă. A fost greu, am avut de întâmpinat multe piedici dar a fost fascinant.

În timp ce mă documentam şi lucram la Delirul, vol. I, am fost urmărit, am fost ameninţat la telefon „să mă opresc aici”, dar am simţit că „aceasta este munca mea de scriitor.” După ce romanul a fost gata, ca să „meargă” a trebuit să fac acel „mic compromis” (oare nu este viaţa noastră un mic compromis, oare nu este opera unui scriitor un mic compromis? Dar nu ne-am întrebat niciodată cu cine am făcut acest mic compromis. De ce, ştiam, dar de fapt ne făceam că nu ştiam!) şi să introduc personajul muncitorului ilegalist, Nicolae Masă şi personajul tânărului revoluţionar, în care toată lumea să-l recunoască pe Nicolae Ceauşescu.

Apariţia romanului a fost un „triumf.” Pentru conştiinţa mea dureros, căci nu putusem să spun tot adevărul. Spusesem însă suficient ca să-l sugerez în toată adâncimea şi amploarea sa. Acest triumf „de scriitor” mi-a adus din păcate nenumărate probleme. Protestul ambasadei sovietice, ameninţări care, chipurile, veneau din partea unor legionari, dar veneau de fapt din partea securităţii române, şi nu atât din partea securităţii cât a celor care sunt şi vor fi duşmanii de moarte, nevăzuţi ai României şi ai poporului român (şi a încă unei forţe oculte, mai ales din partea acesteia), ca şi acea invitaţie din partea lui Cornel Burtică, secretar al C. C. Cu propaganda, care mi-a propus

(auzi ce tupeu şi neruşinare, din partea lui Nicolae Ceauşescu şi a lui, a lui Burtică, desigur) să scriu al doilea volum al romanului „Delirul”, şi personajul principal să fie Nicolae Ceauşescu. Nicolae Ceauşescu şi Mareşalul, desigur. (Este o propunere pe care Destinul i-a făcut-o iar autorul Moromeţilor a refuzato cu mare uşurinţă. Vedem însă alăturate pentru prima dată aceste nume, amândouă tragice ale istoriei şi politicii româneşti. Deosebiţi în multe privinţe, Mareşalul Ion Antonescu şi Generalul Nicolae Ceauşescu, amândoi Conducători ai Statului şi poporului român, aveau să aibă un „sfârşit identic” N. N.)

Propunerea aceasta, în momentul când am auzit-o (eram în Cabinetul lui Cornel Burtică de la C. C.) mi s-a părut atât de grotească, de neinspirată, încât m-a revoltat. Este limpede, acest copil de ţărani, nu atât de săraci ca să nu stea acasă şi să muncească pământul, n-are deloc nici simţul măsurii nici simţul realităţii. Crede că dacă a ajuns Şef de stat, că dacă i se dedică hectare de producţii literare de prost gust merită şi să fie eroul unui roman românesc, scris de Marin Preda. El asta ar vrea, ca romanul să fie scris de Marin Preda. Iar el, Nicolae Ceauşescu, să stea alături de Mareşalul Ion Antonescu. (Am arătat mai sus că operaţia aceasta de alăturare a celor două nume şi personalităţi ale istoriei româneşti a făcut-o Istoria. În acelaşi timp Preda n-a fructificat o şansă pe care i-a dăruit-o destinul. Sigur că dacă autorul Moromeţilor ar fi acceptat acest proiect, din care ar fi rezultat un roman fals, în care un dictator comunist viclean şi fără meritele lui Antonescu apărea preamărit, da, dar astfel Preda ar fi avut posibilitatea să spună mai multe lucruri despre Antonescu. (Nota îngrijitorului ediţiei.)

Am resimţit acest lucru ca pe o blasfemie, nu numai la adresa Mareşalului dar şi a istoriei române. De altfel Nicolae Ceauşescu se înconjurase de acum de marii Domnitori ai poporului român, Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, alături de care apărea în multe tablouri, ce-i mai

trebuia lui să facă parte dintr-un roman cu Ion Antonescu. Adică Ambasada sovietică a protestat că eu „l-am scos de la naftalină pe Ion Antonescu”, însă aceiaşi ambasadă n-avea să protesteze că alături de mareşal apare Nicolae Ceauşescu! În sfârşit, logica Puterii a fost întotdeauna ilogică.

Din acel moment mi-am dat seama că Nicolae Ceauşescu avea să se scufunde în istorie în farsă şi în grotesc, nici măcar în comedie. Stând eu acolo, în fotoliul din faţa lui Burtică (şi la prostul acesta ce nume, Burtică. Burtică şi Verdeţ, a circulat un excelent banc pe seama ăstora, un dobitoc, un analfabet ca Verdeţ şi o jigodie şi vulpe nemaipomenită să ajungă prim ministru. Sigur că da, dacă toate lichelele şi scursurile neamului acesta ajung Şefi de stat şi prim miniştri, academicieni şi profesori universitari de ce să nu fie şi personajele unor romane semnate de Marin Preda? Să aştepte ei mult şi bine că le voi face eu plăcerea aceasta!) abia m-am abţinut să nu „explodez” şi să încep să-i înjur de mamă şi să-i bag unde trebuie pe amândoi, şi pe Ceauşescu şi pe Burtică.

M-am abţinut pentru că „mai aveam de spus ceva în istorie. „Şi o să-l spun. Romanul „Cel mai iubit dintre pământeni” va fi edificator în sensul acesta. La început Burtică m-a rugat. „Ştiţi, propunerea a plecat din altă parte, dar este şi dorinţa tovarăşului şi a tovarăşei. Mai ales a tovarăşei.” Când am auzit chestia asta mi-am spus în gând „mon cher”, stăpâneşte-te, nu scoate o vorbă ca să ieşi viu de aici şi după aia om vedea.” Am încercat eu s-o scald, că câr că mâr, Burtică, de, Secretar cu propaganda, de faptul că el reuşea să mă convingă depindea scaunul lui.

Chifla lui. La bufetul C. C. Se mănâncă numai chifle dulci. Fragede de ţi se topesc în gură. Când a văzut că nu mă convinge a trecut la ameninţări.

Atunci mi-a sărit şi mie ţandăra, dar m-am stăpânit. Despărţirea de Burtică a fost aşa şi aşa, eu i-am răspuns

doar atât „să mai vedem, tovarăşe Burtică.” Din acel moment însă îmi sărise ţandăra şi decizia era luată.

Intenţionam, într-adevăr, să scriu al doilea volum al „Delirului”, chiar dacă trebuia să-l scriu cu compromisuri, sau pentru sertar, în cazul în care însă Nicolae Ceauşescu dorea să fie el „personajul principal”, că ăsta fără să fie personaj principal nu poate, este limpede că acest volum „nu va apare”. Aceasta a fost decizia pe care am luat-o în acel moment.

Şi aşa, mulţi din cei cu care discutasem îmi spuseseră că nu văd „cum aş duce mai departe volumul doi.” Viaţa îţi oferă însă surprize când nu te aştepţi.

Cam la trei săptămâni după întâlnirea asta cu Burtică ăsta (deştept de-i dau fasolele pe nas) şoferul meu mă invită la prânz la el la masă. „La o palincă, dom’ Preda.” Mă uit eu la el, era şoferul meu de atâţia ani şi Săvulică (Savu Dumitrescu, a fost şoferul Editurii Cartea Românească, de la înfiinţarea ei până la moartea stranie a lui Marin Preda. Nota îngrijitorului ediţiei) nu-mi făcuse niciodată o asemenea invitaţie. „Ce spui, mon cher, şi chiar ai o palincă bună?”. „Vă lingeţi pe deşte, cum se spune, dom Preda.” „Bine, domnule, îi spun, mon cher, să ştii că îţi fac bucata. Vin să-ţi beau ţuica”. „Vă aştept, dom Preda. Atunci la zece vin şi vă iau eu de acasă.” Aşa am rămas înţeleşi. La zece Săvulică, punctual ca de obicei, a venit şi m-a luat. Soţia s-a interesat unde mergem.

Săvulică făcea pe misteriosul.

În sfârşit, vreau să spun că palinca de la Săvulică a fost un pretext.

Nu e vorbă, am băut palincă pe cinste, însă nu pălinca era „obiectul discuţiei”. La masa dată de Săvulică mare mi-a fost mirarea când am dat de unul dintre filosofii noştri cei mai buni. Îi scosesem câteva cărţi la Editura Cartea Românească. Cu el mai era un „filosof” dintr-o generaţie şi mai veche (cei doi filosofi, după cunoştinţa noastră au fost Anton Dumitru şi Petre Ţuţea, nota îngrijitorului ediţiei).

Discuţia a fost interesantă. A. D. (Anton Dimitriu N. N), care este o minte profundă a tăcut mai mult, în schimb a vorbit celălalt, bătrânul cu chipul osos, cu forma capului ţuguiată şi cu ochii nespus de vii. Nu-l cunoşteam, acum îl vedeam pentru prima dată, şi după un moment de tatonare, când am simţit că nu-l prea înghit, filosoful mi-a devenit simpatic. Deşi cuvântul simpatic nu este cel mai potrivit. Dar avea în el însă şi ceva care te incită, te irită tot timpul.

M-au felicitat pentru apariţia romanului „Delirul”, era necesar acest roman în cultura românească, se vedea însă, mi-a spus A. D., că „lucrurile sunt spuse cu fereală”, dar încă nu fusese spus „adevărul despre Mareşalul Antonescu şi despre neamul românesc”. „Şi acesta este unul şi acelaşi adevăr?”, am întrebat. „Da, a răspuns filosoful bătrân cu capul ţuguiat. Şi acest adevăr trebuie spus. Este adevărul neamului şi al istoriei române”, a apăsat el când a rostit aceste cuvinte. „Bine, dar de ce nu-l spuneţi dumneavoastră?” s-a ridicat ceva în mine „.

Pentru că noi nu-l putem spune. Şi chiar dacă l-am putea nu l-am spune ca dumneata. „Dar cum îl spun eu?”. Dumneata îl spui ca un scriitor, eşti cel mai mare prozator postbelic şi ai obligaţia să spui adevărul acesta.„ Bătrânul fiind cam surd probabil vorbea tare şi dădea din mână. Mie lucrul acesta nu mi-a plăcut şi am vrut să mă ridic. Mai ales că dacă nu-l cunoşteam pe A. D., om de vastă şi distinsă cultură, această întâlnire mi-ar fi părut suspectă.

„Te rog să mă ierţi că-ţi spun adevărul, a continuat, tot aşa cu vocea ridicată ţuguiatul, dacă pleci te superi ca văcarul pe sat, şi n-am făcut nimic atunci. Înseamnă că vom aştepta iar alţi patruzeci de ani până când va mai apărea un prozator de talia dumitale, şi el va apărea, dar atunci nu ştiu dacă voi mai fi eu…”A. D. Care asculta liniştit mi-a făcut semn să mă aşez. „Aşa sunt filosofii, zice el, ei sunt formaţi la şcoala disputelor filosofice. Însă dacă veţi avea răbdare o să aflaţi lucruri foarte profunde „.

„Păi dumneata, a început să mă certe ţuguiatul, nici măcar n-ai avut curiozitatea să afli care este „acel adevăr despre Mareşalul Antonescu şi neamul românesc „ şi vrei să pleci că te simţi dumneata ofuscat. Stai, domnule, jos să-l afli! În loc să mă irite şi mai rău cuvintele ţuguiatului, despre care, asta am aflat-o mai târziu, un alt mare filosof român, stabilit la Paris a afirmat că este genial, m-au făcut să mă aşez şi să ascult.

„Antoane, a zis inervat filosoful ţuguiat, în gura căruia cuvintele aveau o senzorialitate extraordinară, eu zic că cu omul ăsta (nu se ferea deloc să vorbească cu cacofonii, am observat, deşi la viaţa lui lucrase în diplomaţie, fiind obişnuit cu cele mai elevate stiluri) trebuie să vorbim direct. Mai ales că eu am să-i spui (aşa zicea, spui, cum vorbeau ţăranii altădată) câteva vorba de la obraz „. Asta, bineînţeles, m-a incitat. Mi-a atras atenţia şi m-a făcut să rămân.

III.

Aşa am aflat de existenţa Umilei Inteligenţe. La început am dat capul pe spate şi mi-a venit să râd, aşa cum făcea personajul meu literar din „Delirul”, Ştefan Paul. Ceea ce am auzit însă în continuare m-a convins. Mai ales seriozitatea celor doi filosofi.

Există aşadar o Intelighenţie românească, organizată. N-am putut să aflu mai multe lucruri. „Nu se putea deocamdată”. „Asta depinde de dumitale”, mi-a spus ţuguiatul. Dar dacă te mai îmbeţi şi te duci la dumneata la Căminul cultural din Siliştea, de unde eşti dumneata, şi clătinându-te de beat ce erai şi spui în gura mare că dumneata „eşti om cu O mare”, în cazul acesta n-o să intri niciodată în Intelighenţia românească. „Am zâmbit, chestia asta mi-a plăcut”. Şi cine o să hotărască lucrul acesta, l-am întrebat, nu cumva dumneata?”. „În nici un caz, mi-a răspuns supărat bătrânul filosof, dumneata vei fi acela. De dumneata depinde”.

Aşadar neamul românesc are o Inteligenţie a lui. Aşa cum există, de pildă, Inteligenţia rusească. Inteligenţia românească este ceea ce se cheamă o „masonerie”, (dar nu masoneria aceea, pe care o ştim. Deci nu Masoneria. N n) o „frăţie de cruce a celor mai mari valori pe care le dă acest neam”, valori care sunt ajutate şi au datorie să lupte pentru „evoluţia neamului românesc”. Ei sunt bineînţeles nişte apărători ai neamului, dar prin faptul că sunt minţi creatoare ei lucrează în primul rând pentru „dezvoltarea spirituală a acestui neam”.

Am întrebat dacă sunt o ramură sau o prelungire a Masoneriei interbelice, din care au făcut parte Sadoveanu, şi alţii. Nu, nici vorbă!

Umila Inteligenţie se opune acestei masonerii, care ne-a adus foarte mult rău, Sadoveanu fiind un om vinovat de multe rele pe care le-a făcut acestui neam. Inteligenţia românească este o „frăţietate sacră”, trebuie neapărat să crezi în Dumnezeu, să fii un slujitor convins al lui Iisus Christos, dar mai ales trebuie să fii un slujitor umil al neamului tău. Nu exaltat şi iraţional, cum au fost legionarii, în nici un caz. Inteligenţia umilă nu acceptă violenţa, de crimă nici nu poate fi vorba. Nu este o organizaţie politică, ci una spirituală. „Ehei, domne Preda, mi-a spus filosoful ţuguiat, cu ochii lui atâta de vii că parcă-ţi râdeau în faţă, neamul acesta a avut, are şi va mai avea, minţi extraordinare. Aceste minţi însă cum se „ridică puţin” devin setoşi de putere sau de glorie ca Iorga. Pe Iorga gura, avea gura slobodă, şi câteodată mai debita şi prostii, l-a distrus. Dacă ar fi fost umil, ar fi făcut parte din Umila Inteligenţie românească, şi s-ar fi salvat… Aşa, Iorga n-a putut fi salvat. Inteligenţia românească nu are nevoie de inteligenţe care se pun mai presus de ţară, care se cred buricul pământului, ci de inteligenţe umile, care se pun cuminţi în slujba ţării, trudind răbdătoare la ridicarea ei. O valoare pe lângă inteligenţa şi puterea ei de creaţie mai trebuie să aibă ca dimensiuni ale firii, credinţa, cuminţenia aceea profundă,

românească, umilinţa, slujirea binelui aproapelui. Orice minte care se iveşte în spaţiul românesc, pentru că noi suntem un popor axiofag, care ne distrugem, ne mâncăm valorile, (ceea ce este foarte adevărat) trebuie întâmpinată, ajutată să dea cât mai mult acestui neam.

Iată ce face Umila Intelighenţie românească. Mi-am manifestat dorinţa de a intra şi eu în intelighenţia românească. De fapt era mai mult o curiozitate. Atâtea lucruri auzisem despre Masonerie încât nu poţi să nu fii cel puţin curios. „Nu se putea, mi s-a răspuns”. Nici Nichita Stănescu nu a fost „cooptat”, deşi el are sufletul bun. Şi de ce nu se putea?

„Pentru că dumneata nu eşti un om credincios, cuminte şi umil”, mi-a răspuns filosoful ţuguiat, care acum îmi devenise foarte drag. „Dacă o să te faci băiat cuminte, poate”.

Deocamdată dumneata o să fii ajutat să scrii acest roman, „Delirul vol. II” Ţi se va pune la dispoziţie toată informaţia de care ai nevoie. Nu va mai trebui să mergi dumneata la Arhive, să scoţi fişe, ele sunt gata scoase, făcute pentru dumneata. Din ele vei afla adevărul despre Mareşal şi neamul românesc, despre ce s-a petrecut la 23 august 1944, una dintre cele mai blestemate şi negre zile din întreaga Istorie a României. Ele, acele documente, există şi îmi vor fi puse la îndemână, pentru a le folosi pentru Delirul, vol. II, însă mai important decât informaţiile trebuie redat acel „mare adevăr despre Neamul românesc şi Mareşalul Antonescu”.

Iată care era lucrul cel mai important. Dacă eram de acord, „această problemă nici nu se pune, mi-a spus-o în faţă ţuguiatul, acum râzând cu dragoste, dumneata eşti cel mai mare prozator postbelic şi este o datorie în faţa neamului românesc ca acest volum doi al „Delirului” să existe”.

Eram de aceeaşi părere. Ne-am despărţit într-o atmosferă prietenească.

Aşadar, am conchis, aceşti doi filosofi sunt dintre membrii Umilei Intelighenţe româneşti, am gândit în sinea mea. Contăm pe discreţia dumneavoastră, mi-a spus la plecare filosoful A. D., care mi-a spus că se putea să treacă miercuri pe la Editură ca să discutăm despre manuscrisul pe care-l depusese de anul trecut. I-am răspuns că-l aştept cu plăcere. „Şi să nu mai bei, şi să ai grijă de dumneata, mi-a recomandat Ţuguiatul, că e păcat de mintea şi de condeiul dumitale! Şi încearcă să te împaci cu Dumnezeu şi să devii credincios!”. Am râs amândoi.

Hm! mi-am spus pe drum, în timp de Săvulică mă aducea acasă.

Tăceam amândoi, cine ar fi crezut că ar fi existat o Intelighenţie românească!

IV.

Aşa a început scrierea Delirului, vol. II. Un roman singular în creaţia mea, şi cred că în creaţia oricărui romancier. În primul rând că acest roman a fost scris pe ascuns. În ascuns. Tuturor cunoştinţelor, prietenilor şi duşmanilor mei, care m-au întrebat dacă lucrez la volumul doi, şi de ce nu mă apuc de această carte, le-am răspuns că nu scriu la nici o carte, momentan. Mai târziu o să văd, dar am în proiect un alt roman. Ceea ce este foarte adevărat, mă gândeam la „Cel mai iubit dintre pământeni” care a şi început să prindă contur în imaginaţia mea”.

„Cel mai iubit dintre pământeni” va fi romanul Gulagului comunist al deceniului 1950-1964 (ce deceniu, că este un deceniu mai mare cât roata carului, cat un secol, pentru cel care l-a trăit!), al luptei intelectualului român cu Istoria şi lumea, îmbolnăvite de totalitarism.

„Delirul, vol. II” va fi romanul acelei mari întrebări, ce s-a întâmplat atunci la 23 august 1944, de ce, al Adevărului neamului românesc, şi al adevărului acelui Mare conducător al poporului român, fără noroc în Istorie. Popor fără noroc, Conductor fără noroc! Acest roman, „Delirul,

vol. II”, pe care o perioadă l-am scris pregătind celălalt roman, este unul dintre cele mai interesante şi stranii, prin destinul lui, dintre romanele scrise de mine, şi dintre romanele literaturii române.

În primul rând îl scriu în ascuns, aşa cum am mai spus. Sunt un scriitor care mă ascund de mine şi scriu un roman, despre care nu voi şti niciodată când va apărea, şi unde va apărea. Dacă Nicolae Ceauşescu şi comunismul vor dura mai mult decât mine, acest roman va apărea postmortem. Cei din Inteligheţie mi-au propus două variante: să scriu cu un stil Preda, uşor schimbat, pentru a fi publicat în străinătate, deşi nu este o variantă prea fericită, pentru că exilul românesc nu constituie un public numeros, şi prea patriot. „A doua variantă a fost să-l scriu ca pe un roman care va apărea cândva, nu ştiu când, şi care va spune acel adevăr despre „Mareşalul Antonescu şi despre neamul românesc”.

Acum cunosc acest adevăr despre care mi-au vorbit cei doi mari filosofi români. Acest adevăr este „îngrozitor”, şi eu nu cred că el trebuie adus la cunoştinţă poporului român. Aşa cum Einstein, în urma eşuării Experimentului Philadelphia, a spus că Omenirea nu este pregătită să cunoască unele adevăruri, la fel spun că nici poporul român nu cred că este pregătit să cunoască adevărul despre el însuşi. În cazul acesta nu ştiu cum voi proceda. O să văd pe parcurs, scriind capitolele.

Deci romanul acesta este scris de un scriitor care se ascunde. După ce termin un capitol, vine „persoana” care trebuie să mi-l ia, i-l predau, şi aceste capitole se adună undeva. Nu ştiu unde. Mi s-au dat asigurări că „acea persoană care se ocupă de asamblarea romanului” este un bun cunoscător al operei mele. În timp ce scriam am încercat „să atenuez” puţin stilul Preda. De multe ori am uitat de acest lucru, absorbit de scena pe care o descriam. De asemenea acest roman este scris într-un interval de timp mare, printre alte scrieri, de aici senzaţia de „roman

mai temperat, mai fundamental”, pe care i-o dă acest roman cititorului faţă de volumul I al „Delirului”.

Am fost uimit, în timp ce scriam la acest roman, de amintirile iubirilor mele ca om, şi ca adolescent. Este multă dragoste în acest roman. Fără voia mea iubirile netrăite, pentru că despre acea dragoste netrăită (cea mai frumoasă) este vorba în această carte, mi s-au insinuat în suflet, trecând din subconştient în paginile şi în viaţa personajelor.

Totul este adevărat, nimic nu este „provocat.” Luaţi cu grijile, cu problemele, pe care ne imaginăm că le rezolvăm ca nişte naivi, şi în realitate ele, aceste probleme, ne transformă în Sisifi banali, cotidieni, uităm să ne mai trăim iubirile care ni se strecoară în suflet. Care îşi strigă dreptul la viaţă.

Mi s-a sugerat să mă abat puţin de la „stilul Preda” (care este inconfundabil, mi s-a mai spus lucrul acesta), pentru că ar exista şi posibilitatea, minimă, ca aceste capitole să cadă în mâinile securităţii. Nu îmi este foarte teamă, mărturisesc sincer acest lucru, dar mi-ar pare rău să se întâmple aşa. În realitate, şi este şi aceasta tot o mărturisire, am fost uimit simţind că acest roman s-a născut singur. El era cel care mă aduna la masa de scris, el era cel care mă făcea să retrăiesc „acea viaţă de tânăr gazetar” din anii războiului.

Se scria, greu, trudnic, cuminte, dar acest roman s-a scris singur.

Terminam un capitol din „Cel mai iubit dintre pământeni”, ca să mă retrag undeva să mai scriu un capitol din „Delirul, vol. II”, nu ca pe un exerciţiu de rememorare, ci ca pe unul de purificare. Popoarele se purifică prin sfinţii şi geniile lor, dacă pot să dea genii ca Eminescu. Un scriitor se purifică prin adevărurile pe care le spune. Şi se construieşte totodată pe sine prin ele. Către sfârşitul anului 1978, am scris atâtea capitole, pe care le-am dat, şi care au ajuns „undeva”, unde un om al Inteligenţei româneşti le adună şi le păstrează pentru a le asambla în viitorul roman, încât am

impresia că am scris un volum şi încă jumătate din cel de-al treilea volum al „Delirului” În acelaşi timp acest roman este unul care nu mai vrea să se termine.

Este un sentiment foarte frumos pe care-l trăiesc în legătură cu această senzaţie. Adevărul teribil, care pe mine m-a şocat săptămâni şi luni de zile, pe care îl aduce acest volum, sper că va „ajuta spiritualiceşte” poporul român. Mă rog lui Dumnezeu ca cel care îngrijeşte, sau va îngriji apariţia în viitor a romanului „Delirul” să fie un om inspirat.

În fond acest roman este asemenea unei sticle pe care un naufragiat pe o insula pustie o aruncă în apele oceanului – împreună cu mesajul care trebuie să ajungă la o destinaţie, şi această destinaţie sunt oamenii. – sperând că o dată şi o dată va ajunge unde trebuie. S-ar putea totodată ca acest „mesaj”, căci romanul este un mesaj, să nu ajungă niciodată acolo unde mi-am dorit eu să ajungă, la sufletul poporului român. La inima poporului român. Pentru a-l cutremura, pentru a-l zgudui, căci numai în urma unui „cutremur de proporţii colosale” mai poate acest popor „să se trezească la realitate în istorie”.

De asemenea nu cred că voi supravieţui în istoria lui Nicolae Ceauşescu să pot vedea acest roman apărut. (mă refer la volumele II şi III ale „Delirului”). Şi cu atât mai mult nu cred că-i voi supravieţui fenomenului comunist ca să mai sper lucrul acesta. În general este posibil ca poporul român să nu supravieţuiască celui mai mare şi mai de neânţeles fenomen din istoria speciei umane care este comunismul.

Le mulţumesc celor din Inteligheţia românească, profundelor şi umilelor minţi care veghează la nemurirea în timp a neamului românesc, şi nu-mi doresc, mie ca fiinţă umană, şi neamului meu ca popor, decât să avem şi noi o dată noroc în istorie! Domnul sa ne ajute! Domnul sa fie cu acest neam şi cu acest roman!

„AUTORUL”

PARTEA ÎNTÂI

I

— Moromete! Bă, Moromete!

Lumina de toamnă târzie fulguia tristă peste sat, peste curtea şi peste casa lui Ilie Moromete.

— Moromete! Bă, Moromete! N-auzi, bă?

Moromete tresărise speriat la auzul numelui său, care fusese aruncat din drum peste poartă, ca o piatră, şi îl lovise în tâmplă, gata, gata să-l trântească la pământ. La ce se gândea? Nu se gândea la nimic, ascuţea nişte araci şi gândurile îi zburaseră aiurea. Apoi se topiseră şi el uitase de el. Acum făcu efortul să se regăsească. Aşa, era în bătătura lui, n-avea ce face şi nu-şi găsea locul, aşa că se apucase să ascută la aracii ăştia. „Pe mă-sa de araci. Mă, al dracului să fie ăla care mă strigă pe mine, dacă acesta nu e al lu Parizianu, bombăni el. Da ce să caute acela acasă când el era tomnai pe frontul de la Odesa”.

Aşa că Ilie Moromete nu se întoarse, îşi văzu mai departe de treaba lui, deşi asta putea fi făcută foarte bine şi la iarnă sau la primăvară. Apoi se gândi că i se păruse, că al lui Parizianu nu vorbea aşa cu el. Îi zicea unchiule. Nici glasul lui Udubaşcă, vecinul lui de peste drum, nu era, nici al lui Ciugudel. „N-are decât să mai strige, că nu l-o durea gura. Pe p… mă-si”, se pomeni vorbind singur. Se auzi poarta şi băiatul lui Parizianu fu văzut apropiindu-se de tocătorul din mijlocul bătăturii, asupra căruia spinarea lui Moromete stătea îndoită ca un semn de întrebare. Catrina care cârpea nişte izmene se uita pe fereastră, „ce-o mai fi căutând şi nărodul ăsta, după ce că Parizianu ne înjură şi ne vorbeşte pe la toate colţurile”. Nevasta lui Moromete se trase la locul ei şi îşi văzu mai departe de ac şi de izmene.

— Moromete, ce faci, bă Moromete, te faci că nu auzi, ai?

Moromete rămase cu barda în mână şi cu gâtul ridicat, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-i taie cineva capul. Avu o tresărire dureroasă, ai fi zis că un junghi i se pusese undeva şi acum îl spinteca de jos în sus.

— Ce ai, unchiule, bine te-am găsit! Te pomeneşti că ţi se puse junghiu cum mă văzuşi?

Moromete închise ochii şi gemu de durere. Apoi îşi scutură capul, încet, îşi înălţă fruntea, cu ochii trişti, în care se amesteca parcă o ceaţă.

— Tu eşti, bă Ştefane? Sau e moartea care veni să mă ia!

— Păi de ce, unchiule, să fie moartea?

— Ori eu visez? Că tot mi se pare mie de multe ori că viaţa asta e un vis.

Şi când visăm noaptea visăm în vis.

Al lui Parizianu izbucni în râs.

— Pe ce te bazezi?

— Da tu pe ce te bazezi de te găseşti acum în bătătura mea, şi la ceasul ăsta? Şi nu eşti pe front la Odesa? Mort?

Încă nu-i trecuse sperietura aceea lui Moromete, şi nici junghiul care se răsucea în el, pentru că Ştefan îl văzu iar închizând ochii de durere.

— Ai, pe ce te bazezi?

Apoi fără să mai aştepte vreun răspuns îşi duse mâna la inimă, bă, al dracului să fie ăla, nepoate, mă speriaşi rău de tot, niciodată nu m-am speriat eu ca acum.

Moromete se jeluia parcă, dar se vedea bine că trecuse printr-o sperietură şi acum îşi revenea.

— Pe ce să mă bazez? Pe pământ mă bazez, că dacă n-ar fi fost el n-ar fi avut trenul pe ce să meargă, ca să vin de la Odesa la Bucureşti, şi de la Bucureşti acasă.

— Păi aici e problema, îşi lăsă Moromete capul în pământ apucându-se saşi facă o ţigară. Eşti aici sau nu eşti aici? Că dacă nu eşti aici e rău. E rău de tot.

Ştefan îşi dădu capul pe spate şi râse cu poftă, dezvelindu-şi dinţii lui mari şi frumoşi. Moromete îşi ridicase capul şi îl privea îngrijorat.

— Şi dacă n-ar fi adevărat?

Tăcerea se ridica din pământ ca o apă rece care le crescu până la genunchi şi urcă în continuare.

— Şi dacă n-ar fi adevărat, unchiule? răsună vocea lui Ştefan al lui Parizianu.

Cu privirea căută un loc unde să se aşeze. Văzu o buturugă aflată mai încolo, se duse şi o luă, apoi se aşează pe ea. Moromete îşi făcuse ţigara şi acum, după ce trăsese un fum, privea încolo, peste gard, înspre grădină, ca şi cum ar fi văzut ceva, care nu era însă cine ştie ce interesant, pentru că pe el îl plictisea.

— Şi dacă n-ar fi adevărat, unchiule, repetă Ştefan întrebarea cu ochii sticlindu-i în cap de o curiozitate neînţeleasă.

Moromete trase fumul în piept şi continuă să privească peste grădină ca şi cum nici n-ar fi auzit.

— Păi nu-ţi spusăi, ţâşniră cuvintele din gura lui, că ar fi rău, înseamnă că ar veni moartea să mă ia.

Acum Moromete părea şi mai trist, cu obrajii lui plini de ţepi, unii albiţi, cu liniile tâmplelor trase în jos.

— Păi de ce să fie moartea? Sau râzi şi zici că eu sunt moartea?

Chipul lui Ştefan al lu Parizianu rămase grav, înclinat înainte, ca şi cum l-ar fi apăsat cineva de sus.

— O fi şi aşa, că duminica ailaltă…aveam sufletul amărât şi închis ca o arătură. Cum sunt arăturile toamna când se lasă ploile şi ceţurile pe ele.

Şi ce mi-am zis eu, ia să mai ies eu şi să mă duc şi eu pe la prietenii mei, că de aia are omul prieteni. De ce a lăsat, la o adicătelea, Dumnezeu lucrul ăsta pe lume, care sunt prietenii? Nu să te foloseşti de el?

— Aha? făcu al lu Parizianu.

Şi am luat-o eu aşa pe zoană, să mă duc la fierăria lu Iocan. Plouase şi pământul era proaspăt şi odihnit, şi se uita nu ştiu cum la mine…

— Aşa? icni al lu Parizianu, se uita pământul la dumitale?

Moromete făcu ochii mari şi îl privi nedumerit.

— Adică cum, de ce să nu se uite? Te pomeneşti că n-oi fi atâta lucru pe lumea asta încât să nu se uite pământul la

mine? Nu ştiam treaba asta, mormăi supărat Moromete.
Tăcuse brusc. Acum apa aceea, care era liniştea ieşită din pământ, începuse iar să crească.
— Păi te întrebai ca să ştiu şi eu cum ai simţit dumneata treaba asta, pentru că şi eu am simţit la fel. Acum două săptămâni când am coborât în gară la Balaci, am simţit aşa dintr-o dată că pământul mă aştepta. Era în el un fel de veselie plină de melancolie în el, că eu venisem acasă sănătos. Al lu Parizianu tăcu un moment gânditor.
— Vezi, Doamne, că el, pământul ăsta, ogoarele care fuseseră culese şi pădurea de la Cotigioaia, ele se gândiră la mine cât timp fusesem eu pe front, cu bateriile de artilerie ori în tranşee cu infanteria. Ele, pământurile astea de la noi, avură grija mea, se rugară pentru mine, şi acum erau bucuroase că mă întorsesem acasă şi acum nu mai putea să mi se întâmple nimic rău. Răsuflau şi ele uşurate.
Al lui Parizianu tăcu, încurcat parcă. Vocea i se umezise gâtuită. Cât timp vorbise Moromete îl ascultase înfiorat. „Măi să fie al dracului, parcă ăsta nu este prostul acela al lu Parizianu, (cu care el, Moromete nu s-a putut înţelege neam.) Ia să-l asculte el mai departe că ce spunea era foarte interesant.
— Îhî, se bucurau pământurile de la noi că venişi tu acasă, Ştefane. Măi să fie al dracului, mai că se miră Moromete înveselit brusc.
— Păi de ce te miri dacă şi dumneata ai simţit acelaşi lucru? Şi apoi de ce să nu se bucure? Aşa, şi spune mai departe, îl rugă Ştefan. Moromete îşi făcea liniştit acum altă ţigară.
— Păi am simţit, făcu el dând din umeri, cum să nu simt, dacă e pământul pe care-l bat de cinzeci şi mai bine de ani, şi care mă cunoaşte. Asta e, că mă cunoaşte! izbucni Moromete ca şi cum ar fi vorbit cuiva care îl combătea.
— Şi de aia se uita el aşa la dumneata! Acum înţeleg şi eu de ce pământurile s-au bucurat când am venit eu acasă. Mă cunoscură.

Moromete îşi aprinsese ţigara şi acum rămăsese pe gânduri.

— Aşa, unchiule… Te simţeai singur şi cu sufletul pustiu şi ai luat-o pe drum la vale să ajungi la fierăria lu Iocan? Să mai schimbi o vorbă cu prietenul dumitale Iocan.

— De unde ştii, tresări Moromete privindu-l în ochi.

— De pe front, de unde să ştiu, eu de ce am fost pe-acolo, ca să am grijă de ziua de ieri, nu?

În ochii lui Moromete se aprinsese o luminiţă care începuse să crească, şi acum îi lumina toată faţa lui chinuită şi îmbătrânită.

— Auzi, nepoate, făcu el, ca un copil care întinde mâinile către tine, da pe Nilă al meu nu l-ai întâlnit acolo pe front pe unde ai fost?

Al lui Parizianu rămase cu mâna în aer. Ar fi vrut să-i spună că frontul e mare, e întins pe mii de kilometri, şi cum să-l întâlnească el în cazul acesta. Din piept îi ieşiră însă numai cuvinte pline de tristeţe:

— Nu l-am întâlnit, unchiule. Da de ce mă întrebi?

— L-a concentrat şi pe el, îngână Moromete. Achim e la trenuri, el e mai ferit, da pe Nilă l-a băgat pe front, acolo în linia întâi unde ai fost şi tu, Ştefane…

— Scapă el, unchiule, n-avea nici o grijă.

— Cum i-o fi soarta, se îndoi Moromete rămânând cu privirea aia a lui uitată peste garduri.

— Aia-i e, cum i-o fi soarta, şopti al lui Parizianu înfiorat.

— L-am visat alaltăieri noapte, continuă Moromete cu vocea stinsă, vorbind rar, era pe front, erau nişte tunuri şi nişte căruţe părăsite, ca în nouă sute şaişpe. Şi el era lângă o căruţă, şi avea burta desfăcută. Îi ieşiseră maţele pe afară şi el stătea întins pe spate cu privirea în cer. Ce e, mă Nilă, cu tine, am ţipat eu, ce e, mă băiatule, ce ţi s-a întâmplat, mă Nilă, băiatul tatii! Da el nu zicea nimic, îşi ţinea numai privirea aia a lui, blândă şi umedă, sprijinită de cer. Şi mie îmi tremurau picioarele şi mă treceau năduşelile de groază, şi mă dădeam de ceasul morţii, că mi se prăpădea băiatul.

Mă, Nilă, tată, am strigat eu la el, să nu mori, mă, băiatule, să nu mă laşi singur prin pustietăţile ăstea. Şi m-am apucat să-i adun maţele să i le pun la loc. O să-i pun maţele la loc, mi-am zis, că nu sunt sparte, şi văd că nu i-a curs mult sânge. I le pun la loc, îl leg eu cu brâul, şi-l sui în căruţă. Şi m-am apucat eu, mă nepoate, şi i-am adunat maţele. Erau moi, cum e mătasea, şi eu le luam cu grijă, să nu se spargă, cu mâinile aspre şi crăpate de muncă. Numai de n-ar plesni nici un maţ, ziceam eu, şi în timpul ăsta îl încurajam, ţine-te tare, Nilă, taicule, ţine-te tare, că ne ajută el Dumnezeu şi scapi.

Şi după ce i-am adunat eu maţele şi i le-am pus la loc ca vai de mine, că nici inimă în mine nu mai aveam, să vezi întâmplarea dracului, Ştefane. Maţele lu Nilă al meu, ca şi cum ar fi fost nişte şerpi, au început iar să plece prin iarbă, pe sub căruţele şi tunurile ălea părăsite şi ruginite, nepoate, mă, se jelui Moromete, ce mă fac eu acum, că am simţit cum se scufundă pământul cu mine. Mă, Nilă, taicule, mă, băiatul meu, ce mă fac eu acum, mă, că îmi moare copilul. Moromete se luase cu mâinile de cap, gâfâia şi avea ochii înspăimântaţi şi aprinşi. Îmi moare copilul, Doamne, m-am luat cu mâinile de cap şi am urlat.

Ştefan al lui Parizianu îl privea şi el împietrit. Niciodată nu-l văzuse pe Moromete vorbind atât de mult, atât de chinuit şi de îngrozit, el, careşi bătea joc de toţi şi-i lua de sus. De aceea nici nu-l putuse înghiţi tatăl lui, adică Parizianu, şi-l duşmănise în toţi anii ăştia.

— Şi pe urmă, şopti el înfrigurat.

— Şi pe urmă, oftă Moromete lăsându-şi mâinile în jos, pe urmă m-am uitat eu la Nilă al meu… Ce facem, mă Nilă, taicule, gemu Moromete, că maţele ăştia ale tale s-au făcut şerpi şi acum fug prin iarbă şi peste tot.

Nu fi trist, taicule, l-am auzit pe Nilă al meu, şi stătea tot aşa, întins pe spate, cu privirile senine, proptite în înaltul cerului. Aşa a fost să se întâmple… Că la nunta mea, a căzut

o stea, stelele şi luna, mi-au ţinut cununa, brazi şi păltinaşi…

Ştefan al lui Parizianu tresări şi-l privi pe Moromete cu un interes şi mai mare.

— Aşa zicea? aproape că strigă el cu ochii măriţi.

— Aşa zicea, nepoate, oftă Moromete, acum parcă mai împăcat. Că adică, lasă, tăicuţule, nu mai fi dumneata îngrijorat, că asta tot trebuia să se întâmple, şi eu o să merg acolo unde s-au dus toţi ai noştri, că nu e o mare nenorocire să mori, acesta e un fapt normal, toţi oamenii mor o dată.

— Hm, păi aşa a făcut ciobanul din Mioriţa, mormăi îngândurat al lui Parizianu. Ete al naibii, Nilă! Bă, unchiule, păi dintre toţi Nilă era ăl mai bun. El ţinea cel mai mult la dumneata dintre toţi, şi atunci când au fugit cu oile, lui i-a părut rău şi s-a gândit cel mai mult la dumneata.

— Păi aşa ziceam şi eu, vorbi liniştit acum Moromete. Da eu vin pe partea ailaltă şi te întreb, ce-o fi cu visul ăla? Adică să fi avut băiatul meu în burtă şerpi, şi de ce-au fugit în lume, că fugeau pe câmp ca nişte iepuri, fir-ar ai dracului ei de iepuri cu mama lor, care n-a avut ce face şi i-a fătat?

— Aha, făcu al lui Parizianu. Frumos spus, îmi place imaginea asta. Apoi schimbând tonul, înveselit deodată, şi dumneata crezi că Nilă ar fi murit

? De asta eşti necăjit! Să nu zici că nu, că eu n-aş fi vrut să te găsesc aşa, şi te cunosc bine.

Moromete îşi înfipse ochii în ai lui Ştefan. Tăcea, dar tăcerea asta a lui era altfel de tăcere. Era grea ca o ploaie împietrită în văzduh.

— Să nu se fi prăpădit bietul Nilă, Ştefane, gemu el. Să nu se fi prăpădit băiatul meu…

Al lui Parizianu stătu un moment concentrat, gândindu-se el la ceva, apoi îşi scutură capul de parcă ar fi avut chef de vorbă.

— Nici vorbă, unchiule! Şi să-ţi spun pe ce mă bazez.

— E! făcu Moromete ochii mari.

— În primul rând că în vise se întâmplă tocmai pe dos. Atunci când visezi rău ţi se întâmplă a doua zi bine. Şi invers. Mie numai aşa mi s-a întâmplat în viaţă. Ajunsesem să ştiu sigur când visez de bine şi când visez de rău.

— Asta cam aşa e, vorbi Moromete întrerupându-l. Apoi, ca şi cum ar fi vrut să se convingă pe el şi mai mult. Asta o ştiu de la Guica. Ei i se întâmpla la fel, când visa de rău i se întâmpla a doua zi un lucru bun, şi când visa de bine dădea a doua zi necazul peste ea.

— Asta e sigur, unchiule, tăie Ştefan cu mâna prin aer. Moromete însă rămăsese cu o expresie tulbure pe chip. Fruntea i se înclinase într-o parte ca şi cum ar fi fost grea de gândurile pe care le avea sub ea.

— Dimpotrivă, o să primeşti o veste bună. Nici nu or să treacă trei zile şi o să primeşti scrisoare de la Nilă. Iar şerpii ăia sunt gândurile rele, pornirile lor împotriva dumitale, şi acum ţi le spune ca să se uşureze, să scape de ele. Fac pariu cu dumneata pe ce vrei.

Moromete îşi lăsase tâmpla într-o parte. Chipul îi era luminat şi blând.

Măcar să-l mai încurajeze puţin, acum dacă-l văzuse aşa îngrijorat. Îi părea rău de el.

— Şi apoi nu s-or întâmpla ele toate visele.

Parcă el nu-l visase a dată, pe când era la Liceu, pe taică-su, pe Parizianu, că era la lemne cu carul şi a căzut un plop gros peste el şi l-a făcut zob. S-a sculat într-un lac de sudoare şi până sâmbătă n-a mai avut stare. Sâmbătă a venit acasă şi l-a văzut pe Parizianu aşteptându-l în tindă. Bine-ai venit, Ştefane, l-a întâmpinat Parizianu, te văzui dupe drum. El s-a oprit în loc pentru că inima îi bătea atât de tare încât a simţit că numai are aer şi i se înmoaie picioarele. A tras aer în piept şi s-a repezit la tatăl lui să-l îmbrăţişeze. Alde Parizianu s-a mirat, pentru că niciodată nu-l îmbrăţişase fiul lui aşa, şi nici el pe Ştefan, cum făcuse acesta acum, gest pe care ţăranii nu-l fac niciodată. Bine că te găsesc sănătos, tăticule, i-a mărturisit el, că te-am visat

rău. Parizianu îi pusese palma pe cap şi-l împinsese într-un gest de familiaritate, ca şi cum ar fi fost ei amândoi prieteni de când lumea. Fugi, mă, de-aici, cu visele tele, Ştefane. Păi tu eşti prost ca Guica să te iei după vise.

— O să primeşti scrisoare, unchiule, sigur o să primeşti scrisoare, se pomeni vorbind tânărul ziarist de la Ziua, acum aflat într-un mic concediu de refacere în satul lui.

— Pe ce te bazezi? Îşi dădu Ilie Moromete capul pe spate, scăpat deodată de toate grijile şi nălucirile lui.

— Pe Freud, îi răspunse Ştefan, trecându-şi mâna prin părul lui mare şi cârlionţat, privind în sus.

— Asta cine p… mă-si mai e, din ce sat, că n-am auzit de el?

— Aha, hă, e unul mare, care a descoperit lumea subterană a omului, profunzimile abisale ale fiinţei umane.

— Nu măi spune, se scărpină Moromete la ceafă, înveselit, împungând într-un mod ciudat cu capul înainte. Şi Vroid ăsta pe ce se bazează, sau o fi crezut că şi-a găsit proştii?

— Aha, hă, se bazează el bine, numai că e cam complicat, lasă că-ţi povestesc eu altădată. Important este că Nilă n-a murit şi o să primeşti în curând scrisoare de la el.

— Aşa o fi, dacă zici tu, nepoate, se sculă Moromete în picioare. Da pentru că-mi luaşi o piatră de pe inimă cu visul ăsta, eu zic că n-ar fi rău să luăm o ţuică. Hai în tindă.

— Nu e rău. Al lui Parizianu se sculă de pe ciotul pe care se aşezase şi o luă după Moromete. Urcară în tindă, acolo unde se adunau Nae Ciubotaru, Giucudel, prietenii lui Ilie Moromete.

— Şi aşa, Ştefane, o să primesc scrisoare, mormăi aproape bucuros Moromete, scărpinându-se în cap. Aşteaptă-mă că viu acuş cu oala.

Ştefan se aşează pe un scaun din cele joase pe care şedeau toţi ai lui Moromete când stăteau la masă. Întoarse capul şi în clipa aceea o văzu pe ga Catrina cosând în odaia în care se afla cufărul şi icoana cu Maica Domnului pe peretele de la răsărit.

— Bună ziua, ga Catrină, ce faci? o întrebă al lui Parizianu. Nevasta lui Ilie Moromete se mulţumi să bombăne ceva fără să-i răspundă, ori poate n-auzise el.

— Aşa, şi cum spusăi, apăru Moromete în tindă cu ulciorul cu ţuică în mâna dreaptă şi cu o cană smălţuită în cealaltă. Îmi era şi mie dor să mai schimb o vorbă cu cineva, că de când a început războiul s-a aşezat o tăcere de mormânt peste satul ăsta.

Moromete se aşează şi el pe un scaun, apoi turnă ţuica în cană cu mâna tremurându-i uşor, şi cu chipul îmbătrânit. Soarele se lăsase înspre apus, dincolo de ogoare, lumina devenise acum roşiatică şi rece, lumină de toamnă târzie.

— Bea, răsună vocea lui Moromete. În aceeaşi clipă un cocoş îşi înălţa trâmbiţa răguşită din oborul vitelor.

Ştefan Paul luă cana din mâna lui Moromete şi rămase aşa cu ea privind în bătătură. Când venise înspre Moromete îi era sufletul vesel, şi acum dintr-o dată îşi simţea fiinţa ca şi cum i-ar fi fost o arătură peste care a căzut bruma.

— Păi, nu bei? îl trezi Moromete cu vocea lui nedumerită. Catrino, vino, fa, să bei şi tu, să ciocneşti cu alde Ştefan, că tot îţi era ţie dor de el de nu mai puteai! Ilie Moromete se uită în felul lui inconfundabil la al lui Parizianu, ca şi cum i-ar fi făcut cu ochiul, dar nu-i făcu.

— Aoleo, ce arde, gemu şi se strâmbă al lui Parizianu.

— Păi de ce e bună, de aia, nu? ridică vocea Moromete şi se apucă din nou să toarne în cană. Hai, fa, n-auzi, că Parizianu te vorbeşte acum număi de bine la toate muierile din Siliştea Gumeşti. Şi Ştefan a ajuns mare, te dă la gazetă la Bucureşti.

— Mai bine te-ai închina, Ilie, şi ai cere iertare Domnului, decât să vorbeşti aşa. Iar alde Parizianu s-o vorbească mai bine pe Guica şi să mă lase pe mine în pace, cu norocul pe care mi l-a dat Dumnezeu, veni din casă vocea slabă a Catrinei.

— Hai noroc, nepoate, făcu Moromete şi dădu cana cu ţuică dintr-o dată peste cap. Plescăi din limbă strâmbându-

se de plăcere. Bă, a dracului de ţuică, plescăi el, de data asta încet, e bună rău de tot.

— Moromete! Bă, Moromete! se auzi o voce puternică, de ai fi zis că a ieşit din pământ chiar lângă ei.

— Pe mă-ta, n-are şi omu tihnă de loc, mormăi Moromete pentru el, întristându-se deodată. Apoi tare: care eşti, bă, acolo, şi nu laşi omu în pace nici să răsufle?

Se auzise poarta semn că cel care strigase intrase în curte şi acum se apropia. Ştefan întoarse capul înspre poartă şi-l văzu pe Ion al lu Leaţu, cu capul înspre grădină de parcă ar fi înlemnit acolo.

— Care eşti, bă, şi nu zici nimic! strigă iar Moromete, de data asta răsucindu-se cu faţa înspre bătătură, şi-l văzu pe Ion al lui Leţu, acela care fusese pus acum poştaş. Acesta stătea ca o stană de piatră, cu faţa aia a lui nerasă şi albită, care parcă îi curgea din căciula brumărie.

— Bă, Moromete, bă! îl strigă al lui Leţu de data asta încet, ca şi cum ar fi vorbit cu el, deşi nu-l vedea pe cel care-l strigase.

— Bă, al lu Leţu, bă, tu eşti, bă? strigă iar Moromete. Ori ai surzit, şi în cazul ăsta mai bine vinde-le, bă, urechile alea cuiva, că iei bani buni pe ele. Vinde-le lu Iocan să facă foale din ele, fi-ţi-ar capu al dracului să-ţi fie, că vii în bătătura omului şi stai ca un stâlp.

Moromete se întorsese acum cu spatele către bătătură şi către numitul Ion al lu Leţu, ca şi cum ar fi terminat cu el, şi acum îşi vedea mai departe de ţuica lui cu al lu Parizianu.

— Hai vino încoace, la o ţuică, Ioane, că a doua oară nu mai zic.

— Aici erai, bă? se auzi vocea murmurată a omului care o pornise către scara prin care se intra în tindă şi în momentul următor veni lângă ei, cu spinarea lui arcuită de parcă ar fi fost Moş Crăciun care ducea în spate un sac nevăzut de scrisori şi de ziare.

— Bună ziua, oameni buni! îşi scoase al lu’ Leţu căciula din cap, da numai jumătate, apoi a doua oară se înclină şi chiar

îşi scoase căciula de tot de pe cap în faţa tânărului ziarist de la Ziua care acum venise acasă, el care fusese pe front şi acum stătea de vorbă ca un om de treabă, cuminte, cum sunt toţi de la ei din sat, cu un consătean de-al lor.

— Să trăieşti, Ştefane, spuse omul cu mult respect. Se citea respectul acesta din felul în care se înclinase şi din stânjeneala omului.

— Hai, ce te ploconeşti aşa, râse Moromete, că nu e prinţul Bibescu, ori tu eşti şi surd de ochi, nu număi de urechi. E Ştefan al lu' Parizianu, bă, nărodule, nu-l cunoşti, ăla care păştea oile cu Nicolae al meu şi cu Sevastiţa ta. Sau n-ai tu o fată pe care o cheamă aşa? râse iar Moromete, care păştea oile când era mică, un râs care era mai mult rânjet, ca şi cum ar fi vrut să-i spună ăluilalt, uite, bă, al lu'Leţu, ce nărod eşti tu că nici nu ştii că flăcăul ăsta e de la noi din sat, care păştea oile cu copiii noştri, da ce să ştii tu care eşti fudul nu număi de ureche dar şi de minte.

— Mie-mi spui, bă, Moromete, se miră Ion al lui Leţu ducându-şi mâna la căciulă, păi nu-l cunosc eu de când era atâtica, şi l-a ţinut al lu' Parizianu cu greutate la şcoli, parcă se veseli omul într-un fel ciudat. Da vezi că acum a ajuns om mare, continuă el, ce nu s-a măi pomenit la noi în sat.

Scrie la gazetă la Bucureşti şi ăia mari de sus au încredere în el şi îl trimit pe front, unde stă de vorbă cu generali, ca apoi să scrie şi să ne spuie nouă ce acte de vitejie au săvârşit soldaţii români. Aici Ion al lui Leţu, care până atunci vorbise dezinvolt, păru încurcat şi necăjit rău. Se opri ca şi cum şi-ar fi dat seama că făcuse o necuviinţă.

— Ete te, bă, al dracu, exclamă Moromete, ca şi cum el n-ar fi ştiut nimic până în acel moment, păi să-l întrebăm pe el, să-l punem pe el să ne povestească, mai ştii, poate că n-o fi aşa.

Ion al lui Leţu devenise iar trist şi preocupat de ceva care-l apăsa ca şi cum i-ar fi spus lui Moromete: am o mare nenorocire pe suflet, bă, prostule, şi ţie-ţi arde de glume, că o viaţă număi de asta te-ai ţinut.

— Aşa e, bă, Ştefane? aproape se răsti Moromete la al lu’Parizianu. Ori ăsta ne vinde gogoşi?

Băiatul lui Parizianu luat prin surprindere nici nu ştiu cum să reacţioneze. Şi apoi mai era şi senzaţia aceasta ciudată, parcă i se lăsase un fel de nisip pe fundul sufletului. Brrr! îi era frig, ziua fusese ea luminoasă, dar fusese o zi rece de noiembrie, şi acum soarele mai avea puţin şi apunea. Se dusese şi ziua asta.

— Bă! nu măi râde, bă, Moromete! îl rugă trist al lu’ Leţu, că sunt vremuri grele şi flăcăii noştri mor, ori sunt răniţi, departe de casa lor.

Ştefan al lui Parizianu îşi spuse în gând că el simţea concret, dureros, cum ziua aceasta se dusese în viaţa lui, dar şi în istorie. Se dusese, rămăsese în urmă, gata, se transformase în trecut, şi nu mai puteai să faci nimic cu ea. Era o bucată ruptă din tine, şi gata.

— Ce vorbeşti, bă, al lu’ Leţu, că n-o fi voie de la primărie să mai râdă omu? Ia o ţuică aici cu mine şi măi bine taci dracului din gură. Că v-aţi făcut toţi ai dracului, cum vă pune şi pe voi cineva într-o slujbă şi vă dă şi vouă să roadeţi un os, oricât de mic ar fi el, cum e slujba asta a ta, toţi vă faceţi ai dracului. He, he, he, lasă că ştim noi! râse de data acesta încet şi cu înţelegere Moromete.

— C-ai fi tu filosof! mormăi Ion al lu’ Leţu, fără să ia cana din mâna omului. Însă aşa ai fost tu toată viaţa, Moromete, filosof, mormăi el. Da eu de azi dimineaţă mă chinuiesc să văd cum îţi spun.

— Du-te, fa, şi tu şi dă la hoarele alea şi la cai, că nu vezi că se lasă noaptea, ori n-au şi ele suflet în ele, număi tu ai că te duci la biserică, unde îl asculţi pe popa ăla al tău frumos! strigă Moromete uitându-se prin geamul cu perdea, dincolo de care, aşezată pe pat şi rezemată de ladă, Catrina Moromete cârpea izmenele şi ciorapii.

Ştefan al lui Parizianu o zărea printr-un loc gol în perdeaua care acoperea fereastra mică.

— Ia gândeşte-te şi tu, fa, Catrino, dacă popii nu i-ar da cineva să mănânce o zi ce-ar zice el? vorbi tare Moromete. Apoi deodată încet: hai noroc!

Şi dădu cana umplută jumătate cu ţuică pe gât. Dacă eşti nărod şi nu vrei să iei, vorbi el singur, eu te rugai, pe gât nu-ţi bag.

Un câine, trebuie să fi fost al lu' Bălosu, lătră de câteva ori răguşit, ca şi cum ar fi fost un câine bătrân şi înţelept, apoi deodată începu să urle lung a morţiu.

— Nea, boală! Strigă la el Moromete dând din mână, de parcă javra lui Bălosu ar fi fost chiar lângă ei.

Ion al lui Leţu, cum îşi trăsese geanta în faţă, îngheţă.

— Moromete, bă, Moromete, mormăi el, să te ajute Dumnezeu, bă, că eu de asta venii, să fii tare, auzi…

— Ce, bă, ce vrei de la mine? vorbi Moromete, care nu înţelegea nimic, apucându-se să toarne în cană.

— Uite ai aici o scrisoare, şi al lu' Leţu scoase din geanta lui de piele un plic de culoare albastră. Dumnezeu să te ajute! repetă el, şi poate o da să fie numai rănit, că dacă e rănit vine acasă şi poate să trăiască mult şi bine cu nevasta lui.

— Ce tot bombăni, bă, acolo, nărodule, păi dacă eşti fudul de urechi!

— Să-ţi dea Dumnezeu noroc şi sănătate! vorbi omul cu mare tristeţe şi-i lăsă plicul în mână vrând să plece. Bine că eşti cu Ştefan, că el te măi poate încuraja, murmură al lu' Leţu. Apoi eu mă duc, oameni buni, că până la capul satului mă apucă seara. Rămâi cu bine Moromete.

Ilie Moromete rămăsese cu plicul în mână, parcă ar fi înlemnit cu capul în jos. Câinele lui Bălosu urla a morţiu. Un car trecea pe drum scârţâind, parcă ar fi avut în el nişte fiare care se frecau, şi acum fiarele astea înebuniseră.

— Rămâi cu bine, Ştefane, se înclină ţăranul poştaş, Ion al lu'Leţu, o să trec eu pe la alde Parizianu, să mai stăm de vorbă, că vreau să te întreb ceva.

Afară lumina zilei devenise roşie. Peste sat tăcerea părea şi mai rece.

— Ho, bă, nărodule, că nu te goni nimeni, de ce eşti tu prost şi vrei să mă faci pe mine să cred că te-am gonit din curtea mea. Când eu te chemai să bem şi noi o ţuică, aşa, ca doi oameni care ne cunoaştem demult.

Catrina Moromete ieşi în tindă trântind uşa după ea.

— Stai, Ilie, stai, stare-ai bumbeni, că n-ai stat neam până acum, eu am fost aia care-am stat o viaţă întreagă pe plimbă la poartă şi am oprit călătorii pe drum. Stai, că deseară mâncăm ciorbă de vorbele tale!

Catrina Moromete trecu prin tindă, coborând în curte, fără să se oprească din bombănit, deşi acum nu mai auzea nimeni ce zice, şi se pierdu pe după colţul casei ca să dea la hoare să mănânce.

— Ce-ai, fa, ai înnebunit? vorbi Moromete ca pentru el, ca şi cum ar fi fost singur. Apoi tare: aduseşi scrisoare de la unul din băieţii mei, te pomeneşti, al lu' Leţu? Sau mi se pare mie?

— Eu zic că nu s-a întâmplat nimic rău de tot, Moromete, bâigui al lu'

Leţu, care nu se obişnuise încă până acum cu adusul veştilor rele de pe front la muierile care aveau bărbaţii în război.

— Trage şi tu un scaun şi stai jos, unde te grăbeşti? vorbi Ilie Moromete, trezindu-se în momentul ăla. Se apucă să umple din nou cana, deşi era îngândurat şi trist cum nu-l mai văzuse niciodată Ştefan până acum.

— Păi nu zisăşi tu, Ştefane, că-mi vine scrisoare de la Nilă, vorbi rar Moromete, că te bazezi pe nu ştiu cine p…mă-sii. Ia, mă, prostule şi bea acilea, că acu mă supăr, şi pe la mine în bătătură nu măi calci! îi întinse el cana cu ţuică lu' al lu'Leţu. Apoi schimbând iar tonul, adresându-se lui Ştefan. Nu ziseşi tu, că-mi vine scrisoare, ori vreai să zici că am spus eu lucrul ăsta? Nu, domnule, ridică Moromete arătătorul în sus. Dumneata ai zis, acum fă bine şi citeşte-o!

Ilie Moromete rămase cu degetul în sus. Avea chipul întunecat, parcă se prăbuşise brusc în el, aşteptând să audă nenorocirea care se întâmplase şi acum se abătuse asupra capului lui. Acelaşi lucru se întâmplase şi cu al lui Leţu care înlemnise cu cana în mână. Al lui Parizianu rămăsese şi el cu gâtul alungit, nu se ştie de ce, ca şi cum ar fi întins urechea să audă.

— E semnat pe verso Nilă Moromete? întrebă tatăl băiatului despre care se presupunea că murise şi pe care-l visase cu două seri mai înainte mort.

Tăcerea îi strângea pe toţi ca o plasă. Şi-n liniştea aceasta urletul câinelui lui Bălosu despica văzduhul, şi el îngheţat, care se prăbuşi deodată peste ei peste ei.

— Te-am întrebat dacă scrisoarea este semnată Nilă Moromete? ridică el mâna în care ţinea scrisoarea pe care i-o dăduse al lui Leţu, ca şi când el n-ar fi putut niciodată să ştie acest lucru, deşi în momentul ăla era cel mai simplu lucru de aflat de pe lume. N-avea decât să întoarcă scrisoarea pe dos şi să citească. Dar el nu făcea lucrul ăsta, nu se ştie de ce.

— Nu, se auzi vorba lui al lu’Leţu, ca un cuţit cu lama în sus.

— Aha, făcu Moromete, revenindu-şi, spunându-şi în sinea lui îngrozit că orice-ar fi tot aia e, nenorocirea sau altceva, ce spunea scrisoarea aia, tot se întâmplase. Hai, Ştefane, să te văd, glăsui el, acum să văd ce deştept eşti. De parcă binele lui Nilă, faptul că el nu murise şi trăieşte, or fusese numai rănit, depindea de deşteptăciunea lui Ştefan al lui Parizianu, ruda lui, cu care nu se înţelesese toată viaţa.

— Hai, întinse el plicul.

— Aa! făcu Ştefan, trezindu-se din spaima care-l făcuse să înlemnească.

Se gândise la visul lui Moromete, dar se gândise şi la Didina lui Aristide, cea care-l făcuse pe el, pe Ştefan Paul, gazetar la ziarul Ziua al marelui Grigore Patriciu, să-şi dea

seama că el nu ştie, sau nu ştiuse până atunci nimic despre ce e ăla destinul omului.

— Hai noroc, Dumnezeu să ne ajute! Eu aşa zic, Moromete, că nu e nimic. Tu zici cum vrei, se bâlbâi Ion al lu' Leţu, şi dete cana peste cap fără să mai plescăie, apoi rămânând înlemnit şi înnegurat cum era mai înainte.

— Da, făcu al lui Parizianu, calm şi cuminte, luând plicul din mâna lui Moromete care începuse să tremure rău. Aşa e!

Lumina devenise şi mai roşie şi un lac de cerneală roşiatică se scurgea acum prin tinda casei lui Moromete. Ziaristul de la Ziua desfăcuse calm plicul conştient fiind că inima îi îngheţase în piept şi nu mai bătea demult. Citise primele rânduri, şi deodată inima îi bubui să-i spargă pieptul. Ce vorbeau ei! Nilă trăia şi era bine.

— A, gemu Moromete, şi capul îi căzu mai jos, ca şi cum i l-ar fi tăiat cineva, nemaiputând să suporte scurgerea timpului.

Al lui Leţu părea de acum o mogâldeaţă înlemnită şi ea.

— A! Gemu iar Moromete, şi în momentul ăsta Ştefan Paul realiză că trebuia să-i comunice unchiului său vestea pe care o aştepta, că nu-l mai putea ţine pe om în tensiune.

— E bine, unchiule, n-are nimic! E viu şi nevătămat, şi vă scrie voios. Iar asta este, se uită el pe cealaltă scrisoare, bătută de data asta la maşină cu nişte litere mari şi drepte, e un Ordin de zi dat de Marele Stat Major…în care e citat caporalul Nilă Moromete. Aici al lui Parizianu se opri ca să citească şi cealaltă scrisoare scrisă de mână, citeţ, cu litere mici şi semnată colonelul Marin Godeanu, care le scria părinţilor caporalului Nilă Moromete, din comuna Siliştea Gumeşti, anunţându-i că Nilă a săvârşit o faptă de vitejie salvând viaţa unei Companii care putea să fie nimicită şi să cadă în mâinile duşmanilor, iar ei, părinţii caporalului Nilă Moromete „trebuie să fie mândri de fapta vitejească a fiului lor şi erau felicitaţi pentru educaţia pe care au dat-o fiului. Al lui Parizianu se opri din lectură uimit şi intrigat.

— Cine, mă, se bâlbâi Moromete, Nilă al meu? Despre el e vorba?

Al lui Leţu îşi scosese căciula şi acum o frământa în mâini, râzând prosteşte.

— Ha, ha, ha, ha! I-auzi, bă, Moromete! Nilă e erou, bă! Eroul Nilă Moromete, din Siliştea Gumeşti!

— Cine, bă, nărojilor? Nilă al meu, bă? strigă iar Ilie Moromete, cu ochii arzându-i acum febril în cap.

— E Nilă, îi răspunse Ştefan al lu'Parizianu. Fugi, bă, de-acilea, se strădui el să vorbească precum ţăranii din Siliştea Gumeşti.

— Da cum, bă, Ştefane? tresări îngrijorat Ilie Moromete şi fruntea i se încreţi ca o armonică trădându-i-se astfel îngrijorarea, că s-ar fi putut ca al lui Parizianu să-şi bată joc de el, sau ca el, Ilie Moromete, tatăl lui Nilă, să viseze.

— Nilă Moromete, cum cine? îi răspunse al lui Parizianu, care îşi dădu capul pe spate râzând.

Al lui Leţu se porni şi el pe un râs prostesc, ca şi cum ar fi avut pietre în gură.

Moromete îl privea pe Ştefan uluit, cu ochii arzându-i în cap, într-un fel ciudat, cum nu-l mai văzuse niciodată Ştefan.

— Al dracu, Moromete, să fii tu, păi în cazul ăsta dai de băut. Auzi, bă, şi eu, prostu de mine, mă temeam să nu fie scrisoare de moarte, care să anunţe că Nilă Moromete a căzut eroic la datorie, aşa cum au primit al Lenii lu' Târă şi Ştefan al Bezdochii, Dumnezeu să-i odihnească.

— Ia, bă, se trezi Moromete, şi-i smulse lui Ştefan scrisoarea din mână. Se aplecă asupra ei, cu ochii micşoraţi şi încordaţi, ca un şcolar care silabiseşte rândurile pentru că n-are încă bine formată deprinderea cititului. „Dragii mei, dragă tată şi dragă mamă, aflaţi de la mine că sunt sănătos ceea ce vă doresc şi vouă. Noi am intrat de două săptămâni în luptă şi până acum am dat bătălii crâncene cu duşmanul pe care l-am aruncat peste Nistru, izgonindu-l o dată pentru totdeauna de pe pământul străbun al patriei.

Al lu’Leţu făcuse ochii mari şi asculta cu încordare şi cu un respect sacru.

— Din Compania noastră au pierit eroic doisprezece soldaţi de-ai noştri.

De asemenea au avut pierderi mari şi companiile învecinate. Dumnezeu să-i odihnească în pace pe toţi vitejii noştri.” Aici Moromete se opri, ca şi cum n-ar fi înţeles nimic. I-auzi, bă, exclamă el. Apoi îşi strânse din nou ochii şi se aplecă asupra scrisorii mormăind pentru el ce citea cu greutate, uitând total de cei doi. După ce descria viaţa de pe front, şi bătăliile la care luase parte, cu un limbaj greoi şi contorsionat, Nilă îşi cerea iertare pentru răul pe care i-l făcuse tatălui când plecase cu oile la Bucureşti împreună cu fraţii lui. „Însă bun este Dumnezeu, taicule, şi aşa să ne ajute, astfel că o să fie bine de noi, şi o să ne vedem cu toţii sănătoşi acasă.” Moromete se opri iar, de parcă ai fi zis că obosise. În loc să se bucure, expresia lui Ilie Moromete arăta absentă şi tristă. Liniştea era groasă şi apăsătoare. Afară începea să se lase înserarea. Catrina Moromete trecu prin tindă bombănind ceva, fără să înţeleagă nimeni ce zice.

— Brava, bă, Moromete, se trezi al lu’Leţu, şi se ridică în picioare.

Moromete era tot trist, căzut pe gânduri.

— Asta e, unchiule, vorbi şi Ştefan al lui Parizianu, ridicându-se şi el în picioare.

— Apoi rămâi cu bine, Moromete, îmi luai un pietroi de pe inimă, bă.

Dumnezeu să ne aibă în paza Lui, că e mare şi bun! Rămâi cu bine, neică Ştefane, trec eu zilele ăştia pe la tac-tu.

Al lu’ Leţu mai întârzie un moment sperând că o să-l audă pe Moromete protestând şi oprindu-l: „unde te duci, bă, nărodule, păi nu stai să terminăm ţuica asta?” Însă Moromete tăcea trist şi absent, cu capul aplecat înainte, astfel că al lu’ Leţu se topi, coborând din tindă, şi luând-o înspre poartă. Ştefan al lui Parizianu rămase în picioare fără să înţeleagă nici el tristeţea lui Moromete.

— Mă, Nilă, tată…Mă, Nilă, oftă Moromete din greu, ca şi cum l-ar fi jelit pe fiul lui, aflat acum la mii de kilometri depărtare, în stepele Ucrainei.

Mă, Nilă, băiatule, şopti el. Apoi nu mai scoase mult timp nici un cuvânt.

În casă Catrina Moromete aprinsese lampa. Al lui Parizianu murmură şi el un „bună seara, unchiule”, spus mai mult ca să nu-l trezească pe Moromete din gândurile lui, apoi o luă înspre scară şi coborî în bătătură.

Când ajunse în drum se opri şi se uită în sus, bolta cerului era de un albastru închis, şi stelele se vedeau mari şi limpezi, de parcă ar fi fost aproape şi te uitai la ele printr-o apă. Era o noapte rece:”brrrr”, se zgribuli al lui Parizianu, cu sufletul greu şi totodată plin de o bucurie subterană. „Măi să fie al dracului, cum se nimeri chestia asta cu scrisoarea”. Se cutremură din nou clănţănind de frig. În momentul acela simţi satul pustiu şi bătrân, gol de bărbaţii care plecaseră pe front, la mii de kilometri, acum aflaţi mai departe decât fusese el. „Ce e şi viaţa asta”, vorbi singur, destul de tare ca să nu-şi dea seama, tânărul ziarist de la Ziua. „Cu Moromete s-a petrecut ce s-a întâmplat cu mine cu Luki şi cu Didina. Când zici că a dat necazul peste tine şi ţi s-a întâmplat o nenorocire îngrozitoare tocmai atunci te răsplăteşte Dumnezeu însutit. În fond Moromete se aştepta să-i aducă al lu’Leţu vestea că Nilă a murit pe front, şi când acolo Nilă a ajuns erou.” Al lui Parizianu se pomeni dârdâind de frig. Se opri în loc şi se mai uită o dată în sus: stelele erau limpezi şi mărite de aerul rece şi tare. „Mă, al dracului Nilă ăsta, vorbi el, bravo, mă Nilă, mă. Nu degeaba îmi erai tu cel mai drag. Ai ajuns erou!”

II De fapt Ştefan Paul venise în satul lui cu două săptămâni în urmă, în penultima săptămână a lui octombrie. După ce plecase în seara aceea de la Luki, când se simţise dat afară, izgonit ca un câine, de doctorul Spurcaciu, care îl făcuse în toate felurile, cum îi venise lui la gură, iar apoi îi strigase şi „ieşi afară„, ca şi cum l-ar fi dat afară din casa lui, nici nu-şi

mai aducea aminte pe unde o luase şi cum de ajunsese în Cişmigiu.

Îşi aminti numai că n-avea nimic pe cap, că era transpirat, şi vântul rece, care-i îngheţa fruntea, îi făcea bine. Era negru de umilinţă şi de furie. De fapt nu de furie. Dar de ce atunci, pentru că un timp nici nu mai ştiuse de el, pe ce străzi o luase. Se trezise rebegit de frig în Cişmigiu, răcoarea nopţii de octombrie, dar de fapt mai mult copacii, arborii Cişmigiului îi făceau bine.

„Aha, îşi spusese a doua zi, ceva din subconştientul meu m-a adus în Cişmigiu, pentru că în Cişmigiu sunt arbori, care în subconştientul nostru, al acestui neam, ne aduc aminte de pădure, de codru. Cu veacuri în urmă, când năvăleau avarii sau turcii în satele noastre, călări şi cu iataganele în mâini, strămoşii noştri se salvau fugind în pădure, în codru.

Şi iată că în memoria mea se mai păstrase acest rudiment al instinctului de conservare, eu mă salvasem „ascunzându-mă„ în Cişmigiu, în mijlocul codrului care fusese o dată Cişmigiul. „Mă, al dracului să fie„! se scărpină la tâmplă Ştefan Paul. Acum îşi revenise, de parcă s-ar fi întâmplat un miracol cu el. Adică de ce să-i pară rău că o pierduse, şi că îl dăduse jigodia aia de Spurcaciu afară din casa lui Luki. Dacă stătea bine şi se gândea, asta este o notă proastă pentru Spurcaciu, un intelectual şi un om bine crescut nu procedează aşa.

El, de pildă, n-ar fi putut face lucrul acesta, oricine ar fi fost ăla.

„Aha!„ îi ţâşni întrebarea aceasta în conştiinţă ca un şobolan scârbos, care îi zgârie creierii cu labele lui, „de ce se purtase aşa Spurcaciu„? Se vedea că are în el o ură cumplită, o pornire cumplită împotriva lui. Nu cumva pentru că aflase că el fusese primul bărbat cu care trăise Luki, cel care o făcuse pe ea femeie, şi acum îl ura de moarte? Bine, dar în cazul ăsta însemna că Luki trăia cu el, cu Spurcaciu, că se culcaseră ca bărbat şi ca femeie, şi el văzuse că nu mai e fată, şi atunci o obligase să-i spună cine

fusese ăla care avusese norocul să se bucure primul de ea, de Luki?

Acela fusese Adrian Popescu, adică avusese dreptate el, Spurcaciu, când crezuse şi spusese că ea trăise cu Adrian Popescu, pentru că nu întâmplător îi văzuse umblând împreună, fiind nedespărţiţi, după ce el, Spurcaciu, îi trimisese scrisoarea aceea. Doctorul Spurcaciu îi ceruse atunci lui Luki să-i spună cine era acest bărbat, iar ea îi spusese că nu fusese Adrian Popescu, ci el, Paul Ştefan, colegul mai tânăr al fratelui ei.”Aha, exclamase doctorul Spurcaciu (ce nume şi la ăsta, nu cumva numele lui vine de la suflet, de la spurcăciunea sufletului?), pentru că mi-ai spus adevărul te iert, Luki, dar îţi cer ca în viaţa ta să nu-l mai vezi pe individul ăsta arivist şi abject.”

De la Gară, când se întorsese de pe front, Ştefan mersese direct la Luki, aşa cum era, neras şi obosit, cu ţipătul acela disperat al locomotivei în urechi. Aici îl găsise şi pe Niki, Luki îl primise aşa şi aşa. De la Niki aflase ce se întâmplase cu articolele lui trimise de pe front, cum îi fuseseră stâlcite şi prelucrate, încât el nici nu le mai recunoscuse.

Lucrul acesta îl făcuse să i se ridice sângele la cap, să-şi piardă cumpătul, avusese realmente senzaţia că Mareşalul şi Grigore Patriciu îşi bătuseră joc de el. „Pe mă-sa, să-şi stâlcească ce scriu ei şi nu ce scriu eu, şi Niki ăsta, ce se întâmplase cu el, tăcea parcă îi era ostil „(oare să fi aflat şi el de legătura lui cu Luki şi să fi crezut că el îşi bătuse joc de ea

?). Oricum în lipsa lui la ziar se întâmplase ceva. Ceva pe care nu-l înţelegea. Da, se întâmplase ceva cumplit şi ideea aceasta i se păruse limpede. Îl avea în faţa lui pe Niki, care era cu totul alt om. Adică el când plecase îl lăsase acasă pe Niki cel adevărat, inteligent, deschis, ironic, bonom şi acum găsise un Niki închis în el, cu coloana vertebrală ruptă, care nu înţelegea nimic din ce se întâmplase cu ţara şi cu lumea aceasta.

Părea buimac, deşi nu arăta lucrul acesta, era un om care se conformase, care de acum încolo nu mai era în stare, capabil, de nici o iniţiativă, de nici o ironie, el numai va face tot ce îi vor spune alţii, Generalul, Patriciu, însă el să mai aibă vreo zvâcnire, vreun punct de vedere, nu.

Ei, ce mama dracului se întâmplase, pentru că forţa asta care-l schimbase, care ucisese ce era mai bun într-un om, încât îl omorâse spiritual într-un timp atât de scurt, trebuie să fie cumplită, ăsta trebuie să fie adevărul! Ştefan Paul îşi dăduse o palmă peste frunte, ca atunci când îţi vine o idee la care nu te gândiseşi mai înainte, şi ideea asta e ca o lumină care ţi se aprinde în cap luminând dintr-o dată lumea din afara ta.

Şi palma asta pe care şi-o dăduse singur destul de tare peste frunte îl trezise la realitate. A doua oară de fapt îl trezise la realitatea cea adevărată. Ce se întâmplă cu el? Trecuseră câteva ceasuri bune şi el nu ştiuse ce se petrecuse cu el, deşi în momentele acelea el vorbise cu el însuşi, în mintea lui gândurile se derulaseră. Până când ajunsese la ideea aceasta cu Forţa nevăzută şi îngrozitoare care făcuse din prietenul lui mai mare, Niki Dumitrescu, un alt om, de fapt îl distrusese, îl anihilase, îl întorsese cu o sută optzeci de grade. Când limbajul lui interior, care se derulase stihinic şi dezlânat, absorbindu-l într-atât încât uitase de el, ameninţând să-l distrugă, adică să-l înnebunească, îşi dăduse palma aceea peste frunte şi se trezise. Era în Cişmigiu, pe o alee, trebuia să fi fost aproape de miezul nopţii, pentru că Cişmigiul era pustiu. Ba da, numai cântecul greierilor se înălţa ca o mare de ţârâituri înconjurându-l, luându-l pe sus. Era o noapte de octombrie, oarecum rece, cu cerul senin, nu era însă atât de frig încât să începi să dârdâi, greierii umpleau spaţiul din jurul lui cu miliardele lor de ţârâituri, care îţi scârţâiau parcă pe pojghiţa sufletului, făcându-te să te înfiori şi să ţipi de plăcere. Lacul dormita plin de o pace caldă şi adâncă, reflectând luminile ceţoase ale celor două becuri ascunse

de frunzele bătrânilor arbori. De fapt, după ce am avut discuţia aceea cu Niki, eu am plecat acasă, unde am făcut o baie şi m-am bărbierit.

În minte îi veni chipul alungit şi înseninat oarecum al tinerei şi al severei lui gazde. După ce se bărbierise şi îşi pusese costumul cu cravata înfloratã, de culoarea oului de raţă, plecase din nou la Luki, unde fusese invitat la masă. Şi aici se întâmplase scena aceea nenorocită cu Spurcaciu, spurcatul dracului. O pereche de îndrăgostiţi traversa, la mare distanţă, aleea pe care se afla el şi se pierdu în penumbra bătrânei grădini bucureştene, umplând văzduhul parcă de un mister medieval. Da, şi acum se găsea în Cişmigiu, într-o noapte frumoasă de octombrie, cu mintea limpede ca apa acestui lac. De fapt, în doctorul Spurcaciu nu era numai ura împotriva lui, ca persoană, primitivă şi incultă, care n-avea ce să caute la logodnica lui, şi pe care nu poţi să-l dai afară, ura lui era de fapt ura mai adâncă, a clasei aristocrate, a lumii orăşeneşti, subţiată şi devitalizată de cultură, dar şi cu fumuri în cap, închipuită, împotriva clasei ţărăneşti, mult mai subtilă şi mai vitală, mai profundă, cu regulile şi cu morala ei ancestrală.

Vezi, Doamne, ura doctorului Spurcaciu împotriva lui, a ziaristului Ştefan Paul, deschisese în aceasta un zăgaz prin care fuseseră proiectate în afară, împinse la suprafaţă, reziduurile ideatice care însoţeau şi stimulau această ură.

Că la o adică lumea subţire a intelectualilor şi ordinea vieţii în cetate este pusă în pericol de asaltul clasei ţărăneşti, rudimentară şi arivistă, necioplită, formată din momârlani şi ţopârlani, care vânzându-şi perechea de boi ca fii acestei clase să poată învăţa, îşi trimit odraslele să ia cu asalt oraşul. Iar apoi, o dată pătrunşi în lumea oraşului, cu instinctele lor puternice şi sigure pun mâna pe slujbele şi pe fetele familiilor burgheze, obsedaţi numai de parvenirea lor, provocând astfel degradarea clasei burgheze şi a oraşului, decăderea acestei lumi.

De fapt acesta era mesajul doctorului Spurcaciu şi acest mesaj venea mult mai de departe, din subconştientul şi din spaimele unei lumi bătrâne şi erodate, devitalizate. Nu, nu era prost băiatul acesta, şi el, în acel moment, în noaptea aceea de octombrie, în Cişmigiu, iată că-l şi iertase, ba chiar îi era şi milă de el. Deşi era doctor, adică învăţase atâta carte, mai ales despre om, acest Spurcaciu, o fiinţă foarte slabă, uimitor de vulnerabilă în faţa vicleniei şi agresiunii vieţii, dacă el nu ştiuse s-o facă pe Luki soţia lui, dar mai ales dacă el nu putuse să se ferească, să-şi stăpânească ura aceea care venea în el din adânc. În fond acest băiat era un chinuit şi un infirm, iată, el era victima urii care gâlgâia în el ca un izvor.

O batere de vânt trecu speriată parcă prin frunzişul arborilor bătrânului parc. Printre crengile ca nişte mâini întinse înspre Dumnezeu se vedeau stelele mari, umede şi pufoase. Departe, dinspre Ştirbei Vodă, se auzi cântecul răguşit şi metalic al unui cocoş. Trebuie să fi fost un cocoşel tânăr, însă ceea ce-l izbi mai mult pe Ştefan Paul fusese altceva, şi anume că acel cântec metalic, de cocoş, se ridicase parcă din lumea cealaltă, de parcă tot acest imens oraş, întins ca o plăcintă în câmpie, devenise demult un cimitir, se scufundase în lumea cealaltă… Brusc Ştefan Paul îşi simţi sufletul împăcat, ca un prund de lac uscat (frumos spus ca un prund, să-ţi simţi sufletul ca un prund), se regăsise pe el, adică luă cunoştinţă de el, aşa cum nu se mai întâmplase niciodată atât de profund, de concret ca până în acest moment, de aceea era el pe lumea aceasta. În fond nu era decât un băiat venit dintr-un sat în marele oraş, la început neîncrezător (de o inconştienţă uimitoare, hm, îşi spuse) în steaua lui, şi care printr-o împrejurare norocoasă, prea norocoasă, aproape inexplicabilă, se pomenise în lumea fantastică a presei, care-l proiectase, la rândul ei, îl azvârlise, aşa cum arunci o halcă de carne leilor într-o arenă. Se pomenise în mijlocul rebeliunii legionare, iar acum, în timpul din urmă, luase parte pe front, trimis de

Grigore Patriciu, la luptele de eliberare a pământului străbun al Basarabiei, unde vărul lui, Nilă Moromete, cu faţa lui lată şi cu pielea groasă pe fruntea lui teşită, săvârşise acte de vitejie.

„Măi să fie”, se auzi Ştefan Paul vorbind în noaptea frumoasă de octombrie, „îl azvârlise şi pe Nilă destinul în groapa leilor. Ce-o fi făcut el, Nilă, ca să fie aruncat de destin tocmai acolo, iar el, Nilă, în loc să se sperie şi să se pişe pe el de frică, niciuna nici două săvârşise fapte de vitejie ca strămoşii lui care-şi dăduseră viaţa pentru apărarea pământului strămoşesc.

Bă, Nilă, bă”, vorbi tare Ştefan Paul, speriindu-se el însuşi de cuvintele lui care spărseseră liniştea nopţii, „să fii tu al dracului, ajunserăm amândoi mari, bă! Aşa, fără nici o pregătire specială pentru treaba asta, fără să facem nimic. Nu trebuie să faci nimic, nici măcar să mişti un deget, viaţa te aruncă în arenă, şi faci şi tu ceea ce ar face toţi, şi, deodată te pomeneşti erou. He, he, aşa e viaţa îţi spui, dar vezi că trebuie să înveţi care sunt dedesubturile acestei vieţi, ale istoriei, că n-o fi viaţa nebună, trebuie să aibă ea nişte legi.”

Ştefan Paul oftă, simţindu-şi iar sufletul împăcat. Parcă ar fi fost prundul fiinţei care era el, băiatul lui Parizianu, adus de bunică-sa în pântecele ei, în satul Siliştea Gumeşti, stăpânit de boieroaica Guma, o femeie înnegurată, însă bună. De la Paris el poposise în Siliştea Gumeşti unde copilărise şi aşteptase să se ridice, să înveţe ceva carte, apoi destinul lui îl aruncase în Bucureşti, şi de aici în vâltoarea istoriei. Acum tot destinul îl retrăsese din vâltoarea aia plină de bulboane a frontului, pentru că i se întâmplase o nenorocire, şi adus în spatele frontului, ca şi cum n-ar fi fost îndeajuns de călit, ceea ce era foarte adevărat, destinul îl mai pusese încă o dată la încercare, atunci în momentul acela când era el singur cu Luki, şi venise doctorul Spurcaciu care îl bălăcărise ca o ţaţă, făcându-l ţopârlan şi ţărănoi primitiv, sau cum dracului i-o

mai fi zis. Şi el ce făcuse? Îşi pierduse cumpătul, dar nu cât timp fusese în holul casei lui Luki şi Spurcaciu îi spusese tot ce avea el pe suflet, nu. Până la uşă şi până în stradă fusese foarte stăpân pe el, abia după aceea, îşi aducea aminte acum, începuse să-i înjure pe Luki şi pe Spurcaciu al ei, însă în acelaşi timp starea aceea de furie şi de umilinţă îi întunecase atât de mult mintea, încât după aceea n-a mai ştiut ce s-a-ntâmplat cu el, până când sa pomenit în Cişmigiu, când şi-a dat involuntar palma aceea peste frunte.

În momentul următor capul îi zvâcnise pe spate şi se pomenise râzând singur în Cişmigiu, după miezul nopţii, parcă ar fi fost un nebun într-un templu vast şi pustiu care era natura însăşi.

Adică de ce spusese el despre doctorul Spurcaciu că se dovedise slab, că nu putuse să-şi ţină în el ura lui de burghez intelectual, trăind de veacuri în Cetate, ura aceea murdară ca o vomă, împotriva clasei ţărăneşti, în special a fiilor de ţărani care ajungeau intelectuali? Ura aceasta exista nu numai în subconştientul doctorului Spurcaciu ci şi al părinţilor şi fraţilor lui, a întregii clase de burghezi şi de intelectuali din oraşe, devitalizaţi de traiul uşor, fără probleme, şi acum el, Ştefan Paul, pentru că i-o luase pe Luki, îi prilejuise acestuia răbufnirea pe care nu mai putuse să şi-o controleze. Şi după ce Spurcaciu îi aruncase în faţă toate lăturile pe care le purta în suflet (bine că le vomitase şi scăpase de ele), el, Ştefan Paul, care avea deja o experienţă de viaţă, ce făcuse? Se dovedise a fi mai slab decât Spurcaciu, mult mai slab, pentru că lovit, năucit de vorbele duşmanului său de moarte, el pur şi simplu uitase complet de el, vorbind singur şi mergând pe străzi ca un nebun.

În ultimul timp întâlnise destui nebuni din aceştia, paşnici, care mergeau pe străzi bombănind. Ştefan se cutremură tot, brrr, mai mult la gândul acestei perspective, decât de frig. Aşadar, el se dovedise şi mai slab în faţa răului decât adversarul său, cel care i-o luase definitiv acum pe Luki. Ei,

şi, dacă i-o luase ce? I-o luase pe mă-sa, mai bine că îl scăpase de o pacoste, pentru că el cu Luki în nici un caz n-ar fi putut să trăiască şi să fie fericiţi. Vai de capul ei, ce femeie e asta, ca şi Spurcaciu nici ea n-are instincte bune, ba i se dăruieşte unui băiat, pe care îl vede a doua oară, deşi vorbea cu doi, auzi deşteapta pământului, cu doi! Pentru unul avea o simpatie deosebită, căci era bun ca prieten, auzi ce chestie, dacă s-ar fi căsătorit cu Spurcaciu, pentru că pe Adrian Popescu nu-l putea iubi. Farafastâcuri şi mofturi de burgheză, care habar n-are ce e viaţa, ia să fi fost ea pusă de mică la sapă, ca Polina lu Bălosu, de pildă, şi ca toate fetele de la ţară, să-i fi intrat de mică în cap ideea că viaţa e grea, a dracului de grea, şi nu-ţi dă nimeni voie să greşeşti, iar pe băiatul pe care-l alegi trebuie să-l alegi bine şi o dată pentru totdeauna, că altfel dai de dracu.

Hm! Hm! Se pomeni râzând singur, încet, Ştefan Paul. Se uită în sus la stelele de pe cer, pe care le văzu printre crengile şi frunzişul rărit al arborilor bătrânului parc. Ar fi fost timpul să se ducă acasă, în curând avea să se lumineze de ziuă. Şi într-adevăr o luase către cheiul Dâmboviţei pentru a ajunge în Cotroceni, unde avea garsoniera. La un moment dat avu impresia că ecoul paşilor săi se aude până departe, ca şi cum oraşul s-ar fi găsit sub un clopot de sticlă. În piaţa Elefterie se opri în loc ca să caute Găinuşa. N-o găsi, semn că nu mai era mult până când avea să răsară soarele. Îşi simţea sufletul limpede, apoi brusc, ca şi cum ideea aceasta ar fi ţâşnit de pe fundul umed al sufletului lui ca o broască, avu sentimentul că el scăpase dintr-o mare nenorocire. Acesta fusese un moment greu, ca şi cum ar fi avut scară de moarte, şi ar fi putut să moară.

Ar fi putut să-şi piardă minţile, sau, aşa cum mergea pe străzi fără să ştie de el, ar fi putut să intre sub roţile tramvaiului sau ale unei maşini, şi asta numai din cauza slăbiciunii lui, că nu ştiuse, n-avusese tăria să rămână lucid, stăpân pe el după ce Spurcaciu îi turnase în cap hârdăul de

venin şi de lături, de ură, care veneau de departe din adâncul fiinţei lui.

Aha, asta era! se dovedise nepermis de slab, asta însemna că nu era încă pregătit pentru viaţă. N-avea instinctele „ălea tari”, cum îi spusese Niki. Pe viitor să-i fie învăţătură de minte. Ajunsese în faţa porţii pe care trebuia să intre. Ştia că trebuie să urce scările încet, să deschidă uşa cu grijă, apoi să meargă pe vârful picioarelor ca să n-o trezească pe gazda lui, care-l primea întotodeauna cu o expresie severă. Ca şi cum l-ar urî (n-o fi tot ura aceea a intelectualului burghez, născută ca reacţie la invazia universului citadin de către elementul ţărănesc?), ar fi avut ceva cu el, nu-i convenea ceva, dar nu poate să i-o spună în faţă pentru că nu poate să renunţe la banii pe care-i primeşte, chiria pe care i-o dădea el, destul de piperată. Or o fi zicând şi ea, cucoana Zizi, ca şi Spurcaciu, nu mai scap o dată de ţărănoiul ăsta, care-mi murdăreşte casa cu mirosul lui de coceni, de vite şi de pământ. He, he, he, he!

Deschisese uşa încet, apoi parcursese holul mergând în vârful picioarelor şi descălţându-şi pantofii în faţa uşii. Când ajunse în camera lui văzu fereastra inundată de albastrul-cenuşiu, gălbui, al cerului, şi ştiu că era momentul acela sacru de dinaintea răsăritului soarelui, pe care el îl ştia foarte bine de când era copil. Căscă lung şi se întinse pe pat, aşa îmbrăcat cum era. Nici nu-şi dăduse seama când adormise. Ca şi cum ar fi fost o greutate de plumb căzuse dintr-o dată în somn, un somn cald şi bun, de parcă ar fi ajuns pe fundul unui lac. He, he, he! se sculase pe la zece. Se privise în oglindă şi rămăsese împietrit. Umărul îi zvâcnea încet în sus, ca şi cum ar fi avut viaţa lui proprie, şi el treaba asta ar fi avut-o de făcut, să se mişte în sus. Lucrul acesta trebuia făcut până la sfârşitul lui. Al cui? Al cui, al lui, ca om, bineînţeles.

În timp ce umărul îi zvâcnea, însă nu brutal, ci încet, cu grijă, în sus, celălalt umăr se lăsa puţin în jos, ca apoi să revină şi el la loc. În acelaşi timp obrazul descria şi el o

mişcare oarecum circulară, aproape comică. Rămase mult timp în faţa oglinzii până când să se regăsească, saşi simtă iar sufletul cât de cât calm, stăpân pe el. Îl mai uimi de asemenea culoarea albă, marmoreeană a tenului său, de parcă tot sângele i s-ar fi retras din obraji, undeva în adânc. Avusese dreptate Luki aseară, va trebui să meargă şi să consulte un doctor. Ba chiar avu acum cu certitudine impresia că mişcarea aceasta a umerilor şi a obrazului devenise puţin mai accelerată şi mai sigură pe ea. Nu cumva lucrul acesta se datora şi faptului că aseară trăise starea aceea de umilinţă şi de furie, care-l făcuse să-şi piardă cumpătul? Fapt absolut prostesc, căci pentru el mai importantă decât Luki, fata asta cu fundul în trei luntri, era viaţa lui, existenţa lui pe pământ. De care uitase.

Şi drumul acestei vieţi trebuie să continue. Aşa va face. Va merge la un doctor. La cine? La oricine. Când ieşi în stradă rămase uimit de normalitatea vieţii (ca şi cum ar fi fost o sfidare) oraşului. Ca o fiinţă liniştită cum era, el, oraşul, îşi vedea mai departe de existenţa lui. Ca şi cum n-ar fi ştiut nimic de victoriile pe care le obţineau bravii soldaţi români dincolo de Nistru. Oamenii îşi vedeau mai departe de treburi, mergând liniştiţi pe străzi, maşinile şi trenurile la fel. În faţa Facultăţii de Drept o maşină lovise cu aripa o trăsură. Cei doi, şoferul şi birjarul se dăduseră jos şi examinaseră vehiculele, locul în care luaseră contact unul cu altul. „Bade, nu trebuia să te bagi pe banda mea, ai văzut că am claxonat”, îi spuse şoferul vizitiului. „Nu-i bai, domnule, îi răspunse acesta, bine că nu s-a întâmplat mai rău nenorocirea. Apoi, Domnul să ne ajute! Rămâneţi cu bine, domnule!”. Vizitiul se urcă pe capra trăsurii lui, care venea parcă din altă epocă, şoferul îşi trecu palma peste aripa maşinii care abia lovise trăsura, bombăni ceva numai pentru el şi se urcă la volanul maşinii.

Ştefan îşi continuă drumul. Cunoştea pe Ştirbei Vodă o Policlinică, acolo va merge. Apoi se va duce la Grigore

Patriciu, să-l vadă şi el cum arată. Pentru că şeful Zilei avusese ceva cu el de-l trimisese pe front.

Asta e problema, ce-i căşunase lui Patriciu să-l trimită corespondent pe front, dacă nu, la ziar nu mai avea ce să caute? Lumina avea o culoare limpede argintie. Frunzele teilor, galbene şi cărămizii, acopereau trotuarele. Cerul se boltea peste acoperişurile oraşului, indiferent, de un albastru spălăcit.

La Policlinică, doctorul de gardă, care avea cabinetul la intrare, îl îndrumă la etajul doi, camera 24, la doctorul Vintilă. Clădirea în care se afla Policlinica, o clădire veche, de fapt o vilă, îmbrăcată jumătate în iederă, era şi ea plină de o linişte cuminte, catifelată. Înaintea lui erau două doamne, cu bon, ca şi el, care aşteptau şi ele tăcute, liniştite. Se aşează pe canapeaua de piele maro. Una din doamne îl privi în tăcere, uitându-se la umărul lui, care zvâcnea imperturbabil, fără să se îngrozească sau să se mire. Când îi veni rândul intră într-un Cabinet care semăna mai mult cu o bibliotecă sau cu o seră. Pe lângă rafturile încărcate cu cărţi, care acopereau aproape toţi pereţii, se mai aflau în această încăpere trei vase mari cu plante orientale, apoi multe vaze cu flori. „Ia loc, dragul meu, îl invită doctorul, un bătrânel cu mustaţa şi cu tâmplele albe, scriind grijuliu într-un registru.

Când termină îşi aprinse ţigara privindu-l în ochi. Avea ochii albaştrii, uimitor de albaştrii, evocându-ţi, ciudat, două lacuri de munte, şi gheţari. „Să auzim care-i oful „, îl invită doctorul, cu privirea aşezată pe umărul lui, parcă l-ar fi palpat, apoi pe pometii obrajilor. Ce să se întâmple, domnule doctor… Am fost pe front, eram împreună cu o baterie de artilerie, când ne-a reperat duşmanul. Am fost loviţi de artileria inamică într-un mod îngrozitor, astfel că din bateria noastră nu sa mai ales nimic. Din trupul ciopârţit de schije al unui soldat, care se afla nu departe de mine, a sărit o bucată de carne pe umărul meu. Şi nu ştiu cum s-a făcut că parcă s-a lipit de el, nu voia să cadă deloc.

Era ca o îmbrăţişare care mă îngrozea. De-atunci am rămas aşa, îmi zvâcneşte umărul, domnule doctor. Bătrânelul îl învălui cu privirea lui albastră ca aerul de munte. Acum părea gânditor. „Mda… Şi dumneata ai fost trimis pe front, ca să scrii, de banditul acela de Grigore Patriciu?”

De ce bandit, domnule doctor, este un bun gazetar, un director de gazetă, care ştie cum se face un ziar şi cum se ţine. Nu e un lucru foarte simplu, ca dovadă că noi, românii, n-am avut aşa mulţi gazetari mari.

„Pentru că n-avea voie să trimită pe front un tânăr care n-a făcut armata, care nu este instruit. Şi pentru altele. Hm! mormăi el, după un timp. Şi de unde zici că eşti dumneata? Povesteşte-mi viaţa dumitale până astăzi, în linii generale.

„Şi Ştefan Paul se apucă să-i povestească viaţa lui, de când îşi aducea el aminte. Doctorul insistă în mod deosebit asupra copilăriei.

Când ajunse la Moromete îl întrebă cine este acest Moromete? Hm, surâse el, înţelegând abia acum că în povestirea lui figura lui Moromete fusese descrisă în aşa fel încât în mintea medicului căpătase proporţii, sau poate semnificaţii nebănuite. Moromete, repetă el. Este un unchi deal meu, o figură aparte în sat. Poate că el reprezintă înţelepciunea şi hâtroşenia ţăranului român, însă pe lângă aceste însuşiri esenţiale, mai are ceva care mie îmi scapă, şi care, nu ştiu de ce, mă fascinează.

„Bun, spuse doctorul notând în caietul cu scoarţe albastre, continuă.” Povesti despre viaţa la gazdă pe care o dusese la liceul din Pălămida, apoi cum venise el la Bucureşti, cum îi fusese teamă că Grigore Patriciu n-o să-l primească, şi deşi nu-l văzuse niciodată în viaţa lui, avea impresia că el era singurul om care-l putea ajuta, un fel de al doilea tată al lui. Nu ştiu de ce trăise el ideea aceasta, însă ciudat, ea se dovedise adevărată. Doctorul se aplecă şi notă ceva. Fusese, gândea el, vorba de o premoniţie, de o intuiţie, care, iată, îl ajutase enorm în viaţa lui. Apoi cum îl chemase Grigore Patriciu la el şi cum îl anunţase că va trebui să

plece ca trimis al ziarului pe front, fiind cam dur, de fapt aşa cum era el. Cum a călătorit cu un grup de ofiţeri către front, cum a ajuns în linia întâi, cum a fost ajutat de generalul Buşeţeanu, care apoi a murit aruncat în aer.

Medicul îl mai puse încă o dată să povestească scena aceea cu bombardarea bateriei. Era ciudat cum acest doctor îşi pierdea atâta timp cu el, insistând pe aflarea unor fleacuri, a unor lucruri fără valoare. „Da, vorbi doctorul într-un târziu. Uite ce s-a întâmplat, dumneata eşti un tânăr care ai sufletul bun, şi eu îţi doresc să rămâi cu el toată viaţa aşa, bun şi curat. Să ai norocul acesta! Nu eşti un om rău, şi n-ai făcut rău în viaţa dumneata până acum."

Aici medicul îşi aprinsese o ţigară, fără să se grăbească, cu genele lăsate în jos, de parcă l-ar fi cuprins somnul. „Deci, să recapitulăm, în clipa în care bucata aia de carne a militarului, sfârtecat de explozia obuzului, s-a lipit de umărul dumitale, pentru subconştientul dumitale bucata aceea reprezenta moartea. Reprezenta un corp străin, impur, murdar, conţinând în el „moartea altuia", deci, repetă rar doctorul, „moartea". Şi atunci subconştientul dumitale, ca să scape de „moartea" care se prinsese de fiinţa dumneata şi care ameninţa să pătrundă înlăuntrul ei, ei bine, ca să se păzească de această moarte, de murdăria ei care-ţi ameninţa fiinţa, subconştientul dumitale pus de instinctul de conservare i-au comandat umărului să azvârle bucata aia de carne de pe el. Pentru că altfel viaţa dumitale este pusă în primejdie. Şi umărul execută de atunci mişcarea aceasta, pentru că el tot nu ştie că a scăpat de bucata aceea de carne. Lui tot îi mai este teamă că poate fi contaminat de moartea pe care o reprezintă bucata aceea de carne, şi atunci execută mereu mişcarea aceasta de aruncare. Înţelegi dumneata?" Înţelegea.

Cum să nu înţeleagă!

„Şi în cazul acesta eu îţi mai repet încă o dată: gata, ai scăpat cu viaţă! Nu mai eşti pe front! Te-ai întors acasă. Şi-ai scăpat definitiv de moarte! Moartea nu te mai poate

atinge cu nimic!” Aici doctorul îl privise în ochi cu toată răbdarea şi limpezimea privirilor lui. „De lucrul acesta eşti absolut convins, nu-i aşa? Bun! Atunci te rog să priveşti în ochii mei şi să repeţi după mine de trei ori: sunt viu şi nevătămat. Am scăpat definitiv de moarte!”

Ca şi cum ar fi fost vrăjit, îl ascultase pe doctor, repetând după el.

Apoi când terminase, simţise un fel de somnolenţă şi căldură. „Bun, dragul meu. Acum că eşti convins că bucata aceea de carne a rămas acolo lângă Odesa şi că nu te mai paşte nici o primejdie, te rog să mergi la acest bandit de Patriciu şi să-i ceri un concediu. El o să ţi-l dea, iar dumneata vei merge şi vei sta cel puţin două săptămâni în satul dumitale.

Şi să stai de vorbă cu acest Moromete, despre care mi-ai vorbit atât de frumos. Domnul să te ajute şi să ne ajute pe toţi!”

El, Paul Ştefan, se ridicase, îi mulţumise doctorului, apoi îşi trecuse palma peste faţă pentru că mai era încă învăluit de oboseala aceea care-i intrase în oase. „ Ţine minte, te rog, de la mine, dumneata eşti un prozator foarte talentat. Ţi-am citit articolele trimise de pe front.

Dumneata eşti scriitor, nu ziarist, şi nici măcar gazetar.” Ştefan Paul îşi duse palmele la frunte. A, da! Acele articole trimise de pe front îi fuseseră schilodite de alţii… Doctorul însă îi dăduse de înţeles că nu are timp de el, poate să meargă. Şi într-adevăr în holul cabinetului se adunase un număr mare de oameni. Când ajunse în stradă se uită la ceas.

Era o zi frumoasă de toamnă, soarele reuşea să încălzească destul de bine aerul şi pământul. Îi era cald şi se simţea obosit şi împăcat. Aşa o fi!

De pe Ştirbei o luă către Cişmigiu pentru a ajunge la redacţie.

Trecu pe aleea pe care se aflase azi-noapte când îşi revenise după întâmplarea cu doctorul Spurcaciu. Pe

bulevard oamenii se înghesuiau unii lângă alţii, urcând şi coborând, mergând ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic în istoria acestei ţări. De parcă nu am fi pierdut Ardealul de Nord, apoi Basarabia şi Bucovina, iar acum n-ar fi eliberat provinciile străbune lăsate de Ştefan cel Mare. „Curios lucru”, se pomeni vorbind singur. „Ciudat popor şi poporul ăsta român. Să-şi păstreze liniştea aceasta netulburată din străfundul lui orice i s-ar întâmpla.

Pentru că, totuşi, acolo, între Prut şi Nistru, armata română dusese lupte crâncene, cotropitorii ruşi se ţinuseră cu dinţii de fiecare bucată de pământ. Apăraseră fiecare văiugă, de parcă i-ar fi durut sufletul după pământul acesta. Te cred şi eu, cum să nu-i doară! Fusese doar pământul numai lapte şi miere din care supseseră ca nişte şerpi de la 1812 până la

1918. Ei aveau acasă la ei stepe nesfârşite, pământ bun şi gras, care dacă ar fi fost lucrat ar fi trebuit să fie raiul de pe pământ. Asta e însă, că muscalul nu-l lucra, el voia mereu pământurile altora, care erau rodnice pentru că erau lucrate de alţii. Asta era, rusul voia să se întindă la nesfârşit pe glob, mereu nesătul de spaţiu, de cuceriri, pe când românul era ca un arbore cu rădăcina înfiptă în pământul în care s-a pomenit pe lume.

Secretara lui Patriciu îi spusese că Şeful lucrează, era ocupat. Nu-i spusese că nu poate să intre. Bătu în tocul uşii capitonate şi intră. Patriciu era la biroul lui, aplecat într-un mod hilar, ca şi cum l-ar fi îmbrăţişat sau ar fi vrut să-l apere, deasupra articolului pe care-l scria. Simţise că intrase cineva în birou, însă legătura lui cu articolul pe care-l scria (parcă l-ar făta, îşi zise Ştefan Paul în gând) era atât de profundă, congenitală, încât nu putea să se smulgă acestei stări pentru a-i spune celui care intrase, ia loc, o să termin în curând. Ceea ce se şi întâmplă. Abia după vreo zece minute, marele gazetar puse tocul jos. Scrie cu tocul, observă uimit Paul Ştefan. În timp ce scria, văzuse el şi auzise el cu urechile lui, Patriciu gemea uşor, aplecat peste

„oul pe care-l făta”, chipul i se contorsiona de grimasele care traduceau trăirea lui adâncă, icnită. Pentru el scrisul era efort, icnire, ca şi cum ar fi tras în jug, şi nu ceva senin, eliberator.

„Ei, spune, te ascult”, strigă el fără să-şi ia ochii de pe articolul pe care-l mai citea odată sau îl corecta. Ştefan Paul îi dăduse bună ziua, apoi se apucase să-i vorbească. Parcă n-avea glas, iar umărul, pe care nu-l simţise până atunci, începu iar să-i zvâcnească. Îl simţea şi el într-un mod comic, de parcă umărul acesta ar fi fost un pitic năzdrăvan, care se urcase acolo unde se afla şi acum se ridica şi cobora. Ca şi cum ar fi spus: ăhăăă, hăăăăă! ia uitaţi-vă la mine. Am fost pe front, Şefule, am fost în linia întâi, de unde v-am trimis articolele pe care aţi binevoit să-l puneţi pe Niki să le ciopârţească, să le facă festiviste, deşi acolo pe front curge sânge şi soldaţii români sunt ciopârţiţi de branduri în mii de fărâme… „Ce spui, domnule,” îşi ridică abia în momentul acesta Patriciu ochii să-l privească. Aceştia parcă erau nişte veveriţe vii sub sprâncenele lui stufoase ca nişte codrii. „Am făcut eu chestia asta pe care zici că am făcut-o?” Asta vă priveşte pe dumneavoastră, Şefule. Este problema dumneavoastră de conştiinţă. Eu faţă de ziar şi faţă de conştiinţa mea, care este reperul meu fundamental în viaţă, mi-am făcut datoria.

Conştiinţa mea este împăcată. Altceva vreau să vă rog. O dată v-am scăpat şi eu viaţa, din partea mea n-a fost cine ştie ce, dacă n-am făcut nici un efort, a fost o întâmplare. Mie pe front mi s-a întâmplat o chestie, cam ciudată, eram la o baterie de artilerie şi am fost reperaţi de artileria inamică ce ne-a bombardat de n-a mai rămas nimic din bateria noastră. (zicea noastră ca şi cum ar fi fost şi bateria lui!). Un obuz a sfârtecat pur şi simplu trupul unui artilerist, şi o bucată de carne din el mi-a căzut pe umăr, şi de atunci umărul mi se ridică în sus.

Grigore Patriciu rămăsese aşa privindu-l. Acum ochii nu-i mai erau încruntaţi şi vii, ci gânditori, pierduţi, ca şi cum ar

fi privit prin el, departe, cine ştie unde. „Ce vorbeşti, mă, Ştefane, şopti el într-un târziu, cald, ca şi cum ar fi vorbit cu băiatul lui. La doctor, ai fost?”, întrebă el, ca şi cum s-ar fi trezit la realitate. Sună, şi secretara băgă capul pe uşă.

„Telefonează, te rog, la cabinetul doctorului Zogreanu, să-l primească pe un redactor al nostru. Acum Patriciu îşi înfipsese privirea în el, în toată fiinţa lui, blând, ca şi cum ar fi vrut să-i spună, ce să-i faci, asta e viaţa, i se putea întâmpla oricui, eu te-am trimis la moarte”.

Nu mai e nevoie, domnule Patriciu, îi spusese Ştefan, am fost la un doctor, şi cred că e un doctor bun. Mi-a spus că mă fac bine, trebuie să merg însă două săptămâni acasă, în satul meu, acolo unde m-am născut, pentru că numai acolo mă fac bine. „Aha! icni Patriciu. Apoi strigând către secretară, care rămăsese cu capul băgat pe uşă, „să i se dea ziaristului Ştefan Paul un avans de 12 mii. Notează! Şi un concediu de o lună, apoi schimbându-şi privirea către el, de fapt stai acasă cât vrei. Vii după sărbători, mai devreme să nu te prind pe-aici. Şi să te faci sănătos, că nu vreau să te văd pe aici dând din umeri. S-a înţeles? La revedere!”

Spunând aceste cuvinte Grigore Patriciu se aplecă iar asupra altui articol, tot în poziţia aceea, ca o cloşcă ce îşi apără puii, de parcă articolul ar fi fost un bolovan pe care vrea să-l ia în braţe, icnind şi încordându-se din toate puterile. Paul Ştefan ar fi vrut să treacă pe la Niki Să-şi ia rămas bun, cel puţin să-i spună sărbători fericite. Îşi aduse aminte de Luki şi de Spurcaciu, şi de faptul că el, Niki, îi schilodise articolele.

Un timp se plimbă pe străzi, târându-se cu sufletul împăcat prin lumina arămie, de miere, proaspătă şi răcoroasă a toamnei. „Pe mă-sa”, se pomeni Ştefan vorbind singur. „Mă trimiţi pe front şi când vin îmi spui că ai vrut să mă căleşti. Şi mie puteau să-mi rămână oasele pe acolo.

Şi ce fel de oameni sunt şi Luki şi Niki, dacă ne-am despărţit noi ca prieteni, lipsesc numai câteva săptămâni, şi pe urmă când mă întorc, pe ea o găsesc măritată cu

Spurcaciu, că altfel nu-şi permitea el să comande în casa ei? Iar pe celălalt îl găsesc îmbufnat, nemaifiind acelaşi. Să recunoaştem, Ştefane, că asta este o surpriză, că la lucrul ăsta nu te aşteptai. Bagă la cap! Ştefan Paul vorbind în gând îşi ciocănise tâmpla, fapt care-l trezi la realitate.

Ete-te, domnule, am început să vorbesc singur, îşi spuse el, întorcându-se să vadă dacă nu se uită careva la el. Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat la Siliştea Gumeşti şi l-ar fi auzit cineva vorbind singur ar fi strigat la el: „ce faci, bă, al lu' Parizianu, vorbeşti cu duşii, ai? Ce zic, bă, ăia, spune-ne şi nouă. Pe p… mă-tii, spune-ne şi nouă, bă, să ştim şi noi ce zic duşii ăia cu care nu măi termini tu de vorbit." Aşa vorbeau cu el, tu-le muma în c…, când era el mai mic. Nu ştiu ce aveau cu el. Pe p… mă-tii, le răspundea şi el în gând, văzându-şi de treaba lui. Dar ce treabă avusese el până acum în viaţă? Niciuna! He, he, he!

Chiar aşa şi era. Adică el n-avusese până acum nici o treabă pe lumea asta! Da acum ce treabă avea? Pe ce te bazezi când afirmi lucrul acesta? Adică în anii cât fusese elev la Liceul din Pălămida şi stătuse la gazdă, nu avusese nici o treabă? Nu avusese, îşi răspunse el, pentru că la Liceu îi asculta pe profesori predând şi pe unii, cum ar fi fost domnul profesor de Istorie, Zugravu, îi asculta cu gura căscată, apoi când ajungea acasă îmbuca ceva, fără să se gândească niciodată la ce bagă în gură (el când mânca nu se gândea deloc că mănâncă, ori ce mânca, să fie acolo ceva pe care să-l bage în stomac), apoi se apuca să înveţe.

Îi plăcea să stea în pat aplecat peste carte. Pentru el a învăţa nu fusese niciodată o problemă, sau un chin, pentru care trebuie să-ţi pui voinţa sau mintea la contribuţie. Nu! El stătea aplecat asupra cărţii ca într-un somn, sau ca într-un vis dulce, lăsându-se el în voia acestui vis care este învăţătura. Când şi când se oprea, făcea legături neaşteptate între ce afla acum şi ce era în mintea lui, acest ceva răsărindu-i întotdeauna din ceţurile gingaşe ale minţii când se aştepta mai puţin. Asta fusese, îl dusese viaţa la

vale, şi el ştiuse acest lucru, acolo în mintea lui se ştia că nu există nici o primejdie, de aceea viaţa lui şi fusese ca un somn prin care pluteşti. Dar acum? Acum era altceva.

Iată, o luminiţă de acolo din adâncul lui îi spunea că acum în viaţa lui apăruse o primejdie şi el trebuie să-şi pună voinţa şi instinctele ălea de care vorbea Niki la contribuţie, pentru că se dovedise de două ori slab în confruntarea cu viaţa. O dată când îi căzuse carnea aceea pe umăr şi de atunci umărul îi zvâcnea în sus, a doua oară după ce îl dăduse doctorul Spurcaciu afară din casa lui Luki, şi mersese câteva ceasuri bune pe străzi, vorbind singur, ca un nebun, fără să ştie de el. Ar fi putut să intre sub roţile unei maşini şi astăzi n-ar mai fi fost. S-a dovedit slab pentru că dacă ar fi fost tare ar fi trecut nepăsător, stăpân pe firea şi pe gândurile lui, şi nu s-ar fi pierdut în faţa vieţii.

Pe mă-sa, înjură în gând al lui Parizianu. Pe ce te bazezi când spui lucrul acesta? Tocmai faptul că s-a dovedit slab îi arată fără nici un dubiu că este un om sensibil, acolo în străfundul fiinţei lui, care se pătrunsese de oroarea răului, a pericolului în faţa căruia se aflase. Dacă ar fi trecut nesimţitor pe lângă lucrurile acestea, ce ar fi însemnat?

Numai proştii şi nesimţitorii trec aşa prin viaţă, şi ăia chiar nu înţeleg nimic din viaţa asta.

În clipa aceea îi venii în minte profesorul Cotigă care o ţinea una şi bună cu ideile lui. Vezi, pe acesta, deşi era om cult, care ştia să gândească, nu-l puteai scoate din ale lui. Şi asta era foarte asemănător cu un cal cu apărători la ochi care merge, orice s-ar întâmpla, înainte. Nici aşa nu e bine să fii. În momentul acela se pomeni în faţa uşii. Uite, vorbind singur nici nu-şi dăduse seama când trecuse timpul. Măi să fie al dracului! Bine e să te laşi în voia gândurilor. Nu faci nimic, gândurile au viaţa lor, ca nişte viespi, se ciocnesc unele de altele, se întâlnesc unele cu altele. Intră în hol. Prin perdeluţa de la holul care dădea în sufragerie văzu silueta lui Zizi Fotiade, aşa o chema pe gazda lui.

Aflase lucrul acesta după câteva luni de la mutarea în garsonieră.

Era o femeie încă tânără şi frumoasă, umbla însă tot timpul încruntată şi nu ieşea decât rareori. Dacă schimbase cu ea câteva cuvinte, şi asta numai în momentul în care-i plătise chiria. Garsoniera pe care o închiriase el şi care avea intrarea ei separată, avea totuşi un hol comun cu un alt hol care dădea în sufrageria gazdei. O să-i spună că o să lipsească iarăşi mai mult timp, să-i păstreze garsoniera, şi dacă vrea să-i plătească anticipat. Dar de fapt îi plătise anticipat data trecută când plecase pe front. Chiria era plătită până la sărbători.

Oricum, o să-şi ia rămas bun de la ea, rugând-o să-i păstreze garsoniera. Se descălţă în hol şi intră în camera lui. Avea grijă întotdeauna când pleca să lase patul făcut. În lipsa lui gazda venea de fiecare dată şi ştergea praful, mătura, aranja lucrurile, sau schimba cearceafurile, astfel că de fiecare dată când se întorcea acasă odaia strălucea de curăţenie. Abia când închise unul din geamantane în care îşi pusese câteva schimburi observă Ştefan vaza de cristal cu flori de pe masă. Ce erau? Dumitriţe, tufănele? Le numără în gând, erau şapte şi toate erau frumoase.

Ce-o fi având femeia aceasta pe sufletul ei, ce dramă s-o fi întâmplat în viaţa ei şi acum o ţine îngropată adânc în fiinţa ei? În hol Ştefan puse geamantanul jos. Apoi trecând prin holişorul care dădea în cel de-al doilea hol, bătu în uşa cu perdeluţe, strânse din loc în loc cu panglici. Doamna Zizi Fotiade nu se mai afla în sufragerie, astfel că trebui să bată din nou, şi mai tare. Într-un târziu apăru într-un capot vişiniu. Auzi cheia răsucindu-se în broască (de parcă i-ar fi fost teamă să nu dau noaptea buzna peste ea). Doamna Fotiade deschise uşa, apoi îl pofti înăuntru.

„Poftiţi domnule, Paul, poftiţi!” Părea oarecum intimidată, de aceea se precipita. Aflase că se întorsese. „Bine că a dat Dumnezeu şi vaţi întors acasă sănătos. Luaţi loc să vă servesc cu o dulceaţă”. Gazda dispăruse în dormitor de

unde se întoarse peste puţin cu două farfurioare de dulceaţă şi două pahare. „Dar luaţi loc, domnule Paul”, îl invită ea să se aşeze. Ştefan Paul avusese timp să-şi arunce o privire prin odaie, totul strălucea de curăţenie. Pe peretele din spate se găsea o mică bibliotecă în care se vedau câteva cărţi legate în piele. Ar fi fost foarte curios să afle ce-i place gazdei lui să citească. Cine sunt autorii preferaţi ai ei.

Se aşezase. Îi atrase atenţia culoarea uimitor de frumoasă a lichidului din farfurioară, un auriu cărămiziu luminos, evocându-ţi parcă o epocă medievală, plină de mister. „Aţi fost pe front, domnule Paul, am citit la fratele meu articolele dumneavoastră de pe front. Fratelui meu i-au mers la inimă. Şi tatei. Tata a spus că sunteţi un mare gazetar.” Ştefan rămase cu linguriţa în aer. Înţelesese el bine? Vorbea despre articolele semnate de el în Ziua, şi care, de fapt, erau opera lui Niki. Opera lui festivistă şi patriotardă pentru care îl şi înjurase.

Hm, îşi spuse, după ce îşi dădu seama de poza lui comică, rămas cu linguriţa în aer. Ar fi vrut să-i răspundă în gând, „pe mă-sa, şi-au bătut joc de mine”, mi-au stâlcit articolele, şi dumneata îmi spui acum că tâmpeniile ălea scrise de Niki sunt articole frumoase. Ce mi-ai fi zis dumneata dacă le-ar fi citit pe cele adevărate, scrise de mine?” Surpriza, şi un fel de bucurie interioară, mai de grabă otrăvită (îşi dădea bine seama de lucrul acesta) îl făcuse ca, în loc să înjure, fie şi numai în gând, să se pomenească scoţând aceste sunete ca un behăit, he, he, he. Asta înseamnă că dacă nişte articole produc unor oameni bucurie ele nu sunt tocmai de aruncat.

Niki deci nu făcuse numai o tâmpenie ciopârţindu-i articolele ci şi un lucru bun. Măi să fie!” Mă bucur, doamnă, că articolele mele au putut să placă. „Nu le-au plăcut, ci pur şi simplu i-au emoţionat, domnule Paul.

Aşa ar trebui să scrie gazetarii noştri, nu tâmpenii ce scriu ei. Dacă am mai avea doi, trei asemenea gazetari ca domnul Ştefan Paul am câştiga războiul. Cel puţin aceasta a fost

părerea tatălui meu care este general şi a luptat în primul război mondial. Acum e pensionar.” Ştefan Paul îşi dădu brusc capul pe spate, râzând cum făcea el. Gazda rămase cu privirea aţintită pe umărul lui. Ca să vedeţi, vorbi tânărul ziarist, când se linişti, de data aceasta cu o expresie gravă pe chip. Ce ţi-e şi cu viaţa aceasta!

„Vi se zbate umărul, domnule Paul”, observă Zizi Fotiade. Da, doamnă, vorbi într-un târziu Ştefan Paul, trist. Am fost pe front. Am fost bombardaţi de artileria inamică, iar eu am suferit un şoc.

De aceea m-am şi întors, iar doctorul mi-a recomandat să stau un timp la mine în sat. Să nu mă duc nicăieri, într-o staţiune sau altundeva, numai la mine în sat o să mă fac bine. „O, Doamne,” şoptise gazda, lovindu-şi mâinile pe care şi le pusese în poală. Acum nu mai semăna deloc cu femeia închisă în ea şi austeră, frumoasă, dar cu liniile feţei tăiate parcă în piatră. Nu. Era cu totul altă femeie, mai puţin frumoasă, mai chinuită şi mai umilă, şi prin acesta mai umană. O întrebă dacă trebuie sau nu să-i plătească înainte, rugând-o să-i păstreze garsoniera, pentru că el nu ştie cât va rămâne acasă în satul lui. Poate nu-i trece şi în cazul ăsta nu ştie ce va face. Doamna Fotiade îl privi încurcată. Nu, nu era nevoie, îi plătise anticipat. Să meargă liniştit acasă, să aibă grijă de el.

„Şi Dumnezeu să ne ajute, domnule Paul, că vremurile sunt grele.” Îşi luă rămas bun de la gazda care-l conduse până în hol.

Ajuns în stradă închise ochii. Lumina de octombrie era roşiatică şi crudă. Se urcă în tramvai ca să ajungă la gară. Dacă mergând pe străzi avea impresia că oraşul îşi duce viaţa lui nepăsătoare, ajungând la gară rămase surprins de forfota ofiţerilor şi a soldaţilor. Parcă ar fi fost un stup verde, în timp ce unii urcau alţii coborau din trenul înţesat. Din când în când se auzeau ordine date scurt, parcă ar fi ieşit din nişte gâtlejuri mecanice. Cei care-i însoţiseră pe soldaţi sau pe ofiţeri stăteau pe peron.

Femeile, mame sau neveste, plângeau mai retrase. Ştefan Paul văzu înaintea ochilor tranşeele în care stăteau soldaţii din linia întâi. Undeva în văzduh auzi vâjâitul proiectilelor care treceau pe deasupra capului său.

Ţipătul locomotivei îi despică parcă nervii ca şi cum ar fi fost o sabie uriaşă. Trenul se urni încet, pufăind ca un urs. La ferestre soldaţii făceau cu mâna, în timp ce femeile, mame sau soţii, care-i conduseseră la tren, izbucniră în jelete cu batistele la ochi. Ştefan Paul lăsă capul în jos.

Undeva departe în stepa ucraineană diviziile române luptau alături de cele germane, mulţi ofiţeri şi soldaţi români întrebându-se ce caută ei în locurile acelea. Peste puţin timp trase la peron şi trenul lui. În câteva ore avea să coboare în gară la Balaci. Parcă vedea în minte peronul pe care avea să-şi pună piciorul şi gara mică, pitită între bălării. Se urcă în tren. Soarele bătând dintr-o parte umplea compartimentul cu banchete de lemn într-o lumină arămie. Ticăitul ritmic îl făcuse să-l cuprindă moleşeala. Ce ţi-e şi viaţa asta! Cu numai câteva săptămâni în urmă se afla într-un tren care alerga spre est. Acum mergea înspre vest, deşi nu mergea departe. Şi la urma urmei, dacă aşa stăteau lucrurile, ce este viaţa

? Faptul că la un moment dat mergi cu trenul dintr-o zare în alta zile întregi înspre est, acolo unde sute de mii de tineri se omoară între ei şi unde moartea îţi poate frânge şi ţie viaţa, iar acum te duci acasă. Şi ce e cu asta? În definitiv, dacă n-ar fi plecat la Bucureşti, şi n-ar fi mers la Grigore Patriciu, n-ar fi ajuns tocmai pe colinele largi de pe care se vedea Odesa.

Aşa e viaţa! Când ţi se dăruieşte, când ţi se ia. Ceea ce se întâmplase între el şi Luki! Nu-i apăruse ea în cale, cu părul ei extraordinar, cu expresia aceea superbă de liceeană pe chip şi în gesturi, nu i se dăruise ea, ca acum, prin acel doctor Spurcaciu să-l trântească de pământ să nu mai ştie de el? Ei, şi dacă îl trântise? Scăpase cu viaţă, ba chiar se simţea într-un fel ca şi cum s-ar fi născut a doua oară. În

momentul acela se lovi, dar încet, cu palma peste frunte, iar umărul îi zvâcni în sus ca un iepure. Exact, cum nu observase lucrul acesta până acum? Îl observase tocmai acum, pentru că până în acel moment impresia aceasta stătuse în subconştientul lui, iar acum, ieşind la suprafaţă, el rămânea uimit ce adevărată era.

Aşadar, atunci când treci printr-o mare nenorocire, şi el trecuse prin două asemenea nenorociri, când treci deci pe lângă moarte, este ca şi cum te-ai naşte a doua oară. Hm! Nu ştiuse până acum adevărul acesta.

Îl afla abia acum. În momentul acesta se pomenise râzând. Ce chestie a dracului, deci, ca să afli unele adevăruri trebuie să ajungi la ele trăind un anume fapt de viaţă.

Ţipătul locomotivei, ca o seceră roşie tăind în văzduh, îl trezi din gândurile lui care nu se mai terminau. La fel îl purtau aceste gânduri şi când era copil, sau când era adolescent, când învăţa la liceu la Pălămida şi venea vara în vacanţe acasă. Pornea pe câmpuri sau pe drum, nu mai vedea şi nu mai auzea nimic, era numai el cu gândurile lui, pierdut în lumea lor dulce, ca un nor de mătase. Trecea pe lângă oameni pe drum, o dată trecuse chiar pe lângă taică-su, şi nici nu-i vedea. Se pomenea speriindu-se, ca atunci când te trezeşte cineva brutal din somn, înjurat de ăla pe lângă care trecea. Pe mă-sa, ce le făceam eu? Nişte tâmpiţi.

Secera roşie a ţipătului locomotivei, se ridică iar cu vârful în sus.

Trenul încetinise şi acum se opri în gara Balaci. Gara din care pleca el la Liceu, la Pălămida. Sufletul îi era gol pe dinăuntru ca un urcior de lut ars.

Era emoţionat. Când coborî pe peron avu senzaţia că peronul şi gara îl aşteptau pe el şi se bucurau. Nu exagerat, ci abia simţit, urmând ca după plecarea lui să recadă din nou în acea neutralitate şi indiferenţă a lucrurilor. Hmmm! se minună. Mai rămase câtva timp pe peron, cu mâna în încheietura pardesiului, ca şi cum şi-ar fi ţinut-o la inimă. Apoi o luă pe drum, peste câmpuri. Se uită la soare. Privi la

pădurea Cotigioaia, dacă o ţinea într-un mers întins, făcea două ore şi jumătate.

Se uită iar la soare, era încă sus, mare şi plin de melancolie ca un dovleac copt. Departe, pe zare se vedeau ceţurile toamnei. Doamne, frumoase sunt zilele de toamnă, se pomeni Ştefan Paul vorbind singur.

Hmm! îşi spuse. Nu pot să ies din chestia asta cu limbajul interior. E ca un izvor care pleacă din adâncul tău şi te învăluie apoi ca o gogoaşă.

Înainte de a ajunge la pădurea Cotigioaia, auzi în spatele lui duruitul unei căruţe. Poate e cineva de la noi din sat, să mă ia şi pe mine. Bine ar fi!

Aş ajunge acasă pe soare.

Când duruitul căruţei se apropie se întoarse să-l vadă pe cel care mâna caii. La început n-o recunoscu, pentru că era îmbrobodită cu batic roşu. Când fu în dreptul lui însă o recunoscu pe Didina lui Aristide. Nu era alta decât vecina lui. Într-un timp, de fapt asta nu era decât cu doi sau trei ani în urmă, era la Liceu la Pălămida. El era în ultimul an când intrase ea la Liceu. O dată îl căutase la gazdă, ca să-l întrebe nu ştiu ce, că le spusese domnul profesor de Limba şi literatura română că este în anul patru un elev, Ştefan Paulescu, eminent la literatura română şi care are chiar înclinaţii literare. Ea când auzise ce spuse domnul profesor de Limba şi literatura română nu mai putuse de emoţie, pentru că Ştefan Paulescu era de la ei din sat şi era chiar vecinul lor. Lucrurile acestea i le povestise, roşindu-se şi fâstâcindu-se chiar Didina, când se întâlniseră în parcul din centrul oraşului. Tot aşa, roşindu-se şi dorind să întârzie cât mai mult de vorbă cu el.

Iar el se grăbise să se despartă de ea pentru că se simţea, nu ştiu de ce, stânjenit, fâstâcit. Înţelese că Didina voia să vorbească, aşa cum se spunea la ei în sat, cu el, şi cuvântul ăsta avea înţelesul lui, însă altceva nu ştia Didina, că în copilărie el fusese îndrăgostit de ea. He, he, he!

Cum aşa? Uite chiar aşa! Este o idee cât se poate de greşită că oamenii se îndrăgostesc numai în adolescenţă sau în tinereţe. Nu! Şi copii se îndrăgostesc. Şi în cazul lor dragostea este la fel de adevărată şi de frumoasă ca mai târziu.

Didina era cât pe-aci să treacă pe lângă el cu căruţa dacă n-ar fi strigat-o. Didino, fă, Didino! se pomeni el vorbind. Fă, Didino! spusese mai încet. Aşa se spunea la ei în sat şi era un semn de intimitate. La Bucureşti n-ar fi putut să-i spună unei fete aşa. Lui Luki nu-i spusese niciodată aşa. Didina se întoarse şi un timp rămase aşa cu capul întors către el. Trrr! opri ea căruţa, trăgând ca un flăcău de hăţuri. Bună ziua, Didina! Eu sunt. Bine că am cu cine să merg acasă că mi se părea lung drumul, deşi am trăit un sentiment extraordinar, că pământurile astea mă cunosc. În timp ce vorbea se apropiase de căruţă. „Tu eşti, Ştefane," se chiora Didina la el. „Măi să fie, măi, să nu te cunosc. Păi cum să te cunosc, măi, Ştefane, dacă arăţi ca un domn de la Paris!" Păi de ce sunt al lui Parizianu, nu, de aia sunt, râse şi Ştefan. Şi într-adevăr în pardesiul lui gri, cu pălăria de fetru, arăta ca un tânăr din lumea bună, ceea ce pentru fata primarului Aristide, din Siliştea Gumeşti, care nu fusese în viaţa ei decât până la Pălămida, trebuie să fi fost un lucru extraordinar.

Caii se opriseră şi acum răsuflau şi ei aşteptând cuminţi. „Măi, Ştefane, măi", făcu Didina. Pe chip i se scurgea o milă amestecată cu lumină. Ştefan rămase şi el în loc, cu chipul în sus, uimit cât de mult se maturizase Didina lui Aristide, vecinul lor foarte bogat. Se maturizase şi se făcuse foarte frumoasă, cu chipul prelung şi delicat, cu ochii mari şi catifelaţi. „Hai, urcă, ce-ai rămas aşa?" Ştefan Paul se urcă. Didina nu spuse nimic şi trase de hăţuri. Lăsă numai capul în jos arcuindu-şi spinarea. Rămase un timp aşa. „Măi, Ştefane, măi, murmură ea. Astăzi mă gândii toată ziua la tine". De ce, Didino? îi răspunse el înveselit. „De aia, de ce se gândeşte o fată la un băiat," îi răspunse ea, şi trăgând de

hăţuri îi pleznise cu biciuşca făcută din curele împletite. Caii porniră brusc, iar Ştefan se dădu pe spate. „Dii! murgilor!”, răsună vocea calmă şi înaltă a Didinei. Ştefan, după ce se echilibră, îşi lăsă privirea să plutească peste câmpuri. He, he, he! Îl recunoşteau, deschideau ochii, şi îşi îndreptau privirile către el. Nu rugătoare, ca ale unui câine credincios, nici cu ură sau îngrozite, nu. Era o privire caldă, luminoasă, reţinută.

Câmpurile şi lumina arămie care cădea pe ele îl recunoşteau şi se bucurau că venise acasă.

Iată, putea să moară pe acolo, pe unde fusese trimis, nici numele să nu-i mai vină pe locurile acestea şi în satul lui. Brusc, Ştefan simţi cum îl îneacă emoţia. Întoarse capul să vadă dacă Didina nu-l observase. Nu-l văzuse. Didina privea înainte, cu ochii măriţi şi cu obrajii îmbujoraţi ca focul. Îi ardeau deci şi Didinei obrajii, îşi spuse în gând, şi-n momentul acela o văzu în uniforma ei de elevă, cu bentiţa pe cap, cum stătea ea în bancă, elevă fiind la Liceul din Pălămida. Măi, să fie! Îşi aruncă din nou privirea către zare.

Ajunseseră la pădurea Cotigioaei. Îi zicea Cotigioaia, pentru că înainte, dar asta cu mult timp, cu mult timp înainte chiar de a se fi născut doamna Guma, care cumpărase ulterior o mare parte din pădure, această pădure fusese a boierului Cotigă. Acest Cotigă, asta să fi fost pe vremea lui Cuza, sau după detronarea lui, acest boier murise şi moşia şi pădurea rămăseseră soţiei boierului, Cotigioaiei adică. Aceasta trăise vreo nouăzeci de ani, până încoace, către primul război mondial, pentru că unii bătrâni din Siliştea şi din Ogrăzi şi-o mai aduceau aminte ca pe o mumă a pădurii. Didina trase voiniceşte, sigură pe ea, de hăţuri, trrr!

Oprind căruţa chiar în marginea pădurii, ieşind de pe drumul care intra în pădurea ce fusese pe vremuri mare şi întinsă, vestitul codru al Deliormanului. „Am ajuns, Ştefane”, spuse Didina sărind jos din căruţă.

„Îi las puţin să se odihnească, suflete sunt şi ei, de.”

Didina luă din spatele căruţei un braţ de fân şi-l puse sub botul cailor. „Na, murgule, fir-ai al naibii să fii,” vorbi ea cu unul din cai lovindu-l uşor peste bot. „Hai, nu cobori şi tu? Că nu te mănânc”, râse ea şi-l privi în faţă, aşa roşie cum era. Ştefan emoţionat, rămăsese cu ochii bleojdiţi, cum îi zicea tatăl lui când era nemulţumit de el, la bătrâna pădure care văzută mai de departe părea un buchet încărcat cu toate nuanţele, de la galben auriu până la vişiniu. Acum privea de aproape buchetul acesta uriaş, pus în câmpie ca într-un imens pahar nevăzut.

„Hai, Ştefane, coboară.” Didina îşi scosese baticul, se întorsese cu spatele, se uitase într-o oglindă cât palma, se aranjase şi acum îl aştepta să coboare. „Mai ţii minte, Ştefane, când am vorbit noi în parc la Pălămida?” Mai ştiu, îi răspunse tânărul ziarist coborând. „Te uitai în toate părţile s-o ştergi ca şi cum ţi-ar fi fost frică să nu ne vadă vreun profesor care ar fi trecut întâmplător pe acolo. Sau îţi era frică să nu te mănânc?”

Aici Didina chicoti uşor, dându-şi capul pe spate. „Măi, Ştefane, măi,” îi spuse ea, „ce repede au trecut anii! Bine măcar că tu ai ajuns mare.” De ce spui, aşa, Didino, o întrebă el, venind lângă ea. Nu reuşea încă să se trezească din amorţeala şi din vraja în care căzuse. „Păi n-ai ajuns, măi Ştefane, mare? Lucrezi la cel mai mare ziar din Bucureşti, ai mers pe front de unde ai scris articole care i-au făcut pe oameni să le dea lacrimile şi să-i îmbărbăteze. Tata este abonat la Ziua, noi acasă ţi-am citit toate articolele. Mama când le citea plângea, şi se gândea la Tache”, singurul băiat al lui Aristide. Primul copil al lui Aristide, care era prietenă bună cu Moromete, fusese o fată, Lenuţa, mai mare cu mult decât el, Ştefan al lui Parizianu. Lenuţa se măritase cu un inginer agronom şi avea casă în Cotăceşti, un cătun învecinat cu satul lor, făcând parte tot din comuna Siliştea Gumeşti. El, Ştefan al lui Parizianu, îl văzuse de câteva ori pe acest inginer, când venea din când în când, din joi în Paşti, pe la socru-su. Al

doilea copil al lui Aristide, fratele deci mai mare al Didinei, era acest Tache. Pe Tache, care era cu un an sau doi mai mare decât el, Ştefan al lui Parizianu, îl dăduse taică-su la Liceu la Pălămida, că voia să facă om mare din el, avocat, sau cine ştie ce îşi mai închipuise el că poate să ajungă singurul lui băiat, numai om mare să fie pe lumea asta. Tache însă îl dezamăgise din primul moment pe taică-su.

Nu-i plăcea cartea. Şi nici n-avea mintea, capul făcut pentru învăţătură.

Nu-i intrau lui cunoştinţele în cap şi basta. Ce mai! Şi profesorii ce să facă, îl chemaseră pe Aristide la şcoală, să-i spună că, uite aşa şi aşa cu băiatul lui, decât să-l ţină la şcoală şi să-l lase şi repetent, mai bine să-l ia şi să-l dea la o şcoală de meserii. Pentru că altfel era păcat de băiatul acesta, căci are înclinaţii către lucrări practice. Şi Aristide, care era om deştept, cu gândirea mobilă, şi muncitor, de ce să nu recunoaştem dacă acesta este adevărul, şi nu era nici om rău, îi ascultase pe profesori şi-l dăduse pe băiat la meserie. Astfel că Tache ajunsese mecanic şi lucra acum ca ajutor de mecanic la moară.

După Tache venea, la câţiva ani buni, ea, Didina, care era cu vreo trei ani mai mică decât el, decât al lui Parizianu. Când ridică privirea, Ştefan Paul rămase uimit de expresia care se aşternuse acum pe chipul fetei. În primul rând că el o ştia pe Didina o fată mai retrasă şi sensibilă.

Mai puţin îndrăzneaţă. Şi acum o găsea schimbată, tot frumoasă, însă curajoasă, parcă ar fi fost un flăcău. Iar acum ce vedea pe chipul ei, o lumină gingaşă ca puful de gutuie, un fel de milă şi de bunătate nesfârşite. Ce vorbeşti, mă Didino, le dau lacrimile la oamenii din satul nostru când îmi citesc articolele? vru el s-o ia în băşcălie. „Le dau, măi Ştefane, le dau, dacă tu scrii frumos şi cu suflet, de ce să nu le dea lacrimile? Ori te opui tu? Dacă te opui, de ce le mai scrii, domnule Ştefan Paulescu?” Chiar aşa, de ce le mai scriu, îi răspunse al lui Parizianu. Păi mai bine nu le mai scriu, decât să-i fac pe oameni să plângă.

Didina rămase însă cu lacul acela de lumină şi de milă pe chip (de cine i-o fi ei milă acum?), privindu-l în ochi, susţinându-i privirea, pentru că al lui Parizianu, colegul ei din Liceu, îşi înfipsese privirea în ochii ei. „De ce să nu le scrii, Ştefane, dacă ţi-a dat Dumnezeu harul ăsta ? şopti ea şi mai palidă. Aproape că simţi nevoia s-o cuprindă de mijloc şi s-o sprijine să nu cadă. Dar cu tine ce se întâmplă acum, Didino? o întrebă el privind-o tot în ochi. Barem eu vin tocmai de la mii de kilometri, de pe dealurile Odessei, de aia sunt emoţionat, şi nici nu ştiu pe ce lume sunt, dar cu tine ce se întâmplă? Didina devenea şi mai palidă, şi mai pierdută. „Aşa ai fost tu întotdeauna, Ştefane, n-ai ştiut niciodată pe ce lume eşti. Mergeai pe drum, trecea omul pe lângă tine şi nici nu-l vedeai.”

Aici Didina lui Aristide îşi clătinase capul şi zâmbise. Ar fi vrut să zâmbească a bunătate, însă o mare părere de rău, o tristeţe galbenă şi dulce i se întinsese pe tot chipul. Te pomeneşti, Didino, că am trecut pe lângă tine şi nu te-am băgat în seamă? Fata nu-i răspunse. Întinse numai mâna şi începu să-i învârtă un nasture de le pardesiu. „De câte ori, Ştefane …Eu te strigam şi tu nu mă auzeai. Unii din sat de la noi te strigau cu răutate, îşi băteau joc de tine şi te înjurau. Eu am ştiut însă că tu mergi aşa pe lume, fără să ştii de tine, cufundat în gândurile tale, pentru că ţie ţi-a dat Dumnezeu un dar, care este numai al tău. Şi tu te gândeşti la lucrul acesta pe care ţi l-a dat Dumnezeu şi nu ştii de tine.”

Spunându-i lucrurile acestea Didina îşi apropiase pieptul şi faţa atât de mult de el, încât în momentul următor Ştefan Paul simţi în nări ameţindul, mireasma tare de fân cosit şi de flori de câmp a părului Didinei. Da de când eşti tu aşa deşteaptă, fă, Didino? o persiflă el, mai mult ca să-şi vină în fire. „De mult, măi Ştefane, da dacă tu n-ai vrut să vezi cu dat neam,” vorbi ea repezit, privindu-l în ochi, deşi acum iar devenise palidă.

Avea ea ceva, vorbea de parcă i-ar fi fost frică de ceva. Când termină se aşternu lin liniştea.

O linişte vastă, ca un câmp de toamnă despuiat de podoabele lui. O linişte mirosind a pădure, a coceni şi a dovleci, a depărtare şi a pustiu.

Didina îşi îngustă ochii şi respiră adânc. „Rău ai făcut, măi Ştefane, că nai văzut," vorbi ea cu năduf, ca şi cum ar fi fost supărată pe el. Respira adânc şi pieptul i se umfla atât de mult încât colinele sânilor atinseră pardesiul lui. „Dacă te-ai fi uitat, Ştefane, ai fi văzut că ţin la tine, mă! În Liceu am fost îndrăgostită de tine, mă Ştefane, da tu, al naibii, te ţineai mare, umblai cu capul în sac." Ştefan îi ţinu privirea simţind că ameţeşte.

Didina îl privea mândră. Obrajii îi ardeau acum ca focul. Ca şi cum ar fi vrut să-i spună în faţă: „da, mă, da, ăsta e adevărul, da dacă tu eşti prost!

În loc să-mi spui tu că ţii la mine şi că-ţi sunt dragă, lasă că-ţi spun eu."

Şi îi spuse, aşa roşie ca mărul cum era, tremurând toată şi privindu-l în ochi. „Ştefane, eu te iubesc de mult, mă. Eu ţin demult la tine, dar tu n-ai văzut, şi dacă eu nu-ţi spuneam ţie acum, tu n-ai fi văzut niciodată, şi cine ştie când ne-ar mai fi adunat soarta."

Spunând cuvintele acestea, Didina se aplecă înainte şi îşi lipi capul de pieptul lui. Cum avea pardesiul desfăcut, Didina îşi lipise obrazul de cămaşa tânărului. Ştefan îi simţi căldura trupului ca pe un căuş pe care-l avea acolo în dreptul inimii. Mireasma de sulfină şi de flori de câmp a părului Didinei îl ameţi şi mai mult. „Ia-mă în braţe, Ştefane, ia-mă în braţe, dragule," şopti ea, strângându-se la pieptul lui. Îi desfăcuse nasturele de la haină şi acum îl cuprinsese cu braţele. Tremura cu adevărat, ca şi cum ar fi fost o frunză, şi se strângea toată la pieptul lui, caldă, arzând, mirosind a flori proaspete şi aspre, de câmp. Ştefan Paul îşi întinse şi el mâinile, cuprinzând-o peste umeri, mai mult ca să nu stea de lemn Tănase, situaţie nefirească.

Rămăsese uimit de moliciunea umerilor Didinei. Fata îşi ridică vioaie faţa şi îl privi mândră în ochi.

Apoi îl sărută pe obraz şi iar îşi lăsă capul la pieptul lui, strângându-se şi mai mult în el. Cât să fi rămas astfel? Îl ameţea mirosul de flori de câmp al părului ei. Se trezi când Didina îl privea de jos în sus cu ochii ei buni, uimiţi şi ruşinaţi, aşteptând. Se simţea prost. Parcă ochii ei plini de bunătate îi ţineau sufletul în palme, iar el nu putea să accepte lucrul acesta, pentru că numai cu o lună în urmă o iubea pe Luki.

Chiar dacă aceasta îl părăsise, el tot o mai iubea (Doamne, cât de clar vedea lucrul acesta acum!), iar copila aceasta venea acum să-i dăruiască dragostea ei şi sufletul ei curat, şi el n-avea voie să-şi bată joc de puritatea ei şi de credinţa ei în el. Didino, se pomeni vorbind, şi se trase un pas înapoi. Ea nu-i dădu drumul, îl ţinu în braţele ei, şi când el se trase înapoi, ea fu cât pe-aici să cadă, astfel că trebui s-o prindă cu amândouă mâinile şi s-o ţină zdravăn. Acum se lipise iar de pieptul lui. Îi simţea inima bătând ca şi cum ar fi fost un foc viu care clipeşte. Didina nu rămase mult în poziţia aceasta. După ce îi ascultase cum îi bate lui inima îl privi iar în faţă. Chipul i se umflase uşor, iar genele îi crescuseră mari. „Degeaba te fereşti, Ştefane," vorbi ea, învăluindu-l şegalnic, cu dragoste. „Dacă soarta noastră este să fim împreună, nici dracu nu ne poate despărţi. Să-ţi intre bine în cap adevărul ăsta."

Didina se desprinsese de el, rămăsese parcă undeva în urmă, de unde îl privea cu o tristeţe caldă. „Hai, mă, fir-ai al naibi", izbucni ea zâmbindu-i, „altul să fi fost în locul tău m-ar fi strâns în braţe şi m-ar fi pupat de m-ar fi rupt." Ştefan Paul se pomeni şi el zâmbind, el se fâstâcise şi se comportase ca o fată neîndemânatică, pe când ea îi zâmbea, iată, într-un fel ciudat, învăluindu-l cu dragoste. „Altul m-ar fi pus jos şi m-ar fi iubit de nu m-aş fi văzut, dacă eu l-aş fi luat în braţe şi i-aş fi mărturisit că-l iubesc."

O privea şi nu se mai sătura de chipul ei, de parcă ar fi fost de miere. Ce spui, mă, Didino, îi răspunse şi el, privind-o gata să izbucnească în râs. Adică vreai să zici că mă iubeşti pe mine şi că tu ai fost mai curajoasă decât mine. Însă vreau eu să aflu dacă tu ştii ce e aia dragoste, ce înseamnă să iubeşti, şi cu ce se mănâncă? Şi aş mai vrea să mai ştiu dacă tu îţi dai seama că ceea ce ai făcut tu acum, în afara cazului când te joci, sau vreai să-ţi baţi joc de mine, este un lucru foarte mare şi foarte grav. Didina îşi îngustă ochii ca şi cum ar fi spus, „adică ce vrea băiatul ăsta să spună, ia să mă uit eu cu mai multă atenţie la el.

„Adică ce vreai să spui, Ştefane," să zici, că numai tu ai cap ca să gândeşti şi să înţelegi ce înseamnă a fi fată şi a ţine la un băiat, când şi cea mai proastă şi mototoală fată de pe lumea asta ştie ce înseamnă lucrul ăsta? Şi în al doilea rând, Ştefane, se sumeţi ea în continuare, crezi că eu nu mi-am dat seama că dacă nu-ţi spun eu că ţin la tine, aşa cum eşti tu timid, tu n-o să-mi spui niciodată, şi în cazul ăsta noi o să ne pierdem unul pe altul? Şi apoi dacă eu ţi-am spus că ţin la tine, am ştiut eu de ce am făcut-o, ori tu crezi că de-a surda şi degeaba ne-a adunat Dumnezeu acum pe acelaşi drum, tu venind de la Odessa, şi eu nemaimergând la Liceu, la Pălămida? Tu nu vezi că aici este mâna lui Dumnezeu, ori tu nai atâta minte ca să pricepi lucrul acesta?" Didina se opri brusc, uimită chiar ea de curajul pe care-l avusese. Obosise, însă ochii ei rămăseseră mari şi frumoşi, ca şi cum nu s-ar mai fi săturat să se mire. Măi, da ce-ţi mai merge gura, fa, Didino! Şi de ce nu mai mergi tu la Liceu? „De aia, ca să se mire proştii şi să întrebe deştepţii", râse Didina, pentru că dacă pleacă Tache pe front, să aibă taica de ajutor pe cineva, şi apoi, de ce să mai cheltuiască bani cu mine, când sunt deşteaptă şi pot să-mi dau examenele în particular."

Terminând, Didina chicoti fericită, adică vezi bine că nu sunt o proastă, sunt foarte deşteaptă, dacă pot eu să fac isprava asta, aşa că vezi cu cine stai de vorbă. În loc să râdă

şi el, cum s-ar fi aşteptat Didina, Ştefan rămase trist, gânditor. Şi cât ţi-ar trebui, Didino, ca să stai la gazdă? Mai mult de o mie nu-ţi trebuie pe an. Uite, îţi dau eu banii ăştia, numai să nu pierzi Liceul. Acum veni rândul Didinei să-l privească serioasă. „Păi, ai tu, mă, Ştefane, bani să-mi dai mie? Poate nici ţie nu-ţi ajunge să plăteşti gazda şi mâncarea, numai dacă nu te-o ţine vreo cucoană, aşa că vrea ea gratis.”

Adică Didina îl punea la încercare şi îl lua peste picior. Tânărul ziarist scoase teancul de bani din buzunar. În momentul în care stătea cu ei în mână se roşi, pentru că îşi dădu seama că fără să vrea făcuse gestul ăsta pentru a o da gata pe Didina, adică să-i arate el că nu este fitecine pe lumea asta şi în satul lor. Didina făcu iar ochii mari, şi Doamne, ce ochi frumoşi avea, cu genele ei lungi şi mătăsoase, de data asta rămânând serioasă. „Lasă, mă, Ştefane, că are taica bani, tu ştii că noi nu suntem oameni săraci, ba o dată taica s-a gândit la voi, să vă ajute cu bani.” Apoi veselă, schimbând vorba, „Şi ce faci tu, Ştefane, cu atâţia bani? Să vii să-i dai lu nea Parizianu.” Didina rosti cuvântul acesta cu un fel de respect, ca şi cum ar fi spus tata socru, „Că dacă-i ţii la tine, te scapi o dată la restaurant cu femeile alea, cum au păţit băieţii lu’ nea Ilie Moromete, şi în cazul ăsta e păcat de bani.”

Abia acum al lui Parizianu îşi dădu capul pe spate şi râse cu poftă, cu râsul ăla al lui pe care nu-l mai avea nimeni, ca şi cum ar fi fost o apă limpede care tresaltă peste pietre. He, he, he, mă, Didino, mă, bine că te găsişi tu pe lumea asta să-mi porţi de grijă, că dacă nu erai tu, cine ştie ce mi se întâmpla, aş fi ajuns vai de capul meu, m-ar fi adunat lumea de prin şanţuri. Ştefan se opri brusc, şi tot aşa dintr-o dată, întoarse capul ca şi cum n-ar mai fi văzut-o pe Didina, aceasta n-ar mai fost lângă el, şi el ar fi fost singur, uşor îngrijorat.

Printre arborii pădurii se vedea departe lumina sângerie a soarelui care apunea. Hai, mă, Didino, că ne apucă noaptea,

făcu el şi o luă încet spre căruţă. Puse piciorul pe osia căruţei şi dintr-o mişcare se aşează pe ladă. Didina mai întârzie mângâind caii pe bot. „Aţi mâncat, mă, zmeilor, sau aţi stat ca nişte proşti? După cum văd eu, mai mult v-aţi uitat la noi, cum m-a pupat Ştefan, de-a obosit, parcă ar fi tras în jug.” Apoi, fără să se grăbească, Didina se întoarse cu faţa către pădure să vadă şi ea soarele. Razele roşii ale apusului se frângeau triste lovindu-se de tulpinile îndoite ale tufanilor. Nu întârzie mult, veni şi se urcă pe ladă.

Trase de hăţuri să dea puţin căruţa înapoi, „di, di, murgule, hai, căluţii mei”, îi îndemnă ea, după care îi atinse uşor cu biciuşca. În tot acest timp Ştefan o privise cu atenţie, rămânând în el cu o părere de rău, că Didina, cealaltă, fetiţa şi fata care fusese, rămăseseră în urmă, pentru că Didina pe care o întâlnise acum devenise dintr-o dată matură şi bărbătoasă. Cu o femeie ca asta ar fi putut să trăiască, stând la Bucureşti, şi lăsând-o pe ea acasă să se ocupe de pământ, să tocmească oamenii să-l muncească.

Ştefan Paul se pomeni zâmbind.

Ar fi o idee. Tot este el Aristide bogat. La urma urmelor, Aristide este atât de bogat că el la Bucureşti ar putea să aibă ziarul lui. I-ar trebui la început un capital cu care să pornească la drum. Furat de gânduri Ştefan nici nu observă că Didina se abătuse din drumul principal, care tăia pe la unul din capete pădurea Cotigioaia, şi acum o apucase pe un drum lăturalnic, către valea Găiculesei. Fusese o dată, cu ani în urmă, în valea Găiculesei, unde îşi făceau vulpile vizuinile. Pădurea se îndesise, arborii erau mai groşi şi mai stufoşi, şi pădurea părea scufundată în înserare. Păi încotro mergem, fă, Didino? o întrebă el. Didina nu-i răspunse, părea concentrată, avea chipul întunecat de o tristeţe ciudată.

Nu după mult timp ieşi de pe cărare şi băgă căruţa printre stejari.

„Coboară, Ştefane” o auzi Ştefan Paul, ca şi cum şi-ar fi spus ei şi nu altuia. Luă pătura care acoperea fânul şi se

dădu jos. Le puse cailor un braţ de fân înainte iar ea merse mai încolo şi întinse pătura. Se aşează pe ea şi acum aştepta.

Ştefan se dădu jos din căruţă, fără să se grăbească. Îi plăceau liniştea şi pacea pădurii, ca şi cum copacii ar fi fost pe jumătate scufundaţi în somn. Pacea pădurii semăna cu o apă călduţă, mitică, maternă. Când şi când se auzea câte-un fâlfâit de aripi sau crengi rupte în frunzişul pădurii. Când se întoarse, o văzu pe Didina cum stătea pe pătură într-un fel ciudat, ca şi cum ar fi stat în genunchi. „Ştefane, de ce mă chinuieşti?” o auzi când se apropie de ea. Ochii îi rămaseră parcă lipiţi de umerii ei şi de chipul ei pământiu, răspândind o lumină de candelă. Tremura şi pe faţa ei era o spaimă şi o milă pe care el, ca om, nu le mai văzuse niciodată. „Stai jos, Ştefane,” o auzi. Şi el se aşează întradevăr în faţa ei.

Didino ce ai, tu tremuri! Fata îl privi în ochi cu o milă sfâşietoare.

„Ştefane, eu ţin la tine demult, şi noi nu ne-am întâlnit aşa singuri, ca acum, niciodată în viaţa noastră. Ştefane, izbucni glasul catifelat din pieptul ei, eu nu ştiu ce se va întâmpla cu mine în viaţă, eu atâta ştiu că tu îmi eşti drag, că mă gândesc cu drag la tine, şi cu altcineva eu nu aş vrea în ruptul capului să mă mărit. De aceea te rog acum, Ştefane, că suntem singuri, să fiu a ta, şi să mă faci femeie. Că după aia o să ne fie mai uşor.” Ştefan Paul rămase un timp nemişcat, uluit şi fascinat de chipul transfigurat al Didinei. Putea el s-o mai ia acum în râs, când ea tremura ca varga în faţa lui? Sau putea el să n-o creadă? Se pomeni, nici el nu-şi dădu seama cum se întâmplă lucrul acesta, că-i luă obrajii în palme. Îi ardeau ca focul răspândind lumina aceea galbenă, ciudată. Apoi brusc, ca şi cum ar fi avut în minte o fereastră pe care o deschide vântul deodată, văzu foarte limpede în faţa ochilor că de aceea îl dăduse doctorul Spurcaciu afară din casa lui Luki, tocmai pentru că Luki nu era a lui.

A lui era Didina lui Aristide, vecinul lor foarte bogat în comparaţie cu al lu’ Parizianu, a cărui curte, plină de

şoproane şi de acareturi, înconjura trei sferturi din curtea lor. Didina fusese prima fată de care se îndrăgostise în viaţa lui. El avea şase sau şapte ani, mergea în fundul grădinii unde aveau un vişin şi unde maică-sa punea răzoarele de ceapă, şi se lipea de gard ca să se uite prin rostul gardului în curtea lui Aristide, plină de acareturi, de curcani, de gâşte şi orătănii, ţinute într-un ţarc, dar şi de vişini, de duzi şi corcoduşi. Stând el aşa lipit de gard şi uitându-se în ograda lui Aristide, care i se părea, nu ştiu de ce, fabuloasă, văzuse o fetiţă într-o rochiţă roşie, cu volănaşe albe, parcă ar fi fost o lalea mai mare întoarsă cu gura în jos. Laleaua umbla pe potecuţă ca şi cum ar fi plutit pe deasupra pământului cu nişte fundiţe roşii în cap ca nişte foi de varză. Înţelesese că este vorba de fetiţa lui Aristide, cea mică, atâta minte avea şi el în cap, însă imaginea aceasta a unui copil care semăna cu o lalea imensă, cu fundiţe atât de mari, i se părea fantastică, uluitoare. Ca în basme.

Ea, această imagine, îl fascinase mult timp. Când o văzuse pe Didina la şcoală în clasa întâi, intrând pe poarta şcolii, cu traista ei vărgată, făcută de maică-sa din dimie, cu ciucuri pe margini ca să fie mai frumoasă, holbase ochii mari la ea, nevenindu-i să creadă că asta era Didina lui Aristide, care semăna acum cu toate fetele care veneau la şcoală. În pauză o căutase cu ochii prin curtea şcolii. Avea în suflet o teamă galbenă ca huma. A dat cu ochii de ea în colţul dinspre drum, sub gutui. Stătea cu părul ei bălai, adunat în cozi, cu chipul spălăcit şi se uita ca atunci când nu te gândeşti la nimic. Parcă i se rupea sufletul de mila ei. O aşa decădere nici nu se putea închipui.

Adică ea decăzuse de la condiţia ei de zână, de creatură fabuloasă, devenind acum fetiţa asta pricăjită. Ştefan Paul tresări. Îi luase obrajii în palme şi obrajii îl ardeau ca un foc nevăzut, germinativ, umed şi catifelat, care venea din adânc.

„Ştefane, şopti Didina, eu la tine ţin, pe tine te iubesc, să ştii că dacă e să mă mărit cu altul mai bine mă omor.” El

ridicase ochii şi-şi lăsase privirile să i se piardă în înserarea albastră care învăluia pădurea pe dinăuntru. Mă, Didino, se auzi vorbind ca un bătrân sfătos, ce zici tu e un lucru foarte mare, dragostea şi căsătoria sunt cele mai importante lucruri în viaţa omului. Eu zic să nu ne grăbim. Hai să mergem acum acasă şi om vedea în zilele următoare ce avem de făcut. O sărutase fără să-şi dea seama pe obrazul cald şi catifelat ca o piersică. Didina îşi ridicase capul, mişcându-l înainte. „Ştefane, să nu-ţi fie frică. Auzi, Ştefane, eu trebuie să fiu a ta, iar tu n-ai voie să dai înapoi. Dacă dai înapoi înseamnă că eşti un om de nimic, şi eu n-o să pot să am nici un respect faţă de tine toată viaţa.”

Ultimele cuvinte Didina le rostise repede şi apăsat. Ştefan tresări. O pasăre de noapte se prăbuşise prin rămurişul unui stejar, căci i se auziseră aripile bătând în gol, disperat. Se lăsase o înserare caldă şi grea. Mirosea a pădure, a toamnă şi a rădăcini. Şi mai mirosea a ceva. Ştefan trase adânc aerul în piept, mirosea a istorie, a sute de ani şi sute de generaţii care se trecuseră pe acest pământ, şi sufletul lor urca la suprafaţă. Era ceva tulburător, profund, material şi totodată inefabil. Oare câţi oameni simţiseră ce simţise el acum în momentul acesta? Respiră a doua oară adânc, aerul pe care-l trăsese în piept, înserarea care intra în pământ, parcă îl hrăneau, îl luminau pe dinăuntru.

Dar era o altfel de lumină, era ceva sacru, nemărginit, dureros şi în acelaşi timp înălţător. „Ştefane, auzi glasul Didinei, Ştefane, tare mi-e teamă că tu n-ai înţeles nimic şi nu poţi să înţelegi din ceea ce am făcut eu astăzi pentru tine! Şi în cazul acesta chiar nu mai e cazul să-mi pierd timpul cu tine.” Cuvintele dureroase ale fetei îi pătrunseseră în auz, de parcă în locul urechii ar fi avut o rană şi cineva turnase ulei în rana asta.

„Hai să mergem, Ştefane, spuse Didina hotărâtă. Hai să mergem, Ştefane, că luna răsare mai încolo, şi nu mai putem să ieşim din pădure.”

Didina se îndepărtă. O auzi vorbind cu caii, pregătindu-i de plecare. Îşi simţi capul greu, şi aşa cum stătea în genunchi, avu un moment când se simţi ca un condamnat la moarte. Se scutură repede, clătinându-şi întâi capul, apoi ridicându-se ca un om beat în picioare. O luă înspre căruţă.

Acum avea sufletul amar, şi totuşi din adâncul fiinţei lui urca un sentiment, un fel de geană de lumină care avea să-l salveze în viaţă.

Adică de ce să n-o ia pe Didina de soţie? Şi asta nu pentru că ar avea viaţa asigurată şi ar putea el să se dedice scrisului, pentru că, de ce să nu o recunoască, în adâncul lui acesta era visul său secret, să ajungă scriitor. Dar nu pentru asta, întrebarea trebuia pusă altfel, dacă o să mai găsească el în viaţa lui o fată ca Didina? Dar cum era Didina? Aici îi veni să-şi dea capul pe spate şi să râdă, cum avea el obiceiul. I se păru brusc că dacă ar fi râs acum în pădure ar fi fost ca şi cum ar fi râs într-o biserică, ar fi fost un sacrilegiu. Numai un nebun sau un prost ar fi putut să facă lucrul ăsta, ori el nu era nebun. Era un biet copil de ţăran, cu sufletul bun, care trăise până mai de curând ca într-o gogoaşă, ca şi cum mulţi ani ar fi trăit în somn şi acum el deschidea ochii mari şi rămânea uimit de viaţa asta a oamenilor şi de alcătuirea ciudată a lumii. Mai ales că acum venise după aceste două întâmplări din viaţa lui care-l năuciseră, cea cu distrugerea bateriei de artilerie, şi momentul acela când doctorul Spurcaciu îl dăduse afară din casa lui Luki.

În minte parcă i se deschiseră brusc două drumuri, acum înţelese el foarte bine de ce fusese el năuc după ce plecase din case lui Niki Dumitrescu. Nu-l durea pe el că îl jignise prostul ăla de Spurcaciu, pentru că numai un prost se putea purta aşa, ci pentru că o pierduse pe Luki definitiv. Atunci în momentul acela, acolo în subconştientul lui, se produsese definitiv despărţirea de fata pe care o iubise atât de mult. Asta este, şi iată că gândul acesta abia acum, în seara asta şi în pădurea asta ieşise la suprafaţă. De aia era el acum

paralizat, pentru că aşa era el acum în aceste momente, un paralizat, un om beat. Da de ce era el beat în momentul ăsta? Beat de existenţă. Exact, acesta era cuvântul cel mai bun, beat, năuc de existenţă. Pentru că după ce fusese doborât la pământ de lovitura dată de Luki şi de Spurcaciu (ca şi cum s-ar fi vorbit în lipsa lui să-i dea lovitura asta), acum primise o altă lovitură, fata asta venise şi i se aruncase în braţe spunându-i că-l iubeşte, că ea numai cu el vrea să se mărite.

Bine, bine, că îl iubeşte este posibil, pentru că o văzuse şi acolo, la Pălămida, cum nu se mai dezlipea de el, dar de ce să vină ea atât de disperată către el, că „mă, Ştefane, tu n-ai văzut că eu te iubesc, că, hai, să facem dragoste, că nu ştiu ce se întâmplă cu mine.” În momentul acela se lovi cu palma peste frunte (dar nu pentru că aşa vrusese el, nu, el nici nu-şi dăduse seama de lucrul acesta, ci mâna singură, independent de el, îl lovise peste frunte, ca să-l trezească la realitate), ai, Doamne, păi asta era! Nu zisese Didina că ea nu ştie ce se întâmplă cu ea, a simţit că trebuie să facă gestul acesta, adică ea ca femeie să vină la el, ca la un bărbat, şi să-i spună, cum a putut şi ea, „măi, omule, noi acum, în momentul ăsta al vieţii noastre trebuie să facem lucrul acesta, adică eu să vin la tine şi să-ţi spun, măi, Ştefane, că te iubesc, tu pune mâna şi hai să ne iubim, că dacă pierdem momentul ăsta acum, noi pierdem viaţa, ni se duce viaţa. Că de ce crezi tu că ne-a întâlnit Dumnezeu, eu venind de la Pălămida cu căruţa şi tu venind tocmai de la Odessa?”

Aha, deci, asta era, îşi spuse el, însă îşi dădea seama că de fapt gemuse, trăia şi ea, biata Didina, ca şi el, năuceala asta. Era beată şi năucă de existenţă, asta era. Aici Ştefan Paul îşi dădu capul pe spate, dar nu mai râse în cascade, aşa cum sare apa limpede de izvor peste pietre, nu, îşi luă capul în palme şi îşi apăsă tâmplele până văzu un ocean de roşu în faţa ochilor. În momentul următor nu-şi mai dădu seama ce se întâmpla cu el. Până îşi reveni era în genunchi. Didina

era deasupra lui, încerca să-l ridice de subţiori. „Ştefane, ce ai, mă, Ştefane? Poate ai fost rănit acolo pe front şi-ţi e rău. Hai mă, Ştefane, spune-mi nu mă lăsa aşa!

Că dacă aşa mi-a fost mie soarta să vină băiatul pe care-l iubesc tocmai de la Odessa şi să moară aici, în pădurea Cotigioaia, în braţele mele, eu înţeleg lucrul acesta, dar atunci sunt cea mai nenorocită femeie de pe lumea asta!”

Ştefan Paul simţi nevoia să respire adânc. Didina se jeluia săraca vorbind de una singură, „că ai fi având ceva, mă, Ştefane, şi în cazul acesta e mai bine să te odihneşti, sau să aduc pătura să te întinzi.”

Aproape că-i veni să râdă. Oricum îi era milă de Didina. Zău că aşa ar trebui, Didino, să întinzi pătura, şi cum tot vrei tu să facem treaba asta, să te pun jos şi să te iubesc până mâine dimineaţă. Să te iubesc să te rup, să te înveţi minte! „De ce vorbeşti aşa, Ştefane? se sumeţi ea înaintea lui.

Ce-ai avut de-ai căzut jos, Ştefane, pentru că te-am văzut bine, te-ai lăsat întâi jos ca şi cum te rugai şi de-odată ai căzut.”

O vedea bine prin înserarea albastră, plină de sfinţenie, a pădurii. De ce se găsea el cu fata asta acum, noaptea în pădurea Cotigioaia, şi de ce se legase ea de el? Şi uite, îi aţinuse calea şi nu-l lăsase nici acasă să ajungă. „Nu ştiu, Ştefane, poate sunt eu proastă, n-am ştiut cum să vorbesc cu tine, şi în loc să-ţi spun ce am vrut să-ţi spun, o fi ieşit altceva. Da eu am crezut că tu eşti băiat deştept şi ai înţeles.” Îi vedea linia tâmplei şi a bărbiei şi obrazul delicat pe care cădea lumina de alabastru a înserării, făcând-o să pară o zână sau o ielă de frumoasă.

Auzi, Didino, o luă el la rost, drept cine mă iei tu pe mine? Şi ce făceai, fă, dacă eu eram unul din ăia care atât aşteaptă, să prindă o fată singură sau o femeie, s-o încoţopenească şi să profite de ea? Să-şi bată joc de ea

? Ei, ce te făceai? Chipul Didinei se lăţi într-un zâmbet straniu, făcând-o chiar să semene cu o ielă. „Prost eşti, mă,

Ştefane, mă! Se vede că eşti măi prost decât mine. O să-ţi răspund la întrebarea asta mâine. Pentru ceai zis te iert, că ţin la tine şi te ştiu om bun. Îţi răspund numai atât: păi dacă erai din ăia de care zici, crezi tu că măi stăteam eu de vorbă cu tine

? Te mai luam eu în căruţă? Vai de capul tău, dădeam bice cailor şi nici nu te cunoşteam."

Aici Didina îşi lăsase capul la pieptul lui şi-l cuprinsese cu braţele, iar el îi simţi din nou mireasma aceea de iasomie şi de flori de câmp cum îl ameţeşte. Ete, te, fa Didino, ce deşteaptă eşti, se pomeni tachinând-o, iar braţele lui puternice de bărbat tânăr o strânseră cât putură, că oasele fetei se auziră pârâind. „Să nu mă rupi, Ştefane,", îi zise Didina bucuroasă, după ce icni. Păi da, să te plătesc după aia ca pe a bună!

Didina nu râse, sau să fi zis ceva, rămase numai cu chipul ei, poleit de înserarea albastră, în sus, cu ochii umezi şi rugători. El se aplecase tremurând şi-i căutase buzele, apoi după ce gurile lor se întâlniseră, rămăseseră încleştate. Abia după mult timp, când el simţise că nu mai are aer, Didina se smulse din braţele lui. „Ştefane, mă omori!" gemuse încet.

Te omor, Didino, te omor, n-ai vrut tu aşa? O luase din nou în braţe, o strânsese până gemuse, apoi o frânsese de mijloc până când simţi să se topeşte în braţele lui şi se aplecase peste ea. Nu-i mai căută gura, o sărută pe gât, apoi urcă înspre umeri, pentru că bluza sau cămaşa fetei nu-l lăsa să coboare mai jos. Nu se prăbuşi peste ea, deşi gândul acesta îi trecu prin minte, o îndreptă şi o ţinu lipită de el.

O strângea în braţe uimit de cât de gingaş şi de moale poate să fie trupul unei fete. Era ca şi cum moliciunea nesfârşită a trupului femeiesc îl îmbăta şi îi da totodată o forţă imensă. O superioritate uimitoare, pe care el n-o mai întâlnise niciodată. Adică ar fi putut să facă acum orice ar fi vrut cu ea, cu Didina, fata vecinului lor, care în comparaţie cu ei era foarte bogat. Ar fi putut s-o strângă atât de tare

încât s-o storfocească, să nu se mai aleagă nimic din ea, dar nu. Nimic nu va face din toate astea.

Nici măcar nu se va mai bucura mult de dulceaţa braţelor şi a trupului lui de bărbat de a ţine în braţe gingaşa carne femeiască. Aşa că se pomeni scuturându-şi capul, cel puţin acesta fu sensul gândului care se înălţa în momentul acesta în fiinţa lui.

Didino, o strigă el, dar fata nu păru să-l audă. Răsufla greu ca o vietate umedă cuibărită la pieptul lui. Didino, eu te-am înţeles perfect, acum aş vrea să mă înţelegi şi tu pe mine. Nu vorbise tare, şi totuşi Didina trebuie să fi fost foarte sigură pe ea căci în momentul următor îşi ridicase faţa poleită de albăstreala întunericului. „Bine, Ştefane, dacă zici tu că m-ai înţeles este bine! Eu am încredere în tine. Atunci hai să mergem.” Didina se desprinse alunecând din braţele lui şi o luă înainte.

„Hai, Ştefane,” îl chemă ea, ca şi cum el ar fi fost dintotdeauna bărbatul ei. Adică glasul ei avusese în el o căldură şi o inflexiune care spuneau exact lucrul acesta. Veni în urma ei şi se urcă pe ladă. Didina trase uşor de hăţuri. „Dii, Murgule,” şopti ea. Caii, ca şi cum ar fi înţeles perfect, o luară pe drumeagul pe care veniseră. Şi dacă o să ne rătăcim, Didino, or să ştie ei caii pe unde s-o ia? Să nu dea cu oiştea în vreun stejar! „Cu mine n-o să te rătăceşti niciodată în viaţă, Ştefane,” îi răspunse fata.

Până când ieşiră din pădurea Cotigioaia Didina îi lăsă pe cai în seama lor. Adică pe întunericul din pădure ei ştiau cel mai bine drumul.

Şi într-adevăr, se lăsase în pădure un întuneric negru, albastru-oţelit, ai fi zis că te afli pe fundul unui ocean. Dar şi când ieşiră din pădure, întunecimea era adâncă, numai că nu mai avea culoarea aceea albăstrie telurică. „Di, murgule,” murmură Didina, mai mult ca pentru ea, căci caii mergeau încet, cu grijă, ca şi cum ar fi pipăit pământul. Dinspre Dunăre şi dinspre mare curgea peste câmpie o boare caldă, mirosind parcă a bălţi şi a pământ umed.

Când drumul începu să coboare înţeleseseră amândoi că erau aproape de sat, aveau să treacă pârâul, care nu era decât un fir de apă ce se vărsa mai la vale în gârlă. Didina îşi strecură mâna pe sub pardesiul lui Ştefan Paul şi-l cuprinse pe după mijloc lăsându-şi capul pe umărul lui.

Băiatul o cuprinse şi el pe după gât. Când ajunseră în dreptul pârâiaşului caii se opriră să bea apă. Nu prea aveau ce bea, de aceea începură să fornăie. „Dii, bălţaţilor, trase de hăţuri Didina, haideţi că ajungeţi în curând acasă.” Şi-ntr-adevăr caii o înţeleseră pentru că puseră piepturile în hamuri şi urcară costişa care da drept în buza satului. Frumoasă noapte, Didino, tu ai avut dreptate, parcă-ţi simţi destinul cum te oblojeşte.

Caii trăgeau căruţa uşor, ca şi cum ar fi fost o jucărie. „Oho, hoo, frumuseţea nopţii acesteia de acum încolo începe, Ştefane, şopti fata cu răsuflarea fierbinte. Peste un ceas, cam aşa, o să răsară o lună, să mă aştepţi la poarta grădinii, în dreptul nucului, auzi! Şi până dimineaţă om sta de vorbă.” N-a mai trecut mult şi au ajuns în sat. La unele case se mai vedeau lămpile în ferestre, cele mai multe însă visau scufundate în somn.

Cine ştie la ce se gândeau ele, casele ţăranilor din Siliştea Gumeşti, în noaptea aceea caldă de octombrie a anului 1941, când armata ţării tocmai eliberase pământul strămoşesc al Basarabiei, aflat de un an şi mai bine sub cizma bolşevică. „Trrr!” trase Didina de hăţuri, mai mult să se audă pe ea decât ar fi fost nevoie, căci caii opriseră singuri în faţa porţii. „Să nu uiţi, Ştefane, îi şopti fata, peste un ceas aşteaptă-mă la poarta din fundul grădinii, auzi! Vezi să nu adormi şi să uiţi, că mă faci de râs!”

Îl sărută în fugă şi sări jos. Tot ea îi căută geamantanul în căruţă, i-l dădu, şi mai şopti o dată, „să nu uiţi, auzi, că n-am să te iert niciodată.

Hai du-te, să nu afle taica.” O auzi în urma lui pe Didina deschizând porţile. Vorbea cu murgii ei: „hai, Murgule, hai, mai aveţi oleacă de răbdare până băgăm căruţa în curte, şi

apoi vă dau apă şi de mâncare.” Ai lui se culcaseră. La ei lampa era stinsă. Casa îl aştepta şi ea, cel puţin aceasta fu impresia lui, deşi se afla cufundată în somn, cu pleoapele căzute. Dar parcă nu se bucura cum se bucuraseră peronul şi pământurile de la Balaci, când îl văzuseră. Simţi o strângere de inimă şi un gol în stomac. Rămase o clipă în faţa porţii: i se părea, sau auzea în momentul acela golul din satul lui. Nu plecase aşa demult şi iată, în burta satului Siliştea Gumeşti se instalase un gol adânc şi mare.

Dinspre uliţa lui Storopete se ridică lătratul rar şi gros al unui câine bătrân, şi golul acesta care cuprinsese satul se lăţi şi mai mult. Ca şi cum câinele ăsta, care se cunoştea după hămăitul lui că este bătrân, ar fi lătrat dintr-o peşteră. Şi peştera asta era Golul, Pustiul, pe care sufletul lui îl simţise concret în momentul acela şi se înfiorase. Ştefan Paul încercă să deschidă poarta dar nu reuşi.

Ei, drăcia dracului, cu ce era închisă? Nu mai stătu pe gânduri, puse piciorul pe stâlp şi dintr-un pas încălecă poarta. O clipă rămase călare pe poartă, cu geamantanul în mână. Puse apoi piciorul pe lanţ şi coborî.

Câinele se mişcă pe sârmă şi veni la el gudurându-se. Tu eşti, Leule, se pomeni vorbind tare. Tot mă aşteaptă şi pe mine cineva. Urcă apoi, fără să se grăbească, cele câteva trepte ale scării, ajungând în tindă. Se opri căci acum se auzeau bine sforăiturile lui taică-su, alde Parizianu. Ştefan Paul puse geamantanul jos. Îi veni în minte ideea să se aşeze pe el. Şi chiar aşa făcu. Se rezemă de perete şi ascultă sforăiturile lui Parizianu. În clipa aceea avu brusc revelaţia că acasă este bine, casa pe care o lăsase el, cu alde Parizianu şi maică-sa, cu Bâta, care l-a ţinut pe el la Liceu, cu muhmudelele ei, este vie şi sănătoasă.

Cât fusese el plecat, iată, acasă la el nu se schimbase nimic, totul rămăsese cum era. Dacă ar fi intrat în casă, sau ar fi strigat, tată, mamă, bâto, sculaţi-vă, bă, că am venit acasă, şi sunt bine, ar fi fost o emoţie şi o hărmălaie de nedescris. Aşa, el era mulţumit că ajunsese cu bine, şi iată,

ai lui erau bine, iar casa care-i învelea şi-i ocrotea, ca o fiinţă mai mare, era şi ea vie şi sănătoasă, şi îşi făcuse datoria mai departe. Se pomeni mulţumindu-i în gând lui Dumnezeu că îl scăpase de la moarte pe unde fusese, iar acum, întors cu bine acasă, îi găseşte pe toţi sănătoşi. Sau sănătoşi, cum zicea Bâta. În momentul acela îşi ridică privirea şi văzu deasupra acoperişului casei lui Aristide stelele. Erau mari ca nişte gutui, şi roşii, ai fi zis că poţi să le apuci cu mâna.

Această impresie, la fel de proaspătă ca acum, o avusese în copilărie, mai ales în nopţile de august, când rămânea până târziu după miezul nopţii cu ochii deschişi. Dormea pe prispă, cu taică-su, cu alde Parizianu, şi el n-avea somn, şi atunci se aşeza pe treptele scării luându-şi genunchii în braţe. Hm, se aşează şi acum la fel, dar nu rămase mult pe scară. Îşi aduse aminte că uneori îl apuca dimineaţa. La ce se gândea, nici el nu ştia la ce se gândise. Înainte de a răsări soarele, senzaţia aceasta o avusese de mai multe ori, parcă văzduhul şi lucrurile se pătrundeau de ceva sacru. Aşa avusese el pentru prima dată, şi în mod inconfundabil, percepţia sacrului. Era ceva inefabil în atmosferă, în lume. Când îşi ridică privirea văzu, ca o aureolă, lumina aceea portocalie ce înconjurase acoperişul casei lui Aristide.

Însemna că răsărise luna, care nu se vedea din cauza acoperişului, şi peste puţin timp aceasta se va înălţa şi va inunda satul şi câmpurile cu vraja ei stranie. Lega o dată, era la primară, coceni cu taică-su, pe locul pe care-l avea în Seci, să fi fost sfârşitul lui octombrie, tot ca acum. Ei legau coceni de zor, pentru că-i apucase noaptea şi aveau mult de legat.

Şi deodată a răsărit luna, o lună mare, cât roata carului. A simţit o vrajă ciudată, moleşitoare, ceva ca un dor păgân, ceva care amintea mileniile care s-au scurs pe pământul acesta. Atunci şi-a dat el seama că nopţile cu lună, toamna, au în ele o vrajă deosebită, orientală, ceva care vine parcă din antichitate. Se ridică şi o luă către pârleazul grădinii. Şi

noaptea aceasta va fi la fel, îşi spuse. Ba mai mult, în noaptea aceasta o va ţine pe Didina în braţe şi o va săruta cât va vrea el. Şi aşa, la capitolul acesta, sărutatul fetelor, el nu cunoscuse mai nimic. Dacă n-ar fi fost Ioana (chipul Ioanei îl privi în clipa aceea ca de undeva de sus. Simţi o strângere de inimă, aoleu, Ioanei nici măcar nu i-am scris!), apoi Luki, pe care le-a cunoscut foarte puţin, el ar fi fost astăzi flăcău. Mai mult ele lau tras de mânecă.

Inima îi bătu cu putere când o văzu sub nuc pe Didina. Luna se înălţase de o palmă de om deasupra orizontului, acum urcase mai sus decât vârfurile pomilor, ori decât acoperişurile. Se apropie de ea şi Didina îşi desfăcu braţele şi-l cuprinse. „Ştefane," o auzi şoptind, de ce n-ai venit mai devreme, dragule?" Gura fetei îi căutase buzele şi acum îl săruta pătimaş. O cuprinse şi el de mijloc şi o frânse aplecându-se peste ea. „Îmi eşti drag, Ştefane, îmi eşti drag, răule ce eşti," o auzi murmurând. Gurile li se desprinseră brusc, gâfâind şi acum se priveau în ochi. Nu mai semăna cu Didina pe care o întâlnise pe drum, venind cu căruţa de la Balaci, nici cu cea din pădurea Cotigioaia, al cărei chip i-l ţinuse în palme şi i-l sărutase. Se pieptănase, îşi dăduse cu briantină, avea părul într-o parte dezvelindu-i o jumătate din frunte (abia acum vedea că Didina avea fruntea înaltă), iar chipul îi era luminat de o bucurie plină de suferinţă. Se sărutaseră a doua oară lung, şi acum respirau amândoi adânc ca nişte peşti care se sufocau. Didina era îmbrăcată într-un capot, lung până în pământ, înflorat, căci îl vedea bine. Peste acest capot îşi aruncase un cojoc lunguţ, care îi ajungea până la coapse. Fata îşi desfăcuse cojocul, astfel că el îi văzu unul din sâni ieşit afară. „Ştefane, Ştefane, de când mă rog eu lui Dumnezeu să-ţi deschidă ochii!"

Îl cuprinsese cu braţele pe după gât şi acum îl trăgea în jos. Îi sărută gura, apoi, pentru că ea îi trăgea capul în jos, îi sărută gâtul şi umerii.

Buzele lui îi atinseră sânul, alb ca bruma şi cald, iar ea îl strânse la piept gemând, cât putu ea de tare. Îi săruta amândoi sânii trecând de la unul la altul, iar ea se aplecase deasupra lui ca o cumpănă de fântână. Într-un târziu îngenunche. Îi cuprinse trupul gol, catifelat şi alb, şi îşi lipi obrazul de pântecul ei gingaş. Rămase aşa mult timp, până când Didina îngenunche şi ea.

Didina avea pe chip tot expresia aceea pe care el n-o mai văzuse la nici o femeie, de bucurie şi de uimire totodată. Ca şi cum i-ar fi spus, uite, eu mă dăruiesc ţie, şi sufletul meu e ca boarea de rouă. Ştefan o privi lung. Era o mirare, era ceva subţire ca o rază de lună în expresia chipului ei, era încântare şi totodată emoţie. Să ţin minte chipul Didinei din momentul ăsta, îi ţâşni din adâncul fiinţei lui gândul ăsta. Parcă ar fi o mieluţă de o puritate extraordinară, care priveşte uimită la cel care îi ia viaţa. Şi tu vrei să fii a mea, Didino, cu chipul ăsta de o puritate extraordinară? se pomeni vorbind. „Vreau, mă, Ştefane, vreau," îi ţinu ea privirea.

Ar fi ceva. Prima dată Didina să fie a lui pe o noapte ca asta nebună. Ea îşi dezveli singură umerii. Dar el n-o frânse, să se lase apoi peste ea. Depuse un sărut pe linia subţire, aurită de lumina de lună, acolo unde adâncitura gâtului făcea un intrând misterios. „Ştefane, mozoleştemă bine acum, cât sunt fată, că după aia am auzit că voi, bărbaţii, vă săturaţi repede, chicoti ea, deşi chipul îi rămase, la fel, cu expresia aceea de mieluţă, plin de puritate. Niciodată nu-i plăcuse expresia aceasta, pe care o auzise de multe ori la băieţi, şi totuşi în gura Didinei cuvintele sunară nevinovate. Când un băiat cu o fată erau demult în vorbă, şi erau ei siguri că se vor căsători, ba chiar fixaseră şi nunta, în unele nopţi, când băiatul venea şi o striga la poartă, se îndepărtau şi se înfundau într-un loc unde nu putea să-i vadă nimeni. Aici fata îi permitea mai mult flăcăului, ba chiar ea singură îşi dezvelea bluza, iar el cuprinzând-o îi săruta sânii.

Flăcăul spunea atunci că a „mozolit-o”, şi acest fapt era de mare intimitate. „Să vezi ce soţie bună o să-ţi fiu, Ştefane, şi ce bine o să ne împăcăm.”

Ea îşi lipise palma de obrazul lui şi acum îl mângâia curioasă.

Chipul îi devenise mai grav, plin de seriozitate. Didino, ţie îţi spune intuiţia că tu o să fii soţia mea? Vorbele lui răsunară nefiresc de tare, aproape că se sperie în noaptea pustie, plină de vraja orientală şi nebună a lunii. „Îmi spune, Ştefane, îmi spune, murmură ea. Demult, de când eram mică îmi spune intuiţia. Demult am avut eu presimţirea că tu eşti cel care-mi eşti sortit.” Lumina lunii se scurgea de pe umerii fragili ai fetei, ca nişte coline de brumă, pe piept, aurind colinele sânilor. Ştefan Paul se ridică în picioare. Se simţise brusc neliniştit. Didina se ridică şi ea speriată. Se priviră în ochi încordaţi amândoi. „Ştefane,” şopti ea speriată. Ce s-a întâmplat?” Cred că de asta am scăpat eu atunci când neau bombardat cu artileria…

Didina se lipi de umărul lui. „Să ţinem minte noaptea asta, Ştefane, Doamne ce lună nebună! Parcă ar fi o vrajă…” Şi dacă o să mă ia pe front, Didino?

Peste sat cântecul cocoşilor izbucni vesel. Cântau toţi grăbiţi, şi ciudat, cântecul lor era vesel, ai fi zis că în câteva minute trebuie să termine toţi de cântat. „Ştefane, ziceam să ne iubim în seara asta, dar lăsăm pentru mâine că pleacă ai mei la soru-mea şi se întorc tocmai încolo, pe săptămâna viitoare.” Didino, să ştii că eu nu sunt un profitor, dar dacă aşa ne-o fi nouă destinul, eu n-am nimic împotrivă să ne căsătorim. Se gândise la faptul că de aceea se întâmplase ruptura dintre el şi Luki. Destinul fusese cel care aranjase lucrurile.

Acum luna se ridicase sus pe cer. Părea mai mică şi mai înveselită parcă. Scălda câmpurile şi satul lor, Siliştea Gumeşti în lumina de vrajă a orientului. Didina îl sărută pe buze. Era frumoasă, bat-o focul, când o fi crescut şi s-o fi făcut aşa frumoasă? Dacă se va căsători cu ea o să aibă

soţie deşteaptă. „Ştefane, ne întâlnim mâine seară tot aici, cum se înserează, şopti ea. Mergi şi tu şi prinde o oră de somn. Îl sărută în fugă, apoi fără să se grăbească îşi încheie halatul. Te aştept mâine seară, Ştefane.”

Silueta fetei, clătinându-se într-o parte, se topi pe poteca ce ducea înspre acareturile lui Aristide. Ştefan mai rămase un timp lăsând vraja nopţii să-i pătrundă în suflet. Brusc se gândi la soldaţii care stăteau acum, dincolo de Odessa, în tranşee sub clarul lunii. Măcar de atâta lucru să se bucure şi ei. Apoi văzu în minte, mare, ca şi cum ar fi fost proiectat pe un ecran, chipul lui Antonescu. Se supărase şi îl înjurase degeaba, că din cauza lui i se ciopârţiseră articolele. Cine ştie ce probleme şi ce griji o fi având şi el? Nu e uşor să-ţi asumi ce şi-a asumat el. Deocamdată a fost singurul om care şi-a asumat şi salvarea ţării şi redobândirea demnităţii ei. Un altul ţara n-a mai avut. Iar apoi dacă Niki nu i-ar fi făcut articolele frumoase şi emoţionante nu l-ar mai fi cunoscut nimeni astăzi. Nu-i spusese şi Zizi Fotiade şi Didina că articolele lui merseseră la sufletul oamenilor? Oare taică-su ştia de lucrul acesta? Cum să nu ştie? Să-l vezi mâine ce fericit o să fie, de fapt de mai mult timp Parizianu trebuie să fie fericit şi să se dea mândru că are un băiat care a ajuns mare gazetar, şi a scris nişte articole de a „tăiat ţara în două!”

Nu se lăudase el, Moromete, când făcuse drumul cu el la Bucureşti, şi au oprit ei la o crâşmă, în nu ştiu ce sat, şi crâşmarul i-a servit omeneşte, iar Moromete i-a spus că are el la Bucureşti nişte băieţi care „au tăiat Bucureştiu în două.” Parcă aşa spusese, nu? Dincolo de ironie, că asta era arma lui Moromete, adevărul este că fiecare părinte simte nevoia să se mândrească, fie şi puţin, acolo, cu odrasla lui. Aşa că era curios să vadă cât de fericit fusese taică-su de isprava lui cu articolele ălea dichisite de altul. O luă prin grădină, sări pârleazul şi intră în curte.

Urcă treptele şi ajuns în tindă se aşează din nou pe geamantan. Al lui Parizianu nu mai sforăia. Casa era ca o

fiinţă cu sufletul liniştit. Se zgribuli în pardesiul lui moale.

Către dimineaţă se lăsase frigul. Luna turna peste acoperişul casei lui Aristide, viitorul lui socru, un lac de culoare argintiu-aurie. Cine ar fi putut să creadă că plecând înspre casă o să întâlnească în cale o fată care o să-l aducă acasă cu căruţa, şi fata aceea o să-i devină soţie? Apoi se gândi la trupul gingaş, catifelat al Didinei.

Când se trezi visa că era pe front. Era o noapte cu lună de ziceai că te afli pe altă lume. Soldaţii stăteau în tranşee. Alături de tranşee, la o masă de brad stătea generalul Ion Antonescu. Avea fruntea muncită de gânduri, şi cu toate acestea chipul lui iradia o lumină de sfânt. „Dacă aici, în groapa dintre Europa şi Asia ne-a aşezat Dumnezeu! Însă Dumnezeu ne-a aşezat cu un scop aici! Aceasta este misiunea neamului românesc, ca acest neam să fie ca Isus între popoarele lumii. Toţi îl vor trăda şi îl vor scuipa, ca pe Fiul Domnului, pentru că el este Unsul, toţi îl vor călca în picioare, la sfârşitul lumii însă el va sta de-a dreapta Domnului. Pentru că el a fost jertfit.” Vocea părea că iese din fruntea Generalului, ca şi cum ar fi venit din cer. Şi peste tot frontul cât vedeai cu ochii era o linişte cum numai în ceruri poate să fie.

„Ştefane, auzi el vocea lui al lui Parizianu, şi în prima clipă crezu că tatăl lui este cu el pe front. Ştefane! Tu eşti, mă, Ştefane! se simţi tras în sus, şi când înţelese unde se afla văzu faţa lată, plină de bunătate şi de umilinţă a tatălui său. Al lui Parizianu după ce rămase în cumpănă un moment ca şi cum nu i-ar veni să creadă că fiul lui a ajuns acasă, începu să-l pupe pe Ştefan să-l sufoce. Maică-sa care auzise că venise Ştefan se repezi şi ea în tindă, apoi începu să plângă. „Mamă, mamă, a venit Ştefan al nostru! ţipă ea. După taică-su îl luă la pupat maică-sa. Numai Bâta rămase liniştită în casă.

După ce se mai linişti maică-sa, merse în casă şi îi sărută mâna bunicii lui, fără de care n-ar fi putut să-l ţină al lu Parizianu la Liceu la Pălămida. Sărumâna, Bâto, bine te-am

găsit. Bătrâna îl mângâie pe cap şi se uită la el liniştită. „Să nu te pierzi cu firea, Ştefane, vorbi ea într-un târziu, gâfâind. Tac-tu zice că ai ajuns mare, dar tu să nu-l crezi, să-ţi vezi de drum, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic”. „Bă, Ştefane, bă, să vii tu acasă şi să nu spui că ai venit, ce bucurie ne-ai făcut mă, taicule!

Bă dacă ştiam eu că ajungi tu aşa mare, Ştefane, nu te măi puneam eu la secere, auzi, tu!

Al lui Parizianu, de fericit ce era, parcă nu mai era el. Se învârtea pe lângă fiu-su scărpinându-se după ceafă şi luându-i seama, ca şi cum tot nu i-ar fi venit să creadă că ăla care scrisese articolele ălea la ziar, de le dăduseră la toţi lacrimile, era băiatul lui. „Ce stai, fă, se răsti el la soţia lui, tu nu vezi că a venit băiatul de pe drum!” Maică-sa se pierduse şi ea cu firea, căci nu ştia în ce parte să alerge mai întâi. Ştefan se văzu nevoit să strige la ei. Ce aveţi? Am venit acasă, n-am venit eu acasă de la Pălămida de atâtea ori? Ce vă daţi de ceasul morţii?” „Du-te, fă muiere şi taie o găină, tu n-auzi, şi să aduci şi sticla aia de ţuică, că pentru el am păstrat-o.”

Până la urmă se mai potoliră lucrurile. Maică-sa, după ce tăiase găina, se apucă s-o opărească, iar el cu taică-su rămaseră la o ţuică.

Parizianu se vedea încurcat însă, pentru că după ce îl întrebă cum merge frontul şi el îi răspunse că bine, parcă nu mai ştia ce să-l întrebe pe fiusu. Mai multe ştia să-i spună despre ce ziceau „ăştia”, pronunţa într-un fel ciudat, dar fără nici un dispreţ, cuvântul ăştia, prin modul cum îl pronunţa distingându-se mai mult ei, ai lui Parizianu, de ceilalţi, care rămâneau undeva la o parte. Ce zicea Iocan, care se pricepe la politică, sau Dumitru al lu Nae. „Până şi prostu ăla de Moromete, bă, Ştefane, a recunoscut că eşti mare.”

Ceea ce nu era foarte adevărat, altele erau cuvintele pe care le spusese Moromete, la fierăria lui Iocan, unde se mai adunau câteodată, cine mai rămăseseră din ăia care făceau

politică înainte. Dându-şi seama că vorbind astfel despre Moromete, duşmanul cel mai mare, de când se ştia, al lui Parizianu, aducându-şi aminte că Ştefan ţinea la acesta şi cum reacţiona el întotdeauna atunci când Parizianu zicea ceva rău despre Moromete, taică-su schimbă repede vorba. „Şi generalul ăsta al tău, ce măi face, mă Ştefane? Mare noroc a avut neamul ăsta cu el!" Ştefan Parizianu simţi nevoia să-şi dea capul pe spate şi să râdă. „Generalul ăsta al tău", ca şi cum Generalul care introdusese cenzura, ca să-i schilodească lui Niki articolele, ar fi fost chiar al lui, al lui Ştefan Paul, ziaristul de la Ziua, din Siliştea Gumeşti.

Şi totuşi ceva îl reţinu pe Ştefan să facă gestul ăsta. Se mulţumi sal ia peste picior pe tatăl lui, cum o făcea înainte când venea vorba de ceva cu care el nu era de acord: da Moromete ăsta al dumneata, el ce mai face, i-au mai venit minţile la cap, s-a mai trezit la realitate, ori ce s-a mai întâmplat cu el? Parizianu rămase cu clondirul cu ţuică în mână. Nui venea să creadă că fiul lui se pronunţase aşa despre Moromete, cu care el nu se împăcase niciodată. „Aş, făcu Parizianu, degustând ţuica, lăsându-o să-i umble, ca şi cum ar fi fost un balsam, prin gură, calul bătrân nu se mai învaţă cu şaua", mormăi el, dând din mână. He, he, he, se pomeni Ştefan Paul, apoi rămase aşa cu o expresie gravă pe chip.

Asta era foarte bine, de ce să se înveţe Moromete cu şaua pe care io punea această amărâtă de viaţă pe spinare? Foarte bine că nu se învăţase cu ea. Altceva era mai grav, şi impresia asta se întinse în sufletul lui ca o pâclă, că el descoperea că nu prea are ce vorbi cu tatăl lui, că nare scăpărarea aia de spirit pe care o avea Moromete. De care, lucru firesc, de altfel, o dată ce fusese întotdeauna aşa, îşi dădu seama abia acum ajungând acasă, că îi e dor. Simţi nevoia să se ridice şi să plece înspre Moromete. Deodată se pomeni căscând lung. Îi era somn. Se simţi brusc obosit. Lasă, o să merg la Moromete mâine, când o să fiu odihnit, deocamdată cel mai bun lucru e să dorm. Acum, dacă aş

pleca l-aş supăra şi pe tata. Mai bine i-aş spune că mă însor cu Didina lui Aristide. Cred că i-aş face cea mai mare bucurie din viaţa lui. Căscă încă o dată lung, de parcă zăgazurile somnului s-ar fi rupt în el. Tată, mă duc la culcare, că nu mai pot de somn. Vă rog să mă sculaţi cum apune soarele.

III Îl sculă Bâta a bătrână. Nu-şi făcuse somnul, el era obişnuit să doarmă mult, şi când se trezi, un timp nici nu ştiu pe ce lume se află.

Parcă era pe front, parcă era la Bucureşti, în tipografie, căci auzea un huruit în cap, şi huruitul acesta putea să fie foarte bine huruitul războiului. Simţea în piept o cocleală verde, amară. „Aşa ai zis tu, mamă, să te scol pe seară. Da ce-ai mai vorbit prin somn, Doamne," îl căină bătrâna. Abia după ce-şi dădu cu apă pe faţă îşi aduse aminte de Didina.

Trebuia să se întâlnească de cum se lăsă întunericul cu Didina. O fi adevărat? Să nu fi visat, prea multe i se întâmplaseră în ultimul an.

Este adevărat că el ajunsese ziarist la Ziua, a marelui gazetar Grigore Patriciu, care scria articole pe care le citeai pe nerăsuflate şi după ce le citeai rămâneai ca şi cum te-ar fi lovit cineva cu leuca peste conştiinţă? Deşi îţi mergeau mai întâi la inimă? Îşi dădu cu palma peste frunte: asta este secretul marelui gazetar. Dacă articolul nu-ţi mergea întâi la suflet şi apoi dacă nu-ţi izbea conştiinţa cu leuca, acela nu era mare gazetar.

Parizianu era dus nu ştiu unde iar maică-sa torcea liniştită lângă sobă. „Să-ţi dau să mănânci, Ştefane, că n-ai mâncat astăzi deloc!" Nu-i era foame, dar zise: bine, mamă. Mâncă în grabă, fără să se gândească măcar că ciorba pe care o făcuse maică-sa, de găină, cu cimbru şi leuştean şi cu ouă, era foarte bună. Îşi dădu seama de lucrul acesta abia când îl întrebă maică-sa dacă e bună. E bună, mamă, foarte bună. Eu o să lipsesc câteva ore de acasă, mă duc pe la prietenii mei prin sat (deşi navea în satul lui nici un prieten, iar lucrul acesta îl simţi ca pe un gol în fiinţa lui), dacă o să

vedeţi că întârzii să nu mă aşteptaţi. Seara se lăsase dintr-o dată, văzduhul era catifelat, avea în el ceva românesc, inconfundabil. Câteva stele se aprinseseră cuminţi în cer. O luă prin grădină. Şi totuşi dacă fusese un vis de al lui? Atunci cum de se găsea acasă? O mogâldeaţă se desprinse de lângă gardul grădinii răsărind lângă el. „Ştefane!” se lipi Didina de pieptul lui.

O strânse cu putere rămânând uimit de moliciunea şi de gingăşia trupului femeiesc. Exact acelaşi lucru îl uimise şi ieri. Deci era adevărat.

— Credeam că nu e adevărat, Didino. Nu ştiu de ce îmi era teamă să nu fie un vis. Deci e adevărat, Didino!

— Este, Ştefane. Da, e un vis frumos. Fata rămase lipită la pieptul lui. Nu mai era îndrăzneaţă şi nebună cum fusese ieri. Prin întunericul de catifea neagră abia îi distingea conturul feţei. O îndepărtă uşor de el, ca să-i descheie cojocul. Didina nu se opuse. Dinspre Dunăre adia o mireasmă de iarbă uscată. Îi descheie şi capotul ei lung până în pământ.

Îi vedea prin întuneric linia albastră a umerilor. Se aplecă şi-i sărută umărul drept. Fata se strânse şi mai tare la pieptul lui. Didina se ridică apoi pe vârfuri, îl cuprinse cu braţele şi-l sărută lung pe gură. Şi totuşi nu mai era Didina de aseară. Acum se încheiase la capot şi se depărtase uşor de el.

— Hai, Ştefane, să mergem, şopti ea.

— Unde, Didino?

— Acasă la noi, cum unde?

Didina îl luă de mână şi intrară în grădina a mică a lui Aristide, unde punea mama Didinei ceapa şi celelalte legume, de care are nevoie o gospodină ca să facă mâncare. Îl ţinea de mână şi-l trăgea după ea. După ce trecură pe lângă un coteţ, lângă care se afla culcuşul câinelui, căci o auzi pe Didina vorbind cu câinele, ajunseră la Cunia de vară. Cel puţin aşa îşi spuse el pentru că până acum nu fusese niciodată în curtea lui Aristide. Intrară întâi într-o

odaie cu plită în care mirosea a sarmale. Apoi Didina îl introduse în cea de-a doua cameră. Aici era lumină de la lampa numărul 11 şi Ştefan Paul rămase uimit de curăţenia şi de atmosfera caldă din această odaie. Pe jos erau preşuri făcute din cârpe, aşa cum se obişnuia la ţară, în casele mai bogate. Pe perete era un covor frumos cu un ciobănaş, iar sofaua sau ce era, pentru că nu semăna cu paturile pe care le cunoştea el, era încărcată de perini şi de căpătâie înflorate.

— Bravo, Didino, dar ştii că este frumos la tine, eşti gospodină.

— Sunt, Ştefane, este adevărat. Bine că observi şi tu un lucru bun, pe care trebuia să-l ştii demult. Didina îl invită să se aşeze pe scaunul care se afla lângă masă. Pe masă erau cărţile de şcoală ale Didinei, asta văzu el întâi, o sticlă de vin cu gâtul ca o acoladă şi nişte jumări. Didina umplu cele două pahare care se aflau pe masă.

— Hai noroc, Ştefane, să ne ajute Dumnezeu, şi bine ai venit în casa ta!

— Noroc, Didino. Didina veni lângă el şi îl sărută pe obraz. În casă era cald, mirosea parcă a brad, oricum era o căldură plăcută, proaspătă.

— Dezbracă-te, Ştefane, că e cald, spuse Didina, dezbrăcându-şi şi ea cojocul. Mănâncă ceva ca să putem să bem şi noi un vin.

— Nu prea le am cu băutura, Didino, şi de mâncat am mâncat acasă, îi răspunse el privind odaia, care părea împodobită. Vinul era bun, acrişor, mirosind a tămâioasă. Da ce ai tu, Didino, că nu eşti ca aseară, sau nu mă mai iubeşti? încercă el să mai destindă atmosfera. Didina se aşează pe pat. Părea schimbată într-adevăr, avea pe chip o tristeţe şi o gravitate care o făceau să pară gânditoare.

— Te iubesc, Ştefane, cum să nu te iubesc, da vorba ta, ăsta e un moment important în viaţa omului, de asta mă simt aşa emoţionată. Da dacă tu ai ştii cum să mă iei, poate că aş fi şi eu altfel. Ştefan rămase cu privirea agăţată de

surâsul trist, plin de milă al fetei. Era frumoasă Didina. Cred că Dumnezeu acesta vrea să-i transmită un mesaj cu norocul ăsta. Cum sunt eu bleg, dacă nu ar fi fost Ioana să mă cheme să facem dragoste, aş fi şi acum flăcău. La fel şi cu Didina, dacă nu ar fi apărut ea în viaţa mea să-mi spună, hai mă, Ştefane, că noi trebuie să ne luăm, că nu întâmplător ne-a întâlnit el destinul pe acelaşi drum, eu venind de la Pălămida şi tu tocmai de la Odessa… Da, dar el i-a promis ceva Ioanei, care a fost om cu el, iar el cu ce a ajutat-o pe ea. Bine că fata i-a spus-o cinstit că nu are nici o obligaţie faţă de ea, şi că ea îl aşteaptă numai doi ani…

— La ce te gândeşti, Ştefane? auzi glasul plin de melancolie al Didinei.

— Aa? tresări.

— Ne-a apucat pe amândoi melancolia, Ştefane… Şi tu ce faci la ziar acolo, Ştefane, că de scris am văzut că scrii, şi de bani nu te poţi plânge?

Întrebarea are în dorul lelii, îşi zise Ştefan Paul în gând. Didina îl întrebase mai mult ca să afle amănunte despre ce făcea el pe acolo. Luki îl chemase şi ea în camera ei, ca să facă dragoste, căci tot ea fusese cu iniţiativa şi în cazul ăsta, şi el se culcase cu Luki, dar nu avusese nici o obligaţie după chestia asta. Acum dacă se va culca cu Didina, pentru ea era limpede că va trebui să se căsătorească, s-o ia de nevastă.

— Hai, Ştefane, măi bea un pahar, că poate aşa te faci mai vorbăreţ, îl invită Didina să bea, după ce umplu paharele. Hai că poate am şi eu măi mult curaj. Hai noroc!

Ştefan dădu paharul pe gât, exact cum bea Moromete. Observase bine lucrul acesta la el. Fie ce-o fi, dar el în momentul acesta nu simte deloc că i-a venit lui ceasul de însurătoare. Deşi maică-sa ar fi cea mai fericită femeie dacă i-ar aduce-o pe Didina noră în casă. Didina îl luă de mână şi îl făcu să se ridice în picioare. Se lipi de el tăcută.

Tristă şi frumoasă cum era, Didina îi desfăcu încet nasturii de la cămaşă, apoi îi sărută pieptul şi îşi lipi tâmpla de el. Îi

desfăcu şi el halatul şi-i sărută umerii. Brusc, ca o apă roşie care-i ia minţile, simţi dorinţa s-o aibă. Nu se mai gândi deloc la ce se va întâmpla cu ei după aceea, ba chiar simţi că o urăşte pe Didina. Adică se joacă aşa cu mine, ca şi cum eu aş fi blegul ei. O muşcă de umăr. Gustul dulce şi gingaş al umărului fetei îl făcu şi mai mult s-o dorească. O luă în braţe şi o ridică în sus. O întinse pe pat, îi căută gura să i-o muşte. Didina îl strânse şi ea la piept şi-i muşcă şi ea buzele. Se sărutară lung, până ameţiră. Se ridică şi cu o mişcare brutală îi dezveli picioarele şi coapsele. Rămase un moment ca blocat. Pentru că imaginea coapselor Didinei, a picioarelor ei gingaşe, de femeie neîmplinită, ca şi albul chiloţilor ei cu volănaşe îl impresionară într-un mod ciudat. Îi impunea respect şi totodată parcă îl fascina. Didina se ridicase încet în capul oaselor uimită de expresia de pe chipul lui. Apoi îşi acoperi picioarele trăgând halatul peste ele. Îl privea ruşinată, roşie ca focul, cu o milă nesfârşită pe chip.

În loc să fie supărată pe el, Didina îl mângâie pe obraz, apoi îi luă mâna şi i-o sărută. Lui, care era bărbat, deşi el ar fi trebuit să facă gestul acesta. Expresia de pe chipul Didinei îl emoţionă până la lacrimi.

— Nu în seara asta, Ştefane, şopti Didina rugător, e sâmbătă, şi nu vreau să mă dăruiesc ţie sâmbătă. Mâine e duminică. Didina îl îmbrăţişă şi îşi lipi fericită tâmpla de obrazul lui. Apucă să-i vadă expresia de pe chip, o fracţiune de secundă, atât îi trebuise ca să-şi dea seama că în momentul acela Didina era foarte fericită. Se ridică în picioare mai ales că simţise nevoia să respire adânc. Didina sări din pat speriată.

— Ştefane, să nu te superi pe mine, Ştefane. Ieri n-am ştiut că astăzi e sâmbătă. Se uita la el de jos în sus cerându-i iertare cu ochii. Hai, mai bea, că e bun, l-am pregătit pentru tine de anul trecut.

Ştefan Paul o privi intens, ca şi cum n-ar fi auzit bine.

— Păi de ce de anul trecut, Didino? Ori tu nu ştii ce vorbeşti!

— Păi eu de mult ştiu că o să mă mărit cu tine, mă, Ştefane.

Acum îl privea mai destinsă. Îi trecuse spaima aia de pe chip.

— De, Didino, dacă acesta e norocul meu, să iau eu o fată bună ca tine!

Numai că îţi spun de la început, eu în afară de darul pe care mi l-a dat Dumnezeu şi că sunt om bun pe lumea asta, altceva n-am. Iar dinspre partea ta, care eşti femeie, am văzut multe care sunt numai miere la început şi după aia te poţi aştepta la orice de la ele.

La început Didina îl privi serioasă, cu o undă de îngrijorare pe chip.

Adică ce voia să spună el?

— Bravo, Ştefane, izbucni ea. Aşa te vreau. Despre asta trebuie noi să vorbim. Adică atunci când se căsătoresc doi tineri ei trebuie să ştie bine ce fac, nu când sunt la pupat şi la uşor să se înţeleagă şi cum dau de greu să tragă unul heis şi altul cea. Cât despre mine, Ştefane, eu îţi spun că în mine poţi să ai toată încrederea. Nu ştiu eu dacă pot să am încredere în tine. Aici Didina ridică tonul ca şi cum ar fi vrut să-şi râdă de el, şi chiar chicoti. O clipă liniştea se ridică între ei ca un zid de gheaţă. Hm, îşi spuse, Ioana îi dăruise dragostea ei, şi el nu-i trimisese nici măcar o vorbă, sau o scrisoare, iar el o iubise pe Luki, pentru că ăsta este adevărul, o iubise, altfel n-ar fi suferit atât, nu şi-ar fi pierdut minţile…

Pe cine iubeşti, acela te loveşte când îţi e lumea mai dragă. Ce-o fi făcând Ioana acum? Fata asta zice că-l iubeşte, şi ea i se dăruieşte pentru că altfel îl obligă să se căsătorească cu ea, dar după aceea? N-o va lovi el, prin uitarea aceea de care numai el era în stare, n-o să uite el de ea cum uitase de Ioana, şi n-o va face să sufere astfel?

— N-am vrut să te jignesc, Ştefane, să ştii că am toată încrederea în tine.

Didina se lipi de el caldă. Adevărul era că nu se simţea în apele lui. Se găsise de multe ori în starea aceasta, ca şi cum s-ar fi aflat în două lumi deodată, şi în lumea asta şi în cealaltă.

— Bine, Didino, vorbi el, merg şi eu acasă. Cine ştie cum e mai bine, vorbi el într-un târziu.

— Păi da, că eu sunt proastă să-ţi dau drumul, îi răspunse fata veselă. Mai stăm şi noi de vorbă, îmi mai spui ce mai e pe la Bucureşti, îţi mai spui ce vreau să fac şi eu, că vreau să-mi dau anul ăsta examenele în particular, să ştii că nu mi se par deloc materiile grele. Şi la toamna ailaltă vin şi eu la Bucureşti, dau la Medicină. Aşa că o să fim împreună.

— Ce vorbeşti, mă, Didină? Eşti tu aşa vitează?

— Oricum sunt mai vitează decât tine, că uite în faţa căsătoriei eu nu dau ca tine înapoi.

— Am dat eu înapoi?

Ştefan Paul o privi în ochi necruţător.

— Am zis eu asta, Ştefane, îi ţinu Didina privirea. Pe chipul ei se lăsă însă o tristeţe cenuşie. Ştefane, şopti ea, tu nu vezi, suntem amândoi nişte blegi. Hai să stăm în pat şi eu să-ţi ţin capul în poala mea. Când o să fiu doctoriţă o să am grijă de tine…

Hodoronc tronc, îşi spuse Ştefan Paul în gând, tu nu vezi că nu putem lega două vorbe. Didina îl trase de mână până când se aşează pe pat. Apoi îl împinse culcându-l pe spate. Se aplecă deasupra lui, cu ochii ei mari, şi genele lungi, ca nişte raze de lumină încovoiate. Îl săruta pe buze într-un fel anume, ca şi cum ar fi fost supărată şi cu buzele ei îi ciugulea sărutările de pe buzele lui.

— Prostule, mai rabdă şi tu până mâine, şopti ea, privindu-l răutăcioasă în ochi. În momentul acela lui Ştefan îi veni în minte ideea să se plimbe cu Didina toată noaptea, pe luna aia nebună fusese azinoapte. Îi spuse gândul lui.

M-am gândit şi eu la lucrul acesta, îi răspunse ea şi-l sărută lung. Acum ar fi avut-o iar, dar nu voia s-o aibă în nici un caz cu forţa. O răsturnă şi o sărută pe buze.

— Lasă-mă să te privesc, Didino, n-am văzut niciodată o fată aşa cum team văzut pe tine. Eşti tare frumoasă.

Didina îl privi moale printre gene.

— Bine, şopti ea.

El îi ridică poalele capotului, încet, fără să-i mai acopere faţa. Didina îl privea indiferentă, ca şi cum nu i-ar fi plăcut treaba asta.

— Sărută-mă, şopti fata, privindu-l la fel. El îşi apropie buzele de pântecul ei alb. Părea gânditor, lucru care o făcu pe Didina să chicotească şi să-l tragă peste ea. Mă, Ştefane, mă! murmură ea, căutându-i buzele.

Cât să fi rămas aşa? Într-un târziu Didina se ridică într-un cot ascultând cântecul cocoşilor. Parcă ar fi fost nişte coarne de alamă care se ridicau deasupra satului.

— Afară a răsărit luna, observă el, privind prin perdeaua care acoperea toată fereastra.

Ştefan Paul îşi puse pardesiul. Didina se aranjă în faţa oglinzii.

— Aoleo ce m-ai ciufulit, vorbi ea. Îşi puse cojocul, dădu apoi lampa mică şi îl luă de mână.

Când ieşiră în curte Ştefan Paul avu impresia că se găsesc într-o lume de basm. Totul, coteţele, şoprurile, acoperişurile, carul şi căruţa din curtea lui Aristide, totul era poleit cu argint şi cu aur.

— Didino, parcă am fi pe altă lume, parcă am fi în basme, şopti Ştefan.

Didina, care îl ţinea de mână, rămase şi ea vrăjită.

— Hai, Ştefane, şopti fata. După ce trecură de grădina mică, intrară în livada şi în via lui Aristide. Pomii erau poleiţi cu un strat gros de aur. Teai fi aşteptat în orice clipă să se rupă, sau să le auzi sunetele metalice făcute la lovirea crengilor de razele lunii. Când ieşiră dincolo de grădini câmpul arămit se bucura sub văpaia lunii.

— Ştefane, se opri Didina în loc, în faţa lui, noi nu suntem întregi la minte.

Ai zice că e o vrajă. Dădu să se lipească de el, dar Ştefan Paul o trase de mână.

— Hai să ajungem la Gârlă, Didino, şi o să intrăm şi în zăvoi. Ajunseră pe malul Gârlei. Suprafaţa apei părea o oglindă. Totul era încremenire şi măreţie. Dinspre Dunăre plutea înspre sat o boare caldă mirosind a ierburi uscate, a grinduri sărate.

— Vezi ce cald e Ştefane, şopti fata, şi şoapta ei răsună ca sub o boltă în noaptea de cleştar, mirifică. Tânărul ziarist de la Ziua o luă în braţe şi se învârti cu ea. Nu era aşa uşoară.

— Ştefane, şopti ea…

O lăsă jos, îi dezveli umerii, acoperiţi de stratul subţire de argint care strălucea în lumina lunii. Nu-i sărută, rămase aşa, privindu-i îndelung.

— Didino, lasă-mă să te privesc goală în noaptea asta nebună, poleită de lumina lunii…

Ştefan Paul îngenunche încet în faţa ei, cuprinzându-i picioarele cu braţele. De bunăseamă că totul era un vis. Atâta frumuseţe, atâta măreţie, atâta divinitate, atâta mister, câmpul poleit sub cupola imensă, spălăcită a cerului. Didina nu spuse nimic. Îl mângâie numai pe păr. Apoi îl trase de mână şi se lipi la pieptul lui.

— Didino, te mai rog încă o dată. Vreau să te văd goală, poleită de lumina lunii! Fata se mulţumi să-l sărute lângă ureche.

— Când o să fiu soţia ta, Ştefane, o să venim într-o noapte cu lună aici. Şi o să mă las privită de tine, şi atunci o să mă fac ielă.

Rămaseră aşa mult timp, sprijiniţi unul de altul. Când Didina privi cerul spălăcit văzu că stelele începuseră să pălească.

— Ştefane, hai să mergem acasă, şopti fata. Acum o să se împlinească visul nostru. O luară înspre sat, acoperişurile şi pomii se vedeau ca o cupolă arămie, coclită, înălţată cine

ştie de când în câmpie. În aer plutea acel eter sacru, plin de mister, care se risipeşte la venirea zorilor. Când ajunseră în bătătura lui Aristide vraja aceea de basm se mai risipise, culoarea argintie fiind acum cea care predomina.

Ajunşi în odaia în care stătuse el cu Didina, aceasta dădu puţin lampa mai mare. Turnă apoi în pahare, ciocni cu el, şi-l sărută pe obraz.

— Mai toarnă-ţi, Ştefane, dacă mai vreai, îi spuse ea apucându-se să umble în ladă, de unde scoase cearceafuri albe pe care le întinse pe sofa, sau ce era aceea. Când se întoarse el către ea, Didina se strecurase sub cearceaful alb şi scrobit. Îl privea uimită, ca şi cum ar fi spus: „Ştefane, ce se întâmplă cu noi?”

— Hai vino, Ştefane, îi zâmbi ea. El rămase un timp neştiind ce să facă.

Îl uimea mai ales aceea expresie de pe chipul Didinei, de mirare, de puritate şi de umilinţă. Hai vino, Ştefane, şopti Didina iar, ce-ai rămas aşa? Înţelese târziu ce trebuie să facă, adică să se dezbrace, pentru că ea se strecurase sub cearşaf şi acum îl aştepta pe el.

Lampa răspândea o lumină galbenă albăstruie.

— Vin, Didino, îi răspunse în timp ce se dezbrăca încet, parcă prostit, dându-şi seama, înţelegând perfect lucrul acesta că nu poate să fie la înălţimea momentului pe care-l trăiesc amândoi, în odaia aceea şi în dimineaţa aceea. Se strecură sub cearşaf. Ochii fetei îl priviseră curioşi, înfricoşaţi. Îi simţi trupul gingaş şi catifelat cum i se topeşte în braţe. O sărută pe ochi, pe obraz, pe umeri, şi la sfârşit de tot îi căută gura. Didina rămăsese cu ochii nefiresc de mari, ca şi cum ar fi fost nişte corole deschise.

— Vino blând, Ştefane, şopti fata. El continuă să-i sărute umerii, coborând pe braţe şi pe piept. Apoi brusc, când ea nu se aştepta la lucrul acesta, o dezveli toată.

— Ştefane, murmură ea, rămânând cu mâna în aer ca şi cum ar fi vrut să se apere. Mi-e ruşine, Ştefane, şopti ea pierdută. Îl cuprinse cu braţele strângându-i capul la piept.

— Didino, îi răspunse Ştefan după ce se desprinse din strânsoarea fetei şi rămase aşa un timp parcă ar fi fost buimac. Trupul tău e atât de curat şi de pur, parcă ar fi de zăpadă, că eu nu pot să mă ating de el. Didina rămase şi ea un moment împietrită. Apoi chipul i se lumină şi i se destinse fericit. Înţelesese ce vrusese să spună el, sau mai bine zis ce simţise el în faţa trupului ei de fecioară, uimirea aceea sau fascinaţia, dar şi respectul sacru care îl oprea să facă lucrul acela pe care toţi bărbaţii ştiu să-l facă, fără să se mai gândească decât la faptul cum să-l facă mai repede. Didina se pomeni chicotind, nişte gâlgâieli dulci şi clare îi ieşeau din piept, ca şi cum ar fi fost o privighetoare. Îl strânse iar la pieptul ei sărutându-l pe gât şi pe umeri.

— Trebuie să-l facem, Ştefane, şi lucrul acesta, murmură ea. Îl muşcă de ureche că el scoase un ţipăt uşor.

— Didino, hai să facem lucrul acesta după ce se termină războiul...

Ştefan Paul o privea cu chipul umflat, cu o expresie de om care nu ştie pe ce lume se află. Didina rămase ca prostită. Prin lumina galbenă, spălăcită a lămpii, el o văzu albind, înţelegând chiar în clipa aceea că făcuse o prostie. Şi totuşi gândul acesta era în el adânc ca o rădăcină de stejar, care rămâne după ce tai copacul.

— Nu fi rău, Ştefane, gemu fata. Se agăţă de el şi începu să-l sărute disperată. Acum nu mai putem să dăm înapoi, şopti ea. În momentul acela înţelesese că făcuse o tâmpenie mai mare decât el, şi gândul acesta îi limpezi dintr-o dată mintea. Tocmai acum trebuia să fie bun şi ocrotitor cu ea. Ea îl săruta speriată că el s-ar putea tocmai acum să dea înapoi.

— Didino, fii cuminte, o chemă el, strângând-o la piept. Nu-ţi fie teamă, ştiu cum să mă port cu tine. O culcă la loc, o sărută pe buze, pe gât şi pe piept.

— Te iubesc, nu te speria, gâfâi el. Coborî cu sărutările înspre pântece, îşi trecu palma peste coapsa ei arcuită

dulce în afară. În clipa aceasta îl cuprinse din nou, şi mai puternic, starea aceea de uimire şi de fascinaţie.

Era un sentiment ciudat, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui lucru sacru şi totodată ca şi cum nu s-ar mai fi săturat să-l privească.

— Ştefane, fir-ai al naibi tu să fii, râse Didina. Hai vino, şopti ea rugător după un timp. Îl trase drăgăstoasă peste ea. Din neatenţie se lăsă peste ea cu toată greutatea că o auzi gemând.

— Mă striveşti, mă Ştefane, păru ea supărată. În momentul acela o stare ciudată de disperare îl cuprinse brusc. Nu ştia ce se întâmplă cu el.

Didina îi luase bărbăţia cu mâna, şi acum îl încuraja caldă. În momentul următor carnea gingaşă şi umedă a fetei se deschise arzându-l până în adâncul fiinţei lui. Didina îl mai sărută un timp, apoi o simţi în braţele lui abandonată total. Trupul gingaş al celei pe care o făcuse în momentul acela femeie avea dulceaţa şi culoarea pepenelui galben. Gândul acesta se aprinse în mintea lui ca o luminiţă. Era gata, gata să izbucnească în râs. Acum mintea îi era limpede ca o boltă de argint. Exact, îşi spuse în gând, trupul Didinei are dulceaţa şi gingăşia miezului de pepene galben.

Apoi dintr-o dată simţi flacăra mistuitoare a unei bucurii şi plăceri neobişnuite cum îl orbeşte şi-l face să-şi piardă conştiinţa. Când şi-a revenit în simţiri a văzut-o pe Didina, aplecată peste el, mângâindu-l şi sărutându-l recunoscătoare, într-un fel matern, inconfundabil.

IV A dormit noaptea şi a doua zi până către prânz. Ai lui fuseseră îngrijoraţi. Maică-sa îl aşteptase cu masa pusă şi cu lampa aprinsă până către ziuă. Bâta le spusese să fie liniştiţi, „cine ştie la cine a intrat şi s-a luat cu vreun prieten la vorbă şi la beutură. Cum este bun la politică, ăia nu l-au măi lăsat să mai plece.” A doua zi văzându-l cum doarme Parizianu îşi făcuse cam bosumflat de lucru prin curte.

— Bine, mamă, să nu ne spui tu unde te duci, se căinase maică-sa când se sculase.

— Ia măi lăsaţi băiatul în pace, îi repezise Bâtă-sa. E flăcău. E băiat deştept, că de aia e parizian.

După ce mâncă la repezeală cu o foame de lup, nu se gândi decât la Didina. Ştia perfect ce se întâmplase cu ei, treaba ei dacă a vrut să se mărite, însă mie nu ştiu de ce Didina îmi convine mai mult ca situaţie avantajoasă şi în cazul acesta ar fi o căsătorie din interes, ceea ce lui nu-i plăcea deloc, de aceea şi simţea pata aia pe conştiinţă. Deocamdată ceea ce ştia despre ea era faptul că îl impresionase cu puritatea ei, pentru că după ce s-au trezit ei amândoi ea i-a arătat stropii de sânge pe cearşaf.

Erau trei stropi, parcă ar fi fost nişte floricele roşii. Dar altceva îl impresionase la fata aceasta, şi anume curajul ei, încrederea ei în el, şi bunătatea, omenia cu care se purtase ea cu el. Chestia aceea când îşi pierduse cumpătul n-o păţise nici cu Ioana nici cu Luki, şi totuşi aici Didina ştiuse cum să-l scoată din încurcătură. Una peste alta dintre toate Didina îi făcuse cea mai frumoasă impresie. O soţie mai bună ca ea nici că ar găsi-o pe alta.

— Bâto, mă duc şi eu pe locurile astea pe unde am copilărit, că mi-era dor.

Ceea ce era foarte adevărat, însă nu ştiu cum se făcuse că lucrul acesta îl descoperi abia în clipa în care îl exprimă. Într-adevăr, va merge să stea şi cu Moromete de vorbă, mai ales că vrea să-i audă părerea despre ce se întâmplase în ţară în timpul care trecuse de când nu-l văzuse. Adică de când merseseră amândoi cu căruţa la alde Paraschiv, Nilă şi Achim, şi, slavă Domnului, de atunci se întâmplaseră atâtea, însă în momentul acela el simţea nevoia să se plimbe pe câmpurile pe unde colindase o dată. Ieşi prin grădină, ca să ocolească satul, aşa făcea de când se ştia, n-o lua pe drum, ocolea pe la marginea satului. Acum ştia şi de ce făcea lucrul acesta: ca să fie el numai cu gândurile lui, bucuria aceasta era numai a lui, nu mai cunoştea pe nimeni în sat care s-o mai aibă. Dacă ar fi luat-o pe drum, s-ar fi întâlnit cu oamenii, şi aceştia îl înjurau întotdeauna, ca tâmpiţii, căci el nu le făcuse nici un rău. Nu ştiu de ce, ca niciodată parcă, îl apucă furia împotriva lor, tu-le muma în c…, ce le făceam eu, nu le ziceam nici dă-te mai încolo, da aşa le plăcea lor, să se dea ei mari, ca şi cum eu aş fi fost prostul lor.

Uite că ei sunt tot ce au fost şi mai înainte şi eu am ajuns ce am ajuns, nu sunt eu cine ştie ce, dar eu pot să fac un lucru important, să scriu, şi scrisul meu să le meargă oamenilor la suflet, să le deschidă oamenilor mintea… Şi nu unui om, ci la mii şi zeci de mii de oameni.

Uite că eu acum, când am ajuns ce am ajuns (da ce p… mă-si am ajuns?

Îi răspunse un alt gând venind mai din adânc) nu-i înjur, aşa cum m-au înjurat ei, da nici să merg pe drum să mă salut cu ei, nici bucuria asta nu le-o fac. Tot vorbind cu el singur, ocolise satul şi o luase înspre pădurea Cotigioaia. Nu ştiu de ce o vedea pe Didina în clipele acelea ca fiind întracolo, ca şi cum ar fi fost ea în locul acela. Ceea ce nu era adevărat.

Acolo o întâlnise, stătuseră ei de vorbă, şi vrusese ea să se iubească, de aia avea el acum impresia că ea ar fi acolo. Se

opri în loc şi se uită peste câmpuri.

Înspre miazăzi erau grădinile oamenilor de pe malul Gârlii, nu se vedea nici ţipenie de om. Era o zi de toamnă frumoasă, deşi parcă nu mai bătea vânticelul acela cald dinspre Baltă, aducând mirosurile inconfundabile, pe care le îl ştia din copilărie, de ierburi uscate, de ţărmuri încălzite de soarele dogoritor de astă vară. Soarele stătea deasupra orizontului cuminte şi bun, ca şi cum s-ar fi uitat la el. Pe unde erau locurile de porumb ale oamenilor se vedeau glugi de coceni, ale cui ar fi fost, şi nişte vaci sau boi.

O luă înspre Firuleasa, abătându-se, să nu mai ajungă la pădurea Cotigioaia. Firuleasa era un fel de văişoară, care rămânea umedă din cauza izvoarelor, chiar şi în verile cele mai uscate. Pe aici venea el să pască oile, cât avusese Bâta oi. Nu mersese niciodată cu Nicolae al lui Moromete, care avea alte locuri de păscut. El mergea cu Anghelina lu’

Izvoară, care pe vremea aceea era cea mai frumoasă fată din Siliştea Gumeşti, şi pentru că era mai mare decât el cu vreo trei sau patru ani, Anghelina îl apăra atunci când voia să-l bată cineva. „Mă, fir-aţi ai sâti, aşa zicea ea, ce aveţi mă, cu el, că nu vă făcu nimic, nărojilor! Vă e năcaz că e măi deştept decât voi.” Şi cu cine mai mergea el cu oile, cu Ilie al Bâtcului, care era prieten cu Megherel (c-aşa e, ce-o mai fi făcând al lui Megherel, care se înhăitase cu legionarii, şi acum ăştia o cam sclintiseră? O să vadă el când o merge la Bucureşti.) şi era un copil potolit. Îi întorcea lui oile, numai ca al lu’ Parizianu să le spună poveşti.

Şi el le spunea, că le scotea din burtă, le inventa ce să facă, numai să nu meargă el să întoarcă oile.

Ajunsese pe un mic deluşor. Se opri iar şi se uită în toate părţile.

Există o linişte metafizică şi o măreţie antică, ai zice că un fel de milă a lui Dumnezeu se scurge din cer poleind câmpurile pustii, glugile de coceni, ce se mai află pe locuri. Abia când începu să coboare îşi dădu seama că ajunsese în Firuleasa. Dacă ar fi avut timp, ar fi ajuns la locul de lângă

Ogrăzi pe care boieroaica Guma i-l dăduse lui Bâtă-sa, ca preţuire şi recunoştinţă pentru felul cum fusese slujită.

Ştefan nici nu-şi dădu seama când ajunse în preajma unei femei. Navea cum să-şi dea seama cine este pentru că femeia stătea aplecată peste snopul de coceni căznindu-se să-l lege. Foşnindu-i cocenii la ureche, sau prinsă de grija de a termina, nici femeia nu-l auzise când se apropiase.

— Bună ziua ga… aici se opri ca şi cum ar fi vrut să spună ga Leană, da nu spunea pentru că nu ştia cum o cheamă pe femeie. Ştefan dădu să-şi vadă de drum însă femeia întorsese capul, aşa cu snopul de coceni în braţe cum era. Se uita la el pieziş şi parcă nu se mai sătura tot uitându-se la el. Mai ales îi atraseră atenţia ochii mari, negri ca nişte pete care acoperă tot orizontul.

— Tu eşti, Ştefane,? aproape că ţipă femeia. Lăsase snopul din mână şi se întorsese către el cu toată faţa. Ştefan se oprise şi el, ca şi cum ar fi fost electrocutat de ochii aceia mari. De unde ştia el ochii ăştia şi chipul acesta?

— Oleleo, Ştefane, să nu te mai recunosc, mă, Ştefane, se ridică iar glasul femeii, acum mai cald şi mai familiar.

— Aa! făcu Ştefan Paul. Ca şi cum ar fi spus, gata, acu, ştiu cine este, ştiu de unde s-o iau. Femeia porni către el cu pasul întins. Era înăltuţă şi subţirică şi venea către el într-un fel tineresc, aproape copilăresc.

— Bine te-am găsit, ga Linuţă. Mai înainte tocmai mă gândeam la dumitale.

Femeia ajunse lângă el, şi ca şi cum ar fi fost sora lui alde Parizianu, îl îmbrăţişă şi-l pupă. Îl pupă pe obraz de câteva ori, de fapt pe amândoi obrajii. Apoi când termină îşi îndepărtă capul ca să-l poată vedea mai bine. Se agăţase cu mâinile de umerii lui şi rămăsese într-o poziţie cam comică. Dacă i-ar fi văzut cineva cine ştie ce ar fi crezut. Era bucuroasă, nefiresc de bucuroasă. Îi râdea faţa, deşi lui nu-i venea să creadă lucrul acesta, că este posibil să se întâmple aşa ceva, în afara cazului când era nebună.

— Măi. Ştefane, măi, murmură ea, desprinzându-se abia acum de umerii lui, căci îl ţinuse de umeri, te-ai făcut frumos, Ştefane. Am auzit că scrii la un ziar şi-ai ajuns mare. Mă bucur mult, Ştefane, să-ţi dea Dumnezeu noroc pe unde umbli tu!

Anghelina lui Pârţag, aşa îşi aduse aminte Ştefan că o chema acum, de când se măritase cu al lu' Pârţag, asta se întâmplase cu doi sau trei ani în urmă, ea era femeia care îl privea acum potolit şi sfios.

Înainte de a se mărita o chema Anghelina lu' Izvor, aşa îi zicea lumea, de fapt, şi în catalog tot la fel îi zicea, pe ea o chema Anghelina lui Izvoară. Anghelina Izvoară. Aşa o striga domnu învăţător Toderici la catalog, şi fusese o elevă foarte bună, premiantă. O dăduse tac-su la Liceu la Pălămida, da nu ştiu de ce o ţinuse numai un an sau doi şi după aia o dăduse la croitorie.

— Mai înainte, când eram pe dâmb, m-am gândit la dumneata, îşi aduse aminte al lui Parizianu.

— Şi eu, Ştefane, te-am visat de mai multe ori. Un moment păru încurcată.

Am auzit că ai fost pe front, bine că te-ai întors sănătos.

— M-am întors, ga Linuţă, de ce să nu mă întorc, că sunt om bun, ce rău am făcut? Şi pe front nu mor toţi. Mai ţii minte când mă apărai dumitale să nu mă bată al lu Coţofană, şi băieţii ăilalţi.

— Mai ţin, îl învălui Anghelina lu' Pârţag cu o privire caldă, îmbujorată dintr-o dată.

— Nu măi îmi zice, mă Ştefane, dumitale; că nu sunt cu mult măi mare decât tine, zi-mi Linuţo! Da tu mai ţii minte când născoceai poveşti, erai mai tot timpul mut, şi când mergeai pe drum nu ştiu la ce naiba te gândeai tu că nici nu observai oamenii pe lângă care treci. Da când te rugam să ne spui o poveste, n-o mai terminai niciodată. Mereu născoceai de la tine…

— Păi da, ca să nu mă trimiteţi să întorc oile sau vacile. Mie îmi convenea să născocesc poveşti decât să alerg după

vite să le întorc.

Râseră amândoi fericiţi. Anghelina lui Pârţag rămase cu un zâmbet plin de tristeţe şi de miere pe buze.

— Măi, Ştefane, măi, murmură ea, devenită dintr-o dată gânditoare.

— Rămâi cu bine, ga Linuţă!

Femeia se trezi brusc din starea în care căzuse, devenind speriată.

— Măi stai, mă Ştefane, ho, că n-or fi intrat zilele în sac! Îl privea intens, într-un mod ciudat. Auzi, Ştefane, şopti tânăra femeie după un timp, când poţi să vii pe la mine, că vreau să stăm de vorbă, că vreau să mă ajuţi tu într-o problemă…

— Te ajut, ga Linuţo, de ce să nu te ajut.

— Nu mai îmi spune, mă, aşa, fir-ai tu să fii de băiat frumos, râse tânăra femeie, cu chef de joacă, dezvelindu-şi dinţii albi şi frumoşi. Mă, da frumoasă e, mă, Linuţa asta, se pomeni al lui Parizianu zicând în gând.

— Ete, te ce frumos îţi şade când râzi, se pomeni el vorbind tare. Ca Moromete, care în gândul lui înjura omul, şi apoi îi vorbea tare cu bunăvoinţă.

— Păi cum să nu-mi şadă frumos, dacă am fost fată frumoasă, mă. Ia uite al sâti ce zice. Fă-mă tu să râd, să vezi că sunt şi mai frumoasă. Aici Anghelina lui Izvoară, sau mai degrabă a lui Pârţag, că acum a lui era, îşi dădu capul pe spate cum făcea al lui Parizianu şi râse înalt, gâlgâit.

Ştefan Paul o privi un timp zâmbind. Era ceva forţat în râsul acesta al femeii, şi totuşi o făcea să fie atât de frumoasă.

— Şi când pleci, Ştefane, se trezi ea din râsul acela ca dintr-un somn. Să mai stai şi tu mai mult cu ai tăi, să putem să mai vorbim şi noi. Să mai aflu şi eu ce mai e prin lumea largă.

Anghelina, pe care el o cunoştea din copilărie, rămase cu buzele întredeschise, cu expresia aceea de părere de rău pe chip, adulmecând depărtările.

— Mai stau, nu plec curând, răspunse Ştefan.

— Astăzi ce e, luni? vorbi femeia cu familiaritate. Nu mâine, poimâine seară, după ce se întunecă, vino pe la mine. Un moment rămaseră amândoi, privindu-se stânjeniţi, speriaţi parcă de ceva anume care se întâmplase între ei. Peste locurile, acoperite acum de tulpinile cocenilor, lumina de sfârşit de octombrie stătea blândă şi visătoare, ca şi cum ar fi fost Maica Domnului.

— Bine Linuţo, aşa am să fac, vorbi tânărul ziarist de la Ziua, după ce simţise în piept arsura privirilor tinerei femei, sau a ceea ce se întâmplase între ei şi nu era firesc să se întâmple.

— Măi stai, mă Ştefane, îl rugă ea. Dar el şi pornise fără să se mai uite înapoi. Dacă s-ar fi uitat ar fi văzut-o pe Anghelina lu’ Izvor, cu care el păscuse oile şi îl apărase pe el de băieţii mai mari să nu-l bată, cum rămăsese ca o stană şi se uita în urma lui.

V Când ajunse acasă, se înserase de acum, şi în timp ce venea prin grădină, înţelesese brusc, ca atunci când ai o revelaţie, că el fusese pe locuri, colindase pe câmp, ca să se regăsească pe el. Nevoia de re-găsire, şopti. Şi mai căutase ceva, de lucrul acesta era la fel de conştient ca de primul, o căutase pe Ioana. Era ciudat modul acesta de a înţelege un lucru. Nu de prima dată şi nu logic, ci într-un fel subteran şi greu, ca şi cum ajungerea la adevăr se făcea „pe dedesubt”. Ştefan Paul tresări şi se întoarse speriat. Dinspre grădina lui Aristide venea un fluierat anume. Îl fluiera cineva. Cunoştea acest fluierat, când era copil şi apoi mai târziu îl auzise de multe ori. La ei în sat fluieratul avea o tradiţie consacrată, era un limbaj acceptat atât de băiat cât şi de fată. De obicei băiatul era cel care o fluiera pe fată, şi aceasta venea la poartă.

— Ştefane, mă, Ştefane, auzi el vocea scăzută a Didinei. Ea era. Didina trebuie să fi fost lângă gard, cred că îl aşteptase după gard. Vino la locul nostru.

Acum îi pică lui ghinda în cap. Data trecută, când se despărţise de Didina, rămăseseră înţeleşi să se întâlnească sub nuc cum cade întunericul.

— Hai vino, auzi iar vocea şoptită a Didinei.

Îşi simţi brusc sufletul apăsat. Uitase. Uitase iar, ca atunci când aflat pe front nu se gândise, deşi era atât de simplu, că săraca Luchii aşteaptă măcar un semn de la el, că este în viaţă, că n-a călcat pe o mină şi n-a fost făcut bucăţele, ca artileristul acela.

Când ajunse în capătul grădinii Didina îl aştepta acolo, astfel că era cât pe aici să dea piept în piept cu ea. Prin înserare albăstrie abia îi vedea linia capului.

— Unde ai fost, mă, Ştefane, mă, că te-am aşteptat până n-am mai putut.

Didina nu-l îmbrăţişase, îl prinsese într-un fel ciudat de gulerul paltonului, aproape ca şi cum l-ar fi luat de piept.

— Lu… Iartă-mă, Didino, am adormit şi nu m-am mai sculat. Minţea, şi se bâlbâia pentru că nu ştiu de ce în momentul acela el se gândea la Luki.

Dacă ieri făcuse dragoste cu Didina şi până seara el uitase de ea şi dormise tun, astfel că se sculase a doua zi la prânz, înseamnă că e ceva în neregulă cu el, şi acest ceva vine foarte de adânc în fiinţa lui. Azi-noapte te-am aşteptat până târziu, am plecat acasă după ce a răsărit luna, se jelui fata. M-am speriat, să nu ţi se fi întâmplat ceva. Îl cuprinsese cu braţele pe sub pardesiu. Îi simţea trupul cald, răspândind o mireasmă tulbure. Îi cuprinse şi el umerii cu braţul stâng.

— Altădată să nu te mai sperii Didino, şi nici să nu te superi pe mine. Nu ştiu de ce mi se întâmplă mie aşa. Mă obsedează o idee, un gând, şi zile întregi, săptămâni sau luni, mintea mea la altceva nu se mai gândeşte.

Deşi, uneori, culmea, nici eu nu cunosc gândul acela care mă obsedează, şi unde mă va duce el, şi trebuie să treacă mult timp până când să ajung să-l descopăr…Să descopăr adevărul.

— Lasă, mă, Ştefane, mă, că n-o fi nici o nenorocire. Vezi numai să te însori cu mine, să avem şi copii, să pleci şi să ne uiţi, auzi? Didina păru să se înveselească, dar nu râse. Întunericul, nesfârşit şi catifelat, având culoarea cernelii închise, îi învăluia ca într-o manta. Fata îl sărută pe obraz, apoi îl luă de mână.

— Hai să ne iubim, Ştefane, că mâine vin ai mei acasă, şi după tine rămân neiubită.

Când intrară în prima odaie a cuniei, unde se găsea soba cu plita de gătit, îi izbi mirosul de dovleac copt.

— Am făcut plăcintă cu dovleac copt, Ştefane, dacă-ţi e poftă!

Nu-i era poftă, sub stratul subţire, de sticlă al conştiinţei, adevărul era că se simţea vinovat faţă de fata asta. Ea era la înălţime, ştia ce vrea şi lupta pentru dreptul ei de a fi fericită în viaţă cu băiatul pe care şi l-a ales, pe când el? El nici nu ştia dacă îi va putea asigura sau nu un cămin şi o existenţă liniştită, nici nu ştia dacă o iubeşte…Şi totuşi nu putea să spună că nu-şi cunoaşte drumul în viaţă, dimpotrivă, pe acesta îl cunoştea foarte bine, el va fii în viaţă scriitor. Nu ştia aproape mai nimic despre ce înseamnă să fii în viaţă scriitor, şi totuşi lucrul acesta îl simţea atât de concret încât avea impresia că-l vede înaintea ochilor.

— Hai, Ştefane, ce-ai rămas aşa!

Didina îl luă în braţe şi-l sărută. Apoi dădu lampa mică de tot. Începu să se dezbrace cu mişcări încete şi liniştite. În timp ce se apropia de ea, se gândi că Didinei atâta îi trebuise, numai o zi ca să înveţe să se poarte ca şi cum ar fi fost demult femeia lui, pe când el nici măcar nu putea să creadă că ceea ce se întâmpla este adevărat. Nu. Nu avea nici o presimţire că fata asta va fi sau nu soţia lui.

VI A doua zi când se sculă era tot către prânz.

— Bravo, bă, Ştefane, îi spuse Parizianu cu o expresie nelămurită pe chipul lui neras de câteva zile, din care nu putea să înţeleagă dacă îi pare rău sau se simte jignit, în loc

să vii şi tu acasă să discutăm şi noi despre ce se întâmplă în lume, că se întâmplă ceva, nu, (hai că asta îmi place, tată, îşi spuse Ştefan Paul în gând) tu vii şi umbli noaptea ca guguştiucii, şi dormi ziua… Păi cu cine să măi stau şi eu de vorbă? Alde Parizianu nu-l lăsă mult în pace.

— Treaba ta, continuă el, eu îţi spun, o să te pomeneşti cu ăştia (pronunţase ăştia cu un fel de admiraţie neînţeleasă), care se adună la fierăria lu Iocan, să vină la tine să te întrebe ce şi cum, că până acum tu eşti singurul om de la noi din sat, care ai pătruns cel mai sus î… în sferele puterii. La sferele puterii Parizianu se opri rostind cuvintele ca şi cum sar fi clătinat, semn că acum le spunea pentru prima dată, că le auzise de curând.

Lui Ştefan Paul îi veni să râdă şi în sinea lui chiar făcu lucrul acesta, he, he, he, he, unde era el Moromete, şi ce-ar fi zis el acum auzindu-l pe alde Parizianu cum pronunţă, sferele puterii. Dar nu zise nimic, făcu şi el ca Moromete, adică în clipa aia îşi dădu seama că procedează exact ca acesta.

— De ce, tată? Că n-au intrat zilele în sac, o să avem destul timp de vorbă.

— Aş vrea să ştiu şi eu la cine te duci tu noaptea, şi ce discutaţi voi acolo…?

Alde Parizianu vorbise cu un fel de îngrijorare, adică, vezi Doamne, să nu i se întâmple ceva acolo unde se duce, şi nu cu reproş.

— Adică, eu am crezut că tu ai înţeles, Ştefane, că legionarii n-au nici un viitor în ţara asta, chiar dacă se mai adună ei în şedinţe conspirative în cuiburi.

Aha, asta era. Lu taică-su îi intrase în cap gândul acesta de când cu Paraschiv, că el lansase ideea asta, şi el pe chestia asta nu vrusese să-i mai vadă pe niciunul.

— Nu e ce crezi dumitale, tată, îi răspunse Ştefan liniştit, n-ai nici o grijă.

Şi apoi în gând, mai bine te-ai bucura că aş putea să ţi-o aduc noră pe Didina. Atunci să te ţii.

Mâncă la repezeală cum îi era obiceiul.

— Mai bine te-ai duce pe la o fată şi tu maică, interveni, Bâtă-sa, care venise din odaia cealaltă, că de aia eşti parizian, decât să-ţi pierzi timpul cu politica. Ascultă-mă pe mine.

— Te ascult, Bâto. Eu să nu te ascult pe dumneata!

Şi totuşi ca niciodată astăzi ar fi vrut s-o întâlnească pe Ioana. Nu. Nui era dor de ea, că o iubeşte, că ar fi îndrăgostit de ea şi ar fi vrut neapărat s-o vadă, era curios s-o vadă cum arată şi ce mai face. Da cum să dea de ea. Tot aşa. Adică exact cum dăduse şi Ioana de el. Aha! Şi înainte de a ieşi din sat şi de a o lua înspre locuri trecu pe la fata care îl chemase în seara când o trimisese Ioana să-l anunţe să vină că ea îl aşteaptă la poartă.

— Ce este, Ştefane, îl întâmpină ea când ieşi la poartă, ca şi cum n-ar fi uitat că au copilărit împreună. Bine ai venit acasă. Că de când te aşteaptă Ioana.

— Păi tocmai de aia te-am strigat, îi răspunse el. Anunţ-o tu că vreau să stau de vorbă cu ea.

— Păi dacă te grăbeşti, se uită fata înspre soarele de octombrie, o găseşti pe Gâltan, scoate cartofi sau leagă coceni, nu ştiu ce face.

— Mulţumesc, fa Irino, da ai crescu şi te-ai făcut frumoasă, încercă el s-o răsplătească pe fată. Ca drept răsplată, aceasta îi aruncă o căutătură peste umăr şi dispăru în curte.

O luă pe drumeag, pe la Cotelici, apoi tăie peste locuri, ajungând apoi într-o mirişte. La Gâltan, aşa îi spuneau oamenii din sat unui loc aflat pe malul gârlii în jos, cam la un kilometru de sat. Terenul era mai lăsat, când venea Gârla mare uneori îl inunda depunând mâl fertil pe el.

De aceea acest loc era foarte bun pentru pus legume. Făcea al lui Troaică nişte vinete şi nişte roşii mari cât bostanul pe locul acesta. Doamne, se opri Ştefan Paul când ajunse pe malul Gârlii, văzduhul limpede de toamnă caldă şi frumoasă parcă ar fi sufletul lui Dumnezeu. Au toamnele un

fel de măreţie antică, plină de miere în ele. Ete, te, domnule, se pomeni tot el răspunzându-şi, ai devenit poet sentimental. O luă pe malul Gârlei la vale. Şi-ntr-adevăr cum coborî panta uşoară, o văzu stând pe un snop de coceni. Ce făcea? Nu făcea nimic, nici măcar nu avea igliţa la ea. Mesteca ceva în gură, frământa cu buzele, gânditoare. El crezu că ea nu-l văzuse. Inima îi bătea în piept fericită.

— Bună ziua, Ioano! o strigă el mai mult, ca şi cum ar fi vrut s-o îmbrăţişeze deşi rămase în picioare. Mă bucur că te văd.

Ioana se maturizase parcă, chipul i se mai rotunjise şi lăţise, deşi expresia feţei îi era tot plină de bunătate. Nu-l văzuse sau ce se întâmpla ceva cu ea, căci pe faţa ei nu se clintise nimic.

— Bună ziua, Ioano, am zis, sau eşti supărată pe mine!

— Bună ziua, Nimenea, îi răspunse ea într-un târziu, dar tot aşa, ca şi cum ar fi vorbit singură, iar lângă ea n-ar fi fost nimeni.

Ştefan Paul simţi răutatea jignitoare ca pe un bici care-ţi şfichiuieşte faţa. Era ceva în aer ca un ţipăt de pasăre, iute, usturător.

— Sunt de acord că sunt vinovat faţă de tine, dar nu pentru ce crezi tu, că nu m-am întors în sat să te iau pe tine de nevastă, ci pentru altceva mult mai grav… Că au fost luni şi săptămâni când eu am uitat de tine, şi mi sa mai întâmplat lucrul acesta cu altcineva, şi acum îmi dau seama că pedeapsa de a o fi pierdut este prea mică în comparaţie cu răul pe care i lam făcut eu…

Se opri, pentru că îşi dădu seama că vorbeşte în dodii. Adică vorbise altcineva din el, şi că acest altcineva era tocmai el, cel autentic, care simţise nevoia să spună adevărul, ca să se elibereze… Şi pentru că vorbea greu, ceea ce ieşea din el era ca o bucată ruptă din fiinţa lui, se bâlbâise şi se poticnise.

— Însă nu ştiu ce se întâmplă cu mine, Ioano, că de fiecare dată uit, ca şi cum n-aş avea organul acesta al amintirii. De parcă cineva mi-a extirpat lobul acesta şi eu ne mai avându-l nu pot să-mi aduc aminte de persoana respectivă…

Fata îi aruncă o privire îngheţată, de scârbă.

— Mai bine ai tăcea din gură, Nimenea, că nu ţi-a cerut nimeni să vorbeşti, şi încercând să te dezvinovăţeşti mai mult te acuzi. Şi Ioana îşi întoarse privirea, mestecând firul de iarbă, sau ce era, între buze, ca şi cum ar fi fost singură, şi el era într-adevăr un nimenea. Era atât de singură şi de cu ea însăşi încât acest fapt era zdrobitor, acolo, în valea Gâltanului, dacă era vale, şi acolo în după-amiaza zilei acelei zile de sfârşit de octombrie nespus de frumoasă.

— Ioano, să nu te porţi aşa, izbucni el, şi se poticni iar, pentru că vrusese să-i spună ceva.

— Să-ţi spun ceva, Niminea, pronunţa Niminea ca şi cum acest niminea ar fi fost o persoană importantă, şi tocmai de aceea mai vinovată, să-ţi spun ceva Niminea, ca să-ţi intre bine în cap, un Nimeni nu e nici măcar un c. …t pe lumea asta. Aşa că lasă-mă în pace şi vezi-ţi de drumul tău, nu mi-l încurca şi pe al meu. Vorbise cu obidă, se vedea lucrul acesta, iar chipul i se împietri dintr-o dată. Ştefan Paul simţi cum i se urcă sângele la cap.

— Ioano, asta ai tu să-mi spui?

Ioana însă făcuse de mult abstracţie de el, poate chiar din clipa când se despărţiseră anul trecut, ori după ce se convinsese ea că de la Ştefan al lu’ Parizianu nu mai are ce aştepta, şi atunci îl scosese de la inima ei.

— Ioano, cu tine vorbesc, şi pentru tine am bătut atâta drum, urlă el. În momentul acela în mintea sa se deschisese un fel de prăpastie şi el văzuse bine că de fapt pentru ea venise el de la Bucureşti.

— Bine, Ioano, gemu el, dându-şi perfect seama că se întâmplă cu el un lucru ciudat. De asta m-ai chemat tu, deci, în seara aceea, anul trecut, înainte să plec eu la Bucureşti, ca să ai tu dreptul acum să-mi spui că nu sunt nici măcar

un…rahat pentru tine. Aha, asta a fost logica ta ascunsă, mult prea ascunsă pentru mine.

Tremura şi îi venea să plângă, lucru care nu i se mai întâmplase demult. De când? De când al lui Băşinoiu, care era cu vreo trei ani mai mare decât el, iar aşa era cât un găligan de mare şi de butucănos, de ciudă că el, Ştefan al lu Parizianu, reuşise la Liceu, iar el, al lui Băşinoiu avea să rămână în sat, să rânească la vite şi să se ţină de coada sapei, cum îl prinsese o dată singur pe la Ogrăzi, parcă acolo era, se legase de el. Iar el, Ştefan al lui Parizianu, care avea o carte în mână, că nu-i plăcea să citească şi să-l vadă alţii, şi asta nu pentru că cititul este un lucru ruşinos, ci că pentru el era un lucru atât de intim încât trebuie să-l faci numai când eşti tu cu tine, pentru că citind el are atât de singur cu el, încât devenea el, cel adevărat… Şi acest al lui Băşinoiu, urât şi cu tuleiele murdare pe faţă, se legase de el, „ce, mă, al lui Parizianu, te dai mare că te-a fătat Bâtă-ta cu valetu acela, pe care l-a găsit tomnai la Paris, că până acolo n-a găsit nici un bărbat, cât a căutat ea, că i-a căutat pe toţi, aşa trebuie să-i fi căutat pe toţi la p…, până la Paris, şi niciunul, bă auzi, tu, n-avea p…, că ea Bâtă-ta asta căuta, şi ce a căutat, săraca de ea, că numai ea ştie cât a căutat, a găsit la valetul ăla, la Paris, ha, ha, ha, ha, ha, ha. Al lui Băşinoiu râdea cu gura până la urechi, dându-se pe spate, de atâta poftă de râs, cu ochii mari şi roşii de atâta răutate, ca cu broscoi.

„Ce-ai, mă, tu, acesta, al lu’ Băşinoiu, cu mine, ce rău ţi-am făcut eu? Spune, mă, ce ţi-a făcut ţie Bâta, de zâsă-şi tu ce zâsă-şi de ea, când ea nu ţi-a făcut ţie nimic. Vezi-ţi, mă, al lu’ Băşinoiu de drumul tău şi lasă-mă pe mine în pace, că eu n-am nimic cu tine.” „Ce, mă, al lu Parizianu, se apropiase al lu’ Băşinoiu cu pieptul scos, şi cu tuleiele lui de gorilă înfoiate, după ce că tot tu eşti de vină, tot tu faci pe nebunu, ai, tu-ţi aia, şi ailaltă, şi pe dincolo, că numai spurcat nu era ăsta la gură, şi dă-i în el cu pumnii, şi cară-i în cap la pumni, că vedea stele şi verzi şi roşii. Al lui Parizianu a început şi el

să dea, numai că măgădanul avea putere, iar el nu se bătuse deloc în viaţa lui, şi avea şi braţele lungi şi mari. Şi l-a călcat aşa în picioare, însă nici el nu s-a lăsat, a dat şi el, şi când s-a ridicat al lu' Băşinoiu de pe el, avea muştiucu roşu.

Ştefan Paul se cutremură văzând scena aceasta în faţa ochilor, ca şi cum s-ar mai fi întâmplat încă o dată, acolo în locul în care stătea Ioana. Al lu' Băşinoiu îl bătuse că avea necaz pe el că reuşise la Liceu, dar Ioana ce avea cu el? Nu-l chemase ea atunci, când se iubiseră în lucernă, şi pentru el fusese ca un vis, căci atunci cunoscuse el femeia pentru prima dată, şi la rândul ei fusese şi ea fericită?

Ştefan Paul se uită la braţele lui. Tremura. Ioana îşi vedea mai departe de molfăitul firului de iarbă. Adică îi zisese ce-i zisese, ca şi cum ar fi un călău care şi-a executat victima, şi acum îşi savurează victoria asupra lui.

— Auzi, Ioano, gemu el, să ştii că eu te-am iubit. Nu ca tine. În clipa aceea văzu iar limpede, prin golul, sau prăpastia care se deschise în mintea lui, că el într-adevăr o iubise foarte mult pe Ioana, dar trebuiseră să se întâmple toate câte se întâmplaseră ca să ajungă el acum la acest adevăr. Iată, cât de mult o iubise, nici el nu cunoscuse acest lucru, iar ea nici atâta.

Tremura, şi i se făcea rău, gâfâia, şi parcă cineva îi aruncase un fel de păienjeniş peste ochi.

— De ce, Ioano, ai vrut tu să-ţi baţi joc de mine? Tu-ţi mama ta de muiere, că nu te-ai lăsat până când nu te-ai purtat şi tu cum s-au purtat toţi cu mine în satul ăsta, că până când nu m-au înjurat şi nu m-au umilit n-a putut să le fie lor bine!

Ura şi dragostea creşteau în el ca o apă neagră asfixiindu-l şi acoperindu-i minţile.

— Lasă că-ţi arăt eu, fa, ţie, să te înveţi minte. Vrusese să spună că o să te f... de-o să-ţi iasă ţie pe nas să-ţi mai baţi joc de mine, însă limba îi împietrise în gură, şi el se bâlbâise, astfel că în locul acelui cuvânt urât, ieşise tot cuvântul acela pe care îl ştiu toţi cei care citesc romane, ori

alte cărţi, şi pe care oamenii din satul lui îl foloseau mai puţin, unii deloc.

Lasă, fa, că o să te iubesc acum de n-o să ştii nici pe ce lume te afli, să te înveţi tu să-ţi mai baţi joc de altu. Deşi prost ca mine nu cred să mai afli tu. Tu-ţi cumpăna ta de om otrăvit.

Spusese otrăvit pentru că mintea lui se împotrivise să spună femeie stricată, el fiind absolut convins, acolo în străfundul lui, că Ioana îl chemase să facă dragoste cu ea nu pentru că era o stricată, ci pentru că ţinuse la el, ceea ce era altceva. Se apropie de ea hotărât s-o împingă pe spate, s-o întindă pe coceni şi să facă dragoste cu ea, chiar dacă n-ar fi fost de acord. În clipa aceea mânia sau otrava aceea care-i luase minţile se mai domoli, sau se întâmplă ceva cu el ciudat, pentru că el ştiu că face lucrul acesta nu ca să-şi bată joc de ea, ci realmente ca s-o iubească cu adevărat, adică el să-i dăruiască deodată toată iubirea pe care nu i-o dăruise cât timp uitase aproape complet de ea. De aceea se şi opri o fracţiune în loc.

— Să ştii că nu-mi bat deloc joc de tine, te iubesc pur şi simplu ca să vezi şi tu cât te-am iubit, şi altădată să nu mai zici ce-ai zis. Nici nu apucase so atingă, că Ioana şi sărise ca o leoaică în picioare. Îl izbi cu mâinile în piept că era cât pe-aici să-l dărâme pe spate.

— Fugi mă Nimenea de-aci, că n-a făcut cu mine treaba asta nimeni, şi o faci tu, ai? Tu care eşti un nimeni, care e mai nimic decât un c…t pe lumea asta.

Ştefan Paul rămase împietrit, pentru că nu se aştepta la atâta vigoare şi curaj, un curaj care îl umilea şi mai mult, din partea ei. Ioana îşi luase, ca şi cum ar fi fost un flăcău, curajos şi nepăsător, poziţie de luptă. Un moment se priviră în ochi, dar nu duşmănos. Cel puţin de lucrul acesta se convinsese Ştefan Paul uitându-se la ea, nu era deloc ură în ochii aceia în care nici măcar nu apucase să se oglindească, să stea deasupra lor şi să-i privească până când avea să se sature.

— Fugi, mă Nimenea, de-aci că-ţi dau una de te fac şi mai nimeni!

— Fă, Ioano, fii cuminte!

— Hai, mă, Nimenea, îndrăzneşte şi mai fă un pas! Acum îl privea cu scârbă, ca şi cum privirea ei ar fi avut un comutator pe care îl învârtise cineva. Nu se mai uită la nimic, chiar dacă încasă câţiva pumni de la ea.

O luă în braţe şi o strânse cu atâta forţă că o auzi chiţcăind. O puse jos, pe snopii de coceni şi îi ridică fusta. Coapsele Ioanei îl orbiră parcă.

Observă că n-avea chiloţi, cum avuseseră Luki şi Didina, locul în care cobora pântecele alb, arcuit uşor, ca o pâine, avea cuminţenia lui, şi parcă îl aştepta plin de pace. Îşi scoase daravela lui de bărbat, apoi se aplecă şi sărută pântecele, de parcă acesta era o altă fiinţă decât Ioana, bună, care îl aşteptase pe el. Ioana nu se zbătea deloc, ba chiar îl privea cu un fel de milă, ca şi cum i-ar fi spus, „hai, mă, Nimenea, să te văd, eşti şi tu în stare de ceva pe lumea asta. O împinse cu forţa, punându-i braţul pe piept, pentru că vrusese să se ridice. Însă chiar în acel moment rămase împietrit. Simţi sudorile morţii cum îl trec. Acum Ioana îşi lăsase capul pe spate senină şi împăcată că el nu putea să-i facă nimic. Şi chiar nu putea. Lucrul acesta îl simţea concret, ca şi cum în locul bărbăţiei ar fi avut o scorbură de putregai. Simţi năduşeala rece, ca o carcasă, cum îl strânge. Ioana aştepta scârbită şi tristă.

— Hai, mă Niminea, îl dădu ea la o parte într-un târziu, ca şi cum i-ar fi fost lehamite de el. Şi chiar îl dădu la o parte ca pe o cârpă. Ioana se ridică încet, îşi aranjă fusta şi hainele, tristă, ca şi cum el nici n-ar fi fost acolo. Ştefan avu impresia că a surzit. Nu era disperat, avea pe suflet un fel de amăreală şi cocleală care îl făcea să vomite. Şi chiar începu să vomite. Când îi mai trecu, se ridică în picioare. Tot nu-i trecuse surzenia.

Tremura şi îi era frig. Se lăsase înserarea, era frig, şi lucrul acesta îi făcea bine. Se uită împrejur. Nici ţipenie de

om. Din cauza înserării nu putea să vadă până departe. Nu era nici ţipenie. Din pământ ieşea pustiul, cuminte şi bun, ca şi cum acest pustiu ar fi existat de la începutul lumii. Îşi luă capul în palme şi rămase aşa un timp. Îi trecuse senzaţia aceea de vomă.

În timp ce se întorcea către casă, tăind drept, peste locuri, îl simţi concret, bine conturat, ca şi cum ar fi fost un cap de iepure care se ridica în sus, de parcă ar fi fugit aşa, cine ştie de când. Îşi puse mâna cealaltă pe umăr. Fir-ar să fie, îşi spuse în gând, iar a început să tresalte. Umărul îşi vedea de treaba lui, sălta ritmic în sus, fără să-i pese de ce-l care-l ducea.

VII A mai întârziat ţinându-şi mâna cealaltă pe umăr, gândindu-se că poate astfel umărul va înţelege şi se va opri din mişcarea lui. Când a ajuns în capul grădinii nici măcar nu şi-a adus aminte de Didina. O vedea în faţa ochilor pe Ioana cum mesteca firul acela de iarbă între dinţi spunându-i astfel că el nu este pentru ea decât un niminea. Un nimic. De fapt este exact ceea ce merită. Când ea îl chemase la poarta ei, şi îl luase apoi şi îl dusese pe locul ei pe care avea lucernă, unde se iubiseră, el ar fi trebuit să-i spună: fă, Ioano, uite aşa şi aşa, eu nu pot să-ţi dăruiesc ţie nimic, nici tu nu îmi dărui mie nimic, pentru că eu am destinul meu, pe mine Dumnezeu m-a făcut să merg pe un drum, despre care nici eu nu ştiu mare lucru, doar îl bănuiesc. Şi nu ştiu cum se face că aflându-mă eu pe drumul acesta, trec pe lângă oameni şi nici măcar nu-i văd. Asta trebuia el să-i fi spus Ioanei, şi acum ea n-ar fi avut nici un motiv să-i spună lucrul acela pe care i l-a spus. Că el nu e nici măcar un c…t pe lumea asta, că dacă ar fi un c…t tot ar fi ceva, n-ar mai fi nimic. Maicăsa se culcase, alde Parizianu citea ziarul la lumina lămpii. Ştefan Paul tresări: era chiar ziarul la care lucra el, Ziua.

— Pe unde umbli, mă, Ştefane, îl întrebă taică-su, nici curios nici îngrijorat. Din câte văd eu, tu ai venit acasă ca să nu te văd eu măi mult.

— Ce măi zic ăia, îl întrebă el pe taică-su, mai mult ca să schimbe subiectul.

— Ce să zică, aşa şi aşa, se pare că nemţii n-or să fie la Moscova de Crăciun.

— Ehe, acolo n-or să fie ei niciodată.

— Pe ce te bazezi? făcu Parizianu, imitându-l pe fiu-su, luându-şi ochii de pe ziar şi privindu-l ca şi cum s-ar fi uitat la el pe sub ochelari, deşi nu avea obiectul acesta pe nas.

— Pe nimic, pe bunul simţ, pe ce să mă bazez? Nu vezi că acela care a început războiul nu e normal la cap?

— Asta de unde o măi scosăşi? se miră Parizianu, tot cu uitătura aia a lui.

Auzi, bă, Ştefane, da ţie ţi se zbate umărul, bă, ori mi se pare mie?

— Care umăr, Ştefane? întrebă maică-sa din odaia cealaltă, se vede că ascultase discuţia dintre ei.

— Bă, da se zbate al dracului, bă! se uimi din nou Parizianu, uitându-se fascinat la fiu-su.

— Aşa se zbate el, mormăi tânărul ziarist de la Ziua, deloc curios să se uite pe ziarul, de care, orice ar fi zis, destinul lui era de acum legat.

— Care umăr, mamă? se auzi vocea Bâtei, că dacă e dreptul este de bine.

Ştefan Paul înfulecase în grabă ce-i lăsase maică-sa pe masă. Nu-i era somn, însă sufletul îi era adânc şi cătrănit, astfel că singurul lucru pe care al fi vrut să-l facă ar fi fost acela de a pune capul pe pernă, să se scufunde în somn cum se lasă un pietroi pe fundul unui lac, să nu mai ştie de nimic. A doua zi ştia că sufletul îi va fi altfel.

VIII S-a sculat târziu, când soarele o luase şi coborâse bine înspre asfinţit.

Prima lui grijă a fost să se convingă că afară mai este lumină pentru că trebuia să meargă la Anghelina lui Izvor, cu care se întâlnise în Firuleasa şi femeia îi păruse cel puţin ciudată dacă nu nebună după cum se purtase.

Bâta torcea la un fuior lângă sobă, rezemată de perete, stând pe un scaun din cel mic.

— Mă, Ştefane, mă de mic ai avut tu somnul acesta. Tăcerea era grea de o pace caldă, pace care era a casei, pe care el o ştia demult. Inima îi bătea cu putere, o euforie ciudată punea stăpânire pe el, i se răspândea în tot trupul, ca nişte funigei. De aia mă cheamă Anghelina, îşi spuse în gând.

O clipă se simţi ameţit de starea de euforie că este iubit, ca şi de mâlul verde coclit care urca de pe fundul subconştientului în lumina dureroasă a conştiinţei.

— Da ce te-ai măi zbătut în somn, şi ce-ai mai vorbit, mamă, o auzi pe Bâta căinându-l. Să te duci, mamă, să te spovedeşti la un preot, pe-acolo pe la Bucureşti, unde zic ăştia c-ai ajuns mare.

Nu-i răspunse. Îşi simţi umărul ca o fiinţă vie, îi simţi chiar răsuflarea, caldă şi gingaşă. Ei, drăcia dracului, asta e culmea, are un botişor cald şi catifelat ca de miel.

Se îmbrăcă încercând să-şi amâne cât mai mult gesturile. Era numai Bâta acasă.

— Unde e tata, Bâto?

— Nu ştiu, muică. Mi se pare că e dus pe la acela al lu’Fâlfâlete, sau la Birică, ala care se judecă şi acum cu Bălosu, că nici până acum nu s-au măi împăcat, mi se pare că vrea să se ducă la lemne, că nu măi avem lemne…

— Aha! făcu al lui Parizianu. Da ceva de mâncare am şi eu?

— Vezi că ţi-a lăsat maică-ta pe masă o strachină de pui făcut la frigare şi înmuiat în mujdei de usturoi. Puiul era fraged, aşa că mâncă la repezeală, cu poftă.

— Mă duc şi eu să mai stau de vorbă Bâto, dacă întârzii să nu mă aşteptaţi.

— Du-te mamă, îi răspunse bătrâna domol văzându-şi de caierul ei, că aşa fac flăcăii. Apoi când el era gata să iasă „Da tu nu te însori maică pe acolo pe la oraş? eu zâc că aşa ar fi măi bine…”. Nu-i mai răspunse.

Ajunsese în grădină când îl auzi pe Aristide strigându-l pe Tache. Se vedea că era nemulţumit. La Didina se gândi cu strângere de inimă. Poate m-o ajuta Dumnezeu şi mă voi căsători cu ea. Casa lu' al lu' Pârţag, de fapt al lu Vasile, că nu ştiu dacă şi ălui bătrân îi zicea tot aşa, deşi el aşa ţinea minte, era aproape vecină cu a lor. Cum ajunse în capul grădinii, în loc s-o ia înspre locuri, coti spre Canal. Nu a doua, a treia grădină era a lu Vasile Pârţag. Când era el mic aici era un loc viran, semănat cu lucernă, al lui Miai, dacă ţinea el bine minte, fusese cumpărat de Pârţag ăl bătrân, şi când era el prin anul doi sau trei, la Liceu, la Pălămida, parcă atunci, Anghelina, care terminase o şcoală de croitorie, se măritase cu Vasile, singurul băiat al lui Pârţag, şi cumpăraseră locul ăsta.

Când ajunse în dreptul porţii grădinii, se uită bine dacă nu greşeşte, să nu intre la altcineva. Poarta era uşor deschisă, cred că Anghelina o lăsase, dinadins. O luă pe potecă în sus, grădina Anghelinii era numai cu vie. Înserarea era deasă şi albăstrie. Dinspre baltă bătea un vânt cald, ai fi zis că în zilele următoare o să plouă, cel puţin aşa ştia el de când era copil. Toamna şi primăvara când vântul aducea miros de pământ reavăn dinspre Dunăre şi dinspre Mare, ploua, şi ploile acelea erau întotdeauna mănoase, de aia spuneau cei bătrâni, „plouă la Cornu Capri, şi când plouă la Cornul Caprei se face porumbul de te mănâncă lupii în el."

Când era el mic nu mai erau însă lupi demult prin părţile satului Siliştea Gumeşti. Ajunsese aproape de pârlazul pe care dacă-l trecea avea să dea în curtea Anghelinii. Ia să vedem, ce are să mă întrebe ea, ca s-o ajut? O umbră de desprinse de lângă părul sau mărul care era chiar lângă gard.

— Ştefane, o auzi el.

Se speriase, şi o clipă rămase împietrit, cu inima îngheţată în piept.

Umbra veni lângă el şi îl luă de mână.

— Mă speriaşi, Linuţo, îi răspunse el gâfâind. Tânăra femeie îl luase de mână, ca şi cum ei ar fi fost demult în vorbă, şi acum mergea cu el către pârleaz.

— Ei, şi tu, păi nu ţi-ai închipuit că te aştept. Că nu mai eşti copil, ce naiba

! Urcară în casă. Al lu Pârţag, ca şi Izvor, erau oameni răsăriţi în satul Siliştea Gumeşti, astfel că putuseră să le ridice lu Vasile şi Anghelinei casă cu trei odăi, cu tindă şi beci. Din drum casa se vedea frumoasă, cu perdeluţele albe la ferestre, cusute de Anghelina.

— Hai, mergi mai înainte, Ştefane, îl rugă ea.

Din prima cameră, în care ardea o lampă numărul cinci, acoperită pe jos cu preşuri (se cunoştea că Anghelina, fiind croitoreasă, este gospodină), intrară în cea de-a doua, în care ardea tot o lampă numărul cinci, de aceea odaia era mai mult scufundată în penumbră.

Anghelina dădu lampa mai mare, surâdea, „mă-ntorc acum," şopti, şi un moment îl lăsă singur. Când se întoarse avea în mâini o farfurie cu friptură şi o cană cu vin.

— Măi, Ştefane, mă, vorbi tânăra femeie veselă, să nu te văd eu pe tine de un an şi mai bine, şi să aud de la alţii c-ai ajuns mare, fir-ai tu al sâti, să fii, râse ea.

Pusese farfuria şi cana pe masă şi acum se uita la ea fericită.

Rămăsese cu buzele întredeschise, cu o expresie de fericire şi totuşi plină de sfială. Ştefan rămase uimit ce mult se schimbase Anghelina de alaltăieri, sau de când o văzuse el ultima dată. Avea părul dat pe la tâmple, chipul îi era prelung, cu linia tâmplelor arcuită dulce, fapt care o făcea nespus de frumoasă. Nu mai era Linuţa, care lega cocenii, chit că în câteva clipe el avusese prilejul să-şi dea seama că tot Linuţa aia pe care o ştia el este, numai că acum nu mai e copilă, s-a măritat, s-a măi împlinit, în sensul că s-a spilcuit, s-a făcut frumoasă a naibii. Linuţa lu Izvor turnă în pahare, apoi ciocni cu el, având pe buze un zâmbet misterios.

— Bine ai venit, mă Ştefane, acasă, şi să vii şi mai des, că mie mi-eşti drag, şi să măi stăm şi noi de vorbă.

Anghelina lu Izvor, sau a lui Pârţag, ori a cui o mai fi fost, surâdea cu subînţeles, şi avea chef de vorbă.

— Bine, mă Linuţo, dacă zici tu, aşa o să fac.

— Păi să faci, că te ia gaia dacă nu faci. Că acum dacă ai ajuns mare poate mă ajuţi şi pe mine. Dacă nu cumva nu ţi-ai luat nasul la purtare…

— Eu văd că-l am la locul lui, râse al lu’ Parizianu pipăindu-şi nasul. Nu mi l-am luat, şi că nici alţii nu mi l-au luat de locul lui. Aşa că vezi cum vorbeşti.

— Mă, fir-ai să fii tu de şmecher, râse şi Linuţa lu Izvor, ciufulindu-l uşor de moţ. Aşa zici tu, Ştefane, da sunt unii care cum ajung cu o treaptă mai sus, sau nici atât, să-i vezi cum cred că l-au apucat pe Dumnezeu de picior şi se uită la tine de sus, de zici că nu te-au văzut în viaţa lor.

— Ce vorbeşti, mă, Linuţo, se băgă Ştefan în jocul ei.

— Lasă că zic eu bine, iar tu ai face mai bine să mă crezi, şi să înveţi din ce-ţi spun eu.

— Bine, Linuţo, aşa o să fac. Da pe aici prin sat ce se mai întâmplă?

— Mă, Ştefane, mă, fir-ar să fie, ce-au mai trecut anii, murmură tânăra femeie gândindu-se la ceea ce avea ea în minte în momentul acela, sau făcându-se intenţionat că nu aude. Însă când Ştefan Paul îşi luase gândul de la răspuns tocmai atunci o auzi.

— Ei, ce să fie, răspunse ea întristându-se deodată, şi lui îi păru rău că o scosese din veselia aia care o făcea fericită. E greu, Ştefane, e război, nu ştiu dacă tu l-ai simţit, da parcă pluteşte un duh deasupra satului de când a început războiul acesta. Vorbea încet acum, privind vag înspre el, iar buzele i se adunaseră într-un fel anume, care o făceau să pară gânditoare.

— Lasă, văd că te-ai întristat, mai bine vorbeşte-mi despre tine.

Ştefan Paul se aşezase jos, pe patul acoperit cu o cuvertură înflorată, ceea ce el nu mai văzuse la alte case de la ei din sat, da fără să-şi dezbrace paltonul. Privirea tinerei fete se opri atentă pe umărul lui.

— Dezbracă-te, Ştefane, că e cald în casă. Îl privea cu chipul mirat şi dilatat. Ştefane, ţie ţi se zbate umărul sau mie mi se pare? şopti ea.

Rămase aşa privindu-l, iar umărul lui ca şi cum ar fi vrut să spună prezent, eu sunt, zvâcni voios în sus.

— Mă, Ştefane, mă ce e cu tine, ce-ai păţit tu?

Umărul mai zvâcni o dată în sus, acum parcă mai puternic. Expresia de pe chipul gazdei se strânse a îngrijorare.

— Lasă, Linuţo, aşa face el, da îşi revine, încercă el să glumească.

— Ia dă pardesiul jos, îl rugă tânăra femeie, venind aproape de el. Şi chiar încercă să-l ajute să-şi dezbrace pardesiul. Pentru asta însă al lui Parizianu trebui să se ridice în picioare. Anghelina îi trase una din mâneci, apoi îi luă pardesiul şi i-l puse pe pat, însă cu ochii era tot la el, şi preocupată. Ia stai, Ştefane, aşa, vorbi ea.

Se găsea acum în faţa lui, stând amândoi în picioare. Îi pusese amândouă mâinile pe umeri, ca atunci când o fată vrea să-l îmbrăţişeze pe băiat, dar încă n-o face, mai întârzie. Rămaseră aşa un timp.

Anghelina nu se uitase deloc în ochii lui, stătea încordată ca şi cum ar fi ascultat. Era o expresie de curiozitate şi încordare pe chipul ei, Ce să aştepte? Umărul ăla, a cărui zvâcnire venea din adânc. Pentru Ştefan Paul timpul începu să treacă greu, de parcă ar fi fost ceva viu, care se târăşte pe burta jupuită la vale. Căpătase concreteţe, materialitate, îi simţea conţinutul. Cât să fi rămas amândoi aşa? Oricum, mai mult de zece minute. În timpul acesta chipul uşor încordat al tinerei femei începe să se lumineze.

— Nu mai zvâcneşte, vorbi al lui Parizianu, înveselit deodată.

— Mai stai, mai rămâi puţin în picioare Ştefane, îl rugă ea.

În momentul acela Ştefan Paul simţi brusc un fel de boare ameţitoare care venea înspre el. Şi abia după aceea îi simţi mirosul de flori de tei, chiar aşa, era ceva sfânt şi îmbătător în acest miros al părului şi al trupului ei femeiesc. Anghelina era înăltuţă, creştetul tinerei femei îi ajungea în dreptul frunţii, şi acum ea îşi apropiase şi mai mult faţa de pieptul lui. Ai fi zis că i-au obosit mâinile şi ea trebuie să se sprijine cu tâmpla de pieptul lui.

— Ce i-ai făcut, Linuţo? Că nu mai zvâcneşte.

— Mai ai, mă, numai puţin răbdare că n-o fi foc, păru că se supără ea.

Avea, la fel, capul uşor întors înspre pieptul lui, de parcă în timpul acesta urechea ei asculta ce se întâmplă acolo în adâncul pieptului lui.

— Ai avea tu cine ştie ce puteri, o tachină el, uimit că într-adevăr umărul stătea acolo cuminte, sub palma ei. Ai fi zis că iepurele, capul de iepure care stătea sub umărul lui şi zvâcnea, acum fusese adormit de ea.

— Păi am, Ştefane, de ce să nu am? Nu-l moştenesc pe taica (spuse taica într-un fel nespus de frumos, ca şi cum i-ar fi cântat numele cu un respect adânc), ori nu ştii?

Ştia, Ştefan Izvor şi tatăl lui, adică bunicul Anghelinei, parcă Ion îl chema, pe care el Ştefan al lui Parizianu îl ţinea minte bine, erau solomonari. Era un bătrân înalt, cu mustăţile cănite şi cu vorba sfătoasă.

Se spunea că omul ăsta este sfânt şi că nu făcuse la nimeni în viaţa lui rău. La fel şi fiu-su, Ştefan, care era, însă mai repezit. Se spunea că dacă ar face rău le-ar lua Dumnezeu darul. Pentru al lu’ Parizianu cuvintele acestea, ca darul şi vărguţa, sau puterile pe care le aveau, erau lucruri misterioase, care-l fascinau.

Cei doi, tată şi fiu, pe vremea aceea Anghelina fiind o fetiţă de-o şchioapă, care n-avea nici măcar cozile lungi, plecau de primăvara prin ţară şi se întorceau toamna, la sfântu Dumitru. Ce făceau ei pe unde umblau, nimeni nu ştia. Mai târziu însă, când se făcuse mare înţelesese mai multe

despre cei doi. Îi chema lumea să descopere izvoare, mai ales în părţile Bărăganului şi ale Moldovei, unde verile erau secetoase şi izvoarele erau la adâncime.

Şi ei porneau, fiecare cu câte o vărguţă de alun, aşezată pe degetul arătător, în echilibru. Şi mergeau aşa, încet, adânciţi în ei, şi unde vărguţa începea să tremure acolo se opreau. Mai încercau o dată, ca să fie siguri, apoi îi spuneau omului, care-i chemase să le găsească izvorul: „săpaţi aici. Că aici este.” Şi oamenii pe care-i avea acela se apucau de săpat. În timpul ăsta ei trebuiau să rămână şi să nu plece. Nici nu săpau, cei care erau plătiţi ca să facă lucrul acesta, preţ de o jumătate de zi, că şi vedeau vinele albăstrii ale izvorului cum ţâşnesc în sus. Abia atunci omul care-i chemase le dădea plata, ei îi mulţumeau, putând acum să plece în altă parte, unde îi chemase alt om, să-i găsească şi aceluia izvoare.

Asta făceau cei doi, tatăl şi bunicul Anghelinei. La un moment dat, dar asta era demult, circulase prin sat zvonul că cei doi, Izvorăşti, cum le spuneau unii, erau putrezi de bogaţi, pentru că nu găsiseră şi nu căutaseră numai izvoare. Se spune că ar fi dat peste oale pline cu galbeni, şi cu comori, îngropate de cei doi bătrâni, şi că acum ar avea nu ştiu câte salbe de aur. Aha, deci, îşi spuse Ştefan Paul, înseamnă că Anghelina are nu ştiu câte salbe, da le-a ţinut ascunse.

— Hai, Ştefane, îl îndemnă gazda, ori unde îţi sunt gândurile? Anghelina îi apăsa umerii, spunându-i să stea jos. Gata, acum nu mai ai nimic.

Garantez.

— Ete, te, domnule, o tachină el.

— Nu mă lua tu pe mine aşa, că acu îţi fac plata.

Nu râse însă niciunul.

— Tare mi-ar place ca într-o noapte cu lună să mergem amândoi după comori, Linuţo, se pomeni el vorbind. Gândul i se strecurase în gură ca un fir de apă, pentru că dacă ar fi fost mai atent n-ar fi vrut să-l exprime.

Anghelina îşi lăsase genele în jos, cu o expresie de fericire misterioasă pe chip.

— O să mergem, Ştefane, murmură ea, asta de tine depinde. Apoi, ca şi cum s-ar fi regăsit, sau şi-ar fi adus aminte. Taica, să ştii, avea şi darul să vindece. O dată, eram mică, îmi aduc aminte că l-a scăpat de la moarte pe Lisandru Bărăgan, tata lu ăsta care umblă cu goarna şi anunţă lumea să vină la primărie când e ceva. Tânăra femeie îl privi în faţă, roşie toată.

Ştefan îi ţinu privirea dar şi-o plecă în jos, pentru că în clipa următoare simţi arsura aceea pe care o mai simţise el când Luki îşi oprise privirea în ochii lui, cum se întinde şi-i cade tot pieptul.

— Adică o să mergem, Ştefane, dacă noi doi o să fim apropiaţi, dacă o să avem încredere unul în altul. Tăcerea se întindea între ei ca o apă care îngheţase chiar în momentul acela.

— Şi cu ce ziceai, Linuţo, că te pot ajuta? se pomeni Ştefan Paul oftând.

Afară cocoşii izbucniră toţi deodată parcă. Apoi trâmbiţa unuia se auzi mai departe, răguşit, ca de pe altă lume. Ştefan Paul îşi opri privirea pe maşina de cusut, care se afla lipită de peretele celălalt. Deasupra lui, abia acum văzu lucrul acesta, se afla o mică bibliotecă. Asta era bine, îşi spuse în gând.

— N-am avut şi eu noroc, mă, Ştefane, se văită ea cu glasul moale. Cu ăsta, cu Sile, fir-ar să fie el de nebun, că cine le-a zis Pârţag, la neamul ăsta, n-a minţit, nu m-am putut împăca cu dat naiba. Anghelina îşi coborâse vocea şi acum parcă îşi aducea aminte de ceva tare depărtat, sau care venea dureros, de departe, din sufletul ei. De la început am avut presimţirea că n-o să iasă bine, şi i-am spus lu Taica, mă taică, eu nu ţin la ăsta. Lasă, fată, că o să mai crească şi el, o să se maturizeze, grijile îl cuminţesc şi îl îmblânzesc pe om. O să vă înţelegeţi voi. Că urât nu este.

Şi nu este urât, fir-ar să fie el, că dacă era, nu l-aş fi luat şi acum aş fi fost mai fericită. Apoi după ce s-a încurcat cu Margareta lu’ Ciosâc, a început să mă bată. Uite venea aici şi mă bătea până mă lăsa leşinată. O dată m-a lovit cu pumnu în tâmplă şi am zăcut în nesimţire trei ceasuri. Bine, mă Sile, i-am spus, dacă mă omorai, rămânea şi copilul pe drumuri, iar tu înfundai puşcăria, mă, nenorocitule? A strâmbat din nas şi a întors capul.

Parcă îi făcuse farmece nenorocita, nu ştiu ce avea, numai cum mă vedea îl apucau dracii. Când am aflat eu de Margareta, n-am mai putut să mai rabd, şi cu primul prilej cu care a vrut să mă bată am sărit şi eu la el. Ne băteam, Ştefane, ca chiorii, până am ajuns să ne batem în parte. Nu mă lăsam cu dat dracului, chiar dacă ştiam că mă omoară. Până într-o zi, când eram să-l omor eu. I-am dat cu un lemn după cap, şi nu ştiu cum lam lovit, fir-ar el să fie de lemn, că avea în locul ăla un clenci, că o dată l-am văzut înmuindu-se şi a căzut jos ca un sac. Am ţipat eu, am dat să-l aduc în simţiri, până în seară n-am putut neam să-l pun pe picioare. Abia a doua zi şi-a mai revenit, dar era tot moale. Bleg. Abia vorbea. După o săptămână şi-a mai revenit, însă devenise trist rău. Până mi-a spus într-o zi. Măi, Anghelină, că el nu mi-a zis Linuţo, cum îmi ziceau ai mei acasă niciodată, mă, Anghelino, zice, decât să ne omorâm ca chiorii, e mai bine să-şi vadă fiecare de drumul lui. Eu nu ştiu ce am de nu pot să te sufăr, parcă mi-a făcut farmece Margareta, tu-i anafura şi altele, ce-a mai zis el, de muiere, că numai pe ea o văd în faţa ochilor. Uite, eu o să plec la Ploieşti la sonde, aşa a zis el atunci, da nu ştiu unde naiba s-a dus, oricum ne-am înţeles cu frumosul. El să meargă pe drumul lui, şi eu să-mi văd de al meu. Apoi a venit concentrarea, şi l-au luat în concentrare. Înainte de a pleca a venit acasă, l-a pupat pe copil, pe ai lui, cu mine a dat mâna, şi mi-a zis numai atâta, să am grijă de copil. Eu i-am spus că să plece liniştit, dinspre copil să nu aibă nici o grijă.

Anghelina tăcu brusc. Îl privea tristă şi neajutorată. Ochii i se făcuseră parcă şi mai mari de la tristeţea care îi inundase faţa. Ochii ei cereau ajutor şi milă.

— Ei, mă, Linuţă, şi tu. Bine că până la urmă a fost de înţeles. Nu eşti tu prima femeie care se desparte. Eşti tânără, poţi să-ţi refaci viaţa. Da cu ce ziceai tu că pot să te ajut eu?

Aici femeia tăcu lăsându-şi capul în pământ. Rămase aşa mult timp.

— Haide, Ştefane, mai toarnă şi mai bea. E tămâioasă, n-ai văzut, sau te pricepi şi tu la vin ca şi mine.

Îi turnă ea, ciocniră şi îşi duseră amândoi paharul la gură.

— Să-ţi dea Dumnezeu noroc, Linuţă, îi ură tânărul bărbat. Îmi pare rău.

— I ar ţie, Ştefane, îţi urez ce vreau eu, zâmbi gazda tristă.

Abia acum, după ce îi spusese Anghelina că e tămâioasă, văzu al lu’

Parizianu ce buchet grozav avea vinul. Atâtea miresme care veneau de pe un câmp nesfârşit, sau parcă din altă lume, o lume antică, dusă.

— Şi cu ce pot eu să te ajut, Linuţo? o întrebă el direct.

— Bine-ar fi să poţi, Ştefane, numai să vrei tu, murmură ea, gândindu-se în altă parte, pentru că după expresia feţei numai acolo nu era gândul ei.

Uite, continuă, Anghelina, de data asta făcând efortul să gândească, fapt care-i lumină de-odată faţa, făcându-i ochii să-i pară nefireşti de mari, ceea ce-i dădea frumuseţii ei o notă de ireal, pe mine taica m-a luat de la Liceu, că nu ştiu cine i-a băgat lui în cap că o fată care învaţă carte nu mai e ea muiere, adică nu mai ştie să ţină casa ca lumea şi să aducă prunci pe lume şi să-i crească. Asta a fost o idee care mie mi-a nenorocit viaţa, Ştefane. Cine ţi-a spus dumitale taică ideea asta, i-am spus, uite eu merg bine cu cartea, lasă-mă să termin baremi Liceul, să ies şi eu ceva.

El nu, că nu suntem săraci, lasă că am eu ce să-ţi dau eu ca zestre… Aici Anghelina tăcu. Păru un timp gânditoare. (A

naibii de frumoasă mai eşti ca muiere, Linuţooo! se pomeni Ştefan Paul zicându-şi în gând). Uite am auzit, că de când a început războiul s-a dat o lege, precum că cei care au întrerupt şcoala, acum că n-au toţi condiţii să urmeze la şcoli, poţi să-ţi dai examenul în particular. Respiră adânc, nespus de tristă. Şi eu asta aş vrea, Ştefane, şopti ea, oftând ca din adâncul inimii. Dacă aş putea să-mi dau examenele în particular…

— Păi poţi, cum să nu poţi, că eşti fată deşteaptă, şi muncitoare. Îţi merge mintea.

— Aş avea nevoie de cărţi, că nu se găsesc cărţi, că am fost eu la Pălămida şi m-am interesat. Şi dacă mi-ar mai explica cineva aşa, unele lucruri…

— Şi vrei să te ajut eu, nu?

Tânăra femeie ridică ochii şi îl privi rugătoare.

— Te ajut, Linuţo, cum să nu te ajut, şi al lui Parizianu se ridică în picioare. Anghelina făcu ochii mari, ai fi zis că nici nu mai e om, ci ielă, o fiinţă de pe altă lume, cu ochii ăia mari. Se făcuse albă. Ştefan Paul o văzu retrăgându-se către uşă, ca atunci când vrei să opreşti un om să iasă din casă.

Ştefane, să nu pleci, vorbi ea repede. Tu nu ai înţeles nimic, Ştefane? Ştefan o privea şi el prostit. Mai ales îl impresiona frumuseţea aceea extraordinară a femeii, amestecată cu uimire şi cu milă. Îl privea ca şi cum ar fi cerut ajutor.

Ştefane, eu te iubesc, Ştefane! Cum de n-ai văzut tu lucrul acesta? Îl privea uimită, tremurând toată. Aerul din cameră era greu, încărcat de ceva care îl bloca, îi împăienjenea mintea.

Fii cuminte, Linuţo, şopti, şi în faţa ochilor o văzu pe Didina şi pe Ioana. Dragostea este ultimul lucru pe lumea asta de care cineva ar fi putut să-şi bată joc. În dragoste trebuie să intri ca într-o biserică, şi altceva decât să te închini şi să te rogi, şi să slujeşti dragostea, aşa cum îl slujeşti pe Dumnezeu, nici nu trebuie să faci. El cunoscuse

bine lucrul acesta, fusese iubit de două femei, şi uitase de ele, şi amândouă se răzbunaseră pe el.

Ştefane, ce se întâmplă cu tine, Ştefane? o auzi murmurând tristă. Îl trecuseră sudorile. Curge apa de pe tine, observă tânăra femeie.

— Aşa e, curge, îşi şterse el transpiraţia, broboane, broboane, de pe frunte.

Ştefane, să nu-ţi fie frică, Ştefane, asta e dragoste curată. Anul trecut, înainte de a pleca la Bucureşti, îmi spunea mie sufletul că ai să pleci, şi că am să te pierd, te căutam peste tot şi nu te întâlneam. Nu mă întâlneam neam faţă în faţă cu tine, singuri, numai noi amândoi, ca să-ţi spun. Şi… te-am văzut intrând în porumbii lu Cioinac, şi am intrat şi eu după tine, voiam atunci să-ţi spui, da nu te-am mai găsit.

Ştefan Paul îşi şterse încă o dată transpiraţia de pe frunte. Nu mai avea fierbinţeli. Îşi mai revenise.

— Linuţo, stai jos şi hai să vorbim…

Ştefane, eu nu stau. Stai tu dacă vrei. Dar ascultă-mă cu atenţie.

Gâfâia, şi tremura uşor. Se vedea că spaima pusese stăpânire pe ea.

Alaltăieri, în Firuleasa, eu am simţit demult că tu o să vii. Mi s-a făcut semn, să ştii. Şi tu ai fost cel care ai fost ales să fii.

Ştefan Paul îşi dădu brusc capul pe spate, dar nu râse tare, cum avea el obiceiul, ci uşor, ca un clipocit.

Ştefane, răsună glasul tinerei femei, mai tare, ridicându-se deasupra lor, dragostea, ca şi darul tatei şi al bunicului, sunt daruri, adică ţi le dă Dumnezeu, pentru că asta e voinţa lui, nu pentru că faci tu ceva ca să le meriţi. Mie mi-a dat dragostea asta pentru tine. Tu nu te-ai gândit de ce te-a adus pe tine Dumnezeu acasă, acum? Şi tocmai pentru că dragostea este un dar, tu n-ai voie să-ţi baţi joc de ea. Anghelina îşi înălţase capul, şi acum părea şi mai înaltă. Ştefan Paul îşi mai trecu încă o dată mâna peste faţă.

— Linuţo, am vrut să spun că dragostea este un lucru foarte serios.

Aşa cum zici tu. Dar tocmai pentru că este aşa, noi n-avem voie să ne batem joc de ea. Aşa cum mi-am bătut eu, şi cum şi-ai bătut joc Vasile al tău, când el a crezut că şi în dragoste poţi să-ţi faci pârţagul, aşa cum era el învăţat să şi-l facă.

Se opri, parcă nu mai avea cuvinte în minte să le ia de acolo şi să le întrebuinţeze la vorbit. Iar ochii ei păreau acum şi mai mari.

Nici nu mai era fiinţă omenească, ai fi zis, era o mirare nesfârşită, gingaşă şi dulce.

Ştefane, murmură ea, şi chipul i se schimbă dintr-o dată. Aşa zic şi eu. Ăla care zice că dragostea nu este un lucru care trebuie respectat, acela nu ştie nimic despre viaţa lui. Ăla e un prost. Îmi pare foarte bine, Ştefan, că tu gândeşti aşa.

Tăcerea îi învălui pe amândoi, caldă şi bună. Nu se mai priveau încordaţi, ieşeau amândoi din ei înşişi, unde se retrăseseră speriaţi, cuminţi şi buni.

— Linuţo, e dulce şi e bine să ţii o fată în braţe, şi să te bucuri de ea, da când ea o avea nevoie de mine şi eu n-o să fiu lângă ea s-o ajut, tu mă vei blestema şi mă vei urî, crezând că eu te-am trădat înadins, şi urândumă, te vei răzbuna pe mine.

Nici el nu-şi dăduse seama ce spune, vorbise amărât cu un glas rugător. Abia în momentul acela înţelese Ştefan că de fapt el ştia că o iubeşte pe Linuţa lu’ Izvor, şi că el chiar ştiuse de ce îl chemase ea, numai că acum trecând de stratul acesta al fiinţei lui, într-o zonă mai profundă, apăruse teama. O teamă omenească şi totuşi cu atât mai cumplită. Adică se va iubi cu ea, că este nemaipomenit să faci dragoste cu o femeie, oricine o fi ea, fată sau femeie, dar vine un moment când trebuie să dai şi tu în locul a ce-ai primit. Asta aşteptase şi Ioana şi Luki, ca el, de acolo de unde era el plecat, să le trimită o scrisoare, un semn.

Nu ca să le spună că le iubeşte, uite ce mult vă iubesc eu, pentru că nu era adevărat lucrul acesta, ci numai să le dea un semn despre el, că e sănătos, că face bine, că face asta şi asta. Cât de puţin îi ceruseră ele, îngrozitor de puţin, ca şi cum ele n-ar fi fost nimic pe lume fără acel semn trimis de el. Iar el nu le trimisese semnul acela de parcă n-ar fi avut nimic să le dăruiască. Şi, spre ruşinea lui nici măcar atât de puţin nu le dăruise: un semn că există pe lume.

Anghelina vorbise ceva, iar el ascultând gândul acela care se tot învârtea în mintea lui, nu auzise.

Ce-ai zis, Linuţo?

Am spus aşa, Ştefane, că dacă tu ai vreo fată, pe acolo pe la Bucureşti, cu care vrei să te însori, să ştii că eu nu am nimic împotrivă şi nu-ţi viu face nici un rău. Niciodată! Mă jur pe ce am eu mai scump că n-o să încerc să te despart. Numai atâta îţi cer, să îmi dăruieşti şi mie din dragostea ta, un strop. Ce-ţi mai rămâne…

Al lu’ Parizianu îşi dădu brusc capul pe spate şi se pomeni râzând, cu râsul lui gâlgâit, însă încet, uşor, ca apa aceea care trece peste pietre. Chipul tinerei femei se lumină şi el.

— Da, Ştefane, şopti ea.

— Linuţo, deveni el serios, asta înseamnă să ne minţim. Mai bine rămânem cum suntem acum, şi tu ştii că ţin la tine şi eu ştiu că şi tu ţii la mine, iar aşa în viaţă ne căutăm unul pe altul ca nişte fraţi.

Acum fu rândul femeii să zâmbească. Un zâmbet misterios, plin de suferinţă.

Ştiam eu, Ştefane, că ai sufletul bun, murmură femeia. Expresia aceea de suferinţă de pe chipul ei devenise acum mai profundă.

Ştefane, dacă tu nu mă iubeşti, dacă noi nu ne iubim acum, eu am să mor. Eu nu mai am pentru ce trăi. Numai dragostea ta mă mai poate aduce la viaţă.

Ştefan Paul şi-ar fi dat iar capul pe spate, să poată să râdă acum în voie, tare, cum avea el obiceiul. În clipa aceea însă înlemni. Chipul Anghelinei era atât de trist, o tristeţe de

plumb, mortuară, încât, fără să vrea, se cutremură. Ai fi zis că acel lucru, moartea ei, despre care vorbise ea, se şi întâmplase.

Ştefane, vorbi Anghelina, cu aceeaşi expresie pe chip, acum poate mai ameninţătoare. Eu îţi cad şi în genunchi, Ştefane. Dar după aia poate că n-o să mă mai pot uita în ochii tăi niciodată.

— Linuţo, mă iubeşti tu atât de mult?

Lampa tremură gata să se stingă. În odaie plutea o atmosferă grea.

— Te iubesc, Ştefane, sigur că te iubesc, şopti femeia, mai destinsă acum, împăcată cu ea însăşi. Dacă aşa mi-a fost scris mie să te iubesc pe tine… Să-mi fie sufletul ca un prund din ăla secat, şi să-mi căinez zilele.

În momentul următor, ca şi cum s-ar fi prelins, se duse şi dădu lampa, care şi aşa se sleise, mai mică. Se întoarse apoi la locul ei, şi începu să se dezbrace. Se dezbrăca încet, cu gesturi moi, ca şi cum mâinile i-ar fi plutit printr-o apă. Când termină rămase nemişcată în faţa lui.

Sunt a ta, Ştefane, ia-mă şi iubeşte-mă, şopti glasul ei trist.

El rămăsese împietrit pentru că nu mai văzuse niciodată un trup de femeie în întregime şi atât de frumos. Părea alungit, imponderabil de inefabilul pe care-l răspândea în jurul lui. Sânii îi tremurau înalţi şi alungiţi, împungând penumbra de piersică a odăii, ai fi zis că sunt nişte coarne care căutau cu boturile în sus. De la umeri linia trupului se arcuia dulce în interior, poleită de lumina verzui-galbenă, plină de mister şi de sacralitate, a lămpii. Ca apoi să încerce într-un cântec dulce, răspândind o pace arhaică, o forţă fără margini în nespusa ei gingăşie şi frumuseţe, să cuprindă lumea şi timpul, născându-se astfel a doua oară în ceea ce muritorii numesc linia coapselor. Iar acolo, sub curbura maiestuoasă şi totuşi plină de o pace antică, dormita valea şi leagănul fertilităţii.

— O, Doamne, şopti el pierdut.

Tânăra femeie, cu trupul ei prelung şi muzical, învăluit în aura lui luminos-ceţoasă şi sacră, în care plutea către el de la începutul lumii, se apropia fascinat şi înfricoşător de el. În momentul acela, pentru că lucrul acesta trebuie să fi început să se petreacă în fiinţa lui cu mult înainte, ca un blestem, ca o înrobire dureroasă căreia nu i te poţi opune, Ştefan simţi cum substanţa fiinţei lui, şi adâncul ei, pe care nu putea să nu-l perceapă ca pe un hău ameţitor, tot ce era conţinut şi viaţă în trupul lui, porneau înspre acel trup gingaş şi cotropitor care se vărsa înspre fiinţa lui.

— Doamne, Ştefane, auzi ca prin vis.

Când o cuprinse cu braţele simţi cum se topeşte şi se amestecă într-o flacără imensă cu fiinţa ei, carnală şi luminoasă în acelaşi timp. A mai putut doar să-şi dea seama de gingăşia şi dulceaţa gurii ei, ca şi de acea senzaţie sau de acel sentiment obscur, nesfârşit de dulce, cutremurător, înfricoşător, când trupul ei s-a deschis ca o văpaie, ca o regăsire a altei lumi. Ca o uitare nebună şi păgână.

PARTEA A DOUA

I

–

Ce e, bă, ce e? deschise speriat Ştefan Paul ochii. Ceaţa care se întindea în faţa lor, acoperind satele pe unde treceau ei, nu se ridicase nici până acum, când se apropiau de prânz.

Nu e nimic, bă, Ştefane, ce să fie, dormi acolo, mormăi Megherel.

Motorul se opintea luând coasta în piept, sigur pe el.

Trecuseră şi sărbătorile, Crăciunul, Sfântul Ştefan, pe care al lu’

Parizianu îl petrecu plimbându-se singur pe locurile din preajma satului în care se născuse şi copilărise, Siliştea-Gumeşti, apoi venise şi Anul Nou, ca o zi oarecare. Nu ştiu de ce i se păruse lui o zi oarecare. Acest fapt îl făcea să creadă că de fapt se găseau tot în anul 1941 şi că de fapt

nici nu intraseră în anul 1942. Sau era altceva, şi el încă nu putea să-şi dea seama, nu putea să înţeleagă. Poate că ceva din adâncul lui, aşa cum i se mai întâmplase şi cu alte lucruri, voia să ţină timpul în loc, refuza să meargă mai departe, presimţind că în viitor se vor întâmpla lucruri cumplite, pe care acel ceva din adâncul lui le refuza, nu era de acord cu acele lucruri să se întâmple. Sau poate să fi fost celălalt lucru, invers.

Adică acel ceva din fiinţa lui, pe care el de multe ori îl simţise ca pe un spirit, deosebit de mintea şi de sufletul lui, care mergea până acolo că putea să-i şoptească să facă unele lucruri, să meargă într-o direcţie, sau dimpotrivă. Adică s-ar fi putut să fie şi lucrul acesta: pentru el anul 1941 fusese un an de răscruce din viaţa lui. În anul acesta el devenise cu adevărat ziarist. După primele săptămâni se trezise dintr-o dată că pentru el meseria aceasta nu mai avea nici o taină: era în meseria lui. Îşi găsise meseria, aceasta era meseria lui pe care o visase în secret, fără să ştie totuşi de la început limpede ce o să fie în viaţă, şi că descoperirea meseriei pentru el va fi o treabă uşoară, care se va face de la sine, ca printr-un miracol, incredibil de repede şi de uşor.

Acum, după ce i se întâmplase chestia aceea cu umărul, când doctorul îi recomandase să se ducă două săptămâni acasă, iar Grigore Patriciu îi spuse să stea până când se va face bine, pentru că la el cu umărul săltând în sus n-avea ce să caute, iată că se întorcea înapoi la Bucureşti. Adică se întorcea la slujbă, la post, cum se spune. Începuse să se plictisească acasă, să se plictisească era un fel de a spune, pentru că ce trăia el era mult mai complex, mai neliniştitor. Şi la urma urmelor nici el nu ştia ceea ce se întâmplase cu el. De lucrul acesta era convins. La fel de convins era şi de faptul că semnificaţiile întâmplărilor de necrezut pe care le trăise i se vor dezvălui mai târziu.

Şi ce mai fac legionarii ăia ai tăi, bă, Megherel? deschise al lui Parizianu ochii. Motorul maşinii duduia acum calm,

stăpân pe el.

— Păi ce, bă, sunt ai mei, băga-i-aş în p…mă-sii cu cine i-a făcut.

— Păi nu erai tu, mă, Megherel, cu ei, nu i-ai dus tu la Jilava, ori nu-ţi mai aduci aminte, că tu mi-ai povestit, cu gura ta.

Chipul lui Megherel se încruntă, căpătând o expresie ciudată, butucănoasă. Fălcile i se încleştaseră, iar privirea i se înfundă în ceaţa care nu se mai ridica.

— Ce chestie şi cu legionarii ăştia, îşi continuă Ştefan Paul, posac, gândul. Mie parcă nici nu-mi vine să cred.

Pe ce te bazezi? îi folosi Megherel vorba.

Pe ce să mă bazez? Pe firea poporului ăsta. Păi, bă, Megherel, fir-ar ea să fie de treabă, noi suntem în general un popor de ţărani. Chit că unii văd în treaba asta o înapoiere a noastră. În sfârşit, treaba lor, dacă vor ei ’să ne vadă înapoiaţi, îi priveşte. Dar dacă noi suntem un popor de ţărani, îşi continuă al lu’ Parizianu raţionamentul, şi dacă noi am fost un popor chinuit, iar eu trăiesc de 20 de ani într-un sat, şi am pretenţia cât de cât că-i cunosc pe ţărani (ceea ce nu era întocmai adevărat, de lucrul acesta chiar el era primul convins) … Şi dacă eu nu i-am văzut pe ţărani sumeţându-se, luând icoana sfântului Gavril şi a Maicii Domnului la piept, şi cântând ca bezmeticii, să se ducă să bată oamenii cu frânghia până îi omoară, cum l-a omorât prostu ăla de Victor Bălosu pe Dumitru a lu’ Nae, om ca bradu, ori cum l-au împuşcat pe Iorga… Ei, respiră el, al lu Parizianu, adânc, ori dacă eu nu i-am văzut pe ăştia până de curând, şi de-odată au ieşit la suprafaţă ca viespile, eu te întreb, îmi dai voie să te întreb, de unde au ieşit, domnule?

— Păi dă-mi tu voie, al lu’ Parizianu, că ai învăţat carte, şi scrii şi la ziar, lucru ăsta, să te întreb eu pe tine? Na, boala, ia uite, bă, a dracului de gâscă se bagă sub roţile maşinii!

Megherel apăsă pe frână şi învârti volanul încordându-se din toate puterile.

Avu noroc, se uită al lu’ Parizianu pe geamul din dreapta lui.

La fel e şi cu omu, când are zile… Aa? Ce-mi răspunzi, acum vreau să te văd ce deştept eşti.

Bă da al dracului deştept s-a făcut Megherel acesta, îşi spuse Ştefan Paul în gând. Adică eu îl întreb ceva, e drept nu că aş aştepta eu răspunsul de la el, că din altă parte n-am de unde să-l iau, ci mai mult ca să-l flatez, că uite mă duce cu maşina gratis la Bucureşti, şi m-a scăpat de drum până la gară la Balaci, …şi el, al dracului, îmi ia întrebarea şi mi-o serveşte el mie, flatându-mă de data asta el, că sunt om cu carte. Bine Megherel!

— E, să te văd eu ce răspuns îmi dai…? Pentru că să-ţi spun drept, eu am crezut că e vorba de o chestie făcută cu scaun la cap, de când am văzut că l-au omorât pe Iorga, şi ei în loc să se cutremure şi să dea înapoi, pentru mine a fost limpede că ăştia nu sunt în toate minţile.

— Aşa zici tu, da ei ce zic?

Megherel întoarse iar volanul maşinii opintindu-se şi strâmbându-se că nici nu-l mai cunoşteai, ceea ce-l făcu pe Ştefan al lui Parizianu să râdă uşor.

Maşina se angajase într-o curbă, ceaţa era încă groasă, nu vedeai nici la zece metri în faţă, lucru care-l obliga pe şofer să conducă atent şi să fie mai tot timpul încordat. După ce luase curba, acum drumul era iar drept.

Pe unde om fi, mă, Megherel? acum, păru al lui Parizianu curios să afle, să afle pe unde se găseau, deşi nu era. Era mai degrabă intrigat de impresia ciudată pe care i-o dădea acest drum, al doilea drum al său la Bucureşti. Avea impresia că drumul urcă. Acum un an şi mai bine când venise cu unchiul lui, Ilie Moromete, la Bucureşti, cu căruţa şi cu căluţii lui (faptul acesta îi adusese aminte mai târziu de drumul făcut la Socola de Ion Creangă cu Moş Luca.), drumul i se păruse lung, şi că ar fi coborât. Ca şi cum Bucureştiul ar fi fost mai jos decât satul Siliştea Gumeşti, de unde plecaseră ei. Acum dimpotrivă. Parcă ar urca. Iar

faptul că mergeau pe ceaţa asta de nu vedeai la zece paşi în faţa ta îi dădea impresia că urcă în cer. Undeva în nori, într-un spaţiu misterios.

— Vezi că taci, n-ai ce să zici? behăi Megherel. Ei, vezi, de asta iam băgat şi eu în aia mă-sii şi am zis: fraţilor, de-acum pe mine nu mai contaţi. Fiecare pe drumul lui.

Aa! făcu al lui Parizianu. Nu se poate afirma lucrul acesta!

Pe ce te bazezi? îi întoarse numitul Megherel, băiat de la el din sat, care acum era şofer în Bucureşti, şi nu fusese luat pe front aşa cum se vedea. Răspunzându-i cu vorba aceasta, despre care se ştia bine că fusese lansată în satul lor de Ştefan al lui Parizianu, vorbă care se răspândise în Siliştea Gumeşti, şi pentru care el fusese înjurat de atâţia tâmpiţi, el, Megherel, nu-şi bătea de fel joc de al lu' Parizianu. Dimpotrivă, de când Ştefan Paul ajunsese mare la Bucureşti, acum vorba căpătase o anume prestanţă.

— Ei, să te văd eu, al lu' Parizianu, pe ce te bazezi tu când susţii afirmaţia asta?

— Mă bazez, răspunse al lu' Parizianu. Însă tăcu deodată, adâncindu-se şi mai mult în gândurile lui care-i cuprinseseră mintea pe nesimţite.

Te bazezi tu, te bazezi, dar să vedem pe ce te bazezi? insistă celălalt, mai mult ca să nu rămână singur, să-l ţină pe al lu' Parizianu treaz, să aibă cu cine schimba o vorbă.

— Mă bazez pe următoarea chestie, Megherel, o luă Ştefan metodic, fără să se grăbească, încercând astfel să alunge imaginea Linuţei lu' Izvor din minte. Mă bazez pe următoarea chestie. Să presupunem că ar fi nebuni.

Bun atunci. Dar în cazul acesta ar fi doi sau trei. Sau, hai, o sută. Hai două sute. Da nu mai mult. Şi în cazul când ăştia o sută s-au apucat să omoare, ăilalţi nu-i mai urmează. Ori aici chestia stă invers: nu sunt o sută, sunt cu zecile de mii. Pentru că eu i-am văzut anul trecut, când am fost cu profesorul Cotigă, care e şi el legionar, la adunarea lor, la care a participat şi Antonescu. Erau mulţi. Parcă erau o

câmpie întreagă de oameni, şi când ridicau mâinile şi cântau, te luau fiorii.

Al lui Parizianu trase aer adânc în piept.

— Ei bine, şi după ce au omorât atâţia, nu mai vorbesc de ăştia mari, se dau până şi la Capul armatei. Nu mai ţii minte ce-a fost cu rebeliunea?

Or în cazul acesta, când mulţimi imense de oameni sunt cuprinse de astfel de boli, eu zic că nu mai e vorba de nebunie. Sau nu de nebunia aia pe care o ştim noi, de alta. Şi asta este mai gravă. Eşti de acord?

— Bă al dracu al lu' Parizianu, făcu Megherel plin de încântare, trăgând de volan, căci se aflau într-o curbă, hai că-mi placi. Îţi merge mintea, bă! O să ajungi mare.

Lucrurile sunt mai complicate, Megherel, decât ne închipuiam noi, şi din păcate mulţi nici nu şi-au dat seama că aici e vorba de o boală.

— Eu aşa am zis la început, că e vorba de putreziciunea şi corupţia, care au cuprins societatea, şi aici adevărul este, n-ai ce să zici, şi când iam auzit cum cântă de frumos, că ei aduc cinstea şi puritatea, şi scapă ţara de hoţi şi de jigodii, hait am zis, să ştii că ăştia fac treabă.

— Este, şi asta cu corupţia este, organismul social a fost cuprins de infecţie, s-a format cangrena, n-ai ce să-i faci.

— Brava, bă, al lu' Parizianu, îmi placi! Când ajungem în Bucureşti mergem la mine să bem un vin. Maşina mergea încet şi cuminte ca un animal puternic şi docil. Pentru că vezi tu, al ' Parizianu, eu gândesc aşa, îşi continuă Megherel raţionamentul. Bunăoară la noi în sat. Eu m-am mutat la Bucureşti, am casa şi muierea mea, am serviciu, o duc binişor, nu mă plâng. Şi mă întâlnesc cu tine, şi pentru că ne cunoaştem, suntem din acelaşi sat, cum te întâlnesc: oo, bă, al lu'

Parizianu, hai noroc, bă, ce mai faci, ce mai e pe la noi prin sat? Bine, bă, răspundea tot Megherel, în locul lui, fac bine, sau fac aşa şi pe dincolo. Bun, bă, al lu' Parizianu, hai pe la mine să cinstim o ţuică, sau un vin. Ce are şi omul acolo.

Este corect? Aici Meregnghel făcu o mică pauză. Este. Bun, acum să presupunem că nu te am eu la inimă, că m-ai înjurat tu, sau nu ştiu ce ai avut cu mine. Ia să văd eu, mă, ce are acesta cu mine, ce mi-a făcut, de ce, şi aşa şi pe dincolo, şi dacă nu ne înţelegem, îţi f… şi eu muma în c…, îţi mai zic şi o înjurătură de grijanie, ori de ce ştiu eu, şi cu asta îmi iau la revedere, nene. Da nu să te pun eu, ca nărodu ăla de Victor al lu' Bălosu, la stâlp la primărie, să te pun cu curu pe masă şi să-ţi dau la cur cu frânghia udă până te omor. Aici Megherel tăcu, foarte mulţumit de el, şi urmări un timp linia şoselei care se vedea prin ceaţa groasă atâta cât se vedea. Adică eu zic aşa, continuă el satisfăcut: până la cuţit şi până la moarte, frate-miu. Până aici. Că dacă mă omori, n-ai făcut nimic. Nu poţi să mai îndrepţi răul. Şi vine atunci ruda, sau fratele, sau băiatul ăluia pe care l-ai omorât tu, şi îţi ia viaţa. Şi ce-ai făcut, ai? Poţi să spui ce-ai rezolvat? Nimic! Păi vezi atunci?

Ştefan râse în sinea lui înveselit. Nu era prost acest Megherel. Mai ales el îl aprecia, pentru că atunci când sosise el în Bucureşti, când venise cu Moromete, făcuse drumul ăla de pomină, ca să-i găsească pe Paraschiv, pe Milă şi pe Achim, când i se terminaseră banii, şi mânca şi el ba pe la unul, pe la altul, pe care-i cunoştea din Siliştea Gumeşti, el, Megherel îl luase la el acasă şi îl invitase la masă. Ba îl invitase şi a doua zi la masă.

Iar apoi îl invitase şi la restaurant.

— Eu aş mai închide ochii, vorbi ca pentru el Ştefan, însă nu pentru că îi era somn, dimpotrivă, voia să rămână singur cu gândurile lui. Dar mai ales căuta să înţeleagă ce se întâmplase cu el în vacanţa aceasta pe care i-o dăduse Dumnezeu. Cel puţin aşa spuseseră Didina şi Anghelina.

Nu spusese ea Didina, că îi întâlnise Dumnezeu, aducându-l pe el tocmai de la Odessa, de unde scăpase ca prin urechile acului de moarte, iar pe ea o adusese de la Pălămida, de unde venea cu căruţa? Bine, dacă îi adunase Dumnezeu, şi dacă Dumnezeu este cel care dăruieşte

dragostea, care e un dar, atunci cum să interpreteze faptul că după Didina, în viaţa lui venise Anghelina lu’ Izvor, cu care după prima lui noapte de dragoste ştiuse că asta este femeia vieţii lui? Şi într-adevăr nopţile care urmară fuseseră nopţi de nebunie şi de basm. Cu niciuna dintre fetele cu care făcuse el dragoste nu trăise ceea ce trăia cu Anghelina.

Auzi Linuţo, tu mi-ai făcut farmece, spune drept, o întrebase el întrunul din momentele când era cu mintea trează. „Ţi-am făcut, Ştefane, cum să nu-ţi fac? îl sărutase ea. Care femeie care iubeşte nu-şi farmecă bărbatul după care e moartă!”, râsese ea dezvelindu-şi dinţii frumoşi, albi ca de lapte. Când râdea şi făcea ochii mari, de parcă nu i-ar fi avut şi aşa destul de mari, Anghelina era atât de frumoasă încât nu puteai să nu zici că este o ştimă din ălea de pe altă lume, venită să-i ia minţile. De altfel în perioada aceasta, îşi aducea aminte, în sufletul lui se lăsase aşa ca un abur o nelinişte roşie –vişinie (de ce avea culoarea aceasta nu putuse să înţeleagă), în fiinţa sa se aduna prea multă fericire, care se condensa acolo în adâncul lui, şi lucrul acesta îi dădea această stare.

Niciodată el, care fusese toată copilăria chinuit, trăind mai mult într-un somn, ca şi cum ar fi fost o larvă într-o gogoaşă, nu cunoscuse o fericire atât de mare şi de adâncă. Prelungindu-se această stare de fericire, uneori neomenească, ceva din fiinţa lui ciulise urechile şoptindu-i că nu este bine, după fericire întotdeauna vine un necaz. Acum era cu Didina care plecă de lângă el ca o umbră. Avea chipul îmbujorat şi părea supărată.

Didino, o strigă el. Didino! Însă ea nu-l auzea, şi este posibil să nu-l fi auzit, pentru că era departe înaintea lui, şi mergea într-un mod ciudat şi repede, ca şi cum ar pluti. Când ajunse acolo simţi o strângere de inimă.

Era o adunare gravă, mulţi, foarte mulţi bărbaţi, îmbrăcaţi în negru, plimbându-se cu expresiile aceea grave. Prapure enorme stăteau ridicate alături de coroane de flori aduse de

grupuri de legionari şi erau depuse la capătul sicrielor. La un moment dat se apropie un grup de ofiţeri germani, cu zvastici pe braţ şi depuseră o coroană mare de flori la sicriul Căpitanului. Generalul era şi el acolo, iar şeful Legiunii se urcase pe podium şi începuse să facă un fel de apel. Defilarea se terminase. Ionel Moţa! Prezent! strigă ceilalţi, deşi respectivul era demult dus de pe această lume. Vasile Marin, prezent, Sterie Ciumet, prezent. Mi-am simţit sufletul şi trupul împietrit, ca şi cum ar fi fost de gheaţă şi putea în orice clipă să se spargă. În atmosferă plutea un miros greu, mortuar, de biserici vechi. „Căpitanul, prezent! Caranica, prezent! Belimace, prezent! „Vocea care vorbea gâjâia într-un fel ciudat, sinistru. În momentul ăsta simţi o lovitură în moalele capului. Didina, unde o fi dispărut ea, şi ce caută ea la adunarea asta de ciocli?

— Scoală, bă, al lu’ Parizianu! Ce le sforăie al dracului. Scoală şi ajută-mă că intrarăm în şanţ şi mi să opri şi motorul!

Ce e bă, ai, unde bă? tresări speriat din aţipeală Ştefan Paul. Un moment lung până se dumiri rămase cu ochii holbându-se prin parbrizul maşinii.

Îşi duse mâna la inimă. Îşi simţea sufletul greu. Avusese un vis urât.

Cu ce? Aha! cu legionarii. Îşi aducea bine aminte acum tot visul. Când îl luase profesorul Cotigă la un fel de adunare a lor, unde strigaseră apelul cu toţi legionarii lor morţi ori vii. Şi toţi răspundeau prezent.

I-al dracului, Megherel, cu legionarii tăi! Visai că eram la adunarea lor, şi mă treceau sudorile morţii. Apoi, ca şi cum ar fi tras cineva un capac la o parte, îşi aduse aminte că el o căuta pe Didina în visul ăsta. Didina plecase supărată de lângă el. Doamne Dumnezeule, se pomeni vorbind în gând, o pierduse pe Didina. De ce plecase ea? Pentru că o înşelase cu ailaltă, care îl făcuse să-şi piardă minţile.

Megherel căuta ceva într-o ladă plină de şuruburi, de chei, de piuliţe, şi de ce dracului o mai fi avut în ea.

Ţi-ar legionarii ai dracului, bă, Megherele! Am ajuns să-i visez, bă!

— Ce, bă, sunt ai mei? Nu ţi-am spus că nu mai am nimic cu ei.

Tu-le muma în c… păi, cântă ca popii, şi merg cu busuiocul şi cu soarele şi pe de altă parte împuşcă oamenii.

Pe unde suntem? întrebă Ştefan simţind cum apăsarea aceea din suflet începuse să i se mai ridice.

Nu mai avem mult, mormăi Megherel căutând în lada lui. Bă, al dracului el să fie de ţăran. Răsări din ceaţă cu căruţa şi eu fusăi obligat să iau dreapta mult, că altfel zob îl făceam.

Megherel coborî să pună piesa aceea la motor, sau ce dracului o fi fost.

Ştefan îşi simţea conştiinţa încărcată. Nu trebuia să fi acceptat să trăiască şi cu Anghelina, tu-i ceapa ei de muiere, o înjură în gând. Fără bărbat, neiubită de nu ştiu când, făcea pe moarta după el.

Adevărul era că era într-adevăr moartă după el, că era sinceră. În tot ce trăia, Anghelina fusese sinceră şi fusese de o mie de ori mai curajoasă decât el. Cu trei zile înainte de Crăciun, erau în odaia ei, se iubiseră şi acum stăteau de vorbă. Stătea aplecată deasupra lui, cu sânii ei ca nişte turle alungite, atingându-i lui pieptul, iar ea îl săruta din când în când pe ochi, în rest privindu-l cu expresia aia a ei pe chip, pe care i-o cunoştea bine, ca şi cum ar fi fost beată, cu faţa uşor umflată de dragoste.

„Ştefane, şoptise ea, eu mă îngrozesc când mă gândesc că nopţile noastre de dragoste or să se termine. Mai bine nu mă mai gândesc la lucrul acesta. Am încercat, da nu pot”. El o privise tulbure: iată ce înseamnă să fii cu picioarele pe pământ, se împlinea luna de când se iubea cu Anghelina, de fapt se iubea şi cu cealaltă, numai că Didina ieşise aproape de tot din viaţa lui, ai fi zis că Anghelina îi luase minţile. Era nebun.

Acum îl înţelegea pe bărbatu-su, pe Vasile Pârţag, căruia însă nu-i luase minţile nevastă-sa, ci altă muiere. Şi Vasile acesta (de aia-i zice Pârţag), ce prost! Ai tu o muiere ca Anghelina care ţi se topeşte în braţe şi te face şi pe tine să te topeşti în braţele ei, şi umbli după alta! Brusc în minte i se aprinse o luminiţă: ce chestie, îşi spuse, nu este acesta un paradox?

Gata, hai că plecăm, apăru al lui Megherel, care luă manivela ca să pornească maşina. Îi dau două manivele şi plecăm. Şi într-adevăr motorul maşinii începu să toarcă asemenea unui motan blând şi puternic.

— Mă, Megherel, ce ceaţă, mă! se minună Ştefan Paul, ca să-l stârnească pe celălalt.

— Aşa e, ai zice că plutim prin nori. Da ajungem curând, şi Megherel îşi înfipse şi mai adânc privirile în ceaţă. Auzi, bă, Ştefane, că tu ai stat mai mult. Ce mai e, mă, prin satul nostru?

Abia în momentul acela, lucru care îl făcu să rămână un timp ca paralizat, îşi dădu seama Ştefan Paul că el ştia atât de puţine lucruri despre satul lui, încât acum chiar avea impresia că nu-şi cunoaşte satul.

Parcă ar fi stat numai în casă.

Cine s-a mai însurat, cine a mai murit? îşi continuă Megherel întrebarea.

— Nu ştiu, Megherel, vorbi al lui Parizianu, şi în momentul acela chiar se simţi mai sărac decât dacă ar fi cunoscut ce s-a întâmplat în satul lui.

— Bă eu, am stat numai o zi şi o noapte, da m-am întâlnit cu al lu’

Troaşă, îl ştii, pe Victor, care era cel mai bun la poarcă, m-am întâlnit şi cu Belendei, care lucrează la sonde. S-a însurat, bă, Belendei, are şi copil, să vezi ce băiat la locul lui s-a făcut, nici n-ai fi zis.

Un timp se lăsă tăcerea. Megherel îşi ţinea ochii înfipţi în ceaţă.

Acum treceau printr-o comună mare. Casele erau dese, una după alta, şi mari, arătoase.

— Ei şi, totuşi, ce s-a mai întâmplat în satul nostru?

— Ce să se întâmple, vorbi Megherel amărât, după mult timp, mi sa părut trist că satul nostru este foarte trist. Au murit mulţi în război.

Horele nu mai sunt hore, nu mai e veselia aia de altădată. Hă, hă, hă, păi cum era satul nostru de sărbători! făcu Megherel încruntându-se şi înfigându-şi privirea şi mai adânc în ceaţă. Ei, cum era satul nostru?! se pomeni al lu' Parizianu vorbind singur, şi mai convins acum că el trăise în satul acela aşa cum umblase toată viaţa pe drum, cu capul în sac adică.

Fusese prea obsedat de gândurile lui, ori ce or fi fost alea, că uneori nu erau nimic, adică nu se gândea la nimic, cădea aşa într-o uitare de el. Şi acum se întâmplase la fel, stătuse acasă două luni, bine că ce trăise el fusese un vis, sau ca o boală dulce din care nu te-ai mai scula, da şi dacă nu ar fi fost Anghelina şi Ioana, sau Didina, şi el ar fi stat în satul lui nu două luni, ci doi ani, el tot nu ar fi ştiut mai multe.

A murit Gheorghe al Colinii, ai auzit, mormăi Megherel cu ochii holbaţi înainte. Şi Sandu, bă, fratele ăl mic al lu' Birică.

— Birică, ăsta ce mai face, s-a mai împăcat cu socru-su?

Aiurea, nu face el prostia asta. După ce au venit legionarii la putere, am auzit că l-a căutat Victor Bălosu, cumnatu-su, să-l beleaască.

Da nu l-au găsit. Şi Ionel al lu' Titirol. Megherel tăcu, băgându-şi capul între umeri şi făcându-se mai mic. Sunt mulţi, bă, sunt mulţi, săracii care au murit, oftă el. Şi când te gândeşti că până măi ieri jucam ţurca, ori poarca, pe locuri, sau coceam porumbi cu ei, când mergeam cu vitele.

II Era o zi de ianuarie cu soare cu dinţi. Ştefan Paul se sculase târziu. Era în Bucureşti de trei zile (nu reuşea însă să-şi vină în fire, de fiecare dată reveria punea stăpânire pe el, obligându-l astfel să se întoarcă la el în sat), astăzi o să

merg la slujbă, îşi spusese hotărât. După ce se bărbieri, îşi puse cravata, costumul îi stătea bine, apoi îşi puse şi pardesiul. Cine era domnul acesta tânăr şi frumos, cu fruntea înaltă, cu nasul subţire, uşor acvilin, care îl privea din oglindă? De asta să fi murit Didina şi Anghelina după el? pentru că pe nesimţite, nici măcar nu se gândise la lucrul acesta, se împlinise şi se făcuse un tânăr frumos.

Din Piaţa Elefterie o luă pe Chei la vale (pe Chogârlii, cum ar fi spus un siliştean) ajungând astfel mai repede la Palatul Zilei, cum începuse să fie denumit blocul cu opt etaje, pe care Grigore Patriciu îl construise pentru ziarul lui, în care se afla şi tipografia. Când se afla în lift, simţise gheara emoţiei şi a neliniştii cum i se înfige adânc în carne. Dacă în timpul acesta s-a întâmplat ceva, dacă nu-l mai găseşte pe Patriciu, sau dacă îl găseşte şi acesta îi spune, cu felul lui frust de a fi, „n-ai venit la timp, locul tău a fost ocupat de altul.” Se gândi, înainte de a ajunge la Patriciu să treacă pe la Niki, oricum de acesta se simţise mai apropiat, sau cel puţin de el nu-i era frică, să tatoneze terenul. Dar nu! O luă decis pe culoar către biroul Directorului Zilei. Înainte de a ajunge, cu câţiva metri înainte de secretariat, se pomeni deodată cu Grigore Patriciu în faţa lui.

Vru să-i spună La mulţi ani. La lucrul acesta, în prima clipă când va da ochii cu şeful, se gândise dinainte, văzuse scena în mintea lui, şi iată că acum se fâstâcise îngrozitor.

La, la mulţi ani, abia bâigui.

— Bine-ai venit, Ştefane! îi strigă Patriciu cu vocea lui puternică.

Intră în birou că vin acum!

În biroul pe care-l cunoştea bine, plutea o tăcere ciudată. Chiar în clipa când se gândea la lucrul acesta văzu în biroul Şefului o fată. Aceasta îl privea într-un fel cercetător, curioasă, cu o bucurie secretă pe chip.

— Bună ziua, domnişoară, îi spuse el, şi asta pentru că chipul acelei tinere care se afla în Biroul lui Patriciu păstra încă pe el puritatea aceea cu care toţi adolescenţii vin din

copilărie. Se apropie de ea fâstâcit şi îi sărută mâna. Gestul acesta păru că o intimidează, dar îi face şi plăcere în acelaşi timp căci o vezi roşind fericită.

Ştefan Paul, îşi spuse el numele.

— Elvira Patriciu, şopti fata. Apoi mai tare. Vă cunosc din spusele tatii. Dumneavoastră sunteţi cel care i-aţi salvat viaţa, când cu rebeliunea legionarilor.

Abia acum realiză Ştefan Paul că fata este fiica Şefului lui. Da, parcă semăna puţin cu el, smeadă, uşor negricioasă.

— Aşa! Bine c-ai venit, că aveam nevoie de tine, răsună vocea lui Grigore Patriciu din spatele lui. Ia să vedem ce-ţi mai face umărul.

Directorul Zilei veni în faţa lui. Era mai scund decât el, cu mustăţile streaşină peste gura senzuală, şi cu sprâncenele vâlvoi, ca şi cum ar fi fost nişte paratrăznete sub formă de periuţă Îi pusese ambele mâini pe umeri. Aceştia rămaseră neclintiţi. Dispăruse deci iepuraşul acela care i se strecurase sub umăr, şi apoi începuse să alerge ridicând din capul său gingaş, la fiecare salt.

E bine, murmură Ştefan Paul, fiind sigur, şi totuşi emoţionat, că umărul nu mai tresaltă.

— Bun, făcu Grigore Patriciu. Eşti la curent cu tot ce s-a întâmplat în timpul acesta?

— Nu prea, Şefule.

Directorul Zilei avu o tresărire.

Nu-mi place când îmi spui Şefule. Să-mi spui altfel.

Cum? se înveseli brusc Ştefan Paul

— Tată, n-ai zis dumneata că-ţi sunt al doilea tată? Şi nu mi-ai scăpat dumneata viaţa?

Grigore Patriciu se aşezase în fotoliul din piele maro care se găsea în dreapta biroului său.

S-au întâmplat evenimente grave, dragul meu. Foarte grave.

Istoria pare să vrea altceva. S-o ia razna.

Istoria este o cursă, tată, intră domnişoara Patriciu în vorbă.

— V-aţi cunoscut, fiica mea, domnişoara Elvira, şi domnul e Ştefan Paul.

Da, ne-am cunoscut, zâmbi domnişoara Patriciu.

Eu cred că mai degrabă şi-a pierdut minţile. Şi asta mai demult.

Cine? tresări neatent Directorul Zilei.

— Istoria, repetă Ştefan Paul.

Foarte interesant, exclamă domnişoara.

Ai trei zile la dispoziţie să te informezi, să te pui la punct cu tot ce s-a întâmplat în timpul acesta în ţară, pe front, şi în lume. După aceea intri în pâine. Dumneata, şi aici Patriciu întinse degetul arătător către el, ca şi cum l-ar fi acuzat de ceva, dumneata te vei ocupa de ziar, şi în acelaşi timp vei ţine şi legătura cu Preşedenţia Consiliului de miniştri.

Vei fi omul ziarului pe lângă Mareşal. Acum, şi Patriciu apăsă pe fiecare silabă, ţara trebuie să fie mai mult ca oricând alături de General. Istoria a înnebunit, aşa cum ai spus chiar dumneata. Eşti liber. Bună ziua!

Şi chiar în clipa aceea Grigore Patriciu se ridică şi se aşează la biroul său apucându-se de lucru. Ştefan se înclină în faţa domnişoarei Patriciu, îi spuse sărumâna fetei, apoi îi dădu bună ziua Directorului Zilei şi ieşi. La sala de colecţii se uită în treacăt peste colecţia Zilei, a ziarului Universul al lui Stelian Popescu şi peste cea a ziarului Timpul, al cărui patron şi redactor şef era fostul ministru de externe, Grigore Gafencu. Nu. Nu putea nici măcar să citească. Se întâmpla ceva cu el: acel spirit din fiinţa lui, sau acea voce, îi spunea, lasă că ai destul timp, te vei sătura de veştile îngrozitoare pe care ai să le auzi, acum ieşi să te plimbi pe Calea Victoriei. Plimbă-te prin Cişmigiu, este doar parcul în care tu te-ai regăsit după ce ai trecut printr-o mare dramă. Sau mergi acasă şi te întinde pe dormeza gazdei tale, care te-a primit atât de binevoitoare, mai tânără şi parcă mai umană, şi dedă-te plăcerii de a te lăsa în voia gândurilor, de a te lăsa pradă reveriei. Ai atâtea lucruri frumoase pe care

trebuie să le retrăieşti a doua oară, ca să le înţelegi, ca să poţi să pătrunzi în profunzimea lor de fenomene umane, pentru că altfel nu vei înţelege nimic din ceea ce se întâmplă cu tine pe lumea aceasta.

Căci acesta este adevărul „cu tine se întâmplă ceva care nu li se întâmplă celorlalţi muritori, tu ai fost ales să ţi se întâmple aceste lucruri numai ţie, şi prin acest fapt, ca şi cum ai fi încăput pe un labirint, vei ajunge unde ceilalţi oameni nu pot să ajungă. Unde? Însă ca să ajungi acolo tu trebuie să treci prin tot ce ţi-a pregătit destinul. Altfel nu ai fi fost tu iubit de trei femei deodată, toate curate şi cinstite, care nu urmăreau altceva decât să-ţi dăruiască ţie dragostea pe care o aveau în sufletul lor pentru tine. Dragoste pe care le-o dăruise Dumnezeu, ca ele să ţi-o dăruiască la rândul lor ţie. Dar mă rog, auzi acum mai distinct ca niciodată vocea aceea vorbind în fiinţa lui, auzi mai bine zis ecoul şoaptei ei neiertătoare.

Mă rog, de ce să ţi se dăruiască atâta dragoste, ce ai făcut tu ca să meriţi atâta dragoste în viaţa ta de muritor? Şi tot vocea aceea, acum răspunzându-şi pe un ton mai scăzut, înţelegătoare, această dragoste ţi-a fost dăruită de cele trei minunate femei, toate ale satului în care te-ai născut, şi din care ai plecat, ca să împlineşti o menire, în schimbul batjocurii şi al înjurăturilor, al invidiei şi al urei cu care copiii, tinerii şi bărbaţii satului tău, te-au umilit, te-au chinuit până când ai plecat din mijlocul lor.

Deodată Ştefan Paul se ridică şi respiră adânc. Acum văzu limpede unde se afla (pentru că uitase de el), era în sala colecţiilor, era singur, şi trăise un moment important din viaţa lui. Brusc, pe nesimţite, fără nici cel mai mic efort, fără măcar să-şi dea seama ce se întâmplă cu el, pătrunsese într-un nivel mai profund al existenţei şi al destinului lui. Vedea acest lucru uimitor de clar. Nu-l gândise, nu ajunsese la această înţelegere a lucrurilor pe cale raţională, ci pur şi simplu văzuse, vedea limpede acum acest lucru. Pentru el era o certitudine. În momentul următor o fericire ciudată şi

grea îl cuprinse. O fericire atât de mare că simţi că dacă în clipa aceea nu iese pe străzi să alerge sau să urle de fericire, îşi va pierde minţile.

III Ieşi în Calea Victoriei. Oamenii erau puţini, aveau o expresie gravă, pe chip, o nelinişte verde, mucegăită, şi mergeau ca şi cum nu şi-ar mişca picioarele deloc. Ca şi cum ar pluti, sau mai degrabă ar sta pe loc, pentru că acolo unde trebuie să ajungă nu vor să ajungă.

Oraşul era învăluit într-o atmosferă triată. Tăcea, şi tăcerea aceasta venea parcă din toate părţile. Era război, se întâmplase ceva cu oraşul acesta mare în care el crezuse că îşi va afla fericirea. Pentru că data trecută, când plecase la el în sat, oraşul şi oamenii lui îşi duceau viaţa mai departe nepăsători, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Or iată, că numai după două luni, marele oraş din câmpia Bărăganului, care era de veacuri şi capitala acestei ţări, era cu totul altul. O tristeţe amară îl cuprinsese şi îl pătrunsese până în profunzimile lui. Era grav, era încordat, era trist. O, Doamne, şi el era fericit. O fericire impură, ca şi cum creierii i-ar fi plini de o cenuşă roşie, ca un foc, care ameninţă să te facă să-ţi pierzi minţile. Era un lucru ciudat ceea ce trăia el în momentul acesta. Era în dreptul restaurantului Capşa. Se simţi brusc obosit, extenuat. Ar fi vrut să intre şi să se aşeze la o masă, să comanda o cafea.

Urechile începură să-i vâjâie brusc. Ca prin ceaţă auzi pârâituri, apoi un zgomot prelung, ca atunci când se prăbuşeşte ceva.

— Unde fugi, nenorocitule? zise şeful grupului scoţând pistolul şi punându-i-l sub nas. Ştefan Paul simţi în aceeaşi clipă ţeava rece strivindu-i nările.

Nu fug… răspunse el, fără să-şi dea seama de ce se întâmplă.

Nici n-ai avea unde, reluă individul, a cărui căciulă îi ascundea aproape figura. Ai fugit din cartier şi crezi că ai să scapi pe calea Victoriei? Nu scapă nimeni. În noaptea asta

curăţăm ţara de voi definitiv… Ai nasul coroiat! strigă. Puneţi mâna pe el.”

În momentul acela Ştefan Paul se sprijini de asfalt şi zvâcni în sus. Trase aer în piept ca un peşte care se sufocă pe uscat. Ce se întâmplase cu el?

Nu mai păţise niciodată lucrul acesta. Se rezemă de zidul celebrului restaurant Capşa (lucrul acesta îl vedea acum foarte bine) şi respiră încă o dată adânc. Da, o să intre şi o să bea o cafea. Era obosit. Reveria aceasta care pusese stăpânire pe el de când se reîntorsese în Bucureşti îl epuizase. Ultimele nopţi nu prea dormise bine. În momentul următor însă îşi aduse aminte scena când se aflase exact în acest loc, anul trecut pe vremea aceasta, în timpul revoltei legionare. Se afla chiar pe locul acesta când ar fi putut să fie împuşcat. Avusese deci „scară de moarte”, aşa cum se spunea la ei în sat.

Şi în momentul când, mergând către casa lui Grigore Patriciu, şi văzuse o grupă de legionari pregătită să atace casa Directorului Zilei, şi atunci putuse să fie omorât. Înseamnă atunci că incidentul cu bombardarea artileriei, fusese un alt prilej de a muri. Iată, într-un singur an avusese de trei ori scară de moarte, trecuse la un pas de ea, şi brusc, la sfârşitul anului Destinul, ca să-şi ia revanşa, îi dăruise trei iubiri. Pentru că atât Didina, cât şi Anghelina şi Ioana erau toate trei suflete extraordinare.

Ia uite, domnule, pe cine întâlnim? Salut, Ştefane! Tânărul din faţa lui îi întinse mâna râzând prosteşte, chiar dacă el era convins că este sigur pe el. Miroane, să vă fac cunoştinţă, domnule Ştefan Paul, de la Ziua, noi ne cunoaştem, şi domnul Miron Radu Paraschivescu, poet şi ziarist la Dimineaţa.

Acum îşi adusese aminte: era Titus Diaconescu, ziarist de stânga, care nu-l înghiţea pe Grigore Patriciu şi nici pe Mareşal. Pe celălalt îl cunoştea numai din ce publicase el prin diferite reviste literare. În carne şi oase îl vedea pentru prima dată. Miron Radu Paraschivescu era scund de

statură, şi negricios, cu fruntea înaltă şi rotundă, uşor arcuită pe spate, şi cu nasul coroiat, ai fi zis că e o „cioară” din cele care cântă prin restaurante. Avusese dreptate Arghezi să-l facă ţigan, în nu ştiu ce articole ale lui. Condeiul autorului „Cuvintelor potrivite” tăia ca un bisturiu şi era otrăvitor.

Dau o cafea, vorbi Miron Radu Paraschivescu. Vorbea uşor, cu lejeritate, iar când zâmbea îţi dădeai seama că nu are suflet rău. Se aşezară la o masă mai retrasă, de altfel singura care era liberă. Adevărul este că la Capşa nu se putea vorbi de mese mai retrase. Ştefan văzu că cei doi se salutaseră, fie vorbind tare, fie prin cuvinte, fie înclinând numai capul, cu mai mulţi din cei care stăteau la mese. El, Ştefan Paul, de pildă, nu cunoştea pe nimeni. Un tânăr cu bluză albă, cu un prosop alb pe braţ, cu o faţă plină de coşuri, veni şi se înclină vesel înaintea lor.

Trei cafele, comandă Titus Diaconescu. Apoi către el, ai văzut, bătrâne, ce ţi-au măcelărit articolele? Îţi mai aduci aminte, câteva ţi leam citit pe front. Eu dacă eram în locul tău îl scuipam în ochi pe Patriciu.

Ştefan Paul, care îşi simţea acum sufletul fericit şi împăcat totodată intui parşivenia celuilalt. Îl asmuţea asupra lui Patriciu. Cum o intuise? Aici e aici. Acum instinctul său funcţionase într-adevăr sincer. Adică ce voia el, să se ducă să-l scuipe pe Patriciu, ca să meargă după aia să se angajeze la ei, în presa de stânga.

Uite aici în faţa Capşei, schimbă el vorba ca Moromete (de altfel chipul unchiului lui îi veni în minte ca şi cum ar fi fost acolo cu el), acum mi-am amintit, când am trecut prin faţa restaurantului, era să mă împuşte un legionar. M-a confundat cu nu ştiu cine, spune şi tu dacă am eu mutră să fiu împuşcat.

— Mî, făcu Titus, depărtându-şi capul, şi maimuţărindu-se, dacă mă uit mai atent la tine, mai că aş zice că eşti. Însă dacă de tine mă îndoiesc, de Miron, arătă el cu degetul către prietenul lui, sunt absolut convins că ar fi meritat un

glonţ. Aici Titus Diaconescu râse forţat, un râs nesincer, care nu ştiu de ce îi aminti lui Ştefan Paul de Adrian Popescu, prietenul lui Lukii. Despre care ea zicea că-l apreciază ca prieten.

Acest soi de oameni, gândi Ştefan Paul, au ceva alunecos, unsuros în ei, ca şi cum fiinţa lor s-ar sprijini pe o mocirlă alunecoasă. Hotărât lucru, nu-i plăcea acest Titus Diaconescu. Cât despre Miron Radu Paraschivescu acesta desfăcuse o revistă şi îşi băgase nasul în ea, astfel că acum nu-i vedea deloc faţa.

— Mişto poezia asta a lui Geo Dumitrescu, îi arătă el lui Titus Diaconescu, deplasând ziarul către el şi împungând cu fruntea lui arcuită, locul pe pagină unde se afla respectiva poezie, care era mişto. Apoi, fără ca nimeni să i-o ceară, se apucă să citească, de fapt să recite, poezia acelui poet, pe care ei doi se vedea că îl cunosc. După ce termină, Miron îşi văzu mai departe de lectură.

— În faţa Moscovei Hitler al vostru, şi Generalul, că şi el o să plătească, au feştelit-o, bătrâne, gata, atât le-a fost. Se dovedeşte încă o dată forţa invincibilă a unui popor, şi încă ce popor, a poporului sovietic, care pentru apărarea pământului strămoşesc, a libertăţii şi a demnităţii sale, este capabil să învingă şi munţii, darămite o maşină hodorogită de război cum este maşina hitleristă.

Aha, raţionă Ştefan Paul, înseamnă că nemţii fuseseră respinşi din faţa Moscovei. Însă ce e ciudat, şi lucrul acesta îl miră, că lui un asemenea fapt, ca stoparea nemţilor în faţa Moscovei, ceea ce să recunoaştem era de prevăzut, pe lângă puritatea şi frumuseţea extraordinară cu care Didina, Anghelina şi Ioana îşi dăruiseră dragostea, i se părea un fapt hilar, aberant. Asta era: al lui Parizianu îşi dădu capul pe spate şi râse cu poftă. Cel care răspundea la numele de Titus Diaconescu, surprins de gestul ziaristului de la Ziua, holbase ochii.

De ce râzi, domnule? Am zis ceva greşit?

Ha, ha, ha, ha, ha! Era pentru prima dată pe anul acesta când Ştefan Paul îşi regăsea buna dispoziţie şi râdea cu poftă. Ha, ha, ha, ha, ha!

De ce râzi, Ştefane? îl întrebă celălalt şi mai nedumerit.

Domnule, se opri Ştefan Paul din râs, şi îşi apropie gura de urechea celuilalt. Domnule, şopti el, până şi copiii ştiu că Hitler va pierde războiul. Eu ştiam acest lucru înainte de a-l începe. Dacă m-ar fi întrebat pe mine, şi m-ar fi ascultat, ar fi avut şi el noroc pe lume. Titus Diaconescu îl privi cu atenţie.

— Din cauză că războiul dus de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei cotropitoare este un război just, de apărare. De aceea!

Ştefan Paul îşi dădu din nou capul pe spate şi râse iar cu poftă. Celălalt îl aşteptă curios să termine de râs. Se vedea că-l interesează subiectul.

Nu, domnule, îi răspunse liniştit Ştefan.

Atunci de ce? stărui ziaristul de la Timpul.

— Pentru că războiul dus de Hitler e un război dus împotriva poporului german şi a lui însuşi, de aceea!

Ştefan Paul la primul răspuns se grozăvise, adică dăduse răspunsul mai mult ca să-l dea gata pe celălalt, iar la a doua întrebare dăduse intenţionat un răspuns şi filosofic şi teribilist, din acelaşi motiv. Şi iată că acum îl dăduse gata într-adevăr pe colegul lui de la Timpul căruia îi plăcea să facă pe deşteptul. Acesta rămăsese aşa, privindu-l cu un respect deosebit.

În momentul acesta un tânăr cu faţa spălăcită şi cu ochii bulbucaţi, parcă ar fi fost un broscoi belit, se aplecă şi-l întrebă pe Titus Diaconescu dacă poate să se aşeze.

— Ahăă! Servus prietene, făcu acesta entuziasmat.

Salut Miroane, făcu noul venit ţuguindu-şi buzele lui vinete şi scârboase de broască galbenă.

Acesta păru însă a nu se sinchisi prea mult de noul venit, mormăind acolo un salut de convenienţă, semn că nu se prea înţelegeau.

— Să vă fac cunoştinţă, Ştefan, vorbi Titus Diaconescu, înţelegând că cei doi nu se cunosc. Domnul Silviu Brucan, de la Dimineaţa şi domnul Ştefan Paul, un gazetar foarte talentat. Apoi în şoaptă către noul venit care se şi aşezase pe scaunul liber. Cel mai deştept om din toată presa românească, cunoaşte rezultatul războiului de pe acum.

He, he, he, he…! râse broscoiul belit. Păi şi noi îl cunoaştem, vorbi el fără să se grăbească.

Ăsta e de o perfidie şi de un cinism fără margini, îşi spuse Ştefan Paul în gând, oprindu-şi numai o clipă privirea pe cel care răspundea la numele de Silviu Brucan. Pe ce te bazezi? se întrebă tot el în gând. Pe instinctul meu, pe intuiţie, îşi răspunse tot el. Şi într-adevăr era absolut sigur că nu greşise. Faptul acesta trezi în el o stare ciudată, de luciditate, de siguranţă pe el. De superioritate. Şi în momentul acela el chiar simţi acest lucru, că le e superior tuturor celor cu care stătea la masă, chiar dacă doi dintre ei erau atât de siguri pe ei.

Ha, ha, ha, ha, ha! se pomeni el râzând iar.

Titus Diaconescu îl privi contrariat.

Ce zici, îl aducem la noi? făcu el către broscoiul spălăcit. E deal tău.

Asta am văzut-o şi eu, începu să râdă broscoiul.

În momentul acesta Ştefan Paul se gândi din nou la puritatea şi la frumuseţea extraordinară a sufletului Didinei şi Anghelinei. Hei, hei, hei, dacă aţi fi cunoscut ce am cunoscut eu, frumuseţea extraordinară a femeii care dăruieşte bărbatului pe care-l iubeşte ce are ea mai frumos, n-aţi mai face pe interesanţii şi superiorii. Şi ce zisese deşteptul acesta care venise la urmă, broscoiul belit, şi care se vedea de la o poştă că este evreu? (de unde ştia el lucrul acesta? Uite că-l ştie, ceva din el îi spunea sigur că aşa este!) Că el, al lu’ Parizianu, din satul Siliştea Gumeşti, este de-al lor.

De-al evreilor, sau poate de-al comuniştilor? În clipa aceea capul singur simţi nevoie să zvâcnească în sus, să se dea pe

spate şi să râdă în hohote: Ha, ha, ha, ha, ha!

IV Ştia că acolo, undeva departe, pe frontul care se întindea de la Marea Baltică până la Marea Neagră, chiar dacă pe mari porţiuni făcea bucle, fie într-o parte fie în alta, dar oricum era un front neîntrerupt care străbătea un continent, acolo în zăpezile Rusiei milioane de soldaţi îngheţaseră şi se omorâseră unii pe alţii ca într-un iad. Vedea, dacă îşi impunea acest lucru, în faţa ochilor, toată acea panoramă imensă, acoperită de alb, de la Marea Neagră până în nordul continentului, tăiată de linia şerpuitoare a frontului, a tranşeelor şi a liniilor de apărare, pe care oamenii, priviţi de undeva de sus, se văd ca nişte mărgele pe o aţă.

Şi totuşi ceva în el refuza să se gândească la această realitate imensă, de neînţeles, care era războiul. Se întorsese acasă. Gazda se arătase o clipă, ca o umbră care alunecă din faţa lui, retrăgându-se în dormitorul ei.

Simţise că ea îl aşteaptă, însă el voia să rămână singur cu el însuşi. El cu gândurile şi reveriile lui. Fusese de ajuns să pună capul pe pernă că şi aţipise.

Era a doua seară când venea la Anghelina. Ieşise în capul grădinii, dinspre Dunăre bătea un vânticel călduţ, sărat. Seara avea în ea ceva catifelat, mirosind a gutui. O luase prin grădina Anghelinei. Îl aştepta ca o umbră sub ramurile mărului. O luase în braţe şi o strânsese la piept. Se topea în braţele lui, îi simţea gura dulce ca un foc care îl arde pe dinăuntru. Anghelina îl luase de mână. Îl dusese în beci. Era cald, mirosea a struguri, a tămâioasă şi a fragi, a mânăstiri vechi, în beciul Anghelinei. Tânăra femeie aprinsese lampa. Tot beciul Anghelinei era plin de corzi de viţă de vie, de tămâioasă, cu boabe mari ca mărgelele de sticlă.

Într-un colţ al beciului se vedea grămada de mere, mari şi roşii. Lângă ea, mai mare, grămada de gutui, ca o grămadă de aur. Pe poliţe erau borcane cu magiunuri şi cu dulceţuri. Lângă zidul beciului era o grămadă de fân, uscat şi proaspăt. Ceea ce îl uimea pe el, răscolindu-l şi ameţindu-l,

erau miresmele acelea nespus de tari şi de fragede, ale merelor, ale strugurilor de tămâioasă, ale fânului şi ale dulceţurilor. Miresmele aceste se întrepătrundeau între ele, se căutau, se chemau unele pe altele, amplificându-se, devenind irezistibile, asfixiante, năucitoare. El o luase în braţe, îi căutase gura cu buzele dulci şi gingaşe, mirosind a fragi şi i-o muşcase nesăţios. O frânsese şi o culcase pe fânul îmbătător, şi o iubise în neştire. Când se trezise, chipul ei stătea aplecat deasupra lui sărutându-l. Nu mai urcaseră sus în casă. Se iubiseră până dimineaţă, când adormiseră în fânul care le înmiresma somnul. În seara următoare el o dusese sus, în odaia care semăna cu un iatac. Se iubiseră din nou. Acum ea îl ţinea pe braţele ei, sărutându-l din când în când, privindu-l leneşă şi nesăţioasă printre genele ei lungi. Ştefan, şoptise într-un mod dureros, rugător. Eu iubesc. Şi când o femeie iubeşte, să nu râzi de ea. Pentru fiecare femeie trebuie să existe un bărbat care s-o facă să nu ştie pe ce lume se află.

Şi trebuie să fie un timp când ea umblă beată şi grea de dragoste.

Ea se găsea în timpul acesta, pentru ea acest timp sosise şi nu-şi dorea decât ca acest timp să dureze cât mai mult. Către dimineaţă, sau poate că asta era într-una din nopţile care au urmat, pe care acum nu le mai poate deosebi, el o iubea duios uitând de el. Ea îi cuprinsese tâmplele cu palmele, îi sărutase buzele, ciugulindu-le, în felul acesta care era numai al ei, şi-l strigase pe nume. Ştefane, iubitule! Tu m-ai despicat ca bărbat şi eu sunt topită în braţele tele. Acum tu eşti în mine şi eu sunt în tine. Să ţinem minte clipa asta, Ştefane, până când o da cu pământ peste noi. Îi dăduseră lacrimile. Îl strânsese la pieptul ei, agăţându-se de el ca o înecată.

V Într-una din zile, avea sentimentul că se găseşte ca în mitul lui Iona în burta unei balene, şi balena asta este dragostea lui cu Anghelina, care îl făcuse să piardă contactul cu realitatea, să nu mai ştie nici în ce zi se află, ori

dacă e zi sau noapte. Într-una din zile se trezise cu un sentiment tulbure, de nelinişte şi vinovăţie. Bine, zice, îi spunea vocea aceea din adâncul lui, moral, şi iar repetase, moral, este ca să vină o fată pură la tine şi să-ţi dăruiască dragostea ei, dându-ţi de înţeles că tu eşti băiatul care îi eşti menit ei, şi că ea fără tine nu poate să trăiască, iar tu eşti cel care profitând de puritatea gândirii şi a purtării ei te bucuri de ea, şi deodată te cheamă altă femeie, care şi ea te iubeşte, şi acesta este adevărul, şi tu faci dragoste cu aceasta şi o uiţi aproape complet pe cealaltă? De ce s-o uiţi? Pentru că a fost om cu tine? Pentru că eşti tu ezitant, şi nu ştii pe ce lume trăieşti?

Bine, dar nu eu le-am cucerit pe cele două femei (că femeie era acum Didina, deşi el tot fată îi zicea în gândul lui, sau aşa mai credea el că este), ele au venit la mine, ele mi-au cerut dragostea. N-a zis ea Anghelina că eu pot să fiu ca un izvor la care a venit şi ea să bea apă, că era însetată, ei şi ce dacă a băut şi ea apă de la izvor? A secat izvorul?

N-a secat, pentru că apa aceasta, care e dragostea, este dată de Dumnezeu. S-a sculat şi s-a spălat pe faţă.

Oricum, conştiinţa îi cerea într-un fel să rezolve situaţia aceasta.

Fericirea care-i cuprinsese minţile şi care-l moleşea (era tot beţia aceea de existenţă, numai că acum nu mai avea nici un reflex în faţa existenţei, se lăsa trăit de fericirea că este iubit) îl otrăvea parcă pe dinăuntru. Aşa că se hotărî să-i facă o vizită lui Moromete. Să-şi mai aerisească mintea, să-l vadă cum mai gândeşte Moromete. Ce mai zice el. Şi fusese întradevăr în ziua aceea, când se întâmplase miracolul cu scrisoarea de la Nilă, şi de la Comandantul unităţii, al Regimentului sub drapelul căruia se afla Nilă, şi care îl anunţa că numitul caporal, Nilă Moromete, din satul Siliştea – Gumeşti, săvârşise acte de vitejie în lupta pentru dezrobirea pământului strămoşesc.

Plecase după ce se înserase de la Moromete, acesta rămânând şi el căzut într-o stare de adâncire în el (pentru

că altfel cum să înţeleagă purtarea lui Moromete? O fi fost şi el zdruncinat după emoţia prin care trăise cu băiatul lui!), într-o stare de muţenie, cum el, Ştefean, nu-l mai văzuse niciodată. Dar îi şi plăcuse această stare a lui Moromete. Era o stare de profunzime, ameţitoare. Ca şi cum el, unchiul lui, le-ar fi spus, bun, am crezut că mi-a murit băiatul, îl credeam mort, pentru că aşa îmi spusese visul pe care-l avusesem, acum am aflat că băiatul meu trăieşte, că Dumnezeu a fost bun cu mine. Acum lăsaţi-mă un ceas, sau cât o fi, singur, ca să mă rog.

Aşa înţelesese el, starea aceea a lui Moromete de atunci. De aceea când plecase spusese un bună seara, ca să nu-l deranjeze. Ieşise în drum, cerul era jos, încărcat cu stele moi şi pufoase, parcă ar fi fost nişte mere pe ramurile unui măr, să întinzi mâna şi să le culegi, apoi să-ţi înfigi dinţii tăi sănătoşi în ele. O luase pe drum către casă, îşi simţea sufletul adânc şi plin în acelaşi timp. Îşi amintise tot ce se întâmplase cu el din clipa în care doctorul Spurcaciu îi aruncase în ochi căldarea aceea cu lături care fermentaseră şi clociseră în sufletul lui îndeajuns. Apoi se pomenise acasă la el, în dreptul porţii. La cine să meargă? La Anghelina, cu care trăise nopţile de dragoste ca un vis, sau la Didina, faţă de care se simţea vinovat? La Didina nu putea că erau părinţii ei acasă. Îşi simţi sufletul apăsat.

Trebuie să se mărturisească. Avea să-i mărturisească Didinei tot, şi ea să hotărască. Daca nu vrea să-l mai vadă, să-i spună, şi el pleacă chiar a doua zi. Apoi un gând, venind mai din adânc din fiinţa lui, îi spuse clar, ia-o mai binişor, Ştefane, ia-o mai binişor. Se apropie de poarta lui Aristide, care era primar. Era tot el primar acum, după ce căzuseră legionarii, şi Victor Bălosu plecase. Oamenii îi ceruseră tot lui Aristide să ia el primăria, că n-a fost un om rău, pe mulţi i-a ajutat, pe unii i-a scăpat de belele, până şi pe Ţugurlan, care l-a dat cu capul de asfalt, l-a iertat şi s-a împăcat cu el, şi pentru că tot ştia cum merg treburile, să fie tot el primar în continuare. Cuvintele acestea le auzise de la Parizianu,

atât cât putuse să stea de vorbă cu el. Acum se strecură sub poarta lui Aristide şi începu s-o fluiere pe Didina. Era curios să vadă ce se întâmplă. Un timp nu se auzi nimic, decât un porc de al lui Aristide, care nu ştia ce avea şi guiţa. Mai fluieră o dată şi mai tare, trăgându-se după aceea către poarta lui.

Ştia că în asemenea cazuri, când un băiat fluieră fata cu care e în vorbă, mama fetei, sau fraţii, ori cine o fi în momentul acela în casă, chiar dacă aud, o lasă numai pe fată să iasă. Al lui Parizianu auzi la început o uşă deschizându-se, aha, ea trebuie să fie, îşi spuse în gând, apoi, nu după mult timp, auzi poarta.

— Care eşti, mă, se auzi şoapta Didinei, aspră, lipsită de căldură, dar şi nelinişţită.

Eu, fa, îi răspunse el, tot în şoaptă.

Care tu, mă?

Didina văzuse mogâldeaţa care o strigase şi se apropie curajoasă de ea.

Eu fa, eu, o puse la încercare el iar.

— Care, mă?

Acum ajunsese lângă el. Îşi întinse capul înainte.

— Tu eşti, Ştefane? Şi nu puteai să vii să mă fluieri din grădină. Că auzeam mai uşor.

Tăceau amândoi. Al lu’ Parizianu se simţi brusc şi mai vinovat. Îşi dădu seama din tonul cu care vorbea fata lu’ Aristide cât năduf e în sufletul ei.

— Didino…

Ştefane? Ce se întâmplă cu tine, şopti ea, mai potolită acum. Dar parcă şi mai tristă. Ia-o prin grădină, şi ne întâlnim tot acolo. Îi vorbise cuminte acum, şi o şi luase către poartă. El mai rămase un timp, acolo, până îşi reveni cu adevărat. Intră apoi în curtea lor şi o luă prin grădină.

Didina era sub nuc, îl aştepta zgribulită. Nu era întuneric ca smoala, lumina stelelor era de ajuns ca s-o vadă bine. Să se poată vedea amândoi cum trebuie. Oricum vocea tristă şi aspră a Didinei îi rămăsese în suflet.

Ştefan, vorbi ea tare, ca şi cum nu i-ar fi fost deloc teamă că o aude cineva, sau poate de aceea, ca să fie auzită, rău ai făcut că m-ai pus la încercare!

Ştefan întinse mâna către ea. Ar fi dorit s-o mângâie, sau poate doar s-o atingă. Nu înţelegea.

De ce, Didino, astăzi m-am simţit şi eu mai bine, şi m-am dus pe la unchiu Ilie…

Care Ilie? veni vorba aspră a fetei înapoi.

Ilie Moromete, nu-l ştii? Omul acesta mi-a plăcut mie încă din copilărie, prin felul lui de a vedea lucrurile… Şi am stat cu el până pe seară de vorbă, la un pahar de ţuică…

— Se vede, şopti Didina, mai împăcată de data asta.

Şi când am ajuns la poartă am zis să te fluier. Să văd şi eu cum e când fluieri o fată.

— Aha, până acum n-ai fluierat-o pe niciuna, constată ea ironic. Şi de o săptămână de ce n-ai dat nici un semn de viaţă? continuă ea. Că dacă nu m-ai fluierat tu, te-am fluierat eu. De ce n-ai răspuns, ai?

— Păi nu ţi-am spus? se trezi în el băiatul ala şmecher, de care vorbise şi Luki, şi vorbise cu un fel de dragoste.

Nu mi-ai spus nimic. Ce, mi-ai spus tu ceva, dacă nu te-am mai văzut? Ori nu vrei să te arăţi, poate eşti prea scump la vedere? Trebuia să-mi fi spus. Să ştiu şi eu.

— Păi nu ţi-am spus că am fost cam bolnav? Nu ştiu ce-am avut. Şi am început să lucrez la un roman. Ultima frază, îl făcu să tresară chiar pe el, pe cel care o rostise. Era o minciună? Acel cineva din el o spuse aşa tam-nisam, îl luase gura pe dinainte, cum se spune. Ca s-o dea gata pe Didina, să se dea mare în faţa ei, că uite cine sunt eu, sunt scriitor, lucrez deja la un roman, sunt mare! Şi cu prilejul acesta o convingea pe Didina de ce nu putuse el să vină să se întâlnească cu ea, el care ştia foarte bine de ce nu venise, conştient fiind că minţea. În acelaşi timp însă rămase uimit, pentru că acesta era adevărul, acum adevărul ieşea ca un ou la suprafaţă. Într-adevăr acesta era un gând ascuns şi vechi al lui, poate că încă de când era mic se născuse

gândul acesta în adâncul sufletului lui, şi iată că acum, dintr-o dată aşa, şi în chip ciudat, ieşise la suprafaţă. Da, acesta este adevărul! Şi îl va scrie. Cum va ajunge la Bucureşti, pentru că are timp berechet, se va apuca să scrie, deşi în mod concret şi clar nu ştia care va fi conţinutul romanului său. Acum îi era însă limpede că la Bucureşti, mai ales că meseria de gazetar îi dădea posibilitatea să cunoască foarte mult, se va apuca de scris. Gândul acesta îl umplu de o bucurie grea, albăstrie, care îl făcea să se simtă mai sigur pe el în lumea asta.

Şi nu puteai să-mi spui şi mie, ca să nu mai stau ca proasta pe sub garduri şi să te fluier, îngrijorată şi că ţi s-ar fi putut întâmpla ceva şi că ai plecat? îl mustră ea cu dragoste.

Extraordinar! se pomeni vorbind în gând. Fusese de ajuns să-i spună Didinei o minciună (deşi chestia cu romanul nu era o minciună) şi ea îl şi crezuse şi îl şi iertase. Vocea aceea, sau gândul, care stătea mai în adânc în fiinţa lui, scoase imediat capul. Oare nu ţi-e ruşine să te bucuri de lucrul acesta? Să te bucuri că înşeli dragostea şi buna credinţă a fetei care te iubeşte? Nu. El nu se bucura de lucrul acesta, pentru ceea ce făcea el îi era chiar ruşine, el se bucura pentru că Didina era capabilă să-l înţeleagă, şi pentru că putea să-l ierte. Or nu poate să existe dragoste şi înţelegere în doi, între un bărbat şi o femeie, acolo unde unul nu-l poate ierta pe celălalt, şi nu poate să treacă peste el?

Didina se lipise de el. Îşi lăsase capul la pieptul lui şi-l cuprinse-se cu braţele. Liniştea rece a nopţii de sfârşit de octombrie (nu mai era cald ca în serile trecute) îi învăluia şi îi strângea uşor.

— Hai, Ştefan, şopti fata, că dacă mă iau după tine rămân şi neiubită şi nemăritată. Îl trase după ea ţinându-l de mână. O luară pe potecă, apoi cotiră pe după un şopru. Ajunseră în faţa scării care era pusă la gura şoprului.

— Ia-te după mine, şopti Didina şi începu să urce scara.

Aşteptă să ajungă sus, apoi începu să urce şi el. Scara se clătina încet sub greutatea lui. Câinele se mişcă în lanţ şi scheună încet. Raţele în coteţ începură şi ele să măcăne. Tăcură însă repede. Didina îl luă iar de mână.

Cunoştea locul. Fânul răspândea o căldură pufoasă, germinativă, mirosind a câmp, a vară şi a ceva inefabil şi sfânt.

— Răule, ce eşti. Am fost îngrijorată, şopti ea şi-l trase în jos.

Îi căută gura şi se sărutară îndelung. Îi dezvălui gâtul, lucru care-i plăcea lui cel mai mult, şi o muşcă de umărul ei fragil şi totuşi plin şi dulce.

— Să nu mă mai faci să sufăr, Ştefan, auzi el şoapta gurii ei topindu-se în urechea lui.

Îi dezvălui trupul cald şi catifelat pe care prin întunericul care-i învăluia îl văzu în mintea lui ca fiind de pepene galben. O pătrunse încet, cu grijă, mai ales pentru că o simţise gemând şi zvârcolindu-se sub el de durere.

Gura fetei îl muşcă sălbatic. Mintea îi fu cuprinsă de un foc nesfârşit de dureros şi dulce. Când îşi mai reveni, o auzi ţipând de plăcere. Apoi simţi prin haine cum îl muşcă dureros, ca să nu urle. Un timp crezu că a leşinat. Într-un târziu o auzi gemând uşor. O luă pe braţe şi o strânse la piept chemând-o pe nume. Când şi-a mai revenit a început şi ea să-l mângâie şi să-l sărute. În felul acela recunoscător şi matern.

Ştefane, îi şopti Didina muşcându-l drăgăstoasă de ureche. Acum am simţit şi eu pentru prima dată ca femeie plăcerea dragostei. L-a sărutat şi s-a zgribulit ca un copil la pieptul lui.

VI Când a sosit sorocul să intre în pâine, s-a dus la slujbă ca orice om. Nu l-a găsit pe Patriciu. Secretara i-a transmis numai atât, că Şeful a zis să vă ocupaţi dumneavoastră de ziar. N-a zis nimic. Ştia. Ştia şi ce avea de făcut, cum se face un ziar. Însă altceva l-a uimit. Se simţea tânăr, puternic, sigur pe el şi voios. La un moment dat a intrat într-o

cameră, la Secţia externă, fluierând. Î-a întrebat pe băieţi cum merge. Aceştia l-au privit nedumeriţi.

— Ce să meargă, dom Paul, i-a răspuns un redactor mai în vârstă, pe care îl cunoştea, deşi după nume habar nu avea cum îl cheamă, asta e, că nu merge. Nici măcar nu se învârte, se întoarce înapoi. Ştia la ce se referă.

Dumnezeul poporului român veghează, i-a răspuns el, tot unul din răspunsurile lui „inteligente”, pe care începuseră să i le înveţe.

La prima vedere aceste răspunsuri păreau trăsnite, dacă le studiai cu atenţie vedeai că sunt adevăruri profunde. De câteva ori se mirase chiar el cum de îi vin asemenea răspunsuri trăsnite şi totuşi profunde. De unde să vină? De-acolo. Şi de ce îmi vin? De aia. Ca să se mire proştii şi să întrebe deştepţii. Se pomeni râzând singur. La cine auzise expresia aceasta celebră, care-i plăcuse atât de mult, că iată o repeta cu plăcere La cine? La deşteapta de Didina, care rămăsese pe retina lui cu imaginea ei nespus de frumoasă.

Pe Niki îl găsi la biroul lui. Discuta cu unul dintre paginatori despre numărul de azi, adică de mâine, cum ar veni. Ştefan după ce spuse La mulţi ani! se plecă şi îl sărută pe Niki pe obraz fără să se sinchisească de celălalt.

Cum merge numărul? întrebă şi se uită fără să mai aştepte vreun răspuns pe machetă. Parcă se încropise ceva. Nu era acum momentul să intervină, mai târziu. Aşa că ieşi. În biroul lui, acum acesta era biroul lui, ceea ce era o chestie, încercă să scrie ceva. Şi chiar izbuti. Îi plăcea şi lui.

Era un fel de articol eseu, în care ideea esenţială era că în momentele de mare încercare ale unei naţiuni aceasta devine o Fiinţă, şi că în cazul unei victorii naţiunea victorioasă se învinge întâi pe sine (este victorioasă întâi asupra ei). O naţiune care nu este victorioasă asupra ei, nu-şi învinge complexele, slăbiciunile, prejudecăţile, etC. Nu poate fi victorioasă cu adevărat. În acelaşi timp o naţiune care este înfrântă este înfrântă pentru că ea a fost cea care

s-a înfrânt întâi pe sine. Îl mai citi încă o dată, apoi intră din nou în biroul lui Niki. Acesta era singur de data asta. Părea supărat pe el, sau era cu adevărat?

Ei, cum a fost în vacanţa mare? îl ironiză Niki uşor. Noroc că-i zâmbi, în felul lui inimitabil, pentru că altfel ironia i s-ar fi părut o jignire gravă.

În primul rând că mi-a fost dor de tine, bătrâne, îl luă Ştefan în stilul lui, în al doilea rând ţin să-ţi spun că am greşit atunci când am plecat supărat pe tine pentru articolele stâlcite. Ei, bine, Niki dragă, articolele alea au fost drese atât de bine încât pe foarte mulţi cititori i-au impresionat până la lacrimi. O cunoştinţă mi-a mărturisit că tatăl ei, un bătrân militar, a plâns.

— Ce spui, Ştefane! se minună secretarul general de redacţie al Zilei. I-auzi, domnule! Te cred, cum să nu te cred, dacă şi tatii i-au plăcut.

Nici nu poţi să-ţi închipui ce supărat am fost pe tine atunci, zâmbi Ştefan Paul.

Şi când te gândeşti că n-am adăugat nici o literă de la mine. Ha, ha, ha, ha, ha! N-am făcut altceva decât să tai. De adăugat n-am adăugat nimic.

Fu acum rândul lui Ştefan Paul să-l privească pe prietenul lui mai mare, omul de la care învăţase meserie, cu ochii măriţi.

— Chiar aşa, Niki! exclamă el.

— Chiar aşa! Niki îl privea pe Ştefan Parizianu cu o veselie curioasă.

— Ca să vezi, murmură tânărul ziarist, care răspundea acum de destinul Zilei. Am scris un fel de articol, dacă îţi place şi eşti de acord, aş vrea să-l bagi.

Îl citesc imediat. Nichi Dumitrescu îşi puse palma peste manuscris.

Apropo, ce s-a mai întâmplat în lipsa mea?

Secretarul general de redacţie al Zilei îşi duse palma la gură ca şi cum ar fi avut un secret pe care nu trebuia să-l mai audă şi altcineva.

Şefu e foarte supărat, îi şopti el.

De ce?

Domnişoara Patriciu… În curând trebuia să aibă logodna cu Mircea Cişmigiu. Aici Niki Dumitrescu îşi ţuguie cu o expresie de tristeţe buzele clătinând din cap. Iar acesta…

Cine e Mircea Cişmigiu ăsta? se miră sincer Ştefan Paul. Cum, nu ştii? se miră la rândul lui şi Niki Dumitrescu.

— Nu

— Proprietarul Restaurantului şi al Cofetăriei Capşa, plus alte restaurante şi alte imobile. Niki îşi frecă degetele. Îi dă mâna să refuze. E putred de bogat.

Undeva, pe străzile din apropiere, se auzi sirena unei salvări.

În prima zi când se instală la conducerea ziarului, Ştefan Paul crezu că e o joacă. Şi asta se întâmpla tocmai pentru că se simţea în formă, era o stare de siguranţă, de euforie şi de încredere în sine care-l mira chiar pe el. Ştefan, ia-o încet, mă băiatule, unde te trezeşti tu!

Secretara bătu la uşă şi-i aduse acreditarea pe lângă Consiliul de Miniştri.

Ce e asta? se miră el.

— Este dispoziţia Şefului. Întrebaţi-l pe dânsul, îi răspunse respectuos secretara.

Şi ce trebuie să fac?

— Să mergeţi la ora 2 la Consiliul de Miniştri să ridicaţi materialele de presă.

Astea ce mai sunt? se miră el din nou.

Materialele emise de Serviciu de presă al domnului Mareşal.

Înţelegea el, dar se dumirea mai greu.

Şi cu materialele acestea ce să fac?

— Le publicaţi în corpul ziarului, ce să faceţi! Secretara se mirase ca şi cum ar fi spus fără ocolişuri, ia uite ce naiv e băiatul acesta, cine l-o fi pus să conducă ziarul?

— Bine, mulţumesc, o expedie el simţind că i se urcă sângele la cap. Lucru care-i făcu bine, pentru că se linişti

repede iar apoi se simţi mai cu picioarele pe pământ. La ora opt seara ziarul era gata. Privi macheta cu atenţie. Îi plăcea. Niki îi băgase articolul pe pagina a treia, în dreapta sus. L-aş fi băgat ca editorial însă este editorialul Şefului.

Pe la nouă telefonă Grigore Patriciu. Îl luă direct ca şi cum a r fi lucrat de ani de zile, şi ar fi avut încredere totală în el.

— Alo, Ştefane! răsună înaltă vocea lui Grigore Patriciu în receptor.

Este gata demult, domnule Patriciu, îi răspunse el calm.

Trimite te rog maşina cu semnalul să-l văd şi eu. Succes! Şi închise brusc. Asta este, îşi spuse Ştefan rămas singur. Liniştea biroului îl strângea ca şi cum ar fi fost îmbrăcat într-un bloc de sticlă.

Voia să rămână până când apare ziarul. Între timp trebuia să se gândească la o mulţime de lucruri pe care abia acum începea să le vadă, care veneau către el neiertătoare. Apăreau o mulţime de probleme. Să bage sau nu o ştire care era „gravă”, din articolul acesta ce trebuia scos, să primească pe omul politic cutare, care fusese atacat în ziar cu o zi în urmă, sau să nu-l primească, dar în chestiunea aceasta ce atitudine trebuie să ia? Cutare ziarist era nemulţumit, paginatorul cerea materialele, şi uite tot probleme de astea care în partea a doua a zilei îl năuciseră se spărgeau în capul lui ca nişte valuri care făceau spumă.

Către ora zece primi de la Grigore Patriciu un telefon.

— Alo, Ştefane! E bun ziarul. Mergi înainte aşa.

— Mulţumesc, domnule Patriciu.

Ce probleme mai sunt?

Pe ziua de azi nu mai sunt.

După ce văzu ziarul băgat în rotativă, urcă în biroul lui. Se aşeză în fotoliu, îşi lăsă capul într-o parte spunându-şi în gând, mă odihnesc puţin, apoi chem maşina să mă ducă acasă. Când se trezi era tot în biroul lui, geamurile cenuşii, un cenuşiu apăsător, îi spuneau că se luminase de ziuă.

VII Cum pusese capul pe pernă, se pomenise în tindă, acasă la el, în Siliştea Gumeşti. Parizianu stătea pe un scaun

din cel mic, cu trei picioare.

Auzi poarta trântită şi se întoarse să vadă cine intrase. Era Moromete, cu prietenii săi Nae Cismaru, Ciugudel, Costache al Joichii, Matei Dimir.

Parizianu îi privea uimit, nevenindu-i să creadă.

He, he, he, he! făcu Parizianu ridicând mâna în sus. Ia uite, bă, Ştefane, cine vine pe la noi. Apoi lu' Nae Cismaru. Ce sărbătoare mare e astăzi, bă, Nae? O fi Paştile, te pomeneşti?

— Băi da, bă, Pariziene, e paştile cailor. Venirăm şi noi la paştile cailor, nu ştiu dacă nu venirăm prea târziu?

— Nu veniră̆ţi, bă, nu veniră̆ţi! Se bucura alde Parizianu, pentru că veniseră şi pe la el oamenii să discute, cum se duceau la Moromete, de parcă acesta ar fi avut miere sub limbă. Aşa îl ascultau pe el. Ca şi cum ar fi avut miere sub limbă. „Ce dracului vă face Moromete ăsta, mă al Joichii, de vă ţineţi după coada lui?" „Ce să ne facă, bă, Pariziene, ce să ne facă? nu ne face nimic. Vorbim şi noi aşa, vorbe, ca să ne treacă timpul." „Aha, vorbiţi vorbe, ţi-ai dracului voi să fiţi, că altceva nu v-aţi găsit!" „He, he, he, he, răspunsese al Joichii, ce, bă, Pariziene, tu eşti nărod? Păi ce poate să vorbească, bă, omul decât vorbe!"

— Noroc, bă, cumnate, făcu Moromete întinzându-i mâna. Ceilalţi erau în urma lui. Venirăm şi noi să mai stăm de vorbă, mai ales că băiatul ăsta al tău a venit de la Bucureşti.

Bine te-am găsit, Pariziene, bine te-am găsit, Ştefane! îi salută Matei Dimir. Bă, da grozav băiat ai dat tu ţării, bă, Pariziene, de-a ajuns aşa de mare!

He, he, he, he, he, he! râse Nae Cismaru. Să avem şi noi, bă, proştilor cu cine ne mândri.

— Ce bă, cumnate, se adresă Parizianu lu' Moromete, nimerişi drumul până la mine? Te pomeneşti că îl ştii şi de acum înainte, ai?

Ai? îi răspunsese Moromete. Ai.

Moromete o strigase pe maică-sa, mama lui, a lui Ştefan, adă cumnată nişte scaune să stăm şi noi, că acuş plecăm.

— Adă, fă, nişte scaune din casă, spusese şi Parizianu, şi se repezise şi el în casă de unde se întorsese cu două scaune.

Hei, hei, hei, oftase de plăcere Matei Dimir, bun e scaunul la bătrâneţe.

Şi aşa, bă, Ştefane, taică, măi venişi şi tu pe acasă? Bă, cât ai fost pe front, şi ai scris articolele ălea în Ziua, ne-ai umplut sufletele de bucurie.

Brava, bă, taică! Ne-au mers la inimă. Când ne întâlneam, număi de ele vorbeam. De luptele care s-au dat atunci.

De asta venirăm pe la tine, începu al Joichii, să mai aflăm şi noi ce măi e pe front? Se termină sau nu războiul curând? Că eu zic că dacă nemţii nu-i bat acum, repede, or s-o ia rău de tot pe cocoaşă.

— Vezi să nu, îi răspunse Nae Cismaru. Tu crezi că măi avem noi norocul din primul război mondial, hai? Păi după ce îi bat pe ruşi, pe noi ne înglobează cu totul. O să fim Germania, ai să vezi, pe aici o să se întindă Germania.

— Ce ai să mai râzi tu atunci, Nae! Parcă te văd. Nu v-am spus eu, bă, nărojilor, că o să bată nemţii? E, vedeţi acum? Moromete râse behăit.

Parascovenii de ale voastre, răspunse Parizianu.

— Să-l întrebăm pe Ştefan, că el a venit tocmai de-acolo, de pe front, şi a stat de vorbă cu mulţi generali. Cum stă situaţia, Ştefane? Ce zici, îi bat nemţii pe ruşi în iarna asta?

Ştefan îi învălui pe toţi cu privirea. Maică-sa adusese o cană de ţuică, i-o puse în mâini lui Moromete.

— Ia, cumnate, şi serveşte dumneata.

— Păi ce, vrei să nu mai guste nimeni, râse el. Apoi se apucă să umple paharul. Îl servi întâi pe Matei Dimir. Ia, Matei, s-o luăm de aici.

— Hai noroc şi să fie pace! se pomeniră vorbind doi deodată.

— Bă, Ştefane, da domnul Antonescu ce mai face, bă? L-ai văzut cumva pe acolo pe front?

— Cum să nu, răspunse Ştefan, face bine. Ştefan râse uşor. Omul spusese domnul Antonescu cu mult respect şi totuşi

cu o căldură aparte, ca şi cum ar fi spus domnul Antonescu al nostru, de aici din sat.

— Păi face, cum să nu facă, de aia e deştept, râse Matei Dimir. Şi încă ce deştept! Zice că pe la facultăţile ălea militare pe unde a învăţat el, îi bătea şi pe generalii nemţi la teorie.

— Hai, mă, Moromete, mai umple păhăruţul acela, că mai am, îl îndemnă Parizianu pe cumnatul lui, cu care până în ziua aceea nu se împăcase deloc. Ba chiar îl urâse. Ştefan, fiu-su, ştia bine lucrul acesta. Îl rodea pe el la inimă tot timpul un vierme împotriva lui Moromete. De aceea dacă stătuseră de două ori de vorbă în viaţa lor. Acum Parizianu era bucuros pentru că văzuse că Moromete cu prietenii lui veniseră să stea de vorbă cu fiul lui, care ajunsese gazetar mare la Bucureşti. Asta era ceva. Moromete nu se putea mândri cu Nicolae al lui. Cine ştie ce s-o alege de el.

Ce să facă şi el, un om, îşi spuse Ştefan în gând, la urma urmelor şi Antonescu acesta nu este decât un om. Nu mai avea acum nimic cu el, că din cauza lui îi ciopârţise Niki articolele.

— Ia, Ştefane şi bea şi tu, că e bună, îi întinse Moromete şi lui paharul.

— Bă, Ştefane, da pe Miai l-ai văzut? El ce face?

Care Miai? Se pomeni Ştefan Paul întrebând.

— Miai, bă, tu nu-l ştii pe Miai? Miai al nostru, ăl mic? insistă Ciugudel.

Acela micu al majestăţii sale, râse Moromete, aşa îi zicem noi pe aici.

Cică taică-su i-a dat coada sapei în mână şi l-a trimis să prăşească domeniile regale.

Şi? zâmbi înveselit al lu’ Parizianu.

— Zice că a pierdut sapa şi a rămas numai cu coada în mână, Moromete dădu pe gât păhăruţul dintr-o dată.

Ia uite, bă, ce deştept e ăsta, Miai ăl mic! Când prăşeşte el, se fac porumbii cât casa, vorbi serios Ciugudel.

Parizianu dădu fuga fericit în beci să mai aducă o cană de ţuică.

Şi aşa, bă, Ştefane, zici că ce ne este scris în frunte ne este pus!

— Ca să vezi, bă, mormăi al Joichii.

Parizianu aduse a doua ulcea cu rachiu. I-o dădu tot lui Moromete să cinstească el.

— Ia, bă, Nae, bea pentru domnu Antonescu, vorbi el.

Pentru copiii noştri şi ai tuturor care se află pe front, să scape cu viaţă, bă, nărodule! Lasă-l pe Domnul Antonescu, nu-l plâng eu pe el, îi răspunse numitul Nae.

Matei Dimir începu să povestească ceva din primul război, pe care-l făcuseră cei toţi de faţă. Că acuma nu se mai luptă cu baioneta ca în primul, acum te sui în tanc şi în avion, şi un soldat poate să omoare nu unu, ci o mie dintr-o dată. Moromete ascultă un timp, apoi se aplecă înspre Ştefan. Nu arăta supărat, ci mai degrabă curios.

— Auzi, bă, Ştefane, începu el.

— Zii, unchiule.

— Data trecută, când ai venit la mine… Când m-ai strigat din drum parcă aşa ai spus, Moromete, bă, Moromete! Aşa ai spus, sau mi s-a părut mie? Când îşi strigase numele Moromete îşi îngroşase glasul.

— Îhî, dădu al lu’ Parizianu în semn afirmativ.

— N-am înţeles cum vine chestia, o întoarse mieros Moromete.

Ceilalţi ascultau povestea lui Matei Dimir. Uitaseră să mai bea.

— Păi vine aşa, unchiule. În mintea mea, în subconştientul meu, aici al lu’ Parizianu îşi ciocăni capul la baza lui, stă visul meu să devin şi eu o dată Moromete, sau ca Moromete. Şi în momentul acela în subconştientul meu chiar mi-am închipuit că sunt Moromete şi mă întorc acasă. Ştefan al lui Parizianu trase aer adânc în piept. Cred că în subconştientul meu mă strigam pe mine, unchiule. Moromete rămase cu cana în mână privindu-l mult timp

amărât. În momentul acesta Ştefan Paul se trezi brusc, speriat. I se părea că undeva departe, dincolo de Nistru aude tunurile bubuind.

VIII În zilele următoare nici nu mai ştiu de el. Mergea la redacţie la nouă, cel târziu la zece. Grigore Patriciu plecase cu fiica lui la Predeal. Îl mai urmărise şi a doua zi, căutându-l la telefon şi întrebându-l daca numărul e gata, să-i trimită macheta cu maşina. Apoi îl sunase la nouă să-i spună că e bun, să meargă înainte. A doua zi după ce primise acreditarea, la ora unsprezece fix se găsea la poarta laterală (pe acolo i se indicase) a Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. I se spuse de către ofiţerul de la poartă să aştepte. Peste numai câteva minute de la etaj coborî o tânără uimitor de frumoasă. Era îmbrăcată sobru într-un taior maro. Avea ochii verzi, un verde marin, de câmpii fragede, poleite de lumină. Tenul îi era migdalat, ochii uşor oftalmici, ca şi linia tâmplei plină de blândeţe şi dulceaţă orientală. Toate acestea o făceau să pară nespus de frumoasă.

— Domnul Ştefan Paul de la Ziua? Întrebă ea abia deschizându-şi buzele. Îi căută numele într-un tabel (ofiţerul de la poartă fusese cel care o anunţase că la poartă se află domnul ziarist Ştefan Paul de la Ziua).

Da, el era. Ochii îi rămaseră un moment mai lung pe chipul distins, de o frumuseţe fragilă al tinerei. Îl introduse într-un birou de la parter. Pe o masă, tip birou, se aflau o grămadă de plicuri sigilate, de culoare albastră şi galbenă. Funcţionara, pentru că asta trebuie să fi fost, o funcţionară la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, alese unul din plicurile galbene, pe care se vede că îl ştia în ce loc se află, şi pe care scria mare ZIUA.

Poftim, domnule Paul, şopti tânăra nespus de frumoasă întinzându-i plicul. Ştefan avu astfel prilejul să-i observe mâna subţire, cu degete prelungi, lichide.

— Sărumâna, se pomeni şoptindu-i. Dădu să iasă din birou, vădit tulburat sau fascinat mai degrabă de frumuseţea

tinerei.

— Semnaţi, vă rog, aici, domnule Paul. Tânăra funcţionară îi întinse zâmbind un registru. După ce semnă, degetele subţiri şi lichide luară registrul, parcă prea greu pentru ele, şi îl aşezară în raft.

— Pot să plec, stimată domnişoară? o întrebă el, trezindu-se din starea în care rămăsese, cu privirea agăţată de chipul ei.

Da, desigur, după ce aţi semnat puteţi pleca. Vă aştept mâine la aceeaşi oră. Întorcându-se Ştefan Paul întrezări o clipă un surâs diafan pe chipul tinerei funcţionare. Şoferul care-l aştepta cu motorul aprins aţipise. Peste acoperişurile oraşului plutea un fum tomnatic, înecăcios.

Ofiţeri în uniforme ţepene intrau şi ieşeau din Preşedinţia Consiliului de Miniştri, sobri, grăbiţi, cu mişcări precise, cu chipurile parcă sculptate în piatră.

Pe Calea Victoriei şoferul era cât pe-aici să intre într-o birjă. Undeva departe regimentele armatei române erau date peste cap, visul lui Hitler începea să se năruie ca o cupolă imensă de nisip. Când desfăcu plicul în biroul său nu găsi decât ştiri şi articole despre mersul frontului, despre vitejia soldaţilor români, despre posibilităţile evoluţiei frontului în zilele şi săptămânile viitoare ale încleştărilor iminente. I le dădu pe toate lui Niki. De altfel acesta îi spuse că altă variantă nici nu există. Editorialul trebuia de asemenea scris de unul din ei pentru că Şeful dăduse telefon şi spuse că pentru mâine nu poate să dea un editorial.

— Luki, mă întreabă ce-ţi mai face umărul? Şi dacă este adevărat că tu eşti Ştefan acela cu adevărat?

Ştefan îl privi pe Niki strângându-şi ochii, ca şi cum l-ar fi durut de la soare. Spunea de fapt, chiar aşa să fie? Sau făcea el, Niki mişto de el?

— Spune-i că umărul există, că nu se mai zbate, dar că eu nu mai exist.

Era tot una din propoziţiile lui teribiliste care se dovedeau nu atât enigmatice cât profunde.

— Oare aşa să fie? se miră Niki. Hai mai bine la treabă.

IX Citind materialele care-i veneau, în câteva zile Ştefan Paul reuşi să-şi contureze în minte întreaga evoluţie a războiului de până atunci. Dacă Ordinul de atac din 21/22 Iunie 1941 sunase astfel: Ostaşi, „V-am făgăduit din prima zi a noii domnii şi a luptei mele naţionale să vă duc la biruinţă.

Să şterg pata de dezonoare din cartea neamului şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleţii noştri.

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoşeşti şi a bisericii, lupta pentru vetrele şi altarele româneşti de totdeauna”.

Iată că la sfârşitul lunii iulie 1941 pământul strămoşesc al Basarabiei şi Bucovinei era eliberat şi făgăduinţa Generalului părea că se împlinise.

Era, aşa după cum se ştie, doar o părere a destinului. Malurile pleşuve ale Nistrului, cu pantele ca nişte braţe întinse, păreau că se trezesc dintr-un somn milenar să-i primească pe soldaţii români. Cei care l-au însoţit pe general, acesta o dată ajuns pe malul marelui râu românesc de la răsărit, au povestit că l-au auzit răsuflând uşurat. Aşa cum stătea pe un tumul, cu binoclu la ochi întors către pământul strămoşesc, l-au auzit pe general oftând fericit. „Să termin o dată războiul acesta, să încep să fac ordine în ţară şi să pun toată lumea la lucru.”

Cei care au fost în preajma Generalului în aceste zile au fost convinşi că războiul pentru noi se sfârşise. Acesta a fost gândul Conducătorului. Aşa se şi explică faptul că a doua zi după ce a fost atinsă unda albastră a Nistrului, generalul a dat ordine de demobilizare şi întoarcere în ţară a două divizii de infanterie. Generalul Ion Antonescu a ţinut, ca gestul să fie şi mai elocvent, să însoţească, la comanda celor două divizii, întoarcerea lor în ţară. Dar dacă în cugetul generalului războiul luase sfârşit pentru noi la sfruntările Nistrului, destinul nu hotărâse tot astfel.

Frontul german se rostogolea spre est cu o viteză de necrezut. „În timp ce armata română ducea lupte zi de zi rezistând cu dârzenie, trupele germane călcau în înaintare zeci de kilometri zilnic. Germanii încercuiesc şi capturează, la Bialystok importante trupe sovietice, iar la Minsk, unde ajung la 28 iunie, după şase zile de la începutul ofensivei, când românii duceau încă grele lupte pe lângă frontieră, capturează două divizii. Câteva zile mai târziu germanii ajung la Berezina, fără ca sovieticii să poată organiza o rezistenţă închegată. În sectorul de sud al frontului, de asemenea s-au produs înaintări spectaculoase, ocupându-se Jitomir, la 9 iulie, şi punând în pericol Kievul, ameninţând să încercuiască grosul forţelor sovietice ucrainiene, care apăruseră pe flancul drept al grupului de centru german.

La 16 iulie, unităţi de avangardă ale Grupului centru von Book au ajuns la periferiile Smolenskului, unde au întâmpinat o rezistenţă neobişnuit de puternică. Smolenskul este cucerit după grele lupte, dar la jumătatea lunii august, când trupele româneşti atinseseră Nistrul, trupele germane sunt oprite la 30 Km de Smolensk de o rezistenţă puternică sovietică. Trupele germane reuşiseră deci ca, în intervalul de două luni, să înainteze peste

700 Km în teritoriul inamic, dând lupte şi înregistrând succese remarcabile, în timp ce trupele române, au pătruns numai o sută de kilometri”.

Aceste date au fost consemnate într-un jurnal de campanie chiar de unul dintre ofiţerii din preajma lui Antonescu. Elemente care vorbeau de dorinţa Generalului Antonescu de a se sustrage războiului a găsit Ştefan Paul în relatările trimişilor speciali pe front, relatări apărute în mai multe ziare ale acelui moment. Pe tot parcursul celei de-a doua jumătăţi a anului 1941 frontul german, asemenea unei marei verzi, se rostogolise înspre est uneori cu o viteză ameţitoare. În acelaşi timp cei care conduceau de departe înaintarea acestei maree nu se gândiseră la toate problemele care aveau să se ivească pe parcurs.

Astfel că după marile încercuiri de la Bialystoc şi Minsk strategii armatei germane se treziseră în faţa unei situaţii cu totul imprevizibile. Trupele ruseşti încercuite la Bialystoc şi cele două divizii încercuite la Minsk nevoind să se predea, trupele germane se văzură puse în situaţia de a nu putea să mai înainteze.

În cazul în care ar fi înaintat, ar fi lăsat în spatele frontului două pungi infecţioase, două armate care ar fi atacat frontul german din spate, şi astfel diviziile germane în înaintarea lor s-ar fi văzut prinse între două fronturi. Nimic mai periculos pentru armata germană.

În acelaşi timp, conducătorii armatei germane descoperiseră un fapt cu totul inedit ţinând de războiul modern, mai ales de acel tip de război pe care îl ducea Fuhrerul, şi anume război blitz, războiul rapid.

Armata germană, împreună cu diviziile maghiare, italiene, şi cele două divizii româneşti în înaintarea lor rapidă, acoperind în fiecare zi, uneori zeci de kilometri, trecând peste localităţi asemenea unui val lung de sute şi mii de kilometri, lăsaseră în urma lor zeci şi sute de localităţi în care era nevoie ca noua stăpânire să-şi pună oamenii ei. Localităţile rămase în urma frontului, având populaţii de zeci de mii de locuitori, sau chiar de sute de mii de locuitori, în mod normal ar fi trebuit să fie controlate, organizate de germani, de noile autorităţi. Şi se găsiseră de fiecare dată oameni dornici să colaboreze cu inamicul, pentru că aceste autorităţi trebuiau să fie loiale cuceritorilor. Întreprinderile trebuiau puse pe picioare ca să lucreze de acum pentru cuceritori. Să producă deci pentru armata germană.

Or lucrul acesta cerea o forţă de organizare imensă. Hitler ar fi avut nevoie de armate întregi care să se ocupe numai de lucrul acesta. Or nemţii făcuseră o greşeală capitală. Şi iată care era această greşeală. Se întâmplase de multe ori, mai ales în localităţile Ucrainei, dar şi în Bielorusia, ca după cucerirea sau încercuirea unor aşezări, populaţia locală să-i primească pe noii cuceritori ca pe nişte eliberatori. Au fost

localităţi în care soldaţii germani au fost primiţi cu braţele deschise, cu pâine şi sare, cu flori. Capii armatei germane, îndeosebi Hitler, ar fi trebuit să speculeze, să fructifice în favoarea lor acest lucru. Consilierii Fuhrerului trebuiau să fi sesizat acest fapt benefic pentru armata germană. Ceea ce nu s-a întâmplat şi aceasta a fost una din marile greşeli ale capilor Germaniei. Din păcate Germania avea un singur cap şi acesta, după victoriile fulger, obţinute cu mare uşurinţă, îşi pierduse minţile.

Capul Germaniei îşi pierduse de fapt demult capul îmbătat de Puterea lui nemăsurată, obţinută cu uşurinţă. Victoriile îl îmbătaseră pe Hitler, şi această beţie avea să-l nenorocească şi pe el şi Germania, ca şi pe zeci de milioane de oameni total nevinovaţi. Aşa cum ar fi fost şi normal, dacă nemţii ar fi speculat faptul că în multe localităţi ale Uniunii Sovietice, după două decenii de barbarie comunistă, ei fuseseră primiţi ca eliberatori, poate că războiul, spun unii strategi, ar fi fost câştigat de cei care îl începuseră. Asta ar fi trebuit ei să fie cu adevărat, nişte eliberatori, oameni civilizaţi, care vin să salveze Rusia din chingile Gulagului comunist.

Însă lui Hitler, în nebunia lui, îmbătat fiind de victorii şi de glorie, nu-i venise ideea aceasta. Sau cum a spus un strateg mai târziu: nu-i picase fisa. Ce era această fisă? O idee care trebuia să treacă prin mintea unui neamţ. Şi dacă acest neamţ era un general, care să i-o fi transmis lui Hitler, iar acesta să fi deschis ochii, alta ar fi fost situaţia războiului. Alta ar fi fost situaţia Germaniei, şi chiar a acestui mare nebun al secolului XX, cel mai barbar dintre toate veacurile istoriei umanităţii, de la începuturile ei până astăzi. Acest nebun care a fost Hitler. Se adevereşte cu acest fapt concluzia, că uneori o idee genială, (care trebuie bineînţeles, ca să fie genială, să fie şi umană, ori în capul acestui scelerat nu putea încăpea o asemenea idee) poate să câştige singură un război şi să schimbe destinul unui popor.

În înaintarea lor vijelioasă în stepele nesfârşite ale Rusiei, abia după ce era de acum foarte târziu, descopereau un nou şi teribil concept militar, şi anume „puterea de fagocitare a unei armate”. Ce era această putere de fagocitare a unei armate nemţii descopereau pe pielea lor suferind pierderi uriaşe. Făcând tâmpenia (oare dacă Hitler era ca acea pasăre sinucigaşă din Delta Dunării, cu soldaţii şi generalii germani, cu savanţii, cu scriitorii germani, care puteau să spună că ei reprezentau Germania în acel moment al istoriei lor, şi acest fapt este adevărat, cu ei ce se întâmplase?) de a se purta cu populaţia aşezărilor şi a oraşelor cucerite ca nişte barbari (era desigur vorba de o nouă barbarie, cu atât mai periculoasă cu cât această barbarie se făcea cu cele mai distrugătoare arme pe care le descoperise şi le perfecţionase ştiinţa vremii.), ele acele populaţii ucrainiene, bieloruse, sau ruse, se treziseră ca dintr-un coşmar.

Trăiseră până atunci într-un coşmar, având tot timpul iluzia nefastă că vine cineva, o forţă divină, să-i scape, în sfârşit, după atâta chin de acest coşmar.

Vai, şi din păcate se treziseră într-un coşmar şi mai îngrozitor. (Într-una din zile, fiind singur în Biroul său, Ştefan Paul se întrebase deodată cu glas tare, dacă nu cumva Istoria omenirii nu este altceva decât o permanentă ieşire dintr-un coşmar şi o continuă intrare într-un alt coşmar şi mai mare?) În această situaţie capacitatea de fagocitare a armatei germane, capacitatea de a integra populaţiile cucerite într-un spaţiu, întro structură socială productivă, normală şi loială Germaniei, care să ajute armata germană în înaintarea ei către răsărit, să se poată sprijini pe această populaţie fagocitată, ea, deci, această capacitate de fagocitare se dovedise a fi nulă. Armata germană se trezise brusc ca şi cum s-ar fi aflat pe un munte de dinamită.

Pentru că în spatele ei începuseră să se dezvolte mişcările de partizani, care la rândul lor cereau o altă armată

germană să le anihileze.

X După prima săptămână de când rămăsese la conducerea ziarului, Ştefan Paul se trezi extenuat. După euforia aceea de la început şi după ce avusese câtva timp impresia, şi chiar trăise această stare tonică şi reconfortantă, că este un băiat inteligent şi descurcăreţ, acum parcă se înfundase brusc într-un golf de ceaţă. Pe front se întâmplau lucruri dramatice, nemţii fuseseră învinşi în faţa Moscovei şi pentru un moment soarta războiului se clătina într-o parte şi în alta.

Avea senzaţia că dinspre stepele Rusiei începe să sufle un vânt mirosind a cadavre şi a prevestiri nenorocitoare. În acelaşi timp, lucru pe care nu-l mai trăise până acum, simţea răsuflarea dulce, fierbinte a satului său din care tocmai plecase. Se mai întâmplase şi altceva cu el, fapt care în loc să-l bucure, îl speriase. Îl pusese în situaţia să-şi simtă sufletul plin de o nelinişte umedă şi tulbure, care îl făcea să se simtă vinovat şi în acelaşi timp ameninţat.

I se întâmplase un lucru gingaş şi brutal. Dureros de brutal. Se îndrăgostise de funcţionara de la Serviciul de presă al Mareşalului. Pur şi simplu se trezise deodată îndrăgostit (îndrăgostit rău de tot, cum se pomenise vorbind singur cu el în gând). Hm, îşi spusese, parcă aş fi un căţeluş cu care se joacă Destinul. Ce-i trebuia lui acum, când temeliile lumii se surpă, când pe front şi în Europa mor sute de mii de oameni zilnic să se îndrăgostească? Ceva în fiinţa lui (vocea din el încă nu se rostise, tăcuse până acum) simţise, intuise că aici era vorba de un joc ascuns al destinului. În acelaşi timp trăia acest sentiment ca pe ceva impudic, imoral.

Nu avea voie să se gândească la domnişoara Eleonora, cel puţin aşa se prezentase acea tânără şi nespus de frumoasă funcţionară a Serviciului de presă al Mareşalului, pentru că a treia zi de când mergea să ridice corespondenţa nu se mai arătase atât de oficială (oficială nu fusese ea nici la început, când îl uimiseră degetele ei delicate, lichide şi

chipul migdalat), ba mai mult, îl invitase la o cafea chiar în acel birou, aşezându-se amândoi în cele două fotolii, invitat fiind să converseze. Se mirase că un tânăr, „atât de tânăr”, putea să conducă un ziar şi chiar să facă un ziar atât de bun. Ei, na, e-te-te, era bun! Cu ce era mai bun decât înainte când se ocupa de el Patriciu? Nu era mi bun deloc, ba lui i se părea dimpotrivă.

Şeful era la Predeal cu fiica lui, se recreau, schiau. Ţinea neapărat să fie alături de ea după lovitura pe care o primise în dragoste de la acel fiu (care neapărat trebuie să fi fost un îngâmfat) al proprietarului restaurantului Capşa, unde se înghesuia, din câte ştia el, lumea literară şi artistică a Bucureştiului, dar mai ales tinerii de vârsta lui, care debutaseră în anii aceia ai începutului războiului. Apoi publicând în revistele care apăreau în acea vreme, se treziseră pe nesimţite poeţi şi prozatori consacraţi, ca Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Miron Raud Paraschivescu, Ion Caraion, Virgil Iernuca, şi alţii. Erau mulţi aceşti poeţi şi prozatorii care bătuseră la porţile literaturii şi care, iată, intraseră.

Domnişoara Eleonora (Eleonora şi cum o mai fi chemând-o? se pomenise întrebându-se.) îl invita, oarecum sfioasă, în orice caz purtându-se admirabil, adică dând dovadă de ceea ce se cheamă o bună creştere, să stea la o cafea şi să discute. La început se simţise „zăpăcit”, intimidat de atâta frumuseţe câtă se revărsa pe chipul ei. Frumuseţe şi gingăşie, un efluviu de inefabil, de lumină dulce şi uleioasă. De fiecare dată când se pierdea îşi simţea sufletul agăţându-se mic şi tremurând de chipul ei.

La un moment dat, simţind acea arsură a sufletului pe care numai un îndrăgostit o simte când ochii fetei de care este îndrăgostit se opresc să odihnească în ochii lui, îşi lăsă privirea în jos. Se apucă să povestească, şi o făcu simţindu-şi sufletul din ce în ce mai uşor, cum se face un ziar.

Există o ştiinţă şi o artă de a face un ziar, şi domnul Grigore Patriciu avea această ştiinţă, acest al şaselea simţ.

Pe nesimţite, numai găsindu-se în atmosfera redacţiei, învăţase şi el, tot din instinct, să facă ziarul. Însă el visează la altceva, care este dincolo de gazetărie. Şi gazetăria este un lucru foarte serios şi profund. Un mare gazetar poate să electrizeze o epocă, un popor, poate să-l educe, să-l lumineze, să-i arate cale pe care trebuie să meargă. De ce primejdii trebuie să se păzească.

Pentru aceasta gazetarul respectiv trebuie să vrăjească verbul, să electrizeze cuvântul, să înmiresmeze adjectivul. Să dea culoare şi muzică, nu? mai ales muzică, textului, frazei, să dea o forţă teribilă ideilor, gândurilor lui. Într-o epocă precum este aceasta, articolul gazetarului, al marelui gazetar, trebuie să despice firul grelelor probleme pe care istoria le pune unui popor. Trebuie să ilumineze zările, drumul spre orizontul în care va păşi în momentul istoric următor societatea omenească. Este un mare lucru să fii „acel gazetar de geniu”, cum a fost la noi Eminescu. Desigur şi Goga şi Iorga au fost mari gazetari, dar parcă n-au avut puterea de pătrundere a autorului Luceafărului. Goga a avut însă un suflu tragic, emoţionant, însufleţitor, ceva care venea ca şi poezia lui din adâncul fiinţei acestui neam, atât de strivit, de copleşit şi de îndurerat. În politică însă n-a fost inspirat. A fost prea pasional.

El, (adică el, Ştefan Paul) crede că n-o să fie un mare gazetar, destinul lui, sau cel puţin aşa simte el, este să fie scriitor. Tocmai de aceea, şi asta cu câteva luni în urmă, a avut o astfel de revelaţie, ca şi cum romanul sar plămădi, ar fi început să se plămădească acolo, în adâncul lui. Acestea sunt însă lucruri prea intime şi profunde despre care este greu să te pronunţi.

Domnişoara Eleonora îl ascultase pierdută. Când Ştefan se uită, fără saşi dea seama la ceas, rămase surprins să vadă că trecuseră aproape două ore de când stătea de vorbă cu funcţionara aceasta de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, de care se îndrăgostise fără să-şi dea seama, şi despre care ştia că se îndrăgostise rău de tot. Tânăra funcţionară cu

expresia aceea inefabilă pe chip ridică ochii şi-l privi sfioasă, şi în acelaşi timp ca şi cum şi-ar fi cerut scuze. Liniştea se lăsă subţire şi mătăsoasă, ca o boare în biroul în care se aflau. Era ca o vrajă care-i ţinea pe amândoi la un loc.

A fost foarte frumos tot ce-aţi spus, şopti tânăra într-un târziu.

Ştefan Paul se mai uită odată la ceas.

O, la, la. Întârziase prea mult timp. Îşi ceru scuze că profitase atât de mult timp de ospitalitatea gazdei şi se pregăti să plece.

— Dimpotrivă, eu am fost cea încântată, îi surâse domnişoara. M-aş fi bucurat dacă şi cafeaua v-a plăcut.

Îi plăcuse (aiurea, nici nu se gândise ce bea, el era ţăran, un ţăran tânăr şi încrezător în el, poposit în universul oraşului), da, fusese foarte bună, dăduse el din cap, în timp ce se pregătea să plece.

— Mă bucur, surâse fericită Afrodita, cu chipul atât de fraged, din Palatul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, care trăia în imediata apropiere a Mareşalului.

Când se văzu afară în lumina zilei, un soare cu dinţi de sfârşit de ianuarie se întrevedea prin perdeaua subţire de nori, îşi simţi inima bătând fericită şi un fel de nisip luminos îi cuprinsese creierii, de la starea aceea de euforie care-i inundase întreaga fiinţă. Da, era fericit că era îndrăgostit şi totodată conştiinţa lui îi spunea că ce face şi ce trăieşte el este o impietate. În satul lui, Siliştea-Gumeşti, îl iubeau trei fiinţe minunate.

Şi, iată, el se îndrăgostise acum de-a patra femeie. Îl rugă pe şofer să oprească la o biserică. Acesta opri în faţa bisericii Stavropeles. Ştefan intră înconvoiat în micuţa şi afumata biserică, având un trecut atât de frumos. Cumpără la intrare o lumânare. O aprinse şi cu ea în mână îngenunche în faţa unei icoane: Doamne, mă sperie acest lucru. Eu, prin firea lucrurilor, nu sunt decât un ţăran venit la oraş. Un intelectual ţăran.

Lucrul acesta îl simt foarte bine. Ţăranul român n-a fost niciodată un Don Juan. Ce se întâmplă cu mine? Ai milă, Doamne, de mine!

Îndrăgostindu-mă, am senzaţia că mă risipesc, că îmi pierd identitatea.

Că am păcătuit şi acum mă aşteaptă pedeapsa! Nenorocul! Blestemul!

Se gândi că cel mai bun lucru ar fi să se căsătorească, aşa cum şi vorbiseră, cu Didina, ei să-I fie credincios, pentru că este o fiinţă atât de frumoasă, şi pe care se putea baza!

XI Mai ales după poticnirile armatei germane, după prima mare înfrângere suferită în faţa Moscovei, Ştefan aveau o impresie ciudată. Ca şi cum ar fi început să sufle dinspre nesfârşitele stepe un suflu al morţii. În biroul lui îşi aşezase o hartă pe peretele de la nord, iar pe hartă însemna cu un bold şi cu o mică bucată de hârtie albastră sau roşie victoriile şi înfrângerile (cu roşie erau însemnate localităţile sau forţele armatei sovietice).

Mai putea acum la sfârşitul lui ianuarie 1942 să mai fie războiul câştigat de nemţi? Aceasta era întrebarea. Însă dincolo de această întrebare el voia să înţeleagă. Ce să înţeleagă? Era în el o sete extraordinară şi tragică de a înţelege. Şi erau o mulţime de lucruri care trebuia înţelese.

Însă ciudat, cel puţin în presă, începând cu corespondenţii de front, şi Ziua avea doi asemenea corespondenţi care însoţeau trupele româneşti în primele linii ale frontului, toată lumea alerga după ştiri. S-a dat în cutare localitate, Zamiteli, Krasnovorsk, (aici putea intra orice localitate) o bătălie şi care este rezultatul acelei bătălii? Aha, au învins nemţii, iar se aprindeau în sufletele celor care credeau că Hitler este numai omul victoriilor, speranţele. Au învins ruşii nu-i nimic, o dată cu venirea primăverii, nemţii vor relua ofensiva.

În realitate, şi Ştefan încerca să găsească tocmai aceste raţiuni care ţineau de temelia fenomenului, Hitler era învins încă de la începutul declanşării războiului. Acest adevăr,

mai târziu însă avea să-l vadă într-o altă lumină şi mai cumplită, şi mai profundă. Dintr-o discuţie avută cu George Magherescu, unul din ofiţerii din anturajul Conducătorului Statului român, care a avut loc chiar în biroul de la parter al Preşedinţiei, de unde Ştefan Paul îşi ridica materialele de presă puse la dispoziţie de frumoasa funcţionară (care era, din câte înţelesese el, şi un fel de stenodactilografă a Mareşalului), într-o discuţie la o cafea, servită de distinsa gazdă, înţelesese că Hitler mai săvârşise încă o greşală, la fel de mare ca cea despre care am vorbit mai sus." „Dar pentru ca tabloul să capete cât mai precise contururi, mai trebuie ca pe lângă aceşti factori negativi, care aparţineau inamicului, să intervină şi cei proprii, pentru că la împlinirea unui dezastru nu-i de ajuns să contribuie numai cauze externe: mai trebuie să intervină şi factori proprii, şi în cazul de faţă, acest factor propriu a fost înalta conducere militară, în persoana lui Hitler, care a ordonat modificarea planului „Barbarosa", prin renunţarea la obiectivul principal, Moscova. Şi a desemnat ca principal obiectiv Leningradul", a spus colonelul Magherescu, aprinzându-şi, fără să se grăbească deloc, ţigara.

— Aş vrea să înţeleg şi mai clar, domnule Colonel, în ce a constat greşeala aceasta, l-a rugat Ştefan Paul pe ofiţerul care era un fel de „strateg" al Mareşalului. Adică la Biroul operativ al Mareşalului ţinea o hartă cu steguleţe (aşa cum făcea el), astfel că în orice moment situaţia pe teatrul de operaţii era cunoscută în cele mai mici detalii.

Şi mai clar, îşi înclină colonelul Magherescu fruntea. „În al doilea rând Hitler a hotărât îndreptarea loviturii principale către sud, spre Ucraina, declarând că materiile prime şi agricultura Ucrainei sunt principale pentru Germania, şi Crimeea, portavionul sovietic pentru atacarea regiunii petroliere româneşti, trebuie să fie neutralizată. Această greşeală „fatală" a lui Hitler, fatală, sublinie apăsat colonelul Magherescu, trimitea două armate şi un grup de tancuri în sud, renunţând la ocuparea Moscovei."

Bine, dar generalii săi nu l-au avertizat că face o greşeală enormă

— Din păcate Hitler se consideră geniu militar, clătină colonelul din cap cu tristeţe. Cel mai mare duşman al lui Hitler, dragul meu, este el însuşi. Pentru că altfel are generali capabili.

Ştefan Paul se ridicase să plece. Şi când te gândeşti că discuţia aceasta avea loc chiar în sediul Preşedinţiei. Tânărul ziarist de la Ziua se gândi că aceste concluzii ale Colonelului erau rezultatul analizelor operaţionale, ale discuţiilor cu Mareşalul. Iată, de câte ori intra în clădirea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, avea, aproape senzorial impresia că „sufletul" lui, al Mareşalului se află acolo în clădire, că îl vede pe el cum urcă scările, cum înaintează. Era desigur efectul unei închipuiri. În ziua următoare domnişoara Eleonora (ea îl rugase să-i spună Nora, iar eu v-aş ruga să-mi permiteţi să vă spun pe numele mic.), care era uimitor de informată, îl invită din nou la cafea. Ciudat era faptul că în timp ce ei stăteau la cafea nu venea nimeni de la nici un ziar să-şi ridice materialele de presă.

Bun, de acord, îi răspunsese. Deci puteţi să-mi spuneţi Ştefan.

Un timp se lăsase o linişte albă, o linişte de spital. Pe hol, sau mai departe, pe caldarâm se auzeau din când în când paşii ofiţerilor. Ştii ce mă interesează pe mine Nora? Dincolo de prăpădul, de iadul pe care l-a declanşat acest război, dincolo de spectaculozitatea şi monstruozitatea acestui război, care mi se pare aproape ireală, dincolo de toate acestea, mă interesează să înţeleg.

— Ce să înţelegi, Ştefane? Nu este de înţeles nimic. Mareşalul nu putea să nu se angajeze în acest război, pentru că altfel nu mai câştigam noi Ardealul de Nord, Basarabia şi Bucovina şi cele două judeţe din sud niciodată. El n-ar fi vrut desigur, pentru nimic în lume, să se angajeze în acest război, dar n-a avut ce face. Cât despre problema

de partea cui să fii, aici există trei soluţii la această problemă, trei răspunsuri.

Ştefan Paul o privea cu atenţie, uimit şi el de adâncimea şi realismul analizei pe care o făcea tânăra funcţionară. Frumuseţea deosebită a tinerei femei, felul ei stilat de a se purta îl făcuseră să-şi formeze o imagine falsă despre ea. Cum începuse să vorbească despre lucruri mai importante şi complexe, cum erau acestea, în care generali cu ani de zile de experienţă şi raţionamente militare nu puteau să vadă limpede, punând suflet în ceea ce spunea, descoperea brusc (când aceste imagini despre un om se schimbă dintr-o dată ai o stare de fantastic) că în faţa lui are o tânără inteligentă, a cărei minte poate să pătrundă într-un strat mai profund al realităţii.

— Păi gândeşte-te şi tu, Ştefan, ce posibilităţi îi oferea: unu), istoria, mareşalului, doi) poporul român, sau mai bine zis societatea românească a acestui moment istoric, şi în al treilea rând el însuşi ce posibilitate îi oferea poporului său? Să ne imaginăm că Mareşalul s-ar fi opus lui Hitler, aşa cum au făcut sârbii. Ţara ar fi fost bombardată, oraşele ar fi fost transformate în ruine, populaţia bombardată, pur şi simplu poporul acesta ar fi fost măcelărit. Deci această alternativă este exclusă.

— A doua soluţie pe care i-o oferea Istoria, spun istoria cu I mare, aici funcţionara teribil de frumoasă de la serviciu de presă al Mareşalului îşi ridică în sus arătătorul, care era? Să treacă de partea ruşilor. Sau a englezilor. Eu te întreb, şi îl întreb pe orice om cu minte normală, este posibilă o asemenea soluţie? Ar fi putut domnul Mareşal să facă lucrul acesta? Şi în sfârşit, trase ea aer în piept, adânc, ar fi existat cea de-a treia soluţie, să rămână neutru. Ei bine, dacă în primul război mondial noi am fi rămas neutri n-am fi făcut niciodată România Mare. Şi apoi, dacă în primul război, în Războiul de Întregire, căci pentru noi aşa ar trebui să se numească acest război, de Întregire, noi am

putut să rămânem doi ani neutri, ei bine în acest război noi n-am fi rămas neutri nici măcar o secundă.

În acest moment se lăsă brusc liniştea. Nici măcar nu se mai auzeau paşi în holul de la parter al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri.

De ce? se pomeni întrebând în şoaptă Ştefan, uimit şi fascinat de noua imagine a funcţionarei. Inteligenţa tinerei femei parcă îi atenuase, nu din frumuseţea chipului, nu, pentru că tot frumoasă i se părea şi acum, ci din misterul, diafanitatea, frăgezimea, din feminitatea acestei frumuseţi. Lucrul acesta era limpede în mintea lui, ceva îi fusese luat acelui chip de dinainte, care-l fascinase pe el. Ce-i fusese luat? Lucrul acesta îl intriga, însă acum îşi concentră atenţia ca să înţeleagă tot ce spune fata aceasta (pentru că la urma urmelor nu era şi ea decât tot o fată, ca şi Luki, ca şi Didina, ca şi Anghelina, ca şi Ioana, care are şi ea problemele ei.) frumoasă şi inteligentă.

Spun partidele că ar fi fost mai bine ca domnul Mareşal să fi adoptat (care partide, cine afirmase lucrul acesta? Întrebarea trecu prin mintea lui ca un trasor) soluţia neutralităţii? Aici tânăra funcţionară făcu o mică pauză părând că se gândeşte. Eu care îi cunosc bine de atâţia ani, şi care am fost în anii aceştia din urmă, şi i-am stenodactilografiat multe convorbiri, şi la urma urmelor multe gânduri, unele intime, pot să spun că domnul Mareşal, ca strateg, soluţia aceasta ar fi acceptat-o. Spun că ar fi acceptat-o şi ar fi optat pentru ea în primul rând. Nuanţa aceasta este foarte importantă, Ştefane, îşi ridică din nou tânăra funcţionară degetul în sus.

— Eu dacă aş fi fost în locul Mareşalului i-aş fi lăsat să se bată între ei, pe Hitler şi pe Stalin, până s-ar fi epuizat, şi la urmă mi-ar fi fost uşor să-mi impun punctul de vedere. (În momentul acesta îi veni în minte imaginea frontului, iar în tranşee văzu chipurile lui Paraschiv şi ale lui Nilă, exact aşa cum erau ele, nici îngrozite nici uimite. Brr, se cutremură, ca să reuşească să-şi menţină atenţia trează).

— Hm, Ştefane, zâmbi Nora, (nu-l rugase ea să-i spună pe nume?).

Află că acesta a fost gândul iniţial, repet, iniţial al domnului Mareşal. E una dintre cele mai mari minţi în domeniul strategiei. La ora actuală, nu eu o spun, au afirmat lucrul acesta generalii nemţi, Europa nu are strategi militari de înălţimea lui. Aici, tânăra funcţionară, făcu iar o pauză. Ca şi cum cel care asculta ar fi avut nevoie de timp ca să bage la cap ce spusese ea.

— Înţeleg, şopti Ştefan. Ce curios! Cuvintele acestea ieşiseră singure, libere din fiinţa lui, ca şi cum ele chiar ar fi fost libere pe lumea aceasta. În acelaşi timp era uimit ce repede se obişnuise cu noul chip al Norei, ca şi de faptul că trăia starea ca şi cum ar fi prieteni.

— Ascută-mă, Ştefane. Domnul Mareşal a studiat multe strategii.

Cunoaşte bine strategiile militare prin care poporul român a reuşit să supravieţuiască în istorie. El la această strategie s-ar fi gândit întâi. În primul rând. Aici Nora ridică iarăşi degetul în sus. El ar fi vrut să-şi ferească poporul, să obţină provinciile luate cu japca fără să tragă nici măcar un glonţ, fără să moară nici un om. Tânăra funcţionară îl privi în ochi, calmă, gravă. Eu cunosc bine acest gând. L-am auzit mărturisit de gura lui de multe ori. Şi l-am notat. Dar aşa ceva nu s-a putut, Ştefane. (îi spunea Ştefan ca şi cum ar fi fost colegi ori prieteni de demult).

De ce? se miră din nou Ştefan Paul, de fapt nu el se mirase, ci gândul acela din el, care trăia acolo în adâncul lui, iar când nu se aştepta se trezea şi vorbea singur. Uneori vorbind prin vocea pe care el o auzise de atâtea ori răsărind din el, se pomenea spunând adevărul tocmai la timpul potrivit.

Domnule Paul (cuvintele parcă îi zgâriară sufletul), dragă Ştefan. (hopa, se trezi din nou gândul, una caldă una rece). Când Hitler ne-a luat Ardealul de Nord să-l dea ungurilor, din clipa aceea cu gestul acesta a făcut două lucruri: unu,

ne-a făcut să fim la mâna lui, adică vedeţi să fiţi cuminţi, voi, românilor, că eu v-am luat Ardealul, eu vi-l dau. Şi cu aceasta de fapt vă transmit ideea că sunteţi la mâna mea. Obişnuiţi-vă cu lucrul acesta. În al doilea rând, când Hitler a decis să ne ia Ardealul şi sal dea ungurilor, el a ştiut foarte bine că în momentul acela ne-a şi băgat în război împotriva ruşilor. Cu noi Hitler a lucrat genial. Dacă ar fi lucrat la fel şi cu polonezii Anul nou 1942 Hitler l-ar fi sărbătorit la Moscova.

Acolo ar fi sărbătorit Revelionul. Şi victoria lui, globală, reţine, globală, ar fi fost definitivă.

— Stai aşa, Nora. Nu trece mai departe. Nu ştiu ce am, cred că sunt obosit, sau am fost prea concentrat la ceea ce ai spus tu, ai zis că a lucrat prost cu polonezii şi cu noi a lucrat genial?

— Păi da. Simplu. Ce-a făcut cu Polonia? Cam ce a făcut şi cu noi, nu? Prin Pactul Ribentrop-Molotov (hopa, acesta ce mai e, se trezi brusc gândul acela din el, ia să fiu eu mai precaut) Hitler şi Stalin au împărţit Polonia, unul a luat jumătate şi altul jumătate. Apoi Hitler, pentru că aşa a început acest război, cu atacarea, cu bombardarea Poloniei, a atacat Polonia… Prin acest act Hitler şi-ar fi făcut din poporul polonez un duşman. Poporul polonez nu este orice popor, un popor şi el acolo. Este un popor de mari patrioţi. Or lui Hitler dacă-i dădea în gând ideea aceasta, să-şi facă din poporul polonez un aliat împotriva ruşilor, aşa cum a reuşit să-şi facă din români, astăzi, de fapt din noiembrie, războiul ar fi fost câştigat.

Şi terminat, şopti Ştefan Paul.

Nu. Terminat nu.

De ce, odată ce i-ar fi învins pe ruşi?

Vezi, asta nu s-a intuit, sau n-a fost privit până la capăt lucrul acesta. Oricât de multe greşeli a făcut până acum, şi va mai face şi de aici înainte, Hitler este un om cu vocaţia absolutului. E un vizionar. Orice sar spune, este unul din vizionarii teribili ai veacului său. Domnul Mareşal cunoaşte

acest lucru. Şi ca orice însetat autentic, de viziune, el nu poate decât să meargă până la capăt. Până la capătul capătului.

— Ce înseamnă capătul capătului? Toată lumea trăieşte cu impresia, cel puţin noi, românii, că dacă ruşii sunt bătuţi, şi războiul se termină, noi am scăpat. Soldaţii vin acasă şi poporul o să-şi reia viaţa.

Adică ţăranii or să are şi să semene, muncitorii or să muncească, intelectualii or să-şi vadă de cărţile lor şi de şcolile şi facultăţile lor.

Tânăra funcţionară, stenodactilografa Mareşalului, îl privea cu milă.

Cu un fel de milă amestecată cu dragoste.

Ştefane, vorbi ea încet, Mareşalul nu şi-a făcut din poporul lui o turmă de care nu ţine cont, pentru el poporul român contează, dar fii sigur că pentru Stalin şi pentru Hitler, popoarele nu contează. Şi nici pentru domnul Churchill şi Rooswelt popoarele acestea din Răsăritul Europei sau din Asia nu contează. Războiul, chiar dacă nemţii îi vor învinge pe ruşi, acum în iarna aceasta, ceea ce este imposibil, sau la vară, nu se va termina.

Abia de aici încolo va începe a doua, sau de fapt a treia fază a lui.

— Pentru că dacă i-ar învinge pe ruşi, ceea ce eu nu cred că este posibil (nu ştiu de ce avea el mai demult ideea aceasta în cap. Ideea se mula mai mult ca sigur pe o intuiţie, sau pe o prejudecată), s-ar întoarce în apus ca să-i bată pe englezi. Or ţinând cont de vitejia şi inteligenţa cu care englezii au ştiut să-şi apere mica lor insulă, parcă nu s-ar lăsa cuceriţi.

Şi aşa e, Ştefane. Sigur că Hitler s-ar concentra asupra englezilor, dar nu este adevărat că s-ar întoarce. Ar merge tot înainte.

Ştefan Paul făcu ochii mari.

— Adică unde înainte?

— Până la capătul capătului. Până când ei, germanii, şi japonezii, cu care se înţeleg perfect, vor pune mâna pe toată lumea. Pe întreg globul.

Atunci se va termina într-adevăr războiul acesta mondial. Şi în această situaţie lumea va avea un curs. În cazul în care vor câştiga ruşii, toată planeta, tot globul va deveni comunist. În cazul acesta lumea va avea un alt curs. Poate mai grav, poate mult mai rău. Liniştea se lăsă dintr-o dată, limpede, catifelată.

În clipa aceea Ştefan se gândi că ar putea afla mult mai multe lucruri de la fata asta, care a avut norocul să trăiască în preajma Mareşalului, să-i asculte pe generali discutând şi făcând analize ale situaţiilor de front. Ce înseamnă de pildă că Hitler ar merge înainte?

Nora, multe lucruri îmi scapă. Nu înţeleg. Ca să afirmi lucrurile acestea trebuie să te bazezi pe ceva, să existe o analiză, date certe...

— Există, Ştefane, şi Nora se ridică şi deschise cu o cheiţă unul din cele trei fişete de metal care se găseau în Birou. Luă un dosar apoi se aşeză pe locul pe care se aflase şi mai înainte. Acesta este un Raport de analiză, făcut de unul dintre ofiţerii Statului Major, aici Nora îi aruncă o privire îngrijorată, ca şi cum i-ar fi spus, vezi că astea sunt materiale secrete, nu ne jucăm cu asta. Sper că ai înţeles, Ştefane, că acestea sunt materiale secrete, şi ceea ce discutăm noi, trebuie să rămână numai aici.

— Fără nici o grijă, Nora, o asigură ziaristul imediat. Sunt foarte conştient de lucrul acesta. (e totuşi de mirare cum chiar în sediul Preşedenţiei Consiliului de Miniştri ei discutau lucruri atât de grave şi de periculoase. Nu cumva această Nora urmăreşte ceva?)

Fii atent, începu tânăra funcţionară de la Serviciul de presă al Mareşalului. O să-ţi citez din acest raport. „La această dată, scria cel care făcuse acest raport, este necesar să împrumutăm şi date istorice menite să ne dezvăluie într-adevăr grandioasa şi utopica concepţie a

planului lui Hitler. Socotind că după înfrângerea ruşilor, pentru ocuparea teritoriului nu-i vor trebuie decât circa 50 de divizii, restul de trupe îl are rezervat pentru intervenţia în Orientul Mijlociu. Nu trebuie uitată alianţa cu Japonia şi faptul că armata japoneză, victorioasă în Pacific, se apropia de graniţele Indiei, ameninţând forţele engleze de acolo. Coroborând acţiunile amiralului Canaris, care prin agenţii săi, stabilise un teren propice de pătrundere în micul Orient şi planurile de dezvoltare ale manevrei de pe coastele Africii, spre Egipt, a forţelor coloniale ale mareşalului Romel, şi cu ofensiva îndreptată prin Ucraina spre Caucaz, ele elucidează un plan vast de lovire a Angliei în India, de acord cu forţele japoneze. Iată un plan grandios care ne face să ne amintim de acela al lui Napoleon, înjghebat la Tilsit, când primea în audienţă pe ambasadorul şahului Persiei!

În această conjunctură, prezenţa celor 20 de divizii române, a unui corp de cavalerie independent şi a unui corp de vânători de munte, elita armatei noastre, exact pe direcţia dezvoltării noului front al ofensivei, nul poate lăsa indiferent pe Hitler, cu atât mai mult cu cât aceste forţe se află cu arma la picior pe obiectivul lor final. Războiul îşi dezvăluie astfel adâncimile sale şi orice efectiv de trupe îi este extrem de util lui Hitler”.

Aici Nora tăcu şi îşi ridică ochii de pe filă privindu-l cu înţeles.

Privirea ei îi spune de fapt: „acum ai înţeles, dragul meu? Ai înţeles de ce Mareşalul nu putea să se opună lui Hitler? Pentru că aici era vorba de marile jocuri ale lumii. Şi ale istoriei, ale destinului popoarelor. Expresia aceasta „marile jocuri ale lumii” i se agăţă parcă pe cutele memoriei.

Sunt în joc interese prea mari, jocul care a luat forma războiului necruţător, purtat de forţe prea cumplite, nu mai făcea posibilă rămânerea României în expectativă, fie ea şi una strategică. Pentru aceasta trebuia să fii un popor de 50 sau 60 de milioane de locuitori, cu o armată puternică, ce

se sprijinea pe o economie de asemenea puternică. Abia în cazul acesta ai fi putut să stai deoparte. Mareşalul ar fi putut să spună, domnule Hitler, nu este bine să-mi iei Ardealul de Nord, adică să rupi din trupul ţării mele nici cea mai mică bucăţică, pentru că eu sunt mare, sunt şi eu puternic. Îţi ofer o soluţie mai convenabilă decât aceea de a-mi lua Ardealul ca să mă bagi pe mine în război împotriva ruşilor alături de dumneata.

„Ei, ce soluţie?" l-ar fi întrebat în cazul acesta Hitler. Care spui dumneata că este această soluţie, care îmi convine şi mie şi dumitale (presupunând că acest Hitler va vorbi cu acelaşi respect cu Mareşalul)?

Hai să vedem. Această soluţie, i-ar fi răspuns Antonescu, este aceasta, dumneata te duci în răsărit şi te lupţi cu Stalin, adică îţi vezi de treaba dumitale, iar pe mine mă laşi în pace. Poporul meu a fost prea chinuit, toată istoria, ca să nu-l las şi pe el să-şi tragă puţin sufletul. Te lupţi cu Stalin, în acelaşi timp dacă ai nevoie de ajutorul meu eu te ajut, bineînţeles contra cost. În schimb dumneata, domnule Hitler, după ce îl vei învinge pe acel Stalin nu te vei atinge în continuare de mine. Şi vom trăi în pace după aceea mult şi bine.

Aşa s-ar fi putut întâmpla, lucrurile se puteau desfăşura şi aşa, cu condiţia ca România să nu fie un stat de numai 18 milioane de locuitori.

Aflate între Marea Putere expansivă din răsărit, Rusia Sovietică şi între războinicul popor german, între două mari popoare imperialiste, belicoase, mai ales acum când la conducerea lor veniseră doi nebuni care le aţâţau şi mai rău, România şi Polonia fuseseră împărţite.

La cârma României se găsise un General cinstit şi patriot, care pe deasupra mai era şi un strateg de renume în timpul în care trăia el, şi nu era nici un om politic prost (adică nu era un sforar, unul din acei oameni politici setos de putere, victimă a acestei boli, care este setea de putere), ba dimpotrivă, ca politician era aşezat, gândea simplu şi

ţărăneşte. Aşa se face că acest general a făcut ca România să nu aibă soarta Poloniei.

Cu o ţară împărţită între cei doi mari lupi ai veacului, Rusia sovietică şi Germania, el găsise o soluţie, nu cea mai bună, desigur, dar una prin care putea ca ţara lui să supravieţuiască, să îşi deschidă o cale în istorie, luând parte bineînţeles la un război, după care se putea ivi, cu ajutorul lui Dumnezeu, speranţa.

— Ce e, Ştefane, la ce te gândeşti?

Tresări, se sperie, şi ochii îi rămaseră agăţaţi de buzele întredeschise, zâmbitoare, ale tinerei funcţionare care îl privea curioasă, în acelaşi timp cu căldură.

Ce este?

— Nimic, răspunse Nora. Ai căzut aşa deodată pe gânduri. Se vedea că eşti frământat, pentru că trăiai ceea ce te preocupa.

— Aşa mi se întâmplă de multe ori, domnişoară. Sau mai bine zis uneori, în copilărie însă mi se întâmpla foarte des. Nu ştiu ce se petrecea cu mine, mergeam pe drum şi treceam pe lângă oameni fără să-i salut.

I-a uite, se miră funcţionara de le Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Interesant. Am văzut de la început că eşti un băiat deosebit.

În momentul acesta Nora se uită la ceas. Ştefan îşi aduse aminte că la ora douăsprezece trebuia să fie la redacţie. Se uită la ceas. Era aproape ora două.

Dumnezeule! se pomeni exclamând. Ce repede a trecut timpul.

Nora îi zâmbi prietenește.

— Aşa trece el, când… discuţi lucruri interesante. Atunci pe mâine, Ştefane.

XII Ştefan Paul se pomeni, şi începu să facă lucrul acesta cu mare interes, că începe să selecteze material pentru un roman. Ideea exista demult în subconştientul lui, în zilele acestea însă începea să devină realitate.

Asupra unor texte, pe care le socotea relevante, se apleca atent, stăruind îndelung asupra unor idei, asupra unor lucruri. Cu fiecare zi i se deschidea în faţă o viziune nu numai halucinantă, dar şi explicită. Care îl ajuta să înţeleagă. Or acesta era lucrul cel mai important. De exemplu se aplecase cu atenţie asupra unui material care îl ajutase să înţeleagă, să-i fie şi mai clar faptul de ce Mareşalul Ion Antonescu nu se oprise la Nistru. În ultimul timp i se întâmplase de mai multe ori să se gândească la Paraschiv, la Nilă şi la Achim. Toţi erau pe front, Achim era la Căile ferate. De când îi luase în concentrare nu-i mai văzuse pe niciunul.

Uneori, în timp ce dădea titluri ştirilor, sau în timp ce se gândea unde să plaseze un articol, îi apărea viu, ca şi cum ar fi fost acolo cu el, chipul lui Paraschiv, cu ochii lui înroşiţi de răutate.

Nu, că el, Ştefan Paul, este legionar! De ce l-o fi bănuit el Paraschiv că el se putea înhăita cu legionarii? O dată îi trecuse prin minte un gând.

Sunt oameni care te urăsc. Aşa simt ei, o ură împotriva ta. Şi atunci ca această ură a lor să aibă un temei, şi ca ea să crească şi mai mult, până la distrugerea ta, acel individ care te urăşte îşi închipuie că tu eşti un prost, un ticălos, că eşti plin de toate defectele. De fapt aceasta este opera subconştientului, iar individul nu-şi dă seama de lucrul acesta. După un timp el uită că şi-a închipuit doar că tu eşti plin de toate ticăloşiile de pe lumea asta, se întâmplă un fapt ciudat şi cu el, el chiar crede de acum că tu eşti un prost şi un ticălos. Asta trebuie să se fi întâmplat cu Paraschiv.

Care îi stricase lui tot cheful, când venise taică-su pe la el, pe la alde Parizianu.

De aici gândul lui pătrunse şi mai adânc. De fapt el, Paraschiv, ar fi vrut să-l vadă pe el, pe al lui Parizianu, ajungând mai rău decât el, măturător, aşa cum a fost el, sau şi mai rău. Ca să vină el apoi, el, al lu’ Parizianu, la el,

numitul Moromete Paraschiv şi să-i zică, dă-mi, mă, nene Paraschive, şi mie o bucată de pâine! Iar el, Paraschiv, să se umfle în pene şi să zică

: îţi dau, bă, al lu’ Parizianu, cum să nu-ţi dau, nu suntem noi veri? Şi de ce să nu-ţi dau la o adică. Iar prin acest gest, el, Paraschiv, se arăta ce mare şi ce bun este el, şi ce mare a ajuns el în Bucureşti, că uite se mileşte de amărâtul ăsta al lu’ Parizianu, care a ajuns rău de tot.

Aha, strigă gândul acela din el, aste era. Dacă el ar fi ajuns un nenorocit în Bucureşti, al lu’ Parizianu, Paraschiv s-ar fi simţit mare, ar fi văzut şi ai lui, şi toţi din Siliştea Gumeşti ce bun este el Paraschiv al lu’

Moromete că l-a ajutat pe amărâtul ăla al lu’ Parizianu. Pe când aşa, ajunsese el, al lu’ Parizianu, ajunsese mai mare decât Paraschiv al lu’

Moromete, din Siliştea Gumeşti. Ceea ce îl făcea în conştiinţa lui pe Paraschiv să se vadă ca fiind un om mic, adică exact aşa cum era.

Ptiu! se pomeni Ştefan Paul scuipând pe covor în biroul lui. Ca să vezi ce fiară poate să fie omulm! Adică era mai bună ţiganca lu’ Paraschiv cu el, cu Ştefan al lu Parizianu, cu care nici nu copilărise, şi pe care până atunci n-o văzuse o dată în viaţa lui, decât el, Paraschiv, care era văru-su

! În clipa următoare, ca şi cum furia ce se ridicase în sufletul lui ar fi declanşat un resort ciudat, din adâncul lui simţi o ură verde, coclită ridicându-se de data asta împotriva lui.

De data aceasta vocea care îl aducea mai întotdeauna la realitate răsună în lăuntrul lui limpede, clar. Bine, mă, al lu’ Parizianu nu ţi-e ruşine! Ăia mor săracii în tranşee, îngheaţă, îşi fac nevoile pe ei, tu stai aici în Biroul ăsta unde este cald, unde ai avut prilejul să-ţi împlineşti menirea de gazetar, să-ţi realizezi visul, şi în loc să-i mulţumeşti lui Dumnezeu că ai avut noroc, tu nici acum, după atâta timp nu l-ai iertat pe Paraschiv? Nu e bine, Ştefane. Nu e bine. Mai bine te-ai duce la o biserică şi te-ai ruga Domnului să te

ierte. Mai ales că tu ai uitat atât de uşor că pe când alţii mureau pe front tu erai iubit de trei femei, care şi acum numai la tine se gândesc.

În clipa aceasta Ştefan Paul împietri. Era ca şi cum ar fi avut o revelaţie, deşi nu văzuse nimic. În momentul acesta simţi o durere adâncă şi neagră, ca un puţ care nu se mai termină, în sufletul lui.

XIII

„Aşadar, Ucraina devine teatrul principal de luptă pentru toamna anului

1941, iar trupele române sunt solicitate a merge mai departe, treptat, treptat, menajându-le moralul şi dându-le timp să se obişnuiască de acum încolo cu ideea aceasta. Mai înainte de angajarea bătăliei pentru Kiev, în momentul în care Generalul terminase de inspectat cele două divizii ce primiseră ordinul de demobilizare, este chemat urgent prin telefon de Ică Antonescu, care-i ceru, din partea lui Killinger să se deplaseze cu trenul la Focşani, unde va fi aşteptat. O comunicare urgentă din partea lui Hitler trebuia să-i parvină imediat, personal.

De înţeles că această chemare intempestivă a fost de natură să stârnească diferite comentarii în rândurile ofiţerilor de comandament.

Fiecare a tras concluzia că nimic bun nu putea să-l aştepte pe General de la această întrevedere. Cineva a afirmat chiar: „Asta este telegrama marelui duce Nicolae, de la Plevna, către domnitorul Carol I: Treci Dunărea pe unde vrei, în ce condiţiuni vrei, şi vino cât mai repede în ajutor.” Speranţa terminării războiului se spulberase. Era prea frumos ca să se adeverească.

Generalul, impenetrabil, ca totdeauna în asemenea momente de grea cumpănă, îşi văzuse visul spulberat. Se închise în vagonul său şi nu apăru decât la Focşani când, în uşa vagonului, îl primi pe von Killinger care, rigid cum era, etala pe faţă un surâs de circumstanţă. Au stat în vagon mai bine de un ceas. La convorbire a asistat şi Mihai Antonescu.

După scurgerea acestui timp, suita i-a văzut reapărând în uşa vagonului, din care au coborât pe rând, după ce au salutat la despărţire pe General.

Acesta, păstrând atitudinea lui amabilă de amfitrion, care-i era caracteristică, a rămas în uşă până ce trenul s-a pus în mişcare, după care s-a închis din nou în vagon nemaiapărând până la Tighina.

Puţin timp după sosire misterul era dezlegat. Războiul nu se terminase pentru România. Pe consideraţiile desfăşurării operaţiunilor la aripa de sud a frontului, Hitler ruga pe Generalul Antonescu să participe cu toate forţele disponibile la cucerirea Transnistriei până la Bug şi Mare, prin ocuparea Odessei. Alături de armata română nu putea rămâne decât o divizie germană, restul forţelor fiind necesare marii bătălii, în perspectivă, din jurul Kievului. De înţeles că Generalul, oricât de contrariat fusese, prea conştient de toate dificultăţile politice ce se vor ivi, de nepopularitatea unei astfel de acţiuni peste frontieră, de eforturile la care va fi supusă armata, etc, etc, nu a putut refuza. Era cu neputinţă un refuz pentru orice om de stat şi militar, în acele circumstanţe. Era fatalitatea care începea să-şi joace rolul. Era cercul vicios în care se angrenase.

I se oferise Transnistria drept plată pentru efortul ce i se cerea în afara condiţiilor iniţiale. Refuză categoric, spunând că el nu are revendicări peste Nistru ci numai în vest, asupra Nordului Transilvaniei, şi că merge mai departe la Bug spre a-şi justifica şi întări dreptul la întregul Ardeal.

Singurul lucru ce obţinuse era ca acţiunea armatei să se limiteze pe Bug.

Răsunetul ce l-a avut în ţară această continuare a războiului a fost foarte defavorabil. Toate partidele istorice, în cap cu partidul comunist, l-au atacat. Dintr-o dată Generalul începea să devină nepopular. Chiar în rândurile generalilor s-au auzit dezaprobări. Curios faptul că încă de pe acum încep să se cristalizeze unele atitudini, şi să se regrupeze, împotriva Generalului anumite forţe. Acestor

Generali, şi oameni politici Generalul le-a răspuns chiar atunci. „Nu se putea admite ca o armată de 20 de divizii victorioase să plece acasă în momentul când aliatul ei ducea o bătălie importantă pentru distrugerea inamicului comun. Nu se putea ca

20 de divizii să stea cu arma la picior când germanii deja simţeau lipsa efectivelor. Nu se puteau asigura provinciile recucerite prin lupte grele decât dacă armata inamicului era distrusă; în caz contrar această armată ar fi venit din nou să le reocupe, dacă armata germană ar fi fost bătută.

Şi spunând „nu se putea" spunem că nu se putea admite din partea lui Hitler, ca Generalul Antonescu să comită un aşa grav act de defecţiune, care ar fi fost similar cu o desprindere din alianţă, şi care nu putea rămâne fără consecinţe, atât pentru General, cât mai cu seamă pentru ţară. În timp ce armata ungară mergea cuminte alături de germani pentru acelaşi Ardeal, în timp ce Bulgaria stătea cu arma la picior în spatele României, în timp ce Horia Sima aştepta la Berlin cea mai mică greşeală în conducere din partea Generalului, acestuia nu-i era permis să o comită". După cucerirea Kievului, după încercuirea lui (în această încercare fiind capturate patru armate sovietice), germanii s-au avântat prin breşa de peste 300 de kilometri, creată în frontul sovietic, înainte, pentru cucerirea întregii provincii.

În această acţiune de mare anvergură Corpul de Cavalerie de pe Bug, împreună cu Corpul Vânătorilor de munte, neangajate la Odessa, şi care aveau misiunea de a apăra, de a acoperi spatele trupelor ce atacau oraşul, deveniseră disponibile prin înaintarea trupelor germane spre Nipru. Prilej pentru cererea unui al doilea eşalon de forţe român. Era vorba de misiuni de urmărire specifice cavaleriei, era vorba de ocuparea Crimeii.

Generalul cedează şi la această cerere socotind o participare simbolică a acestor două mari unităţi române la desfăşurarea manevrei pe care putea să o creadă hotărâtoare sau apropiată de victoria finală. Nu se putea

împotrivi cererii de participare la un succes, ca acela de la Kiev, care era menit să aducă înfrângerea inamicului împotriva căruia luptam, dar care se dovedi în curând că fusese o greşeală fatală a războiului, comisă de Hitler.

Oricum, prin această imensă breşă înaintarea germană era spectaculoasă.

La această înaintare luau parte cele două corpuri române. Niprul este trecut, bazinul Doneţului este trecut, von Paulus ocupă Harcovul.

Runsted trece râul Mius şi intră în Tanganrod, la Marea de Azov. Corpul de cavalerie ia parte la bătălia de la Melitopol, împreună cu unităţile blindate ale lui von Kleist, impunând o grea înfrângere inamicului.

Rostovul, poarta Caucazului, era cucerit la 19 noiembrie. În acest timp, Armata a XI-a, a lui Manstein, împreună cu corpul alpin al lui Avrămescu şi detaşamentul de cavalerie Korne, ocupă Crimeea şi blochează Sevastopolul!

XIV

„Odată Odessa căzută, pentru a doua oară, Generalul consideră războiul încheiat. După cum a scris şi presa (ştirea a fost anunţată şi comentată de toate ziarele din Capitală), el s-a înapoiat la Bucureşti, reluându-şi activitatea de Conducător al Statului, pe care o exercitase prin intermediar pe tot timpul campaniei. Spre a marca public această atitudine, el demobilizează majoritatea forţelor lăsând pentru paza Transnistriei şapte divizii de infanterie şi trei brigăzi de cavalerie independente. Organizează la Bucureşti o paradă militară cu trecerea trupelor, înapoiate în garnizoana de pace, pe sub Arcul de Triumf, paradă care se desfăşoară în faţa regelui şi a reprezentantului special al lui Hitler, feldmareşalul Keitel.

El declara: „. Cu vrerea Domnului, prin sângele eroilor noştri şi a bravilor soldaţi germani, am izgonit de pe pământul strămoşesc pe duşmanii Neamului, redându-vă libertatea şi credinţa, onoarea şi drepturile…

Ne întoarcem biruitori în glia moldovenească a lui Ştefan cel Mare, reaşezând de-a pururi temeliile Neamului românesc…”

Era evident pentru oricine că această demonstraţie militară sublinia public o atitudine categorică, fără putinţă de răstălmăciri, faţă de conducerea generală a războiului din est: o atitudine de degajare din conflict, de recunoaştere şi subliniere a atingerilor scopurilor pentru care România intrase în război, o atitudine de pace.

Prezenţa trupelor române în masă, nu-şi mai găsea o justificare naţională.

Ca semn de participare materială şi ideologică la dezvoltarea războiului Germaniei către est, rămânea prezenţa simbolică a celor două corpuri, cel de cavalerie şi cel al vânătorilor de munte, precum şi detaşamentul Korne.

Cucerirea Odessei, victorie incontestabilă a armatei române, satisfăcea atât orgoliul armatei române, cât şi pe cel naţional. Eliberarea celor două vechi provincii româneşti, plus administrarea Transnistriei, care fusese lăsată în seama României, marcau cu prisosinţă un sfârşit victorios al războiului. Opinia publică era satisfăcută. Încercările de protest ale partidelor politice făcute la trecerea armatei române peste Nistru, încetaseră, şi prestigiul conducătorului se menţine la înălţimea morală a celui câştigat la reprimarea rebeliunii.

Ţara şi Regele, drept mulţumire pentru aceste rezultate strălucite, obţinute într-un termen atât de scurt, îi acordă răsplata înălţării la gradul de mareşal, potrivit Regulamentului înaintărilor în armată, unde era specificat că un general de armată care a condus victorios una sau mai multe armate în război poate fi înălţat la gradul de mareşal. Acest articol de regulament fusese pus în aplicare prima dată la înălţarea în grad a mareşalilor Averescu şi Prezan, amândoi comandanţi de armate victorioase în războiul din 1916-1918. Mareşalul pute fi mulţumit.

Bilanţul, la sfârşitul primului an de guvernare, putea fi socotit ca foarte bun. Luase conducerea ţării în condiţii catastrofale: graniţele prăbuşite de jur împrejur; provinciile de la est la nord, pierdute în întregime fără lupte; la vest, Ardealul pierdut pe jumătate, tot fără luptă; în interior, început de anarhie, probleme cu refugiaţii, economia zdruncinată, finanţele dezorganizate, populaţia demoralizată şi panicată, coroana compromisă, armata umilită prin cedări de teritorii fără luptă, nedotată modern, neinstruită; în exterior vechile alianţe părăsite, iar cele noi abia începeau să funcţioneze.

Rezolvarea tuturor acestor probleme revenea drept mandat noului şef de guvern. Nici un om politic din istoria acestei ţări nu fusese pus în faţa unor probleme atât de grele şi de complexe, unele din ele, cele mai importante, de nerezolvat: problema teritorială. Nimic nu mai rămăsese din România Mare”.

Aşadar, primul an de guvernare, atât pentru el cât şi pentru ţară, aşa cum glăsuia şi cronicarul acelui moment greu şi important din istoria neamului românesc, se terminase cu bine. Lucrul acesta, ţipat de toate revistele şi ziarele îl irita pe Ştefan Paul, îi crea o stare de nelinişte. Parcă prea frumos fusese acest an, primul, al acestui război ca să fie adevărat.

Nici modul, zgomotos şi patriotard în care tratau ziarele şi revistele victoriile obţinute de Mareşal şi de aliatul lui principal, Hitler, nu prevesteau nimic bun.

În „Universul” lui Stelian Popescu apăreau articole ditirambice, cu titluri pompoase, căutate, de efect. „Timpul” lui Gafencu se arăta a fi mai prudent, mai ponderat. „Dimineaţa” în schimb îl atacase violent pe Mareşal în mai multe rânduri. Dând curs acestei stări de spirit scrise un articol „Să nu ne bucurăm prea devreme”, se intitula articolul, şi-l dădu dactilografei să-l bată, ca să intre în numărul de mâine. Niki Dumitrescu îl citi cu atenţie fără să se entuziasmeze, sau să-i stârnească cine ştie ce

comentarii, apoi, cam plictisit, îi dăduse drumul. Şi totuşi, acum în ianuarie se împlinise un an de la înăbuşirea revoltei legionare, mai bine zis a încercării de lovitură de stat, a legionarilor. Adică un an de când Mareşalul conducea singur, cu mână de fier ţara.

Sigur că în războiul din răsărit muriseră oameni, de altfel nimic nu se face pe lumea asta fără jertfe, anul acesta, un an de vâltoare în istoria noastră, fusese atât de bun, încât printr-o stranie dialectică a contrariului, pe el, pe Ştefan Paul, îl neliniştea. Îi era teamă de viitor, îl presimţea viclean, cu două feţe, ca şi cum el, viitorul, i-ar fi întins acestui neam, bun şi naiv, o cursă, ca să-l atragă în această capcană. Şi el poporul român, împreună cu Mareşalul, care răspundea de destinul lui, căzuseră în această cursă.

Încolo zilele treceau una după alta, grele cenuşii, fără putinţa de a le putea deosebi una de alta, aşa cum era el prins de treburi mărunte, dar toate foarte importante.

XV Primele zile de februarie ale anului 1942 veniseră brusc, cel puţin Ştefan Paul credea că încă se mai găseşte în luna ianuarie, când află de la unul din oamenii cu care lucra că sunt deja în zece februarie. „Păi cum, domnu Paul, suntem în zece februarie, la Stalingrad se dau lupte grele, de care depinde soarta războiului”. Şi el ce făcuse de nu ştiuse, scotea doar un ziar? Grigore Patriciu era tot la Sinaia cu fiică-sa.

Trimitea regulat editorialul, iar când nu făcea lucrul acesta (se întâmplase numai de două ori) el, Ştefan Paul, sau Niki, trebuiau să-l scrie ei. Zilele de februarie erau ploioase, de plumb. Norii, cenuşii şi negri, cu burţile scămoase, se lăsaseră jos şi treceau înspre Buftea, încet, ca o turmă de bivoli, cu burţile de apă, gata în orice moment să se prăbuşească peste acoperişuri. Oamenii mergeau pe stradă trişti, şi parcă, din ce în ce mai puţini.

Nu mai era aceiaşi situaţie ca în toamna anului 1941, când se întorsese el de pe colinele Odessei (care avea să fie cucerită puţin mai târziu), cu umărul acela care-i zvâcnea

ca un cap de iepure, când mergea pe stradă şi simţise foarte clar acest lucru, chiar îl mirase, că oamenii mergeau nepăsători pe stradă. Oraşul, cu profunzimile sale, îşi vedea şi el de viaţa lui mai departe, cu o nepăsare care lui i se păruse sfidătoare. Acum situaţia era alta.

Mergea pe stradă şi simţea sufletul acestui oraş mare şi bătrân, plin de o tristeţe amară, de o nelinişte de plumb. În acelaşi timp Grigore Patriciu, pe care din articole începea să-l cunoască mai profund, marele gazetar, sau mai bine zis formaţia lui de ziarist, talentul său extraordinar care dinamita textul, făcea verbul să fie greu şi să ardă ca un rug în acelaşi timp, vede el, Ştefan Paul bine acum, că se înălţau pe o cultură istorică, dar şi economică, psihologică, sociologică, uimitoare. (Aha, auzise vocea aceea din el, vezi, trebuie să-ţi continui studiile! Nu o faci decât din comoditate, dar şi pentru că ţi-a intrat în cap o prejudecată, că talentul tău de gazetar îţi este de ajuns. Nu, băiete, pune mâna pe carte din nou şi învaţă, că aşa n-o să ajungi prea departe!)

Ca un revers la viaţa pe care o ducea (orele lui cu adevărat fericite erau cele pe care le petrecea în discuţii cu Nora), adică prins de treburile ziarului până peste cap, de scrierea articolului, se întâmplase cu el un fapt care lui nu i se păru deloc ciudat. Un fel de interiorizare, de adâncire în el, dar altfel, şi care continua, în acelaşi timp, uitarea de sine care li se păruse celor din satul său un lucru nefiresc. De aceea îl şi înjurau când îl vedeau că trece pe drum şi se gândeşte la ale lui.

Romanul, de care el credea că se apucase cu adevărat nu mergea. Aduna în continuare material, sau cel puţin aşa credea el. Însă de fiecare dată cum se întorcea acasă în garsoniera lui curată ca o farmacie, şi cum se întindea în pat, îi reveneau în minte imagini din călătoria pe care o făcuse de curând în satul lui. (Călătorie, de ce? se pomenise întrebându-se.)

După ce îşi dăduse seama că se îndrăgostise de Nora, şi trăise lucrul acesta ca pe un sentiment neliniştitor, plin de impietate, mersese la biserică şi se rugase, să nu-şi bată Dumnezeu joc de el cu dragostea, cu aceste iubiri pe care poate că satana i le dăruia. El trebuia s-o iubească şi să se căsătorească numai cu Didina, care îl impresionase prin cinstea şi puritatea, şi omenia extraordinară cu care venise către el. Iar pe Anghelina şi pe Ioana să le iubească desigur şi pe ele, dar s-o facă omeneşte. Nu ştiu cum să spun, se pomenise el vorbind singur. Pentru că el nu era un crai, el era altceva.

Ei, bine după ce se rugase atunci în biserică, starea aceea de îndrăgostit care-şi pierduse capul pentru Nora încetase brusc. Seara târziu când ajunsese acasă, îşi simţea oasele durându-l de atâta oboseală, şi sufletul anesteziat. Nici nu se dăduse bine în pat că şi căzuse, ca un pietroi la fund, în somn. Era în tindă la el, se lăsase uşor o boare de înserare. Auzi dinspre poartă o voce de femeie, tot ca o înserare. Îi venise să strige, cum făcea Moromete (îşi dădea seama că admirându-l se producea, acolo, înăuntrul lui, un fenomen de interiorizare a lui Moromete, un fel de transfer psihologic), care eşti, bă, acolo? dar nu strigă, nu spuse nimic, o luă încet înspre poartă. Care eşti, bă acolo? (deşi în mintea lui bănuise cine este. Poate de aceea şi inima începuse să-i bată tare). Care eşti, fa?

Eu sunt, mă, Ştefane, nu mai striga aşa! îl rugă fata care stătea lângă stâlpul porţii, ai fi zis că s-a pitit după el.

Ce este? şoptise el.

— Ce să fie, nu este nimic, bucură-te, asta este. În faţa lui, înălţându-se şi ţinându-şi într-un fel mândru capul, sumeţindu-se, ca şi cum i-ar fi spus, vezi, Ştefane, că nu măi sunt fata aia pe care o ştii tu, am crescut mare, stătea Irina lu’ Boţoghina. Irina aceasta când era el mic era o sfrijită, o fetiţă mică şi gălbejită, dar bună la carte, silitoare.

Ce e, mă, Irino?

— Taci, mă din gură, nu măi vorbi aşa tare, o auzi. Ioana m-a trimis. Se apropie sărbătorile de Crăciun, şi ea mi-a spus să vin şi să-ţi spui, să mergi acum la ea. Ştii tu, c-ai mai fost, tot eu ţi-am spus să te duci. A zis că vrea să se împace cu tine. Mi-a spus să te duci, să nu faci prostia să nu te duci, că ai mai făcut tu o prostie, nu ştiu ce prostie ai făcut. Aşa a zis, să te duci, ca să vă împăcaţi.

— Ce vorbeşti, fa, Irino! Te-ai făcut mare şi le ştii pe toate. Da multe mai ştii, tu!

Ştefane, îl luă fata din scurt, eu zic că nu trebuie să glumeşti.

Dacă Ioana a zis să te duci, du-te, şi împăcaţi-vă ca oamenii. Că, să ştii, Ioana e om adevărat. Hai, rămâi cu bine! şi Irina lu' Boţoghină îi întoarse spatele, şi îşi văzu de drumul ei, pierind în înserarea care se lăsase acum şi mai groasă. Hm, îşi spusese Ştefan în gând, aducându-şi aminte de întâmplarea dintre el şi Ioana, petrecută cu vreo trei săptămâni în Gâltan, unde el se dusese să stea de vorbă cu ea. După ce m-a făcut Niminea, care sunt mai rău decât un c…t, nu sunt nici atâta lucru pe lumea asta, mai vrea să stea de vorbă cu mine? Chiar o să-i spun, cum, mă, Ioano, n-ai zis tu că nu sunt nici un rahat pe lumea asta? Mai vrei tu să te întâlneşti cu mine? Hm! făcu Ştefan Paul în gândul lui. Vorbind singur cu el, se pomeni în faţa casei Ioanei. Dacă se întâlnise cu două mogâldeţe pe drum. Inima satului se pătrunsese de tristeţea vremurilor care veniseră.

Muriseră mai mulţi tineri, şi bărbaţi maturi, cum era alde a lu Fifirică, alde al lu' Pârleaz, şi Ion Traian, pe care îl cunoscuse bine, care fuseseră oameni de la el din sat, bătuseră cu tălpile lor pământul satului, miriştile, se scăldaseră în Gârlă cât fuseseră copii, mâncaseră mămăligă din porumbul care crescuse pe pământurile satului. Şi acum, iată, el, Ştefan Paul, simţea bine lucrul acesta, satului Siliştea Gumeşti, îi părea rău, îi sângera sufletul după fii lui, acolo în străfundurile sale era numai amăruală.

Se apropie de poarta ei. Nici nu trecu bine podeţul că o şi văzu apărând de după poartă. Exact ca atunci, de parcă l-ar fi aşteptat, şi deodată, ţuşti şi ea.

— Bună seara, Ştefane. Bine ai venit! îl întâmpină ea bucuroasă.

Bine te-am găsit, mormăi el mai mult. Un timp părură amândoi stânjeniţi. Da eu mă mir cum de mai vrei tu să stai de vorbă cu un niminea, care nu e nici măcar un rahat pentru tine pe lumea asta… Mă mir, spuse el într-un târziu.

— E bine, Ştefane, că te-a durut ce-am spus eu atunci, vorbi Ioana rezemându-se de stâlpul porţii. Semn că venise să stea cu el de vorbă la poartă. Păi da, la poartă, să îngheţe, că acum nu mai e vară să-l ducă în lucernă şi să se iubească cu el. Sigur că da. Da crede-mă şi tu pe mine, că am ţinut la tine, şi m-a durut şi pe mine sufletul când am văzut că după un an şi mai bine, nici măcar o bucată de hârtie, una mică, dintr-o scrisoare, să-mi fi trimis şi mie, se miorlăi ea. Măcar să-mi fi spus, fă, Ioano, du-te dracului de proastă, eu mai sunt, mai trăiesc pe lumea asta, n-am murit, chiar dacă nu mă gândesc la tine. Măcar atâta să-mi fi trimis, Ştefane, că mi-a fost şi mie gândul la tine. Şi mi-o fi fost şi mie dor de tine. Să nu te fi prăpădit pe-acolo, că nu e uşor prin strini. (zisese strini, nu străini. Aşa se fixase cuvântul la ei în sat, parcă avea o tăietură de lamă de cuţit)

Ce spui, fa, Ioano? o luă el peste picior, pentru că tot nu credea mieoneala ei, şi în momentul acela Ioana i se păru singura prefăcută dintre toate. Adică nici nu suferea comparaţie cu Didina.

Ştefane, îi răspunse ea, de data aceasta cu asprime. Eu te-am pus la încercare, mă, când ţi-am zis aşa. Să văd ce zici tu. Că adevărul este, la urma urmelor cum zici tu. Tu ştii, şi numai tu, adevărul despre tine.

Ştefan rămăsese aşa, întors pe dos. Simţea în gură un gust sălciu, gustul cenuşiu şi sălciu al existenţei. Acum chiar că nu mai ştia nici el ce trebui să facă. Hai să mergem în casă,

Ştefane, se mişcă Ioana de lângă stâlp, deschizând poarta. O luă pe urmele ei. Ce va fi acum? Ce se va întâmpla ? Aşadar, aceasta este femeia. „Femeia te ridică, femeia te omoară”, îşi aduse aminte în clipa aceea că auzise un cântec. Înainte de a ajunge la scara din bârne auzi câinele sărind în lanţ şi mârâind. Ioana se opri în loc ca să-l apere.

Nea! Nea de aici, Ciobane! făcu ea.

Casa Ioanei era scundă, cu tindă spoită cu lut, fără geamlâc, ca la oamenii mai săraci. În prima odaie în care se afla cuptorul, se vedea o candelă arzând în perete, sub o icoană, şi pe vatră spuza, care făcea cald.

— Hai, intră, Ştefane, îl îndemnă Ioana, zâmbindu-i blând, deschizând uşa de la a doua odaie. Lampa aprinsă răspândea o lumină gălbuie, leşioasă. Înaintă până în mijlocul odăii. Ioana închise uşa în urma ei. Pereţii erau spoiţi de curând cu var. Mirosea a var proaspăt şi a sărbători de Crăciun. Aşa făcea şi maică-sa acasă când era mic. Ea cu Bâta, de Crăciun şi de Paşti, văruiau, şi atunci întorceau toată casa pe dos.

Era treaba femeilor, Parizianu nu se băga deloc. Bine că nici n-ar fi făcut-o chiar dacă ar fi fost rugat.

Ce te uiţi, Ştefane, aşa? vorbi Ioana, privindu-l ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă tot el este, al lu’ Parizianu, băiatul ăla pe care-l iubise ea cândva.

E frumos la tine, Ioano, îi răspunse Ştefan, întorcându-se şi cuprinzându-i cu privirea toată odaia. Era o odaie în care dormeau două femei, sărace şi chinuite, care căutau şi ele să-şi facă din locul în care se adăposteau, ca să trăiască, un loc cât mai curat.

— Hai, mă, Ştefane, eu te-am chemat ca să te uiţi la mine, nu să stai cu ochii pe pereţi. Ori aşa ai fi stat şi pe acolo, pe la Bucureşti, te pomeneşti!

— Neapărat, Ioano, aşa am stat şi pe acolo. Sau, ce, tu crezi că mam uitat după femei ca alţii?

— Păi eu aşa ziceam, îi răspunse potolit gazda, că dacă n-ai fi stat aşa, ţi-ai fi adus şi tu aminte de fata care te-a ţinut

în braţe.

Îhî! făcu el. Îi plăcea ceva în odaia aceasta, ceva inefabil, care-l emoţiona, şi pe care nu reuşea să-l prindă în cuvinte. Era o „atmosferă românească” în aceşti pereţi spoiţi cu var, în muşcatele din ferestrele albastre acum, după căderea întunericului, în icoana Maicii Domnului cu Pruncul în braţe, în cărămida roşie, spălată de curând, cu care era pardosit pe jos.

— Mă, fir-ai tu să fii de încrezut, ori îţi baţi joc de mine!

Ştefan îşi întoarse ochii către ea. Abia acum văzu el că Ioana era îmbrăcată cu o rochie înflorată, cu trandafiri albaştri şi verzi, mari, că îşi tunsese părul, şi arăta altfel, adolescentă şi foarte frumoasă.

Ioano, eu pentru asta am venit, ca să-mi cer iertare şi să-ţi spun că n-am vrut să-ţi fac nici un rău. Şi mie îmi pare rău că nu ţi-am scris nici un rând. Am greşit. Te rog să mă ierţi. Cât despre ce am vorbit noi atunci, să mă aştepţi, eu să ştii, mă văd nevoit să-ţi spun că nu ştiu care va fi destinul meu. O undă rece îl înfioră. Nu se gândise deloc la Didina, căreia îi promisese că se va căsători cu ea, ci vocea aceea care sălăşluia în el fusese cea care vorbise. Or vocea aceasta spusese că el va avea un destin deosebit şi cum va vrea acest destin aşa va fi viaţa lui. Atâta aş vrea să-ţi spun, continuă el, bâlbâindu-se şi simţind în tâmpla dreaptă o durere ascuţită, tu ai fost om cu mine, Ioano! Atunci când m-ai chemat în seara aceea şi când ne-am iubit noi în lucernă, eu n-o să pot uita niciodată noaptea aceea, nici când o da cu pământ peste mine, iar tu atunci ai fost un om foarte frumos.

Un moment parcă toată casa se scufundă într-o linişte sfântă. Adică vreau să-ţi spun, Ioano, că tu ai fost atunci om cu mine. Iar eu, acolo unde am plecat, am fost atât de prins şi s-au întâmplat cu mine lucruri atât de grave că n-am mai avut timp să-ţi scriu. Deşi de câteva ori m-am simţit vinovat faţă de tine.

Tăcerea aceea curată, pe care numai casa ţărănească, plină de sfinţenie, o putea emana îi învăluia pe amândoi.

— Bine, Ştefane, şopti Ioana într-un târziu, eu aşa te-am cunoscut.

Şi văd că ai rămas tot acelaşi băiat cinstit, care nu ştie ce e aia înşelătoria şi jmecheria. Fata se opri ca şi cum ar fi intrat cineva în curte. Un câine bătrân hămăi peste câteva case făcând să răsune parcă tot satul. Da, îşi spuse Ştefan Paul în gând, de când a început războiul satul acesta parcă ar fi devenit o peşteră. Când văruia maică-sa, odăile rămase fără covoare şi fără lucruri pe pereţi, aveau deodată un ecou straniu. Ecoul acela mirosea a pustiu, şi când era mic, lucrul acesta îl înfricoşase într-un mod ciudat. Metafizic, şopti gândul acela dinlăuntru lui.

Ce-ai spus, Ioano? se pomeni el tresărind. I se păruse că nu înţelesese ceva. Da, satul lor Siliştea Gumeşti devenise parcă un cosmos interior, ca o cavernă, plină de pustiu şi de un fior metafizic.

— Asta spuneam şi eu, Ştefane, o auzi el acum limpede. S-au întâmplat multe lucruri de când ai plecat tu. Tu sigur nu mai eşti acel băiat curat şi gânditor, (i-auzi?), care mergea pe drum fiind absorbit numai de gândurile lui. Da nici eu, Ştefane, cred că nu mai sunt aceiaşi.

Aici Ioana tăcu din nou, aşa cum stătea cu mâinile cu mâinile în sân părea o statuie. Chipul i se lăţise într-un zâmbet pierdut, plin de milă, care-o învăluia parcă într-o căldură roşie. Obrajii i se rumeniră făcând-o să semene cu o femeie tânără şi îndrăgostită.

Ştefane, uite ce s-a întâmplat cu mine, continuă ea. Privirea i se aburise şi un moment rămase aşa gânditoare. Dacă ţii tu minte că eu ţiam vorbit, când ne-am întâlnit noi, de un băiat care venise el să mă ceară.

Ioana vorbea rar, respirând din când în când mai adânc. Eu te iubeam însă pe tine, şi i-am spui băiatului acela. Mă, Vasile, pe tine te ia acum în concentrare, eu îţi spun numai atâta, că te aştept doi ani. Doi ani nu mă mărit. Da eu am aici în sat un băiat la care ţin, şi dacă acela o vrea să mă ia el a lui o să fiu, să ştii. Da dacă nu o să vrea el, atunci te aştept pe tine.

Şi cum mi-o fi soarta, aşa o să fac.

— Aşa ai zis? se pomeni Ştefan Paul făcând ochii mari.

— Aşa am vorbit cu el, nu-ţi aduci aminte că ţi-am spus? Aşa. Şi el a plecat vara în concentrare. Iar eu pentru că tu erai ăla la care ţineam team chemat pe tine, că auzisem că te-ai lăsat de şcoală şi vrei să pleci cu nea Ilie Moromete la Bucureşti. De la Ţâţa sau de la Ilinca, de la una din fetele lui am aflat. Şi atunci am trăit noi noaptea aceea împreună. Eu am zis, fie ce-o fi, pe el îl iubesc, şi dacă o fi el cel care-mi este dat de ursitori, a lui să fiu.

Însă tu n-ai dat nici un semn de viaţă, Ştefane, un an de zile. Iar acel băiat de care ţi-am spus eu atunci ţie, s-a întors din război.

Aici Ioana îl privi în ochi să vadă cum reacţionează. Chipul celui care se găsea în faţa ei însă o privea buimac, cu o placă de plumb pe el.

— Aşa cum îţi spusăi, Ştefane, Vasile s-a întors din război. Da nu sa măi întors întreg. S-a întors rănit, şi nu măi e întreg pentru că nu mai poate să mai fie bărbat. Ochii Ioanei se măriră plini de o milă bună şi caldă. Linişstea în care dormea satul se auzea asemenea linişstii unei peşteri. Vasile a venit la mine şi mi-a spus. Nu era nici speriat, nici cu sufletul plin de venin. Avea în el o pace, nu ştiu cum să spun, Ştefane, că m-am şi speriat.

Ioano, zice m-am întors, fa. Aşa cum am vorbit. Însă pe front am fost rănit, şi un brand, sau nu ştiu cum morţii i-a zis, m-a lovit în boaşe, şi eu nu măi pot să mai fac copii. Dacă tu poţi să iei un asemenea om, să trăieşti cu el, atunci să-mi spui să vin să te cer maică-tii. Iar dacă vrei să avem un copil, ori îl înfiem, ori îl faci cu acela care ziceai tu că ţii la el, dacă el nu te-o mai vrea de nevastă. Da dacă el te vrea, şi tu vrei să te duci după el, atunci să ştii că eu n-am nimic cu tine. Aşa a fost să fie soarta mea. Aici Ioana se oprise din nou. Stătea tot aşa, cu mâinile în sân, pusă pe povestit, de parcă acesta era lucrul cel mai important pe care îl trăia ea atunci.

Mie mi s-a făcut milă de el, Ştefane, cine să-l ia şi pe el, nu ştiu cum să-ţi explic eu ţie, mi s-a rupt sufletul de jale. Bine, mă Vasile, îmi pare rău de ce ţi s-a întâmplat ţie. Să mă mai gândesc şi îţi dau un răspuns. Şi eu am mai aşteptat un timp răspunsul de la tine, Ştefane, sau să te întorci în sat, la ai tăi, să stăm şi noi de vorbă, să văd eu în ce parte o apuc. Da tu n-ai dat nici un semn de viaţă, şi atunci pentru că mi se rupea sufletul de jale, şi de Vasile acesta şi de mine, m-am dus eu la el şi i-am spus. Bine, mă Vasile, sunt de acord. I-am mai pus condiţia că dacă mă mărit cu el să fie om cu

mine, să nu mă pomenesc peste un an doi bătută şi dată pe uşă afară, că-i dau cu sapa în cap şi-l omor. Şi el a zis că bine! Bine, Ioano, aşa o să fie, că de felul meu sunt om bun. Acum şi eu îţi cer ţie să mă respecţi pe mine. Adică dacă te iau aşa, şi sunt de acord ca tu să-ţi găseşti un bărbat cu care să faci copii, da copiii să fie ai noştri, să nu te apuci după aia să umbli din bărbat în bărbat să ne ştie lumea.

„Bine, Vasile, am zis. Şi aşa am făcut, Ştefane, acum sunt măritată cu Vasile acesta de care-ţi vorbii.

Cu acte în regulă…

Ştefan Paul simţi cum îi vuiesc urechile. I se punea parcă un fel de ceaţă pe creieri.

Cu alte cuvinte, Ioano, tu zici să facem un copil?

— Da, Ştefane, asta vreau.

Şi de ce o faci tu cu unu care nu e nimic pe lumea asta? Că dacă faci copilul cu un Nimenea tot un Nimenea iese să ştii.

Tânăra femeie îl privea acum uimită, speriată.

Ştefane, şopti ea, înseamnă că tu n-ai înţăles nimic din tot ce am spus eu până acum. Chipul i se strânsese devenind pământiu.

— Cum să nu înţeleg, Ioano, am înţeles cum să nu înţeleg. În momentul acela a simţit flacăra roşie a furiei cum îi cuprinde creierii.

Întâi a lovit-o peste obraz cu dreapta, şi palma s-a lipit pe tot obrazul ei lat şi îmbujorat, apoi cu palma stângă a ridicat-o la loc, pentru că se clătinase. Ioana s-a mai clătinat o dată, reuşind să nu se prăbuşească.

Apoi a rămas aşa, cu capul în pământ, şi cu expresia aceea de om nenorocit. Parcă ar fi fost cea mai nenorocită femeie de pe lumea aceasta.

A stat aşa un timp, apoi şi-a ridicat privirea către el. O privire plină de blândeţe şi de milă. În clipa aceea s-a trezit şi el Îl durea sufletul rău de tot, şi inima în bătea speriată.

Se întâmplase ceva cu el, pentru că în nici un caz el n-ar fi fost capabil să facă lucrul acesta. Să dea într-o femeie. Şi

încă într-o femeie nenorocită, într-o femeie pe care el o nenorocise. Ce se întâmplase cu el
? În clipa aceea se simţea cu adevărat bărbat. Asta era o senzaţie ciudată.
Necunoscută. Se simţi brusc bărbat. Puternic, cald şi ocrotitor. Apoi căzu din nou în somn.
— Adică vreau să-ţi spun Ioano, că dacă este adevărat că aceasta este situaţia noastră, şi dacă tu mă iubeai atunci când am venit eu în Gâltan la tine, pentru că de asta am venit eu acasă, am venit să te regăsesc pe tine, că-mi era dor de tine… Şi dacă tu ştiai că urma şi să faci copii cu mine, tu nu trebuia să-mi faci chestia aia! Înţelegi? Tu nu trebuia să-mi faci mie chestia aia! Pentru că eu nu sunt prostul tău. Asta vreau eu să-ţi intre ţie bine în cap, unui bărbat cu care o femeie vrea să facă, să aibă copii cu el, ea nu trebuie să-i facă ce mi-ai făcut tu. Ştefan respira greu. Înţelegi? întrebă el iar, ridicând vocea.
Ioana îl privea încă buimacă. Numai că acum chipul i se lăţise de expresia aceea de milă şi de dragoste.
— Înţeleg, Ştefane, murmură ea cu glasul plin de jale. Şi chipul ei luminându-se chiar dădu de înţeles că femeia realizase ce-i spusese bărbatul cu care voia ea să aducă pe lume copii. Atunci eşti de acord?
El o luă în braţe. În clipa aceea înţelesese că el nu putea să nu facă lucrul acesta. Adică era o altă situaţie decât cu Anghelina. Acum el nu mai putea să dea înapoi şi să zică nu vreau să am copii cu tine, Ioano. Lucrul acesta îl simţea în momentul acela în sufletul lui. Îi sărută fruntea, apoi o sărută pe ochi. Simţi pe buze gustul amar-sălciu al lacrimilor ei.
— Lasă, Ioano, n-o să te las eu aşa, fără copii. Şi mai târziu poate o să ajung bogat, să te ajut. Ioana îşi înălţă capul senină.
— Să nu ai nici o grijă, Ştefane. N-o să fie mamă mai bună ca mine pentru copii noştri. Ioana îl trăsese în pat, se aplecase peste el, mângâindu-i fruntea, sărutându-l pe

buze. Apoi se ridicase şi suflase în lampă. Se căutau şi se sărutau pe întuneric. La un moment dat o simţi plângând.

De ce plângi, Ioano? o întrebase aspru.

— Nimic, Ştefane, suspinase ea. Aşa a fost soarta mea. Se dezbrăcaseră.

Îi cuprinsese umerii şi mijlocul. Îi sărută apoi gâtul, coborând înspre sâni.

Asta înseamnă că acel Vasile, cu care se măritase ea va fi un paznic, un fel de eunuc al ei, unul bun alături de care îşi va duce viaţa, însă ea toată viaţa îl va aştepta pe el, pe Ştefan Paul, băiatul cu care a copilărit, ca să se topească în braţele lui. Ioana îşi înfipsese dinţii în umărul lui. Gemea uşor, respirând greu, de plăcere. Îi căută şi el buzele şi i le muşcă până când o simţii zbătându-se sub el. Într-un târziu îşi simţi trupul înlemnind, ca un ţipăt care trece prin sângele lui. În acelaşi timp simţi cum trupul femeii, ca un golf cald şi gingaş se umple de toată substanţa lui bărbătească, născătoare. Când şi-au mai revenit s-au mângâiat unul pe altul.

Ştefane, şopti ea, eu şi data trecută am rămas însărcinată cu tine.

El rămăsese cu respiraţia blocată. Cum aşa? Deci el ar fi putut acum să aibă un copil cu Ioana? Şi ce ar fi însemnat asta pentru el? Nimic. În momentul acesta nu simţea decât o imensă milă pentru el şi pentru fata aceasta care îşi legase speranţele de el, iar el nu putuse să facă nimic pentru ea. Au mai făcut dragoste încă o dată. După al doilea cântat al cocoşilor, când el a vrut să plece, Ioana s-a agăţat de el.

— Nu pleca, Ştefane! Măcar o noapte de dragoste întreagă să petrec şi eu cu tine. A plecat dimineaţă, înainte ca zorii să-l prindă în casa ei.

Ştefane, l-a îmbrăţişat ea, oricând ţi-o fi dor de mine să vii că eu te aştept, mă. Şi după ce îl facem pe ăsta o să-i facem pe următorii. Câţi o da Dumnezeu. Să nu fie singuri, cum am fost eu.

XVI Se vede că Dumnezeu nu ţine cu popoarele agresoare, cu cei care închipuindu-şi în zminteala lor că rostul lor pe lume nu este altul decât acela de a-i îngenunchea pe alţii, de a vărsa sânge, şi de a aduce suferinţă, se trezesc ei înşişi la rândul lor loviţi, îngenuncheaţi, ucişi.

Iată cum notează ofiţerul din Statul Major al Mareşalului Antonescu situaţia trupelor germane care se aflau la porţile Moscovei, şi ce se întâmpla în acel moment. „Privind cu atenţie aceste date se poate desprinde cu uşurinţă că plasarea defilării trupelor române, la ocuparea Odessei, din Bucureşti şi din ţară, ca şi declaraţiile Mareşalului că armata şi-a atins obiectivele erau făcute tocmai în acel noiembrie în care germanii dădeau asaltul pentru ocuparea Moscovei, care însemna darea loviturii decisive inamicului. Desfăşurarea ofensivei germane din octombrie pusese comandamentul sovietic în foarte grea situaţie. Ziare sovietice dau alarma arătând că este în pericol însăşi existenţa statului sovietic. Instituţii importante se pregăteau de evacuare şi populaţia civilă era mobilizată. Mulţi părăseau oraşul. Germanii ocupă Kaluga, Kalinin, rupând frontul pe o mare întindere, înaintând ameninţător spre capitală.

Din Moscova au fost evacuaţi 2.000.000 de oameni. În acest octombrie germanii au ajuns la 80 de kilometri de Moscova, iar la 16 octombrie, ziua cuceririi Odessei de către trupele române, trupele germane deveniseră foarte ameninţătoare pentru capitala moscovită.

Sfârşitul lunii octombrie aduce pe frontul de est, în actualitate, factorul climateric: încep ploi cu îngheţuri uşoare; noroaiele duc la imobilizarea tancurilor, maşinilor, camioanelor. Aprovizionarea suferă, ofensiva scade în intensitate! Iată cum elementele care au fost neglijate în planul ofensivei germane spre est încep să apară şi să-şi spună cuvântul, ca pe vremea lui Carol al XII-lea şi Napoleon.

Prima ofensivă eşuase. Germanii au lansat atunci o nouă teorie, care a fost expusă Mareşalului Antonescu chiar de către feldmareşalul von Kleist: „Aşteptăm să înceapă gerul, i-a spus acesta Mareşalului Antonescu, cu toată convingerea, care se va dovedi de data aceasta marele nostru aliat, deoarece toate bălţile şi mocirlele, care au blocat tancurile şi maşinile noastre le vor ajuta să se rostogolească vijelios către victoria care nu mai poate întârzia." „În aşteptarea acelei transformări miraculoase a naturii, luna octombrie îngăduie încă cele mai optimiste speranţe pentru victoria rapidă germană.

Mareşalul, prins acum în preocupările pentru rezolvarea problemelor interne şi externe, îşi avea în orice minut privirea aţintită pe hărţile pe care i le ţineam la curent zilnic. Acolo se puteau urmări sinuozităţile liniei negre – frontul german – cum pătrundea înaintând spre Moscova, spre Rostov, spre Stalingrad, în Crimeea. Optimismul încă nu-l părăsise, ţinând seama că era un cunoscător în amănunt al planurilor şi posibilităţilor germane, datorită accesului pe care Hitler i-l acordase – semn de unică şi mare încredere – la toate secretele militare ale planului „Barbarosa".

Jumătatea lunii noiembrie 1941 nu mai îndreptăţea însă un optimism atât de pronunţat, deoarece reluarea ofensivei germane la venirea îngheţului nu dovedise că acest factor devenise în epoca motorului aliatul invadatorului. Dacă noroaiele dispăruseră şi motoarele puteau să-şi spună cuvântul, temperatura de minus 40 de grade le imobilizase, îngheţându-le lubrefianţii. În afară de aceasta efectivele siberiene începuseră să-şi facă apariţia şi situaţia atacatorilor devine din ce în ce mai critică.

Trupele suferă de frig, de foame, de lipsa de muniţii şi carburanţi.

Soldaţii germani sunt în bluze. Se ştie că Hitler s-a opus ca echipamentul gros să întovărăşească trupele spre a le incita să sfârşească războiul până la venirea iernii."

Ştefan Paul îşi nota toate aceste rapoarte, sinteze, materiale, pe care le însera în romanul la care începuse să lucreze, meditând asupra lor. Îl uimea acest joc, acest raport dintre întâmplare şi destinul unor mari mase umane. Dintre întâmplarea care ţâşneşte, când nu te aştepţi din irealitate, şi cursul pe care pot să-l ia ulterior lucrurile. Sau dintre prostia, ori nebunia unei minţi şi soarta a sute de milioane de oameni. Mintea lui se înceţoşa numai la imaginarea acestui păienjeniş uimitor de cauze, relaţii, fenomene. Aşa cum vor afirma mai târziu mari specialişti în Doctrina militară, „dacă Hitler nu ar fi făcut prostia să se încurce în Iugoslavia, şi în loc de 22 iunie 1941 ar fi atacat Uniunea Sovietică încă din martie sau aprilie al aceluiaşi an, ar fi repurtat o victorie imensă şi strălucitoare, şi în acelaşi timp facilă. Sau i s-ar fi părut lumii întregi că victoria aceasta a fost acolo un mizilic pentru Hitler, exact cum a învins Franţa.

Cum a învins Hitler Franţa? Cât ai zice peşte, în doi timpi şi trei mişcări.

Cred că francezilor, după ce au fost învinşi, nici nu le-a venit să creadă.

Ei bine, spun aceşti specialişti militari, dacă Hitler ar fi pornit războiul împotriva Uniunii Sovietice încă din martie sau aprilie, şi i-ar fi lăsat dracului în plata Domnului pe sârbi (că putea să-i pedepsească şi după aceea, da uite că nu i-a venit lui în cap ideea aceasta), el s-ar fi găsit în faţa Moscovei nu în noiembrie când tancurile şi maşinile lor se scufundau realmente în noroaie, ci în august sau în septembrie, când pământul era tare. Asta a fost deci una din marile Greşeli ale lui Hitler.

Am mai vorbit de greşeala de a nu-şi fi aliat Polonia împotriva Gulagului sovietic, ca şi de aceea de a nu fi venit ca eliberator al ucrainienilor, bieloruşilor şi ruşilor din marele şi cumplitul Gulag în care îi scufundase ciuma roşie, comunismul leninist şi stalinist. Şi ca şi cum aceste mari greşeli făcute de Hitler n-ar fi fost de ajuns, când s-au aflat

în faţa Moscovei s-a mai întâmplat şi acest miracol. Pentru că este evident că aici este vorba de mâna lui Dumnezeu. Acel feldmareşal Kleist care-i spusese Mareşalului Antonescu precum că nu-i nimic dacă maşinile şi tancurile lor s-au înnămolit la 80 şi 30 de kilometri în faţa Moscovei, ei aşteaptă să îngheţe pământul, să cadă prima zăpadă, ca tancurile lor să şi înceapă să alunece pe şenile (ca şi cum s-ar fi dat pe gheaţă, de parcă aici era vorba de o distracţie) către Moscova. Acel feldmareşal nu spusese chiar o tâmpenie: tancurile nemţilor dăduseră rezultate bune în Germania, care nu se afla desigur la ecuator, să zici că maşinile lor cum dau de frig încep să strănute. Şi Germania este o ţară nordică, şi în spaţiul germanic sunt geruri de crapă pietrele, sunt zăpezi, şi tancurile lor fuseseră numai bune pentru iernile germane.

De aceea s-ar fi putut ca feldmareşalul Kleist să aibă dreptate, şi socoteala lui (de fapt a lor, a nemţilor) să dea rezultate. Dacă în acel an de pomină, 1941, iarna în Rusia ar fi fost o iarnă obişnuită, o iarnă cu geruri normale, este posibil în acest caz ca tancurile germane să fi ajuns pe străzile Moscovei. Dar n-a fost să fie aşa. Ca şi cum Dumnezeu şi-ar fi adus aminte de pravoslavnica Maica Rusie, exact în acel moment, în care nemţii jubilau, Domnul a dat nişte geruri atât de năprasnice încât nemţilor le-a îngheţat uleiul şi combustibilul în rezervoarele motoarelor.

Soldaţii care au ajuns în faţa Moscovei povesteau că în momentul în care urinau se şi forma un ţurţur de gheaţă până jos pe pământ. Şi încă un fapt pe care medicina nu-l cunoştea până atunci, la temperaturi atât de joase testiculele îngheţau, deveneau spongioase, după mărturiile medicilor militari. În asemenea condiţii, când dinspre Siberia au început să se rostogolească soldaţii sovietici, bine îmbrăcaţi, cu pufoaice groase, adaptaţi gerurilor siberiene, este limpede de ce germanii au dat înapoi.

Hitler nu învăţase nimic din istorie, Ştefan se referea la campaniile lui Carol al XII-lea şi la cea a lui Napoleon. Însă

la altceva se gândea el când simţise că Hitler fusese învins chiar din clipa în care declanşase acest război, în faţa Moscovei îi ieşise în faţă însuşi Dumnezeu, ca să apere chinuitul şi pedepsitul popor rus.

XVII Că Mareşalul Antonescu n-ar fi vrut să meargă cu trupele sale dincolo de Nistru este limpede, odată ce ordonase întoarcerea în ţară a grosului armatei. Pentru el războiul se terminase la Nistru. Blestemul acestui neam este însă mai cumplit decât ne-am închipuit până acum, (să reţin această idee, şi-s spus Ştefan în gând, pentru că este o idee foarte mare) şi el se vădeşte mai ales în momentele grele ale istoriei. Da, dacă suntem un popor pe care „Mareele" marilor popoare, când se umflă pipota în acestea, şi ele dau peste marginile lor, ca o oală pusă pe foc, dacă suntem atât de mici încât aceste „marei" ne iau cu ele, înseamnă că asupra noastră apasă un blestem.! Aceste „marei", de fapt marile Puteri ne târăsc pur şi simplu în adâncul dezastrului.

Am făcut noi, românii ceva până acum în istorie ca să nu mai fim un popor mic, la cheremul cui vrea şi cui nu vrea, al întâmplărilor nefaste?

Cui i se scoală face pe deşteptul cu noi! N-am făcut nimic. Sau cel puţin el, Ştefan Paul, din câtă istorie cunoştea el, nu găsise lucrul acesta.

Informaţia aceasta. Iată ce povesteşte acel cronicar al războiului, aflat în imediata apropiere a Mareşalului, un militar care ştie ce este aceea onoare militară, implicat în acel efort titanic pe care îl făcea în momentul acela, armata. Tocmai de aceea suntem înclinaţi să dăm girul acestui martor lucid, bun cunoscător al evoluţiei de zi cu zi a frontului.

„Dacă s-ar privi harta cu situaţia forţelor celor doi beligeranţi la acea dată, ianuarie 1942, chiar şi un necunoscător în regulile războiului şi-ar putea da seama că prin acea pătrundere a forţelor sovietice de la Izium singurele trupe din dispozitivul aliat asupra cărora câmpul

de bătaie exercita atracţia inexorabilă a unui magnet erau forţele române – cele patru divizii şi cavaleria aflată în Transnistria pentru paza teritoriului ce revenea administraţiei române.

Mai este nevoie să spunem că această necesitate imperioasă reclama acele forţe? Că această necesitate îndemna şi justifica cea de-a treia cerere a lui Hitler de forţe româneşti în afara frontierelor? Că dacă aceste trupe nu ar fi intervenit în bătălie şi ar fi rămas pe loc, nu ar fi trebuit ca, într-un al doilea efort inamic, să primească lupta chiar pe poziţiile pe care se aflau, la Bug, periclitând astfel rezultatul victorios al verii 1941?

De la necesitatea militară la intervenţia politică nu mai rămăsese decât un pas şi de la starea de pace efemeră în care se complăcuse poporul român trei luni, la războiul de durată nu mai rămăsese decât un „Da”, pe care Mareşalul l-a rostit cu cea mai mare strângere de inimă, împotriva lui, împotriva ţării, dar spre cinstea ei, nu şi împotriva armatei, care, stoică, şi-a înţeles tragedia şi şi-a urmat soarta, demnă şi bravă, ca de-a lungul întregii sale istorii.

Într-adevăr acea cerere s-a produs. Mareşalul, din aceleaşi considerente care au fost expuse mai înainte nu a putut să se opună. El a văzut şi a înţeles clar că, atâta vreme cât armata germană înaintează în teritoriul inamic, armata română rămâne strâns legată de ea. Mai mult, atâta vreme cât armata germană se va afla pe pământ străin, în afara teritoriului ţării, armata română va trebui să fie cu ea. Nici o altă posibilitate nu se oferea.

Conjunctura politică generală la acea dată, situaţia în ansamblu a frontului, dificultăţile prin care trecea armata germană în est erau imperative atât de puternice că o sustragere implica sancţiuni, implica consecinţe dintre cele mai grave: desfiinţarea armatei, ocuparea teritoriului, protectorat. Cu Hitler nu se poate glumi şi Mareşalul nici el nu ştia de glumă. Făcea război, cunoştea legile războiului, legile internaţionale şi se încadra.

Cât de simplu ar fi fost să refuze, adică să spună: „Eu mi-am atins obiectivul, nu mă mai priveşte. Stau şi privesc cum sunt bătuţi, dar nu intervin, deşi îmi stă în putere.” Asta deja însemna o pactizare tacită cu inamicul. Pentru o minte raţională, un om de răspundere, la curent cu situaţia, această atitudine nu era posibilă. Numai cineva fără răspundere, cum erau Şefii partidelor istorice, au pretins-o de la Mareşal. „Să refuze, spuneau ei, ce căutăm noi în Crimeea?” Iresponsabilă pretenţie! Înainte ca cererea germană de trupe româneşti la est de Bug să fi fost formulată pentru a treia oară, Mareşalul mai înţelesese că era obligat să ducă de aici înainte un război care să-l apropie indirect de al doilea obiectiv al ţelului, al mandatului politic pe care şi-l fixase: reîntregirea Ardealului. Dacă până la Nistru şi Cerem, chiar până la Bug, armata română de sub conducerea sa dusese un război direct asupra adversarului spre a-şi recuceri pământurile, de la Bug către est urma să ducă un război indirect.

Cu alte cuvinte, cu cât aportul trupelor române creştea, cu atât dreptul la revendicare asupra Ardealului creştea.

De aici a pornit acel aforism, care a dat atâta apă la moară adversarilor săi politici, care, de la adăpost, nu conteneau să-l atace: „Merg în est, pentru a recâştiga drepturile noastre în vest.”

Cea de-a treia cerere de forţe române adresată de germani conducătorului român, ţin minte că a produs o atmosferă de stupoare în întreg Cabinetul militar al Mareşalului! Pe mine personal m-a afectat foarte mult. Îmi reamintesc cum am împietrit în mână cu adresa Marelui Stat Major către Mareşal – prin care acesta îşi arăta dezacordul faţă de noua cerere germană de forţe româneşti în est – pe care Mareşalul pusese o rezoluţie atât de drastică încât ieşea cu totul din uzajul folosit până acum. Prin acea rezoluţie scurtă şi de o expresivitate atât de plastică, se vedea limpede explozia de indignare şi de

exasperare în faţa unui act căruia, contrar voinţei sale, trebuie să te supui.

Mareşalul scrisese doar atât: „Vom merge şi la dracu, numai să câştigăm războiul!”

I-am arătat rezoluţia colonelului Davidescu. El a citit-o şi s-a uitat la mine. A văzut consternarea pe faţa mea. Nu era mai puţin contrariat.

Ce vrei să facă domnul Mareşal, încolţit cum este din toate părţile?

Cunoşti foarte bine situaţia frontului. Dacă noi nu trimitem trupele din Transnistria să întărească armata germană de la Izium, ruşii vor sparge frontul ajungând la Bug. Acolo, noi singuri nu le putem face faţă…

— Bine, dar ţara? Ce vor zice politicienii, care capătă acum din nou apă la moară să atace pe domnul Mareşal, când vor afla de această rezoluţie?

Nu o vei transmite în această formă. Poţi să-ţi închipui în ce moment de exasperare s-a aflat când a scris aceste cuvinte? Noi trebuie să-l acoperim.

Şi l-am acoperit. Însă ea tot a transpirat şi atacurile împotriva Mareşalului s-au înteţit.

Primul atac l-a dat Şeful Marelui Stat Major, generalul Iacobici.

Fost comandant al frontului de la Odessa, devenit apoi şef al Marelui Stat Major, s-a simţit obligat să se desolidarizeze de Mareşal în acest moment şi a trimis o scrisoare în acest sens.

Putem să ne închipuim în ce stare l-a găsit pe Mareşal acea scrisoare!

Culmea a fost că generalul Iacobici a avut proasta inspiraţie să folosească ca argumente date istorice. El scria: „Este cunoscut în istorie că soldatul român s-a bătut bine în frontierele sale şi niciodată în afara lor…”

Atât i-a trebuit Mareşalului. El i-a răspuns printr-o filipică usturătoare, care poate rămâne document pilduitor pentru felul în care se apără onoarea trecutului de vitejie

românesc. În scrisoare spune printre altele: „Se face afirmaţia că soldatul român nu se bate bine decât înăuntrul frontierelor ţării. Numai un străin de neam poate face o asemenea afirmaţie. (Aluzie gravă la provenienţa acelui general, fost în armata austro-ungară). Dar la Marienburg cine s-a bătut? Dar în Polonia cine sa bătut? Dar la Nicopole, Adrianopol, Tisa, Budapesta, cine s-a bătut?

În climatul aceste de hărţuială şi de neînţelegere a dramei în care era angajată armata română, cele patru divizii din Transnistria pornesc, la finele lunii ianuarie, către Doneţ. Pe o iarnă foarte aspră, cu îngheţuri siberiene, ele execută marşuri istovitoare şi ajung la timp spre a fi introduse pe rând în front şi a ajuta astfel la îndiguirea trupelor sovietice în spărtura făcută la Izium.

Luptele în această zonă au durat până în aprilie, când punga a fost lichidată complet prin distrugerea forţelor sovietice închise în acest spaţiu şi care nu au vrut să se predea.”

Ştefan Paul a stat mult aplecat asupra acestui raport (raport în faţa istoriei), al acestui fidel cronicar al războiului, aşa cum se vedea el din interiorul Statului Major al Mareşalului. Oare nu greşise Mareşalul când îi răspunsese acelui general cu nume polonez (sau ce o fi fost) că e o insultă la adresa soldatului român, şi desigur implicit, la adresa poporului român? Sigur că este o insultă, odată ce soldatul român, este adevărat de foarte puţine ori, şi niciodată ca să cucerească noi teritorii, ci numai fortuit, printr-o întâmplare absurdă, s-a bătut admirabil şi în afara graniţelor ţării. De ce să nu se bată la fel de bine ca şi înăuntrul ţării, e sperios, este neîndemânatic, ori cum este? Şi într-adevăr dacă lui Mircea cel Bătrân i s-ar fi oferit conducerea armatelor pe Câmpia Mierlei, Mircea l-ar fi învins sigur pe Baiazid, turcii ar fi fost aruncaţi poate pentru un secol, sau poate pentru totdeauna, înapoi în adâncurile Asiei. Şi la Marienburg oştenii lui Alexandru cel

Bun se bătuseră cu vitejie, făcând cinstea şi gloria Moldovei în acel timp.

Mihai Viteazul, le spusese domnul profesor de istorie, Vasile Barbu, care făcea uneori nişte ore de rămâneai cu gura căscată, la liceu la Pălămida, dacă ar fi adoptat „varianta balcanică” i-ar fi izgonit pe turci din Europa, i-ar fi aruncat de unde au venit din negurile Asiei, ceea ce Europa n-a putut să facă niciodată. Mihai, în loc să şi-i alieze pe sârbi şi pe bulgari, pe albanezi şi să-i fugărească pe turci, adică în locul acestei campanii în sudul Dunării, alesese cealaltă variantă, a unirii celor trei ţări române, pentru a forma o ţară puternică, având o armată cu care ar fi putut apoi să-i izbească pe turci.

De ce nu alesese Mihai prima variantă şi o alesese pe a doua, cea care a şi împlinit Prima Unire din istoria noastră? Pentru că a doua variantă îi era mai aproape de suflet, subconştientul lui, inima lui, întreaga lui fiinţă voia s-o vadă pe aceasta împlinită mai întâi.

Apoi, în primul război, la sfârşitul lui, armatele române victorioase au urmărit trupele ungare (cele care cu numai un an în urmă se purtaseră bestial cu populaţia românească, pe pământul nostru, considerându-se probabil stăpâne pe veci în această ţară) până la Budapesta, învingându-le pe Tisa, unde flăcăii noştri i-au spulberat pur şi simplu pe unguri.

Adică, raţiona gândul acela dinlăuntru lui, pe care Ştefan îl cunoştea de acum bine, nu avea deloc dreptate acel general Iacobici, care într-adevăr se dovedea străin de acest neam şi de această ţară gândind altfel, spunând că soldatul român nu luptă bine în afara hotarelor ţării lui, şi Mareşalul îi dovedise cu exemple că nu este aşa, că spusese o tâmpenie, şi ne mai şi jignise pe deasupra. Altul, şi mult mai nuanţat era adevărul, şi Mareşalul, furios nu avusese timpul necesar să se aplece asupra lui. Adică, soldatul român nu e cu nimic mai prost decât soldaţii neamurilor care veniseră să ne pârjolească vatra, asta e sigur. Noi însă spre deosebire de

cei care au venit să ne radă de pe faţa pământului, când am luptat peste hotarele ţării n-am făcut-o ca să luăm pământul altuia, să luăm ce nu era al nostru. Nu

! Am făcut-o plecând în urmărirea duşmanului. Or acum, în est, armata română (deşi erau numai patru divizii, din 20) se putea socoti tot în urmărirea duşmanului.

Nu ne luaseră sovieticii pământul nostru, Basarabia şi Bucovina, nu erau ei duşmanul nostru cel mai primejdios de două veacuri încoace (ruşii ajunseseră la Bug abia pe la 1700, adică târziu în istorie), şi în acel moment istoric nu voia el distrugerea noastră ca fiinţă raţională? Ba da, aşa era! Să ne aducem aminte că partidul comuniştilor nu era decât o agentură rusească implantată ca o otravă în trupul ţării, în fiinţa naţională, format dintr-o adunătură de derbedei, din scursura neamurilor care s-au aciuat şi ele pe acest pământ, iar noi le-am dat o bucată de pâine şi i-am omenit cum se cuvine, că suntem proşti de buni! Iar ei, acele lichele şi scursori formând partidul comunist din România, la ordinele Moscovei, ale lui Stalin, au cerut, şi au militat pentru dezmembrarea ţării, pe motiv că suntem o ţară multinaţională. Auzi, tu!

Tu-le mumă-n c…r de jigodii, adică ei erau Imperiu, ei erau cei care cotropiseră ţări şi neamuri, şi ne făceau acum pe noi ţară multinaţională.

Adică Imperiu.

Ce vrusese deci să spună Mareşalul cu aceste vorbe, când nici nu mai putea să mai dea înapoi, că vom merge şi la dracu numai să ne câştigăm provinciile răpite. Pentru că dacă nu-l băteai pe inamic, fie şi pe terenul lui, el iar avea să vină să le ia. Acesta era adevărul. Hm! se pomeni Ştefan vorbind singur, adevărul este şi mai adânc. Îmi propun ca asupra acestui lucru să mai meditez.

XVIII Zilele lui februarie treceau cenuşii şi apăsătoare. Ştefan Paul îşi simţea sufletul strâns într-un fel de menghine. Grigore Patriciu, Directorul şi proprietarul

marelui cotidian Ziua, se întorsese de la Sinaia, sau de la Predeal, dar se întorsese taciturn, închis în el, cu o mască mortuară pe chip. Venea la redacţie, semna editorialul, se mai interesa de unele treburi, ziarul însă rămăsese tot pe umerii lui Ştefan Paul. Pare ciudat, dar el îşi dădu seama că se întâmplase şi cu Patriciu ceva asemănător. Pe nesimţite, şi totuşi dintr-o dată. Un fel de maturizare bruscă, şi de cădere în el (dar nu ca cea pe care o trăise fiind copil şi adolescent), o interiorizare tristă, cenuşie şi dureroasă. Îi spusese lui Grigore Patriciu că se simte obosit, că adică ar vrea ca el, Grigore Patriciu să se ocupe tot el ca mai înainte de ziar. „Fii cuminte, veziţi de treabă. Ziarul merge foarte bine.”

În momentul acela gândul din el se trezi şi se pomeni exprimându-l întrun fel copilăresc şi glumeţ, însă cu atât mai autentic. „Iată, îi zisese Ştefan, vă văd trist, o dată v-am ajutat în viaţă, poate mai pot şi acum să vă ajut!” Grigore Patriciu, se oprise în loc, cu sprâncenele lui stufoase, ca nişte paratrăznete sau antene, aţintite la ceva care îl făcuse pe el să tresară. Chipul i se lumină încet. Zâmbi! şi-n momentul acela, ca şi cum s-ar fi întâmplat ceva miraculos, Grigore Patriciu i se păru lui Ştefan un bărbat foarte frumos. Asta ce să însemne? se întrebă gândul acela din el.

Că dincolo de aparenţe Grigore Patriciu are un suflet frumos, asta înseamnă. Ce să însemne?

Înainte de a veni Patriciu de la Sinaia, cu Ştefan se mai întâmplase ceva.

După ce se rugase în biserică, să-l ajute Dumnezeu să nu se îndrăgostească de Nora (aflase şi cum o cheamă, şi cine era. O chema Eleonora Teodoriu, şi era fiica generalului Eftimie Teodoriu, coleg de studii cu Mareşalul Antonescu, cu care făcuse primul război.

Între timp Eftimie Teodoriu murise de o boală incurabilă, iar Nora, adolescentă fusese crescută de fratele generalului, profesorul Emanuel Teodoriu, care o ajutase să-şi facă studiile), trăind acest sentiment ca pe o impietate,

având conştiinţa păcatului, trăind o stare de nelinişte, întradevăr, ca prin miracol, se regăsise pe sine. Adică, vorbise gândul acela din el, deja avea trei femei care-l iubeau. Ciudat era că această dragoste era frumoasă. Toate trei erau cinstite şi curate în dragostea lor. Niciuna nu se culcase cu el pentru că era o stricată, o curvă, pentru plăceri sau pentru bani. Nu! Îl iubiseră cu adevărat (şi îl iubeau cu adevărat, cel puţin aşa credea el). Sufletul lor avea nevoie de el, să-l iubească pe el, şi să fie iubite de el. Şi ele făcuseră ce le spusese inima să facă.

La rândul lui, el încercase să fie cinstit cu ele. Le spusese adevărul. (dar oare le spusese adevărul? Nu! Dar aproape adevărul tot le spusese. Le dăduse să înţeleagă că e mai bine să nu-l iubească. Iar ele nu dăduseră înapoi. Au ţinut neapărat să-şi împlinească dorinţa.)

Acum, pentru că ele îi dăruiseră, ce dăruieşte o femeie unui bărbat, la rândul lui şi el ţinea la ele, le preţuia, îi erau dragi. Nu pentru că i se dăruiseră, iar prin asta îl flataseră pe el, că vezi Doamne, ce bărbat frumos este el, ci pentru că toate trei „veniseră extraordinar de frumos către el”. Expresia aceasta se pomenise repetând-o de mai multe ori, îi umbla prin minte ca un strop de elixir prin gură. Şi acum desigur că la rândul lui şi el trebuia să se poarte la fel cu ele. Adică să fie la rândul lui om cu ele. Or în cazul în care se îndrăgostea de alta, căreia şi ei îi plăcea de el, nu greşea el faţă de toate? Aşa era desigur.

De aceea simţise nevoia atunci să intre într-o biserică şi să se roage. El, care până în acest moment, ca şi unchiul lui, Ilie Moromete, nu-l descoperise pe Dumnezeu, nu fusese ceea ce se cheamă un copil bisericos. Dar se întâmplase ceva cu el. De atâta fericire şi noroc, câtă căzuse pe capul lui, că este iubit, sufletul lui dezechilibrat brusc, înfricoşat (acesta era un alt paradox al vieţii lui. Nu fusese el înjurat de toţi cât trăise în satul lui, şi acum i se oferea iubire? Al doilea paradox: în jurul lui era prăpăd, atâţia tineri şi bărbaţi cu copii şi neveste acasă, muriseră pe front, iar lui îi

mergeau toate din plin, şi în plus mai era şi iubit. De ce se întâmplau toate acestea?

Întrebarea deschidea în mintea lui o rază de lumină prin care se strecura fiorul religios. Să ştii că s-ar putea să devin chiar ceea, citise el într-o carte, că se cheamă un om religios. Până una alta el nu avea voie să-şi bată joc de Nora, de puritatea şi de sentimentul pe care-l trăia ea faţă de el.

Ştefan Paul se lăsase absorbit de treburile ziarului, care nu sunt puţine, orele petrecute în redacţie sau în tipografie treceau fără să-şi dea seama când se duseseră (aceste ore însumându-se în zile, treceau şi acestea una după alta fără să ştie când au trecut), astfel că se pomenea seara târziu, în faţa clădirii care adăpostea redacţia şi tipografia Zilei (se încetăţenise numele de Palatul Zilei, el auzise de multe ori expresia aceasta), în faţa maşinii (Patriciu însuşi fusese cel care dăduse acest ordin) care-l aştepta să-l ducă acasă. Lasă nea Petrică, mă duc şi singur. Acel Petrică îl aştepta însă respectuos să se urce în maşină şi să-l lase în Cotroceni. De altfel unul din lucrurile care-l miraseră pe el mult timp fusese acest fapt: deşi era tânăr (nu mai era cel mai nou venit în redacţie, pentru că între timp Şeful Zilei mai angajase doi tineri ziarişti), şi era, acesta era adevărul, tânăr, şi încă un venit de curând în redacţie, când ziarul rămăsese pe mâna lui, nimeni nu se mirase, nu se împotrivise, nu încercase să-l saboteze, ca şi cum acest lucru ar fi fost firesc.

Ei, bine, către jumătatea lunii februarie, se întâmplase iarăşi un fapt ciudat cu el: de data aceasta invers. Se îndrăgostise din nou de Nora.

Cum se întâmplase? Mergea pe Cheiul Dâmboviţei (pe Chiogârlii, cum zicea Megherel, şi cum era şi el tentat să spună), cerul fusese zilele acelea noros, ba fulguise, ba îi dăduse cu lapoviţă. El se oprise pe chei, se simţea obosit şi abătut, şi cum ridicase privirea văzuse cerul limpede, ca o pleoapă vineţiu-albastră deasupra cartierului Uranus.

Dinspre Dâmboviţa urcând către Uranus, sau către dealul Cotrocenilor, către platoul Cotrocenilor, mai bine zis, se întindea un cartier vechi, care avea frumuseţea şi pitorescul lui aparte. Aici era oraşul vechi, cu vile şi case rămase din secolul trecut, înecate în zorele, cu porţi forjate de maeştrii vremii, în atelierele lor de fierărie, cu geamlâcuri orientale împodobite cu ochiuri de sticlă colorate.

De câteva ori se plimbase pe străzile acestui oraş patriarhal, ridicat şi el la rândul lui pe ruinele, sau mai bine zis, pe temeliile vechiului oraş al lui Bucur. Şi cum rămăsese el cu sufletul pierdut în faţa acelei pleoape a lui Dumnezeu, prin care pătrundea lumina tristă şi blajină a unui februarie cuminte, în minte îi venise chipul Norei. Aşa cum o văzuse el în diferite ipostaze. Cu chipul ei gingaş şi luminos, de o puritate extraordinară, cu genele lăsate, zâmbindu-i, sau răsfoind dosare cu degetele ei subţiri, lichide. Îi era dor de fata aceasta.

Acum vedea limpede că dorul de ea nu murise în el, ci fusese asemenea unui pârâiaş care curge pe sub pământ (intră el singur să curgă pe sub pământ, că aşa simţea el) şi deodată, după mult timp, iese la suprafaţă, însă de data aceasta este un adevărat râu în toată puterea, care ia cu el totul la vale. Smulge copacii din rădăcină, surpă malurile, vuieşte, nimic nu i se mai poate opune acum. Îşi simţea stomacul ca un gol imens în care se întinde pustiul fierbinte al sufletului. Se încordă ţinându-se cu mâinile de bara de fier. Respiră adânc, apoi o luă către redacţie. Aşa va face, îşi spuse, pentru că la unsprezece trebuia să fie cu maşina la Preşedinţia Consiliului de Miniştri ca să ia materialele de presă, nu se va duce, în locul lui va trimite pe altcineva. Îl va trimite pe Jean Atanasiu, prieten bun cu Niki, om vechi în redacţie. Şi cu asta o va termina definitiv cu domnişoara Nora, şi nevăzând-o, o va uita.

Atâta îi trebui gândului său care stătea la pândă în adâncul fiinţei lui, că ţâşni imediat: te minţi, Ştefane, îţi este frică, treaba ta, eu îţi spun, vai de capul tău, eşti un om nenorocit

pe lumea asta! Şi el chiar simţi în momentul acela în toată fiinţa lui o deznădejde imensă, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei mari nenorociri. Ajunse la redacţie încordat ca un arc, chinuit. Îi spuse secretarei să facă delegaţie lui Jean Atanasiu pentru a merge să ridice materialele de presă de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Secretara îl atenţionă că nu se poate, pentru că Şeful a girat pentru dumneavoastră, sunteţi omul lui de încredere. Nu vru să audă. Pe un ton aspru îi ceru să-i facă delegaţie lui Jean Atanasiu. Jean, care corecta un material nu se prea arătă încântat. Totuşi nu refuză. La Preşedinţia Consiliului de Miniştri i se refuzară însă materialele de presă.

Ştefan Paul tocmai voia să iasă din Birou când sună telefonul. La început nu recunoscu vocea. Cine este? Vocea ceruse să vorbească cu domnul Ştefan Paul! Eu sunt, Ştefane, acum ţi-am recunoscut vocea. De ce n-ai venit tu? Aici apăsase într-un fel cald pe tu. Nu pot să-i dau domnului pe care l-ai trimis materiale! De ce? întrebase el aspru. „Pur şi simplu, pentru că nu se poate. Sunt legi care trebuie respectate. Trebuie să vii neapărat să iei materialele, altfel nu puteţi să apăreţi.” Nu pot să vin, răspunsese el moale. „Cum nu poţi? ridicase ea tonul, foarte simplu, te urci în maşină şi în zece minute eşti aici.” Nu pot, mai repetase el, simţind de data aceasta cum i se face rău. „Ştefane, îl întrebase Nora, s-a întâmplat ceva?” Da, s-a întâmplat, şi încă ceva foarte grav. Aici tăcuse, şi o clipă liniştea se întinse între ei ca un pod de gheaţă. „Bun, vorbise Nora pe un ton categoric, vino încoace să ridici materialele, şi vorbim şi despre asta.” Nu pot să vin, repetase el, realmente blocat. „Nu fi copil, se auzise la celălalt capăt al firului vocea caldă a fetei, nu va apărea ziarul, domnul Mareşal se va supăra foc pentru că tocmai ziarul cel mai influent, i-a refuzat materialele. Şeful tău se va supăra pe tine, te va da afară, cred că tu nu realizezi ce scandal va fi, conchise ea. Hai, vino, te rog, îi şopti pe un ton plin de dragoste, nici nu-ţi dai seama ce greşeală imensă poţi să

faci.” Bine, dar l-am trimis pe altcineva, tot un om de încredere?

Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Simţea că trebuie să meargă până la capăt. „Ştefane, îi răspunse Nora răspicat, aici e o chestiune de Siguranţa statului, înţelegi? Cineva a garantat pentru tine, şi acesta este Şeful tău, care este omul domnului Mareşal, şi altul în locul tău nu poate să vină.

Aşa că te aştept”, îi răspunse şi încheie ea pe un ton cald şi misterios, şi închise. Îşi luase capul în palme şi un timp rămăsese aşa. Era absolut indecent, o ticăloşie ce făcea el. Ce se întâmpla cu el? Neam din neamul meu, lucrul acesta nu stă în firea, în psihologia ţăranului român, să fie curvar, sau don Juan.

Şi într-adevăr întreg străfundul fiinţei lui se revolta împotriva acestei condiţii umane. Se poate să fiu eu aşa frumos, de se îndrăgostesc de mine ca nişte gâşte, ce dracului le fac! Merse şi se uită în oglinda, pe care tocmai atunci o observă în biroul lui (cine o pusese şi de când se afla ea, oglinda aceea acolo? sub cuierul de haine). Rămase o clipă împietrit: într-adevăr din oglindă îl privea un chip marmorean, cu trăsături alungite armonios, cu ochii senini şi totodată umbroşi, mistuiţi de o forţă şi o căldură dulce. Dumnezeule! se pomeni exclamând. Acesta sunt eu?

Părul cârlionţat îi dădea chipului o expresie vioaie, sportivă. Într-adevăr, ce schimbări misterioase se petrecuseră cu el în ultimul timp? Expresia aceasta era a unui poet, a unui intelectual, cu privirea mistuită de un foc care ardea înlăuntrul lui Cu numai doi ani în urmă era un adolescent cu urechile clăpăuge şi deşirat, la care fetele din sat nici nu se uitau. Sau râdeau de el dându-şi coate. Apoi brusc, ca şi cum ar fi privit în clipa aceea printr-o fantă, îşi aduse aminte destinul Bâtei. Cât de mult ar fi vrut să ştie adevărul despre venirea tatălui său pe lume (Bâta era fată, şi era servitoare la doamna Guma, care aluat-o cu ea într-o călătorie la Paris. Acolo pe cine o fi întâlnit fata, pentru că

pe vremea aceea fetele născute la ţară nu se lăsau ele cu una cu două păcălite. Morala tradiţională în vechiul sat românesc era dură, şi de cele mai multe ori o fată care „greşea” era un om condamnat pe toată viaţa. Multe îşi puneau ştreangul de gât.), ar fi vrut să afle ce a fost bunicul lui, un valet, sau un stăpân şi dacă a fost unul din clasa de sus? N-o fi fost cumva o „fire de poet” care s-a îndrăgostit de frumoasa slujnică venită de la Dunăre, şi o fi vrut chiar s-o ia în căsătorie, însă părinţii lui s-au opus? Şi dacă acel tânăr „artist”, îndrăgostit de bunica lui, de durere, a dat mai târziu în alcoolism ca E. A.

Poe, sau şi-a pus capăt zilelor? Hmmm! Nu îndrăznise însă niciodată so întrebe pe Bâta.

La lucrurile acestea se gândea în maşina care-l ducea către Preşedinţia Consiliului de Miniştri din Piaţa Victoriei. La un moment dat se pomeni zâmbind. Nu spusese Bâta o dată că el o să ajungă mare şi frumos de or să moară bogătaşele după el, pentru că el e „parizian”? şi aici Bâta ridicase mâna în sus ca şi cum ar fi zis că e duce sau baron, ori chiar prinţ. Dacă Bâta întâlnise un tânăr frumos de care se îndrăgostise atât de profund şi de cumplit încât ea se dusese singură ca mielul care-şi pune singur capul pe tocător, la acel bărbat frumos, iar acela îşi bătuse joc de ea? Brrr! se pomeni cutremurându-se.

Arătă la intrare Legitimaţia, apoi Acreditarea. Aşteptaţi, îi răspunse ofiţerul de la poartă. Nu trebui să aştepte mult. Acesta anunţă Biroul de Presă al Mareşalului şi în momentul următor o văzu prin geamul uşii pe Nora coborând. Îşi lăsă la poartă Legitimaţia, aşa cum a făcut şi până acum de fiecare dată. Nora avea o expresie preocupată, ochii îi păreau îngânduraţi, umbriţi de o tristeţe albăstrie.

— Ia loc, Ştefane, îl invită ea când ajunseră în Birou. O jumătate de oră putem să stăm de vorbă. Ce s-a întâmplat? Nu-l privea în ochi, îşi vedea de dosarul ei. În momentul acela în mintea lui ţâşni gândul care în ultimul timp fusese

tot mai prezent în viaţa lui. Gândul se ivi ca o joacă dulce, copilărească, sau mai degrabă ca o ţicneală nevinovată.

Mi s-a întâmplat ceva foarte grav, Nora, îi răspunse el, simţind cum i se luminează încet sufletul. M-am îndrăgostit de tine. Am mai fost îndrăgostit, dar acum este altfel. Cumplit. Iar lucrul acesta nu trebuia să se întâmple pentru că i-am promis unei fete că mă voi căsători cu ea. Se oprise brusc. Abia acum, când liniştea începu să-i ţiuie în urechi realiză comicul şi hilarul acestei situaţii. Se purtase realmente ca un tâmpit.

Nora îl servi cu cafea turnând dintr-un termos. Era un termos de campanie, de lucrul acesta îşi dădu bine seama abia acum, deşi mai văzuse termosul.

Şi mie mi s-a întâmplat acelaşi lucru, Ştefane, şopti ea, privind în jos.

De aceea aş vrea să nu te superi pe mine daca n-o să mai vin.

Lucrul acesta îl stabileşte domnul Patriciu. Cu el trebuie să vorbeşti.

— Bine, murmură el. Îşi simţea sufletul golit ca un prund uscat.

Acum, ciudat, îi părea rău că făcuse gestul acesta. Gest de puştan, gest teribilist, de om dezechilibrat în faţa realităţii şi a lumii. Se comportase exact ca acel doctor otrăvit de ură împotriva clasei ţărăneşti, ca Spurcaciu.

— Oricum, şopti Nora, sper că nu regreţi ceasurile petrecute împreună. Mie mi-a plăcut felul tău de a gândi, pentru mine au fost momente frumoase.

Şi pentru mine au fost… Se lăsă din nou tăcerea. Nora îi întinse registrul în care trebuia să semneze. Apoi îi înmână şi plicul.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să rămânem liniştiţi şi cuminţi, Ştefan, şopti tânăra funcţionară, dându-i de înţeles că ea trebuie să plece.

Să lăsăm destinul să hotărască. Se ridică şi el. O ruşine galbenă, chinuitoare pusese stăpânire pe el.

— Cred că am făcut o mare prostie, Nora, vorbi Ştefan Paul, ajuns lângă uşă. Aşa cum stătea întors cu spatele simţi, impresia aceasta o avusese de mai multe ori, acea prezenţă, ca o răsuflare caldă şi luminoasă a Mareşalului, care venea de la etaj.

Asta numai timpul o va hotărî, Ştefane. Era uimitor de frumoasă.

Părea absentă.

Ştii, că de câte ori am fost aici am simţit prezenţa Mareşalului în clădire. Nu ştiu cum să-ţi spun, cred că e vorba de al şaselea simţ.

Da, acum e în biroul lui şi lucrează, şopti Nora. Era tristă. Navea chef de vorbă. Te aştept mâine, să vii să iei materialele, Ştefane.

Dumnezeu să te ajute!

Când ieşi în holul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri rămase înlemnit.

Scările mari, impozante ale Preşedinţiei, pe care se vedea coborând un covor roşu, parcă tresăltau sub paşii personajului care cobora. Ştefan se oprise în loc, emoţionat, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul.

El era, Mareşalul Ion Antonescu. Îl mai văzuse o dată. Unde şi când?

Da, atunci în Piaţa 6 septembrie, când apăruse alături de Horia Sima.

Acum era însă cu totul alt om. Şi mai ales nu era om, era un personaj istoric, o statuie. Poate nu era bine ales acest cuvânt, dar oricum era altceva decât oamenii, fie ei şi oameni politici, sau oameni importanţi, pe care el apucase să-i vadă până acum în viaţă. Îşi aducea aminte chipul interiorizat, traversat de dungile gândurilor negre, contractat, pe care îl avusese atunci Mareşalul. „Arăta bătrân şi alb generalul Antonescu, singur, foarte singur, ai fi zis chiar prizonier al celor în mijlocul cărora stătea, bărbaţi tineri, cu chipuri dure, voinici, cu frizuri bogate şi negre…

Mâinile Generalului erau aduse în faţă, ca la o slujbă, într-un reflex inconştient de supunere, sau umilinţă, sau poate dintr-o dorinţă de a fi firesc ca om, de a nu sta drepţi, el, General al Armatei române.

Conducătorul statului, având în spate armate, în mijlocul acestor inşi care se supuneau altei discipline, a lor singură, a organizaţiei lor, ale cărui frâne nu le ţinea el".

Ştefan Paul revăzu înfiorat scena aceasta în minte, generalul Antonescu, îmbrăcat cu cămaşa verde, lângă Horia Sima. Şi iată-l acum, coborând scările, parcă ar fi fost un personaj hilar, coborând din cer, un personaj din altă lume. Ce se întâmpla cu el? Ştefan Paul, simţea că se prăbuşise brusc într-o mare primejdie, din care se simţea total neputincios să iasă.

Da, era chiar el, Mareşalul Antonescu, despre care el, Ştefan Paul scrisese câteva articole (Şeful său îi spusese că acele articole erau profunde şi de bun simţ), şi care se îndrepta spre el. Iar el se fâstâcise, se zăpăcise, pentru că simţi brusc cum îl invadează transpiraţia şi cum nu mai are aer. Ajuns în dreptul lor, îi văzu chipul mare şi luminos, zâmbind cu bunătate. Dar nu-i zâmbise lui. „Peste o oră, am o discuţie cu feldmareşalul, şi aici Mareşalul pronunţă un nume de neamţ. Am nevoie de tine, Nora. Mă întorc peste o oră." Mareşalul vrusese să-şi continue drumul. Ofiţerul de la poartă luase poziţia de drepţi. „Dânsul este ziaristul Ştefan Paul, de la cotidianul Ziua, în care domnul Patriciu are o mare încredere", auzi în spatele său vocea caldă a Norei. Mareşalul se întoarse pe jumătate: „da! spusese neutru, fără să se mire, nici foarte bucuros, prilej suficient pentru Ştefan Paul ca să-i vadă faţa de la o jumătate de metru, epiderma roşietică, pigmentată cu puncte roşii. „Îmi pare bine, răspunse Mareşalul, întinzându-i mâna, şi buzele cărnoase, trandafirii, i se mişcară cu mare uşurinţă. Îmi aduc aminte articolele trimise de pe frontul Odessei. Le-am remarcat. Felicitări, tinere, îţi urez să ajungi un gazetar la fel de mare ca patronul dumitale!"

Îi ţinuse mâna puţin în mâna lui, acum se întorsese şi se afla deja dincolo de uşă, unde îl aştepta o maşină deschisă, în care se urcă. Ştefan Paul rămase uluit. Pe retină îi rămăsese vie imaginea chipului Mareşalului, carnaţia fină şi roşietică a epidermei lui, ca şi acea lumină care-i iriza chipul venind din interior.

— Atunci te aştept mâine, Ştefane, o auzi pe Nora. Fata îl privea cu o tristeţe plină de melancolie. Ce ai rămas aşa?

Sunt foarte emoţionat, Nora, că l-am văzut pe Mareşal. Şi am impresia că am făcut o mare prostie. Că te-am pierdut.

Nora surâse tristă.

Cum o da Dumnezeu, Ştefane. Urc, am multă treabă. Şi întradevăr o urmări cu privirea cum urcă scările, îmbrăcată în taiorul care se mula atât de bine pe trupul ei tânăr. După ce dispăru avu brusc o strângere de inimă, ca şi cum ar fi pierdut lucrul cel mai important din viaţa lui, pentru totdeauna.

XIX Aduna material pentru romanul pe care ar fi vrut să-l aibă gata când se va fi terminat războiul. I se întâmpla din ce în ce mai des să mediteze asupra unor lucruri care i se păreau stranii. Un război este un lucru extraordinar de complex, afirmaţie care este desigur o banalitate, numai că nu este bine să treci peste această banalitate nici ca militar, şi nici ca scriitor.

Atunci când te afli în timpul când se derulează războiul respectiv, este ca şi cum te-ai afla în burta lui (în burta chitului care-l înghiţise pe Iona), în burta unei balene, în care abia vezi la un metru, nu vezi nici măcar ca prin ceaţă.

Şi ce vezi dinăuntrul monstrului, care este războiul? nu vezi nimic, mintea îţi este înnebunită de groază. Şi totuşi dacă eşti un om care nu ai venit pe lumea asta numai să-ţi umfli burta cu mâncare şi băutură, sau să te împerechezi pentru simpla plăcere fiziologică, ci vrei să pătrunzi în înţelesurile mai adânci ale lumii acesteia, ale războiului, nu se poate să nu încerci să cunoşti mai mult. Aceasta era situaţia lui Ştefan Paul. Voia să pătrundă înţelesul adânc al

acestei nenorociri, al acestui imens cutremur, al acestui delir profund şi bolnav care zguduia lumea şi istoria din temelii, în acel moment istoric. Îl ajuta faptul că o cunoscuse pe Nora, o fată cu bun simţ, informată, cu o minte profundă (cât poate să fie mintea unei femei de profundă), care trăia în imediata apropiere a Mareşalului, că acesta o îndrăgise, şi o folosea în serviciul său.

După ce Ştefan îi mărturisise Norei Teodoriu, în stilul lui teribilist şi sincer că o iubeşte, (uneori, mai ales noi, cei care venim din satul românesc, păstrăm în subconştientul nostru nişte reziduuri mitice ale sincerităţii), şi după ce în modul cel mai greu de imaginat dăduse mâna cu Mareşalul (nu îşi câştigase el dreptul de a lucra la Ziua cu acel articol, primul său articol de gazetar bucureştean, „Dacă ar şti Generalul?”, nu fusese acesta articolul care-l convinsese pe Grigore Patriciu că are în faţa lui un viitor mare ziarist? Ba da, acesta fusese articolul, însă titlul lui spune un lucru şi mai adânc. Şi anume că acolo, în subconştientul lui, personalitatea celui care-şi asumase sarcina de a salva ţara îl fascinase cu mult înainte de a-şi da seama de lucrul acesta), se trezise noaptea târziu acasă că nu poate să adoarmă.

Mintea îi era un spaţiu continuu iluminat. Să fie adevărat lucrul acesta? Nu visează? Ce se întâmplă cu el? Ce are de gând destinul său cu el? El este băiatul din liceu, nu amărât, dar oricum, modest şi sărac, care când venea acasă în vacanţe îl punea Parizianu la secere, iar el secera, că de felul lui era cam moale, nu zicea nimic. Şi când îl înjurau al lui în sat, decât să se deranjeze din gândurile lui mai bine nici nu le răspundea, îşi vedea de drum.

Şi iată că băiatul acela chinuit din Siliştea Gumeşti ajunsese acum ziarist la cel mai mare cotidian din Bucureşti, şi dăduse mâna cu Mareşalul. Cum să nu-ţi pierzi minţile (nu neapărat de bucurie) de euforia aceasta şi de ceaţa luminoasă care îţi cuprinde creierii? Ei bine, după ziua aceea de pomină, a doua zi când merse să ridice

materialele de presă o găsi pe Nora schimbată. Nu mai era tristă ca în ziua trecută. Nu.

Se purtă într-un mod atât de apropiat că parcă ar fi fost fraţi, sau ar fi fost prieteni de mult. Îi mărturisi că şi ea scria. Remarcase din ce-i povestise el, despre satul lui, despre adolescenţa lui, despre Moromete şi Nicolae, despre condiţia tragică a copilului de ţărani atunci când este o fire sensibilă şi dotată, despre frumuseţea sentimentelor de dragoste între un băiat şi o fată în lumea satului (Ştefan ridicase din umeri. Îi povestise el aşa ceva? Când? Unde? Fata asta e nebună.) că el este un povestitor foarte dotat. Ea a scris din liceu poezie, iar de curând a început să scrie şi proză.

Dacă n-ar avea nimic împotrivă ar vrea să-i citească. Precum şi ea la rândul ei este dornică să citească ce-a scris el. Îl urmăreşte de mult, şi tot ce-a publicat până acum în Ziua i-a plăcut. Unele editoriale sunt ale lui, să spună sincer? Ea i-a recunoscut stilul. Aşa că ea zice că cel mai bun lucru ar fi ca el să lase timidităţile şi farafastâcurile la o parte, şi mai bine ar fi prieteni. Ea termina la cinci, ar putea se vină s-o ia şi să meargă să se plimbe? NU. Sau da. Dar numai o oră. Trebuie să fie la redacţie când se face ziarul. „Să nu crezi tu că trebuie să le faci pe toate, mai lasai şi pe alţii să le facă”, surâsese Nora. Bine, răspunsese el. O să vină. La cinci şi jumătate ne întâlnim la Arcul de triumf. (aha, deci nu voia să vină s-o ia de aici. Ia să încerce să-i propună lucrul acesta. Nu, nu, refuzase ea Şi într-adevăr, la ora stabilită, când a ajuns îl aştepta. Au luat-o pe o alee prin parcul Herăstrău. „Unde ai debutat, Ştefane?”. Îl întrebase ea, şi el îi povestise ceea ce-i spusese şi lui Grigore Patriciu. Îl întrebase apoi cum merge cu romanul. Care roman? o întrebase. „Doamne, ce e cu băiatul acesta, se pornise ea pe un râs care-i umpluse obrajii de roşeaţă, Nora. Să fie atât de îndrăgostit încât nu ştie nici pe ce lume se află?”

Exact, îi răspunsese. Are într-adevăr o senzaţie ciudată. Că el este în trecere prin această lume, prin care trece „într-un

fel de somn, de somnambulism metafizic” de bunăseamă. El nu se referă la somnul obişnuit, ci la un altul, un somn al imposibilităţii noastre de a înţelegea lumea până în străfundurile ei. De pildă războiul acesta. Sigur că dacă-l priveşti de sus, cu ochii minţii avem această posibilitate, vezi cele două fronturi cum stau faţă în faţă, ai zice că sunt malurile unui fluviu care străbate Europa de la Marea Nordului până la Marea Neagră. Această viziune a frontului, legile şi împrejurările după care pot evolua cele două maluri îi interesează pe militar. Pe mine m-ar interesa să ştiu ce s-a întâmplat acolo, în adâncul popoarelor, al oamenilor, ce i-a făcut pe aceşti oameni, sute de milioane, să se încaiere şi să se omoare între ei?

Cum de s-a întâmplat ca în acelaşi moment istoric, la Berlin şi la Kremlin, culmea, aceste cuvinte mai şi rimează, să vină în fruntea celor mai mari şi belicoase popoare ale Europei, doi nebuni? Pentru că este clar, că cei doi (cei mai mulţi) care semnaseră Pactul Ribentrop Molotov (după ce mai înainte Hitler şi Stalin se întâlniseră personal şi discutaseră, şi hotărâseră să împartă Polonia), Pact prin care împărţeau ţările şi popoarele ca şi cum ar fi tăiat feliile de brânză, nu erau sănătoşi la minte?

Iar mai în adânc, în stratul şi mai adânc al acestui mare fenomen care este lumea, ce se întâmplase, ce cauză misterioasă făcuse ca aceşti coloşi să pornească unul spre altul, târând după el atâtea popoare, învălmăşindu-le, năucindu-le, făcând să curgă sânge? De unde începuse această nebunie, care fusese sământa ei dintâi? De ce nu putuse să fie stăvilită această pornire, aceste pârâiaşe de crimă, de violenţă şi sânge care curg la vale, vărsându-se unul în altul şi care duseseră la formarea acestui imens fluviu de ură şi violenţă, de crimă şi sânge? Europa este un lac de sânge.

Europa este un ospiciu, un sabat, în care călăi şi victime îşi schimbă rolurile ca şi cum s-ar învârti roata, venind călăul deasupra victimei, apoi victima deasupra călăului, acesta

devenind la rândul lui victimă… Nora îi pusese mâna pe braţ. Se găseau chiar pe malul lacului, „mai uşor, Ştefane, mai uşor, şoptise Nora, bătându-l pe mână. Sunt urechi care ascultă. Bine, o să încerc să te ajut” îi spusese ea.

Nori cenuşii se rostogoleau înspre munte. Apa lacului brăzdată de valurile monotone şi triste aduna în ea parcă amărăciunea acestei zile. Îl rugă să-i mai vorbească despre viaţa lui pe care o trăise acolo în satul din care venise. Ştefan se simţise brusc obosit, cu sufletul pustiu. Germanii aveau dificultăţi, ruşii se revărsau în valuri proaspete venind din adâncurile Siberiei. Dacă armata germană va fi dată peste cap ce se va întâmpla? „O să vorbim despre asta altă dată”, îi răspunse Nora.

Ieşiseră din parc şi se pomeniseră în faţa unei Biserici. Abia când urcară pe trepte Ştefan îşi aduse aminte că anul trecut se plimbase pe această stradă cu Luki. Imaginea celeilalte fete, strânse la pieptul lui îl întristă. Nora îl trăgea de mână să intre în Biserică. Nu se opuse.

Era o biserică pictată de curând, cu un spaţiu interior vast.

Candelabrul imens, din bronz masiv, atârna din înaltul turlei. Aflat aproape sub el Ştefan simţi că ameţeşte privindu-l pe Dumnezeu pictat în înaltul cupolei, care cădea către pământ cu braţele deschise. Nora îl trase în faţa Icoanei Maicii Domnului, unde ea îşi împreună mâinile la piept şi se rugă un timp cu ochii închişi. Apoi îl privi în ochi prietenoasă (da, parcă era o soră. I-ar fi plăcut să aibă o soră ca Nora. El care resimţise toată copilăria, şi tot timpul care urmase această lipsă a fratelui, sau a sorei, ca pe lipsa unei jumătăţi). „Tu nu te rogi, Ştefane?” Nu răspunse nimic.

Până de curând el nu simţise nevoia de a crede, de a cere ocrotirea lui Dumnezeu. Nora îi luă mâna. „Ştefane, noi am discutat o mulţime de lucruri secrete. Şi vom mai discuta. Pot să am toată încrederea în tine că rămân numai între noi? Nora îl privea acum intens în ochi. Ca şi cum ar fi vrut să-i transmită „hai să te văd acum de ce eşti în stare”.

Răspunse că da, cât se poate de sigur că cea care răspunsese fusese vocea din el. Cea care-l mai salvase şi în alte împrejurări. Ştefane, insistase Nora, e foarte important lucrul acesta, nu ştiu dacă-ţi dai seama
?”. El clătinase din cap: îşi dădea. Fata îi aşează mâna pe crucifixul, care se găsea chiar în faţa lor. „Jură, Ştefane! îl rugă ea. Şi el jurase. Absolut senin, ca şi cum gestul acesta n-ar fi fost un act foarte grav, ci unul făcut în cel mai senin mod.

Ieşiseră apoi. Nora părea şi mai liniştită, bucurându-se de o fericire secretă, aşa cum îşi ţinea genele plecate în jos, mergeau unul lângă altul fără să spună niciunul din ei nimic. La un momentdat Nora opri un taxiu: „Mergem, Ştefane”, spuse fata. El se uitase la ceas. Îşi aduse aminte că îşi propusese să lipsească numai puţin de la ziar. Se uită la ceas, o, la, la cât întârziase! Îşi spuse în gând că nu e nimic. Se urcară în taxi. Nora stătea pe strada Polonă, cel puţin aceasta era adresa pe care i-o dăduse şoferului. Coborî în faţa unei case cu un cat, îmbrăcată în iederă, cu un mic parc în faţă. Parcul, năpădit de tufe (se vedea că este neîngrijit) şi de vreascuri se întindea misterios în spatele vilei.

— La revedere, Ştefane, te aştept mâine”, îi spusese Nora coborând.

La redacţie nu se întâmplase nimic, fiecare îşi văzuse de treburi.

Niki, văzând că întârzie, îi făcuse el o parte din treabă, împreună cu cei din Secretariatul de redacţie. Şeful dăduse editorialul, împreună cu un alt articol, pe care Niki le pusese unde trebuie, aşa că nu erau probleme.

Ştefan Paul, aşa cum stătea în biroul lui Niki îşi dădu capul pe spate şi râse, în stilul lui. „De ce râzi”? îl întrebă Niki. Nu putuse să-i spună imediat. Râdea de el.

Trăise până atunci cu gândul că fără el ziarul nu se poate face, pentru că un ziar nu se face singur. Cel puţin aşa îşi imaginase el. Şi iată, descoperea acum că ziarul se putea

face şi fără el. Că de fapt un ziar se face singur! Asta era o găselniţă teribilistă de-a lui, însă acesta este adevărul, şi oricine lucrează la un mare ziar cunoaşte acest adevăr”. De ce râzi, Ştefane, „îl mai întrebă Niki încă o dată. De prost ce sunt, Niki, răspunsese el, după ce se săturase de râs. Şi râsese cu poftă. „Asta e bine mormăise Niki, Luki mă întreabă ce mai faci, când te hotărăşti să vii pe la noi?”.

Asta era culmea şopti gândul care stătea pitit acolo în sufletul lui.

Şi gândul din el nu se gândi întâi la Luki, ci la destinul care-şi bătea joc de el. Adică Luki îl dăduse afară din casă, ca pe ultimul om, iar ca răsplată el se bucurase de dragostea a trei femei extraordinar de frumoase (mult mai frumoase, din punct de vedere moral, decât Luki). Acum se îndrăgostise de a patra, era iubit de ea, şi hopa şi Luki.

Acum, când el era îndrăgostit într-un mod atât de frumos de Nora, (dar oare era îndrăgostit de ea? De cine era el de fapt îndrăgostit, de Didina, de Anghelina, de Ioana? Aceasta era întrebarea care-i pătrundea în adâncul creierului, aşa cum pătrunde apa prin crăpăturile pământului în verile secetoase) şi iată, ca şi cum paradoxul trebuie să acţioneze de fiecare dată ca o lege, el îşi făcea simţită prezenţa. „Ei, unde te gândeşti?

Îl strigă Niki, şi când vii pe la noi, te întreabă Luki?

Ştefan Paul îşi simţi deodată capul greu şi sufletul invadat de o tristeţe movă. Nu zise nimic. Ieşi din biroul lui Niki. Mai aşteptă o oră, apoi sună poarta să-l anunţe pe şofer. Când era copil ştia cine este, el era Ştefan al lu Parizianu, şi viaţa lui era viaţa lui. El era deci copilul lui Parizianu, care venea acasă în vacanţă şi ştia că va fi pus la secere.

Acum, cine este el? Se întinse în pat cu mâinile sub ceafă. Ce n-ar fi dat să fie vară, să se găsească răsturnat în fân şi să privească cerul spuzit de stele! Nici nu-şi dădu seama când adormi. Se trezi pe un câmp verde şi însorit. Era pe un plai dulce, de undeva se auzea, ca de pe altă lume, o doină de jale de ţi se rupea sufletul. Şi un glas ieşea parcă

din pământ: „iar cel moldovean şi cu cel vrâncean, mări se vorbiră, şi se sfătuiră, pe l’ apus de soare ca să mi-l omoare”. În momentul acela, ca şi cum ar fi plutit apăru chipul galben, de ceară al Mareşalului Antonescu.

Şi în urma lui trupul.

Exact cum îl văzuse în ziua aceea când dăduse mâna cu el, şi i se păruse ceva straniu, nepământesc şi hilar în personalitatea lui. În primul rând avea un cap prea mare, aproape diform în raport cu trupul slab cu picioarele subţiri. Ca şi cum ar fi fost o fiinţă ce ar descinde de pe altă planetă. Impresia aceasta era accentuată şi de pigmentaţia roşie a epidermei şi a părului Mareşalului (nu pentru aceasta fusese denumit şi Câinele roşu? Pentru aceasta desigur, dar mai ales pentru cinstea şi intransigenţa sa de om incoruptibil). La un loc acestea dădeau impresia unui personaj marcat de un destin straniu şi divin.

Capul, cu expresia chipului iluminată pe dinăuntru, de o menire divină, purtate de picioarele fragile, şi oarecum hieratice, toate acestea alcătuindu-l pe Mareşal, se apropiau venind sau mai degrabă plutind pe plaiul de un verde dulce. Ca şi cum ar fi venit de pretutindeni, din lumina galbenă, mitică, se auzi atunci vocea aceea de cor antic: „că l’ apus de soare, vreau să mi te-omoare, baciul ungurean, şi cu cel vrâncean”. Apoi cealaltă voce, tragică şi duioasă, plină de jale, că ţi se rupea sufletul. „Şi de-o fi să mor, în câmp de mohor, să spui lu’ vrâncean, şi lu’ ungurean, ca să mă îngroape, în dosul stânii, să-mi aud câinii. Asta să le spui. Şioile s-or strânge, pe mine m-or plânge, cu lacrimi de sânge”

În momentul acela lumina păli într-un mod tragic căpătând culoarea arămie. Din lumina aceea arămie, întunecoasă ca o ceaţă de sânge, văzu el ieşind doi hăndrălăi cu cuţitele în mână. Erau nişte cuţite lungi şi întoarse ca nişte iatagane. Se repeziră la Mareşal şi-l înjunghiară pe la spate. Apoi în timp ce trupul îmbrăcat în haine militare se îndoia pe spate străpuns de cuţite, gata să se prăbuşească, cei doi îi

retezară capul cu lovituri dibace. O, Doamne, exclamă în gând, capul şi trupul Mareşalului vor fi separate, exact cum s-a întâmplat cu Mihai Viteazul!

De dincolo de zare izbucni un zgomot vast şi neliniştitor. Cei doi târau acum trupul şi capul Mareşalului către acel vuiet.

Ca din pământ văzu răsărind o albă şi mândră Mănăstire. Semăna cu Mănăstirea Argeşului, aşa cum o văzuse el în cărţile de şcoală. Acum erau mai mulţi, de unde or fi apărut? Aceştia aveau, la fel, iatagane şi măciuci în mâini. Se apucară, grăbindu-se ca şi cum le-ar fi fost teamă să nu fie surprinşi, să ciopârţească trupul şi capul Mareşalului. O, Doamne, ochii lui vedeau totul atât de bine, atât de concret, că avea senzaţia că nui are în cap, ci chiar acolo la locul faptei. Vedea sângele, şi cartilajele, şi tocătura aceea de carne făcută din trupul Mareşalului. După ce terminară unul din ei alergă şi deschise un fel de uşă în zidul Mănăstirii. Ceilalţi deteră un strigăt de bucurie. Apoi ceilalţi începură să ia din masa aceea de sânge şi carne cu pumnii, ca şi cum ar fi luat apă în pumni, şi mergeau s-o toarne prin uşa aceea în zidul Mănăstirii. Din câteva drumuri reuşiră să ducă toată acea pastă roşie, de carne, de cartilaje şi de sânge.

Când terminară se şterseră pe un fel de şorţuri de măcelari (să fie măcelari, oare?) pe care le avea pe dinainte, fără nici o grabă. Chipurile le străluceau de o mare bucurie interioară, şi totuşi erau atât de trişti. O tristeţe cere-i făcea imateriali, parcă, sau mai degrabă ca şi cum nici n-ar fi fost din lumea aceasta. Mai rămaseră un timp pe plaiul atât de dulce, antic. Apoi, unul câte unul începură să plece, până când nu mai rămase decât o mare de linişte. Cât te uitai cu ochii nu vedeai ţipenie de om.

După un timp pe buza zării se văzu mogâldeaţa unei femei adusă de apa galbenă şi mâloasă, care bocea. Viersul ei trist, de o jale atât de adâncă încât te îngheţa se înălţă maiestos până la cer: „cine-a cunoscut, cine mi-a văzut,

mândru ciobănel, tras ca prin inel? Feţişoara lui, spuma laptelui, mustăcioara lui, spicul grâului, perişorul lui, pana corbului, ochişorii lui, mura câmpului". Viersul şi bocetul bătrânei cutremurau munţii şi codrii, cerul şi stelele, şi asemenea unui ecou se întorceau înapoi venind din depărtările pline de mister.

El mai rămase mult timp împietrit, ascultând acel vaier cutremurător, care rupea inimile stâncilor şi apelor, apoi simţi cum se ridică la suprafaţă, cum urcă înspre cer. Când se trezi primul lucru care-l simţi Ştefan Paul fu acela că era lac de sudoare, că tot corpul îi este acoperit de broboane mari de transpiraţie. Unde era? Se uită îngrozit în jur.

Ştia unde se află. La el în cameră. Se trezise în urma acestui vis care-l îngrozise şi care totodată i se părea ca o revelaţie adâncă. Mesajul visului era cât se poate de limpede, Mareşalul face parte din şirul mare de Domnitori trădaţi şi asasinaţi ai acestui pământ, începând cu Ciobanul din mitul Mioriţei, continuând cu Burebista, Decebal, Mihai Viteazul. Că Mareşalul este un fel de „model ritual", un fel de Burebista sau Decebal sau Mihai Viteazul, care se repetă.

Îşi auzea respiraţia rece, şuierătoare. Nu îndrăznea să se ridice şi să aprindă lumina. Cât să fie ceasul, se pomeni vorbind în gând? Două, sau trei. Undeva auzi ca prin vis (trebuie că visez) cântecul lugubru al unui cocoş. Ai fi zis că trâmbiţa lui vine de pe lumea ailaltă. Ştefan Paul simţii fiorii morţii pe şira spinării.

XX Războiul se opintea şi se învălmăşea ca un balaur la mii de kilometri depărtare. Grigore Patriciu venea şi se închidea în biroul lui de unde nu ieşea cu orele. Niki îi spusese că Şeful lucrează la o carte.

Oricum articolele lui erau parcă mai colţuroase, mai tăioase. Într-una din zile când mersese după materialele de presă la Preşedinţia Consiliului de miniştri, se mai găsea încă sub apăsarea acelui vis care-l năucise, Nora îi arătă un material. În uşă se auziră ciocănituri. Temătoare tânăra

funcţionară băgase acel document în dosar, abia după aceea se ridicase să deschidă celui care bătuse în uşă. În acel moment îl văzu intrând chiar pe Stelian Popescu, Directorul Universului. Avea un chip plăcut, cu trăsături fine, cu ochii de un albastru spălăcit. Nora se purtă cu el respectuos, dar şi domnul Stelian Popescu, atât cât îl observă Ştefan şi cât putu el să-şi dea seama, era un domn cu vocaţia manierelor alese. După ce plecă Directorul Universului rămaseră singuri.

— Auzi, Ştefane, şopti Nora, deschizând din nou Dosarul în care se găsea acel document pe care voia să i-l arate.

— Aud, dacă-mi spui, îi răspunse el.

— Asta aşa ca să mai destindem atmosfera… Tu ştii de ce l-au omorât legionarii pe Iorga?

— Aa! E o chestie greu de înţeles, o ceartă, cu o scrisoare, între el şi Căpitan. Carol al doilea în loc să aplaneze conflictul între ei, a pus şi mai mult gaz pe foc, dar şi Iorga a contribuit la explozia conflictului dintre el şi Legiune… parcă aşa ceva.

— Nu, Ştefane, surâse cu tristeţe Nora, şi-n momentul acela era atât de frumoasă, ai fi zis că i se scurge miere de pe buze. Se lăsă o linişte calmă. Legionarii l-au omorât pe Iorga, continua tânăra funcţionară, pentru că avea doi creieri în loc de unul, şi lor le era necaz că nu au niciunul. Ca să-i ia creierii, pentru asta l-au omorât. Ştefan Paul îşi dădu capul pe spate gata să râdă, însă în chiar acel moment râsul îi îngheţă în gâtlej. O privi pe Nora înspăimântat. Adică ce era de râs în asta (pentru că ea asta aştepta de la el, să râdă), ce era de râs în faptul că nişte oameni care nu aveau nimic în capul acela al lor (şi acesta era adevărul, că un om care are ceva în tărtăcuţa lui, fie el acel ceva cât de puţin, nu se apucă să omoare, indiferent pe cine), au omorât pe unul dintre cele mai mari minţi ale acestui neam? Fie el acel om cu păcate, ca orice om. Ce om nu greşeşte în viaţa lui! Pentru asta însă nu trebuie să-i iei viaţa.

— E un banc, Ştefane, vorbi încercând să surâdă Nora, l-am auzit şi eu astăzi…

— Şi ai râs? se pomeni el întrebând-o aspru.

— Da, în cercul în care s-a spus acest banc s-a râs.

— Păi tocmai aici este nenorocirea. Că nu trebuia să se râdă. Numai nişte proşti râd când este vorba de o crimă. Iar când este omorât una dintre cele mai mari minţi ale ţării, numai nişte oameni care n-au minte pot să râdă. Mai ales când frontul german se clatină în faţa Stalingradului şi când puhoiul sovietic se poate rostogolii spre tine ca un tăvălug. Aş vrea eu să văd când or să se rostogolească peste satele şi oraşele noastre Diviziile sovietice, dacă atunci o să ne mai vină să râdem, că legionarii lau împuşcat pe Iorga de necaz că ei n-aveau nici un creier în capul lor.

Pentru că acesta era adevărul: bancul nu era banc, ci un adevăr îngrozitor. Şi aici este o chestiune cu mult mai profundă dar şi mai înspăimântătoare, de ce n-are el românul curajul să privească în faţă adevărul, mare sau mic, dar un adevăr istoric care-l priceşte pe el…?

Asta e problema, de fapt adevărata problemă, de ce n-are românul curajul (sau nu curajul, dar atunci altceva, şi acest altceva îi lipseşte lui, fiinţa lui nu e dotată cu acest organ) să privească adevărul în faţă, şi atunci se păcăleşte pe el însuşi la infinit, şi ia acel adevăr, ca şi cum el, acel adevăr, ar fi un c…t, şi-l înveleşte în foiţă colorată, şi îl prezintă sub formă de banc…

Auzi tâmpenie, sub ce formă şi-a găsit românul să prezinte adevărul cel mai îngrozitor, sub formă de banc? Şi după ce îl spune sub forma aceasta, dă-i şi râzi ca prostul: ha, ha, ha, ha, ce deştepţi suntem noi, românii, că uite ce bancuri deştepte şi hazoase ştim să facem. Ştim pe dracului, nu ştim nimic, pentru că această formă de a prezenta adevărul, sub formă de banc, e o formă de a ne minţi. Şi cine se minte pe el în istorie acela nu are adevăr! Acesta este adevărul, rosti Ştefan Paul tare, apăsând pe cuvântul adevăr.

— Ştefane, ce se întâmplă cu tine?! Nora îl privea îngrijorată cu ochii învăluiţi într-o ceaţă diafană plină de dragoste şi de îngrijorare. Se întâmplă ceva cu tine, dragule. Se lăsă un moment de tăcere între ei ca un pod de gheaţă pe care numai bine putea să alunece unul către celălalt. E un banc, Ştefane… Ce s-ar face omul dacă nu ar mai râde din când în când şi dacă nu ar lua realitatea asta crudă în răspăr? Sigur că acesta este adevărul, şi că acest adevăr este îngrijorător… Dar pentru aceasta nu trebuie să-mi ţii o poliloghie…

Ştefan Paul o privi amărât şi jicnit. Nu simţea altceva decât o mare amărăciune pe fundul sufletului. O amărăciune care îl durea ca şi cum ar fi avut o groapă adâncă, plină de gunoaie, acolo în adâncul temeliei fiinţei lui. Brusc îi trecu prin minte gândul: oare Moromete ce-ar fi zis dacă ar fi auzit bancul acesta? De ce să nu procedeze şi el ca unchiul lui

? Aici Nora avea dreptate.

Dar la urma urmelor ce înseamnă a proceda ca Moromete: e rău sau e bine, pentru că Moromete însuşi purtându-se şi vorbind aşa cum vorbea el îşi făcuse mulţi duşmani. Îi înjurase el în gând pe mulţi, bunăoară pe Bălosu, ori pe cei care veneau cu foncerea, dar şi aceştia îl înjuraseră pe el, şi când îl prinseseră la strâmtoare nu-l iertaseră.

— N-am vrut să te supăr, Ştefane, văd eu că nu-ţi sunt gândurile aici, murmură Nora. Aşează-te aici să-ţi arăt ceva. Îl poftise să se aşeze pe scaunul de alături în timp ce ea se ridică şi merse să închidă uşa, învârtind iala. Ştefan Paul făcu întocmai iar când ea se aşează deschise dosarul în care se afla documentul pe care voia ea să i-l arate.

— Citeşte, şopti ea.

Era vorba de punga de la Izium, unde sovieticii spărseseră frontul.

Nemţii îi lăsaseră să înainteze în spatele frontului lor, apoi îi încercuiseră. La această încercuire participaseră şi trupe

româneşti. Unul din ofiţerii de încredere ai Mareşalului Antonescu vizitase această pungă.

Patru mari armate sovietice fuseseră încercuite. Somate să se predea ele nu se predaseră. Şi atunci nemţii fuseseră obligaţi să le lichideze. Şi le lichidaseră. Dar cum? Folosind o armă (secretă, de bună seamă) care pe Ştefan, ca nemilitar îl îngrozi. Mai mult îi trezi o curiozitate extraordinară. Iată ce povestea acel ofiţer trimis de Mareşal să vadă efectele acelei arme (despre care în presă nu răzbătuse nici o informaţie măcar), ca şi modul cum omora ea, şi cum distrugea ea viaţa „Am vizitat această pungă, îşi începea raportul acel ofiţer, după lichidarea ei un câmp imens cât cuprinzi cu ochii în care au fost închise toate trupele sovietice care au făcut spărtura. Vizitase mai întâi frontul din Crimeea, unde se pregătea asediul pentru cucerirea Sevastopolului de către armata a XI germană, întărită de corpul de vânători de munte român şi Detaşamentul colonel Korne (există un detaşament colonel Korne? Se miră Ştefan), de sub comanda generalului von Manstein.

Ceea ce vă voi spune, este ceva pe care până acum nu l-am văzut menţionat în nici o memorialistică sau pomenit în vreun document militar. N-am auzit de asemenea pomenindu-se despre lucrul acesta niciodată.

Este vorba de folosirea, pentru prima dată, a „proiectilelor cu aer lichid”. Aşa au fost ele denumite în explicaţiile ce ni s-au dat la faţa locului. Ce am văzut aici a fost ceva de coşmar. Un teren descoperit şi întins pe sute de kilometri pătraţi, presărat cu soldaţi şi cai morţi fără să aibă nici un semn de sângerare sau de urmă de rană. Toate acele cadavre, care umpleau câmpul, încremeniseră pe locul în care se aflau, în atitudinile în care au fost surprinse în acel moment. Soldaţii, culcaţi ca şi cum ar fi dormit, iar caii, trântiţi la pământ cu hamurile pe ei, erau prinşi la atelajele pieselor de artilerie… Am străbătut cu maşinile acel cimitir al oamenilor neîngropaţi având un sentiment de curiozitate

nesatisfăcută dar şi de stupoare. Ni se dezvăluise una dintre armele secrete germane: „aerul lichid în proiectile”, care, degajat, consuma imediat oxigenul din atmosferă unde a explodat proiectilul, producând o moarte instantanee, fără dureri, prin asfixiere. Aşa muriseră toţi”.

Ce i-a determinat pe nemţi să recurgă la această armă acum? Ştiind din experienţa anului trecut, făcută cu încercuirile de la Minsk şi Byalistok, precum că încercuiţii nu se predau şi că trebuie să-i distrugi ca să-i poţi lichida, motiv pentru care s-a întârziat în înaintarea ofensivei spre Moscova, nemţii nu au mai vrut să aibă aceleaşi dificultăţi şi cu punga de la Izium. Astfel s-au hotărât să folosească pentru prima dată, această armă. Când am întrebat de ce nu s-a recurs la ea mai demult, un ofiţer german, dintre cei care ne întovărăşau, mi-au explicat că pentru utilizarea acestei arme trebuie condiţii speciale de siguranţă, care nu pot fi asigurate într-o ofensivă. Acolo la Izium, aceste arme erau în completă siguranţă”

Dintr-o altă notă conţinută tot din acel dosar Ştefan află că Mareşalul vizitase şi el, imediat ce aflase, acea zonă în prima lui vizită peste Nipru. Deci Mareşalul cunoştea, văzuse cu ochii lui acel pământ în care tot ce avea viaţă încremenise în poziţia în care fusese surprinsă. Ştia că Hitler, posedă această armă, şi că această armă (una din armele secrete ale lui Hitler, arme despre care se vorbea foarte mult, nu numai în lumea militarilor, dar şi a presei, sau chiar a oamenilor de afaceri.) poate face ravagii, poate câştiga războiul. După ce a citit documentul acesta Ştefan şi-a luat capul în palmă şi a rămas aşa un timp.

— Astăzi nu eşti în apele tale, Ştefane, a şoptit Nora. Nu cumva pentru că mai eşti îndrăgostit?

Nora afirmase lucrul acesta zâmbind, cel puţin aşa o văzuse el în minte, ţinându-şi capul în palme şi gândindu-se la ceea ce citise. Nu-i răspunsese Norei, îşi urmări gândul mai departe.

Ceva în el se zdruncinase pe nesimţite în acest moment, în timpul cât citise acest document, şi după aceea, şi nu-şi dădea seama de ce. Abia într-un târziu înţelese despre ce era vorba: până acum, ceva foarte profund în fiinţa lui, un gând adânc, o intuiţie îi spusese că nemţii vor pierde acest război. La fel rămăsese el cu convingerea aceasta ori de câte ori meditase asupra modului cum începuse acest război, asupra combatanţilor, a forţelor de care dispuneau ei, asupra oamenilor care conduc această nebunie despre care se crezuse că se va termina repede.

Şi iată că acum aflase că nemţii posedă această armă stranie, care poate să împietrească într-o fracţiune de secundă, şi să le treacă pe lumea cealaltă, toate vieţuitoarele al căror metabolism este bazat ca şi al omului pe oxigen, de pe un judeţ întreg. De pe suprafaţa unei provincii imense.

Arunci un proiectil din aceasta sau o bombă mai mare, ori un lanţ de bombe din acest tip, şi provoci moartea tuturor vieţuitoarelor pe o rază de

50 de kilometri.

Înseamnă că Hitler, ca să-şi păzească soldaţii lui, nu are decât să-şi trimită aviaţia şi să lase asemenea bombe din 30 sau din 50 de kilometri până în fundul Siberiei. Nu se încurcă el Hitler cu condiţiile, că nu sunt condiţii, că aceste bombe nu se pot folosi în ofensivă.

Acel ofiţer care făcuse afirmaţia aceasta habar n-avea ce spunea. Păi în cazul acesta nici nu mai este nevoie de o ofensivă a trupelor germane.

De ce să mai bată trupele pământul îngheţat până în Siberia? Hitler n-are decât să-şi trimită avioanele ca să arunce asemenea bombe cu „aer lichid”. Era la mintea cocoşului. Bineînţeles că Mareşalul cunoştea acest lucru. Acum înţelegea el, Ştefan, cel puţin aşa i se păru lui în acel moment că înţelege foarte bine, abia acum, de ce Mareşalul spusese că „merg şi la dracu, numai să câştigăm acest război”. Ca militar ştia că nemţii vor câştiga acest război

(mai ales că nu se putea să nu ştie el dinainte de aceste arme secrete), şi în cazul acesta nu e bine să-i trădezi, pentru că după ce termină ei cu toţi se întorc asupra ta şi te belesc, chiar dacă tu nu le-ai făcut nimic. Pentru simplu motiv că n-ai mers cu ei, pentru că atunci când lor le-a fost greu şi aveau nevoie de tine, tu le-ai întors spatele.

— Hei, Ştefane, unde te gândeşti? Auzi ca prin vis glasul Norei.

Tresări. Da, se gândea. Se gândea la proiectilul acesta miraculos şi cumplit totodată, care te trece pe lumea ailaltă fără să-ţi mişte un fir de păr din cap.

— Ai tu un fel al tău, pe care nu l-am mai văzut la nimeni, de a cădea pe gânduri. La tine acest proces este atât de profund încât uiţi de toţi şi de tot ce se află în jurul tău.

Da, aşa era. Nu trebuia să se mire Îi povestise doar că lucrul acesta se întâmpla cu el din copilărie.

— Ţi-am povestit, Nora, că acesta este felul meu de a fi, şi el nu trebuie să te surprindă. Te rog să nu te superi pe mine. Apoi înviorându-se. Uite la ce mă gândeam. Dacă nemţii posedă acest „proiectil cu aer lichid”, care are o putere distructivă atât de mare, ei pot să fabrice bombe de dimensiuni mari, pe care n-au decât să le arunce, folosind aviaţia, din 30 în 30 de kilometri, un imens covor de bombe, sau mai degrabă o plasă vastă cu ochiurile din 30 sau 40 de kilometri, de unde se află acum frontul până în fundul Siberiei. Şi războiul este al lor. Pot obţine victoria în două săptămâni. Nici nu mai trebuie să mai pună trupele să mai lupte.

Nora rămăsese pe gânduri. Liniştea care domnea în imensa clădire a Preşedinţiei Consiliului de Miniştri se aduna parcă în biroul în care se aflau ei.

— Eşti un băiat foarte inteligent, Ştefane, şopti fata. O să-i spun domnului Mareşal ideea aceasta.

XXI (Ideea acestui proiectil îl obsedase mult timp. Ani de zile. Cu cât trecea vremea, şi războiul luase o întorsătură inversă, aşa cum ştim cu toţii că sa terminat acest război,

cel mai distrugător din istorie, lui Ştefan Paul, acest fapt i se părea şi mai enigmatic. De altfel după ce i-au căzut în mână alte mărturii ale celui care fusese martor al dezastrului făcut de „proiectilul cu aer lichid”, s-a mai întrebat încă o dată care să fie misterul acelei arme secrete? Pentru că ea, acea armă a existat în realitate, ca dovadă că există mai multe mărturii ale înspăimântătorului dezastru, făcut pe zeci de mii de kilometri pătraţi, de acel „proiectil cu aer lichid”, care în modul cel mai simplu, dacă ar fi fost folosită, ar fi înclinat balanţa victoriei de partea Germaniei. De altfel nu numai Ştefan Paul a fost obsedat ani în şir de misterul acestei arme. Autorul acestui roman, l-a căutat la mulţi ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, pe acel ofiţer din Marele Stat Major al Mareşalului Ion Antonescu, ce fusese martor al efectelor de necrezut, înspăimântătoare, după ce acesta suferise ani grei de temniţă, şi după ce istoria se mai domolise. Iată mărturia acelui ofiţer prezent imediat după ce fusese folosită această armă secretă pentru a distruge cele patru mari armate sovietice încercuite în punga de la Izium: „Atunci a fost pentru prima şi ultima dată când am auzit vorbindu-se despre această armă şi i-am văzut efectele! Au trecut mai bine de 40 de ani de atunci. Niciodată nu am mai auzit sau citit ceva despre folosirea acelei arme. Nici la procesul de la Nurnberg nu a fost menţionată! Aşa fiind, de multe ori când îmi deapăn amintirile şi ajung la acest episod, stau şi mă întreb dacă cu adevărat am asistat la acel coşmar?”.

Aşadar după 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, război în care Hitler a fost învins, acel ofiţer, de altfel un cronicar foarte obiectiv al evenimentelor celui de-al doilea război mondial, văzute din perspectiva Marelui Stat Major al armatei române, se întreabă dacă acea armă secretă a existat. Acea armă secretă a existat cu adevărat. Puterea ei de distrugere era colosală. Ea, sau mai bine zis efectele acestei arme au fost consemnate de

supravieţuitori aflaţi în perimetrul în care arma îşi îndeplinise misiunea ei oribilă.

Se vorbeşte, de asemenea, de existenţa a mai multor mărturii despre efectele teribile ale acestei diabolice arme secrete. Nu întâmplător după al doilea război mondial s-a trecut la distrugerea tuturor documentelor şi mărturiilor care consemnau existenţa şi folosirea acelei arme secrete.

Două lucruri sunt sigure, acea armă secretă a existat, a doua, Hitler nu a avut cunoştinţă niciodată de utilizarea acelei arme. Cineva a avut grijă, ca informaţia aceasta să nu ajungă niciodată la urechile Fuhrelului. În cazul în care Hitler ar fi ştiut de existenţa ei, trecând peste orice condiţii sau context de folosire a acelei arme, mai ales în ultima fază a războiului, când era realmente încolţit în buncherul lui, el n-ar fi ezitat s-o folosească.

Informaţia despre existenţa acestei arme n-a ajuns niciodată la urechile lui, până în ultima lui clipă de viaţă, când şi-a tras un glonţ în gură. De asemenea, după prima utilizare a acestei arme, ca şi după aceea, cineva (care este o forţă pe cât de misterioasă, pe atât de puternică. Nu ne gândim deloc la o forţă divină, ci la una terestră.) a avut grijă să se distrugă toate mărturiile ce vorbeau despre această armă.

A avut de asemenea grijă să nu se pomenească absolut deloc existenţa ei (fie şi numai de o clipă) în trecut. Cu un singur obiect, sau mai bine zis cu un singur fenomen s-a mai întâmplat acest lucru în veacul XX, învăluit într-un mister şi într-o „uitare” totală, este vorba despre „Fenomenul Philadelfia”, când un crucişetor imens (care nu este o cutie de chibrituri s-o poţi ascunde şi să nu te vadă nimeni), cu oameni şi instalaţii masive şi de mare valoare la bord, a intrat în rezonanţă magnetică dispărând pur şi simplu, ca şi cum n-ar mai fi existat niciodată.

Ajunşi la această concluzie, ne dăm seama că „proiectilul cu aer lichid”, face parte din marile mistere ale celui de-al doilea război mondial, din misterele lui cele mai profunde,

bine păzite, la care nu trebuie să ajungă nimeni. Întâmplător, Ştefan Paul, luase cunoştinţă despre existenţa acestei arme secrete chiar în momentul ulterior folosirii ei, pentru prima dată în practică. Acest fapt îl făcuse să se îndoiască de faptul că Hitler va pierde războiul. Chiar dacă mintea lui şi intuiţia îi spuseseră, şi asta încă de la începutul războiului, că un nebun, conducând el chiar şi o armată extraordinară cum era armata germană, în momentul în care atacă şi Polonia, şi Franţa, şi Anglia şi Uniunea Sovietică, n-are nici o şansă de victorie. Ceva se clătinase în el dureros, năucindu-l, după ce citise acel document referitor la prima armă secretă germană folosită în practică în cel de-al doilea război mondial.

Deşi, se gândea că în cazul în care războiul va fi câştigat de Germania, România îşi va putea câştiga provinciile jefuite, că pământul românesc se va putea întregi din nou, în subconştientul său nu putea să nu-l neliniştească în modul cel mai dureros gândul că o armă atât de cumplită ca cea folosită în încercuirea de la Izium căzută în mâinile unui nebun ca Hitler ar putea să ducă în cel mai scurt timp la distrugerea întregii specii umane. (în afara poporului german desigur.)

În acel moment, ca şi în anii următori, cât Ştefan Paul a fost obsedat de existenţa acestei arme secrete, şi s-a gândit la aceasta încercând să ajungă la o explicaţie cât de cât raţională, el nu ştia că Hitler, lucrul acesta fiind stabilit până în cele mai mici amănunte, era înfrânt încă înainte de declanşarea războiului.

XXII Luase materialele de presă şi le adusese la redacţie. Nora nu coborâse (era pentru prima dată când în locul ei venea un militar, care-i controlă foarte atent actele), stenodactilografia o discuţie a Mareşalului (avea să afle mai târziu), astfel că după ce-i semnă acelui ofiţer registrul de primirea materialelor de presă, când ieşi în stradă avusese o ciudată senzaţie. Ca şi cum ar fi venit degeaba.

De fapt ceea ce simţea el în momentele acelea era un gol sălciu, un gol existenţial. Deci o iubea mai mult decât credea el, pe Nora, iar prietenia dintre ei, mai mult „adâncise” sentimentul de dragoste în loc sal facă să dispară. Sufletul îi era îmbibat de tristeţe ca de o apă amară. În fond acceptând această relaţie de prietenie cu Nora nu se simţea vinovat absolut deloc faţă de cele trei femei pe care le iubea (sau mai bine zis ţinea la ele), de Didina, de Anghelina şi de Ioana. În ultimele zile, de fapt impresia asta era mai profundă, şi descoperea lucrul acesta cu bucurie, şi ea era prezentă deci mai demult în sufletul lui, se gândise cu un mare respect la Ioana. Dintre toate femeile pe care le iubise el, ea fusese cea mai necăjită, cea mai părăsită de el, iar acum destinul ei era cel mai greu.

Va ţine ea la Vasile acela al ei, n-o să vină un moment când o să se sature de el, şi-o să se revolte. Acelaşi lucru putându-se întâmpla şi cu acel Vasile? Cine ştie?

Oricum în subconştientul lui aceste întrebări, deşi nu scoteau capul, erau vii, trăiau. Dădu materialele de presă lui Niki. Acesta era singur în biroul lui, măsura nişte cuadraţi, avea un loc liber şi voia să bage o notă.

Niki îl văzu că nu e în apele lui.

— Ce-ai bătrâne? mormăi el punându-şi ţigara pe marginea scrumierei.

Nu eşti în apele tale.

— Mă gândeam şi eu la viaţa asta, îi răspunse, parcă se joacă nemiloasă cu noi. Aici avu o idee, care parcă îi deschise mintea, cum se luminează câteodată o parte din cer. Ridică arătătorul în sus: Ce-ar fi să scriu un articol, „Cineva se joacă cinic cu noi”. Sau, nu. Mai bine, „Destinul se joacă cu noi”.

— Eşti aiurea, îl privi Niki necruţător în ochi. Cum să se joace? Ne buşeşte, dă cu noi de pământ de n-o să ştim de noi.

Aha, îi căzuse lui Ştefan Paul fisa, se referă la front, la faptul că nemţii vor pierde războiul. S-o creadă eL. Şi el,

Ştefan se gândi în momentul acela la ama secretă a lui Hitler.

— Nu Niki, îi răspunse el, nelăsându-i celuilalt nici o speranţă. Nemţii vor câştiga sigur războiul.

Niki holbă ochii privindu-l cu îngrijorare. De fapt expresia feţei lui în acel moment era amestecată şi cu o ironie şi milă substanţiale.

— Pe ce te bazezi? îl ironiză el.

Ştefan se scărpină după ceafă. În nici un caz nu putea să-i spună.

— Mâine seară eşti invitatul lui Luki. Mi-a cerut să-ţi spun că e un ordin.

Ştefan Paul holbă şi el ochii, vrând să spună. Ete, te! Cine ordonă!

Întâi mă dă pe uşă afară, apoi îmi ordonă să vin. Şi-a găsit prostu. Să-i ordone lui Spurcaciu. Îi spuse lui Niki că lipseşte un moment, se întoarce peste o oră. Unde mergea Nicăieri. Voia să se plimbe.

Afară era o zi de martie nehotărâtă, grea totuşi de un sentiment omenesc. Ziua asta este cum e sufletul meu. Ieşi în Brezoianu, apoi traversară strada. Era în Cişmigiu. Cu el se întâmplaseră multe în ultimul an, gândurile lui simţeau nevoia să fie lăsate libere, ele, gândurile, trebuie să vorbească, să se apropie de faptele pe care le trăise el. Pentru că o dată interiorizate, aceste fapte, trebuiau să fie luate în primire de gânduri, trebuiau înconjurate de acestea, rumegate de ele, şi abia după aceasta se putea spune că acele fapte fac de acum parte din fiinţa lui.

Trecuse de Izvorul lui Eminescu, o luase pe aleea care făcea la dreapta. Era o alee mai puţin frecventată, cunoştea acest lucru. Ochiul se zbătu spasmodic, trăgând înspre dreapta şi oprindu-se pe chipul sur, al unui om îmbătrânit înainte de vreme. De unde cunoştea el chipul acela?

Numai ochii îi rămăseseră limpezi, inteligenţi, restul chipului suferise parcă un proces de surpare. Obrajii omului, în care ardea o mare mâhnire, o durere fără seamă,

care îl şi răpusese, aşa cum se vedea, erau acoperiţi de o perie rară de peri albi. În momentul acela simţi un fel de lovitură de cuţit ruginit şi murdar în inimă. Omul acesta prăbuşit nu era altul decât profesorul Cotigă, de la ei din sat, care, atunci când venise el în Bucureşti, era Director la Liceul Mihai Viteazul. Era el mare legionar, încercase să-l convingă şi pe el, dându-i câteva cărţi de valoare de misiunea istorică a Legiunii. Ştefan se apropie de banca pe care stătea cel care acum, după numai un an era un om sfârşit.

— Să trăiţi, dom’ profesor! Ştefan îi întinse mâna aşteptând să fie invitat pe bancă, el dorind acest lucru.

— A, al lu’ Parizianu, tresări profesorul Cotigă. În ochii lui se aprinseră luminiţe de bucurie. Chipul îi păru dintr-o dată mult mai tânăr.

— Sunteţi trist, dom’ profesor, aproape să nu vă mai recunosc. N-aş fi putut să trec pe lângă dumneavoastră fără să vă dau buna ziua şi să schimbăm câteva cuvinte.

— Foarte bine ai făcut, dacă ai fi făcu altfel şi aş fi aflat m-aş fi supărat foc. Ei, şi, i-a zii, ce mai faci? Te felicit pentru succesul dumitale şi pentru începutul de carieră gazetărească, se însufleţi profesorul Cotigă.

Trebuie spus că omul de acum, adică profesorul Cotigă care începuse să vorbească însufleţit, nu mai semăna absolut deloc cu acel Cotigă, căzut pe gânduri, cu acel om îmbătrânit şi prăbuşit în el, de acum câteva minute.

— De câteva ori m-a bătut gândul, să vă fac câte o vizită scurtă, dom’ profesor. Dar n-am avut timp, fir-ar să fie şi cu timpul acesta.

— N-ai fi făcut rău, constată profesorul Cotigă. Pe chip zâmbetul i se transformă într-o rană roşie.

— Dar ce vi s-a întâmplat? arătă Ştefan cu bărbia către faţa profesorului.

— Mi-a murit una din surori, dragul meu, oftă întristat brusc profesorul.

Dumnezeu s-o odihnească. Pe Margareta. O ştii pe Margareta?

Vag o cunoştea pe una din surorile profesorului, dar n-ar fi putut să le deosebească, să spună care este una şi care cealaltă. Şi totuşi se pomeni spunând da. Mai mult ca să nu-l audă pe profesor cum începe acesta să-i explice care era Margareta, şi care era cealaltă.

— O ştiu, dom' profesor. Dumnezeu s-o odihnească! şopti el. Şi eu care credeam că profesorul Cotigă a suferit după eşecul Mişcării, din ianuarie trecut, (prin minte i se perindară scene şi imagini trăite de el pe străzile capitalei chiar în acele zile când se părea că legionarii puseseră mâna pe oraş.), când Generalul a preluat singur puterea, şi de când este linişte în ţară.

— Dumnezeu s-o odihnească, mai repetă profesorul Cotigă. S-a chinuit foarte mult sărăcuţa! Aici profesorul trase aer adânc în piept ca atunci când oftezi. Când eram mici, mă lua înspre Cotigioaia şi îmi culegea mure cu poala, săraca. Ea era cu câţiva ani mai mare decât mine. Avea sufletul bun, şi ţin minte ca astăzi că mă apăra de un gâscan, mare şi rău.

O dată, i-a dat mama o rochiţă albă, şi noi ne-am dus la mure. Mi-a cules mure cu poala şi a făcut rochiţa neagră. A bătut-o mama cu jordia, Dumnezeu s-o odihnească şi pe ea…

— Aşa e viaţa, dom' profesor. Toţi murim, vorbi trist ziaristul de la Ziua.

Despre Mişcare, dom' profesor, ce părere mai aveţi acum, după ce s-au întâmplat evenimentele de anul trecut din ianuarie. Mai sunteţi un susţinător fervent al lor?

— Cum să nu, Ştefane! Legiunea şi Arhanghelul Mihail sunt veşnice.

Antonescu a făcut o mare tâmpenie. Această Rebeliune a fost o înscenare, o manipulare, în care a fost atrasă Legiunea, ca să fie compromisă. Iar Antonescu să rămână singur la Putere. Ai să vezi tu, o să ne întâlnim şi o să mai

vorbim. Antonescu o să fie arestat şi judecat, trădat când i-o fi lumea mai dragă. Şi tocmai atunci, când va avea cea mai mare nevoie de ajutor, tocmai atunci Legiunea n-o să se găsească lângă el să-l salveze. Treaba lui, Legiunea l-a avertizat… (l-a avertizat, pe mă-sa, de Legiune, de nebuni cu minţile în izmene, când l-a avertizat, că anul trecut v-aţi apucat să trageţi ca nebunii din pistoale, ca şi cum pistoalele astea ar fi fost jucării pentru copii tâmpiţi? Aţi vrut să-l înlăturaţi de la Putere, să puneţi voi singuri mâna pe ea şi atunci ar fi fost vai de capul ţării ăsteia)

— Ce să-l avertizeze, dom' profesor, au vrut să-l înlăture de la Putere, să pună ei mâna pe ea. Şi atunci aţi fi văzut dumneavoastră ce crime s-ar fi făcut în ţara asta…

— Nu, dragul meu…oftă amar profesorul, îmbătrânit iar deodată.

Dumneata nu ştii ce vorbeşti! Abia atunci pădurea ar fi fost curăţată de uscături. De cioturi, de putreziciuni. Abia atunci am fi avut un neam curat. Curat ca soarele de pe cer, nu? se pomeni Ştefan gata să se ia la harţă cu profesorul.

— Da, dragul meu, de ce nu? Oricum ce a făcut Generalul a fost o tâmpenie cât el de mare, şi o va plăti acum! Na! Vrei să zici, daţi-mi argumente dom' profesor? Iar eu îţi răspund. Argumente, vrei argumente, mai ai puţină răbdare. Nu peste mult timp o să-l vezi pe gângăvitul de rege cum îl arestează pe Mareşal şi-l predă ruşilor, iar peste câţiva ani o să-l vezi pe Mihai Viteazul, dat cu roatele în sus de comunişti, care or să pună mâna pe ţară, şi or să beleaască tot ce are ţara asta mai bun, mă refer la valorile umane. Şi bineînţeles că ruşii or să jefuiască ţara până când or s-o facă lucie. Nici turcii n-au supt în cinci veacuri din această ţară cât or să jefuiască şi or s-o beleaască ruşii.

Ascultă-mă pe mine. Nu mai e mult până atunci. Când o să ajungem acolo, o să-ţi aduci aminte de cuvintele profesorului Cotigă: da, domnule, uite că omul acela a spus adevărul. Însă o să fie prea târziu, Ştefane, ascultă-mă pe mine! Prea târziu!

Nu că mă iau de ăsta, îşi spuse Ştefan Paul în gând. Acum mă iau tare de el.

— Ascultă-mă bine, dragul meu, continuă profesorul Cotigă. Hidra masonică a lucrat bine. A lucrat perfect. Şi în viitor va lucra şi mai bine, astfel că acest neam va dispărea de pe faţa pământului.

Data trecută când discutase cu el, la fel vorbise. De altfel aceleaşi expresii, (Căpitanul, Mişcarea, Arhanghelul, jidanii, hidra, iudeomasonică) le întâlneai la toţi, ai fi zis că le-a băgat cineva în cap aceste expresii.

Dom' profesor, să vă povestesc ceva, îi lua vorba al lu'

Parizianu. De sărbători am fost acasă, în sfârşit a fost o poveste mai lungă, am avut un concediu. Şi când am venit încoace, la Bucureşti am venit cu Megherel. A fost un noroc. Megherel venea cu maşina de la Turnu Severin, sau cam aşa ceva, de unde fusese să ia nişte furnituri.

Venind cu maşina către Bucureşti Megherel a dat pe la ai lui. Ne-am întâlnit întâmplător. „Ce e, bă, al lu' Parizianu cu tine, am auzit că eşti pe acasă?" ce să fie, bă, Megherel, uite aşa şi aşa, sunt şi eu pe acasă, şi aş vrea să mă întorc la Bucureşti, că m-am plictisit. „Păi hai cu mine, zice Megherel, ce să te mai cari cu valiza până la gară la Balaci, o grămadă de drum, mai dai apoi bani şi pe bilet. Hai cu mine că te duc gratis, şi te las şi la poartă ca pe boieri". Bine, mă, Megherel. Şi aşa am făcut. Am venit cu Magherel cu maşina, târziu, după terminarea sărbătorilor, şi tot vorbind eu cu Megherel, zic, bă, Megherele, ce mai faci, bă, cu Legiunea, că uite ai văzut şi tu ce s-a întâmplat, au vrut să-l dea jos pe Antonescu, şi cu ăsta nu le-a mers?" Ştefane, zice Megherel, eu nu mai sunt cu ei, bă. Merg cu un om, cu oricare, să facem ceva, fie şi o trăsnaie, da până la moarte. Ori ăştia au omorât, ce să caut eu cu ei? Gata, am terminat, am terminat-o definitiv cu ei."

— Deci asta mi-a spus Megherel, dom' profesor. Iar eu stau şi mă gândesc într-o problemă, cum este asta, o problemă foarte gravă, care îţi angajează conştiinţa până în

străfundul ei, de ce Megherel acesta, care nu are mi se pare nici şapte clase, vede bine, iar un om cu studii, un om învăţat, ca dumneavoastră, nu reuşeşte să vadă limpede? Să vadă, cu ochii minţii desigur, şi să-i lase dracului pe legionari. Asta e problema, dom' profesor. De ce nu vă desprindeţi de ei? De ce nu-i lăsaţi dracului, pentru că după ce faci atâtea crime, după ce-l omori pe Madgearu şi pe Iorga, pe Duca, istoria te condamnă. Ei au ucis, şi istoria îi va condamna.

De lucrul acesta să nu vă îndoiţi o clipă. Al lu Parizianul se simţi dintr-o dată obosit, fără sens în lumea asta.

— Păi dacă istoria îi condamnă, dom' profesor, pentru crimele lor, dumneavoastră de ce nu-i condamnaţi? De ce nu vă deziceţi de ei? Asta e problema, conchise tânărul ziarist de la Ziua, ca şi cum ar fi pus punctul pe i. Un moment tăcerea pluti între ei apăsătoare.

— Hm, dragul meu, mârâi profesorul Cotigă. Eu ţi-am spus ţie de data trecută, că nouă nu ne plac astfel de oameni suciţi, care ba simplifică lucrurile când nu trebuie, ba le complică iarăşi când nu trebuie. Află, dragul meu, că a gândi rostul şi menirea mişcării în funcţie de un şofer ca Megherel care vine la lins blide, dar care dă dosul la primul foc de armă tras, faci mare greşeală. Pentru că, dă-mi voie să-ţi dau replica la ce-ai spus dumneata: dacă Megherel, aşa şi pe dincolo. Atunci eu vin pe partea ailaltă cu aceste nume: Marele matematician Gheorghe Ţiţeica, rectorul Universităţii Bucureşti, care n-a dat cotul ca Megherel, Marele filosof Nae Ionescu, scriitorul şi filosoful Mircea Eliade, marele geograf Gogu Ştefănescu, marele matematician şi poet Ion Barbu. Vezi dumneata, dacă îi pui pe talgerele unui cântar pe Megherel şi câţi or mai fi ca el, şi pe celălalt talger pui numele pe care le-am adus eu ca argument, dă-mi voie să-ţi spun că nu mai am nimic de adăugat.

Ştefan Paul rămase cu respiraţia tăiată. Aşa era. Profesorul avea dreptate, şi la numele pe care le-a adus în

discuţie ar mai fi putut aduce alte două duzine de nume mari. Într-adevăr în Mişcare intraseră mulţi din tinerii da mare valoare ai generaţiilor care se afirmaseră după primul război mondial. Ce-ar fi să-i întindă el profesorului Cotigă o nadă, să vadă unde poate ajunge cu gândirea acest om.

— Da, dom' profesor, conchise el, argumentul este zdrobitor, aşa este. Însă un lucru nu înţeleg: ce-a căutat el profesorul Gheorghe Ţiţeica, şi Nae Ionescu, şi Ion Barbu, şi Mircea Eliade, care sunt mari scriitori, într-o Mişcare alături de alde Victor Bălosu de la noi din sat, care cum a pus şi el mâna pe o bucăţică de putere, niciuna nici două să-l omoare pe consăteanul lui Dumitru lu' Nae, un om cât dulapul? Eu asta nu înţeleg?

Şi aş merge şi mai adânc. Eu i-am citit cărţile lui Mircea Eliade, am citit şi poeziile lui Ion Barbu, care ca poet este un mare artist, ca matematician nu ştiu, că nu mă pricep, în sfârşit…

Dar ce caută Mircea Eliade, sau Ion Barbu în aceeaşi mişcare, împărtăşind acelaşi crez, cu nişte asasini? Cu asasinii lui Iorga de pildă.

— Păi nu ţi-am povestit data trecută că Iorga îşi are partea lui de vină la asasinarea Căpitanului?

— Ce parte de vină, că l-a dat în judecată, nu? Că nu i-a acceptat scuzele Căpitanului, care de fapt nici nu-l jicnise. Hai să zicem că i-a zis nu ştiu ce? Bine dom' profesor, dar de aici până la a pune mâna pe pistol să iei viaţa omului e o cale lungă. Iar chestia asta cu Megherel, că el nu poate să meargă mai departe pe acelaşi drum, către acelaşi ţel, cu unii care împuşcă şi iau vieţile oamenilor, mi se pare o chestie de bun simţ. Ştefan Paul se opri obosit.

— Iar le amesteci, dragul meu, vorbi potolit profesorul Cotigă. Mai înainte mi-ai părut că vii de acasă…

— Când dom' profesor? se sumeţi al lu' Parizianu.

— Mai înainte când ai spus că nu înţelegi. Înţelegi, dumneata? Când ai afirmat chestia asta, înseamnă că mai putem discuta. Pentru că să-ţi spui ceva: nici eu nu înţeleg.

Şi din păcate nu înţeleg multe lucruri, pe care aş da orice să le înţeleg.

— Aha! făcu Ştefan Paul. În cazul acesta înseamnă…

— În cazul acesta înseamnă că vin şi eu de acasă… Şi dacă venim amândoi de acasă, şi căutăm adevărul, cu lumânarea, fie şi pe bâjbâite, dar în mod cinstit, fiind cinstiţi cu noi, înseamnă că nu putem să nu-l găsim. Sau măcar o fărâmă de adevăr, atât cât să ne dea o idee despre Adevărul la care ar trebui să ajungem.

— Aha! se pomeni iar Ştefan Paul, exclamând. Profesorul avea o minte extraordinară, era o plăcere să discuţi cu el. Pe acest drum s-ar putea ajunge chiar la adevăr.

— Şi atunci hai s-o luăm încet, din întrebare în întrebare şi să vedem unde ajungem.

— Da, dom’ profesor.

— Bun. Este adevărat că după 1930, de când a venit acest Rege stricat şi mason, Carol al II-lea, pe tronul României, viaţa politică şi socială la noi, a suferit o degradare, o alterare, o putreziciune cum nu s-a mai văzut?

Corupţia şi imoralitatea au ros ca un cancer organismul social.

— Da, dom’ profesor. Corupţia, mâncătoria între partide, politicianismul aproape obscen şi-au făcut de cap. Este adevărat că în deceniul acesta nam avut oameni politici mari, ci mai mult oameni bolnavi, setoşi de putere, mânaţi de interese mărunte, de orgolii, victime ale politicianismului veros?

— Bun, dragul meu, gândeşti bine. În cazul acesta, când s-a ajuns ca partidele să se fărâmiţeze şi să-şi piardă orice prestigiu, era nevoie de un suflu nou, de o mişcare socială şi spirituală tânără, curată, care să măture de pe scena politică putreziciunea politicianistă şi care să aducă în locul ei o Doctrină nouă, a vremurilor noi, curată, românească, în care românul să creadă?

Aici Ştefan Paul tăcu. Ce era să spună?

— Depinde cine aducea această Doctrină, vorbi el. Pentru că la rebeliunea din ianuarie anul trecut, eu n-am văzut decât cântece, slujbe, şi pistoale pârâind şi omorând. Aşa dacă te luai după cântecele lor ziceai că sunt cei mai sfinţi de pe lume, dar vedeai că ăştia au început să tragă cu pistoalele, şi în cazul acesta şi-au dat arama pe faţă. Adică nu era adevărat că erau sfinţi, erau altceva, opusul lor.

— Şi asta este adevărat, conchise profesorul Cotigă, însă dumneata nu ştii să gândeşti metodic, să iei lucrurile, argumentele şi să le examinezi unul după altul până când le epuizezi. Dumneata sari peste etapele gândirii. Le amesteci şi asta nu e bine.

— Vă ascult, dom' profesor, conchise înţelegător şi blând Ştefan.

— Deci am conchis că în deceniul pentru viaţa politică la noi era atât de coruptă, atât de bolnavă şi decăzută, încât era nevoie de o forţă politică regeneratoare, de o nouă doctrină.

— Bine, dom' profesor, de acord până aici…

— Aceasta, corupţia, stricăciunea, îmbolnăvirea spirituală era deci primul inamic pe care trebuia să-l atacăm. Să-l eradicăm. Al doilea mare inamic iude-masoneria, nu jidănimea aia săracă din cartiere. Ci organizaţia ei secretă, hidra iudeo-masonică, cea care conduce camarile regală, îl conduce pe Carol, partidele vândute, pe bancherii corupţi, cea care conduce lumea.

— Dom' profesor, îl întrerupse tânărul ziarist de la Ziua, vă rog să mă scuzaţi. Dar v-am auzit şi data trecută. Eu am trăit până la 19 ani în satul nostru, am învăţat clasele de liceu la Pălămida, eu n-am auzit o dată vorbindu-se despre evrei, despre hidra iudeo-masonică. Dumneavoastră, Legiunea, parcă vă pune cineva o placă de patefon în gură, şi când e vorba de ceva care nu merge în ţara aceasta, hodoronc-tronc jidanii şi hidra iudeo-masonică?

— Bun, Ştefane. Aşa spune, că nu înţelegi. Haide s-o luăm metodic. Cine au fost marii noştri duşmani în istorie? De la

formarea poporului român încoace. Întâi au fost popoarele migratoare, în primul mileniu, care ne-au cauzat multe suferinţi. În mileniul doi: primii au fost Ungurii, tot popor asiat, care învingându-i pe Gelu, Menumerut şi Glad, ne-au luat Ardealul, pe care, iată, l-am recucerit, definitiv am zis noi, abia la 1918.

Au venit să cucerească şi Ţara Românească. Şi ar fi cucerit-o, şi cu ea întreg pământul românesc, dacă Basarab nu i-ar fi învins la Posada. După unguri duşmanul care a vrut să ne cucerească au fost turcii. I-am învins de mai multe ori datorită unor Domni viteji, buni strategi. N-au reuşit să ne desfiinţeze pentru că i-am învins de mai multe ori. După turci următorul duşman sosit la graniţele noastre au fost ruşii. Ne-au luat la

1812 Basarabia şi Bucovina. Următorul duşman, care ne-a atacat în primul război mondial au fost nemţii. Datorită ajutorului Domnului am scăpat cu bine din iadul primului război. În acest veac duşmanii noştri, pe care îi vedem şi îi cunoaştem, sunt duşmani fizici, cu ei te lupţi, ştii din ce parte vin, ce urmăresc, sunt aceste două mari popoare: nemţii şi ruşii.

Ruşii, aşa cum a spus-o şi Bălcescu fiind mai periculoşi. Ascultă-mă bine, Ştefane, se ridică cu o octavă vocea profesorului Cotigă, dacă la Stănileşti, în 1711, ruşii, cu care s-a aliat Cantemir, care a făcut o mare prostie, i-ar fi învins pe turci, astăzi am fi fost o gubernie rusească. N-a vrut Domnul, mulţumim, Doamne!

— Da, murmură Ştefan Paul. Până aici era corect, îşi spuse în gând.

— Ei, bine, pe lângă aceşti duşmani fizici, pe care-i ştim, neamul românesc, şi ca el toate neamurile creştine, civilizate din Europa, au un duşman cu atât mai periculos, cu cât este nevăzut. El nu vine asupra ta cu sabia ca să ştii cum trebuie să te lupţi cu el, nu, el nici măcar nu vine asupra ta. Se aciuiază şi el fără să-l cunoşti aici. Şi pe nesimţite, pentru că e comerciant, el acest duşman nevăzut,

a pus mâna pe toate bunurile tale, pe comerţ, pe bănci, pe judecătorii, pe finanţe. El este bogat, deţine bănci, deţine fabrici, deţine magazine, într-un cuvânt este stăpân în ţara ta, deţinând bogăţiile ei, iar tu ai ajuns sărac şi sclav la tine acasă.

— Şi cine e duşmanul ăsta? întrebă trist Ştefan, deşi bănuia la cine se referă profesorul Cotigă.

— Evreii, acesta este duşmanul perfid de care ţi-am vorbit. Iar când acest duşman, după ce că se introduce în neamul tău ca o căpuşă storcându-te dinăuntrul fiinţei tale naţionale, ei bine când acest duşman nevăzut se aliază cu ruşii, acest duşman rezultat din unirea celor doi este cu atât mai periculos. Astfel că tu ca popor nu mai ai nici o şansă în istorie.

— Bun, dom’ profesor, până aici e logic. Demonstraţi-mi acum că evreii din România sunt duşmanii neamului românesc şi se aliază ei cu ruşii.

— De acord, făcu profesorul Cotigă, scoţând o foaie, care trebuie să fi fost ruptă dintr-un manual, sau dintr-o carte şi pe care profesorul o ţinea în portmoneu. Te rog să citeşti, spuse el întinzându-i foaia. Ştefan Paul, luă foaia şi iată ce citi: „După întregirea neamului românesc de la 1918, recensământul populaţiei din toate provinciile ţării arată astfel: Recensământul populaţiei de la oraşe şi sate pe naţionalităţi atestă următoarea componenţă: Români – 36,9%, Evrei – 38,3%; Unguri –

11,7%; Germani – 5,2%; Slavi – 5,4%, alte naţionalităţi – 2,5%.”

Citeşte, citeşte, mai departe, îl îndemnă profesorul.

„Componenţa pe naţionalităţi a oraşelor pe provincii: TRANSILVANIA – Români – 21,7%; Evrei – 24,7%; Unguri – 39,4%; Germani – 12,6%, slavi şi alte naţionalităţi – 1,6%.”

Aşadar conchise Ştefan Paul în Ardeal ungurii reprezentau 39%, evreii pe locul doi mai mult cu trei procente decât românii, iar românii abia pe locul trei. Citi mai departe: „BASARABIA – Români 21%, Evrei – 47,6% (evreii de două

ori mai numeroşi decât românii, se pomeni el ţipând în gând); Germani – 1,5%; slavi – 16,7%, alte naţionalităţi – 12,4%.

BUCOVINA – Români 10,8%, Evrei 40,0%”

Ştefan Paul ridică ochii de pe foaie: Arăta nedumerit şi îngrijorat.

— Domnule profesor, nu se poate, cifrele astea nu pot să fie adevărate.

— Sunt absolut adevărate, dragul meu. Dacă vrei ţi le notezi şi mergi mâne la Biblioteca Academiei, îţi dau şi sursa, să le confrunţi.

— Bine, dom’ profesor, aşa o să facem, mă interesează foarte mult.

Ştefan Paul îşi aplecă din nou ochii asupra paginii.

„VECHIUL REGAT – Români 50,0%, Evrei 45,4%, Germani – Unguri

— Slavi – alte naţionalităţi 9,7%.”

— Mda, în Vechiul Regat numărul românilor este mai mare decât al evreilor, însă nu depăşeşte 50% iar al evreilor este cu puţin mai mic.

— Oricum proporţia este nefirească. Dar citeşte, te rog mai departe.

În josul paginii erau date rezultatele recensămintelor ulterioare făcute în România Mare. Cifra populaţiei evreieşti în mediul urban creştea sau rămânea nefiresc de mare.

— Nu te speria însă, Ştefane, populaţia predominantă în România trăieşte la sat, şi la sate românii sunt majoritari. Evreii nu se coboară ei să muncească. Ei conduc bănci, deţin acţiuni în fabrici şi-n întreprinderi, ei sunt doctori, contabili, ziarişti, şi aşa mai departe. Citeşte, te rog, şi asta.

Din portmoneu profesorul Cotigă îi dădu o altă foaie. Din cifrele pe care le parcurse Ştefan Paul înţelese că peste trei sferturi din finanţele ţării erau deţinute de evrei. De asemenea numărul fabricilor deţinute de aceştia, al

societăţilor comerciale, era foarte mare în comparaţie cu al românilor.

Brusc simţi un gol în stomac. Şi dacă aşa stăteau lucrurile, nu trebuia să se discute cu ei, uite bă, fraţilor, noi poporul român, nu suntem de acord ca majoritatea bogăţiilor ţării să fie în mâinile voastre, pentru simplu motiv că voi faceţi comerţ şi ne înşelaţi pe noi, care suntem un popor de ţărani cinstiţi. În momentul acela îşi dădu seama că ar dori să plece din locul acela. Trăia o stare de apăsare, îşi simţea sufletul nelinişţit.

— Oricum, dom' profesor, chestiunile astea trebuiesc rezolvate legal, nu ca în momentul rebeliunii, când un soldat crezând că sunt evreu era cât pe-aci să mă împuşte.

De fapt îşi dădea seama că omul acesta îi era antipatic. Nu ştiu de ce, dar acesta era adevărul. Ceea ce aflase în momentul acela îl tulburase profund, însă şi acesta rămânea un adevăr, omul îi era antipatic.

— Domnule profesor, se uită la ceas, îmi cer scuze că trebuie să fiu la redacţie. Discuţia cu dumneavoastră a fost revelatoare. Vă doresc multă sănătate.

Profesorul Cotigă îi păstră însă cu căldură mâna într-a lui. Îl privea în ochi cu o dragoste uimitor de curată, care-l făcea să pară un om bun şi frumos.

— Ştefane, îl rugă el. Vreau să te ajut şi eu cu ceva. Uite, pentru că sunt Director la Mihai Viteazul, şi tu ziceai că nu ţi-ai terminat studiile, rogute dă-le acum în particular în sesiunea de toamnă. Nu cred să-ţi prindă rău lucrul acesta. Şi mai târziu poate te înscrii şi la Universitate. Vreau să devii ceva în viaţă.

Ştefan Paul îşi ferise ochii de privirea profesorului. În momentul acela şi-l aduse aminte aşa cum îl văzuse mărşăluind la ei în sat, în fruntea unui detaşament de legionari care cântau cântece de-ale lor. Da, ar fi bine să-şi termine studiile.

— Bine, dom' profesor, o facem şi pe asta.

— Atunci o să te înscriu eu, tu cumpără-ţi manuale. Vino pe la şcoală şi caută-mă.

Ştefan Paul nu-i promise nimic. În clipa aceea se gândi la Didina şi la Anghelina, cărora voia el să le cumpere manuale, ca să-şi termine şi ele liceul la Pălmida! Îşi luă la revedere de la profesorul Cotigă, înclinânduse respectuos. În momentul în care era pe punctul de a pleca îl întrebă dacă este cumva rudă cu boieroaica Cotigioaia, de la care se trage numele pădurii din apropierea satului lor, Siliştea Gumeşti.

— Mi-a fost străbunică, îi răspunse profesorul, cu un zâmbet frumos pe chipul întinerit.

XXIII Când ajunse la redacţie îşi dădu seama că era într-o stare atât de proastă că nu putea să facă nimic. Îi spuse lui Niki să vadă dacă n-ar putea să facă numărul de mâine mai bun. Nu putea. Veştile de pe front erau proaste. Se dădeau lupte grele, sovieticii puteau străpunge oricând frontul. Ce nebunie şi războiul acesta! Ajuns acasă Zizi Fotiade bătu în uşă invitându-l la nu ştiu ce spusese ea, un fel de prăjitură. Se scuză, era atât de obosit şi deprimat încât îl durea capul. Mai ales tâmpla dreaptă îl durea îngrozitor.

— Să vă dau o aspirină şi să vă fac un ceai, domnule Paul, se arătă gazda binevoitoare. O aspirină luă, ceaiul însă îl refuză pentru că asta ar fi presupus să aştepte să-l facă, timp în care ar fi trebuit să stea cu ea. Ori el voia să se bage în pat şi să rămână singur. Era deja în pat, stinsese lumina când gazda bătu în uşă, scuzându-se, anunţându-l că-i făcuse ceaiul. Se retrase apoi discret, stânjenită.

În noaptea aceea se visă pe toloacă. Îi era frică, nu ştia de ce îi este frică. Îi văzu apoi pe cei trei băieţi ai lui Moromete, venind din trei direcţii diferite, mânioşi asupra lui. Cel mai furios era Paraschiv care se şi repezi asupra lui cu pumnii. Nu zisese nimic, îşi pusese numai mâinile cruce deasupra capului ca să mai pareze din lovituri, să nu-i spargă capul.

În momentul în care simţi că leşină, ai fi zis că i se transformă capul întrun nor uriaş, auzi glasul ţigăncii lu' Paraschiv: Paraschive, Nilă, Achime, de ce daţi, mă, ca nişte năroji, că e vărul vostru? Nu daţi, mă, aşa în el, proştilor, că-l omorâţi! Apoi văzuse în faţa ochilor un tunel albastru şi simţise că alunecă prin tunelul acela. Simţea în piept o stare de emoţie şi de euforie, ca şi cum ar fi avut în locul plămânilor un nor de albine. Când s-a trezit era tot pe iarba aceea de pe toloacă de un verde dulce. Ţiganca era aplecată asupra lui şi îl ştergea de sânge, sau nu ştiu ce-i făcea. De ce au dat, aşa, în mine ca nişte ticăloşi, gaică? „Iartă-i şi tu, Ştefane, se auzi glasul tânguios al ţigăncii. Iartă-i că sunteţi rudă, dragă, şi dacă neamurile nu să mai ajută între ele, atunci cine să le ajute?". Da ce-au avut cu mine, că nu le-am făcut nimic? Pe Paraschiv îl ştiu eu de mult că mă urăşte, da să tăbărască pe mine ca nişte hoţi?

„Nu fi şi tu supărat pe ei, nu ştii ce-a zis Domnul nostru Iisus Hristos, „iartă-i Doamne, că nu ştiu ce fac". La fel fă şi tu, Ştefane.

În momentul în care se ridică îl văzu pe unchiul lui, Ilie Moromete, de parcă ai fi zis că atunci a răsărit din ceaţă. Vru să se repeadă la el şi să-i spună, uite ce mi-au făcut băieţii dumitale, Paraschiv, Nilă şi Achim, însă văzu că Moromete plângea. Ştefan împietri în momentul acela cu inima strânsă. Când îl mai văzuse el pe Ilie Moromete plângând?

Morormete tocmai lucrul acesta înseamnă, că nu-l lasă pe nimeni să se apropie de sufletul lui ca să-l rănească. Nu zicea Moromete întâi o înjurătură, când îl întreba cineva ceva, şi abia după aceea începeau ei să vorbească, ei ce mai faci cutare, uite, bine.

Şi acum iată îl vedea pe Moromete plângând şi lucrul acesta i se părea ori anapoda ori ceva atât de cumplit încât îngheţa carnea pe tine.

„Du-te, mă, Ştefane, şi tu şi spune-i o vorbă bună, că el de aia plânge, că i-a murit Nilă în război, băiatu lui ăl mijlociu.

Şi fraţii ăia trei, băieţii lui de aia tăbărâră pe tine să te omoare, că i-auzi, te-ai dus tu acasă la ei şi le-ai spus că Nilă nu e mort, şi că n-o să moară Niciodată”. El rămase aşa, ca trăsnit. Asta era, deci, murise Nilă, şi ei de durere sau de necaz, săriseră pe el să-l omoare, pentru că într-adevăr el a fost la ei în sat şi i-a spus lui Moromete că Nilă nu e mort. Şi Moromete, unchiul lui, cu felul său de a se purta zgrumţuros, ai fi zis că e scoarţa aspră şi brăzdată a unui copac, plângea acum după Nilă.

Când se trezi Ştefan Paul auzi ridicându-se deasupra nopţii, peste cartierul Cotrocenilor, cântecul plin de meleancolie al unui cocoş. Ai fi zis că se înalţă de pe lumea ailaltă acest cântec, avea în el ceva straniu. În penumbra odăii în care dormea îşi pipăi chipul cu mâinile. Nu visa.

Visase mai înainte şi acum era treaz. Să nu fi murit chiar în clipa aceasta, acolo unde se afla, pe front, Nilă, cel mai bun dintre cei trei băieţi ai lui Moromete, făcuţi cu nevasta a dintâi? Hm! Ştefan îşi aduse aminte cele două vizite pe care i le făcuse lui Moromete.

Prima în ziua în care îl găsise ascuţind nişte araci şi venise al lu’

Leţu, să-i aducă scrisoarea aia, şi a doua, de sfântul Ştefan, când se luase cu Moromete, în glumă bineînţeles, la ceartă. În noapte începuseră acum să se înalţe alte trâmbiţe ale cocoşilor. Ştefan Paul se culcă la loc. Sper să nu fie nimic, îşi spuse în gând. De când am venit de-acasă, mereu se visa în sat, ba cu Anghelina, ba certându-se cu Didina, ba cu Moromete, ori cu vreunul din băieţii cu care păscuse el oile. O dată o visase pe Didina.

Îl aştepta într-un fel de poiană. Era supărată şi cum ajunsese lângă ea fata îi întorsese spatele. Ce ai mă, Didino? Ia spune-i tu lu neica ce ai?

Didina începuse să plângă încet, cu suspine, cum plâng femeile. Auzise de Anghelina, că el trăia cu Anghelina, şi acum Didina plângea cu suspine. Ei, bine, Ştefane, se smucise Didina cu ultimul rest de mândrie ce-l mai avea în

ea," dacă nu o să plângi tu după mine de o să ţi se facă ochii în cap cât cepele, nu mai zic nimic."

Se întoarse aşa plânsă cum era către el. „O să mă cauţi cu lumânare, Ştefane, şi n-o să mă găseşti." Apoi se întorsese şi îşi văzuse de drum.

Didino, unde te duci tu, Didino? Strigase el după ea. Nu e adevărat nimic din ce-ai auzit tu, au vrut să ne despartă, de aia ţi-au spus ţie ce ţiau spus, tu-le muma în c… de ticăloşi, că de când sunt în satul ăsta n-am auzit o vorbă bună de la ei, şi eu! „Mă duc să mă, spânzur", se mai întoarse Didina încă o dată către el, apoi îşi văzuse de drumul ei până ce se făcuse mică de tot în fundul zării. De ce nu alergase după ea? Nu ştia.

Când se trezi era târziu, trecuse de ora nouă. Afară era o zi mohorâtă. Zilele trecute simţise parcă miros de primăvară. Se gândi la romanul de care se apucase. Scrisese puţin, câteva pagini, şi toate erau cu Didina, cum coborâse el în gară la Balaci, cum o luase pe drum către Cotigioaia, cum îl ajunsese din urmă Didina cu căruţa şi ce se întâmplase între ei în pădure. Oricum, el fusese om cu Didina. Se îmbrăcă gândinduse la materialele pe care le citise ieri şi le dăduse drumul în ziar. Nemţii aşteptau să se desprimăvăreze, să se usuce pământul, drumurile, ca să poată relua ofensiva.

În faţa Moscovei fuseseră respinşi, în faţa Stalingradului bătuseră pasul pe loc. Pieriseră trupe, maşini de război. Acum însă erau pregătiţi pentru ofensiva decisivă. De ce n-or fi folosit arma aia secretă a lor? se miră, Ştefan. Ce armă secretă o fi şi asta? Sunt convins că nu era „cu aer lichid" cum au zis ei (că erau proşti să-i spună adevărul Mareşalului?), altul trebuie să fi fost secretul.

Când să plece doamna Fotiade îl invită la cafea. Era grăbit îi spuse, dar n-o putea refuza. De când se întorsese de acasă gazda lui (care până atunci fusese taciturnă, dacă nu chiar rece) nu pierdea nici un prilej de a fi amabilă cu el. Ba chiar de câteva ori avusese impresia că îi pândeşte şi îi

aşteaptă sosirile. Nici el nu mai avea aceeaşi impresie despre ea. Nu era deloc, cum crezuse, o femeie rece şi îngâmfată (cu pornirile acelea împotriva clasei ţărăneşti pe care le văzuse la doctorul Spurcaciu), ba dimpotrivă era o femeie interiorizată şi complexată. Cum îşi dăduse seama de lucrul acesta? Simplu. Constatase că femeia aceasta o dată scăpată de ceea ce o complexa pe ea devenea alt om.

— Poftiţi în camera aceasta, domnul Paul, îl invită ea. Luaţi şi cafeaua.

Din sufragerie trecură în a doua încăpere, sărăcăcios mobilată şi luminoasă. Pe peretele pe care cădea lumina se aflau agăţate şase tablouri, iar pe pereţii laterali alte şase. Îl izbi de la început culoarea bogată, ceva care îţi amintea de un tărâm mirific, a picturilor.

— De când încerc eu să vă prind, îi zâmbi ea sfios. Vă plac tablourile?

Ştefan Paul le examină atent, lăsându-şi privirea pe fiecare. Îi plăceau, cum să nu-i placă, (şi bănuia că sunt ale ei), însă era conştient că nu se pricepea la artă plastică.

— Sunt ale dumneavoastră?

Gazda clătină încet din cap, în semn că da. Era extraordinar de emoţionată, Ştefan îşi dădu imediat seama de lucrul acesta.

— Şi aţi vrea să că spun părerea mea.

Doamna Zizi Fotiade clătină în acelaşi fel din cap. Era acum şi mai roşie, şi i se păru lui, ca un pui de găină care-şi pune capul pe tocător. Ce era să facă? În momentul acesta nu putea decât s-o încurajeze. Nu se găsise şi el la fel în faţa acelui Director de ziar din Teleorman care la primele lui încercări gazetăreşti îl încurajase?

— Sunt foarte frumoase, doamna Fotiade, se pomeni el vorbind.

Realmente sunt foarte frumoase, vă felicit! Aveţi talent!

Le mai admiră un timp în tăcere. Cu cât le privea cu atât îi plăceau mai mult. Nu era ceea ce se cheamă o pictură

clasică, dar niciuna suprarealistă, ci o pictură expresionistă, plină de o stare de fantastic primordial, cald.

— Da, sincer îmi plac. Eu mă pricep însă mai bine la literatură. Dacă vreţi vi-l aduc pe domnul care face cronica plastică la noi, la ziar, de fapt sunt trei. Ei se pricep mai bine decât mine. Asta în cazul în care vreţi o părere autorizată.

Se întoarse şi privirea îi rămase lipită de chipul emoţionat şi fericit al tinerei femei. Dumnezeule, abia acum observa: arăta tânără şi era nespus de frumoasă. Cum de nu văzuse lucrul acesta până acum?

— Nu, nu voia, clătină Zizi Fotiade din cap, cu obrajii învăluiţi într-o lumină catifelată, primăvăratecă.

— Îmi este de ajuns, domnule Paul. Liniştea începu să bântuie între ei ca o ninsoare, care-i cuprinde şi-i înfăşoară.

— Îmi este de ajuns, domnule Paul. Pentru un om care a suferit şi a fost foarte lovit în viaţă este prea mult.

Ochii i se ridicară spre a mai privi încă o dată tablourile. Mai ales două din ele, aflate pe peretele din dreapta, îl intrigau şi îl chemau.

— Dacă o să mai simt nevoia să le văd, se pomeni el vorbind, înseamnă că sunt valoroase, şopti tânărul ziarist de la Ziua, uitându-se la ceas.

Zizi Fotiade tăcu plecându-şi capul. Îl conduse. Când să iasă din sufragerie gazda observă că nu-şu băuse cafeaua. Aşa era. Se întoarse şi dădu ceaşca peste cap. Gestul i-l aminti brusc pe Moromete. Pe drum, până la redacţie imaginea tablourilor pe care le văzuse îi stârni în minte o stare de căutare, de întrebări. Ce-ar fi ca Zizi Fotiade să fie una din acele femei care în urma unui eşec în dragoste au trăit un proces de izolare şi de interiorizare, dureros şi profund. Umilită şi nefericită, complexată, femeia s-a apucat să picteze. Era sigurul ei mod de a se exprima. Şi de aici să iasă o operă extraordinară.

Nu erau în istoria, şi a picturii şi a literaturii, atâtea cazuri de acest fel? Hm! Fiecare avem câte un destin aparte. De

exemplu destinul lui.

Dar avea el un destin? Oricum acest fapt, că Bâta îl făcuse pe tatăl lui cu un fante franţuzesc, când aceasta făcuse şi ea o călătorie la Paris, faptul deci, că tatăl lui venise de la Paris, ca să-l nască apoi pe el, pe „al lu' Parizianu", cum îi spuneau în sat, îl făcuseră pe el, pe Ştefan Paul, să aibă acest sentiment, tulbure şi dureros în copilăria şi adolescenţa lu.

Apoi stenic şi plin de mister mai târziu, „că el vine de la Paris". Da, el, Ştefan Paul, copilul acela care umbla cu picioarele desculţe prin pulberea drumurilor de câmpie ale satului său, căzut într-un fel de uitare de el şi de lume, avea acolo, în adâncul fiinţei lui, acest sentiment ciudat şi stenic, care-l făcea să aibă conştiinţa faptului că el este deosebit de ceilalţi copii din sat (şi deci le este superior, măcar prin acest lucru).

Da. El venea tocmai de la Paris. Nu era Parisul centru cultural al lumii? Nu se realizase Constantin Brâncuşi la Paris? Pentru că în cazul în care Brâncuşi ar fi rămas în ţară ce ar fi ajuns de el? L-ar fi luat toţi în râs, ar fi bârfit pe marginea artei lui, şi l-ar fi singularizat, l-ar fi marginalizat. Or el, Ştefan Parizianu, îşi trăgea obârşia genetică şi spirituală tocmai de acolo. Să fi simţit oare cei din satul lui, chiar dacă nu-şi dădeau seama de lucrul acesta, că el era conştient de superioritatea lui, sau că el era „altfel" decât ei, şi pentru aceasta să-l fi înjurat? Pe culoar se întâlni cu câţiva dintre colegii de redacţie şi se salutară. „V-a căutat Şefu, îi spuse Mihai Ştefănescu, un ziarist foarte acid, fapt pentru care era poreclit Vitriol. Şi într-adevăr abia îşi pusese pardesiul în cuier, şi abia apucase să se aşeze la birou, aruncându-şi ochii peste materialele pe care i le pusese secretara pe birou, când aceasta băgă capul pe uşă:

— Vă cheamă Şefu, domnu Paul.

— Da, bine, se trezi el ridicând capul din hârtii.

Ieşi pe culoar, apoi bătu în tocul lăcuit al uşii capitonate dincolo de care se afla Grigore Patriciu, marele ziarist, cu

sprâncenele ca nişte cozi de păun, se pomeni vorbind Ştefan Paul în gând, bârfindu-l deci de unul singur pe Şef.

— Da, intră, tună vocea Directorului Zilei.

În biroul spaţios se mai aflau alţi doi bărbaţi, pe unul dintre ei îl recunoscu imediat: era prozatorul Cezar Petrescu, pe care îl mai văzuse la Şef, ştia că este unul dintre prietenii din tinereţe ai lui Grigore Patriciu.

Celălalt bărbat, între două vârste, era unul dintre acei domni stilaţi, cu costumul impecabil, cu cravata asortată, fiecare gest pe care-l fac acest soi de oameni fiind unul studiat, ducându-te cu gândul la ideea de lord şi de şcoală de educaţie englezească. Dădu bună ziua Şefului, şi celorlalţi doi, cuprinzându-i cu privirea.

— Bună ziua, Ştefane, răsună vocea Directorului Zilei. Faceţi cunoştinţă, domnul Cezar Petrescu, unul dintre cei mai mari prozatori ai noştri, (îl cunoştea, îi citise romanele şi nuvelele, îl văzuse pe la redacţie, îl întâlnise de câteva ori pe Calea Victoriei. El chiar scrisese un roman cu titlul acesta, care lui, (lu' al lu' Parizianu), nu-i prea plăcuse) i se păruse scris în fugă, prolix, în care autorul îşi pusese mai mult meşteşugul decât sufletul. Pentru că în ultimă instanţă, şi acesta este adevărul, o operă rezistă în timp în funcţie de cât suflet a pus în ea autorul ei.

Ştefan Paul dădu mâna cu domnul Cezar Petrescu, un om de statură potrivită, cu o expresie blândă şi vie în acelaşi timp pe chipul lui rotund.

— V-am citit cărţile, maestre, când eram copil (de fapt când era la Liceu) m-aţi făcut fericit cu Fram. Vă mulţumesc acum pentru atunci.

Marele prozator îi surâse cu condescendenţă.

— Şi domnul Ion Vinea, poet, i-l prezentă Patriciu pe celălalt bărbat cu care dădu mâna.

— Domnul Vinea scrie o poezie de limpidităţi şi transparenţe ale sufletului românesc… îi cuprinse el într-o frază poezia, sau ceea ce crezu el în acel moment (mai

degrabă gândul acela din el) că este esenţa poeziei scrisă de acest subtil şi rafinat poet.

— Ion Vinea, şopti bărbatul subţire şi delicat, mai mult decât înalt.

Pentru că subţirimea şi delicateţea, ca şi liniile chipului alungite, îl făceau să pară înalt. Altfel nu era un bărbat înalt, dimpotrivă era cam de aceeaşi statură cu domnul Cezar Petrescu.

— Ştefan Paul, ziarist, îşi spuse şi el numele. (de ce dracului oi mai fi adăugat ziarist, ca şi cum nu s-ar şti acest lucru?)

— Ascultă-mă cu atenţie, Ştefane, îi spuse Grigore Patriciu, către care fu obligat să se întoarcă. Până acum ai condus bine ziarul. Vrem să scoatem acum un supliment de primăvară, în care să băgăm şi ceva politică, dar care să fie mai mult un supliment cultural şi literar. Te ocupi de treaba aceasta. Tonul marelui gazetar sunase autoritar. Era limpede, nu încăpea nici un refuz

— Am înţeles, papa, se face, îi răspunse el în glumă, mai mult ca să pareze autoritarismul Şefului său.

— Ai aici materialele lui Cezar şi ale lui Ionel. Ne-am înţeles.

— Am înţeles, să trăiţi, îşi continuă Ştefan felul de a se purta cu Şeful.

Luase cele două materiale şi se pregătea să iasă.

— Bun, mormăi Patriciu. Adică îi auzi bine mormăitura.

— Cred că aţi surprins bine esenţa poeziei mele, vorbi Ion Vinea, da e vorba de transparenţă, de limpiditate. Când se întorsese către poet acesta îi zâmbi într-un mod care-l întinerea, îl făcea să pară copilăros.

— Recomandă-i să se apuce de critică, vorbi autorul romanului care-l făcuse celebru – „Întunecare”- şi care pe el, pe Ştefan Paul îl impresionase extraordinar de mult când îl citise prima dată.

Ştefan Paul ajuns lângă uşă se înclină respectuos, apoi spuse bună ziua şi ieşi.

Dar era aceasta o zi bună? O zi care venea după un vis îngrozitor? Îi veni din nou în minte chipul lui Moromete plângând (or el nu-l văzuse niciodată, şi nimeni nu cred că-l văzuse ori avea să-l vadă pe unchiul lui plângând!), ori ăsta este un semn că se întâmplase ceva foarte grav. Dacă Paraschiv, Nilă şi Achim ar fi acum în Bucureşti ar alerga la ei să-i întrebe. Însă ei erau toţi pe front. În clipa aceea Ştefan simţi că îi este dor de ei. Chiar aşa, îi era dor. De toţi. Nu crescuseră ei în acelaşi sat?

Nu erau ei veri buni, după mame? Nu văzuseră, când au deschis şi ei ochii pe lumea aceasta, aceleaşi imagini şi acelaşi pământ? Nu avuseseră ei aceleaşi bucurii şi aceleaşi necazuri? Numai de n-ar fi murit Nilă? îşi spuse. De ce s-o fi gândit neapărat la Nilă, când rău era şi dacă ar fi murit altul decât el, bunăoară Achim sau Paraschiv, care-l supărase rău de tot, şi pe care, iată, că nici astăzi nu-l uitase pentru ce îi făcuseră şi ziseseră?

În acel moment, aşa căzut pe gânduri cum era, auzi soneria telefonului, fapt care-l făcu să se sperie. Brusc îşi simţi inima sfârâindu-i, de parcă ceva din adâncul lui se aştepta să primească o veste proastă, poate chiar vestea morţii lui Nilă.

Ridică receptorul.

— Alo, Ştefane!

— Luki! aproape că strigă de bucurie.

— Da, chiar ea, îi răspunse veselă vocea de la capătul firului. Mă bucur că ai fost atât de fericit când mi-ai auzit vocea. Aici Luki tăcu, şi liniştea ce se instală brusc între ei îi sparse timpanul. Un timp fu incapabil să spună ceva.

— Alo! Ştefane, de ce nu răspunzi? Sunt foarte supărată pe tine, pentru că Niki ţi-a transmis invitaţia. Te-am invitat la masă.

Tăcerea aceea ca un câmp de zăpadă din capul lui se risipea încetul cu încetul. Asta e culmea, ţâşni din ceaţa minţii gândul acela care stăruia în el, şi care intervenea ori de câte ori se întâmpla ceva deosebit în viaţa lui. Adică l-au

dat afară cu-n picior în fund şi ea şi Spurcaciu, şi acum îl invită la masă. Unde se trezeşte ea?

— Alo! răsună vocea lui Luki în aparat. Ştiu că eşti acolo, Ştefane, de ce nu răspunzi? Ştii foarte bine că ai fost invitat. Dacă erai supărat pe mine, dacă nu ţi-a trecut, puteai foarte bine să-i spui lui Niki că nu poţi să vii.

Nu de alta, dar să nu te aşteptăm toţi ca nişte tâmpiţi! Înţelegi?

Urmă din nou un moment de tăcere în care el nu ştiu ce să răspundă.

— Adică aşa cred eu că este corect. Cinstit. Nu? Şi acum te rog să-mi spui ce ai de spus!

— Alo! se hotărî el într-un târziu să-i răspundă, mai ales că gândul din el îi şoptise ce trebuia să-i răspundă el lui Luki. Alo! Cu cine vorbesc, cu Luki sau cu doamna Spurcaciu? În cazul în care…

— Ştefane, ce se întâmplă cu tine? se revoltă Luki, arătându-se totodată îngrijorată. Cum poţi să vorbeşti aşa? Apoi după câteva momente, cu vocea coborâtă şi caldă. Ai norocul că nu sunt lângă tine că ţi-aş spurca două palme, de nu ţi-ar fi bine.

— Cui să-i dai două palme? Şi ce rost ar mai avea să-i dai cuiva două palme după ce i-ai înfipt cuţitul pe la spate şi l-ai omorât?

— Ştefane, lasă gluma! se supără Luki. Ştiu că ai fost jicnit atunci, că ai plecat supărat. Îţi dau însă cuvântul de onoare că nu eu l-am pus pe Spurcaciu să-ţi zică ce ţi-a zis. De altfel după ce ai plecat l-am dat afară şi i-am interzis categoric să-mi mai calce pragul casei. Şi de atunci n-am mai schimbat o vorbă cu el. Ne-am întâlnit de câteva ori, dar am trecut unul pe lângă altul, şi nici măcar nu ne-am salutat. Nu ţi-a spus Niki?

— Nu, nu mi-a spus, vorbi Ştefan Paul după un timp, ca şi cum n-ar fi răspuns ca să aibă timp să se gândească. Dar nu se gândise la nimic.

— Bun, atunci te aşteptăm diseară, vorbii Luki, acum mai liniştită. Ne punem de acord. Pa! Te sărut!

Dăduse să închidă sau cam aşa ceva, lucru care-l făcu pe Ştefan Paul să se precipite.

— Nu închide, Luki. Te rog să nu mă mai aştepţi. Nu pot să vin.

Abia după ce spuse ce avea de spus realiză că din cuvintele lui se desprinsese o mare tristeţe.

— Cum vrei. Treaba ta, îi răspunse şi ea după un timp de gândire. Însă nu aş vrea să închidem până nu ne sunt câteva lucruri clare. Atunci eu n-am fost de vină cu nimic. Până când te-ai întors tu de pe front nu m-am întâlnit deloc cu Spurcaciu ca să fie între noi vreo înţelegere. Şi chiar te rog, Ştefane, să faci efortul de a-ţi aminti scena aceea. Adu-ţi aminte.

— Nu m-ai înţeles, Luki, o rugă el.

— Te rog să-ţi aduci foarte bine aminte scena aceea, Ştefane. Eu eram supărată pe tine, asta era adevărat. Pentru că am tremurat atâtea săptămâni gândindu-mă ce ţi se poate întâmpla pe front, iar tu n-ai dat nici măcar un semn de viaţă. Însă atunci, în momentul acela decisiv, tu ai fost vinovat, Ştefane. Acesta este adevărul.

Mai să-l apuce dracii. Adică ea stă ca o matracucă şi-l lasă pe ăla să-l facă albie de porci şi tot el este vinovat?

— N-am înţeles, Luki! De ce zici că tot eu sunt vinovat? Adică eram în casă la tine, şi pentru că tu l-ai lăsat să-mi spună tot ce-a vrut nenorocitul acela, când era de datoria ta să-l opreşti, şi tot eu sunt vinovat, nu?

Dobitocul ăla îl jicnea pe prietenul tău în casa ta! Era de datoria ta să-l opreşti: ia stai mă cutare, eu nu te las să-mi jicneşti prietenul, iubitul, sau pe nenorocitul ăsta întors de pe front, pe unde eram să-mi las şi oasele.

Iar tu nu numai că l-ai lăsat, Luki, dar şi l-ai aprobat, în sufletul tău te-ai bucurat că nenorocitul îşi vărsa lăturile pe care le avea împotriva mea.

Asta este adevărul. Dumnezeu să te aibă în pază. Şi închise.

Se întrebă apoi cine-i spusese să-şi ia rămas bun de la Luki.

Dumnezeu, de bună seamă, îi şopti gândul din el, pe care începea să-l simtă din ce în ce mai mult ca pe un spiriduş prieten, menit pe lumea aceasta să-l apere, şi pe care-l poartă în sufletul lui.

Voia să se apuce să citească poeziile domnului Ion Vinea şi proza lui Cezar Petrescu, o povestire de vreo 14 pagini, când telefonul sună din nou. Era Luki, care de data aceasta fierbea de furie.

— Tot eu sunt, Ştefane! de data aceasta te rog să mă asculţi până la cap.

Dacă-mi mai închizi telefonul cu mine ai terminat-o! Aici făcu o pauză, aşteptând probabil să-l audă pe el ce spune.

— Aşa cum ai prezentat tu lucrurile le-ai interpretat în favoarea ta. Te rog să meditezi bine la ce-ţi spun acum. Dacă nu te-ai fi grăbit atunci ca un cocoş, prima dată am crezut că vrei să sari la bătaie… Dacă nu te-ai fi grăbit să pleci val vârtej ca un copil care se supără, ai fi asistat la scena pe care i-am făcut-o lui Spurcaciu, prin care i-am spus că ne-a jicnit grav, a jicnit în primul rând casa în care se afla, purtându-se astfel cu un oaspete, şi ca atare îl rog să nu mai calce niciodată pragul acestei case!

Deci tu ai greşit, pentru că te-ai purtat ca un copil. Şi acum, la revedere!

Te aştept poimâine la masă. Clinc, a închis telefonul.

Aşa merge, deci? şi-a spus Ştefan Paul în gând. Bun! Atunci tu rămâi cu adevărul tău şi eu cu al meu. Dar pe când adevărul tău îţi convine ţie, mie al meu nu ştiu dacă-mi convine. Trânti şi el receptorul în furcă. Şi acum la treabă, Ştefane. În momentul acesta secretara băgă din nou capul pe uşă.

— Sunteţi chemat de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, ridicaţi vă rog telefonul.

— Alo, Ştefane, auzi în receptor vocea Norei. Nu vii să-ţi ridici materialele de presă?

Se uită la ceas. Întârziase într-adevăr cu o jumătate de oră.

— Sărumâna, Nora. Am avut nişte treburi urgente. În chiar acest moment plec către tine.

În biroul de primire a materialelor de presă avea să afle de la Nora că săptămâna viitoare Mareşalul făcea o vizită în Basarabia, apoi avea să-şi continue drumul vizitând amplasarea diviziilor române şi starea lor pe frontul de est. Dacă voia putea să meargă şi el. Cum să nu, sigur că voia să-l însoţească pe Mareşal în această vizită.

XXIV

„După lichidarea forţelor de la Izium, o nouă fază operativă de mare anvergură spectaculară era asigurată. Ofensiva forţelor germane mutându-şi efortul către flancul de sud al frontului sovietic se avântă în înaintare pe două direcţii divergente. Una – Cotul Donului-Stalingrad; alta – Kerci-Batumi.

Ofensiva generală se declanşează la începutul lui iunie 1942 şi după o înaintare victorioasă, la finele lui septembrie, cele două grupuri de armate A, mareşal List şi B, mareşal Wiess, ating obiectivele fixate.

Primul Stalingradul, fără să-l cucerească; cel de-al doilea – Batumi.

Sevastopolulul fusese cucerit la 1 iulie 1942.

Această vară adusese armatei germane şi, implicit, aliaţilor ei o redresare totală a moralului şi perspectiva unei apropiate victorii era surâzătoare.

În această ambianţă, Hitler concepe şi propune Mareşalului Antonescu constituirea unor forţe germano-române, puse sub comanda sa, cu denumirea „Grupul de armate Mareşal Antonescu”, alcătuit din armatele a II-a şi a IV-a române şi a VI-a germană. Planul era justificat din mai multe puncte de vedere. Mai întâi, rezultatele operative atinse de Grupul Antonescu de la începutul războiului

fuseseră fericite. Apoi, forţele române angajate succesiv în lupta pentru frontiere, ajunseseră la efectivul a două armate române. Pentru moralul acelor trupe, un comandament superior sub conducerea românească, chiar în persoana Mareşalului Antonescu, era de preferat. Şi, în fine, dându-se comanda Mareşalului Antonescu, pe lângă faptul că Hitler a considerat că flatează orgoliul Mareşalului şi al armatei române o şi antrenează la sporirea efortului militar în sprijinul războiului.

Proiectul, la început, este acceptat şi începe să fie materializat prin înfiinţarea primului eşalon înaintat al Marelui stat Major român la Rostov, sub conducerea şefului de Stat Major personal, generalului Şteflea, cu un grup de statmajorişti.

În acest scop, Mareşalul face o nouă vizită pe frontul de sud la începutul lui iulie, când vizitează din nou Crimeea şi Sevastopolul. Din cele observate la faţa locului, hotărăşte să amâne luarea comenzii până când situaţia frontului se va cristaliza. A avut impresia că forţele ofensivei sunt împrăştiate şi nu există o rezervă strategică. Mai târziu, când înaintarea a fost oprită şi s-a început atacul pentru cucerirea Stalingradului, între el şi conducerea superioară germană au intervenit dezacorduri asupra planului de campanie. Acesta l-a determinat să renunţe la comandament. El insistase ca diviziile române ce vor lupta mai departe în est să fie dotate cu acelaşi armament ca şi trupele germane. Nu s-a respectat promisiunea. Văzând de asemenea fronturile peste măsură de largi date pentru apărare diviziilor române şi fiind informat de iminenţa unei ofensive sovietice, iată seria de motive pentru care a renunţat la comandament.

Un comandament onorific în care să împartă doar răspunderea fără nici o posibilitate de a-şi face simţită intervenţia nu era de dorit.

Comandamentul nu a mai luat fiinţă, dar eşalonul înaintat al Marelui Stat Major a rămas pe loc, funcţionând cu

randament în acţiunile de legătură cu comandamentele germane şi urgentarea satisfacerii nevoilor de trupele române”.

Primăvara şi vara anului 1942 au trecut foarte greu. Acum se decidea soarta războiului. Sau cel puţin aşa îşi închipuia Ştefan Paul, care începea să simtă ca pe o povară truda lui de fiecare zi în redacţia marelui cotidian. Se simţea obosit, dar mai ales descurajat. Înţelesese că războiul acesta nu avea să se termine aşa curând.

XXV Ştefan Paul nu mai fusese acasă de la sărbătorile de iarnă sau mai bine zis de la concediul pe care i-l dăduse Grigore Patriciu să stea în satul lui, până când o să îi treacă zvâcnetul acela al umărului, care îi trecuse într-adevăr. Se întâlnise pe stradă, asta era prin luna Martie, cu doctorul care-i recomandase acest mod de a scăpa de ce avea el.” E, ia, tinere, spune-mi cum îţi merge acum? Bătrânul îi pusese palmele pe umeri, acolo în stradă, dându-şi capul puţin înapoi.

— Mi-a trecut, domnule doctor. Definitiv, cred.

— Hai cu mine să îmi povesteşti, mă interesează. L-a luat de braţ şi au continuat drumul. Eşti invitatul meu.

Au intrat într-un restaurant aflat în Piaţa Kogălniceanu. S-au aşezat la o masă goală. Doctorul a comandat mâncare şi băutură.

— Te rog să ai încredere în gusturile mele gastronomice. Ei, şi acum să te aud. Mai întâi însă vreau să te felicit pentru articolele dumitale din Ziua.

Câteva mi-au plăcut îndeosebi. De altfel, ştii ce cred eu?

Gazetarul care nu este şi puţin poet şi puţin filosof şi care nu ştie să pună un fior tragic în cuvântul pe care îl scrie, ăla nu o să fie niciodată gazetar mare. Şi acum povesteşte-mi te rog, ce ai făcut acasă şi în a câta zi a încetat să ţi se mai zbată umărul?

Un tânăr spilcuit aduse pe tavă două pahare de Wiski.

— Întâi icrele negre, dragul meu, îi atrase doctorul atenţia chelnerului.

Paraschiv, Nilă şi Achim sunt în tranşee, de altfel milioane de tineri se află acum în tranşeele înnămolite ale frontului de Est, în timp ce eu aici, cu acest doctor, mâncăm icre negre şi bem wiski şi şampanie.

Parcă nu este drept, Doamne! Ar trebui să fiu şi eu mai umil, îşi spuse Ştefan în gând. Acest gând al unei vinovăţii pe care destinul încerca să io pună în cârcă, devenea tot mai prezent în el.

— Domnule doctor, ştiţi ce cred eu? Dumneavoastră mi-aţi spus teoria aceea a unui neamţ, dacă îmi aduc eu bine aminte…Însă mie mi s-a întâmplat următorul lucru: aveam în sat o colegă de liceu, de la Pălămida, care zicea ea că mă iubea demult. Şi fiindcă ea fată frumoasă, m-am îndrăgostit şi eu de ea. Şi ne-am iubit. Asta e tot. De aceea vă întreb, nu cumva dragostea este medicamentul care m-a făcut bine? (nu-l făcuse ea, Ioana, că e Nimenea, şi nu-l respinsese, şi atunci nu îi apăruse din nou zbaterea aceea a umărului? Care se vindecase când îi pusese Anghelina palmele pe umeri. Da, dar palmele Anghelinei erau cu dragoste.)

— Ai dreptate, dragul meu. Dar, vezi în cazul dumitale a fost o întâmplare fericită, pentru că tot atât de bine în satul dumitale, putea să nu te mai aştepte nimeni. Aşa e, dragostea în dereglările psihice este un fel de elixir. Însă vezi, dumneata, cum să recomanzi dragostea ca reţetă? Aici bătrânul doctor, cu ochii lui ca două lacuri de munte, îl privi în faţă zâmbind. Pentru că în cazul dumitale, presupun a fost vorba de un sentiment reciproc, adică de dragoste adevărată. Dă-mi voie să îţi spun că dragostea, ca şi arta, ori este autentică şi există, ori nu există. Şi atunci mie ce îmi rămâne să fac? Să le recomand să facă dragoste, ceea ce este acelaşi lucru cu a merge la bordel.

Da, domnule doctor, îşi spuse Ştefan Paul în gând, eu am avut nevoie de un strop de dragoste şi Dumnezeu mi-a dat un râu. Ce să înţeleg eu din asta?

— Cred că amândouă cauzele au acţionat împreună în cazul meu, vorbi Ştefan, mai mult ca să nu îi strice încrederea în metoda doctorului lui.

Doctorul era un gurmand de clasă. La masă îi plăcea să tăifăsuiască, să audă păreri. Se interesă despre ce cancanuri mai sunt în lumea presei şi în lumea literară. „Se apucase să scrie literatură?" De ce

? „Era bine să înceapă să scrie, pentru că este talentat. Dar Fleicaru ce mai face?" Fleicaru era Directorul Zilei (care nu era un flecar, ca acest moşulică dedat la deliciile şi cotloanele psihanalizei), om temut în lumea presei şi a politicii. Însă om cu intuiţie şi instinct. De aceea mersese cu Antonescu. „Opoziţia ce făcea? Cârâia în ziarele şi revistele ei, deşi când conducătorul îi oferise Puterea, se dăduse în lături". Îşi luă la revedere de la medicul psihiatru, domnul doctor Vintilă şi se îndreptă către redacţie.

În ultimul timp două scene îi reveniseră cu deosebire în minte.

Scena din tinda casei lui Moromete, când el, Ştefan Paul, de ziua lui, adică de sfântul Ştefan îşi zisese: ce-ar fi să mă duc eu pe la Moromete.

Adevărul este că îi era dor să mai stea de vorbă cu el, în acelaşi timp, însă, îl muncea şi gândul de a afla ce se ascunde dincolo de comportamentul unchiului său. De mic, felul de a fi a lui Ilie Moromete, îl intrigase pe Ştefan, mai ales că acest fel al lui de a fi făcuse ca în casa lor să se nască o adevărată ură împotriva lui Moromete, ură care nu este adevărat că provenea de la ce susţinea Parizianu, şi anume că Ilie Moromete ar fi omorât-o pe prima lui soţie, ci tocmai de la acest fel deosebit de a se purta al lui Moromete. Dar în ce consta acest fel?

Adică faptul că Moromete era independent în gândire şi în purtare, că avea un fel al lui de a fi, care îţi vorbea de o mândrie de piatră, de colţ de stele, care se ridică în furtună, fără să se plece, asta îi plăcuse teribil de mult lui Ştefan al lui Parizianu, însă tot lucrul acesta îl înfuriase pe alde taică-

su, şi nu numai pe el. Pentru că ei se lăsaseră culcaţi la pământ de viaţă şi de greutăţile ei, pe când Moromete nu. Aşadar, de sfântul Ştefan, ziua numelui său, în anul de graţie al Domnului 1941, el Ştefan al lui Parizianu, hotărâse să se ducă la unchiul lui, şi să aibă o discuţie cu el.

Ceva tulbure se desluşea în mintea lui, oricum el ştia că această discuţie va fi decisivă şi că odată şi odată tot trebuia să afle adevărul, sau mai bine zis acea taină din sufletul lui Moromete. Pe Moromete îl găsise pe prispa casei, îşi făcea de o ţigare.

— Bună ziua, unchiule! îi spuse el, şi scoase sticla de ţuică din buzunarul paltonului. Bună ziua şi lu' ga Catrina, lu' Ţâţa şi lui Ilinca şi lui Nicolae, dacă or fi acasă.

— Bine ai venit, Ştefane, îi răspunsese bucuros Moromete. Bine că venişi tu, că de nu veneai, te căutam eu. Cu tine simt plăcerea să stau de vorbă.

Păi, atunci să ne aşezăm, unchiule, să stăm de vorbă, că eu mai am multe de învăţat de la dumneata. Uite, adusă-i ţuica asta de ziua mea, îi întinsese el sticla de ţuică galbenă, făcută în butoi de dud, lemnul care face a mai bună ţuică, şi luând loc pe un scăunel.

— Ce e aia? se holbase Moromete nu la el, ci mai degrabă la sticlă, ca şi cum ar fi văzut o măgăoaie.

— O sticlă cu ţuică, spusese Ştefan al lui Parizianu, înveselit brusc. Ori nai cunoscut în viaţa dumitale aşa ceva?

— Aha! făcu Moromete, uitându-se tot aşa la sticlă. Dar tot n-am înţeles.

— Pe ce te bazezi, că n-ai înţeles? îl luă Ştefan în buză, privindu-l în ochi.

Pe ce te bazezi?

— Mă, Ştefane, îi ţinu piept Moromete, eu te-am înjurat vreodată pe tine?

Mai ales când am venit în bătătura ta?

— Aha, făcu Ştefan al lui Parizianu. Vrei să zici că eu te-am înjurat în bătătură la dumitale?

— Mai rău Ştefane, mormăi Moromete uitându-se în jur ca şi cum ar fi căutat ceva. Catrino unde eşti, fa? strigă el tare. Apoi vorbind singur, lasă, fa, că mă duc eu, pe tine mai bine te-aş trimite după moarte.

Catrina Moromete era în casă. El aşa o simţea, numai că ei doi, Ilie Moromete şi muierea lui, trebuie să fie iar în cârâ. Aşteaptă-mă o ţârâ, Ştefane, mormăi Moromete.

Coborî din tindă uşor aplecat, ca şi cum în timpul acesta ar fi îmbătrânit. O luă pe după casă şi al lu' Parizianu ştiu unde se duce. Se întoarse curând cu cana a galbenă, plină cu ţuică, şi cu un păhărel mai mare.

— Păi adusăi eu, unchiule, se prefăcu al lu' Parizianu supărat, ori nu ştii că azi e ziua mea? Nu trebuie să te superi.

— Fugi, bă, Ştefane de acilea, bă! Aia e pentru Froig ăla al tău, că numai după cum îl cheamă te ia cu frigu.

— Aha! Făcu al lu' Parizianu, încântat de legătura pe care Moromete o făcuse între Froid (Freud, numele marelui psihanalist) şi cel de frig. Şi eu am făcut legătura asta.

Moromete turnase în păhărel şi i-l întinsese.

— Hai bea, să-ţi dea Dumnezeu noroc în viaţă! Că poate s-o lua şi deşteptul acesta al meu de Nicolae după tine, şi poate i-o veni şi lui tac-to mintea la cap!

— Aşa făcu al lu' Parizianu, clătinând din cap, adică asta nu, n-o să-i mai vie niciodată. Da pe Niculae, cum mai creşte o ţârâ, şi-i vine mintea la cap, îl iau cu mine. Vreau să-l ajut, să-l fac gazetar.

— N-ar fi rău, vorbi ca pentru el Moromete, chiorându-se să toarne în pahar. În momentul acela Niculae ieşi din casă furios. Avea fălcile încleştate şi buzele strânse, şi era roşu la faţă.

— Auzi, bă, ăsta al lu' Parizianu? îi ţâşniră lui vorbele din gură. Noi am avut o discuţie înainte de a pleca tu „definitiv" (spusese cuvântul acesta ironic, scâlciat) la Bucureşti. Îmi pare râu pentru mintea aia a ta atât de deşteaptă că n-a priceput nimic din discuţia aia.

Ştefan Paul îşi dăduse capul pe spate râzând.

— Eu în locul tău n-aşi mai dezgoli fasolele alea când ştiu că lucrul ăsta nu mă face mai deştept. Iar de destinul meu (Niculae spusese cuvântul acesta apăsat, ca şi cum în cazul lui ar fi fost vorba într-adevăr de un destin semnificativ) nu te obosi să te îngrijeşti tu, vezi-ţi mai bine de al tău, că fiecare pasăre pe limba ei piere.

Ştefan Paul râsese cu poftă, ceea ce pe Niculae îl înfuriase şi mai mult. Asta îl şi făcu să intre în casă, din câte înţelesese al lu' Parizianu înjurând. Ceea ce însemna că Niculae nu-l moştenea deloc pe Moromete, sau că nefrecat de greutăţile vieţii reacţiona bezmetic, cum reacţionase el atunci cu Spurcaciu.

— Catrino, auzi, fa? Auzi ce înfipt e Niculae ăsta al nostru! Dacă s-ar înfige la fel şi la secere şi la rânitul grajdului ar fi bine! Ar fi bine rău de tot! Hai noroc, Ştefane, vorbi el mai încet şi dădu dintr-o dată, cum obişnuia, păhărelul peste cap.

— Bine că eşti tu cu al lu' Parizianu deştept, Ilie! o auzi al lu' Parizianu pe Catrina Moromete mârâind din casă.

— He, he, he, he, he, behăi Moromete, semn că era foarte satisfăcut că era la fel de deştept ca al lu' Parizianu, în care el începuse să creadă.

Şi cum e, mă, Ştefane, cu Froig ăla al tău? Apoi arătând cu capul către sticla de ţuică adusă de Ştefan, să-i dai, bă, şi lui să bea, că e bună, auzi, e bună. Aici Ştefan îşi aminti o păţanie a lui Moromete cu Victor Bălosu, tot cu ţuica, pe care o povestise el, mai târziu, cu plăcere.

— Îi dau, cum să nu-i dau, de pomană. Uite, zii bogdaproste, o bea şi ajunge la el în două minute.

— Bă, da prost e, bă, Froig acesta al tău, de nu bea din ţuica mea, şi vrea numă de la tine. Treaba lui, să ştii, eu alta nu mai scot.

Se lăsă un moment lung de tăcere. Ziua aceea de sfântul Ştefan era o zi blândă, ai fi zis că e de toamnă. Pe cer atârna un soare cu dinţi.

— Auzi, unchiule, începu al lu’ Parizianu, simţind colţii reci ai tăcerii ce se lăsase. Uite, eu îţi propun un joc…

— Un joc? se miră Moromete, cu foiţa de ţigare în mână. Păi joacă-te mai bine cu Niculae, că văd că tot are el chef de vorbă cu tine.

— Nu că acesta e joc serios, îi răspunse grav al lu’ Parizianu.

— Aşa? făcu Moromete. Ce-o mai fi şi asta?

— Păi uite cum vine. Eu am un fel de admiraţie secretă pentru dumneata de mult timp. Acum să ne închipuim că sunt şi eu tot un om de vârsta dumitale, şi că suntem prieteni. Şi stăm şi noi, prieteni fiind, la o ţuică. Şi eu te întreb pe dumneata şi dumneata îmi răspunzi sincer… Asta e tot jocu.

— Aha! Făcu Moromete. Îşi aprinse satisfăcut ţigara şi acum trăsese cu sete primul fum în plămâni. Curios joc.

— Aşadar eu te-aş întreba Moromete pe dumneata dacă ştii de ce te porţi aşa? De ce te-ai purtat aşa o viaţă întreagă?

Moromete făcu ochii mari.

— Păi cum m-am purtat? M-am purtat şi eu ca omu.

— Nu, Moromete, continuă Ştefan jocul serios. Dumneata nu te-ai purtat în viaţă ca neoamenii, nu. Ar fi greşit să se afirme aşa ceva despre dumneata. Dar în acelaşi timp dumneata nu te-ai purtat în viaţă ca un om obişnuit. Nu ştiu cum să-ţi spui. Te-ai purtat astfel decât consătenii dumitale, Moromete! Asta e adevărul. Degeaba o dai în acolo şi-n coace.

În ochii lui Moromete se aprinseră nişte luminiţe verzi. Îi plăcea jocul. De mic băiatul ăsta era altfel decât ceilalţi, şi acum iată, ajunsese să gândească în aşa fel că şi ăia pe sus aveau nevoie de gândirea lui.

— He, he, he, he, he! Râse Moromete. Bun, să presupunem că aşa este. Şi vreai tu acum, mă, Ştefane, să gândesc ca Ţugurlan, ca Matei Dimir, ca Bălosu?

— Moromete, se supără al lu’ Parizianu, eu nu te-am făcut pe dumneata prost. Dimpotrivă, când am început chestia asta, eu am presupus că dumneata eşti un om foarte deştept.

— He, he, he! făcu iar Moromete, dar mai potolit. Aşa zici dumneata, nu?

Ridică Moromete sprâncenele, adică aşa ai zis că suntem amândoi oameni în vârstă… Că am făcut amândoi, împreuni, războiul ăl dintâi?

— Păi nu l-am făcut, că l-am făcut!

— Bun şi dacă l-am făcut atunci ce ai dumneata, om bătrân, cu mine, că mă port aşa cum mă port? Şi nu-ţi vezi dumitale de ţuica aia, de-o pildă.

Moromete era vesel. Îi întinse paharul de ţuică, plescăind de plăcere.

— Nu m-ai înţeles, Moromete, da eu nu zic că nu mai înţeles, ci zic că faci pe prostu. Adică în felul dumitale de a fi intră şi chestia asta, să faci pe prostu.

— Ia uite, domnule! se miră Moromete, piţigăindu-şi glasul. Da asta nu intră? Dădu dintr-o dată pe gât păhăruţul cu ţuică pe care îl ţinea în mâna dreaptă. Apoi plescăi iar de plăcere. Da asta nu intră? spuse el iar.

— Adică ce să intre, Moromete, plescăitul ăsta de plăcere? râse Ştefan.

Eu zic că nu intră. Şi ştii de ce? Nici datul paharului peste cap nu intră.

Şi să-ţi spui eu de ce, vorbi al lu’ Parizianu, încercând să imite cât mai bine vorba oamenilor de la el din sat, aşa cum o ştia el de când deschisese ochii. Acum nu că o uitase, n-o uitase deloc, dar se obişnuise cu vorbirea bucureşteanului, cu limbajul gazetăresc.

— Şi de ce, mă rog, plescăitul ăsta nu face parte din felul meu de a fi, când eu simt că face? Nu de alta, da dacă dumneata ştii mai bine decât mine, atunci de ce mă mai întrebi? Lasă-mă, domnule, să beau liniştit ţuica asta cu nepotul meu pe care-l cheamă Ştefan şi gata!

— După câte înţeleg eu, Moromete, vrei să ieşi din joc. Nu sunt de acord.

Nu sunt de acord şi basta.

— Parcă eu am fost de acord cu viaţa asta şi cu toate belelele, cu ăia care veneau să-mi ia căruţa şi caii din bătătură. Vorbeşti şi dumneata, nene, în dodii. Ca să se înţeleagă iapa cu mutu. Hai nu mă ţine cu mâna întinsă, se supără Moromete, că adăşti pe lumea ailaltă.

— Bine. Hai noroc! să se termine războiul şi la anul de sfântul Ştefan să ne întâlnim toţi, cu băieţii dumitale, care sunt pe front, uite aici în tinda asta! Al lu' Parizianu dădu paharul pe gât, exact cum făcea Moromete.

Acesta îl privi făcând ochii mari. Cum îi venise lui gândul ăsta? parcă aşa întrebau ochii lui.

— Uite, cum e, Moromete. Cu mine te rog să nu faci pe prostu, că eu nu sunt Bălosu şi nici prost nu sunt. Şi măcar pentru că sunt om bătrân şi am făcut războiul ăl dintâi împreună, şi am scăpat împreună de sub obuzul ăla care ne-a acoperit pe amândoi, când te-am tras eu afară… „Ce vorbea băiatul acesta în dodii?" îşi spuse Moromete în gând, făcând ochii mari. De unde le ştia el pe toate, pentru că scena aceasta se petrecuse într-adevăr cu el şi cu un camarad al lui pe care-l chema Ştefan Cireş, un tânăr ţăran, ca şi el, numai că acest Ştefan Cireş era din judeţul Covurlui, sau cam aşa ceva. Şi odată erau ei în tranşee, şi trebuia să sune atacul. Consemnul era ca la al treilea cântat al goarnei să pornească toţi, iar el cu acel Ştefan Cireş au pornit de la primul răsunet al trompetei.

Ceilalţi din pluton au rămas să aştepte al treilea cântat al gornistului.

Numai că s-a întâmplat o minune. Chiar în momentul acela s-a auzit vâjâitul unui proiectil. Şi proiectilul a căzut chiar pe locul de unde plecaseră ei. Dacă ar mai fi rămas numai un moment în tranşee zob i-ar fi făcut pe amândoi.

Chiar şi aşa, pământul azvârlit de obuz i-a culcat la pământ, acoperindu-i după aceea cu ţărână. Cel care l-a

ridicat pe el de jos, plin de pământ cum era, a fost acest Ştefan Cireş, de care, iată, el uitase cu desăvârşire, trecând anii şi luându-se cu greutăţile vieţii, cu copii şi cu muncile câmpului.

— Băi, nepoate, vorbi Moromete gânditor, să ştii tu că acel Ştefan, care ma scos de sub pământul care a căzut pe mine a existat. Şi acum este chiar de ziua lui, iar eu, păcătosul de mine, nu m-am măi gândit la el. Pentru că, din câte am auzit, el ar fi murit mai târziu, când au ajuns la Budapesta. Un moment se lăsă o tăcere ca o ceaţă mirosind a tămâie.

— Dumnezeu să-l aibă în paza lui, şopti Moromete turnând din pahar în vasul unei flori care se afla în tindă.

— Dumnezeu să-l odihnească, Moromete. Şi acum te rog să răspunzi la întrebare. De ai cunoştinţă despre felul deosebit al tău de a te purta, şi care crezi că este raţiunea acestui fel de a fi? De ce te porţi dumneata aşa

? Moromete îl privi neputincios, cu ochii calzi, de ai fi zis că a devenit aşa deodată un copil blând şi amărât.

— Eu, ştiu, Ştefane? mormăi el după mult timp, rămânând cu tristeţea aia a lui pe chip.

— Uite care este teoria mea, Moromete.

— Păi ai şi tu teoria ta? se holbă Moromete, lăsând la o parte jocul.

— Păi, am, cum să nu am? De ce, să aibă numai Froid ăla al dumitale.

— Ba eu te rog să ţi-l iei înapoi. Nu este am meu. Am prietenii mei, pe Matei Dimir, pe Nae Cismaru, pe al Jichii. Ăştia îmi ajung.

— Bun, văd eu că nu înaintăm. Uite care e teoria mea.

— Hai? făcu Moromete, lăsând capul în jos.

— Vezi dumneata, Moromete, poporul ăsta a fost de la început urgisit de nenorociri. În primul mileniu, când nu-şi încheiase bine formarea, deci nici nu se închegase el bine ca popor, au început să vină asupra lui popoarele migratoare, puhoi după puhoi…

— Aşa? făcu Moromete, cu ochii măriţi, gata să soarbă cuvintele nepotului său.

— Îţi aduci dumneata aminte… Era în vremurile ălea, când oamenii îşi înjghebaseră şi ei acolo un sat, rumânii noştri deci, că aşa le zice Bâta, şi acum, şi hopa popoarele ăstea migratoare peste ei ca lăcustele. Şi bieţii oameni ce să facă, lăsau totul şi fugeau în pădure, sau dacă aveau carul pregătit înjugau boii şi fugeau în pădure cu ce puteau pune şi ei în car.

— Aşa! îşi îngustă Moromete ochii.

— După popoarele migratoare au venit ungurii, da noroc că i-a bătut Basarab Întâi la Posada. Apoi au venit turcii, aoleu, şi veneau ăştia una două. Nu-i băteam noi bine că iar veneau. Şi apoi au venit austro-ungarii, după ei au venit ruşii, şi acum cu primul război mondial şi în războiul ăsta în care suntem acum, au venit peste noi nemţii. Şi dacă or să-i bată pe ruşi or să ne călărească tot ei în continuare. De aceea rumânul pune ceva între el şi cel care „vine înspre el”. Dumitale Moromete când îţi spune cineva ceva, de-o pildă Bălosu, întâi îl înjuri în gând, sau când strigă cineva la poartă, ziciai întâi, încet sau bombănind, „care eşti, bă, te-n c… pe mă-ta”, şi abia după aia îi răspunzi omului, „ce vrei, bă, Ţugurlane, sau Nae, sau Cutare?

— Aşa fac eu? se miră Moromete curios, uitând să mai toarne.

— Păi aşa faci, Moromete. Adică dumneata nu răspunzi imediat ăluia care vine la dumneata. Nu! vorbi apăsat al lu’ Parizianu. Îţi laşi un răgaz de reflecţie, timp în care între dumneata şi celălalt intervine, pui ceva, o înjurătură, o mirare, o întrebare, sau faci pe prostu… Ei, bine, acest spaţiu dintre dumneata şi celălalt, şi faptul că îl umpli cu ceva, lucrul acesta constituie esenţa moromeţianismului.

— Ce e aiaaa? făcu Moromete tare, uitându-se la nepotul său ca şi cum ar fi văzut o girafă aşezată în capul ziaristului. Adică acel ceva care nu se ezistă”.

— Asta e, bă, Moromete, în cazul dumneata este vorba de o atitudine filosofică (de unde dracului le scot pe astea? se miră Ştefan) este ceva mai profund şi mai complex. Eşti de acord?

— Nu, clătină Moromete, care rămăsese pe gânduri, din cap.

— Păi unde vezi dumneata, care zici că ai făcut războiul cu mine, unguri şi turci şi tătari care vin să stea de vorbă cu mine? Ei, vezi că te-am prins?

Ştefan Paul s-ar fi aşteptat să-l vadă pe Moromete râzând, pentru că l-a prins, însă Moromete rămase trist şi meditativ.

— Asta aşa e, aici ai dreptate. Însă aparent, doar oarecum. Pentru că „mecanismul" ăsta de a răspunde astfel celor cu care vii dumneata în contact, fie acestea fiinţe, lucruri, necazuri sau chiar fenomene ale naturii, ţi s-a format demult, îl ai de la strămoşii dumitale, domnule Moromete. Îl ai în codul genetic. Iar faptul că acest mecanism funcţionează înseamnă că noi, românii, între noi ne pizmuim, ne duşmănim într-atât încât „mecanismul ăsta în loc să se stingă el se menţine".

— Ete, te, domnule? Pe ce te bazezi?

— Şi mai este ceva, făcu al lu' Parizianu, deci în cazul dumitale este vorba de funcţionarea unui mecanism arhetipal (vezi, dacă în ultimul timp citise cărţi luate de la anticariat? Tot învăţase ceva), adică trăsătura aceasta vine la dumneata mai de departe. Or eu stau şi mă gândesc aşa, cu mintea mea a proastă (unde mai auzise el expresia aceasta?), atitudinea aceasta vine mai de departe. Geţii, ne spune Ovidiu, erau oameni aspri, obişnuiţi cu viaţa grea. Pentru ei lumea asta este o lume a suferinţei, o vale a plângerii, de aceea în lumea asta de jos, nu poţi să te porţi decât „aspru", să-ţi înveleşti sufletul într-o coajă aspră ca de stejar.

Dumneata Ilie Moromete, din comuna Siliştea Gumeşti, eşti de fapt un om – stejar, cu sufletul învelit într-o coajă grea, aspră. Dumneata ai văzut multe, pielea şi sufletul îţi

sunt tăbăcite de loviturile şi de vitregiile sorţii, sunt aspre ca nişte palme de ţăran bătucite, dumneata viii tare de departe, eşti de fapt un get din Câmpia Dunării, peste care au trecut toate furtunile şi primejdiile istoriei, de aceea eşti aşa cum eşti.

Moromete rămase gânditor cu privirea pierdută în gol. I se părea lui, lu a lu parizianu, sau se făcuse mai mic?

— Pe ce te bazezi, spuse el gânditor, după foarte mult timp. Însă era limpede că acum nu mai era cu gândul acolo, nu mai era prezent în acel loc. Cine ştie la ce se gândea?

— Bă, al lu' Parizianu, bă, îl auzi vorbind repezit pe Niculae, care apăruse în tindă, lasă-te, bă, de poveştile ăştia, bă! Tu crezi că tata e copil să-l duci tu cu zăhărelul, ai? Mai bine ai gândi cu fasolele ălea decât cu creierii! Ai fi mai câştigat, şi n-ai merge pe mâna lu' Antonescu.

Zicând aceste cuvinte Niculae intră în casă.

— De, bă, Ştefane, o fi el ceva, de nu ştim noi de unde venim şi unde ne ducem. Moromete oftă lung, apoi umplu paharul. Zii Dumnezeu să primească, vorbi Moromete cu mâna întinsă. Să fie de sufletul lui Ştefan Cireş. Apoi, tare: bă, ce chestie, să uit eu ca nărodu, de el, şi să treacă atâţia ani să nu-mi aduc aminte!

— Să fie primit, unchiule, şopti al lu' Parizianu.

Se lăsase iar tăcerea. În curte raţele măcăiră speriate de ceva. Da, asta fusese. Deci acesta era adevărul. Sufletul lui era mulţumit. Singur, folosind cuvinte care veniseră de la sine, lui Ştefan i se părea că ajunsese să cunoască un lucru profund în viaţa lui.

Când plecase de la Moromete încă nu se înserase ca data trecută. În noaptea aceasta îl aştepta Linuţa. Care la fel îl vrăjise pe bărbatu-su, adică pe Vasile Pârţag, aia cu care trăia el. Pentru că Linuţa avea în ea ceva dulce şi chemător (pe care Didina şi nici Ioana şi nici Luki nu-l avuseseră), cu ea nopţile de dragoste erau de foc şi de miere, care îl făceau în fiecare seară să apuce potecă şi să vină la ea. În

noaptea aceasta nu se va duce la ea. Lasă să-i simtă dorul. Să se perpelească şi ea după el, ca să ştie să-l preţuiască.

Scena aceasta a interogării lui Moromete în legătură cu esenţa „morometianismului” îi revenea des în minte. Or el ce zisese? Ce era să zică? Nu zisese nimic. Pentru că ăsta este morometianismul: un fel de a sta drept şi scorţos, mândru (o mândrie învăluită în tăcere şi în toate acele vorbe pe care Moromete le punea între el şi celălalt) în timp şi în istorie.

Moromete habar n-avea el ce mesaj aducea cu el din adâncul timpului, ducându-l mai departe. Dar oare se aplecase el, Ştefan Paul, îndeajuns asupra acestui lucru, meditase el suficient la ceea ce numise el „morometianismul” poporului român? Pentru că acest morometianism, adică această atitudine dârză şi mucalită în faţa existenţei umane trebuie să se întâlnească la mai mulţi ţărani, dar n-o observase el. N-o fi el Moromete mai breaz!

La el însă acest „morometianism” se găsea într-o formă autentică şi condensată, ca să spunem aşa, de aceea era şi vizibil, şi de aceea îl fascinase pe el, pe Ştefan Paul. Un alt fapt de care-şi aducea aminte, era modul cum se purtase Linuţa, modul cum reacţionase ea când îi spusese că el pleacă peste trei zile. Era înainte de întâmplarea cu Ioana, un fel de a spune întâmplare, pentru că felul cum se purtase Ioana cu Vasile al ei şi cu el, deci cu amândoi, pe el îl impresionase profund. Erau în odaia Linuţei, unde lucra ea la maşină. În seara aceea se trezise în el un fel de „răutate” împotriva ei. După ce o îmbrăţişase şi o frânsese îi muşcase gura cu poftă… Tânăra femeie gemuse uşor şi se lăsase frântă de braţele lui puternice. O dezbrăcase nesăţios, îi muşcase umărul drept, iar ea ţipase uşor. Îi sărutase gâtul şi o muşcase de ceafa ei albă, dulce şi mătăsoasă. O lăsase aşa goală cum era în mijlocul camerei şi el se depărtase s-o privească. Retina lui era nesăţioasă să-i cuprindă şi să-i muşte, să-i memoreze trupul ei frumos

de femeie dăruită de la natură cu gingăşia şi cu misterul cu care înnebuneşte bărbatul de la începutul lumii.

Ea încercase un gest de fereală, ruşinându-se. Ştefane! şoptise. Ca şi cum ar fi vrut să-i spună: Ştefane, îmi e ruşine. Şi chiar asta îi spusese. Îi mai spusese însă şi altceva, cu bucuria şi mândria care se aprinseseră pe chipul ei. Adică îl făcea pe el să fie înnebunit de frumuseţea ei de femeie, iar ea era fericită că ochii lui sunt avizi şi „se satură" de gingăşia trupului ei.

Adică pe de o parte îi spunea, „Ştefane, îmi e ruşine", iar pe de altă parte îl lăsa să înţeleagă că ea este mândră şi fericită că ochii lui pot să se bucure de frumuseţea ei. Că o place, că-i place de ea. El simţise cum îi ia trupul foc. Începuse să se dezbrace şi când se apropiase gol de ea ochii femeii măriţi dăduseră un ţipăt de uimire. O luase în braţe şi o culcase pe pat, frângând-o şi strivind-o, muşcându-i umărul şi gâtul ei lung, de lebădă, şi intrându acela pe care îl făcea mijlocul deasupra coapsei. O iubise sălbatic, nesăţios. Îi muşca gura, ca şi cum ar fi băut foc şi miere, simţind că n-o să se sature niciodată de dulceaţa ei femeiască, pe care n-o mai întâlnise până atunci, chiar dacă el cunoscuse femeia.

Ce mi-ai făcut Linuţo, ce mi-ai făcut, că-mi vine să te beau şi să te mănânc, gemuse el. „Mănâncă-mă, Ştefane, şi bea-mă, puiule, bea-mă, că nici eu nu mai pot. Şi eu te-aş bea, îi simţise el şoapta ei fierbinte şi înmiresmată. Când se liniştiseră ea se strânse la pieptul lui. Răsuflarea ei fierbinte şi dulce îi făcea pieptul să tremure, ca şi cum ar fi avut o frunză acolo în adâncul cărnii lui de bărbat. Apoi, cât timp să fi trecut, că îl întrebase când pleacă, şi el îi spusese că peste trei zile, înainte de sărbători trebuie să fie la slujbă.

Anghelina se ridicase în mâini şi îl privea năucă. Avea chipul umflat de dragoste şi de spaimă. „Nu se poate, Ştefane, bâiguise". El nu spusese nimic. „Spune că nu este adevărat, Ştefane!" o auzise gemând.

Dacă ar fi după mine n-ar fi adevărat, Linuţo. Da vezi că nu e după mine.

„Şi tu pleci? Nu vrei să rămâi cu mine?” Îl cuprinse cu braţele ca o lupoaică. „Ştefane, dacă tu o să pleci eu o să mor! Vreau să mor, Ştefane Dintr-o dată chipul ei căpătase o expresie de suferinţă cumplită. Şi el se întrebase cum este posibil ca un suflet şi un chip de om să poată aduna dintr-o dată în el atâta spaimă şi suferinţă, şi atâta frumuseţe diafană! O luase în braţe şi o mângâiase. Hai, linişteşte-te, că peste trei luni mă întorc din nou, n-ai zis tu că pe noi n-o să ne despartă nimeni.

Anghelina mai rămase aşa un timp, cu chipul ei împietrit de durere, cu auzul încordat. Apoi îşi înfipsese unghiile în braţele lui şi se pusese pe un jelit mut, cum plâng femeile. Bocea şi se zvârcolea de durere. Oricât încercase el s-o împace şi s-o potolească, până când nu-şi vărsase ea toată durerea şi spaima care era adunată în fiinţa ei nu se oprise. Măi, Linuţă, mă! Păi tu eşti proastă, o mângâiase el trecându-ş palma peste obrazul şi peste tâmpla ei.

„Ce ştii tu, Ştefane”, suspinase ea. Măcar dacă m-ai iubi şi tu cu un sfert din dragostea cu care te iubesc eu, ai mai rămâne măcar o săptămână”. Rămân cum să nu rămân, îi spusese el. Ea îl trăsese peste ea, calmă şi tristă. O săruta şi vedea că este toată umedă de lacrimi. Ai fi zis că trupul ei era o lacrimă gingaşă şi fierbinte. Care-l absoarbe, dureros de dulce, ca un sorb, în adânc. Înspre începutul lumii, înspre centrul sacru al timpului.

XXVI Primăvara şi vara anului 1942 trece chinuitor de greu. Toate zilele semănau unele cu altele, după un timp dacă te uitai în urmă nu vedeai decât o zi lungă şi cenuşie, plină de aşteptare şi de chin. În răsărit frontul se zvârcolea mugind, împrăştiind pulbere de tun şi moarte, clătinându-se când înspre est când înspre vest. Dacă l-ai fi privit din avion, de undeva de foarte de sus, ai fi văzut un balaur uriaş cu botul în Marea Nordului şi cu coada în Marea Caspică, zvârcolindu-se şi mugind, făcând pământul să se cutremure.

Încleştare fără seamăn, o tensiune nemaipomenită în istorie, o baltă de ură, de sânge şi de violenţă care cuprinsese întreaga Europă de la Atlantic până la Urali.

În cazul în care ar fi învins nemţii şi i-ar fi împins pe sovietici rostogolindu-i dincolo de Stalingrad şi de Moscova, în cazul acesta s-ar fi terminat războiul, chit că englezilor şi americanilor nu le-ar fi venit să creadă şi nu s-ar fi împăcat deloc cu situaţia aceasta. Ştefan Paul trudea la ziarul la care se angajase, şi faptul că devenise una din piesele de bază în fabrica al cărei produs era ziarul Ziua, cel mai citit, cel mai temut şi incisiv ziar al acelui moment istoric, când soarta lumii şi a istoriei stăteau în balanţă deasupra Europei şi Asiei, lucrul acesta nu-l încălzea cu nimic.

Ba dimpotrivă avea din ce în ce mai mult convingerea că un destin îl vârâse, pe el, care nu era la urma urmei decât un suflet nevinovat, un tânăr intelectual (mai degrabă un amestec ciudat de intelectual şi ţăran) venit dintr-un sat românesc, într-o nebunie colectivă de proporţii continentale. Într-o maşinărie a groazei şi a ce avem noi oamenii mai iraţional în noi.

Uneori când se gândea la lucrul acesta îl cuprindea o nelinişte ciudată, amară, care-i întuneca mintea şi îl asfixia, nemaiputând să respire. Îl cuprindea atunci o ameţeală, amestecată cu un leşin ciudat, pentru că nu era vorba deloc de o stare fiziologică, ci mai degrabă de o stare a conştiinţei şi a sufletului în faţa existenţei. După ce îşi mai revenea se gândea la Moromete şi la ce zisese el că este „morometianismul” poporului român.

Adică Moromete făcuse primul război, luase parte de la luptele de la Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz şi Mateeşti, apoi mersese cu generalul Averescu până la Budapesta. Bine, şi după ce scăpase el de atâtea ori de moarte, venise acasă şi fusese împroprietărit. Asta a fost singurul lucru bun pe care l-a simţit şi el de pe urma războiului.

Pentru că alde Ţugurlan, Miai, şi ca ei au fost mai mulţi, n-au fost împroprietăriţi. Nu că a avut cineva ceva cu ei, aşa

s-a întâmplat, şi oamenii ăştia au rămas cu un fel de acreală şi de ură în suflet. Pentru ei cuvinte ca ţara, oamenii, neamul omenesc, rămăseseră cuvinte goale, pline de minciună şi înşelătorie.

Ei, bine, el Moromete reuşise să rămână (prin morometianismul lui) demn, puţin întunecat şi încordat în faţa istoriei şi a existenţei, în acelaşi timp fiind senin şi puternic, ba chiar permiţându-şi să aibă mândria lui disimulată, bine mascată, dar cu atât mai autentică. Ai fi zis că dacă nu şi-ar învălui sufletul şi mândria asta a lui, ca o ceapă, sau ca o varză care se înveleşte în foi, el nu ar fi putut, nu să îşi păstreze sufletul lui de ţăran curat nealterat, dar n-ar fi reuşit să reziste în lumea asta.

Or venit acasă, cu bruma aia de pământ, peste capul lui Moromete au început să curgă balele. Mai ales foncierea, birul dintotdeauna al ţăranului român, pus de stăpânirea prea nemiloasă. Şi atunci cum să nu-şi, blindeze" el sufletul în faţa ticăloşiei vremurilor şi a oamenilor? Ei bine, iată că el, Ştefan al lui Parizianu, deşi mai învăţat decât Moromete, descoperea acum că este mult mai slab în faţa timpului şi a istoriei decât unchiul lui. Îi lipsea oare vâna aceea de morometianism, care l-ar fi ajutat să supravieţuiască? Nu spusese el Niki că are, instincte puternice? Ori el descoperea că în faţa istoriei că este slab, deşi nu se vedea acest lucru, el simţea o emoţie şi o tensiune ciudată, care îl pătrundea până în adâncurile fiinţei lui.

În acelaşi timp lucrul aceasta produsese o deschidere extraordinară a minţii şi a sufletului lui în faţa a ceea ce Ştefan Paul numise misterul existenţei. Lui i se dăruise dragostea. Acest lucru îl înţelesese bine. Ceva din adâncul fiinţei lui se neliniştise: pentru ce îi dăduse lui dragostea?

Nu pentru ca să sufere mai târziu? Ba da! I se dăduse dragostea şi suferinţa ca să poată să urce o treaptă mai sus în înţelegerea lumii?

Era o întrebare asupra căruia gândul acela din el (daimonul) stăruia tot mai mult. Era în liceu, la Pălămida,

tocmai terminase de citit monografia marelui literar G. Călinescu, despre Mihai Eminescu.

Lectura cărţii îl impresionase şi îl umpluse de respect faţă de critic, dar mai ales crease în el o imagine monumentală, istorică, asemenea unei embleme peste vremuri. Criticul nu îşi dusese însă unul din gânduri mai departe: gândul acesta încolţise în mintea adolescentului Ştefan Paulescu, acesta era numele lui în catalog în acel an (pentru că în anul următor secretarul Liceului îl trecuse în catalog cu numele de Ştefan Paul), cu o forţă extraordinară. Şi anume care era acel gând şi care acum lumina în mintea lui ca o idee a destinului? Neamul lui Mihai Eminescu, ne referim la părinţii şi la fraţii poetului, fusese unul dintre cele mai lovite neamuri din istoria culturii române şi a poporului român. Adică ce se întâmplase? Destinul îi dăruise la început lui Mihai Eminescu, noroc, talent şi frumuseţe. Cea mai mare minte pe care au ivit-o românii de la formarea poporului român încoace, de la Deceneu încoace, acesta este adevărul, a fost, dăruită" din belşug cu talent (geniu) şi frumuseţe. Şi Mihai Eminescu folosindu-se de talentul ce i s-a dăruit, s-a apucat de lucru şi a dat o operă extraordinară. Cea mai mare operă de gândire şi simţire de la începuturile acestui neam şi până astăzi.

Dar ca şi cum cel care i-a dăruit geniul, s-ar fi, supărat", după ce l-a lăsat pe poet singur să îşi creeze opera, acum a vrut să ia totul înapoi. De parcă ar fi vrut să echilibreze braţele unui talger nevăzut. (sau să îl pedepsească). Şi ce i-a luat? I-a luat fraţii, care fie s-au sinucis, fie au murit de timpuriu. I-a luat părinţii. Din toată familia lui Gheorghe Eminovici, cât a fost ea de numeroasă şi de aşezată la locul ei, s-a ales praful. El, copilul care era atunci, atât cât l-a dus pe el mintea, a văzut în Destinul lui Eminescu şi al familiei lui, o lege universală a balanţei. A balansului, a echivalenţei. A echilibrului. Adică Destinul îţi dă ţie, noroc, dragoste, avuţie, dar îţi şi ia înapoi. Cu cât îţi dăruieşte mai mult, cu

atât îţi va lua mai mult înapoi. Această lege a Balanţei nenorocise familia lui Gheorghe Eminovici.

Nu se întâmplase acelaşi lucru şi cu Iorga? Cum murise, săracul, batjocorit de legionari! Când l-au găsit mort, avea cele trei degete de la mâna dreaptă, cu care se închină omul, le avea strânse, pregătit pentru închinăciune! Ce ticăloşie, ce barbarie! O fi apucat să îşi facă, în ultima clipă, cruce? Ticăloşii, cred că nici lucrul acesta nu l-au lăsat să-l împlinească.

Dar în viaţa popoarelor, funcţionează această Lege a echivalenţei?

Sigur că funcţionează, sau ar trebui să funcţioneze! În cazul acesta, înseamnă că poporul român, după cât a suferit, şi câte nenorociri i-a trimis Dumnezeu pe cap, o să fie mai târziu (când? după acest război), dăruit cu mari bogăţii, cu o fericire fără seamăn. Bine, dar când va fi asta ? Nu cumva v-a dispărea foarte curând, (gândul acesta îi sfârâi în creieri ca o sârmă înroşită în foc şi aruncată în apă), urmând să ajungă în rai?

Oricum trăia o stare de nelinişte şi de neînsemnată oboseală, de parcă intuiţia i-ar fi spus că peste mult timp istoria va întoarce lumea cu fundul în sus.

Îl neliniştea faptul că deşi era război şi la mii de kilometrii soldaţii români înfruntau moartea, lui îi mergea bine. Era omul de încredere al lui Grigore Patriciu. Şi deşi numele lui Patriciu apărea ca Director al ziarului, cel care se ocupa de bucătăria cotidianului şi ducea tot greul muncii de redacţie în spate, cel care făcea ziarul, era el, Ştefan Paul. În al doilea rând, începea să se impună ca gazetar de mâna întâi în lumea presei. Mulţi care-i citiseră articolele şi nu-l cunoscuseră până atunci, se mirau când dădea cu ochii de un tânăr care mai purta încă în ochi inconştienţa adolescenţei. Şi în al treilea rând era dragostea care i se dăruise de către Destin (sau Dumnezeu), aşa cum i se dăruise până acum norocul. De ce avea el atâta noroc, şi în

viaţă şi în dragoste? Pe un om normal, un asemenea noroc l-ar fi făcut fericit. Pe el îl umplea de nelinişte.

După ce Nora îl anunţase că ar putea să-l însoţească pe Mareşal pe front (bineînţeles dacă îl trimite ziarul, adică Patriciu, că, aşa, el, Mareşalul nu-l ia la plimbare, şi nici ea, Nora nu-l poate trimite., Ce vorbeşti, domnule? Pe ce te bazezi? îi răspunse el) îl întrebase pe Patriciu, dacă poate să îl însoţească, să meargă e? „Ce înseamnă asta, Ştefane? se mirase Grigore Patriciu. Ce, ai înnebunit? Am nevoie de tine aici! Are cine să meargă pe front".

, Directorul Zilei era mai tot timpul încruntat. În ultimele luni îşi petrecea multe ore, stând în camera de ascultare. Auzea multe, ştia multe, de la BBC, de la englezi şi de la americani. Din aceste ştiri pe care le receptau ei, prea puţine intrau în ziar. În ziar intrau materialele date de Serviciul de presă al Mareşalului, materiale în general liniştitoare, încurajatoare pentru populaţia din ţară şi pentru cei care luptau pe front.

O anunţase chiar a doua zi, după ce vorbise cu Patriciu, că el nu poate să meargă. Era indispensabil pentru ziar., Ceee? făcuse Nora. Era indispensabil? Al cui indispensabil era?" Nu înţelegea. Era un om de bază în redacţie, Patriciu era foarte ocupat, nu se putea debarasa de el.

, Al cui indispensabil eşti? Nu cumva eşti indispensabilul lui Patriciu? Sau te pomeneşti că eşti indispensabilul ziarului?" Aici Nora râsese, dezvelindu-şi dinţii ei frumoşi cu strungăreaţă. El tot nu înţelegea.

, Nu ştii că la izmene se mai spune indispensabili? îl întrebă Nora, râzând cu poftă. El rămase uluit. Se simţea jignit. Nu. Nu ştia. Şi ce e mare scofală în chestia asta? Se poate să râdă de un fleac ca ăsta? Nora îl văzuse că se supărase. Îşi ceru iertare. Era hotărât să vorbească cu Patriciu, să trimeată pe altul în locul lui să ridice materialele de presă.

, Hai nu te supăra! N-am vrut să te supăr! Nora venise în faţa lui şi ca şi cum ar fi fost iubiţi, îl mângâiase pe obraz să

îl împace. Parfumul tinerei femei îl răscoli violent, aţâţându-l. Aproape că abia se stăpâni să n-o ia în braţe. Ce mai! Înţelesese însă că ea atâta aştepta.

Nora nu plecă însă în săptămâna aceasta, ci abia către sfârşitul săptămânii următoare. Nora îl însoţi peste tot pe Mareşal în cele două săptămâni cât acesta inspectă frontul. Când se întoarse, arăta veselă şi bronzată. În timp ce lipsise Nora (materialele de presă i le dădea un ofiţer cu un număr înspăimântător de coşuri mari pe faţă, mari şi urâte. După ce semna de primire, pleca, rugându-se să nu-l mai întâlnească a doua zi) o simţise mereu ca şi cum ar fi fost în oraş şi s-ar fi gândit la el.

Numai când ajungea la Preşedinţia şi îl găsea pe celălalt, pe ofiţerul cu coşuri, îşi dădea seama că Nora se află prea departe, la mii de kilometrii, şi atunci realiza cât de mult se obişnuise cu ea şi cât de mult îi lipseşte. Într-una din zile se gândise mult la ea. Primise pentru ziar fotografii ale Mareşalului pe front, într-una din fotografii era şi ea. În clipa aceea simţise cu adevărat că îi este dragă. Numai de nu i s-ar întâmpla ceva. Inima i se strânsese de îngrijorare. Se gândise la Nilă şi la Paraschiv, pe care îi văzuse şi pe ei pe front. Nu o să se întâmple nimic.

Nora o să vină sănătoasă acasă, şi la fel o să fie şi cu verii lui, Paraschiv, Nilă, şi Achim.

Acum simţi că-l iertase pe Paraschiv. In sufletul lui era o emoţie galbenă gândindu-se la băiatul mai mare al lui Moromete. După două săptămâni, era în biroul său, când primi un telefon de la Nora. Nora!

Exclamă el. „M-am întors, Stefaaan”, murmură glasul fetei, într-un glas cântat şi chemător, ca şi cum ar fi spus: hai nu vii?”. Chiar acum vin, Nora! Îl luă gura pe dinainte.” Te aştept, Ştefane „ şopti înfiorat glasul Norei. Trecu pe la şef să-l anunţe, asta pentru că în ziua aceea Patriciu îi spusese „când eşti liber să vii pe la mine”, că pleacă să ridice materialele de presă.

„Azi noapte m-am gândit la tine, îi spuse Patriciu, invitându-l să ia loc. „Chem acum de-o cafea”, vorbi încet Patriciu. Ce-o fi având de vorbit? se întrebă neliniştit Ştefan. „E, cum este? văd că te-ai învăţat la ham”, îl privi Patriciu în ochi surâzând. „Curat ham, îi răspunse. „Te grăbeşti, stai ca pe ghimpi,” observă Directorul Zilei ţinându-l în ţepuşa privirii. „Am multe de făcut astăzi, tată, îl ironiză şi el, şi când am multe de făcut, e în mine ceva care mă face să stau ca pe jăratec. N-am stare.

„Te cred şi eu, mormăi Patriciu, degustând cafeaua pe care secretara o adusese puţin mai devreme.

Aş vrea, aşa, să mai stăm de vorbă. Trec zilele, trec anii… Pentru că dacă te-am luat să fac din tine gazetar, barem să fac unul mare. Adică dacă m-am apucat de un lucru să-l duc până la cap. Sau crezi că nu mai ai nimic de învăţat în meseria asta? Grigore Patriciu îl privise în ochi, cu sprâncenele lui stufoase ridicate. Ştefan Paul îl privise şi el dar blând şi cu dragoste.

Murim noi, tată, şi despre meseria asta tot n-o să ştim totul. Abia aştept să pătrund mai adânc în tainele gazetăriei, însă acum trebuie să alerg la Preşedinţia Consiliului de miniştri, unde mă aşteaptă ofiţerul sămi predea plicul cu materialele de presĂ. Şi dacă nu ajung până la unsprezece nu este bine. Se uitase la ceas. Era unsprezece fără un sfert.

Grigore Patriciu sorbi gânditor din cafeaua bună, cum numai secretara lui ştia să facă, „bine, şopti el, însă gândeşte-te săptămâna asta cum am putea să facem ziarul şi mai bun”. Ştefan Paul îşi privi patronul uimit.

Este bun aşa cum este, domnule Patriciu, îi veni să spună. O să mă gândesc la ce mi-aţi spus, dragă tată. Se ridicase, îi dăduse bună ziua, şi ieşise cu spatele.

I se păruse lui? Grigore Patriciu îl învăluise într-o privire plină de melancolie şi dragoste. La Preşedinţia Consiliului de miniştri prezentă acreditarea Ofiţerului de serviciu. Acesta îl cunoştea de acum, aşa că îl lăsă să intre, neuitând

totuşi să spună: „primul birou pe stânga”. Bătu în uşă. Inima îi bătea să-i spargă pieptul (asta e pârdalnica de dragoste, eşti îndrăgostit, băiatule, însă ţi-e teamă să recunoşti, vai de capul tău de nenorocit! auzi el gândul acela care-i sărea totdeauna în ajutor.), astfel că se pomeni ducându-şi mâna la inimă. Intră! auzi glasul Norei.

Apăsă pe clanţă şi intră. Înăuntru mai erau doi redactori (care trebuie să fi avut şi ei acreditarea) care primiseră plicurile cu materialele de presă, şi cum semnau de primire. Vă rog să mai aşteptaţi puţin, domnule Paul, auzi vocea indiferentă a Norei. Între timp se mai auzi o bătaie în uşă. Nora strigă acelaşi neutru „intră”, şi în cameră intră însuşi Grigore Gafencu, Directorul Timpului. Acesta îl salută respectuos, semn că îl cunoştea (mă ştie din ce am publicat, din articolele pe care mi le-a citit, îşi spuse în gând), prin înclinarea capului.

Când rămase singur cu Nora aceasta veni lângă el şi-l sărută pe obraz, aşteptând la rândul ei acelaşi gest din partea lui. „Mi-a fost dor de tine, Ştefane, mi-ai lipsit „. Îl privea mirată, învăluindu-l cu privirea.

Trebuie să plec, că am de lucru, te aştept mâine şi stăm mai mult de vorbă”. Îi întinse plicul cu materialele de presă, apoi registrul să semneze. Îl mai sărută odată în fugă, fericită şi roşie toată, apoi îl conduse.

Când se urcă în maşină să vină la redacţie fericirea pe care o trăia era atât de mare încât îşi simţi creierii cuprinşi de o flacără. (Tâmpitule, eşti îndrăgostit lulea! auzi gândul acela din el încercând să-l aducă la realitate. Iubind-o pe fata asta nu crezi că-ţi baţi joc de celelalte? Don Juan de Siliştea Gumeşti! Nu ţi-a intrat odată în cap că dragostea este un lucru sfânt!) A doua zi când veni o găsi pe Nora la fel de prinsă. Îi spuse, la fel, să rămână la urmă. Îi dădu plicul, îl puse să semneze în registru, apoi îl privi cu căldură în ochi, roşindu-se. „Zilele astea am avut multă treabă, Ştefane. Apoi oftând. Am nevoie de ajutorul tău, pot să mă bazez pe tine?” Cum să nu. „Ştii adresa mea, strada Polonă,

numărul… şi-i spuse numărul, vino mâine la zece, să mă ajuţi la nişte treburi.

La redacţie, după ce se întoarse, îi lăsă mai mult pe Niki şi pe Teodosie să facă ei ziarul. El citi editorialul şefului, îşi scrise articolul, lui, avu grijă să bage un articol incisiv, rămas în spalt de alaltăieri, apoi o luă către casă. În noaptea aceea nu putu să doarmă de fericire. Gândul din el nu-i dădea pace. Tâmpitule, e război, pe front mor mii de tineri, şi tu eşti fericit că te-ai îndrăgostit de-o funcţionară, fără să-ţi mai aduci aminte că acasă, în satul tău, mai sunt trei proaste care te iubesc. Ba ştiu, cum să nu ştiu! Tocmai că ştiu, îşi răspundea el, strigând în gândul lui, dar ce să fac dacă nu pot să pun frâu stării acesteia de euforie, că sunt iubit şi că o iubesc. Şi toate astea când toată Europa este în flăcări! Sigur că ştiu, nu vezi că mă revolt şi eu, dar ce să fac? Crezi că mâine când o să mă duc acasă la ea n-o să ne iubim?

Ştiu şi asta, dar uite că sunt un vierme păcătos, nici măcar fericirea nu mi-o pot stăpâni. A doua zi plecă devreme de acasă. Pentru simplul motiv că nu avea stare. Uite, bă, al lu’ Parizianu, tâmpitule, vorbi el singur. Asta înseamnă să iubeşti. Vezi? Acum ai dat de dracu, e bine?

Ceea ce trăieşti tu acum pentru fata asta, faptul că te frământţi, şi vorbeşti cu tine în gând că nu vrei să te duci la ea, pentru că în cazul ăsta nu eşti decât un ticălos, şi totuşi te duci, arzi de nerăbdare de a ajunge la ea, asta este dragostea. Să-ţi intre bine în cap!

Bine, dar atunci pe cine, pe care dintre ele le iubeşte? Pe toate le iubeşti, vai de capul tău de nenorocit, pe fiecare în felul ei, pentru că toate au venit la tine în cel mai cinstit şi cel mai frumos mod. Pe drum, ocolind străzile, şi-a dat seama că uitase numărul străzii. Strada o ţinea minte, Polonă, însă numărul îl uitase. Apoi brusc şi l-a adus aminte, numărul a ieşit singur din cutele memoriei, uimitor de limpede.

Nora îl aştepta, chiar dacă sosise cu un sfert de oră mai târziu. A urcat treptele de marmoră ale vilei cu emoţia aceea greu de descris în suflet. Nora l-a poftit în sufragerie iar ea s-a dus să pună de cafea. S-a întors repede, în timpul ăsta el având suficient timp să-şi arunce ochii pe lucrurile din sufragerie. Se vedea că era casa unor oameni avuţi, intelectuali, oameni cu gust. Un lampadar mare, în stil baroc, atârna din tavanul înalt, dând atmosferei vastei camere o notă caldă de intimitate şi sacralitate. Din pereţii bătrâni ai vilei susura un fel de pace familială eternă, un ceva inefabil care se adunase în aceşti pereţi în deceniile cât familia Norei se bucurase, râsese, sau pur şi simplu stătuse în această cameră. Mobila era şi ea veche, dar n-ar fi putut spune ce stil. „La ce te uitai?" îl întrebă Nora venind cu cafelele.

Era îmbrăcată într-un pantalon maro, care-i punea în evidenţă foarte bine corpul ei frumos, (ceea ce el nu prea văzuse, femeie în pantaloni) cu un şorţ alb în faţă. „Să-mi spui dacă îţi place, îi spuse ea fericită şi afabilă, punând ceştile pe măsuţa aşezată între fotolii. Spune cum e frontul? o întrebă el, sunt speranţe să se termine anul ăsta? Nora îşi strânse buzele, adică eu ştiu ce să spun? „Nu ştiu, Ştefane, lucrurile sunt complicate. Oricum sunt speranţe." Apoi se ridică şi-i arătă un album cu fotografii. O fotografie îi atrase în mod deosebit atenţia. În fotografie era Mareşalul, un car cu fân, şi nişte ţărani căzuţi în genunchi în faţa Mareşalului.

Ce e cu poza asta, nu-mi place? De ce să cadă ţăranii în genunchi în faţa Mareşalului? Oricine o fi, şi Papa de la Roma să fie, nu trebuia să accepte lucrul acesta. „Nu este aşa cum crezi, Ştefan, îi zâmbi Nora calf.

E o întâmplare foarte nostimă, care vorbeşte tocmai despre faptul cât de iubit este domnul Mareşal Antonescu în Basarabia. De altfel cred că este provincia românească unde este de-a dreptul venerat. Stai să-ţi povestesc întâmplarea. (de altfel Ştefan Paul avea să găsească mai

târziu întâmplarea aceasta povestită de un scriitor basarabean într-o carte, cu lux de amănunte).

Întâmplarea se petrecuse astfel: Mareşalul venea dinspre Chişinău şi mergea la Orhei. Îşi exprimase el dorinţa de a vizita Orheiul. „Dinspre Perescina le ieşiră în cale vreo zece căruţe încărcate cu lemne şi cu fân.

Mareşalul dădu ordin să se oprească. Opriră şi ţăranii.

— Ce mai faceţi, fraţilor? – întrebă el.

— Slavă Domnului c-am scăpat, domn' ofiţer… Mulţumim armatei române şi Mareşalului că ne-a scos de la ruşi…

Iar când cineva din suită se adresă cu cuvintele „Domnule Mareşal…", toţi ţăranii îşi scoaseră pălăriile şi căzură în genunchi.

Antonescu rămase adânc impresionant de acest gest de frăţietate românească şi începu să-i îndemne pe rând să se ridice." Pe Ştefan îl impresionase în mod deosebit modul cum se adresase Mareşalul ţăranilor. „Ce mai faceţi, fraţilor?", cuvintele care-i veniseră pe buze în momentul acela Mareşalului dovedind nu numai sufletul lui bun şi generos, şi altceva mult mai profund, care lui îi mersese la inimă, acel sentiment de consangvinitate pe care l-avea în el Mareşalul, acolo în subconştientul lui. El le spusese amărâţilor de ţărani cu opincile înnămolite „fraţilor", tocmai pentru că se simţea frate cu ei. În primul război mondial el îi condusese în luptă tocmai pe aceşti ţărani, luptaseră împreună şi câştigaseră, de aceea erau fraţi. Dar mai erau fraţi şi pentru că strămoşii Mareşalului fuseseră plugari în zona Muscelului şi a Argeşului. Aha! îşi spuse în gând Ştefan Paul.

— Ce te-ai luminat aşa? îi zâmbi Nora, privindu-l cu dragoste.

— Faptul că Mareşalul s-a adresat ţăranilor cu „frate", asta îmi spune mie, ca simplu român, multe despre el. Îmi spune de pildă că el se simte chiar aşa, frate cu amărâţii ăştia care duc ţara asta pe umerii lor de când este pământul românesc

— Dar domnul Mareşal are un suflet foarte bun, Ştefane, nu ştiai?

— Nu, şopti el. Îmi închipuiam că un om ca el trecut prin înfrângerile şi victoriile primului război trebuie să fie un om aspru. Aspru şi cinstit. Un om călit cu sufletul şi carnea din piatră. Mai ceva ca Moromete…

— Ca cine? se miră Nora cu vocea subţire şi înaltă.

— Ca Moromete.

— Cine e acest Moromete?

— E un unchi de al meu care a făcut primul război şi care s-a întors în satul lui să-şi muncească pământul şi să-şi aducă pe lume copii, pe care fiecare om este dator să-i aducă…

— Este dator să-i aducă! Se minună tânăra gazdă, privindu-l cu atenţie şi cu subînţeles.

— Sigur că este şi o datorie. Eu aş zice că este cea mai mare datorie a omului, să ducă viaţa mai departe. O dată ce fiecare din noi n-am făcut nici cel mai mic lucru ca s-o avem, pur şi simplu ni s-a dăruit, de ce n-am face şi noi la fel cu urmaşii noştri?

— Îmi place cum gândeşti! murmură Nora gânditoare. Continuă…

— Da, vorbeam despre Moromete şi Mareşal. Moromete, ţăran român a rămas cu un fel de instinct, artă sau ştiinţă de a se apăra de şulfăniile şi greutăţile vieţii. Este ceva mai mult şi mai profund, în cazul lui aş vorbi chiar de o atitudine filosofică, prin care poate el, sărmanul om să se apere de ticăloşia vieţii şi în acelaşi timp să-şi păstreze rezervele lui de umanitate şi originalitate, de dragoste şi chiar de puritate, cu care a venit pe lume.

— Foarte interesant, şopti Nora. Vrei să fumezi la cafea?

— Nu, de ce? făcu Ştefan Paul ochii mari.

— Aşa se obişnuieşte, nu ştiai? clipi ea din gene, ca şi cum ar fi făcut asta pentru el. Dar domnul Mareşal cum ţi s-a părut?

— Asta e, că mi s-a părut invers. Ştefan rămase un timp gânditor. „Cum adică? se încruntă Nora. Mă interesează foarte mult”, insistă tânăra funcţionară din anturajul lui Antonescu, care-l cunoştea mult mai bine pe Mareşal.

— Prima dată l-am văzut pe Mareşal în piaţa „6 Septembrie”, la o mare manifestaţie a legionarilor, alături de Horia Sima. Ce caută Generalul alături de acest om? am gândit atunci. Chipul Generalului Antonescu era brăzdat de gânduri, întors în el însuşi, plin de îngrijorarea, pe care încerca s-o ascundă. Ceea ce era şi normal. Adică era normal ca un om în situaţia lui cu atâta răspundere care apăsa pe umerii săi să fie îngrijorat.

Mai ales când avea alături, lângă umărul lui nişte oameni ca legionarii, care una cântau şi alta făceau. Ştefan Paul îşi simţi deodată cerul gurii uscat.

— Spune, de ce te-ai oprit? Vorbeai frumos, îl rugă Nora.

— Bun, însă acum, când l-am întâlnit pe Mareşal şi am avut norocul să-l văd de aproape, ba chiar să şi dau mâna cu el, ceea ce n-aş fi putut să-mi închipui niciodată, eu am simţit un fel de lumină şi bunătate ieşindu-i prin chip. Era ceva ca la sfinţi. În plus, când l-am văzut coborând scările, faptul că avea picioarele prea scurte şi trupul prea mic, şi subţire, în comparaţie cu capul mare, emanând lumina aceea, mi s-a părut un personaj, nu ştiu cum să spun, ireal, extraterestru… Nora izbucni în râs şi de la zgâlţâiturile umerilor pe care i le provoca râsul vărsă câteva picături de cafea pe şorţul alb.

— I-a uite ce mi-ai făcut. Bine că am şorţul şi nu mi-am pus rochia albă, că altfel o păţeam.

— Eu am fost cât se poate de serios, se supără Ştefan Paul. Dacă altora le vine să râdă, n-am ce să le fac.

— Te-am înţeles, Ştefane. Chiar aşa şi este, domnul Mareşal (Nora nu spunea niciodată Mareşalul, nu, cuvântul acesta era însoţit întotdeauna de domnul, ea spunea domnul Mareşal, şi aceste cuvinte erau rostite întotdeauna cu un deosebit respect) este un om foarte bun. Cu cei

cinstiţi şi care-şi fac datoria este foarte bun şi respectuos. Din păcate însă sunt mulţi în ţara asta care n-ar face nimic pentru ea, doar ar profita, fără să dea nimic în schimb. Ei bine, cu oamenii aceştia domnul Mareşal, a mărturisit-o chiar el, „nu este îndeajuns de aspru”, aşa cum ar vrea el. A spus-o foarte clar, abia aşteaptă să termine războiul să se întoarcă în ţară şi să pună ordine. Să-i pună pe toţi la treabă, să muncească. Pentru că, a observat domnul Mareşal, în ţara aceasta s-au îmbogăţit şi au dus-o bine cei care au minţit, demagogii şi hoţii, lichelele, pe când omul cinstit şi muncitor a fost tot sărac. Niciodată nu i-a mers şi lui bine. Or domnul Mareşal spune că adevărata istorie a acestui neam v-a începe atunci când acest raport v-a fi schimbat. Când omul cinstit şi muncitor, şi nu şulfa politică, nu demagogul, nu sforarul şi hoţul, o va duce bine, fiind bogat din munca lui, abia atunci or să meargă lucrurile în ţara aceasta. Înţelegi Ştefan Paul rămase pe gânduri. Înţelegea, cum să nu înţeleagă?

Se gândea la Moromete, şi la ţăranii chinuiţi, pe spinarea cărora apăsau impozitele, peste care veneau bolile şi necazurile. Însă ceea ce era mai important era faptul că ceea ce spusese Mareşalul declanşase în el un fel de revelaţie: cum de se întâmplase ca el, Ştefan Paul, să nu vadă până acum acest adevăr? care acum i se părea fundamental şi colosal. Ceea ce spusese Mareşalul era atât de simplu şi totuşi era cel mai mare adevăr care putea să întoarcă istoria acestei ţări: atâta timp cât pe acest pământ vor fi bogaţi şi-o vor duce bine cei cinstiţi şi muncitori, şi nu hoţii şi şulfele politice, pamblicarii şi demagogii, ţara aceasta va prospera.

Aşadar acesta era răul cel mare al acestui neam! De aceea tot ce s-a construit pe acest pământ s-a surpat şi s-a împrăştiaT. În patru vânturi, şi nimic nu s-a ales de truda românului! Oare acest adevăr nu mai fusese exprimat, dar în altă formă (a unei revolte teribile), de Mihai Eminescu?

Ba da. Dar trebuiseră să treacă, iată, atâţia ani, ca să vină un General cinstit şi incoruptibil, care se scârbise şi el de politicianismul românesc, iar acum acest General (devenit între timp Mareşal) mai trebuie să mai aştepte câtva timp să se termine acest război, ca să poată să, pună ordine în ţară", adică să o ia de la capăt cu cinstea şi dreptatea.

— Unde te gândeşti, Ştefane? Într-adevăr, domnul Mareşal are un suflet nobil. E un om milos. În primul rând este un bun creştin. Şi ca să-ţi dai mai bine seama că aşa este, o să îţi povestesc două întâmplări, care pe mine m-au impresionat foarte mult.

Întâmplarea pe care o povesti Nora se petrecuse aievea, fuseseră mai mulţi oameni martori la ea, îi impresionase pe mulţi. Şi întâmplarea aceasta, semnificativă, din viaţa Mareşalului a găsit-o Ştefan Paul, mai târziu, povestită într-o carte de acelaşi scriitor basarabean., Acel om" s-a întâlnit în repetate rânduri cu Mareşalul. Cum a fost în cazul descinderii la o clădire de pe strada livezilor, din Chişinău, clădire în a cărei curte fuseseră găsite îngropate 72 de cadavre de basarabeni legaţi cu mâinile la spate şi împuşcaţi în ceafă de către enkavedişti în vara anului 41".

Cercetările au scos la iveală că oamenii fuseseră executaţi într-un beci din clădirea de alături şi apoi aruncaţi în groapa din acea curte vecină. Ar rămâne de adăugat doar atât că, (ce paradox îngrozitor, oribil) de necrezut, dar clădirea unde se făceau execuţiile era cea a fostului Liceu Mihai Eminescu. Clădire în care se ţinuseră şedinţele Sfatului Ţării şi se votase Unirea Basarabiei cu România.

Antonescu rămăsese abătut şi nu scosese o vorbă. Ca la masa de seară să vină cu anunţul că ar vrea să dea un decret de amnistiere pentru toate abaterile comise pe timpul ocupaţiei ruseşti, din anii 40-41.

Propunere cu care niciunul din magistraţii prezenţi nu căzu de acord.

Pentru că erau cunoscute cazuri ce nu puteau fi nicidecum iertate. Unul dintre ele i-a fost expus şi Mareşalului. Era

vorba de un individ din satul Pituşca, judeţul Orhei, individ făcut peste noapte învăţător sovietic ce, fără să mai zăbovească, începu să se războiască cu preotul şi cu doi ţărani înstăriţi. Până când, cu participarea miliţiei, într-o noapte fură ridicaţi de la casele lor, duşi în pădure şi împuşcaţi din spate, într-o aşa zisă încercare de fugă.

Unul însă supravieţui, cules de pădurar şi ascuns până la revenirea autorităţilor româneşti. Antonescu, povestea primul Magistrat al Basarabiei – căzu de acord că astfel de indivizi nu puteau fi iertaţi, cu atât mai mult cu cât Constituţia României nu prevedea pedeapsa cu moartea. După un timp, Mareşalul iar revenise cu propunerea lui.

— Mda! murmură gânditor Ştefan Paul.

— Vezi, Ştefane, întâmplarea despre care ţi-am povestit vorbeşte tocmai despre sufletul lui bun. Şi acum o să îţi povestesc a doua întâmplare care pe mine m-a impresionat la fel de mult. Regele a dorit să viziteze Basarabia, şi l-a rugat pe domnul Mareşal să îl întâmpine, şi să îi organizeze vizita, să îl însoţească. Domnul Mareşal l-a întâmpinat, au vizitat împreună obiective şi aşezări din Basarabia, au fost primiţi extraordinar. Cum se întâmplă în asemenea momente. Ţi-am spus că populaţia Basarabiei îl iubeşte foarte mult pe domnul Mareşal. Ei bine, într-una din zile luau masa la o popotă amenajată într-o baracă. Avionul regelui era afară, pista de aterizare fiind un câmp curăţat şi pregătit pentru a servi de aeroport. Prin sistemul său de informaţii inamicul a aflat că Regele şi domnul Mareşal se află acolo. A urmat un bombardament de aviaţie straşnic. O bombă a căzut pe capetele barăcii.

Abia au avut timp, cei care se aflau înăuntru, să iasă din baracă şi să se arunce la pământ. O bombă a căzut aproape de rege. Ei, bine, Ştefane, domnul Mareşal s-a aruncat peste rege ca să-l apere cu trupul lui de gloanţe şi de schije, şi amândoi au fost culcaţi la pământ de suflul exploziei. L-am văzut după aceea pe rege, pentru că în timpul acesta eu am rămas îngrozită în baracă. Arăta palid şi oarecum uimit,

ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că este totuşi în viaţă. I-a mulţumit recunoscător Mareşalului. Domnul Antonescu i-a strâns mâna şi a spus că aşa le-a fost soarta la amândoi, să scape.

Deci acesta este, Ştefane, domnul Mareşal. Este omul cel mai bun de pe lume, însă la răspunderea lui, înconjurat mai mult de oameni incapabili şi vicleni, este firesc să fie puţin mai aspru. De altfel ce s-ar fi făcut ţara dacă ar fi încăput pe mâinile unuia care nu ţine hăţurile strânse bine în mâinile lui? Mai ales în vremurile astea?

Se lăsă un moment de tăcere. O tăcere caldă, intimă, plină de pace sufletească, de ceva duios care venea din alte vremuri.

— A cui a fost casa aceasta? întrebă Ştefan Paul, observând, (abia acum) cele două tablouri de Pătraşcu.

— A bunicului dinspre tată. Casa e foarte veche. E o casă istorică, aş putea să spun. Nora se uită la ceas, apoi ridică sprâncenele în sus dând un ţipăt uşor.

— Are un fel de suflet în ea casa aceasta… îşi auzi el glasul trist, ca şi cum ar fi febit de undeva de departe

— Aoleu! ce-a trecut timpul! exclamă tânăra gazdă. Ştefane, uite de ce te-am chemat? Sunt singură, şi pe vremurile astea nu găseşti un meşter, oricât ai căuta. Vreau să fac nişte lucrări în beci, şi după aceea o să stăm iar de vorbă. Că mie îmi place să stau de vorbă cu tine. Hai, sus!

Au coborât şi au înconjurat bătrâna casă. Uşile beciului erau mari, grele, din stejar masiv. Nora a aprins întrerupătorul şi în momentul acela Ştefan Paul a văzut o privelişte de o frumuseţe de basm. Parcă s-ar fi aflat pe tărâmul celălalt, subpământean, plin de mister, ca în basme.

Beciul era vast, pardosit pe jos cu nisip fin, peste care dormitau frunze uscate. Dinspre marginile de mister ale tărâmului venea un miros de sfoiag, de vechi, de struguri şi de poame uscate, de peşteră. Se aflau în acest beci lendri şi plante ornamentale, butoaie şi butii care îţi evocau bogăţii viticole, dealuri de vii, veselie şi jocurile care se făceau cu prilejul „jucării strugurilor în lin”, sărbătorile de la culesul viilor.

— Am uitat să-ţi aduc flanela, Ştefane, îi spuse Nora, care se întoarse în casă. El rămase să scotocească cu privirea

acest univers cu care începea să se obişnuiască. Se aflau o mulţime de lucruri în acest beci, de la târnăcoape şi coşuri, până la rododendroni şi puieţi de portocali.

— Gata, Ştefane, se întoarse Nora, radiind de bucurie. Pune-ţi flanela aceasta să nu te murdăreşti. Deşi mai bine era să-ţi fi dat o altă cămaşă.

— N-are nimic, îi răspunse el, sunt obişnuit cu munca.

— Să te vedem de ce eşti în stare, râse Nora.

Întâi cărară afară, luându-le de mânerele de metal, butoiaşele cu lendri. În total 36 de lendri. Îi aşezară în curte pe aleea neîngrijită care ducea până în fundul curţii, acoperită de bălării, unde se afla un fel de livadă alcătuită din pruni, caişi şi piersici. După ce terminară cu lendri, Nora îi aduse o lădiţă cu unelte de tâmplărie şi cuie. Pe unul din pereţi trebuiau montate două laviţe, pe care urma să pună ea borcaneleşi sticlele.

— I-a, Ştefane, cât eşti de priceput, glumise Nora. Nu făcuse pe tâmplarul niciodată, înclinarea lui către treburile practice şi gospodăreşti fiind minimă. Tăiară nişte laviţe (ea ţinu stinghiile şi blanele), apoi fixă ştacheţii înfigându-i în pământ, şi la urmă puseră şi laviţele.

— Nu e chiar aşa cum le-ar fi făcut un meseriaş, remarcă el, dar nici rău nu este.

— Ba e foarte bine, Ştefane! Eu sunt foarte mulţumită. Mai aveau puţin când ea îl întrebă dacă vrea să mănânce acum sau după ce termină.

— După ce termină.

— Bine, şopti Nora.

După ce laviţele fură gata le umplură cu borcanele şi cu sticlele cu gogoşari, murături, bulionuri, care se aflau prin colţuri şi pe lângă ziduri…

Beciul arăta acum aerisit şi uminos.

— Parcă altfel arată, Ştefane, îi spuse fata, mândră de modul cum lucraseră. Gata, mergem sus. Mâncăm şi după aceea ne petrecem dupăamiaza împreună…

Ajunşi în casă, până avea să se pregătească masa, Nora îl invită întro odaie mai retrasă, plină cu rafturi, care mergeau până în tavan, de cărţi.

Erau cărţi vechi, legate în pilele sfoiegite, unele erau în limba franceză, şi acestea trebuie să fi fost cumpărate de la buchiniştii care îşi întindeau standurile pe cheiurile Senei. Nora venea deci dintr-o familie de intelectuali, veche, care îşi putuseră permite să meargă la Paris, să cumpere tualete şi cărţi. Parisul, murmură Ştefan Paul, căzând pe gânduri. Deodată simţi o durere dulce în piept. El venea de la Paris. Prin bunica şi prin tatăl lui, ca un fir subţire de viaţă.

— Mai e puţin şi aşez masa, Ştefane. Mai ai numai puţină răbdare. Nora intrase în bibliotecă, luă din raft un dosar pe care i-l puse sub ochi întrerupându-l astfel să viseze.

— Citeşte, te rog, povestirile acestea. După aia îmi spui cum ţi-au plăcut.

Apoi ieşi.

Rămas singur se apucă să citească din dosarul dat de Nora. Erau povestirile ei, îşi dăduse seama imediat de acest lucru. Prima nu-i plăcu deloc, era o proză edulcorată, semănând bine cu povestirile Constanţei Hodoş de la începuturile veacului. Înţelesese demult că proza edulcorată, lălăială feministă, lipsa de dramatism, de epic, de idee a unei povestiri sunt duşmanii cei mai importanţi ai prozei. A doua povestire a Norei în schimb îl impresionă. Era o povestire de dragoste, scrisă intenţionat întrun limbaj vetust, ţinând de atmosfera celei de-a doua jumătăţi de veac XIX. În Bucureşti de odinioară. Un tânăr iubeşte o fată. Ea îl preferă totuşi pe altul, mai curtezan, mai viclean, mai răzbătător. Nu este fericită cu el totuşi. La 50 de ani rămâne văduvă. Îşi aduce aminte de cel care o iubise în tinereţe şi care o ceruse în căsătorie. Se întoarce la el, îi spune că acum este liberă, că în tinereţe şi ea a ţinut la el, acum ar putea să se căsătorească. Acum ar putea să fie împreună. El o priveşte cu dragoste şi cu o milă nespusă. Da, a iubit-o foarte mult, n-a încetat deloc s-o iubească în

tot aceşti ani. Dar nu poate să se întoarcă, pentru că şi acum o iubeşte foarte mult. Asta este, o iubeşte foarte mult. Aici Ştefan Paul a simţit nevoia să-şi dea capul pe spate şi să râdă cu poftă. Şi chiar aşa a şi făcut. În momentul acesta a intrat în biblioteca ce răspândea asemenea unei sobe o „căldură de carte”, o stare inefabilă, greu de cuprins în cuvinte, Nora.

— Masa e gata, Ştefane, Hai!

Când a ridicat ochii a văzut-o pe Nora într-o rochie vişinie, care o făcea să pară înaltă şi statuară. Îşi aranjase părul şi se fardase. Părea uimitor de frumoasă.

— Nora! Exclamă Ştefan împietrit. Eşti foarte frumoasă.

— Hai să mâncăm. Care ţi-a plăcut?

— A doua. E o poveste de dragoste profundă. Este posibil. Numai iubind o femeie foarte mult poţi să procedezi în felul acesta.

Nora turnase supa în farfurii. Acestea îl aşteptau aburinde, răspândind o intimitate familială. Se aşezară la masă.

— Poftă bună! şopti ea.

Un timp mâncară stânjeniţi. Nora aceasta pe care o avea acum în faţa lui, care stătea la masă, nu mai era Nora, prietena şi camarada cu care făcuse treabă în beci, cu care se simţise foarte bine. Era uimitor de frumoasă, senzuală, ţipătoare, ca şi cum ar fi avut toţi porii deschişi, şi prin toţi porii îl dorea pe el. Privirea îi rămase fascinată, agăţată de chipul ei.

— Ştefane, şopti ea, cald, chemător. Nu mă mai privi. Mă tulburi.

Şi totuşi pentru mine s-a îmbrăcat, pentru mine şi-a aranjat părul, ca să mă înnebunească pe mine, ca s-o plac eu. Şi eu sunt tulburat ca şi ea.

Dar ce trebuie eu să fac? Pentru că iubind-o pe ea îmi voi bate joc de celelalte. Şi dacă mă întreb pe cine iubesc eu, nu ştiu ce să răspund. Le iubesc pe toate. Şi acum fata asta m-a chemat tot ca să-mi spună că mă iubeşte. Iar eu spun

că este foarte adevărat, pentru că în momentul acesta ştiu că o iubesc, îmi place şi sunt foarte emoţionat pentru că ştiu că pentru aceasta sunt aici, ca să ne iubim.

O privea pierdut, privirea i se lipise de epiderma chipului ei, albă, fragedă, catifelată, acoperită de puncte de purpură. În momentul următor o văzu ridicându-se. Avea chipul umflat şi aşa cum îşi ţinea genele în jos, părea că vine către el în somn. Ajunsă lângă el îi luă mâna.

— Ştefane, trebuie să vorbim, şopti. Părea la fel, în transă. Îl luă de mână şi îl duse către canapeaua de pluş. Se aşezară amândoi.

— Ştefane, sunt momente în viaţa unui om, nu ştiu cum să le spun, momente cruciale, când te găseşti în faţa adevărului, şi când adevărul acela trebuie spus. Când te salvezi în viaţă sau când te scufunzi. Restul nu mai contează.

Nora îi ţinea mâna în poala ei. Îşi ţinea privirea în jos şi obrazul îi era şi mai roşu.

— Ştefane, vorbi tânăra femeie, când aveam şaptesprezece ani mi-a murit mama. Am iubit-o foarte mult, şi pentru mine pierderea ei a fost îngrozitoare. Tatăl meu, care a fost general a făcut tot cea putut ca să numi lipsească nimic. Cu cinci ani în urmă s-a îmbolnăvit de cancer. N-a aflat că are cancer nici când a murit, deşi simţise, ştia dinainte că va muri… Noi am avut un prieten de familie, un prieten bun al tatei, mai tânăr decât el, care venea în casa noastră de când eram eu mică. Acest prieten al tatei, mai tânăr decât el dar mai în vârstă mult decât mine, pentru că mă îndrăgise şi ţinea la mine (aha, ţinea la ea, se pomeni Ştefan Paul vorbind în gând), ca să-l liniştească pe tatăl meu, să moară împăcat, prietenul nostru de familie i-a promis că va avea grijă de mine. Ba mai mult, că doreşte să fiu soţia lui, el fiind convins că vom fi fericiţi împreună. Tata i-a fost foarte recunoscător prietenului său mai tânăr şi a fost de acord. M-a chemat şi m-a rugat să-i îndeplinesc dorinţa de a mă căsători cu prietenul lui, şi cu

prietenul casei. N-am putut să-l supăr pe tata. Ar fi însemnat nu numai să-l dezamăgesc, dar şi să-i întunec ultimele clipe de viaţă. Am acceptat deci. Tatăl meu a murit liniştit, împăcat. Dumnezeu să-i odihnească pe amândoi, pe mama şi pe tata, pentru că au fost pentru mine adevăraţi sfinţi.

Aici Nora s-a oprit şi l-a privit în ochi. Genele nespus de frumoase îi erau înrourate. Îl privea cu milă, cu o bunătate şi dragoste nesfârşite.

— Dar s-a întâmplat ceva, Ştefane. Cred că lucrurile acestea ţin de destin.

S-a întâmplat ceva între noi, s-a întâmplat ceva cu el. Omul acesta, pe care îl stimez foarte mult, şi care este soţul meu, nici după cinci ani nu a putut să mă facă femeia lui. Poate nu-ţi vine să crezi dar eu sunt fecioară, Ştefane.

Nora îi luă mâna şi i-o ridică. Un moment crezu că i-o va săruta, lucru care îl sperie.

— Înţeleg Nora, se pomeni şoptind. Tu ai nevoie de dragostea mea.

— Da, Ştefane, murmură tânăra şi frumoasa gazdă. Tu mi-ai spus ceva cu un timp în urmă. Am ţinut să fiu şi eu la fel de sinceră cu tine.

Era însă ceva mai presus de el, de fapt acum era datoria lui ca lucrurile să se petreacă astfel. Înţelegea bine, el era omul de care avea nevoie fata aceasta. Iar ea, dintre toţi tinerii sau bărbaţii pe care-i întâlnise, numai în el avusese încredere.

— Au mai existat asemenea prietenii, Ştefane. Şi nimeni n-a ştiut.

Nora tăcu privind înspre perdelele grele, lăptoase prin care intra moale lumina dupăamiezii.

Ştefan Paul îşi simţi sufletul vast şi curat, plin de omenie ca o câmpie acoperită de rouă.

— Nora, şopti el. Te-ai gândit bine?

Nora clătină din cap, adică da.

— De când ne-am cunoscut, Ştefane. M-am frământat foarte mult.

Tăcerea îi învălui pe amândoi ca o ceaţă luminoasă.

— M-am gândit la ce-mi spuneai tu. Că există în viaţa ta o fată căreia i-ai promis că o vei lua de soţie. Niciodată n-o să-ţi cer să mă iubeşti mai mult pe mine decât pe ea. Să-mi dăruieşti mai mult mie.

Îl privea în ochi cu ochii ei mari, de un albastru pur, senzorial, ireal.

— Însă am o rugăminte, Ştefane, la tine. Un moment liniştea se auzi susurând între ei. Pentru aceasta va trebui ca noi doi să fim oameni foarte frumoşi. Nu ştiu cum să spun ca să mă înţelegi. Numai două mari spirite două caractere cinstite, doi oameni superiori pot să facă lucrul acesta.

Dacă nu te simţi capabil, dacă ştii că n-o să fii la înălţime, spune-mi de la început.

Îl privi atât de pătrunzător în ochi încât simţi o durere albastră.

— E mai bine să nu ne încurcăm unul cu altul. Să nu ne mai încurcăm unul pe altul, şopti ea.

Tăcerea de gheaţă pătrundea prin ziduri, îndepărtându-se, apoi revenind iar, ca o maree rece.

— Bine, Nora, şopti el. Rămase un timp gânditor. Pot. Nu te voi dezamăgi Mai rămaseră aşa un timp. Nora îi sărută mâna, apoi îl trese în sus. Ieşiră din sufragerie, traversară un hol, pe pereţii căruia văzu câteva tablouri.

Uşa dormitorului era întredeschisă. Patul întins era acoperit de albituri.

Ştefan Paul o luă în braţe. Ea îl privi recunoscătoare, apoi îl sărută pe obraz. Îl cuprinse apoi cu braţele pe după gât şi-i şopti să fie bun, să ai răbdare cu mine, Ştefane.

XXVII

— Ştefane, şopti Nora, eu sunt pudică, până ne obişnuim unul cu altul o să fac puţin întuneric.

— Cum vrei tu, Nora.

Fata se desprinse din braţele lui şi merse, fără să se grăbească, şi trase draperia. Dormitorul se scufundă într-o penumbră caldă, mătăsoasă.

Nora îşi trase, la fel, fără nici o grabă, de parcă gesturile i-ar fi fost moi, fără vlagă, rochia pe cap, rămânând în furou. O vedea bine, retina sa, obişnuită acum cu penumbra, îi memora linia dulce, frumos alungită, a coapselor şi a taliei, urcând suplă înspre acolada umerilor. Îşi scosese şi furoul, în timp ce el rămăsese ca hipnotizat, şi acum se strecurase sub cearceaful alb. Nefiresc de alb.

— Hai vino, o auzi şoptind. Îşi pusese mâinile pe piept şi acum îl aştepta să vină lângă ea.

Cine sunt eu de mă găsesc aici? Şi de ce mă găsesc aci, în momentul acesta? Ioana a avut nevoie de mine, m-a chemat şi m-a iubit. De ce fac fetele lucrul acesta cu mine, pentru că nu sunt curve şi nu-l fac pentru plăcere? Îl fac pentru că aşa le spune un instinct al lor mai profund, aşa le spune lor instinctul vieţii. Îl fac ca să se „salveze” în timp. Cel puţin aşa cred ele în momentul acela când mă cheamă. La fel a crezut şi Didina, şi Anghelina, eu le-am iubit, m-am bucurat de trupul lor, de dulceaţa şi gingăşia dragostei lor, dar după aceasta nici măcar nu le-am mai văzut, n-am putut să le ajut cu nimic. Nu pentru că aşa am vrut eu, nu. Pur şi simplu aşa s-a întâmplat. Fetei acestea, Norei, care mă cheamă în patul ei, n-o să-i fac acelaşi rău pe care l-am făcut celorlalte, pe care nam putut să le ajut cu nimic în viaţă?

— Ce-ai rămas pe gânduri, Ştefane? Hai vino, râse Nora. Eşti emoţionat?

— Nora, şopti tânărul. Eu sunt un băiat foarte bun… Cred că ţi-ai dat seama de lucrul acesta

— Hai, o dată, îl chemă şoapta fierbinte a fetei. Lasă filosofia.

Ştefan Paul se dezbrăcă din câteva mişcări, apoi se strecură lângă ea.

— Nora, aş vrea să fii, mai târziu, înţelegătoare cu mine.

Nora îl cuprinse cu braţele şi-l sărută pe gură. Îi ardea trupul, subţire şi catifelat, ca şi cum ar fi fost acoperit de un strat de puf de piersică. Îi muşcă gura, astfel că Ştefan Paul gemu uşor. Îi mirosea trupul a petale de trandafiri şi a mere Norei şi lucrul acesta îl făcea s-o strângă în braţe şi so sărute, simţind dorinţa de a bea. Trupul ei catifelat şi moale se topea în braţele lui. (are trupul gingaş şi elastic ca Anghelina, se pomeni el vorbind în gând. Asta e bine, trupul Anghelinei m-a făcut de fiecare dată să-mi pierd minţile)

— Ştefane, şopti Nora, înălţându-se cu capul şi cu braţele deasupra lui.

Ascultă-mă numai puţin, iubitule.

— Da. Ştefan Paul o privi ameţit, cu acea dorinţă dureroasă şi dulce în trup ce o avea.

Nora îi mângâie tâmpla, obrazul. Apoi îl sărută zâmbind pe gură. Acum expresia Norei era de milă şi de uimire. Avea sprâncenele ridicate ca nişte acolade.

— Ştefane, şopti fata. Te rog să mă asculţi puţin. Da, puiule? Şi să nu te sperii.

Acum i se părea că Nora arăta mult mai matură.

— Sunt fete, şopti ea trecându-şi degetele peste buzele lui, care îşi pierd foarte uşor fecioria. Aşa e constituţia lor anatomică. Unele, abia le atinge băiatul, că şi devin femei. Cu altele, chipul Norei încercă să zâmbească plin de tristeţe şi înţelepciune, e mai greu. Himenul se rupe foarte greu.

Aşa o să se întâmple şi cu mine. Te rog să nu te sperii.

— Bine, se pomeni el şoptind. Cunoştea lucrul acesta, cu Didina era s-o păţească, noroc că fata ştiuse cum să-l ia şi să-l încurajeze. Asta înseamnă că pe ele le învaţă cineva dinainte. Cine le învaţă? Mamele lor, cum cine? Nora era deasupra lui, îi săruta umerii, acum sărutările ei coborau pe piept, pe pântece, pe coapse. Dinţii fetei îl muşcară de sub subsuoară, unde e pielea mai catifelată, astfel că el o strânse în braţe s-o rupă.

— Au, mă doare! şopti ea chemător. Se lăsă moale în braţele lui, punându-şi obrazul pe pieptul său de bărbat pe

care crescuseră dese fire de păr negru. El o trase sub el şi ea îl primi îndepărtându-şi picioarele.

— Vino încet, iubitule, şopti, sărutându-l şi muşcându-i urechea.

Bărbăţia lui simţi locul gingaş şi fierbinte în care trebuia să pătrundă trupul ei de femeie ca s-o facă de acum încolo femeia lui. Apăsă încet şi sigur pe el. Nora îl muşcă de umăr şi dădu un ţipăt sălbatic, zbătându-se, lucru care îl făcu să se sperie şi să se ridice de pe ea.

— O, Doamne! gemu ea. Se priveau în ochi speriaţi amândoi. Nu trebuie să te sperii, iubitule. A doua oară să nu te mai sperii dacă ţip. Ţi-am explicat că aşa se întâmplă.

Nora îi luă capul în braţe şi începu să-l sărute în neştire. Apoi i-l strânse la piept apăsându-i gura pe sâni. Avea sânii ascuţiţi şi tari. Catifelaţi cum erau, mirosind a rodii şi a cireşe (de unde o fi mireasma asta? Cireşele îi aminteau de copilărie), sânii erau numai buni să-i săruţi şi să-ţi înfigi dinţii în ei.

— Ştefane, gemu dulce Nora. Sânii sunt foarte gingaşi, mă door. Hai, linişteşte-te, iubitule.

Nora îl trase lângă ea, trecându-şi braţul drept peste el.

Încercăm după ce te mai odihneşti puţin, şopti fata sărutându-l complice după ureche.

El se pomeni râzând. Nu, că asta era bună! Parcă ar trage la jug, trebuie să se odihnească.

— De ce râzi, răule! îl apostrofă Nora. Pentru mine e un lucru foarte serios. Tu ştii că toată viaţa o să trebuiască să avem grijă unul de altul?

Ştefan îi căută gura, i-o sărută şi i-o muşcă îndelung. Trupul fetei, strâns la pieptul lui şi frământat, se topea încet, umed şi cald, mirosind a fructe exotice, a ceva care venea din adânc, evocându-i o vale fertilă de rai… Coapsele ei gingaşe se deschiseră să-l primească în ele. Îşi potrivi bărbăţia în locul gingaş şi fierbinte, mâinile ei îl ajutară şi ele. Acum nu mai apăsă ca data trecută, ci încet, cu

dragoste, simţind că trupul ei, rana aceea unde pătrundea bărbăţia lui, este o rană dragă a trupului său.

Membrana himenului feciorelnic se arcuia în adânc elastică. O simţea tremurând şi vibrând, în timp ce de durere Nora îşi înfipsese dinţii în umărul lui.

— Aşa iubitule, şopti fata ştrangulată de geamătul durerii.

Se simţea puternic şi stăpân pe el. Acum putea să fie bun şi grijuliu cu ea, şi era. Himenul subţiindu-se se arcuia şi mai în adânc, şi totuşi nu se rupea. Ştefan Paul simţea trupul gingaş, scăldat în sudorile durerii tremurând, gemând şi zbătându-se sub el. I se făcu o milă caldă, sfâşietoare de ea. Ar fi vrut s-o ajute, dar cum să facă lucrul acesta?

În momentul acela îşi simţi trupul lui de bărbat tânăr împietrind de o durere dulce, arzându-i coapsele şi carnea, şi cu minţile parcă cuprinse de flăcări se opinti din toate puterile în trupul fragil al fetei. Urletul ei îl cutremură şi îl îngheţă.

Când îşi mai reveni gâfâiau amândoi. Nora îl luase în braţe şi îl mângâia maternă. Un timp îi strânse capul la pieptul ei. O cuprinse şi el cu braţele. O strânse puternic, mai mult ca să se convingă pe el că este treaz şi mai are putere.

— Gata, dragule, ţi-ai revenit, nu? îl sărută ea pe tâmplă. Ai fost grozav, eşti un bărbat grozav, şi ai fost foarte drăguţ.

Îşi revenise, se simţea iar sigur pe el şi bun. Se gândi că e o senzaţie profundă şi copleşitoare să te simţi puternic, bun şi ocrotitor cu fata pe care o faci femeie.

— Acum eşti femeie? o întrebă el şi o sărută pe ochi.

Nora îl mângâie şi râse fericită.

— Mai e puţin, Ştefane. O să vezi. Mai e puţin…

Ştefan Paul în momentul acesta simţi nevoia să-şi dea capul pe spate şi să râdă. Dar nu făcu aşa. O strânse pe Nora la pieptul lui şi o sărută pe tâmplă. Apoi pe buze. Un sărut furat.

— Bine, iubito! Cum zici tu Nora, aşa să fie.

— Vrei să ne ridicăm şi să facem o cafea? O să fie reconfortant.

De data aceasta Ştefan Paul, băiatul lui Parizianu din satul Siliştea Gumeşti chiar râse.

Auzi, nevoie mare. E bărbat şi nu poate să facă o fată femeie. Lasă că o să vadă ea la următoarea încercare. Chiar dacă o să ţipe ca din gură de şarpe. Dar nu-i spuse nimic din gândurile care-i trecuseră prin minte. Nu.

Dimpotrivă, în momentul următor simţi pentru ea o dragoste şi o compasiune profunde. Sentimentul care-şi făcu loc în momentul următor în sufletul şi în conştiinţa lui, devenind acum limpede şi puternic, fu acela de admiraţie şi de respect pentru trupul acela femeiesc, pe care îl ţinea în braţe, şi care cu o forţă şi cu o rezistenţă uimitoare voia să-şi păstreze puritatea.

Exact, cum nu-i trecuse până acum prin minte lucrul acesta. Faptul acesta i se părea acum de o frumuseţe extraordinară. Puritatea, virginitatea, era ceea ce avea trupul ei de femeie cel mai important, lucrul cel mai de preţ, şi el trebuia apărat cu îndârjire. În această luptă a trupului, pentru păstrarea purităţii, a fecioriei, nimic nu trebuia cedat uşor, fără rezistenţă. Nu! Lupta trebuia dusă până la capăt. Până la ultimul strop de energie, până la ultima fibră. În momentul acela Ştefan îi luă mâna şi i-o sărută îndelung. Se ridicase în capul oaselor şi o privea cu dragoste.

— Vino lângă mine, îl rugă ea, să mă ţii în braţe.

— Nora, şopti Ştefan Paul, am o mare admiraţie pentru trupul tău.

Puritatea e lucrul lui cel mai de preţ, şi el luptă ca să şi-o păstreze. Lasămă te rog să-ţi privesc trupul şi să ţi-l sărut. Lasă-mă să trag storurile, să îngenunchi în faţa lui şi să-l privesc.

Nora îl privi prostită la început. Ca şi cum s-ar fi mirat: ce vrea oare băiatul ăsta prost, care n-a fost în stare să mă cucerească, l-am luat eu de mână şi l-am băgat în patul

meu, şi în loc să mă facă femeie, aşa cum nici celălalt n-a reuşit, are o idee atât de trăsnită. În momentul următor chipul Norei îl privea cu o expresie de uimire şi de respect în acelaşi timp.

— Nu e nevoie, Ştefane, aprind veioza.

Lumina verde şi galbenă a veiozei, aflată chiar lângă patul cald şi somptuos, inundă cearşafurile şi chipul şi umerii dezgoliţi şi frumoşi ai fetei. Nora râse fericită, copilăreşte.

— Trupul meu îţi trezeşte un mare respect, Ştefane, pentru că vrea să îşi păstreze puritatea? murmură ea. Ce idee! Mie nu mi-ar fi trecut ideea asta prin cap. Numai unui poet putea să-i vină un asemenea gând. Nora chicoti uşor, rămânând cu zâmbetul agăţat de buze.

Ştefan Paul îi dezveli încet trupul. Când privirea bărbatului se opri asupra coapselor, a acelei văi primordiale, scufundate într-o penumbră de sacralitate, tânăra femeie îşi trase cearşaful la loc.

— Ştefane, se supără ea, şi stinse veioza.

Ştefan Paul îi luă trupul în braţe, ca şi cum ar fi vrut să-l ridice în sus.

Îl strânse la piept şi apoi se lăsă deasupra lui pregătindu-se să-l iubească.

Tânăra femeie ghicindu-i gândul îl cuprinse şi ea pe după umeri, trăgându-l deasupra ei şi dăruindu-i-se. Îi sărută gura muşcându-i-o cu poftă, încurajându-l, apoi îi sărută urechea şi o strânse cu dinţii ei ascuţiţi. Bărbatul îi simţi trupul gingaş, ca un foc dulce. Bărbăţia lui despică acel foc, acea magmă umedă şi fierbinte, după un timp însă simţi din nou rezistenţa elastică a himenului. De data aceasta nu se mai înfurie.

Aproape că se bucură întâlnind din nou semnul acela. Şi data acum o iubi îndelung. Ştia că după un timp himenul se va topi, devenind lichid.

Nu se grăbea. De câteva ori se opri s-o sărute, să-i spună cuvinte de mângâiere şi îmbărbătare.

Nora îşi înfipsese dinţii în umărul lui, gemea uşor, de plăcere…

— Mă doare îngrozitor, Ştefane, gemu fata. Era lac de sudoare.

Acum o încurajă el:

— Mai e puţin, nu mai ai mult de suferit.

Nora îl privea cu ochii mari de suferinţă şi uimire. Ca şi cum i-ar fi spus, apasă o dată tare, pătrunde-mă, şi nu mă mai chinui!

Dar nu. El o sărută pe tâmplă, o mângâie pe frunte, dându-i părul peste cap, îi sărută umerii coborând înspre coapsă. După aceea cu buzele îi căută acel loc gingaş şi umed de sub subsuoară, de unde venea o mireasmă tenebroasă şi dulce. Îi sărută subţioara îndelung. O iubi apoi iar, fără să se grăbească. Până când trupul lui tânăr şi puternic împietri din nou, văzând roşu înaintea ochilor.

Când se linişti o simţi pe Nora la pieptul lui, umedă, topită. Se ridică să-i privească chipul. Părea că doarme, cu liniile feţei topite într-o lumină dulce. Nora deschise ochii mari.

— Iartă-mă, iubitule! murmurară buzele ei. Era tristă, epuizată.

— Nu e nimic, Nora, lasă-mă să te iubesc cum ştiu eu, şi te voi face femeie…

Nora îl mângâie încercând să-i zâmbească. O lumină gălbuie-amară i se scurgea pe buze, pe bărbie. Ştefan aprinse veioza. Camera se lumină ca şi cum ar fi avut un suflet al ei. Tânărul bărbat îi luă trupul în braţe, apoi îl culcă pe pat şi îl frânse sub greutatea lui. O văzu în faţa ochilor pe Anghelina, cum îl iubea ea. Anghelina se apleca asupra lui în patru labe, cu sânii ei alungiţi şi tari. Părea pierdută în somn sau de pe altă lume. Îi lua chipul şi i-l săruta centimetru cu centimetru. Apoi cobora pe piept, învăluindu-l în sărutările ei, fierbinţi şi roşii ca nişte piroane încinse în foc, până când îl ameţea şi îl făcea să-şi piardă minţile. Atunci o dorea sălbatic, neomenesc.

Acum o va săruta şi o va învălui şi el pe Nora în sărutări şi în dragoste la fel.

— Ştefane, o să mor! A auzit-o ca prin vis gemând.

— N-o să mori, Nora. Aşa e dragostea.

A început apoi s-o iubească rar şi adânc, ca şi cum nu s-ar mai fi săturat de ea. Îi săruta ochii şi gura. Îi strângea capul la piept. O clipă i-a privit chipul transfigurat de durere. Ceva în el s-a revoltat împotriva acestei situaţii, a îndărătniciei trupului ei. O iubea sălbatic acum, cu ură.

Când a simţit că-şi pierde minţile a auzit urletul neomenesc al femeii.

— Auuuuu!

Urletul l-a plesnit în tâmplă ca o coloană de bazalt, ca un perete roşu. A perceput trupul pe care-l posedase zvârcolindu-se ca un şarpe tăiat. În momentul următor a simţit durerea aceea în umăr ca o cavernă albastră.

S-a încordat din toate puterile ca să rămână lucid, să înţeleagă ce se întâmplă cu ei. Acum a văzut-o clar pe Nora zvârcolindu-se într-o baie de sânge. Cearşafurile albe, ca o pajişte acoperită de omăt, întreg patul erau acum o baie de sânge. Nora se agăţase cu mâinile de umerii lui, îşi înfipsese unghiile în carnea lui, şi acum se zvârcolea urlând ca un animal înjunghiat.

— Nora! A urlat, ridicându-se în genunchi.

Dumnezeule, ce se întâmplase! Era acum în picioare. A privit încă o dată patul, băltoaca de sânge pe care o absorbea imediat salteaua.

— Nora, ce ai Nora! Ce se întâmplă cu tine?

Tânăra femeie l-a auzit, pentru că aşa cum stătea ghemuită de durere a înălţat către el privirile rugătoare, pline de spaimă şi de milă. Îi era milă.

De cine îi era ei milă?

Ochii plini de uimire şi de milă ai Norei l-au trezit cu adevărat la realitate. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu ea.

— Ştefane, a murmurat Nora. L-a văzut gol, aşa cum era, plin de sânge.

Apoi s-a privit pe sine. Sângele care ţâşnea şuvoi din pântecele ei se oprise acum. Privirea bărbatului a rămas pe coapsele ei însângerate, care se zvârcoliseră în propria ei băltoacă de sânge.

Nora şi-a tras instinctiv cearşaful plin de sânge până la bărbie acoperindu-şi goliciunea. Un moment privirea ei a rămas gânditoare, năucă, încercând să-şi aducă aminte ce se întâmplase.

— Ştefane, i-aţi hainele, vezi că alături, cum ieşi la stânga, pe culoar, e baia. Te speli şi te îmbraci, şi mă aştepţi în sufragerie.

El se mai găsea încă în poziţia aceea când o privise îngrozit.

— Nu mai am nimic, îi spuse, de data aceasta pe un ton mai ridicat, Nora.

Mi-a trecut.

Nora îl privea acum calmă, cu bunătate. Chipul i se înveselise dintr-o dată. El încă nu-şi revenise. Şi nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Hai, nu mă mai privi aşa, râse Nora. Îţi explic eu ce-a fost. Acum fă ce te-am rugat. Ia uite la el!

Îşi găsi hainele, le luă. Înţelegea şi el ce se întâmplase, şi totuşi nu-şi revenea. Se pomeni îmbrăcându-se chiar acolo.

— Du-te mai bine şi te spală, îl rugă Nora.

El n-o auzi, sau n-o putea înţelege. Se pomeni în întuneric. Când se făcu din nou lumină o văzu pe Nora cu trupul înveşmântat, se învăluise parcă într-o rană, în cearşaful cu care se acoperise. Era nespus de palidă şi de frumoasă.

— Mă întorc repede. Hai vino-ţi în fire.

Ieşi pe hol, auzi întrerupătorul de la lumină, apoi o uşă trântindu-se.

Înţelegea ce se întâmplase. Şi totuşi niciodată nu putuse să-şi închipuie aşa ceva. Că pierderea fecioriei de către o fată, poate să fie un fapt atât de chinuitor şi de dramatic, asemănător cu o înjunghiere.

Îşi pusese pantalonii pe el. Se simţea slăbit, parcă vedea o lumină galbenă, ceţoasă în faţă. La un moment dat avu impresia că îi tremură mâinile.

— Gata, Ştefane, hai vino. În uşă apăruse Nora. Avea în mână nişte pijamale, pe care i le întinse. Ştefan Paul rămase mirat. Nora îl privea veselă, ochii îi râdeai senini şi fericiţi în cap, deşi culoarea galbenă a chipului nu-i trecuse. Veni lângă el şi îl luă de mână. Îl conduse la baie.

Cada, pereţii acoperiţi de faianţă, totul strălucea de un alb orbitor.

— Îţi iei baia şi te îmbraci cu pijamalele acestea, vorbi Nora. Gata, mi-a trecut, a fost ce ţi-am explicat eu. Nu mai fi trist.

Nora râse fericită şi-l bătu cu mâna pe umeri.

— Nu te grăbi, şi când vii, vii în sufragerie.

Dădu drumul la apă, lăsând cada să se umple. Ce chestie! Se puse în mişcare mintea lui Ştefan Paul. Zău, dacă viaţa nu este făcută din întâmplări-cursă. (la fel ca şi istoria, în cursa căreia a căzut Mareşalul).

Mă gândeam eu la zece, când veneam în casa asta, că o să am cu fata care m-a chemat o experienţă atât de cumplită? Şi acum ce e de făcut?

Oare ar fi putut să moară, pentru că ăsta este adevărul, ne-am pierdut amândoi minţile, ce se întâmpla cu mine? Ce să se întâmple, înfundai puşcăria pe toată viaţa şi o aveai şi pe conştiinţă.

Apa caldă, plăcută, îi dezmorţi parcă fiecare celulă, pătrunzându-i în cele mai ascunse unghere ale fiinţei. Gândurile îi umblau prin cap ca nişte lilieci. E un moment, recunoaşte, Pariziene, care putea să fie dramatic în viaţă. În minte îi veni chipul doctorului Spurcaciu, în momentul acela de pomină, când îl beştelea, iar Luki se uita la el, fără să zică nimica. Dobitoaca, şi mă mai şi sună la telefon, că asta este interpretarea mea”. Adică ăla m-a spurcat în toate felurile, cum i-a venit lui la gură, ea a stat şi l-a ascultat,

după care eu puteam să nimeresc sub un tramvai. Că mă ducea ea la cimitir!

Ei, bine, i se urcă sângele la cap, acest moment prin care am trecut, nu este unul asemănător? Adică de ce să fie asemănător? Îi răspunse gândul cu care vorbea. De ce nu recunoşti că o iubeşti pe Nora, şi că ea te iubeşte (că acest fapt, că ai întâlnit-o, este pur şi simplu o întâmplare), că ai iubit-o, pentru că de asta te-a chemat, căci ea te-a chemat, aşa cum teau chemat şi Luki şi Didina, care şi ele, când le-ai avut prima dată, au fost fete mari.

Ei, şi ce mare scofală este că o fată s-a culcat pentru prima dată cu tine, şi nu cu altul, sau că în loc să fie un fapt normal, aşa cum a fost cu Luki şi cu Didina, fata asta a avut altă anatomie? Nu vezi că te-ai speriat degeaba? Că dai o semnificaţie extraordinară unui fapt, peste care puteaţi amândoi să treceţi foarte uşor, dacă ea nu avea ce-a zis ea că are, nu?

— Hei, te-ai înecat acolo? o auzi pe Nora bătând în uşă. Te aştept cu masa.

Când ieşi (pijamalele îi veneau într-adevăr bine, dându-i o senzaţie reconfortantă, de noutate) şi intră în sufragerie ochii îi rămaseră pe acele aurite ale pendule care arătau ora două noaptea.

— E trecut de miezul nopţii…

— Ba bine că nu, râse Nora fericită.

Pe masă erau două farfurii cu friptură şi piure. O sticlă de vin franţuzesc.

— Mie mi-e o poftă de lup, râse fericită gazda. Arăta într-adevăr nespus de frumoasă, caldă intimă. Ştefan tresări brusc, un moment avusese senzaţia că se găseşte în familia lui, şi acum se trezise la realitate. I-ar fi plăcut să aibă o casă ca aceasta şi o soţie ca Nora, ea să fie soţia lui.

Nora turnase în pahare şi acum îl aştepta cu paharul întins, uşor ridicat.

— Hai aşează-te, trebuie, să fii obosit, râse ea. Ai muncit, nu glumă. Nora îl privi fix în ochi, cu ochii ei de un albastru

pur, după care izbucni întrun râs, un râs cald, prietenesc. Hai noroc, Ştefane, deveni ea deodată gravă!

— Noroc, mormăi, Ştefan Paul.

— Mâine e duminică, o să dormim până târziu.

Ştefan Paul se gândi în momentul acela că este război. Că undeva, departe, trupul frontului, asemenea unui balaur, se zvârcoleşte de la Marea Nordului la Marea Neagră şi Marea Caspică. Iar el se găsea în acel moment ca soţia unui general al armatei române. El care venea tocmai de la Paris. Să mai zică cineva că istoria, ca viaţă a speciei umane, şi viaţa individului uman nu este o poveste stranie, incredibilă!

După ce mâncară Nora, îl lăsă puţin singur, ieşi să pregătească într-un alt dormitor patul ca să doarmă. Brusc, Ştefan Paul simţi că îi cad ochii de somn. Asta ar fi fost culmea, să mai doarmă şi în patul în care se petrecuse… O stare de nelinişte, de apăsare, pusese stăpânire pe el.

Ce se va întâmpla cu destinul lui? Nu cumva nu trebuia să se complice cu femeia aceasta? Nora veni şi îl luă, conducându-l într-o altă cameră.

Dormeau pe o canapea extensibilă de piele. După ce stinse lumina, Nora se cuibări la pieptul lui.

— Eşti răvăşit, nu-i aşa, Ştefane?

Cine mai ştie dacă aceasta era răvăşeală. Simţi cum se scufundă şi cum pluteşte printr-un fel de văzduh dens, de pământ.

Ajunse pe o pajişte verde. Ca şi când ar fi fost un înger şi ar fi coborât din cer. Şi pe pajişte, ce văzu: ochii îi căzură întâi pe capul Mareşalului, apoi mai încolo zări capul lui Moromete. Capetele erau vii, clipeau rar, când şi când, cu privirile proptite în înaltul cerului. Iar chipurile lor exprimau o seninătate şi o blândeţe, mioritică” (de ce i-o fi venit lui în minte acest cuvânt?), un fel de bunătate şi de împăcare cu lumea şi cu totul, care îţi rupeau inima.

În momentul următor, văzu şi trupurile. Trupul galben al Mareşalului, se afla acum la un metru sau doi metrii de cap,

ca şi cum capul ar fi fost legat de trup, printr-o beregată nevăzută. La fel era şi trupul lui Moromete. De aceea amândouă trupurile îţi creau iluzia că sunt alungite, că a tras cineva de ele.

Doamne, ce nenorocire, exclamă el în sufletul lui. Cine mai conduce acum ţara, armatele care se află pe front, pentru că războiul nu s-a încheiat? Dar cu Moromete cine să fi avut, şi ce, numai că era el aşa hâtru, şi nu te lua pe tine în braţe de la început, de cum intrai cu el în vorbă? Ce să însemne lucrul acesta? Şi de ce erau amândoi aşa senini?

În clipa când ridică ochii să se uite şi mai departe, cine îi omorâse, ce se mai află în apropiere, îl văzu pe rege. Exact. Pe regele pe care Mareşalul sărise să-l apere cu trupul lui, să nu-l atingă schijele şi brandurile. Regele erau nespus de frumos, înalt şi subţire, cu ochii albaştri şi cu o expresie de uimire pe chip. Nu i-am omorât eu, răsună în momentul acela vocea gâtuită şi ceţoasă a Regelui.

El, uite, el! El l-a omorât! Şi cu mâna arătă înspre Apus. Ştefan Paul se uită în direcţia în care arăta mâna Regelui, dar nu văzu nimic.

Decât o dungă vineţie, ca un nor. El l-a omorât, mai repetă Regele.

Mi-a spus să îl arestez eu, şi eu l-am arestat, dar am făcut o mare prostie, pentru că după ce l-am arestat pe Mareşal, el l-a omorât, şi după ce l-a omorât pe el, l-a omorât şi pe celălalt, pe ţăran.

— Bine, dacă Mareşalul este Comandant de oşti, şi duşmanul vrea să-l omoare, şi îl omoară, dar cu un ţăran amărât ca Moromete, cine şi ce să aibă? Regele o luă înspre Răsărit, de unde se vedea o dungă albicioasă de lumină, ce se apropia. După ce Regele pieri în lumina aceea lăptoasă, se lăsă o linişte geologică, o linişte milenară, adâncă şi vastă.

— Ce este frate, Ilie, auzi atunci vocea Mareşalului, te omorâră şi pe tine?

— Mă omorâră, domnu Mareşal, mă omorâră. Ei, da, nu e nimic. Ne-om duce şi noi, cu neamul acesta, cum se duc toate pe Pământ.

Din felul cum răspunsese Moromete, lui Ştefan i se umplu sufletul de jale.

— Vai de poporul ăsta nenorocit, şopti Mareşalul. M-au trădat, m-au înjunghiat pe la spate, ca nişte ticăloşi. Ticăloşii! Blestemaţi fie în vecii vecilor! Pentru cât am făcut eu pentru această ţară şi pentru cum m-au trădat ei, ca nişte nenorociţi, las cu gură de moarte, nici ţărâna de la mine să nu le rămână!

De undeva de departe se auzea o jelanie dulce şi dureroasă, amară, sfâşietoare.

— Haide să mergem să-i căutăm pe ai noştri, se auzi tristă vocea Mareşalului, răsunând, ca şi când ar fi vorbit într-o peşteră.

În momentul acela, aşa înlemnit cum era, pe Ştefan Paul îl trecură fiorii morţii. Pentru că cele două capete începură să se rostogolească încet, pe iarba de un verde crud, dulce, nespus de frumos. Se rostogoleau la vale, ca şi cum ar fi fost doi prieteni buni, ce o apucă pe un drum, ca să ajungă undeva. Trupurile celor doi, al Mareşalului şi al lui Moromete, se cunoşteau, căci erau îmbrăcaţi în haine militare, cu centuri de Mareşal şi cu gradele pe umeri, porniră şi ele la vale după capete. Mergeau însă greu, chinuindu-se, ai fi zis că sunt nişte râme, cărora le lipsesc picioarele, de aceea sunt nevoite să alunece sau să se rostogolească.

Ştefan Paul îşi puse mâinile la ochi, să nu le mai vadă.

Prea era îngrozitor şi degradant acest spectacol. În schimb capetele o luaseră înainte, ele rostogolindu-se, puteau să meargă mai uşor. Ca să se ţină după ele, Ştefan Paul, sau mai degrabă sufletul lui, se ridică în văzduh şi o luă pe urma lor. Mare îi fu însă mirarea, când văzu capetele Mareşalului şi ale lui Moromete mergând în frunte, şi după ele venind alte capete. Printre ele văzu capul lui Iorga, care

se vadea de la distanţă, capul lui Madgearu, aşa cum îl văzuse într-o fotografie.

Uitându-se mai atent, văzu capul Căpitanului, (aha! tresări el), şi ciudat, pierdut printre atâtea capete, parcă erau un câmp de capete, văzu şi capul (o, Doamne, atât de frumos!) al lui Mihai Eminescu, apoi capul lui Bălcescu, al lui Cuza, al lui Tudor Vladimirescu. Doamne, şopti îngrozit şi înfiorat Ştefan Paul. Ce lume e asta, Doamne? Şi unde se duc capetele astea? Era un câmp întreg, nesfârşit de capete, care alunecau, se rostogoleau la vale, într-un fel de adânc sau început de lume. Unde ajungeau, le aşteptau alte capete, care intrau şi ele în turmă, şi aşa porneau toate mai departe. Acum văzu de pildă limpede capul lui Mihai Viteazul, capul lui Radu de la Afumaţi, capul lui Vlad Ţepeş.

Era îngrozit şi uimit în acelaşi timp. Ce era cu aceste capete? Unde se duceau ele, curgând la vale? Şi iată că nu peste mult timp ajunseseră în faţa unui fel de gorgan, un fel de colină luminată de o lumină de Apus albăstruie, nespus de dulce. Aici, pe acest dâmb, tronau capetele lui Burebista şi ale lui Decebal. Nu, Traian nu era. Capetele veniră şi se aşezară în faţa acestora, aşa cum s-ar aşeza cu botul pe labe nişte câini credincioşi. Asta era. Aici trebuia să ajungă capetele.

În momentul următor văzu făcându-i-se semn. De altfel simţi o adiere, care-i atinge aripile şi sufletul.

— Hei, tu, îngere, auzi glasul tremurat al lui Burebista. Tu vei fi scriitor şi menirea ta este să spui adevărul acestui neam. Să-i spui adevărul lui, pentru că este vai de acele neamuri care nu-şi cunosc adevărul şi rostul lor pe lume.

În neamul acesta se va naşte, nu peste mult timp, Marele Chinuit. (Regele dac pronunţase acest nume cu un respect sacru, ca şi cum ar fi spus Marele preot Deceneu). Tu trebuie să-l vesteşti pe acel mare Reformator şi să cutremuri acest neam păcătos şi bicisnic! Exact acestea erau cuvintele pe care le rostise marele Rege despre

neamul de astăzi, urmaş al tracilor şi al dacilor:, neam păcătos şi bicisnic”.

El trebuie vestit dinainte, cum Ioan Botezătorul l-a vestit pe Mântuitor. Aici Regele tracilor s-a oprit şi un moment s-a auzit o linişte adâncă, geologică, exact cum este liniştea la munte. O linişte măreaţă, monumentală, ca pietrele care o emană, ca masa lor care te striveşte.

Să te întorci sus la neamul tău şi să-i spui: pentru că toată istoria şi-a omorât toţi oamenii pe care sămânţa sa i-a dat mai buni el este socotit ca neam omorâtor de valori şi de genii. Ca neam care se condamnă singur în istorie!

Pentru păcatul şi blestemul său fără margini el va fi încercat în jumătatea de veac care vine cu mari cazne, pus la grele umilinţe şi încercări. Iar dacă şi după aceea se va dovedi ticălos el pierit va fi de pe faţa pământului! Va fi încă odată pus la încercare. Pentru ultima dată.

Atunci va veni în el „sufletul lui chinuit „, ce va încerca să-l lumineze şi să-i ia asupra sa păcatele. Iar dacă şi de data aceasta se va dovedi iar bicisnic înseamnă că Dumnezeu a fost prea îngăduitor cu el, că Domnul a vrut să-l salveze în vremi, iar el ca un catâr stricat n-a vrut. Pentru că acest neam ştie, că el a fost Neamul Ales al Domnului, la început, iară ticăloşindu-se şi neascultând, Domnul şi-a întors faţa de la el, alegându-şi alt neam.

Aşadar, mergi sus la neamul tău şi spune-i că se află pe marginea mormântului său, dar că Domnul îi mai dă răgaz o clipă, şi îl va mai pune odată la încercare. „In momentul acesta s-a auzit un tunet înspăimântător, şi cerurile şi pământurile s-au cutremurat. Atunci a văzut el văzduhul crăpându-se, ca şi cum el, văzduhul, ar fi fost o piatră uriaşă. A simţit că se scufundă, el care trebuia să ajungă sus la neamul său. A ridicat mâinile, ca atunci când vrei să te prinzi de ceva şi a început să ţipe. Când s-a trezit era în pat, era ud leoarcă de sudorile morţii prin care trecuse, şi Nora se uita la el înspăimântată. Era lângă el, îi pusese măna pe umăr şi încerca speriată să-l liniştească.

— Linişteşte-te, Ştefane, ai visat. Gata, acum te-ai trezit. Ai avut un vis urât. El tot mai privea în gol. Sufletul îi era greu ca un golf de sulf. Ce fusese asta? Sigur că fusese un vis, era convins de lucrul acesta, dar visul acesta nu fusese un simplu vis. De lucrul acesta era mai mult decât convins. El era asemenea lui Iosif din Biblie, asemenea profeţilor cărora Dumnezeu le vesteşte în somn, sub forma viselor, tâlcul unor întâmplări grozave care urmează să se întâmple. Dar mai ales era convins de lucrul acesta, că visul pe care îl trăise şi care îl cutremurase, nu era un vis oarecare, fiindcă visul acesta „răsunase" altfel în fiinţa lui, îl percepuse altfel. Nu se înşela. Era cu neputinţă să se înşele.

— Ai dormit prea mult, Ştefane, de aia ai visat…

Nora se aşezase lângă el pe pat şi îşi trecuse drăgăstoasă braţul pe după umărul lui.

— Nora, am avut un vis…începu el. Visul acesta mi-a transmis un mesaj.

Am simţit sigur că nu este un vis oarecare. E unul din acele vise care îţi prevesteşte destinul neamului tău. Şi dacă îmi aduc aminte, şi îmi aduc bine aminte, am mai avut un asemenea vis, când l-am visat pe Mareşal în locul tânărului cioban din Balada Mioriţa. Iţi aduci aminte balada?

Ştefan Paul îşi ţinea capul înclinat, cu ochii închişi, vorbind rar. Nora se pomeni dârdăind.

— L-am visat pe Mareşal în locul tânărului cioban, cel care era mai harnic, şi avea oi mai multe, mândre şi cornute…şi au venit cei doi ciobani, răi şi ortomani, şi i-au înfipt cuţitele pe la spate. Apoi după ce l-au tăiat, mărunt, mărunt, cum se face pasta pentru mici, l-au luat şi l-au azvârlit în zidul unei mănăstiri.

— Să-ţi aduc un pahar cu apă, Ştefane, îţi face bine, şopti tânăra femeie îngrijorată

— Ascultă şi cel de-al doilea vis, Nora, o rugă el. Se făcea că zburam, eram un fel de înger, şi am coborât pe pajiştea unui plai…

Ştefan Paul îi povestea cu vocea scăzută, rar, ca şi cum ar fi vorbit în tranşă, visul pe care îl trăise, şi care acum se derula din nou în mintea lui. Când ajunse la acel mesaj pe care îl transmisese Burebista să-l memoreze el, ca să-l ducă „sus, la neamul său” se cutremură. Avu senzaţia că mintea i se luminează, că vede limpede prin timp, că privirea minţii îi străbate realitatea, ca atunci când te afli în faţa unei clarviziuni.

Îi povesti Norei cuvânt cu cuvânt, (pentru că vedea cuvintele înaintea ochilor), mesajul era cât se poate de clar, sensul lui era fără nici un dubiu. Ba mai mult în acel moment el avea convingerea (simţea pur şi simplu lucrul acesta) că totul se va petrece aşa după cum i se relevase lui Adevărul.

Adică Mareşalul şi Moromete (dar oare Moromete nu simbolizează clasă ţărănească, se pomeni vorbind el în gând) vor fi omorâţi de Rege, care nu va recunoaşte că i-a omorât eL. Şi de fapt nu el i-a omorât, ci altcineva, folosindu-se de mâna lui, după care, pentru fapta sa ticăloasă, că îşi omoară valorile, acest Popor va fi pedepsit cumplit. Insă nici de data aceasta nu va fi distrus de pe faţa pământului (pentru că la începutul lumii a fost Popor Ales, dar pentru ticăloşenia sa Dumnezeu şi-a întors faţa de la el), ci va mai fi pus încă odată la încercarE. Şi încă odată. Apoi, dacă nu se va trezi la realitate, dacă nu se va ridica deasupra lui, prin suferinţă, prin credinţă sau prin creaţie, el, acest Neam care s-a tot târât de-a buşilea, ca şarpele prin istorie, va fi făcut una cu pământul.

În cameră se lăsă o linişte grea, prevestitoare de nenorociri.

— Ai văzut aseară sânge, Ştefane, vorbi Nora tristă, după mult timp de gândire. Ai fost şocat de sângele pe care l-ai văzut aseară, de asta ai visat rău.

Ştefan Paul îşi simţea sufletul greu, ca şi cum ar fi avut o piatră în stomac.

— Ai dormit mult, şopti Nora. Ştii ce oră este? E trei după amiază.

PARTEA A TREIA

I Vara anului 1942 trecu pentru Ştefan Paul greu, ca un vis cu halucinaţii, ca o boală. Era extenuat, zilele treceau totuşi repede, cenuşii, că nici nu le putea deosebi una de alta. Dragostea pe care o trăia cu Nora îl apăsa şi ea. La Est frontul se zvârcolea, se duceau lupte grele, cu pierderi de zeci de mii de morţi zilnic, de la marea Baltică până la marea Neagră, jos, şi totuşi nu se întrevedea nici o mare spărtură în front, nu se întrevedea nici o speranţă.

Veştile, ştirile, reportajele, care soseau de pe front îl năuceau şi totodată îi blocau şi cele mai intime mecanisme ale gândirii. Ce se va întâmpla? Va reuşi Hitler să dea frontul rusesc peste cap, folosind arma aceea a lui secretă, şi în acest caz până la Oceanul Indian nu-l va opri nimeni?

Peste Bucureşti coborâse un septembrie cenuşiu, umil, trist. Ştefan Paul dacă putea lipsi câteva ore pe zi. Doi redactori plecaseră, Niki Lorin şi Stele Vasilescu, nu se ştie unde, pentru că după aceea nu mai auzise de ei. Câţiva reuşiseră să-şi ia concediu. Ar fi vrut şi el să meargă măcar o săptămână la Siliştea, să-l vadă pe taică-său, pe maică-sa, pe Bâta, pe Didina, (de data aceasta o s-o întreb neapărat pe Bâta, cine a fost acel „fante”, acel iubit cu care l-a făcut pe tata! Simţea că se apropiase clipa când avea să afle adevărul), însă Patriciu îi spusese „să mai rabde puţin”, are nevoie de el „aici, la ziar”. Să se gândească ce ar face dacă ar fi pe front. Ceea ce era adevărat. Se gândise.

Într-una din zile era în biroul lui Patriciu. Acesta era supărat, se vedea limpede că Directorul Zilei simţea nevoia să fie cu cineva, să nu rămână singur cu gândurile lui. Ştefan Paul îşi simţea sufletul obosit, anesteziat. (şi cu cât senzaţia aceasta se accentua cu atât se întorcea mai des, noaptea, în visurile lui, acasă, la Siliştea). De aceea se

pomeni că vorbind nu numai că îl întreţine pe Patriciu, dar şi el îşi limpezeşte gândurile.

Cu câteva zile în urmă privind harta cu steguleţe din biroul lui, unde încerca, din informaţiile pe care le primea, să ţină la zi situaţia frontului, tot holbându-se la hartă, urmărind linia şerpuită, cu bucle şi cu „burţi” a frontului, apoi coborând înspre Orientul Apropiat, apoi mutându-şi privirea înspre fundul Asiei, avusese brusc o revelaţie.

Un fel de „film” privit în timpul unui dialog, pe care până atunci nu-l văzuse (şi nici alţii nu se gândiseră la el), şi care brusc i se revelase cu o claritate extraordinară. Despre ce „revelaţie” şi despre ce film era vorba?

Dacă ne uităm, dacă am privi de undeva de sus am vedea cele două continente, Asia şi Europa ca pe un fel de Punte a unui vas gigantic, sau mai precis, mai plastic, de fapt, ca pe un leagăn din acela de copii, când unul se aşează la un capăt al unui plan, iar celălalt la celălalt capăt, şi când un capăt se ridică în sus, unul se află jos, şi invers.

Se spune că în mezolitic sau neolitic ar fi avut loc o „invazie” masivă, o scurgere înspre Europa a popoarelor indoeuropene. Deci noi, europenii, am fi la originea noastră indoeuropeni, limbile popoarelor continentului nostru având o rădăcină indoeuropeană.

Bun. În primul mileniu al erei noastre, popoarele migratoare care trecuseră nestingherite, şi nu numai odată, prin bătătura Carpaţilor (adică prin bătătura lui Parizianu, a lui Moromete, a lui Gheorghe Fudulu din judeţul Călăraşi, satul Ciorogârla, mă rog, cam prin toate bătăturile noastre de ţărani cuminţi şi chinuiţi), se înmulţiseră iar, sau nu ştiu ce s-a întâmplat,” s-a umflat fasolea în ele, că au început să se frământe, şi Asia să dea peste margini. Aşa se face că au luat-o la fugă înspre Europa, şi ţinte fugă („ca fuga aia de la Muzică”) pe ele, prin bătăturile noastre, că a trebuit să ne dăm foc la case, la grâne, la ce agonisisem şi noi, ne-am otrăvit fântânile, şi fuga, să ne ascundem în codri.

Şi ei, de fapt ele, că erau popoare (aiurea, câteva triburi acolo), nu se mai opreau din alergat, fugărindu-se unul pe altul, într-un fel de semicerc, de acolo din fundul Asiei, până în fundul Europei, în peninsula Iberică. Apoi se mai roteau aşa prin Europa, mai dădeau un ocol, tot aşa, împingându-se unul pe altul, până puneau aşezările Europei la pământ, ca Nică a lui Ştefan a Petrei Ciubotariu cânepa mătuşii Măriuca.

Directorul Zilei îl asculta cu chipul luminat de o satisfacţie interioară cum nu mai fusese văzut până atunci.

— Aşa, şi? îl îmboldi Grigore Patriciu numai ochi şi urechi. Se vedea că îi plăcea cum abordase celălalt o problemă atât de vastă şi de profundă.

— Bun! continuă Ştefan Paul. Şi ultimii care au venit, sau printre ultimii, au fost ungurii, care fiind mai puturoşi (căci astfel n-ar fi venit ultimii) sau aşezat în Câmpia Panoniei ca să ne strice nouă mai târziu istoria.

— Ca să ne strice jocul, mormăi Grigore Patriciu.

Ştefan Paul nu zise nimic. Continuă un timp să rămână gânditor.

— Bun! Ăştia, adică popoarele astea migratoare, au venit prin nordul Mării Negre, dar iată că Asia ni-i trimite şi pe turci pe cap, de data asta prin sudul Mării Negre. Stăm noi aici, la centru, de, ce să-i faci dacă eşti pus la centru, şi le ţinem piept, ca să-i apărăm pe ăştia din Vest, care în loc să-şi vadă de construit burguri şi alte ălea, ca să nu se plictisească mai fac şi ele nişte războaie, aşa între ele, de câte treizeci, o sută de ani.

Ştefan Paul se opri să respire, şi să se mai gândească puţin.

— Bun! Şi iată că apare Napoleon, deşteptul ăsta. Sunt curios Moromete ce părere are despre el…

— Cine? întrebă Patriciu înveselit. A, Moromete, gata îl cunosc…

Şi îl cunoştea într-adevăr din alte povestiri ale băiatului lui Parizianu.

— Şi deşteptul ăsta de Napoleon ce face? Se învârte şi el prin Europa. O pune la pământ, cum a pus Nică al lu’ Ştefan a Petrei jos cânepa mătuşii Mărioara, şi după ce se satură de Europa, ia-o nene, tai-o către Moscova, unde ajunge când sunt ninsorile cele mai mari şi gerurile cele mai cumplite. Şi bineînţeles că trebuie să-şi pună coada pe spinare şi să se întoarcă acasă, unde o sfârşeşte singur pe Insula Sfânta Elena.

— Ia uite, domne!

— Nu mai trece mult, decât un veac şi ceva, şi alt deştept, de data aceasta neamţ, vine cu teoria spaţiului vital, face şi el ravagii prin Europa, o pune la pământ ca pe o cânepă, noroc că nu i-a mers cu aviatorii englezi şi că ăştia, băieţi deştepţi, au avut radar, că altfel gaia îi mânca… Aşa, şi Hitler ăsta după ce pune Europa palangă la pământ, o întinde şi el înspre Asia, şi dăi, aleargă cu tancurile, cu maşinile, cu motocicletele, făceau la început câte 100 de kilometri de front pe zi, până în toamnă pătrunseseră câteva mii de kilometri în stepa rusească. Şi hopa, în faţa Moscovei au dat şi ei de frigurile ălea cumplite, de-au îngheţat motorina şi benzina şi uleiurile în motoare, şi bieţilor soldaţi le-a îngheţat urina în vezică, şi uite aşa…

— Şi uite aşa, o să vină şi domnul Hitler înapoi cu coada între picioare cum a venit domnul Napoleon. Şi asta pentru că atunci când a fost în şcoală a lipsit la lecţia asta, „Războaiele lui Napoleon”.

— Pe ce vă bazaţi când spuneţi asta, domnule?

— Mă bazez pe faptul că dacă ar fi meditat la tragicomedia lui Napoleon în istorie, Hitler n-ar mai fi plecat înspre Moscova să ne târască şipe noi.

— Nu e adevărat, tăie Ştefan Paul cu mâna prin aer. Nu sunt de acord. Eu cred că Hitler a fost la lecţia aceasta de care vorbiţi dumneavoastră, şi nu ştiu dacă o fi meditat sau nu, nu ştiu în primul rând dacă creierul lui are această facultate, dar de obsedat de războiul în Rusia al lui Napoleon a fost. Dar ca orice prost, care crede că e deştept

(pentru că ăsta e adevărul, orice prost se crede deştept, în clipa în care şi-ar da seama ce prost este ar deveni deştept), ce şi-a zis el în gândul lui: aha, eu sunt mai deştept decât Napoleon, eu dacă o să pornesc asupra Moscovei, sigur îi bat.

— He, he, he, he, he, râdea încet Grigore Patriciu plecându-şi capul într-o parte. Îi plăcuse adică felul cum o întorsese ciracul lui în ale gazetăriei.

Era nu numai umor şi spontaneitate în ce spunea el, dar şi o profunzime deosebită.

— Păi da, continuă Ştefan, aici stă toată inteligenţa lui Hitler, că el şi-a dat seama de la început că este mai inteligent decât Napoleon. Şi dacă era mai inteligent, este limpede că-i va bate pe ruşi.

— Aha! făcu Grigore Patriciu.

— Da să ştii că dacă nu făcea câteva gafe, Hitler chiar i-ar fi bătut pe ruşi.

De pildă dacă nu se încurca în Iugoslavia.

— Şi aşa îi va bate, continuă Ştefan Paul, cu toate că el a fost cel mai mare duşman al său.

— Stai aşa, îl opri Directorul Zilei, pe ce te bazezi?

— Deocamdată nu pot să vă spun, dar ştiu sigur că-i va bate.

Grigore Patriciu îl privi într-o dungă.

— Dar altceva mă interesează pe mine, şi dacă aş afla lucrul acesta aş fi cel mai fericit om…

— Ce? făcu iar Patriciu.

— Ce le face pe aceste popoare asiatice şi europene, la un moment dat să simtă, cele europene, un fel de „fascinaţie” de Asia, fascinaţie în ghilimele, şi cele asiatice, un fel de „fascinaţie”, de „obsesie” de Europa, sau este ceva şi mai profund? O cauză tulbure, care vine din subconştientul lor colectiv? Şi cauza aceasta le înnebuneşte, şi ele, popoarele acestea abia atâta aşteaptă, să vină în fruntea lor un nebun ca Hitler şi ca Stalin, ca să înceapă să o ia la sănătoasa, şi o

iau razna, că lea venit lor aşa. Se umflă fasolea în ele, cum se spune.

Grigore Patriciu îl privea acum grav, cu un interes ciudat

— Păi, cum ce le face să o ia la sănătoasa? Popoarele migratoare plecau în căutare de păşune, de hrană.

— Ce păşune, domnule Patriciu, parcă n-aveau destule păşuni pe la ei prin Asia? Nu vedeţi că dacă vă uitaţi pe hartă, Asia e de zece ori mai mare decât Europa? Au la păşune de nici ei nu mai ştiu. Sau Hitler cu spaţiul lui vital. Nu se putea duce în Oceania, punea mâna sau cumpăra câteva insule, şi făcea acolo un Centru de iradiere al pangermanismului? Nu este.

Eu sunt convins că în toată chestia asta e vorba de o relaţie, de o atracţie ciudată, secretă, magică, ceva bolnăvicios şi sacru în acelaşi timp, ceva patologic, genetic, ţinând de un blestem pe care încă nu putem să-l înţelegem. Şi nici să-l vedem în toată grandoarea lui. E ca o relaţie „sexuală”, dacă vreţi. Ceva din străfundurile lor, le îmbolnăveşte pe aceste popoare şi le face să pornească bezmetice înspre Asia, sau din fundul Asiei înspre Europa.

N-au pornit indo-europenii aşa, popoarele migratoare, nu este politica seculară a Rusiei să ajungă la Dunăre, să pună mâna pe strâmtorile Bosfor şi Dardanele, şi după ce va fi pus mâna pe ele, Europa va fi a ei?

Ce-i mână pe slavi, ce obsesie subterană, cumplită, patologică îi mână, îi înnebuneşte şi-i face să dorească să ajungă şi ei la Adriatica şi mai departe? Asta aş vrea şi eu să ştiu.

Grigore Patriciu rămase pe gânduri. Se vedea că spusele tânărului ziarist îl cutremuraseră şi pătrunseseră în mintea şi în fiinţa lui până acolo de unde începem să vedem altfel lucrurile şi chiar noi înşine să fim alţii.

— Mda! mormăi Directorul Zilei ţinându-şi capul, cu expresia aceea de gravitate pe chip, într-o parte.

— Mda! mormăi el a doua oară. Hm! Cine ştie ce-o fi, măi băiete, până la urmă. Însă cu adevărat lumea a început mai

demult să delireze, să se zguduie din ţâţâni, şi văd că după doi ani delirul ăsta n-a încetat.

Liniştea se lăsa peste ei ca o pulbere de gheaţă.

— Auzi, tată, vorbi într-un târziu Ştefan Paul. Eu vin dintr-un sat românesc. Care este o lume cu legile ei, cu logica ei, cu deschiderea ei către viitor. Am venit în Bucureşti, ca orice tânăr să mă hrănesc şi eu.

— Şi eu am venit la fel, Ştefane, din Buzăul meu, să mă arănesc şi eu, pronunţă el într-un mod deosebit cuvântul arănesc, apăsând pe el.

— Şi acolo în satul meu, şi pe unde am mai trăit şi eu, că n-am stat numai în satul în care m-am născut… Acolo, cum spuneam, vorbi Ştefan gânditor, n-am întâlnit deloc nebunia asta cu evreii. Îmi aduc aminte când a fost rebeliunea cu legionarii, ce nebunie a mai fost! Vreau să spun că eu nu înţeleg nimic din toată chestia asta cu evreii…

— Care vin şi ăştia tot din Asia, observă Patriciu. Din Asia mică, dar tot Asia se cheamă.

Ştefan Paul la auzul acestor cuvinte, de fapt la auzul ideii, rămase realmente cu gura căscată. Ideea avusese asupra lui un impact profund.

Se vedea lucrul acesta după expresia chipului său, concentrată, uimită.

— Da, bă! exclamă el într-un târziu, ca atunci când faci o mare descoperire, apoi te dezumfli dintr-o dată. Cum nu m-am gândit la lucrul acesta.

— Până acum, când mi-ai spus tu despre relaţia subterană „sexuală”, dintre Europa şi Asia, nici mie nu mi-a trecut prin cap.

Afară pe splaiul Dâmboviţei, se auziră sirenele şi clopotele maşinilor pompierilor, care se duceau fără îndoială să stingă un incendiu.

Ştefan Paul îi văzu o clipă în mine pe cei cărora le luase casa foc, şi se cutremură.

— Vreau să vă întreb, domnule Patriciu, vreau să înţeleg cum de s-a născut nebunia asta împotriva evreilor, ce se

întâmplă de fapt cu oamenii, pentru că aţi văzut, la noi Mareşalul îi ocroteşte, însă Hitler, dacă va învinge, îi va extermina până la unul.

Directorul Zilei, care ascultase foarte atent întrebarea, îşi îndreptă capul părând că se trezeşte. Apoi tuşi de câteva ori.

— Vă întreb pentru că am văzut că nu i-aţi aprobat pe legionari şi i-aţi înjurat de mama focului? îşi continuă Ştefan Paul nedumerirea.

— Aşa e, Ştefane, mi-a făcut scârbă vânătoarea de evrei a legionarilor.

Dacă vrei însă să înţelegi fenomenul în profunzimea şi ansamblul lui, uite cum văd eu lucrurile. Aici Grigore Patriciu făcu o pauză ca să se gândească. Vezi tu, continuă el, în Fizică există o lege a dinamicii. Prima sau a doua Lege a dinamicii, nu-mi amintesc. Ei bine, această lege spune următorul lucru: dacă eu apăs asupra peretelui ăla, şi Directorul Zilei arătă cu mâna către peretele din faţa lui, ei bine, şi peretele apasă asupra mâinii mele cu aceiaşi forţă. Asta vrea să însemne că atâta timp cât va exista semitismul, va exista şi va acţiona şi antisemitismul.

— Înţeleg, şopti Ştefan Paul.

— La început, nu uita, aici Grigore Patriciu ridică arătătorul în sus, a existat semitismul. Că ei, evreii, sunt poporul ales, că ei trebuie să domine lumea, şi s-au răspândit în toată lumea, au pus mâna pe comerţ, au pus mâna pe posturile cele mai bune ale unor state, vezi la noi Elena Lupescu, care niciuna nici două, hop în patul Regelui, ca să pună ea mâna pe hăţurile ţării ăsteia. Înţelegi? Şi a pus.

— Înţeleg, şopti iar Ştefan Paul.

— Sau tâmpenia asta, care realmente jigneşte popoarele lumii. Că ei sunt poporul ales de Dumnezeu. E, scârţ! Că Dumnezeu altă treabă nu are!

Nu a ales poporul chinez, nu a ales poporul trac, dac, nu i-a ales pe greci, că au pus bazele culturii europene, i-a ales

pe evrei. Că sunt ei cu un moţ în frunte. Nu vezi, asta e obsesie de popor care are în el adânc obsesia, setea de absolut, de veşnicie, şi obsesia salvării. Aici Grigore Patriciu îşi ciocăni tâmpla. Ei bine, continuă el pe un ton ridicat, şi eu sunt credincios, şi încă un credincios convins, dar uite că chestia asta cu poporul ales nu sunt atât de tâmpit s-o înghit. Pentru că, respiră el adânc, dacă ar fi adevărat, atunci când Domnul şi-a trimis unicul lui Fiu în poporul evreu să predice, evreii l-au ucis tocmai pe acest Fiu al lui. Nu vezi contradicţia? Ilogicul? E o contradicţie grosolană aici. Adică eu, Dumnezeu, te aleg pe tine poporul lui Izrael să te fac mare şi puternic, să cucereşti lumea şi să ajungi stăpânul ei, iar tu îmi omori unicul meu fiu.

Scârţâie. E ceva aici care nu merge.

— Poarte că nu reuşim noi să vedem mai profund, „tată, murmură Ştefan Paul. Poate că într-adevăr Dumnezeu l-a ales…

— L-a ales ce să facă? Să fure lumea cu comerţul lor? Să aducă comunismul în lume, pentru cei care au adus comunismul, cu Marx şi Engels al lor şi cu Lenin şi Troţki şi Buharin, şi Plehanov, toţi au fost evrei. Şi uite, după numai 20 de ani ce a făcut comunismul di Rusia?

Milioane şi milioane de morţi, de oameni închişi în gulag, o nebunie fără seamăn!

Ca şi chestia asta a deşteptului ăsta de Hitler. Nemţii cu Hitler al lor nu mai zic că noi suntem poporul ales, pentru că au zis-o alţii înaintea lor, şi gogoriţa asta n-ar mai înghiţit-o nimeni, au venit cu altă gogoriţă, cu altă tâmpenie şi mai mare: noi suntem rasă superioară, au zis ei, le-a intrat lor ideea asta în cap! Şi dă-i şi pune-te şi asasinează, calcă în picioare alte popoare, fă milioane şi milioane de morţi! Păi tu nu vezi că e clar ca lumina zilei! Dacă erau rasă superioară nu omorau! Nu călcau alte popoare în picioare! Nu?

Făceau altceva, făceau un lucru bun, un lucru de cultură, de educaţie.

Asta face un om superior. La fel şi evreii. Dacă ar fi fost poporul ales al lui Dumnezeu îl primeau pe Iisus Christos, şi nu-l omorau, apoi făceau fapte de caritate şi ajutau lumea, nu masonerii şi nu comunism.

— Pe ce vă bazaţi că nu sunt poporul ales Dumnezeu, şi că în cazul lor e vorba de o „logică” mai subtilă?

— Mă bazez pe faptul că dacă mai aud din gura ta tâmpenii, te dau afară.

Hai, fugi la treabă, că am de lucru. Mulţumesc pentru viziunea aia cu Europa şi Asia ca nişte talgere ale unui cântar. Când se ridică talgerul numit Asia, năvălesc popoarele lor în Europa şi invers.

Cu aceste cuvinte Grigore Patriciu îl expediase în ziua aceea pe Ştefan Paul la treabă. În mintea acestuia din urmă discuţia cu Şeful lui în loc săi lămurească întrebările şi neliniştile pe care le avea, avu efectul invers.

II Seara, sau mai bine zis ziua aceea când el o făcuse femeie pe Nora, rămăsese în memoria lui Ştefan Paul ca un moment dramatic şi însângerat. Aproape instinctiv s-a născut în el un fel de „repulsie”, poate că termenul nu este cel mai potrivit, faţă de femeie şi de actul dragostei.

În zilele următoare nici prin gând nu i-a trecut dorinţa de a face dragoste cu Nora. Şi, ciudat, memoria lui „mai degrabă a uitat” momentele de iubire pe care le trăise cu celelalte. S-a mai întâmplat ca în perioada aceea să fie foarte ocupat, la fel s-a întâmplat ca şi Nora să fie prinsă de treburi, sau plecată cu Mareşalul. În zilele acelea ce câte ori a venit să ridice materialele de presă l-a găsit tot pe ofiţerul acela cu coşuri sau furuncule pe faţă (ai fi zis că acesta este „înlocuitorul” Norei, aflându-se de fapt la antipodul ei).

În sfârşit, când s-au întâlnit, Nora s-a purtat cu el în modul cel mai firesc, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic între ei. E drept că i s-a părut puţin schimbat, ca şi cum s-ar fi făcut mai frumoasă, dar în alt fel.

Oricum, prin acel lapsus ciudat, care era un mecanism fundamental al memoriei şi al gândirii lui, viaţa sa şi-a urmat cursul, obsesiile sale fiind cele dintotdeauna.

C-am la două săptămâni de la această întâmplare (pe care memoria lui o învelise în uitare cum învelesc albinele în ceară un şoarece care li se furişează în stup) Zizi Fotiade, care ca un făcut întinerise, devenise mai timidă cu el, şi o simţea pândindu-l de fiecare dată când venea, l-a invitat să-i arate ce mai pictase. De data aceasta i-a arătat două camere ale căror pereţi erau plini de tablouri, şi toate fiind extraordinare.

Cât de puţin informat era el în artă, dar intuiţia din el îi spunea că fata asta trăieşte ceva, s-a întâmplat un miracol cu ea. Instinctul funcţiona sigur: se afla în faţa unui fenomen. I-a mărturisit lucrul acesta. „Şi eu cred că se întâmplă ceva cu mine, a murmurat ea. Şi ştiu ce se întâmplă”

L-a privit în faţă, roşindu-se toată. „Ceea ce se întâmplă cu mine ţi se datoreşte ţie.” Îl privea beată, prostită, şi din tot chipul ţâşnea o lumină lunatică din ea. Este ceea ce se cheamă o femeie îndrăgostită, şi-a spus.

A simţi cum îl trec fiori pe şira spinării. „Acum ştiu, am ajuns la un adevăr fundamental, pentru mine ca artist.” Hm, a spus el. Dacă o ţii aşa, Zizi, or să se adune tablouri pentru o expoziţie importantă. „Da, aşa or să se adune”, a murmurat ea continuând să-l privească în ochi, roşie toată.

Era ca şi cum i-ar fi spus: „nu vezi prostule că eu sunt îndrăgostită de tine!”. S-a scuzat că nu mai poate rămâne. A plecat din locul acela emoţionat, profund zguduit.

Adică ce să înţeleg eu: că fata asta s-a îndrăgostit de mine şi pictează.

Exact ca păsările primăvara, cântă până când depun ouă, şi atunci tac deodată. De exemplu cucu. În copilărie lui îi plăcea (de fapt îl emoţiona dureros, într-un fel straniu) cum cântă cucul. O lua înspre pădurea Cotigioaia unde cântau cucii să se omoare. Apoi venea o dată fatidică, SânPietru, de

la care încolo nu mai auzea cucu. Ani de zile fusese necăjit din cauza aceasta. O întrebase pe maică-sa, pe taică-su, toţi îi dăduseră răspunsuri anapoda. Păi, s-a săturat. Sau i-a secat glasul.

Ajunsese mare şi pe el tot îl intriga lucrul acesta.

Până când l-a aflat. De la o fată care l-a privit râzând în faţă: cum, adică, tu nu ştii de ce nu mai cântă cucul? Nu. Pentru că i-a trecut vremea iubitului. Aha, îi căzuse lui ghinda în cap. Aha, deci asta era! La baza cântecului extraordinar al privighetorii, al cântecului cucului, mierlei stă dragostea neîmplinită. Mai târziu avea să ajungă la concluzia că la baza marii arte, a tot ce s-a scris, s-a pictat sau s-a creat în literatură, pictură, muzică stă tot aceeaşi „dragoste neîmplinită", dragostea care se împlineşte prin cântec.

Hm, îl impresionase, îl speriase acea lumină care radia din chipul tinerei lui gazde, starea aceea de „beţie", de fascinaţie. Dar mai ales îl cutremurase ceea ce văzuse, ceea ce făcuse acea dragoste care se instalase în sufletul tinerei femei. Mulţimea aceea de tablouri, uimitoare, pline de sevă, de viaţă, de fantastic.

Noroc că peste câteva zile se pomeni sunat la redacţie de profesorul Traian Cotigă. „Bună ziua, dragul meu, auzise în aparat vocea joasă şi tristă a profesorului. Ocupat cum eşti, ai uitat de ceea ce am vorbit." Ce am vorbit, domnule profesor? încercă Ştefan Paul să-şi amintească. „Ai fost de acord, îl luă pe departe consăteanul lui, să te înscriu la Liceu, dumneata parcă mai trebuia să faci un an. Am cerut actele de la Pălămida, unde ţi-ai făcut dumneata Liceul, şi din acte reieşea că nu ţi-ai terminat ultimul an. Te-am înscris eu la Liceu la mine, ţi-am făcut rost şi de manuale, şi cam, în trei săptămâni ar trebui să vii să-ţi dai primul examen." Ştefan Paul îşi lovi fruntea cu palma, tare, apoi se pomeni vorbind în gând: da, bă. Aşa era. Cum de uitase? Uita-m-ar moartea!

Bine, dom’ profesor vă mulţumesc. Este chiar foarte bine, înseamnă că am timp şi să mă pregătesc, şi să le iau. Aici râse scurt, fericit. Destinul îi oferea încă o şansă. Atunci pot să trec pe la dumneavoastră să discutăm

? Unde să vă caut, acasă sau la şcoală? „Caută-mă mai bine acasă, la şcoală sunt foarte ocupat. Uite, te aştept mâine seară, după şase, e bine

?” Este bine, dom’ profesor. Vă rămân recunoscător.

În seara stabilită se prezentase la uşa lui. Mai fusese, ştia unde locuieşte profesorul, îşi aducea aminte prima vizită în casa lui. De data acesta cumpără un buchet de flori pentru soţia profesorului. Faptul îl bucură nespus pe profesorul Cotigă. Se dedea însă că nu este în apele lui.

Profesorul nu mai avea chef de vorbă ca data trecută, când încercase să-l atragă în mişcare.

— Ştefane, îl auzi vorbind cu un fel de nostalgie. Ai verificat deci că cifrele acelea cu populaţia urbană în care numărul evreilor este mai mare cu mult decât al românilor sunt exacte?

— Da, dom’ profesor.

— Şi consideri lucrul acesta ca nefiind normal?

— Da, dom’ profesor. Dacă ţara asta se cheamă România, şi dacă atâtea sute de generaţii de români şi-au dat viaţa ca să apere pământul ăsta, şi lau apărat, este firesc ca în această ţară românii să fie majoritari nu numai la ţară, la sat, unde sunt pălmaşi şi trudesc de dimineaţa până seara de le ies ochii din cap, dar şi la oraş, unde omul o duce mai bine. Eu aşa consider că este firesc.

— Şi eu zic tot la fel. Ba mai mult, consider acest fapt foarte grav. Iar dacă s-ar întâmpla ca şi la sate numărul lor să fie mai mare, din acel moment neamul acesta ar fi în primejdie. Ar fi ca şi dispărut.

Al lu’ Parizianu îşi dădu capul pe spate zâmbind.

— Noroc că momentul acesta nu va fi, dom’ profesor. Adică vreau să spun că nu-i văd eu pe evrei lăsându-şi negoţul şi funcţiile lor intelectuale, ca să meargă la ţară, să pună

mâna pe sapă şi pe secere şi să se scoale din viul nopţii ca tata şi ca Moromete, şi să se apuce să secere.

Acum Ştefan Paul chiar râse, dar nu cine ştie ce de fericit.

— Nu râde, Ştefane, îl privi trist profesorul Traian Cotigă. Pentru că, eu sunt mai bătrân şi cunosc mai multe, uite ce s-a întâmplat la 1907?

Deştepţii de boieri moldoveni, de, ca orice burghezie, au început să aibă fumuri. Şi-au făcut case la Iaşi şi la Bucureşti, ba chiar au zis că ţara asta nu mai e de nasul lor, şi stăteau la Paris cu anii. Se mutaseră la Paris, ce mai, li se urâse cu biata ţărişoară română şi cu ţăranii lor, pe care le aveau din moş strămoşi, deşi majoritatea lor erau corcituri de greci, de fanarioţi, pentru că boierimea română neaoşă s-a corcit şi ea l rândul ei cu grecii veniţi din Fanar.

De, erau boieri, nu puteau să-şi mărite fetele şi să-şi însoare băieţii cu fii de răzeşi, muncitori, cinstiţi, curaţi la trup şi la suflet, neapărat boierimea română trebuia să se încuscreze cu aventurierii şi decăzuţii Fanarului? A făcut-o din idioţenie, din lipsa simţului naţional, a instinctului acestui pământ. A făcut-o ca să parvină, şi şi-a semnat astfel dispariţia în istorie. Ei bine această boierime moldoveană şi munteană, ca ea să poată să se ducă la Paris, să benchetuiască şi să se destrăbăleze (că în ţară nu putea, îi era ruşine, avea obrazul subţire) prin lupanarele timpului, ce-a făcut?

Boierii şi-au arendat moşiile vechililor evrei şi greci! Adică străinilor, veneticilor, cum spune Eminescu. În comuna Flămânzi, de unde a izbucnit scânteia răscoalei, vechili erau fraţii Fischer. Iar aceşti vechili, reţine 95,7% din ei erau greci şi evrei, dintre care evreii erau peste 75%. Deci vechilii evrei erau de trei ori mai numeroşi decât grecii.

În sfârşit. Aceşti vechili, au fost atât de câini cu ţăranii români, i-au exploatat, i-au înşelat, i-au furat, i-au batjocorit, încât nenorociţii aduşi la sapă de lemn şi umiliţi într-un hal fără de hal, s-au răsculat. Aceasta este răscoala de la 1907, sub numele acesta a rămas ea în istorie.

Ba, mai mult, această evreime şi grecotime, nu numai că i-au jefuit şi umilit pe ţăranii români, care, ţine minte, erau flăcăii ce la 1877 luptaseră vitejeşte în Războiul de Independenţă, la Plevna şi Griviţa.

Mulţi dintre ei şi-au dat viaţa pentru ţara şi neamul românesc! Şi de ce, mă rog? Ca să vină peste treizeci de ani veneticii şi să-i batjocorească în propria lor ţară?

Glasul profesorului Cotigă se ridicase căpătând un accent tragic.

— Da cine e de vină pentru situaţia asta, domnule profesor?

— Bineînţeles că în primul rând boierii români! Această spumă stricată, produsul încrucişării dintre boierimea decăzută, lipsită de vlagă şi gunoaiele Fanarului!

— Aşa e, dom' profesor, da dacă boierimea aceasta era stricată şi fără simţ naţional, n-o putem învinui pe ea.

— Dar pe cine?

— Ţara asta n-a avut şi ea cap, stat, oameni politici, intelectuali? Hai, ăia erau nişte decăzuţi, dar minţile acestei ţări unde au fost?

— Hm, murmură profesorul Cotigă amărât, lăsându-şi capul în piept.

Păi nu l-am avut pe Eminescu? Nu spune el: „Voi sunteţi urmaşii Romei? Nişte răi şi nişte fameni/ I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni „.

Nu l-am avut şi pe Caragiale, pe grecotei, care a zis: „Asta e ţară, bre", un fel de a vorbi blând, dar al dracului mai şfichie vorba asta. Adică el, domnul Caragiale, pune în discuţie, după două mii de ani de istorie, dacă asta e ţară? Bine, dar ce este, ce s-a întâmplat? S-a schimbat ceva în ţara aceasta?

— Păi aici e aici! Bine că ai ajuns la vorba mea. Să nu uiţi unde am rămas cu discuţia, pentru că am ajuns unde trebuia. Dar subiectul ăsta vreau eu să-l discutăm data viitoare. Mie îmi pare, Ştefane, că ai ajuns cu gândul mai adânc, însă nu ştii unele lucruri. Uite, eu îţi dau ţie cartea

aceasta, cum ţi-am mai dat şi altădată cărţi şi degeaba ţi le-am dat, şi după ce o citeşti, mai discutăm atunci.

— Bine, dom' profesor, îi spuse consăteanului său, ajuns Director de Liceu în Bucureşti, aşa facem atunci.

Traian Cotigă i-a dat de înţeles că discuţia s-a terminat, şi că poate să plece.

— Să nu uiţi să treci pe la Liceu să vezi când sunt programate examenele, ca să vii şi să ţi le dai. Mie îmi pare rău al lu' Parizianu că dumneata n-ai observat de pildă că la 1907 nu numai boierimea românească, aproape în totalitatea ei nepatrioată, e de vină, ci că şi evreii sunt de vină. Pentru că, de ce să vină ei de la mama dracului sau de unde vin, să-l chinuiască pe amărâtul şi nenorocitul ăsta de ţăran? Nu?

Ajunseseră lângă uşă. Ştefan Paul nu se simţea deloc prost că celălalt îl expediase mai mult, nu, era omul trist, cine ştie ce o fi având pe suflet. Avea cărţile sub subţioară, manualele şi cartea aia pe care i-o dăduse el (cine ştie ce tâmpenie o fi, dacă nu cumva o fi tot un fel de „Cărticica Şefului de cuib"), aşa că îşi luă rămas bun. Nu înainte de a-i spune profesorului Traian Cotigă că nu este adevărat, că nu e de acord cu el. Aşa este, şi acei vechili evrei şi greci, câţi or fi fost ei, sunt vinovaţi de răscoala de la 1907. Însă nu atât ca boierimea românească ce-i lăsase pe ţărani pe mâna grecoteilor şi a vechililor evrei. De fapt aceştia din urmă, boierimea stricată, sunt singurii vinovaţi şi statul român, adică politicienii.

— Şi ştiţi de ce, domnule profesor? Pentru că ţărănimea română, bărbaţii aceia minunaţi care şi-au dat viaţa la Griviţa, la Smârdan şi la Plevna, nu erau ai acelei evreimi, ci ai acestei boierimi, ai acestei ţări şi ai statului român!

— Aha! a icnit de satisfacţie Traian Cotigă din rărunchi. Acum mai vii de acasă. Ţine minte ce-ai zis acum, acei ţărani români de la 1907, erau ai ţării şi ai statului român, şi ei sunt cei mai vinovaţi de izbucnirea răscoalei. Pentru că i-a durut în fund de ţăranul român. I-a durut în fund că el

era talpa ţării, şi trebuia respectată şi ocrotită. Ia durut în fund că el, ţăranul român, ăi hrăneşte!

— Aşa e, dom’ profesor. La revedere!

— La revedere a lu’ Parizianu! Te aştept atunci să mai discutăm.

Când a ajuns în stradă Ştefan Paul se minuna încă de modul adânc omenesc al consăteanului lui. Uite, bă, se pomeni vorbind singur. Că printre tâmpiţi, adică printre legionari, mai sunt şi unii care gândesc bine.

Dar de ce n-or fi gândit ei bine atunci, înainte de a se apuca să asasineze. Că după ce l-au omorât pe Iorga degeaba mai gândesc ei bine, că pe Iorga tot nu-l mai înviază. Şi ce nevoie am fi avut de cărţile lui, şi de inteligenţa lui!

În sfârşit, bine că le dă Dumnezeu şi mintea de pe urmă! Era bine, şi el Ştefan Paul, băiatul lui Parizianu din Siliştea Gumeşti, se bucura sincer de lucrul acesta, pentru că, iată, mai avea o oarecare stimă pentru consăteanul său. Îi era totuşi o milă nespusă de el.

Când a ajuns acasă a pus manualele pe masă şi a deschis cartea aceea pe care i-o dăduse profesorul. Era o carte despre Francmasonerie.

Istoria Francmasoneriei, reconstruită după cărţi celebre, structura ordinelor masonice, a organizării lor (ia uite, domnule, îşi spusese Ştefan Paul în gând, se organizează şi ăştia tot după nişte cuiburi, ca şi legionarii. Pentru că ce sunt Lojile decât tot nişte cuiburi legionare. Ca şi comuniştii care în loc să le zică cuiburilor lor secrete în care se adună, cuiburi, le zic „celule”, mai al dracului, dacă ne gândim că celula este unitatea de bază a vieţii, a organismului uman!), de la treptele iniţiatice, până la cele mai înalte grade. Cartea îl ţinuse pur şi simplu până dimineaţa cu răsuflarea la gură. Nu putuse s-o lase o clipă din mână.

Cuvintele şi frazele pe care le citea pătrundeau în fiinţa lui adânc, dureros. Era un sentiment plenar şi cutremurător pe care ţi-l dă numai aflarea acelor mistere adânci ale lumii.

De la geneza primelor ordine francmasonice, care se născuseră din ordinele meşteşugarilor Evului Mediu, până la secreta şi profunda lor implicare în viaţa societăţii omeneşti a secolelor din urmă, totul îl fascinase şi îl şocase. Afla astfel că marii revoluţionari români, cei care iniţiaseră şi conduseseră revoluţiile române de la 1848, în frunte cu Bălcescu, pentru care el, Ştefan Paul avea un adevărat cult, fuseseră masoni. Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Domnitorul Ioan Alexandru Cuza, cel intrat în legendă, toţi fuseseră masoni, că Unirea de la 1959 fusese făcută de Masonerie, apoi că detronarea lui Cuza fusese făcută tot de Masonerie, ca să fie adus pe tronul ţării în principe străin, Carol Întâiu, cum stătea scris în această carte.

Revoluţia franceză fusese declanşată într-un mod machiavelic, dacă nu diabolic. Masonii aveau oamenii lor în rândul Gărzilor franceze, şi din rândul acestor Gărzi (cum ar veni Poliţia de azi, oamenii de ordine, însărcinaţi cu paza ordinii publice) se trăsese intenţionat în mulţime.

Mulţimea văzând că se trage în ea fără milă, incitată fiind de oameni, de masoni care se aflau în rândurile ei, ca o fiară atacată, înrăită, atacase la rândul ei Gărzile cu o furie fără seamăn. Se crease deci intenţionat şi cu bună ştiinţă o situaţie explozivă: din rândul Gărzilor se trăsese în mulţime, dar şi din rândul mulţimii se trăsese în Gărzi.

Oamenii văzând că se trage în ei deveniseră la rândul lor fiare şi săriseră asupra Gărzilor, apoi după ce le culcaseră la pământ, trecuseră peste ele şi asediaseră Bastilia. Asediul Bastiliei fiind gândit cu bună ştiinţă dinainte, o dată ce masoni strecuraţi în rândul oamenilor de pază le deschiseseră porţile. Deci, ca mulţimea să atace Bastilia, să ia cu asalt Puterea politică, stâlpii acestei Puteri, edificiu statal, ea trebuia adusă într-o stare de revoltă maximă, de incandescenţă, când omul uită de el, de ordine, de frică, de ce s-ar putea să păţească după aceea, şi devenit fiară luptă pe viaţă şi pe moarte.

În Europa toate revoluţiile de mai târziu, de la1848, fuseseră pregătite, iniţiate şi conduse de masoni. Masoneria europeană avea structuri care pătrundeau, începând cu vârful societăţii, în toate popoarele şi societăţile naţionale ale Europei, că formarea Statelor Unite fusese opera Masoneriei, cum Napoleon, care era mason, vrusese să înfăptuiască proiectul Statelor Unite ale Europei, proiect gândit în perspectivă de Masonerie. Cum la urmă Masoneria a fost cea care l-a debarcat. Cum preşedinţii Statelor Unite ale Americii, începând cu primul lor Preşedinte, Waschington, şi apoi cu cei care au urmat, au fost toţi masoni. Cum masonii au întemeiat Statele Unite şi tot ei o conduc.

Cum nu poate să ajungă Preşedinte al SUA decât cineva care este mason.

Cum o dată cu Marx şi cu Engels, care au fost masoni, şi ei au gândit Doctrina comunistă, apoi au înfiinţat prima Internaţională comunistă, s-a produs o bifurcaţie în Lojile francmasonice europene, bineînţeles înţelegându-se între ei. Cum Ramura roşie a francmasoneriei, prin Lenin şi Troţki, şi ceilalţi, care erau masoni, au adus comunismul în Rusia. O dată instalat în Rusia comunismul, s-a urmărit ca el să fie „întins” în toată lumea. Cum de fapt atât la Waschington cât şi la Moscova domneşte aceeaşi Masonerie, cu cele două ramuri ale sale. Această Masonerie, racolând oameni foarte inteligenţi şi dotaţi, urmăreşte să pună mâna pe întreaga lume.

Ea este, specifica autorul, de extracţie „iudeo-masonică”. (Ce-o fi însemnând şi mai limpede acest lucru? se întrebă Ştefan Paul). Ce urmărea în perspectiva această Masonerie, cu sutele ei de loje, cu miile ei de ramificaţii şi încrengături? Aici lucrurile deveneau puţin mai tulburi, şi autorul nu mai ştia să dea răspunsuri atât de limpezi şi de convingătoare. Unul din scopurile Masoneriei este acela ca prin mijloace paşnice şi subtile, racolându-le pe cele mai mari minţi pe care le dau naţiunile, ca şi prin finanţe şi manevre oculte, să

pună mâna pe conducerea lumii, şi să realizeze Unitatea lumii.

Naţiunile Unite, despre care s-a discutat mult, erau şi ele opera tot a acestei Masonerii, de aceea atunci când se va întâmpla acest lucru, Societatea Naţiunilor Unite va fi principalul lor instrument prin care vor conduce lumea. (Hm! se pomeni mirându-se cu glas tare Ştefan, ăştia sunt nebuni!) Dar pe lângă acest obiectiv care urma să fie realizat într-o perspectivă îndepărtată (după un precept biblic ar fi sfârşitul lumii. Oare

? se întrebase Ştefan Paul), Francmasoneria mai urmărea şi alte scopuri.

După realizarea scopului principal, acapararea întregii Puteri mondiale, care se va face în modul cel mai subtil şi secret, se realiza celălalt „ideal" al mişcării subterane masonice: şi anume distrugerea Regatului creştin al lui Christos. Cum adică? se neliniştise gândul acela din fiinţa lui, care-i punea întrebări, ori îşi bătea joc de el? Uite aşa, foarte bine îşi răspundea tot el. Păi evreii n-au rămas tot la Vechiul Testament?

N-au fost ei cei care, atunci când a coborât Iisus pe pământ, au zis, nu este ăsta Fiul lui Dumnezeu cel vestit, Mesia, Unsul! Ăsta e un impostor, hai să-l răstignim pe cruce, să-l batjocorim, ceea ce au făcut cu prisosinţă. Noi îl aşteptăm pe „Unsul", pe Mesia al nostru în continuare.

Şi de atunci îl tot aşteaptă (lasă-i, să-l aştepte mult şi bine!).

Însă pentru că ei nu cred în Christos cel care a fost răstignit pe cruce, nu cred nici în Regatul Lui. Ori care e Regatul Lui? Civilizaţia creştină întinsă pe toată aria europeană! (oare nu tocmai de aceea cele două războaie mondiale s-au desfăşurat aici? Hm! Uite că parcă se leagă între ele.) Toate popoarele şi ţările creştine trebuie distruse în mod subtil, şi de aia au implantat ei comunismul în Rusia, pentru că Rusia era o vatră şi un pilon al Ortodoxiei (credinţa cea dreaptă în Dumnezeu, adevăratul creştinism).

Or comunismul fiind în esenţa sa ateu, era limpede că el era ca „Credinţă” menit să înlocuiască ortodoxia, creştinismul pravoslavinic al Maici Rusia. Adică vechea Credinţă în Iiisus şi Dumnezeu.

Bine, dar în cazul acesta ei, evreii, se iau la trântă chiar cu Dumnezeu

! Pe Dumnezeu nu l-a mâhnit oare faptul că ei l-au batjocorit pe Unicul lui Fiu? Şi ce-a făcut după aceea? I-a lăsat în continuare să lovească şi în Regatul pe pământ al lui Iisus Christos, să sape la temelia lui pentru al surpa definitiv. Bine, dar de ce? De ce îi lasă Dumnezeu să meargă pe această cale în continuare?

Ştefan Paul îşi luă capul în palme. Simţi cum îl apucă disperarea şi ameţeala. Întrebările şi problemele acestea erau peste puterile minţii lui (şi poate peste puterea minţii umane), îşi recunoştea cu tristeţe lipsa de cunoştinţe în acest domeniu. Îi păru rău, ba chiar văzu lucrul acesta ca pe o infirmitate, că până acum nu avusese răbdare să citească pe îndelete, de la cap la cap, Biblia. Va trebui să discute totuşi problemele acestea cu cineva. Se spălă pe faţă apăsat, ca să se trezească. După o noapte de lectură, timp în care nu închisese o clipă ochii, mintea îi era limpede ca sticla, efervescentă. În hol o văzu pe Zizi Fotiade. Era într-un capot alb.

Când îl văzuse îşi ridicase sprâncenele ca şi cum l-ar fi întrebat, Ştefane, cum ai dormit?

— Ştefane, şopti tânăra femeie îngrijorată, n-ai dormit toată noaptea.

— Aşa e, de unde ştii? o întrebă ea.

— Am fost îngrijorată. Nici eu n-am putut să închid ochii. De aceea am pictat. Nu vrei să vii să vezi?

Era ciudată femeia aceasta. Acum se făcuse mică, temătoare. Se scuză că întârziase de la ziar, astăzi sau mâine îi va aduce un critic de artă, şi poate îi organizează curând o expediţie. Tânăra femeie rămase privind în urma lui cu o expresie de suferinţă şi melancolie pe chip. La

redacţie birourile erau goale. Ziariştii ziceau că „dau o raită prin oraş” şi o ştergeau la o cafea. Se întorceau apoi să-şi scrie articolul, după ce schimbau ştiri, sau păreri între ei. Ce-ar fi să merg şi eu să iau cafeaua la Capşa? îşi zise. Ce să fie? Nu era nimic, era foarte bine.

La Capşa aceeaşi atmosferă pe care o găsise aici de câte ori intrase.

La masa de lângă uşă Puiu Iancovescu (îl cunoştea bine de la cele câteva piese de teatru la care fusese) spusese un banc, pentru că cei trei colegi ai lui de la masă erau pe jos, râdeau ţinându-se cu mâinile de burtă. Îi recunoscu pe Grigore Vasiliu Birlic, cu nasul lui mare şu cu ochii lui vii, de o blândeţe uimitoare, pe Costache Antoniu. Pe celălalt nu ştiu de unde să-l ia.

La o masă în fund îl văzu pe poetul Ion Barbu, cu linia feţei energică şi totodată încifrată, aplecat deasupra unei foi. Nu îndrăznea nimeni să se aşeze la masa lui. Alături la altă masă, numai ei doi, criticii Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu. Pe amândoi îi publicase în suplimentul literar din primăvară, le văzuse „caricaturile”, aşa că îi fu uşor să-i recunoască. În momentul următor auzi din stânga lui un fluierat uşor.

— Fiu, fiu. Hei, Ştefane! Unde te uiţi?

Se-ntoarse. Era tânărul ziarist de la Timpul lui Gafencu. Cum naiba îl chema? A, da! Titus Diaconescu. Era cu Miron Radu Paraschivescu, pe care îl citise în revistele literare din ultimele luni, cu acelaşi tip cu expresie de broscoi miop, sigur pe el şi îngâmfat. Pe ăsta, stai cum îl chema? Silviu Brucan, mai bine i-ar fi zis Broscan. Alături, mai aproape de Miron, era un tânăr slăbuţ, şi mititel, cu privirea inteligentă şi cu o maletă tare pe gât, deşi afară era cald.

— Geo Dumitrescu, le făcu Titus Diaconescu cunoştinţă. Broscan privea înainte prefăcându-se că se gândeşte la ceva, numai ca să nu-l bage în seamă. Geo Dumitrescu se întoarse către el, politicos, zâmbindu-i.

Se vedea a fi u tânăr manierat.

— Staţi jos, domnule Paul, îl invită Geo Dumitrescu. Tocmai ne-am gândit la dumneavoastră.

— Vezi să nu, mormăi Broscan privind înainte.

— Ştefane, aţi mierlit-o, i-o luă înainte Titus Diaconescu, mai dezinvolt şi mai cinic. Ruşii încep să se rostogolească înspre noi. La momentul potrivit trebuie s-o ştergi de la Patriciu, noi te aşteptăm.

— Foarte bine, îi răspunse şi el în doi peri.

— Dacă nu veneai tu, te căutam noi, continuă Diaconescu. Bă, da ai trântit nişte articole în ultimul timp, îl perie el (sau îl lua peste picior?).

Ascultă, Ştefane, schimbă el tonul. Avem un prieten, un poet talentat. Îl cheamă Virgil Ierunca…

— I-auzi, Ierunca, repetă Ştefan Paul.

— Şi-a scos un volum clandestin, fără să-l treacă pe la cenzură, şi acum este arestat. Poate să fie condamnat la moarte.

— De ce? se pomeni Ştefan Paul întrebând.

— De prost! răspunse Broscaru, ţinându-şi pleoapele lăsate.

— Uite ce rugăminte avem. Patriciu al tău e-n mare amor cu Mareşalul.

Când prinzi tu un moment bun, roagă-l să intervină pentru Ierunca ăsta.

Fiu de ţăran de pe plaiurile Vâlcii, tânăr inconştient, a bravat, şi el poate să-l ierte.

Ştefan Paul îl privi atent, concentrându-şi atenţia asupra celuilalt să vadă dacă vorbeşte serios.

— Nu te cred: îi răspunse el. Pe ce te bazezi că un om poate fi condamnat la moarte pentru o plachetă de versuri? Hai să punem în balanţă, viaţa unui om pe un talger şi pe celălalt o carte, să vedem care atârnă mai greu

? Era brusc în vervă.

— Tâmpit, făcu Broscanu, muindu-şi buzele.

Aha, îl făcuse tâmpit. Deci asta era. Ce-ar fi zis Moromete în situaţia asta

? Ce să zică: „Pe mă-sa, de Broscan, orăcie şi el, de ce să nu-l las să orăcăie şi el?”.

— Mersi, se întoarse către Broscan. Apoi, pentru că tocmai îi fusese adusă cafeaua, o dădu peste cap şi se ridică în picioare. Cafeaua cam ardea, dar nu lăsă să se vadă lucrul acesta. Spune-i acelui tânăr să fie liniştit. Din acest moment este ca şi scăpat. Dar nu datorită lu’ Patriciu, ci datorită mie! Ştefan întoarse arătătorul către el, către pieptul lui. Deci datorită mie. Data viitoare, când va fi liber, vreau să ne întâlnim tot aici să dea o cafea. Dar dumnealui să nu fie de faţă, arătă către Broscan. Îmi strică cheful. Am onoarea! Se înclină uşor din cap şi ieşi. Deşi se îndepărtase fără să privească în urmă, în minte le văzu la toţi feţele.

Rămăseseră toţi înmărmuriţi.

Ajuns în stradă respiră adânc de câteva ori. Ştia că trebuie făcut ceva ca să-l salveze pe acel poet necugetat, care poate este de aceeaşi vârstă cu el, şi dacă zice că e născut la ţară, poate că a dat cu secerea ca şi el. Va vorbi cu Nora! Nu era Nora o fiinţă dragă Mareşalului? Ajuns la redacţie, se uită la ceas, apoi chemă şoferul, pentru că era zece jumate, să meargă la Preşedinţia Consiliului de Miniştri să ia materialele. Şi ca şi cum premoniţia lui ar fi funcţionat din plin, la Biroul de presă, de unde lua el plicurile, o găsi chiar pe Nora. Era liniştită şi fericită. Avea pe obraz un praf luminos, argintiu, care-i da chipului o notă de spiritualitate.

Înaintea lui era altcineva (pe care nu-l cunoştea), acesta semnă în Dosar, spuse un sărumâna milităros, după care ieşi.

— Ştefane! exclamă Nora, ce e cu tine?

— Ce să fie, nu e nimic, o privi el curios. Adică ce vrusese să spună?

Nora îl privea ca printr-un geam. Se apucă să-i povestească întâmplarea cu tânărul poet Ierunca (ce pseudonim şi-a ales şi băiatul ăsta?), ce scosese o plachetă de versuri fără s-o prezinte cenzurii. Se spune că acest tânăr este arestat şi că urmează să fie executat.

— Da, ştiu, clipise Nora din gene, ca şi cum i-ar fi spus, vino, dragule, vino, vino!

— Eu îţi vorbesc foarte serios, Nora. Spune tu dacă poţi să iei viaţa unui om pentru o carte? Te pomeneşti că o fi şi un poet de talent!

— Cunosc cazul, clipi Nora din ochi.

— Şi?

— Şi nimic. Acel tânăr a greşit grav. De ce să nu se supună ordinelor ţării

? Nu, că el luptă astfel împotriva cenzurii şi a dictaturii! Refuzând să i se supună.

Ştefan Paul o privea şi nu-i venea să creadă. Îşi aduse aminte când văzuse articolele lui trimise de pe front, apărute în ziar, ce revoltat fusese. În cazul lui însă lucrurile luaseră o altă întorsătură. Mai târziu văzuse că Niki îi tăiase numai unele expresii, şi nu adăugase nimic de la el. Iar după ce venise înapoi şi Patriciu îi dăduse ziarul pe mână, deşi exista legea cenzurii, rar de tot dacă se întâmpla să fie cenzurat ceva, şi atunci numai când se sărea calul. De fapt cenzura Mareşalului era numai pentru front, date militare, în afara acestor lucruri puteai să spui în ziar orice vrei.

— Cum, şi tu găseşti normal ca un tânăr scriitor să fie executat pentru că…?

Nora se apropie de el şi puse degetele pe buze. Îl înţelegea. Îl sărută pe obraz. Un moment păru încurcată.

— Domnul Mareşal cunoaşte cazul. Cum îţi închipui tu că ar lăsa să fie împuşcat acel tânăr necugetat? În ultimul moment îl va graţia.

Nora îl privi în ochi mulţumită.

Un moment se lăsă tăcerea. O muscă începu să bâzâie în birou, apoi se aşează şi ea undeva, pentru că nu se mai auzi.

— Nora, dar e absurd să moară cineva pentru lucrul acesta!

Nora îl privea în ochi cu sprâncenele ridicate, cu ochii mari.

— La şase te aştept acasă. Unde am mai fost…

El privea încă uluit.

— Hai revino-ţi. Acel tânăr, care l-a sfidat pe domnul Mareşal, va fi sigur graţiat. Dar n-ai voie să spui nimănui lucrul acesta. Te aştept deci la şase acasă, da? Nora îi întinse mâna să i-o sărute. Acum îl privea cu dragoste şi blândeţe.

— Nu pot la şase. Abia dacă scap la nouă sau zece. Dacă sunt probleme, nici atunci.

— Bun. Atunci la nouă, la zece, când poţi tu, Ştefan. Îl privea la fel învăluindu-l cu o expresie de b nostalgie şi dragoste.

— Nora, îmi promiţi tu că scriitorul acela nu va fi executat? Ştii sigur lucrul acesta?

— Sigur, Ştefane… Răspund cu viaţa mea, şi cu viaţa ta. Domnul Mareşal deja a hotărât. S-a discutat lucrul acesta.

El îi luă din nou mâna şi i-o sărută. La zece seara, când deja rotativa începuse demult să tragă ediţia, coborî în stradă. Îi ceru şoferului să-l lase pe Polonă.

— Mergeţi la Şef? întrebă şoferul. Să vă duc acasă la el.

— Nu. Îţi spun eu pe unde să opreşti.

Nora îl aştepta cu masa în sufragerie. Era într-un capot alb, un fel de veşmânt care-i da o aură princiară. Masa, tacâmurile, totul era foarte curat, cu gust, fiecare lucru pus la locul lui. Îi simţea privirile urmărindul pe sub gene. Mâncară tăcuţi. Nora turnă un vin franţuzesc în pahare. Îşi dădu seama citind eticheta de pe sticlă. Apoi, după ce îşi spuseră să ne fie de bine, Nora o luă înainte. Intrară într-un alt dormitor. Patul acoperit cu cearceafuri ca spuma laptelui, parcă-i aştepta bucuros.

Nora stinse lumina din tavan, lăsând numai veioza. Îl sărută pe obraz şi le lipi de el. Se strecură apoi sub veşmântul curat şi gingaş, aşteptându-l. Veni lângă ea. O sărută pe frunte, pe buze apoi începu să o dezbrace. În faţa trupului alb şi frumos al tinerei femei avu un gest de uimire şi de admiraţie. Nora îl trase în jos, cuprinzându-l cu braţele.

Când o pătrunse îi simţi trupul gingaş, moale, ca şi cum ar fi fost o piersică parfumată.

III De la jumătatea lunii octombrie 1943, dată la care frontul de est se oprise din înaintarea sa pe aliniamentul general Tula – Voronej – Donul inferior – Stalingrad-Volga inferioară – Astrahan la Marea Caspică, luptele continuau din ce în ce mai înverşunate. Lucrurile păreau îngheţate numai în sectorul Stalingrad, care trebuia cucerit până la căderea zăpezii, înlăturând astfel gâtuirea pe care acest umăr puternic de rezistenţă îl făcea intrândului adânc, în care aripa dreaptă a frontului germano-român înţelesese să se afunde până în poalele Caucazului. Din acest umăr, oricând puteau porni reacţii ofensive ce ar fi redus dintr-o dată, prinzând ca într-un sac, care s-ar strânge la gură, toate trupele germano-române aflate în Caucaz.

Într-adevăr, şi cel mai puţin avansat în cunoaşterea principiilor strategice, dacă ar fi privit harta desfăşurării forţelor ofensivei pe această aripă de sud a frontului, ar fi observat din prima aruncătură de ochi, tronând în toată maiestatea inepţiei sale, acel faimos spectru, care a îngrozit în toate timpurile pe marii comandanţi: aşa zisa „breşă ipotetică”! Ea îşi etala stupiditatea sa virtuală pe sute de kilometri, planând ca implacabilul unei soarte asupra unei optimi din efectivele trupelor germane şi a totalităţii celor două armate române, a III-a şi a IVa, angajate aprioric, nejustificativ strategic, în acest fund de sac.

Dacă am avea mai departe curiozitatea şi am trasa cu un creion colorat o linie care ar urma cursul Donului inferior până la cotitura sa înspre sud, apoi am încăleca platoul care, ca un culoar vast desparte depresiunea Don de depresiunea Volga, şi am continua astfel prin liziera de vest a Stalingradului, ca mai apoi s-o prelungim de-a lungul cursului Volgăi la Astrahan, pe ţărmul Mării Caspice, până la poalele Munţilor Caucaz, răsfrângând-o apoi în unghi drept până la malul Mării Negre, şi continându-o până în Crimeea şi am privi această linie de la oarecare depărtare,

am avea imaginea concretă a unui sac imens, gâtuit la gură de zona triunghiulară Stalingrad – Kotelnikovo – Rostov, care gâtuitură, dacă s-ar stânge la Rostov, ar prinde ca într-o cursă de şoareci toate trupele aflate în acel sac.

Or, ceea ce realizase, pe tot timpul ofensivei germano-române, din primăvara şi din vara lui 1942, O. K. W-ul pe aripa de sud a frontului fusese tocmai această breşă ipotetică de care – istoria războaielor stă martoră – s-au ferit cu o spaimă toţi marii comandanţi de oşti spre a nu cădea în ea, pe de o parte, iar pe de alta, să aducă inamicul în această postură spre a-l distruge. Cannae a fost prima formă clasică a unei breşe ipotetice redusă la scara proporţională a vremurilor, pe care Hanibal, retrăgând centrul frontului, atrăgând pe romani şi apoi învăluindu-i, o aplică obţinând victoria totală asupra romanilor. Napoleon, peste două mii de ani, foloseşte o breşă ipotetică la Austerlitz, unde, cedând cu aripa dreaptă, îi atrage pe austrieci în dispozitivul său, ca apoi să atace cu centrul şi cu stânga pe Kutuzov şi să-i distrugă armata. Bătălia de la Lacurile Mazuriene reeditează şi ea un Cannae modern ca mai apoi bătălia de la Marna să ilustreze acest principiu magistral.

Toate aceste învăţăminte şi exemple fuseseră premeditat călcate în picioare de către Hitler şi colaboratorii săi intimi, feldmareşalul Keitel şi generalul Jodl, care, fascinaţi încă de teoriile noi ale armatelor moderne, mecanizate, ale căror virtuţi îşi dovediseră eficacitatea pe câmpurile de luptă europene, se complăceau încă în iluzia că aceste virtuţi îi eliberau de sub imperiul aceloraşi imuabile principii ale strategiei militare instaurate de milenii şi verificate până la refuz, şi puteau să le calce la nesfârşit cu o sfidare ce viza iresponsabilitatea.

Înaltul comandament sovietic, în executarea ultimei faze a bătăliei decisive, după ce în primul an îşi asigurase păstrarea umerilor puternici ai apărării pe întregul front, de la Marea Nordului la Marea Caspică, în timpul

rezistenţei depuse în 1942 adăugase la cele două centre importante – Leningrad şi Moscova – zona Tulea – Kaluga – Voronej.

Rezistenţa acestor trei puncte depusă de-a lungul unei întregi veri, eliminase definitiv încercarea tardivă pe care comandamentul german voia s-o aducă drept corectare greşitei concepţii a planului ofensivei din Hitler, refuzând cu obstinaţie cele două proiecte de atac asupra frontului de est, cu ofensiva pe aripa dreaptă şi direcţia de la sud la nord, adică din Ucraina spre Moscova, întorcând astfel toate liniile de apărare, pe care cursurile de apă, orientate de la nord la sud, le opuneau natural unei invazii, fixează direcţia efortului frontal pe linia generală de acţiune pe care se angajase şi Carol al XII-lea şi Napoleon, dar spre deosebire de acesta din urmă, refuză cu îndârjire să dea ca obiectiv general Moscova.

După eşecul primului avânt din 1941, revine asupra ideii iniţiale şi încercând să mute efortul către dreapta şi, constituind un grup puternic de mari unităţi mecanizate, dezlănţuie un atac puternic pe direcţia Voronej, ameninţând Moscova pe la sud şi sud-est.

Sovieticii dau toată importanţa acestei ameninţări şi, printr-o rezistenţă hotărâtă, reuşesc să îndiguiască această înaintare, eliminând definitiv această ipoteză pentru defensiva sovietică.

Către sfârşitul toamnei lui 1942, se părea că armata sovietică îşi concentrase tot efortul apărării sale în scopul păstrării umărului cel mai de sus al frontului defensiv, Stalingrad, pentru a putea să treacă în modul cel mai eficace la contraofensivă.

În felul acesta „breşa ipotetică” vedem că stă la baza conceptului primei faze a contraofensivei sovietice. Retrăgându-şi larg flancul său stâng şi deschizându-l ca pe o poartă ale cărei balamale le constituia Stalingradul şi Donul inferior, oferea, ca un fund de sac, spaţiul până la Caucaz, ofensivei germane, care consimţise deliberat să

plătească acest preţ cu mari eforturi de luptă, prin care-şi cumpăra propria înfrângere.

Dar dacă această situaţie a frontului putea fi considerată ca o consecinţă a luptelor şi nu ca făcând parte dintr-un plan al inamicului, pe timpul verii, când ofensiva era în plină desfăşurare, de la jumătatea lunii octombrie, această situaţie dezavantajoasă nu mai putea fi privită cu uşurinţă.

În zadar mai mulţi ofiţeri din cadrul Biroului 3 al Cabinetului militar al Conducătorului, i-au atras de mai multe ori atenţia Şefului lor, colonelului Radu Davidescu, mult mai înainte de această dată, când îi arătară pe harta întinsă pe tot peretele sinuozitatea cavernoasă a frontului de sud, spunându-i:

— Priviţi, domnule colonel, şi-i desenară cu mâna, urmând linia frontului, acel imens fund de sac. Uitaţi breşa ipotetică în cea mai splendidă ipostază a ei. Tot ce e aici poate fi prins ca într-o cursă de şoareci de o acţiune pornită dinspre Stalingrad.

— Dumneavoastră îi credeţi pe nemţi aşa de proşti? răspundea el de fiecare dată, zâmbind îngăduitor, nu aveţi dumneavoastră grijă, au luat ei măsurile necesare…

Dar acel zâmbet pieri de pe chipul Şefului Cabinetului militar, când pe la jumătatea lui octombrie, începură să sosească de la Armata a III-a românĂ. Din sectorul Kletsakaia, informaţii din ce în ce mai neliniştitoare cu privire la concentrările de trupe sovietice în faţa sectorului acestei armate.

La început, au fost semnalate mari unităţi de infanterie şi artilerie ca mai apoi, o dată cu primele zile ale lui noiembrie, să apară comandamente de corpuri de armată, multă artilerie grea. Apoi apar mari unităţi de tancuri, astfel că în prima decadă a lunii noiembrie, după estimarea Armatei a III-a, în faţa ei se aflu circa 4 Divizii blindate, 2-3 Divizii motorizate, 6 până la 8 Divizii de infanterie şi circa 40 divizioane de artilerie.

Atâta numai dacă ar fi fost, şi ele erau triplul celor 6 Divizii române aflate în front, înşirate ca mărgele pe aţă, pe 40 de kilometri. Fiecare batalion în linie avea sector de la 2 kilometri în sus, corespunzând unui dispozitiv de acoperire, dar nicidecum unei rezistenţe.

Instrucţiunile primite de la O. K. W. În vederea pregătirii frontului pentru iarnă cuprindeau toate învăţămintele verificate din experienţa primei campanii de iarnă, 1941-1942, şi erau privite cu religiozitate şi considerate ca o chintesenţă a ştiinţei militare.

Prin aceste instrucţiuni se înlătura în primul rând ideea retragerii sau a luptei în retragere. Rezistenţa trebuia făcută pe loc, fără gând sau putinţa de retragere, de la marea unitate până la soldat.

Soldatul, se spunea în aceste instrucţiuni, în adăpostul ce şi-l va construi, în „groapa de lup”, se va organiza ca într-o cetate, fiind în măsură să lupte la apărare de jur împrejur. El nu se va îngriji de ce se întâmplă la dreapta şi la stânga sa şi ce se întâmplă înapoi. Va fi preocupat de lupta sa cu inamicul din orice direcţie va fi atacat, din flanc sau din spate. Adăpostul său individual va fi astfel organizat ca atunci când legătura cu vecinii va dispărea, el să continue lupta până la primirea de ajutoare şi, la nevoie, să moară pe loc.

Soldatul, spuneau mai departe instrucţiunile, trebuie să fie astfel pregătit sufleteşte pentru războiul de iarnă, încât să constituie groapa sa individuală singura lui posibilitate de a-şi prelungi existenţa, fiind convins că în oricare parte ar încerca să meargă pentru a se salva, părăsindu-şi adăpostul, îl va aştepta în mod sigur pieirea în mijlocul pustiului de zăpadă. Din campania 1941-1942 s-a văzut că numai acei soldaţi au supravieţuit care nu şi-au părăsit adăpostul. Toţi ceilalţi, care s-au lăsat înşelaţi de iluzia unei retrageri şi şi-au părăsit adăposturile, au pierit victime sigure ale frigului şi zăpezilor. În consecinţă, tot timpul liber, soldatul îl va folosi la întărirea şi amenajarea

adăpostului său, dotându-l cu rezerve de muniţii şi de hrană, pentru o rezistenţă de lungă durată, făcând faţă unei încercuiri.

De precizat că aceste instrucţiuni erau valabile atât pentru soldatul german cât şi pentru aliaţi, inclusiv noi. Faţă de această concepţie, faţă de extinderea frontului şi penuria mijloacelor de apărare ale armatei hitleriste şi, mai cu seamă, de ideea preconceputǎ – păcatul congenital al acestui război – subestimarea inamicului, au rămas fără nici un efect adresele trimise direct de Mareşal la O. K. W. În care semnala pericolul ce-l prezenta concentrarea masivă de trupe sovietice în faţa sectorului Armatei a III-a române.

Ele au rămas fără nici un efect şi cererile de întăriri nu au avut ecou.

Alarma dată asupra inconvenientului ce-l prezenta existenţa unei singure căi ferate, care alimenta întreaga aripă de sud cu 6 perechi de trenuri zilnice şi care abia asigurau aprovizionarea cu hrană a trupei şi animalelor, iarăşi nu a constituit o preocupare pentru marile comandamente germane şi local şi superior. Chiar atunci când, cu o săptămână înaintea începerii ofensivei sovietice, aceştia forţează Donul, realizând un cap de pod în sectorul Diviziei a IX-a române, nici atunci nu dau importanţă informaţiilor şi zadarnice au rămas încercările armatei a III-a române de a reduce acest cap de pod. El a continuat să se menţină şi, sub protecţia ceţei care începuse să se lase, trupele sovietice au adus întăriri, asigurându-şi o bună bază de atac. Când informaţiile asupra unei importante concentrări de forţe inamice în faţa frontului Armatei a III-a au devenit din ce în ce mai neliniştitoare şi numeroasele sesizări făcute Înaltului Comandament german nu avuseseră nici un efect, Mareşalul s-a hotărât să se întâlnească cu Hitler.

Această întâlnire a fost hotărâtoare în ce priveşte schimbarea atitudinii Mareşalului în conducerea războiului.

Vizita a avut loc la 10 octombrie 1942, deci cu numai 10 zile înaintea marii ofensive sovietice de pe Don, declanşată asupra Armatei a III-a române. Mareşalul venea hotărât să ceară conducerii germane repartizarea unui număr important de forţe pentru a corespunde planului de bătălie cu două ofensive declanşate: una spre Stalingrad şi alta spre Caucaz. El găsea insuficiente efectivele angajate.

Argumenta astfel: „Dacă ruşii nu reuşesc să oprească înaintarea ofensivei, acele trupe, prin înaintarea lor, vor slăbi treptat, îngreunânduşi singure înaintarea." El propunea sau înlocuirea trupelor care luptau de trei luni fără încetare în prima linie, sau să profite de calităţile defensive ale unor sectoare, luând disponibilităţile de trupe care ar rezulta şi aruncându-le asupra Stalingradului. El considera densitatea frontului prea slabă şi flancul de sud expus, mai ales în stepa calmucă. Densitatea trupelor române nu permitea efectuarea unei rezistenţe solide, ci, cel mult o supraveghere. „Ar fi o copilărie din partea inamicului să nu profite de această slăbiciune", încheie Mareşalul argumentaţia.

Hitler pretextă că stepa calmucă nu poate constitui o bază de plecare pentru o ofensivă şi îl asigură pe Mareşal că forţe din Caucaz vor fi luate şi aduse la Stalingrad, în vederea ofensivei generale. Generalul Jodl luă cuvântul arătând că în prezent există un dezechilibru de forţe în avantajul Germaniei pe care ea se va strădui să-l păstreze.

Mareşalul replică: „Dacă Germania reuşea să facă faţă forţelor în creştere ale inamicului, atunci maximum din ceea ce spera să reuşească era să facă un meci nul, dar nu să obţină victoria. Cum se gândea să termine războiul? Întrevedea o soluţie politică, pacea separată cu unul dintre adversari sau un compromis pe toată linia? În acest caz, în situaţia ei de aliată, România avea dreptul de ar fi pusă la curent cu „intenţiile Berlinului şi cu demersurile care, poate, erau deja făcute, mai ales când Reichul urma să facă un compromis cu Rusia".

El nu sfătuia în favoarea acestei soluţii şi credea că dacă era vorba de un compromis, soldaţii să fie eliberaţi şi trimişi pe frontul Atlanticului spre a se concentra asupra Japoniei.

Fuhrerul asigură pe Mareşal imediat că el nu întrevede nici pentru moment, nici pentru mai târziu, o soluţie politică. El nu va retrage cuvântul armelor. Ceea ce este important deocamdată este de a face faţă situaţiilor pe măsură ce luptele se desfăşoară şi va păstra intactă credinţa în victoria finală.

Mareşalul cu un gest de nervozitate întrerupse pe Hitler.

„Eu sunt aici numai pentru a studia una dintre aceste situaţii create de război şi mai ales pe aceea a trupelor noastre, foarte îndepărtate de bazele lor şi ameninţate să fie tăiate din spate". Mareşalul aminti de ofensiva lui Timoşenco, care pusese în mari dificultăţi înaintarea germană. Hitler contrariat reveni asupra unei teme pe care o socotise încheiată, aceea că ofensiva lui Timoşenco era ultimul efort al forţelor sovietice. Pentru moment nu trebuia modificat planul campaniei în curs de executat.

Promise solemn Mareşalului că îl va invita la o nouă discuţie imediat ce va veni momentul unei noi decizii. „Poate întâlnirea va avea loc chiar la Stalingrad", termină Hitler.

Mareşalul având rezervele sale adăugă: „Natural, cele douăzeci şi cinci de divizii româneşti nu reprezintă decât

10% din totalul forţelor angajate în est. În funcţie de ele eu văd războiul şi, în mod obligator, am o vedere parţială, dar pentru acuma ele formează Armata română întreagă „.

Hitler pretinse imediat că România, făcând un efort, ar putea pune pe picior încă 10 divizii şi Bulgaria, cu consimţământul Berlinului, păstra armata sa intactă, iar el, între aceşti inamici nu putea să-şi risipească rezervele militare.

— Raichul v-a garantat frontierele voastre. Nu aveţi a vă teme de nimica, îi răspunse Hitler.

— Voi repetaţi mereu că poporul german trebuie să fie stăpân pe destinele sale. Fără să mă îndoiesc de garanţia voastră, eu prefer ca România, de asemenea, să fie stăpână pe destinul său, răspunse Mareşalul. Şi apoi frontierele pe care ni le-aţi garantat nu corespund limitei spaţiale pe care poporul român are dreptul să o revendice.

Hitler nu mai insistă. Convorbirea fu reluată în după-amiaza aceleiaşi zile. Hitler concedie pe colaboratorii săi pentru a se întreţine în continuare cu Mareşalul. El făcu politică înaltă. Politica simplă expusă de către Mareşal cum că, din moment ce întrevezi că nu poţi câştiga războiul, trebuie să faci pace, nu părea că se potriveşte cu mentalitatea lui Hitler. El observă că în lume sunt cinci centre de concentrare a energiei: unul în Statele Unite, altul, problematic, în Marea Britanie, al treilea în centru Europei, având ca sâmbure principal Germania, apoi puterea adevărată a Uniunii Sovietice şi, în fine, al Japoniei.

Din fiecare dintre aceste centre ies linii de forţă care se propagă asupra spaţiului înconjurător. Conflictele se produc la întretăierea acestor linii de forţă. Logic, conflictele se produc acolo unde liniile de forţă sunt mai apropiate unele de latele: Europa! Lupta ce se duce acum este dusă de Marea Britanie şi Uniunea Sovietică, pentru a elimina cea mai mare Putere a continentului: Germania.

„Dacă această tentativă ar reuşi continentul nostru ar pierde pentru totdeauna forţa care ar face-o capabilă să afirme rolul său de prim-plan din lume. Toate popoarele ar trebui să se alăture luptei pe care noi o urmărim pentru salvarea Europei… Numai naivii cred că aici este vorba de lupta dintre Germania şi Marea Britanie care, în fond, este bătută, pentru hegemonie pe continent… Vorbeşti azi dimineaţă de un „meci nul”. Este vorba astăzi de unul „eliminator”. Noi suntem acuma în „semifinală”. Sau noi reuşim să eliminăm Statele Unite şi sovietele, sau ele ne vor elimina, pentru a-şi disputa împreună „finala” competiţiei

mondiale. Războiul a început cu scoruri limitate, „azi ele sunt nelimitate”.

— Spuneaţi azi dimineaţă că scopul războiul vostru este nelimitat.

Scuzaţi-mă, dar este un limbaj pe care nu-l înţeleg. În ce diferă el de acela al Germaniei? continuă Hitler.

— Poporul român, se grăbi să lămurească Mareşalul, a aprobat războiul împotriva Uniunii Sovietice. Chiar opoziţia s-a bucurat la reluarea Basarabiei şi nordului Bucovinei. Dar campania dusă dincolo de aceste limite pentru ei îşi pierde sensul.

— Pentru ce toleraţi activitatea lui Maniu? întrerupse Hitler. El caută permanent să slăbească rezistenţa frontului interior.

— Până ce România îşi va recuceri toate teritoriile ce i-au fost smulse, eu nu am autoritatea morală de a proceda altfel. Marea Britanie şi Statele Unite n-au făcut nici cel mai mic gest ostil României. „Poporul român nu se consideră, deci, în război decât cu Uniunea Sovietică”. Sunt conştient de rolul preponderent al Germaniei pe continent, dar, în acelaşi timp, mă declar incapabil să mobilizez ţara numai pentru a apăra „noua ordine” pe care Axa vrea s-o instaureze în Europa. Pentru soldatul român, luptând cu Raichul, am putea spera să eliminăm pericolul rusesc. Credeţi-mă, dacă eraţi în compania lui Stalin, numai nebunii sau oportuniştii din România s-ar alătura Axei.

— Totuşi, d-voastră înşivă sunteţi acela, replică Hitler, care aţi aderat la Pactul tripartit, într-o epocă când conflictul cu Uniunea Sovietică nu era încă hotărât!

— Cine vă spune că în acel moment eu nu eram un oportunist?

— Noi îi vom bate pe ruşi până o să-i ia…, încheie discuţia Hitler.

În trenul care îl readucea în patrie, Mareşalul declară intimilor săi: „Germania a pierdut războiul. Trebuie acum

să ne concentrăm forţele noastre ca noi să nu îl pierdem pe al nostru”.

Tot ce va urma de acum încolo va fi pus sub semnul acestei lapidare declaraţii: „Germania a pierdut războiul”! Şi această declaraţie a fost făcută cu o săptămână înaintea începutului prăbuşirii frontului german din răsărit, când forţele germane se aflau la periferia Leningradului, la Orel şi Tula, în apropierea Moscovei şi în suburbiile Stalingradului, până la poalele Caucazului! Iar concluzia ce a urmat: „Trebuie acum ca noi să nu-l pierdem pe al nostru „, dezlegă pe Mareşal de orice obligaţie faţă de marele său aliat, determinându-l să înceapă, pe cont propriu, ceea ce încercase, fără succes, să determine şi pe aliatul său să o facă şi anume: „căutarea unei soluţii politice, atunci când nu se mai întrevedea o ieşire victorioasă din conflict.”

Mareşalul urma să se angajeze pe un drum spinos, alături de onoarea militară, dar pe drumul direct care, prin diplomaţie – drum bătătorit de veacuri de ţările româneşti – ducea la salvgardarea intereselor naţionale.

Prăbuşirea frontului pe Don, care se va produce în scurt timp, şi dezastrul de la Stalingrad împinseră definitiv şi ireversibil pe Mareşal pe acest drum, care, pentru el şi pentru ţară, va fi „Golgota”, iar pentru ţară, victoria cu reîntregirea în vest.”

IV Toamna anului 1942 avea în ea ceva greu, slinos. Cerul era mai tot timpul acoperit de nori groşi, cenuşii, plumburii, care nu se mişcau în nici o parte. Ai fi zis că atâta aşteaptă, să se prăvale cu burţile lor de piatră asupra clădirilor Bucureştiului, să le dărâme, să le facă una cu pământul. La mii de kilometrii de ţară, soldaţii români luptau alături de nemţi să arunce dincolo de Moscova şi de Stalingrad armata Uniunii Sovietice. Lucrul acesta trebuie să se întâmple până la căderea ploilor reci ale toamnei, acele perdele de apă care curgeau la nesfârşit din cer, înnămolind întinderile ruseşti cu noroaie groase, lăptoase, negre ca păcura sau galbene, în care roţile maşinilor se

afundau cu osii cu tot, iar şenilele tancurilor învârtindu-se săpau o groapă în care tancul cobora, se afunda până la turelă.

Momentul acesta din faţa iernii era decisiv pentru destinul Germaniei, şi desigur, pentru că fără voia noastră ne legasem şi noi soarta de a acestei ţări, şi pentru destinul nostru. Peste Europa plutea o încordare şi o tăcere de mormânt. Ca un paradox, deşi în spaţiul acesta imens, de la Atlantic până la Urali, se mişcau zăngănind trenuri militare, maşinile armatelor alergau şi ele ca nişte furnici, cu sutele de mii, cu milioanele, salvele de tun şi ale celorlalte arme răsunau şi ele înnebunite, ai fi zis că te afli pe fundul unui ocean îngheţat: deasupra Europei până la Urali plutea totuşi o tăcere de mormânt.

Ştefan Paul simţea tăcerea aceasta ca o igrasie care-i pătrunse adânc în oase, în cuget, care-l făcea să se trezească din când în când cutremurat ca de fiorii morţii dintr-un vis din care, ce ciudat, nu se trezise niciodată.

Pentru că dacă nemţii vor fi învinşi acum în faţa Stalingradului, a Leningradului şi a Moscovei, epuizată, armata germană va ceda şi se va întâmpla ceva ce el văzuse într-o revelaţie şi într-o viziune a lui, şi anume că Asia şi Europa sunt ca nişte talgere ale unui imens cântar, şi când talgerul Asiei se ridică în sus, încep puhoaiele asiatice să curgă înspre Europa.

Aşa se va întâmpla şi acum: dacă la Stalingrad ruşii îi vor învinge pe nemţi şi îi vor da peste cap, nimeni nu-i va mai putea opri până la Berlin. Şi mai departe până la Oceanul Atlantic. S-o creadă ei, englezii, că ruşii vor împărţii Germania şi Europa cu ei! Noroc, deşi intuiţia lui, starea aceea grea de plumb pe care o avea în suflet, asta îi spunea, că ruşii îi vor bate pe nemţi, noroc, încerca Ştefan Paul să se încurajeze, că nemţii au arma aia secretă cu care ar putea să-i adoarmă pe ruşi, dacă ar pleca aşa, utilizând aviaţia, cu un covor de bombe, de la Stalingrad şi Moscova până la Oceanul Pacific. Ba în sinea lui se mira de ce

tâmpitul de Hitler nu folosea arma aia secretă (să credem noi că arma asta secretă este cu aer lichid, cine ştie ce proiectile or fi alea?).

În momentul următor gândul din el îşi ridica glasul, de ce mă, dobitocule, s-o folosească, nu vezi că eşti tâmpit, bă, al lu' Parizianu?

Păi spune şi tu dacă e normal ca un nebun, e vorba de Hitler, pentru că ştii că un om care se ridică să pună mâna pe întreaga lume, şi omoară milioane de oameni nu este sănătos la cap, ei bine, spune şi tu dacă tu şi ai tăi ar locui în spaţiul ăsta, de la Stalingard încolo, până la Pacific, spune tu dacă ar fi bine ca un tâmpit ca Fuhrerul să treacă peste ei cu covorul lui de bombe şi să-i adoarmă. Să treacă toţi, milioane şi zeci de milioane de oameni, până la Oceanul Pacific înlemniţi în poziţia în care i-a prins moartea, fără măcar un semn, fără să se atingă nimeni nici măcar de un fir de păr din capul lor. În asemenea momente se pomenea cutremurându-se.

Era obosit, îi intrase oboseala în oase, nu mai ştia nici măcar pe ce lume se află, parcă era anesteziat. Cum aşa, de ce să-i omoare, ce i-au făcut lui, lui Hitler, sau poporului german, acei oameni care de veacuri locuiau în taigaua rusească, culegând bureţi, vânând, văzându-şi de treburile lor, şi crescându-şi copii din generaţie în generaţie? Şi totuşi încordarea aceasta îl măcina încetul cu încetul, îl făcea să se scufunde în starea aceea de abulie în care se adâncea când era copil.

În asemenea momente încerca să şi le reamintească, mai mult ca să nu le uite, pe toate acestea, dar şi pentru că acest act, acest proces de gândire şi memorie, îl ajuta să ia cunoştinţă de existenţa lui chinuită, tensionată, vinovată, lucru care îi făcea bine. Îşi reamintea cu emoţie modul în care îşi trecuse examenele, terminând astfel liceul.

Cu trei zile înainte de a începe examenele, asta era în iulie, profesorul Cotigă îl sunase la redacţie. „Ştefane, vezi că poimâine încep examenele.

Primul examen îl dai cu domnul profesor, scârţ, nu-l ţinuse minte, pentru că în momentul acela se gândea la articolul pe care-l scria, examenul se dă la sala numărul 5 (asta ţinuse minte), laboratorul de fizicochimice. Sper că ai parcurs manualul, eu te rog să te mai uiţi o dată peste el, ca să-ţi fixezi lucrurile esenţiale. Deci, te rog să nu uiţi! O să fiu şi eu în comisie, şi ai să vezi că o să fie bine. Te aştept, deci". Bine, domn profesor. Vă mulţumesc. Sper să nu vă fac de râs. Şi închisese.

Este ciudat, că deşi acum ştia despre el, şi simţea el acest lucru, că este de acum gazatar în adevăratul înţeles al cuvântului, la gândul că va trebui să meargă la Liceu şi să dea examene îl apucă o stare de emotivitate ridicată, că trebui să-şi ducă mâna la inimă. Se apucă însă de articol şi uită. În acel moment „trăia cu Nora. „Se pomenise rostind expresia aceasta de mai multe ori. Ce însemna asta? Seara, uneori lucrul acesta se întâmpla şi la unsprezece noaptea, în loc să se întoarcă la gazda lui (se întâmpla şi cu fata asta ceva), maşina îl ducea acasă la Nora. O vedea din stradă, îi vedea umbra prin perdelele mari, lăptoase. Nora îl aştepta cu masa pusă, uneori friptura era răcită de mult, iar dacă el întârzia, tânăra femeie lua o carte şi citea. Când intra, Nora îl aştepta calmă, surâzătoare. Îl îmbrăţişa şi se sărutau. Îl ajuta să se dezbrace, apoi îl lăsa singur ca să încălzească mâncarea.

Se întorcea cu mâncarea fragedă şi se aşezau la masă. Schimbau o vorbă, mai discutau despre ceva, despre un eveniment, sau ce li se păruse lor mai important că se întâmplase în ziua aceea, uneori râdeau. După masă se retrăgeau în dormitor. În prima lună se iubiseră în fiecare noapte.

Nora îl cuprindea cu braţele ei frumoase şi catifelate. El se cutremura de albăstrimea ochilor ei. Îi dezvelea trupul gingaş, se topeau unul în braţele celuilalt. Îl emoţiona mai ales chipul transfigurat, suferitor şi plin de o fericire calmă şi nesfârşită, din acele momente lungi când trupul lui îi

străbătea, pierdut şi senin, trupul ei gingaş, de o moliciune care-l uimea de fiecare dată cu prospeţimea şi dulceaţa ei. Adormeau.

Se cuibărea mică şi sfântă la pieptul lui, şi niciunul dintre ei nu ştiau când treceau în lumea dulce şi tenebroasă a somnului. Dimineaţa Nora se trezea prima pentru că la opt trebuia să fie la Cabinetul Mareşalului. Cu asta nu era de glumit, iar Nora îl moştenea într-adevăr pe tatăl ei care fusese general. Pentru nimic în lume nu s-ar fi întâmplat să întârzie. Îl săruta pe frunte, îi spunea să mai lenevească şi pleca. Pe la opt şi jumătate, deşi lui îi plăcea să deguste clipele acestea de somn, când tragi de ele să le lungeşti, se scula şi el. Se bărbierea, apoi se îmbrăca încet.

Cravata, cămaşa, costumul, totul, până la cel mai mic amănunt, îi erau pregătite de Nora. El le găsea pe speteaza scaunului aşezate frumos.

După care lua micul dejun, şi cafeaua, pe care le găsea în bucătăria, curată şi ea şi aranjată ca o farmacie…

După ce îşi bea cafeaua, închidea casa punând cheia sub preş, şi o lua înspre redacţie. Într-una din dimineţi avusese o senzaţie ciudată: parcă se găsea în lumea aceasta şi parcă se găsea în altă lume. Se uită în jur. Ce căuta el în casa aceasta? Cine îl adusese aici? Ce făcuse el ca să ajungă aici? Să merite ca să ajungă aici? Asta era altceva. Nimic nu făcuse.

În timpul acesta tineri mor în tranşeele din faţa Stalingradului. Apoi brusc simţi cu toată plenitudinea acel sentiment (pe care îl mai avusese şi la care meditase), că el se află în lumea aceasta ţi în ţara aceasta prin trecere. Sentimentul venea de acolo că tatăl lui se născuse la Paris, de unde fusese adus în scutece. Ca o prelungire a tatălui său el avusese concret această senzaţie, că vine de acolo, şi prin satul în care îl înjurau toţi, deşi el nu le făcuse nimic, el este numai în trecere. Venind la Bucureşti el trecuse din lumea satului în lumea oraşului, a acestei Capitale care se

întindea ca o plăcintă în Câmpia Dunării, în Bărăganul, altădată acoperit de păduri imense.

Şi iată că acum simţea, trăia limpede acest sentiment, că şi viaţa acestui oraş, a acestei „lumi” în care se află acum, este tot în trecere.

Bine, şi lumea următoare în care va ajunge, care va fi? Ridică din umeri.

Nu avea nici o intuiţie. Nu putea să spună nimic. Oricum, era uimitor ce repede se adaptase el condiţiei de soţ. Ca şi cum Nora ar fi fost soţie lui (o soţie ireproşabilă, numai că stăteau puţin împreună), se căsătoriseră, fără să-şi dea seama se treziseră amândoi împreună şi acum vedea că se înţeleg admirabil. Brusc, tresări. Ce se întâmplase cu el? Devenise uimitor de repede „burghez”, unde erau instinctele lui?

Unde era lumea aceea pe care o purta în sufletul lui? Nu ştia. Ceea ce-i era limpede era faptul că aceasta „stare de mulţumire şi confort” în care se pomenise şi în care trăia (ca şi cum ar fi fost născut în lume asta.

Avea dreptate Spurcaciu să spună că fiii de ţărani asediază lumea citadină, Cetatea. Şi se instalează în ea mai adaptaţi ca în lumea din care vin. Avea dreptate pe mă-sa. N-avea dreptate, era un dobitoc!) era o stare „nefirească” pentru el, o stare „oarecum imorală”, o stare care-i săpa pe dedesupt baza lui culturală, formaţia lui de ţăran intelectual.

Noroc că venise telefonul profesorului Traian Cotigă cu examenele.

Îi spuse Norei că trebuie să dea nişte examene, şi pentru un timp avea să se mute la gazda lui. În momentul când îşi exprimă acest gând, simţi o eliberare uşoară. Nora făcuse nişte ochi mari şi trişti: adică ce vorbeşte el acolo?

— Nu poţi să stai aici şi să înveţi? Nu te deranjează nimeni.

— Nu, nu putea. Pentru că simţea nevoia imperioasă să se regăsească pe el. Se întâmplase ceva cu el, abia acum

realiza că acest ceva este foarte grav, şi acum avea nevoie să rămână cu el însuşi.

— Bine, îi spuse Nora, care rămăsese pe gânduri. Este uimitor, Ştefane, murmurase ea. De o lună suntem împreună, şi parcă aş fi fost cu tine de la începutul lumii. Am uitat complet de mine, de faptul că „legal” (pronunţase cuvântul acesta într-un mod ciudat) sunt căsătorită cu altul.

— Ei, doar nu plec la Polul Nord, încercă el s-o încurajeze.

Nora îl privi în faţă, cu ochii ei măriţi, ca nişte gheţare sau lacuri de minte, şi el simţi că privirea aceea îl topeşte, îl desfiinţează, ca o putere neobişnuită, înfricoşătoare.

La redacţie a vorbit cu Niki, să-l mai suplinească el, îşi dă nişte examene.

— S-a făcut, bătrâne. Luki mă întrebă dacă ţi-au mai scăzut fumurile şi dacă ţi s-a mai tocit nasul?

Ştefan Paul îl privi pe Niki uimit. El nu vede cât de ocupat şi de hărţui este?

— Nu înţeleg, Niki. Vezi şi tu doar cât de ocupat sunt şi că abia mă ţin să nu cad pe picioare. (Niki nu ştia de relaţia lui cu Nora).

— Spune-i ei, ce-mi spui mie.

Când s-a întors la gazda lui, de cum a intrat pe uşă a simţit că în camerele acelea este un suflet care arde. Care trăieşte intens. Nici n-a intra bine în camera lui, că Zizi l-a şi simţit. A văzut-o în prag. Slăbise, era aproape de nerecunoscut, nasul ei subţire şi avântat de grecoaică era acum şi mai subţire. Tâmplele i se alungiseră, iar chipul îi era cu adevărat iluminat de o lumină sacră care venea din interior. Ochii i se duseseră în fundul capului.

Au rămas o clipă amândoi înlemniţi.

— Zizi! ce s-a întâmplat?

Zizi Fotiade a devenit parcă şi mai albă. A părut să se clatine. A înaintat totuşi spre el. Când a ajuns în dreptul lui, i s-a lăsat la piept.

— Ştefane!

A rămas un moment mai lung cu capul plecat la pieptul lui, apoi şi-a înălţat privirea, obosită, arsă, de femeie nedormită.

— Te-au trimis pe front, Ştefane, nu-i aşa? Bine că te-ai întors. Doamne, ce am mai tremurat pentru tine. Şi ca să nu-mi fie frică, am pictat.

Ştefan Paul rămase un moment cu mâinile în aer. Se simţi stingherit, nefiresc în această poziţie, astfel că după un timp îşi lăsă palmele pe umerii ei. Stătură aşa un timp îndelungat îmbrăţişaţi. Într-un târziu Ştefan se desprinse uşor din îmbrăţişarea tinerei femei. Se gândi fascinat la ceea ce pictase ea. Nebuna aceasta te pomeneşti că în timpul acesta a pictat o expoziţie întreagă. Apoi gândul din el: de ce îi zice nebună! Nu vezi că eşti dobitoc? Fata asta te iubeşte, şi în timpul ăsta, cât timp tu ai stat la alta, ea a pictat cu gândul la tine. Tu ce-ai făcut în săptămânile acestea? Mai nimic, ai scris nişte articole acolo şi te-ai mulţumit să trăieşti ca un belfer în casa femeii ăleia.

— Zizi, vreau să văd ce-ai pictat. Nu ştiu ce am, parcă tablourile tale îmi ard retina, îmi ard meningele. Şi în acel moment sufletul lui era ars de curiozitatea, de setea, de dorinţa de a vedea tablourile în care culorile puse de mâna ei pe pânză răspândeau un cântec nesfârşit de bucurie şi de disperare.

— O, Doamne! se trezi parcă dintr-un vis Zizi Fotiade. Cum nu. Hai, Ştefane.

O urmă. Când pătrunseră în sufragerie se opri în loc. Întreaga suprafaţă a pereţilor sufrageriei era acoperită de tablouri. Parcă ar fi fost un peisaj-simfonie, un covor misterios de semne care veneau înspre tine, creându-ţi o emoţie estetică puternică, intensă. O parte din tablouri, pentru că nu încăpuseră pe pereţi, erau rezemate de podea şi de perete.

Ştefan Paul se opri în loc cu mâna la inimă. Parcă s-ar fi aflat în mijlocul unui „codru-înflorit”, a unei lumi fererice şi nebune, a unei câmpii antice.

— Dumnezeule! se pomeni tânărul Ziarist de la Ziua exclamând. Când leai pictat pe astea toate, Zizi?

— Am mai pictat, am pictat mult în timpul ăsta. Nu ţi-am spus, pictam şi mă rugam pentru tine să te întorci sănătos.

O luă înainte să-i arate şi celelalte tablouri. Tot holul era acoperit de asemenea de tablouri. În cele două camere în care mai intrase, şi unde văzuse tablourile, nu mai intrară.

— Vino, hai vino! insistă ea, chemându-l cu mâna, sunt altele.

Într-adevăr erau alte tablouri, dar tot aceeaşi impresie i-o creau, că se află în faţa unei jelanii fericite, în mijlocul unui codru vast de culori, şi că aceste culori au început demult să cânte, să ardă, fără să le mai poată opri cineva.

— Hai şi în camera aceasta, Ştefan.

O urmă totalmente zăpăcit, uimit, ca şi cum s-ar fi aflat în transă.

Intrară într-o altă cameră, în care el nu mai fusese niciodată, şi care era aproape cât sufrageria de mare. Era şi aceasta acoperită de tablouri. Câte să fie, peste o sută, trei sute? îi trecu lui Ştefan Paul ideea aceasta prin cap. Aşadar, într-un timp uimitor de scurt femeia aceasta pictase două sau trei sute de tablouri. Când se întoarse spre ea, privirile lui fură captate de ochii ei blânzi, cerând îndurare.

— M-aş bucura să-ţi placă foarte mult, Ştefane, o auzi murmurând.

Pentru tine le-am pictat.

Ştefan Paul rămase un timp încurcat. Dintr-o dată se simţi obosit, ca şi cum i s-ar fi pus o pâclă pe ochi. Bine, şi el acum ce trebuie să facă?

Se ridică gândul acela în el. Şi tot el îşi răspunse. Cum ce trebuie să facă

? Nu îşi dădea seama că se afla în faţa unui fenomen artistic? Trebuie so ajute, asta trebuie s-o facă. Se aplecă şi îi sărută mâna.

— Bravo, Zizi, atât cât îmi spune mie sufletul, cred că ai făcut un lucru extraordinar şi că eşti o mare pictoriţă. Acum

să vedem ce facem mai departe. Îi mai sărută încă o dată mâna. Privirea tinerei femei se estompase, ca şi cum s-ar fi topit, ca şi cum ar fi fost un apus care moare.

O mai felicită încă o dată, apoi se scuză că trebuie să scrie un articol (minţea, de ce minţi, bă, deşteptule? sări gândul din el asupra lui), şi că în săptămânile următoare o să facă ceva pentru ea. Vag ştia ce trebuie să facă. Zizi Fotiade rămase în loc ca şi cum ar fi fost o umbră. Faptul că trebuia să dea examenele acestea îl scoase parcă dintr-o apatie. Deveni dintr-o dată vioi, descurcăreţ, cu poftă de muncă. La slujbă mergea la zece fără un sfert ca să meargă la Preşedinţia consiliului de miniştri după materialele de presă, unde o întâlnea sau nu pe Nora (în locul ei dând de ofiţerul cu coşuri pe faţă), apoi venea la redacţie, dădea o privire de ansamblu peste articole, peste ştirile primite, sau pe materialele care sosiseră, îşi făcea o viziune asupra numărului de mâine al Zilei, discuta cu Niki plasarea celorlalte materiale care nu erau rubrici, şi cu asta se „închidea” în biroul lui ca să se uite peste manuale.

Cele două examene, la Fizică şi Chimie, pe care le dăduse cu acelaşi profesor, le luase mulţumitor. Tot ce învăţase la Liceu la Pălămida, la aceste obiecte, îi apăruse în memorie cu atâta acuitate încât ai fi zis că lecţiile acestea le citise şi le învăţase ieri. Acum bineînţeles erau şi lecţii noi, având însă o „bază” foarte bună la aceste materii îi fusese uşor să înveţe materia nouă. Al treilea examen fu la Limba şi Literatura română, pe care îl dădu cu domnul profesor Ieremia Tocilescu (trebuie să fie vreo rudă a marelui arheolog, îşi spuse în gând).

Examenul acesta se petrecu într-un mod aparte faţă de celelalte.

Trebuie spus că domnul profesor Traian Cotigă fusese prezent, ca Director al Liceului, în toate comisiile. Din modul în care se purtau ceilalţi profesori şi din felul cum se purtau aceştia cu el, îşi dădu seama că este un om sever şi respectat. La examenul de Limbă şi Literatură română

profesorul Ieremia Tocilescu îşi aduse aminte de un articol al său semnat cu câteva săptămâni în urmă, şi care într-adevăr stârnise oarecare vâlvă în lumea presei. Este adevărat că acel articol fusese inspirat de păţania tânărului poet Virgil Ierunca (dar oare şi el făcuse la fel când i se cenzuraseră articolele trimise de pe front? Altfel spus, nu se revoltase şi el?), însă articolul prin toată problematica sa, prin argumentele pe care le aducea în discuţie, îi viza mai ales pe oamenii politici, care mârâiau ca nişte dulăi din ăia cărora li se luase osul, dar şi pe ceilalţi de teapa aceasta.

Le convenea lor, oamenilor politici să mârâie şi să latre la Mareşal, ei care stăteau la căldurică, nu făceau nimic şi nu aveau răspundere, pentru că nu aveau nici o răspundere, acesta era adevărul, pe când Mareşalul luase asupra sa Întregul Destin al neamului său, şi asta întrunul din cele mai grele momente ale istoriei. Ce spunea el în acel moment în esenţă? Că sunt anumite momente decisive în istoria popoarelor (decisive în sensul că în funcţie de felul cum se poartă ele, popoarele, în acele momente pot învinge sau pot pieri), când întreg poporul trebuie să-l urmeze şi să-l asculte (chiar orbeşte) pe Conducătorul pe care şi l-au ales sau care le-a fost dat de pronia cerească.

Să ne imaginăm că suntem în momentul bătăliei de la Rovine, sau în momentul bătăliei decisive a lui Ştefan cel Mare de la Polul Înalt, sau în momentul bătăliei lui Mihai Viteazul de la Călugăreni. În acele momente decisive din istoria neamului nostru toată suflarea Ţării Române sau a Moldovei îl ascultase pe conducător, îl urmase. Să ne transpunem în momentul şi în atmosfera bătăliei de la Călugăreni, şi să ne imaginăm că ar fi existat oameni care ar fi cârtit, care ar fi îndemnat să nu acceptăm să ne batem cu turcii, fiind o prostie curată lucrul acesta, o dată ce ei, turcii, ne sunt superiori, oameni care ar fi îndemnat la altceva decât la lupta preconizată de dormitor. Că ar fi „existat oameni de stânga şi de dreapta, sau de „centru”, că unii ar fi tras cea şi alţii hăis. Ce s-ar fi realizat în cazul

acesta? Ce să se realizeze? Nimic! Ne-ar fi învins duşmanii noştri şi la Posada, în 1330, când Basarab I l-a învins pe îngâmfatul rege Carol Robert de Anjou, şi la Rovine, sub Mircea. Şi atât, pentru că la Podul Înalt sau la Călugăreni n-ar mai fi avut turcii pe cine să învingă, o dată ce noi, ca popor, eram demult dispăruţi.

Acel articol fusese scris cu un stil alert şi plastic, şi chiar dacă nu-i numise pe numele lor adevărat pe cei care mârâiau la Mareşal, degetul fusese pus pe rană cu atâta limpezime şi tărie încât pe mulţi îi şocase acest gest. Articolul mai era în acelaşi timp şi un avertisment rostit fără nici o fereală, direct, dramatic. Pe mulţi acest articol îi impresionase, îi cutremurase, mai ales că el prevestea în subtext dezastrul care avea să se întâmple nu peste mult timp.

Şi iată că acest profesor, Ieremia Tocilescu, fiind impresionat de articolul lui, îl ţinuse minte şi acum la examen îi vorbea cu un respect deosebit. Departe de el de a-l examina ca pe orice elev. Nu. Profesorul Tocilescu îl invitase pur şi simplu la o discuţie, prietenească, o dată ce avea pentru el un ton cald şi respectuos. Domnul profesor Traian Cotigă, care era în Comisie (la catedră, stătea în centru, între cei doi profesori examinatori) se mişca într-o parte şi alta, se vede, fericit că se poate lăuda cu consăteanul său, care a ajuns gazetar influent. Era pe chipul său o linişte şi o bucurie ciudate, ca şi cum nu s-ar fi putut abţine să le spună celor de faţă că: „uitaţi-vă, domnilor, ce oameni inteligenţi se nasc în comuna din care vin eu, Siliştea Gumeşti!”.

Discuţia a fost frumoasă, i-au venit în minte idei profunde (unde le avusese oare până atunci în minte? că nu-i veneau din senin), pe care a simţit o plăcere deosebită să le argumenteze. Profesorul Tocilescu a fost deosebit de încântat, i-a mulţumit, l-a notat cu zece (cu felicitări), şi aşa s-a terminat examenul acesta, cel mai plăcut dintre toate. Următorul examen a fost la matematică, unde, din păcate,

nu s-a mai descurcat la fel. Atât la lucrarea scrisă cât şi la oral. Domnul Traian Cotigă era şi el trist. Ce mai, în mod normal trebuia să piardă acest examen. Domnul Cotigă i-a spus însă să rămână la urmă. Aşa a făcut. Adevărul era că matematicii nu-i acordase nici cea mai mică atenţie. În timp ce aştepta la uşă (ceilalţi elevi plecaseră demult) l-a auzit pe domnul Cotigă rugându-l pe profesorul de matematică: „Dacă te-am rugat eu, Ionele, ţi-am spus doar, e un nepot de-al meu. A fost foarte ocupat, înclinaţia lui deosebită este către literatură, ai putea şi tu să treci peste asta. Măcar o dată în viaţă. Fă-o pentru mine, ce dracului!”

În momentul acela în loc să se simtă prost, normal era să trăiască sentimentul de ruşine, sau măcar o stare apropiată, Ştefan şi-a dat capul pe spate şi a început să râdă, pe înfundate însă. După ce s-au mai ciorovăit un timp cei doi, s-a deschis uşa şi Traian Cotigă l-a invitat înăuntru.

— Dragă Ştefane, i-a spus el cam amărât. La acest obiect din păcate nu teai pregătit atât de bine, astfel că ai o lucrare slabă, şi nici la oral nu ai mers prea bine. Eu i-am explicat domnului profesor că tu eşti un băiat dotat, dar ocupat cu slujba nu ai avut timp să înveţi suficient. Mai ales că examenele au venit unul după altul. Aici domnul profesor Traian Cotigă oftase sincer. Ţinând cont şi de rugăminţile mele domnul profesor este de acord ca să te treacă. Însă ca să fie şi dânsul cu conştiinţa împăcată, dumnealui te roagă ca să te pregăteşti, fără nici un ban, în particular cu dânsul. Vei merge acasă la dumnealui sâmbăta şi duminica pentru a te pune la punct cu materia”.

Ce era să facă? a acceptat. Examenele celelalte au fost luate uşor.

Astfel că după trei săptămâni s-a văzut cu Liceul terminat. Bineînţeles, după ce a luat lecţii acasă de la profesorul de matematică. La sfârşit, acesta văzând ce uşor prinde elevul său l-a invitat să mai vină, poate îndrăgeşte metematicile, care sunt ştiinţa viitorului. Ştefan a îngăimat ceva ca să nu-l jicnească pe severul şi bunul dascăl, i-a mulţumit, şi din acel

moment a început să se gândească numai la obsesiile lui. În ziua în care a dat examenul la Matematici s-a întâlnit în Cişmigiu cu domnul Petru Comarnescu. Se cunoşteau, discutaseră de mai multe ori când avuseseră timp, Petru Comarnescu ţinând cronica plastică la Ziua. Acolo, în Cişmigiu, a avut loc următoarea discuţie între ei:

— Bună ziua, domnule Comarnescu, bine că vă văd. Mă scoateţi dintr-o încurcătură.

— Multă sănătate, domnule Paul, îi întinsese criticul plastic mâna.

Despre ce e vorba?

— S-ar putea să fie o chestie subiectivă, însă cred că am descoperit o mare plasticiană. E o femeie interiorizată, nu iese din casă cu săptămânile. Aş vrea să vă spuneţi şi dumneavoastră părerea. Şi dacă într-adevăr ne găsim în faţa unui talent, am şi găsit locul în care să-i deschidem expoziţia. În holul Palatului Zilei.

— De acord, domnule Paul, îi zâmbi criticul. Cum să ne întâlnim?

— Foarte simplu. Eu vă dau adresa, sau mai bine vă dau numărul meu de telefon de acasă (ceea ce şi făcu, scriindu-l pe o bucată din carnetul lui de reporter), dumneavoastră mă sunaţi, ne dăm un loc de întâlnire, şi vă conduc eu la adresa respectivă.

— Perfect, spusese criticul. Îşi luaseră la revedere şi lucrurile se petrecuseră aşa cum stabiliseră.

Când Ştefan Paul intră cu Petru Comarnescu (după ce bătu la uşă, şi o anunţă pe Zizi Fotiade că a venit cu un critic de artă) în apartamentul gazdei sale, acesta rămase uimit. Zizi Fotiade îi aruncă o privire înciudată, ca şi cum ar fi spus: „te-am rugat să nu-mi aduci aşa ceva, acum trebuie să-l primesc ca să nu te pun într-o situaţie proastă faţă de el”. Petru Comarnescu făcu însă abstracţie şi de el şi de gazdă. Îşi ţinea buzele ţuguiate, iar privirea îi era lipită de tablouri ca acul unui aparat sensibil care caută ceva.

Criticul trecu apoi în camera cealaltă, luându-se după tablouri.

— Sunt supărată pe tine, Ştefane, îi spuse tânăra femeie realmente nefericită.

— Zizi, lasă-mă să-ţi fac măcar atâta bine. Pentru mine este foarte important. Uneori un artist are nevoie să fie împins de la spate pentru a fi lansat. Nici nu-ţi dai seama câtă nevoie avem noi, artiştii, de ajutorul şi de dragostea semenilor noştri! Chipul tinerei femei, slăbit de nopţile de nesomn, rămase trist, absent.

— Măcar o jumătate de an să fi rămas secretul nostru, sanctuarul nostru, îi şopti ea când se găsiră aproape. Petru Comarnescu apăru cu blocnotesul în mână. Îşi notase un mare număr de tablouri. Părea deconcertat, obosit şi totuşi fericit.

— Dumneavoastră sunteţi pictoriţa? se miră el. Apoi către Ştefan. Ne găsim într-adevăr în faţa unui talent neobişnuit. Creaţia pentru dumneavoastră este o ardere intensă, doamnă, aveţi grijă să nu vă epuizaţi. Apoi din nou către tânărul ziarist. Când veţi organiza expoziţia, sunt primul care vreau să vorbesc. Atunci vom face şi cronica.

Domnul Petru Comarnescu se înclinase, cu acea expresie de fericire şi uimire pe chip, îşi luase la revedere, şi se îndreptase către ieşire. Ştefan Paul îl condusese, fră să-şi exteriorizeze fericirea imensă care-l cuprinsese. Îi mulţumise şi-i spusese că atunci când va fi organizată expoziţia va fi rugat să vorbească. După ce-şi luase la revedere încă o dată de la critic (care plecase cu expresia aceea de uluială şi de mirare pe chip) Ştefan se întorsese în casă. O găsi pe Zizi (ea fusese cea care îl rugase să-i vorbească la singular) în sufragerie, şedea în fotoliu cu privirea absentă, cu o tristeţe imensă pe chip, ca şi cum s-ar fi întâmplat o mare nenorocire.

— Zizi, ce s-a întâmplat?

Tânăra femeie părea obosită şi îmbătrânită.

— Ştiai că te iubesc foarte mult, Ştefane. Că am ars în timp ce pictam, pictam şi mă gândeam la tine. Casa aceasta este ca un sanctuar al dragostei. Nici un străin nu avea voie să intre în acest sanctuar.

Ştefan Paul în momentul acela simţise că se prăbuşeşte casa pe el.

Aşadar, el inspirase acestei femei o iubire profundă şi teribilă, care arsese în ea ca un foc imens, acest foc transformându-se apoi în creaţie.

În timp ce el era cu cealaltă, cu Nora, ea, Zizi, se gândea la el, nu putea să închidă ochii, şi ca să nu înnebunească, picta. Şi iată pictase o casă întreagă de tablouri, sute de tablouri. Simţi că i se înnegurează vederea. Un sentiment profund, dureros şi tulbure punea stăpânire pe el.

Se aşeză jos la picioarele ei. Liniştea casei se auzea acum imensă ca şi cum s-ar fi aflat amândoi într-o catedrală imensă. Îi luă mâna şi i-o sărută cu un respect nesfârşit.

— Iartă-mă, Zizi.

— Mi-e teamă să nu-mi pierd minţile, Ştefane… şoptiră buzele uscate ale femeii. Îmi e frică.

— Bine că ai pictura, Zizi. Tu poţi să te salvezi prin creaţie.

În clipa aceea auzi aceste cuvinte răsunând în el: dar eu prin ce mă pot salva? Brusc se trezi la realitate. O ureche îi ţiuia dureros. Îşi simţea sufletul greu, ca un hău în care se putea scufunda la nesfârşit. O lăsă singură acolo. Se întoarse în camera lui şi se apucă să citească.

Brusc ideea că trebuie să se salveze căpătă în fiinţa lui proporţii extraordinare. Aşa nu mai putea merge: simţea nevoia să se salveze. În minte i se deschidea un luminiş. Dar cum să se salveze? prin ce se poate slava un om? Hm! Întrebări care, iată, îl găseau nepregătit. A mai rămas aşa un timp cu gândurile lui. Şedea pe pat întins pe spate, cu mâinile sub cap. Statul acesta aşa, poziţia aceasta, îi făcea bine.

Îi aducea aminte de copilărie: la fel stătea şi în nopţile de vară când dormea cu taică-su în tindă. La fel dormiseră

moşii şi strămoşii lui. Hm!

Gândul i se aprinse ca o luminiţă în minte: la fel dormise şi bunicul lui dinspre tată? Parizianul, fantele! În minte văzu un cavaler de o frumuseţe uimitoare. Acesta îl privea cu un fel de milă. Exact! tresări Ştefan Paul, pe mine mă obsedează demult acest bunic al meu. Nu cumva, deşi nu l-am cunoscut niciodată, acum l-am visat? Inima îi tremura ca o frunză subţire.

Va trebui să merg cât mai repede acasă şi să o întreb pe Bâta, cine este acest bunic al meu pe care nu l-am cunoscut? Şi care mă obsedează cu atât mai mult cu cât nu l-am cunoscut. Culmea ar fi ca talentul meu de gazetar, înclinaţia mea către literatură să le moştenesc de la el! Afară se întunecase. Îi făcea bine să stea aşa în pat cu mâinile sub cap, cu gândurile care i se derulau liniştite şi împăcate în cap. Se ridică şi se dezbrăcă, apoi se întinse la loc, cu mâinile sub cap. Nici nu-şi dădu seama când aţipi. La un moment dat simţi o prezenţă (era ca un fel de suflare luminoasă şi caldă, care venea înspre el) care-i făcea bine.

Deschise ochii. Afară era o noapte cu lună din acelea care te vrăjesc, te îmbolnăvesc.

Lumina lăptoasă a lunii pătrundea prin perdelele înalte şi grele umplând odaia de vrajă. Prezenţa aceea pe care o simţise cu sufletul îl atrăgea, astfel că se ridică într-un cot şi se uită la ea. Rămase la început înlemnit: prezenţa nu era altcineva decât Zizi, gazda lui, pe care o lăsase tristă, arsă de patima ei de creaţie. Acum stătea lângă patul lui, îl privea cu un fel de uimire şi de milă. Sau îl veghea. Visa? Vis trebuie să fie acesta. Înseamnă că este prea obosit, surmenat. Se frecă la ochi cu amândouă palmele. Ea era.

— Zizi, strigă el! Ce e cu tine?

Îi vedea acum umerii goi, şi braţele goale, albe, poleite de lumina lunii care cădea pe ele. Era goală, venise numai cu un cearşaf cu care îşi înconjurase coapsele.

Se mai frecă încă o dată la ochi, ca să se trezească şi mai bine, şi se ridică în genunchi.

— Zizi, tu eşti… Ce s-a întâmplat?

— Te iubesc, Ştefane, şopti dureros cea care în acel moment stătea lângă patul lui ca o stafie. Lumina care îi aurea, îi iriza chipul, o făcea neobişnuit de frumoasă, o frumuseţe de strigoi, nepământeană.

— Ştefane, continuă şoapta murmurată, tânguioasă a femeii, primeşte-mă lângă tine şi iubeşte-mă. Am venit de mai multe ori la capul tău, dar nu mai simţit. Iar eu te-am vegheat.

Tăcu.

Lumina lunii aducea parcă în cameră pustietatea câmpiilor, a întinderilor nesfârşite peste care se revărsa lumina nebună a lunii ca peste o altă lume.

Dacă n-o să mă iubeşti, o să mor, Ştefane! Era o jale profundă în felul tânguios în care femeia prelungea vocalele. Nu mai aşteptă să fie invitată, văzuse probabil uluiala pe chipul lui, înţelesese că el este incapabil în acel moment să spună ceva, se aplecă înspre el, ca şi cum ai fi zis că vrea să se aşeze în genunchi, apoi se strecură în pat.

— Să nu mă, Ştefane, gemu tânăra femeie. O să mor, o să-mi pun capăt zilelor, şi o să mă ai toată viaţa pe conştiinţă.

Ştefan se culcă luând-o în braţe. Se pomenise strângând-o la pieptul lui, ca şi cum ar fi fost îngheţată şi el o lua la piept s-o încălzească. Nu-şi dădea seama de ce face aşa, simţea numai nevoia că trebuie să facă lucrul acesta.

— Nu-ţi fie teamă, draga mea! Nu mai tremura, sunt şi eu un om pe lumea asta. Şi din câte îmi dau seama, eu am venit pe lume ca să sufăr şi să aduc dragoste.

Trupul tinerei femei ardea nefiresc de tare. Nu era gingaş ca al celorlalte (cel puţin ideea aceasta i se aprinse lui în acel moment în ceaţa conştiinţei), nu era moale, ardea pur şi simplu, parcă ar fi fost un foc. La un moment îşi dădu seama că tremura şi el. Îi era milă de trupul acesta sărman, care tremura şi ardea, ca şi cum ar fi fost al unei orfane, şi el îl lua la pieptul lui să-l ocrotească.

— Nu-ţi fie teamă, Zizi, am un suflet bun. Te iubesc şi, şi-mi eşti dragă, îşi auzi el glasul topit. O să te ajut să treci de hepul ăsta. Toţi trecem printr-un hop, dacă nu cumva toată viaţa noastră nu este un hop!

În momentul acesta îi veni în cap ideea că şi el trece printr-un hop din care nu ştie cum să iasă. Dar omenirea, oare nu trece printr-un hop din care ştie cum va ieşi? Atunci, dacă viaţa lui este un hop, (l se pomenise în satul Siliştea Gumeşti, şi venirea lui în acest sat fusese o „cădere în lume". De unde? El căzuse în această lume mizeră, în care îl înjurau toţi, venind de la Paris, ca urmaş al acelui Parizian, care, nu-i aşa, trebuie să fi fost un om de neam mare, de valoare. Şi căzând el „în lumea satului" ca într-o capcană, reuşise, iată, să se ridice puţin mai sus în această lume a oraşului. Bine, dar şi din această lume va trebui să se salveze, el simţea profund, imperios, ca pe o vină adâncă şi ca o presiune extraordinară care se exercita asupra sufletului său, acest lucru.

— Ştefane, iubeşte-mă! auzi şoapta tinerei femei. Căldura pe care o răspândea trupul ei începea să-l pătrundă. Se gândi îngrozit la Nora. El doar trăia cu Nora, ce face, le înşeală pe toate?

— Zizi, lasă-mă să te mângâi şi să te ţin în braţe ca pe o soră. Numai aşa te pot ajuta, gemu el. Se pomenise pur şi simplu vorbind. De fapt altcineva vorbise din el.

Zizi începuse să-i descheie pijamaua. Îl sărutase pe obraz. Acum îi săruta umerii, îl săruta pe pieptul lui uşor păros, de bărbat.

— Voi muri, Ştefane, dacă nu mă iubeşti, o auzi murmurând. Vorbea ca în transă, ca de pe altă lume.

Zizi îl dezbrăcase şi acum stătea aplecată deasupra lui. Era sălbatic şi în acelaşi timp divin de frumoasă (în asemenea momente când Dumnezeu vrea să te piardă îţi ia întâi minţile, îi trecu prin cap ideea aceasta. Fie ce-o fi, eu nu sunt vinovat cu nimic!). Îi vedea umerii rotunzi şi linia arcuită dulce a sânilor care stăteau aplecaţi ca nişte turle

mici, diafane, deasupra gurii sau a pieptului său. În momentul următor îşi simţi trupul pe dinăuntru. O durea acum, într-un mod dureros, pierdut, îndepărtat. Mişcările feline şi pătimaşe ale femeii îl chemară trăgându-l peste ea, învăluindu-l dulce cu focul şi mireasma aceea căreia ştia că nu i se va putea opune.

Ţipătul scurt ca sunetul pe care-l scoate o pasăre de baltă îi răsună în ureche plin de suferinţă şi de bucurie. Trupul ei de fecioară se despică asemenea unei magme fierbinţi, apoi peste un timp îl simţi deschizânduse ca o corolă roşie. Bucuria şi patima îi inundă toată fiinţa şi el simţi că iubeşte acel trup, că l-ar lua în stăpânire să-l facă al lui pentru totdeauna.

Dimineaţa când deschise ochii o văzu mică şi ghemuită în braţele lui, ca şi cum ar fi fost o fetiţă. Dormise ghemuită la pieptul lui şi acum avea chipul senin şi fericit.

V N-o trezi. Era trecut de nouă şi jumătate, aşa că se grăbi să se îmbrace. Din când în când o privea să vadă dacă nu s-a trezit. De fapt era el însuşi uimit. Un picior descoperit lăsa să se vadă linia coapsei alungită dulce. Era uimitor cum o femeie care i se păruse sobră şi acră la început poate să se metamorfozeze într-un artist care arde ca o flacără, ca să ia apoi această expresie, a unei fetiţe dormind fericită. Alături lângă arcul dulce al coapsei văzu cei câţiva stropi de sânge. Se gândi că Zizi fusese fată mare. Devenise femeie azi-noapte în braţele lui, şi faptul se produsese într-un chip normal.

Hm! Aşa i-o fi lui scris. Să le facă fericite. De altfel ce este rău în asta, că-i faci pe oameni, pe semenii tăi (în cazul lui era vorba de femei) fericiţi? Ieşi fără să trântească uşa tocmai ca să n-o trezească. Niciodată în viaţa lui nu văzuse un chip mai senin şi mai fericit, semănând teribil de mult cu chipul unui copil, ca acesta pe care, înainte de a închide uşa după el, îl mai privi încă o dată. La slujbă redacţiile erau aproape goale.

Niki venea târziu, deşi acum ar fi vrut să-l întâlnească să discute cu el.

Să-l întrebe ce mai face Luki. De atâta timp n-o mai văzuse. Ştia că fierbe în ea, sau cel puţin că-i pare rău. Aşa-i trebuie. Şi totuşi dacă suferă? Hm!

De ce s-o fi întâmplat să apară în viaţa lui această Zizi Fotiade? Era ca şi cum Destinul i le băga pe gât. Şi totuşi în faţa acestei femei, care în ochii lui suferise o transformare uimitoare, el fusese de o mediocritate care îl făcea să se simtă prost. Ce-ar fi să dau o raită pe la Capşa, îşi spus în gând?

Pe Calea Victoriei, tocmai ieşiseră de la Capşa, cu cine se întâlni?

Cu Titus Diaconescu, cu Miron Radu Paraschivescu şi cu Geo Dumitrescu. Erau veseli. Lipsea Broscanu. Înaintea lor mergea o pereche de tineri. Se vedea că sunt împreună.

— Uite-l, el e! îl auzi pe Titus Diaconescu strigând şi arătând înspre el.

— Extraordinar, se miră şi Miron Radu Paraschivescu, oprindu-se în loc.

Cu nasul lui coroiat, în haina aceea şifonată, părea şi mai mic şi mai amărât. Perechea se oprise în loc neînţelegând nimic.

— Domnule, către tine veneam, începu Titus Diaconescu. Veneam să te luăm la băut. Prietenul nostru, Ierunca, a fost salvat. Ai avut dreptate.

— Aha! făcu Ştefan Paul. Eu nu sunt însă obişnuit să beau înainte de a începe slujba. Şi să-ţi spun ceva, dragul meu. Mareşalul mi-a spus că şi fără rugămintea mea îl elibera. N-avea de gând să-şi pună mintea cu el.

Cei cu care se întâlnise se strânseseră într-un fel de cerc în jurul lui.

Tânărul care o ţinea pe fată de braţ îl privea încruntat.

— Păi să vă fac cunoştinţă, vorbi Titus Diaconescu. Domnul Virgil Ierunca şi domnişoara Monica Lovinescu, viitoarea lui

soţie, şi domnul Ştefan Paul, care a garantat pentru viaţa ta, Virgile.

Se lăsă un moment lung şi stânjenitor de tăcere.

— Vino domnule să bei ceva cu noi, ce dracului, se auzi vocea piţigăiată a lui Miron Radu Paraschivescu. Acesta cu nasul lui coroiat şi negricios cum era, semăna foarte bine cu o „cioară”, aşa cum îl făcuse Tudor Arghezi într-o tabletă. Marele poet nu-l înghiţea deloc, o dată cerându-i revistei la care colabora Paraschivescu să nu-l mai publice.

— Domnule! ridică Ştefan vocea. Nu eu te-am scăpat. Dumnezeu!

Mareşalul n-avea de gând să te execute. Rămâneţi cu bine, ridică el mâna. Apoi se înclină în faţa lor şi se îndreptă către intrarea în Capşa. O dată intrat, se uită peste capetele celor care stăteau la mese şi discutau, sau erau singuri şi absorbiţi de ceea ce făceau ei, cum era în acel moment poetul Ion Barbu cu mustaţa lui zburlită. Se aşeză la o masă şi ceru cafea.

Picolo veni imediat. În timp ce-şi bea cafeaua îi reveniră în minte scene din ceea ce trăise el aseară. Aşadar Zizi făcuse o pasiune pentru el. Pe când el habar nu avea ce simţea pentru ea, ea îl iubea cu adevărat, profund, arzător. Dragostea aceasta o făcuse să se obiectiveze în creaţia artistică. Or el, ce făcuse? Îşi propusese de anul trecut să scrie o carte. Se apucase de ea, şi ce a făcut pe urmă?

A scris articole care au făcut vâlvă. Şi ce-a fost cu asta? Păi a fost.

Dar cu Nora ce a făcut? Dar cu Didina? Mai ales cu Didina. Drama lui, pentru că numai tâmpit să fii să nu-ţi dai seama că ceea ce trăieşte el este o dramă, e că a avut norocul (să-i zicem deocamdată aşa, deşi intuiţia îi spunea că acest noroc se va transforma într-un nenoroc cumplit) să întâlnească femei deosebit de frumoase. Frumoase ca oameni, ca suflet.

Pe când el, profitase de ele şi atâta tot. După ce bău cafeaua se ridică. Ieşi din nou în calea Victoriei. O luă în jos către redacţie.

Nu! Aşa nu se mai poate! Tu nu eşti un din ăla care să-ţi baţi joc de fetele oamenilor! În acelaşi timp simţea urcând din adânc un fel de nelinişte tulbure, de vinovăţie. Or să rămână însărcinate şi Zizi şi Didina, şi Nora, ele or să crească, aşa cum vor putea şi ele, copii făcuţi cu el, şi el ? Nu! A greşit. A greşit grav faţă de ele, şi aşa nu se mai poate.

Înseamnă că va fi un ticălos, un om de nimic. El, de exemplu, nu poate să spună că o iubeşte pe Zizi. Şi nici pe Nora. În acelaşi timp e foarte vinovat faţă de Didina, căreia ia promis că o va lua de soţie. La redacţie secretara îi spusese că domnul Patriciu îl aşteaptă. Intră în biroul Directorului Zilei.

Acesta stătea trist, abătut la biroul său, birou la care îşi scria de obicei articolele. Patriciu îl întrebă ce probleme sunt. Nu erau. „Se mai gândise la ce-i ceruse?" Da. Era de părere că ziarul trebuie păstrat aşa cum era, structura articolelor, tematica. Nu ar fi momentul unor schimbări. „Îhî", făcuse marele gazetar. „Bine. Ar vrea să mai stea de vorbă, dar nu acum, acum vrea să-şi scrie articolul". Îşi salută şeful şi ieşi respectuos. La biroul său se apucă şi el să-şi scrie articolul. Nu-i ieşi însă nimic. Sună poarta să fie gata maşina, să meargă să ia Materialele de presă de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Nora îl aştepta.

Era turburată, emoţionată, schimbată. Se fardase, părea nespus de frumoasă şi în acelaşi timp parcă nu mai era ea. Trebuia să discute, în acest birou nu se putea. „Urcăm la mine în birou, spuse ea". Îi lăsă ofiţerul de serviciu vorbă că se va întoarce în curând. Urcară scările călcând pe covorul cu dungi negre şi roşii. În biroul ei Nora închise uşa cu iala. I se lipi la piept. Părea o căţeluşă în călduri care se gudură.

„Ştefane, sunt speriată. Îmi lipseşti. „Îl privea în ochi cu o milă şi o dragoste nesfârşită. Privirea aceasta îl topea şi îl făcea să se simtă prost.

Nora îi înlănţui gâtul cu braţele. Îi căută gura şi îl sărută lung, pătimaş.

Abia reuşi să se desprindă din braţele ei. „Când vii? Tu nu vezi că nu mai pot de dorul tău”. Când ajunse în stradă Ştefan Paul respiră adânc.

Era în el o nevoie fiziologică de a se purifica prin respiraţie.

Inima îi bătea puternic, asfixiată, murdărită. Se simţea nu numai tulburat, vinovat, ci îşi simţea pur şi simplu fiinţa slinoasă. Dumenezeule

! Cum a ajuns aici? Este cel mai ticălos bărbat cu putinţă! Brusc, ca şi cum i s-ar fi deschis o zarişte în minte, ştiu ce trebuie să facă. Va intra într-o biserică şi se va ruga! Mai făcuse o dată lucrul acesta şi îl ajutase.

Ba nu. La mănăstirea Plumbuita auzise că există un stareţ învăţat, la care mergea multă lume să i se spovedească şi să-i ceară sfatul. Va merge la el. În copilărie Bâta îi dădea înaintea Paştilor un franc, aşa spunea ea, şi îl trimitea la preotul din sat, la biserică bineînţeles. Toţi copiii şi toţi oamenii din sat făceau aşa. Sau dacă nu toţi, ca alde Moromete şi ca el trebuie să mai fi fost câţiva, aproape toţi oamenii din sat, mai ales muierile, se duceau să se spovedească. Preotul stătea pe un scaun. El îngenunchea în faţa lui, plecându-şi capul. Părintele îi punea patrafirul pe cap, apoi îi cerea să spună ce are pe suflet. El nu avea nimic pe suflet, însă în anul acela înjurase, ce mai făcuse, se mai bătuse cu cineva, deşi nu el sărise la bătaie.

Ba da, când îl înjura cineva, atunci se năştea în el o pornire împotriva celui care-şi bătea joc de el încât nu numai că-l înjura şi el în gând, dar îl şi blestema, iar uneori îi dorea moarte.

La mănăstire îl găsi pe părintele Agaton în biserică. Se ruga. Nu mai călcase niciodată până în acel moment în acest lăcaş sfânt, care se lega de domnia lui Şerban Vodă, de tipărirea Bibliei (Biblia lui Şerban Cantacuzino, deşi nu Domnitorul trudise la traducerea şi la tipărirea ei) la

1688, de atâtea întâmplări din viaţa acestui neam. Privi în sus la pereţii afumaţi, plini de o pace grea, cerească.

Aşteptă până când călugărul îşi termină rugăciunea. După ce acesta îşi făcu sfânta cruce şi se îndreptă către ieşire, îi veni în întâmpinare. Îi spusese că ar vrea să se spovedească şi să-i ceară sfatul într-o privinţă. Călugărul Agaton se uită în lături. „O să mergem în chilie, o să vină lume să se mai roage, şopti el, apoi va fi slujba.

Chilia călugărului îl impresionă prin simplitatea şi prin curăţenia ei.

Un pat de scânduri peste care era aşternut un ţol, o masă de brad acoperită de o faţă albă, pe care se găsea Biblia. Şi lumina curată ca varul care albea chilia. „Să auzim, ce vă apasă sufletul şi vă împiedică să vă găsiţi pacea dată de Domnul?” Ştefan se pomeni zâmbind amar. Îşi şi găsise pacea. Dintr-o dată. Îi povesti stareţului cum mergea să se spovedească în copilărie şi cum se aşeza în genunchi în faţa preotului, apoi se spovedea. „Nu e obligatoriu, înţeleg însă că vreţi să mai retrăiţi spovedania din copilărie. Întocmai vom face”.

Călugărul îl întrebă, pentru că-l vede a fi intelectual, dacă l-a citit pe Dostoievski. Da, îl citise. Venirea lui aici îi aminteşte o scenă din Dostoievski. La fel vine şi el să se spovedească la sfinţia sa ca acel personaj al lui Fiodor Mihailovici Dostoievski, asupra căruia de altfel se va apleca toată viaţa. Călugărul scoase dintr-o lacră un patrafir, apoi se aşează pe singurul scaun care se află în chilie. De unde să încep, sfinţia ta

? „De unde îţi spune dumitale cugetul”, îi puse călugărul patrafirul pe cap.

Părinte, eu nu cred că în afară de ce mă apasă pe mine am mari păcate. Lucrez în presă, vin dintr-un sat, am mai înjurat şi eu aşa când m-au lovit alţii, când am fost la necaz. Alţii mi-au făcut mie rău, eu numi aduc aminte să le fi făcut lor. De aceea cred că şi Dumnezeu m-a ajutat, altfel cum să-mi explic eu că am avut noroc în viaţă, că acest noroc a venit parcă de la sine. Iată însă sfinţia ta care este păcatul şi necazul meu cel mare. Acum trei ani, înaintea toamnei,

mi-am întrerupt liceul, pentru că tata nu mai avea bani să mă ţină la învăţătură (se terminaseră mahmudelele Bâtei din lada de zestre).

Atunci, având talent literar, debutând eu într-un ziar judeţean, m-am hotărât să vin la Bucureşti să-mi încerc norocul să intru în presă. O fată care ţinea la mine, cu care eu am copilărit şi m-am jucat, a auzit de plecarea mea. Într-o noapte m-a chemat, am mers, sfinţia ta, pe un loc al ei cu lucernă, şi acolo am cunoscut pentru prima dată femeia. Ea n-a avut pretenţia s-o iau de nevastă, dar dacă pe acolo pe unde aveam să merg nu reuşeam să mă hrănesc şi eu, şi mă întorceam în sat, ea ar fi fost fericită să ne căsătorim.

Călugărul Agaton îl asculta cu răbdare. Ştefan în timp ce îşi povestea întâmplările trăite auzea liniştea de miere picurând peste capetele lor. Îi povesti apoi dragostea lui cu Luki, a doua fată pe care o cunoscuse, şi pe care el o făcuse femeie. Ce i s-a întâmplat pe front, de unde s-a întors cu umărul zvâcnind. Cum doctorul Vintilă i-a recomandat să meargă câteva săptămâni în sat la el, după teoria unui medic german. Cum a întâlnit-o pe Didina, de care se îndrăgostise când aceasta era fetiţă, şi cum acesta i s-a dăruit.

Că nu el a fost cel care a momit-o. De la dragostea cu Didina i-a încetat acel zvâcnet al umărului. Apoi ce s-a întâmplat între el şi Anghelina, aceasta fiind măritată, dar neînţelegându-se cu bărbatul ei, cu care trăia o viaţă de chin. Cum el n-a vrut să păcătuiască, însă femeia a zis că se omoară. Apoi i-a povestit sfinţiei sale cum s-au petrecut lucrurile între el şi Nora. Apoi cum Luki l-a căutat iar, şi mare lucru dacă nu va păcătui şi cu ea. Însă după ce a trăit dragostea cu Nora, a cunoscuto pe altă femeie, şi ea tot un suflet chinuit, cum dragostea a făcut-o pe fata aceasta din urmă, care este gazda lui, să picteze într-un timp foarte scurt tablouri extraordinare.

La sfârşit a încheiat cu aceste cuvinte: sfinţia ta, eu vin din lumea de jos a satului, care este temelia ţării. Eu nu sunt

decât un intelectual ţăran, port în mine psihologia şi morala clasei ţărăneşti, nu sunt un Don Juan, nu sunt un curvar, eu de mic am trăit un fel de uimire în faţa femeii, în ipostaza ei de fată. Nici trupul şi nici sufletul meu nu au căutat lucrul acesta. Ele au fost cele care m-au chemat, însă nu le învinovăţesc deloc, părinte, pentru că n-au fost nişte fete sau femei stricate. Niciuna din ele nu este o curvă, o destrăbălată, ele n-au căutat la mine plăcerea.

Altceva, dragostea curată, a fost cea care le-a adus la mine. Ştiţi, eu în liceu eram cam urâţel, dacă nu cumva eram urât bine. Şi eram şi timid.

Eram deşirat rău, cu nişte urechi clăpăuge, cu un păr crescut în neorânduială. N-am prea fost frumos, dar după ce am venit în Bucureşti m-am mai împlinit. Frumos ştiu eu că nu sunt, dar nu cumva ele au fost atrase de ceva aparte, care nu ţine de fizic, pe care îl am eu şi lor, femeilor, le place foarte mult, şi în cazul acesta eu sunt un fel de momeală care le face să cadă în păcat?

Călugărul Agaton îi puse mâna pe creştet cu dragoste. Ştefan simţi o căldură dulcea cum începe să-l cuprindă ca pe un cerc. Tăcerea se lăsă în chilie ca nişte faguri de miere care se topesc şi încep să curgă. De ce tace sfinţia sa? se întrebă în gând. Ce să cred, sfinţia ta, şi ce să fac? şopti el într-un târziu. „Încurcate sunt căile Domnului, domnul meu, spuse călugărul într-un târziu. Vorbea rar, gândindu-se. În general necurăţenia este opera diavolului. El este cel care ne face să cădem în cursă. Dar dacă spui dumneata că ele sunt suflete curate care n-au găsit împlinirea rodului lor în lume, că ele au trăit dragostea şi s-au agăţat de dumneata ca înecatul de un pai…? Sunt situaţii în viaţă când toţi ne găsim în situaţia aceasta. Suntem pe marginea prăpastie, suntem înaintea pierzaniei, şi avem nevoie numai de o vorbă, numai de un mic ajutor. Nu contează cât de mare este ajutorul acesta, numai să ne întindă cineva un deget, fie şi degetul mic, numai să auzim o şoaptă de mângâiere, şi atunci se trezesc puterile cele bune în noi…”

Tăcerea se lăsă iar, curată, albă ca o câmpie întinsă, acoperită de zăpadă. Acum îmi e sufletul mai uşor, sfinţia ta, dar pe viitor ce să fac?”

Trebuie să vedem dacă e lucrarea diavolului sau al lui Dumnezeu, domnul meu, murmură plin de blândeţe călugărul… Dar a lui Dumnezeu nu poate să fie pentru că Domnul nu lucrează aşa. În cazul acesta roagăte. Roagă-te lui Dumnezeu, mărturiseşte-i-te Lui, deschis şi fierbinte, aşa cum ai făcut cu mine. Deşi domnul te-a şi auzit, şi cuvintele smulse din inima dumitale sunt acum în inima lui. „Călugărul tăcu din nou”. Eu aşa zic. Vorbeşte cu ele. Să se roage şi ele, la fel ca dumneata. Şi dacă nu este prea curvie, cum spui, şi dacă sunteţi curaţi în tot ce faceţi, în inimă şi în cuget, atunci Domnul va avea grijă de voi şi vă va îndruma pe calea cea dreaptă. Poate că acum Domnul numai te-a supus la încercare.

Şi aşa a făcut şi cu cele care te-au atras pe dumneata în cursă. Eu aşa zic. Să vă rugaţi Domnului, să-i spuneţi totul, să vă mărturisiţi şi să vă cereţi iertare. Să-i cereţi să vă dea credinţă şi putere de a lupta cu ispita.

Acesta este sfatul meu. Domnul să vă ierte şi să vă ajute pe toţi!” Ştefan Paul se ridică de jos cu sufletul uşor, ca şi cum ar fi avut în piept un văzduh, un elixir.

Când ieşi în curtea bătrânului lăcaş, lumina, pe care o simţea ca pe un suflet imens, se pogora din cer asupra lui, vizându-l pe el. Hm! îşi spuse în gând. Asupra bietului nostru suflet apasă un univers întreg, lumina, temperatura, melancolia lui antică, grijile, şi câte nu apasă asupra noastră, fără să le simţim. Abia în clipa în care, ca şi cum ni s-ar fi trezit un organ necunoscut în fiinţa noastră, ne dăm seama ce lucru extraordinar, miraculos este să fii om, dar şi ce greu este să trăieşti pe lumea aceasta, suportând presiunea imensă a universului în care trăim.

Şoferul îl aştepta plimbându-se prin livada mănăstirii.

Mergem la redacţie. Când urcă sus în biroul său şi se uită la ceas, văzu că se făcuse târziu. Nu-şi scrisese articolul.

Niki îi spuse că ziarul este aproape gata, aşteaptă articolul lui. Şeful l-a dat, mai aşteptăm puţin agenţiile de presă. Se întoarse în birou. Îşi scrise dintr-o răsuflare articolul. Ideea esenţială a articolului, scris cu nervi, cu imagini crude, concrete, cu fraze frânte şi totuşi pline de energie, cu dramatism, interogând şi amenințând, era că, dacă unui om îi este atât de greu pe lume, dacă a fi om este atât de greu, uneori insuportabil, dramatic, ne dăm noi seama, am reflectat noi la gândul acesta, ce greu e să fii popor pe lume? Ce greu îi este unui popor în istorie! Ce greu îi este acum, în acest moment istoric decisiv, tragic, poporului român!

Din păcate mulţi sunt înclinaţi să se gândească la ei în primul rând, şi din păcate nici nu depăşesc acest nivel, rămânând să se gândească numai la ei toată viaţa. La popor se gândesc foarte puţini. Şi mai puţini sunt acei care pun viaţa poporului acesta, atât de nefericit toată istoria lui, deasupra lor, care îşi pun viaţa în slujba neamului lor. Îi duse articolul lui Niki şi rămase lângă el până când acesta îi dădu prima lectură. După ce termină, Niki ridică înspre el ochii săi măriţi, acum plini de o candoare şi de o uimire care pe Ştefan Paul îl cutremură.

„Asta e un poem, domnule! E mai degrabă un eseu! Când naiba l-ai scris?” Ştefan Paul în clipa aceea nu ştiu ce să creadă: îl bagă sau nu?

Se pomeni întrebându-l, cu o expresie de nedumerire. „Sigur că-l bag, mai întrebi! Şi dacă mai poţi mai scrie articole din astea! „Auzi tu, ce greu îi este omului pe lumea aceasta, dar unui popor cât de greu i-o fi?

S-a gândit cineva la lucrul acesta?” Niki i-a dat literă şi l-a trimis la cules. El s-a întors la el în birou.

Se simţea obosit, cu sufletul curat şi greu, ca şi cum ar fi avut în loc de stomac un fund de mare. Peste două zile avea examen, aşa că şi-a scos manualul să se uite pe el. În momentul următor însă i-a venit altă idee la fel de mare: Istoria, cel puţin dacă o luăm de la Christos încoace, în

Europa, dar de fapt şi istoria antică, este plină mai mult de războaie şi de nenorociri. Da, dar aceste războaie le-au declanşat marile popoare. Cel puţin în Europa, în Evul Mediu, şi în secolele XIX şi XX, ideea aceasta este cât se poate de evidentă. Nu marile puteri au declanşat primul război, care a adus câteva suferinţe omenirii întregi? La fel şi cel de-al doilea război mondial? De unde rezultă că marile popoare, nu sunt numai o binecuvântare pentru civilizaţia, pentru specia umană (pentru că ele sunt cele care dau mai multe valori culturale, creatori, descoperiri etc.), ci i-au produs speciei umane mult mai mult rău decât bine. În ultima instanţă şi în perspectivă, ele sunt un mare pericol pentru om, pentru Specia umană.

Al treilea război mondial va fi provocat tot de Marile puteri. Este posibil ca acest al treilea război mondial să fie ultimul în istoria omenirii, pentru că ravagiile lui, provocate de armele mult mai sofisticate şi mai distructive, vor fi de necomparat cu ale războiului al doilea mondial, cel care se desfăşoară acum. Din nefericire Marile Puteri se luptă între ele, antrenând şi popoarele mici şi mijlocii, dar de suferit suferă mai mult acestea din urmă.

Mai avea puţin să termine articolul când ridică ochii. Simţise pur şi simplu o prezenţă în faţa lui, deşi în timp ce scria fusese atât ce concentrat încât nu auzise uşa deschizându-se.

— Lukiii! exclamă el, şi se ridică instinctiv, fericit, să o întâmpine. În momentul următor, era la doi paşi de ea, se opri. Îşi aduse aminte că era supărat pe ea. Sau nu. Nu era supărat pe ea. Dar oricum ştia (de unde ştia

?) că ei doi nu vor fericiţi împreună. În acelaşi timp Luchii îşi luase o poziţie ciudată, oarecum înclinată. Îl privea cu o expresie de milă şi de dragoste, de mirare ironică, ai fi zis că-l întrebă dacă este el sau nu prin mirarea aceea, toate acestea îl făcuseră să se oprească în loc. În momentul următor îşi reveni şi-i sărută mâna zâmbindu-i fâstâcit. Luki îl privea acum mai intens batjocorit.

— Ştefane, Ştefane, murmură ea tristă, cu o mare părere de rău în glas.

Fără să se aştepte, pentru că altfel ar fi încercat să se apere, palma tinerei fete se abătu asupra obrazului său, răsunător. Se lipi pur şi simplu cu toată suprafaţa ei de obrazul său. Gestul lui Luki îl uimi atât de mult încât fu incapabil să schiţeze cel mai mic semn de apărare, astfel că a doua palmă a ei, dată cu cealaltă mână pe obrazul celălalt, îl surprinse la fel de nepregătit. Un moment fu incapabil să-şi vină în fire. Când se mai regăsi (o ureche îi ţiuia asurzitor) îl surprinse expresia de milă sfâşietoare, de compătimire pe care o avea chipul fetei.

— Rău ai făcut, Ştefane, că n-ai venit când te-am chemat. Palmele acestea ţi le-am dat ca să te aduc la realitate. Să te trezesc din uituceala aia în care ai tu obiceiul să cazi. La revedere, Ştefane! şopti Luki cu glasul plin de dragoste şi suferinţă. Vocea tinerei femei îi stărui în minte mult timp.

Se pomeni vorbind singur: şi totuşi nu mă înşel, acesta este adevărul, glasul ei era plin de dragoste şi milă.

Abia după mult timp, Luki ieşise din biroul său de cinci minute dacă nu mai mult, îşi duse palma dreaptă la obraz, pipăindu-l, trecându-şi apoi amândouă palmele peste obraji.

— Hm! aşa merit! vorbi tare, astfel că se trezi şi mai bine la realitate. Se pomeni râzând ca prostul. Merse în faţa oglinzi. Avea amândoi obraji roşii. O păţişi, Ştefane, ai? O păţişi! auzi el limbajul interior răsunând în fiinţa lui ca într-o peşteră rece şi întunecoasă.

VI

În timp ce parcurgea cu privirea ştirile care veneau de la mii de kilometri depărtare, avea vag în minte reprezentarea a ceea ce se întâmplase acolo, în faţa Leningradului, a Moscovei, a Stalingradului.

Plecând de la Marea Baltică, balaurul imens, negru, aducător de moarte care era frontul, se arcuia înspre Asia pentru a ajunge la porţile Moscovei, şi de aici, coborând, se sprijinea pe Stalingrad, ca să se arcuiască apoi spre Marea

Caspică. Acest front şi acest război nenorocit, care adusese atâta suferinţă popoarelor Europei, nu era altceva decât mareea neagră, mareea roşie, însângerată, a puroiului, a ceea ce avea mai urât Europa în ea, care mişcată de acea balansare tainică a celor două continente, ajunsese acum la porţile Asiei. Privită pe hartă această maree semăna foarte bine cu un arc încordat, gata să sloboadă oricând săgeata.

Arcul pornea de la Leningrad, pătrundea adânc în spaţiul stepei sovietice ca să se sprijine apoi pe Marea Caspică. În biroul lui, trăind în oraşul din câmpia Bărăganului, Ştefan resimţea, ca şi cum ar fi avut un al şaselea simţ, suflarea otrăvită a acestei imense maree a morţii. Această maree de gloanţe şi sânge, de spaime şi de suferinţă fusese „lucrul cel mai de preţ" cu care Europa venea în faţa Asiei. Brrr! ce oroare. Altfel spus Europa îşi trimitea „animalitatea" ei, crima, inconştienţa sa dar marelui continent al Pacificului. După milenii de teroare asiatică îi răspundea cu aceeaşi monedă. Nu se putea imagina un dialog mai trist şi mai murdar decât acest „dialog" între continente. Ce grozav ar fi fost ca dialogul acesta să se fi purtat cu alte „daruri", opuse acestora! De ce nu şi-ar fi dăruit cele două continente nu ce au ele mai oribil în fiinţa lor, ci ce e mai bun şi mai frumos în ele!

De ce nu şi-ar fi dăruit capodoperele spiritului lor, dragostea şi prietenia lor, ce ar putea avea ele mai bun, mai minunat? Dacă aşa s-ar întâmpla, lucrurile ar sta cu totul altfel. Faţa planetei ar arăta ca un rai, omenirea ar progresa într-un secol cât într-o istorie întreagă.

Aşa cum stătea la biroul lui cu stiloul în mână (încercase să scrie ca Grigore Patriciu cu tocul, însă uita de fiecare dată să întingă peniţa în călimară, fapt care îl enerva şi îl distrăgea de la cursul ideii pe care o avea în minte), se gândi că din ideea aceasta ar ieşi un articol grozav. De altfel articolele lui, care erau mai toate centrate pe câte o idee, care după aceea li se părea multora extraordinară şi la îndemâna tuturor, numai că nu ei fuseseră cei care s-o

descopere, în ultimele luni stârniseră foarte multe discuţii, interpretări.

Partidele istorice se văzuseră vizate (adică ele nu înţeleseră că a fi popor e de o mie de ori mai greu decât a fi om? Sau ele nu înţeleseseră că poporul este o Fiinţă, şi că o Fiinţă se adună, gravitează în jurul unui „centru”, a unei esenţe, a unei Idei? Şi cine era această Idee?

Conducătorul, Mareşalul, nu?) şi îl atacaseră în ziarele lor cu violenţă.

Mai fusese el atacat în presă, ca acum însă nu fusese, de aceea prima lui reacţie fu Uimirea. Exact. Rămăsese tablou: pentru că lucrul acesta însemna că el este un om atât de important încât ele, ziarele, îi acordă iată importanţă. Numai Patriciu mai era atacat astfel. Tâmpiţii, ei nu înţelegeau că nu-l minimalizează atacându-l, ci dimpotrivă, îi fac un Nume, îl flatează.

Ştefan îşi dăduse capul pe spate, aşa cum stătea în biroul lui, şi râsese de unul singur până când se săturase. Apoi devenise brusc serios şi gândul din el întrebase tare: pe ce te bazezi? Adică, ia stai, cum vine asta? Pe ce te bazezi tu de râzi de ei? Adică de ce să nu se bazeze? Ei nu văd că sunt tâmpiţi! Că el pune în discuţie Axiome, teze general valabile în viaţa unui popor? Adică de ce să nu fie un popor o Fiinţă?

Păi dacă nu este o Fiinţă, atunci ce mama dracului mai este? Aprozar?

Bazar? Nu zisese el nenea Iancu, „Asta e ţară, bre?”

Uite, pe el vorba asta a lui Caragiale îl întorcea pe dos. Le răspunse şi el cu un articol şi mai al dracului, mai pipărat, dar şi mai subtil. Adică dacă sunt proşti şi nu pricep, să tacă dracului mai bine, pentru că în cazul ăsta vor fi mai deştepţi! Şi tăcuseră. Numai că acum îl atacase unul Costăchioiu în Timpul lui Gafencu. Şi îl atacase dur, murdar. Ce spusese acela?

Spusese cam aşa, în câteva cuvinte. Să aibă el, Ştefan Paul, grijă că Fleicuţele sunt mâncate uşor, chiar şi de pisici.

Aluzia era directă.

Grigore Patriciu era poreclit în presă Fleicaru (de la fleică, adică mai punea mâna pe o fleică), iar el, pentru că era băiatul, ciracul lui, era numit Fleicuţă. Aşadar o Fleicuţă e acolo, în viaţa presei româneşti, o nimica toată, o mănâncă şi mâţele. Să aibă el, Ştefan Paul grijă să nu fie mâncată de mâţe.

În numărul următor îi răspunsese „duşmanului" său aşa de dur încât îl desfiinţase, cum se spune. O lună întreagă, a auzit mai târziu lucrul acesta de la cineva, respectivul a mers cu coada între picioare. „ha, ha, ha, a râs Grigore Patriciu a doua zi, când a intrat în biroul lui să-l felicite. Văd că ştii regulile jocului. Orice mare gazetar va fi muşcat de fund. Şi cum invidia în Ţara Românească nu are pereche (dacă s-ar exporta produsul ăsta al sufletului românesc, cred că am fi ţara cea mai bogată din lume, îşi spusese Ştefan Paul) orice gazetar român care „ameninţă" să devină mare îşi va crea duşmani. De ce se întâmplă lucrul acesta, nu ştim. Aceştia însă trebuie să ştie de la început cu cine au de-a face. Asta este esenţial.

Există două moduri de a fi trataţi: unu, nu-i bagi în seamă. Latră ei latră până se satură. Doi, îi loveşti şi tu. Însă trebuie de la început să-i plesneşti aşa de bine încât să se sature să mai muşte. Să le piară pofta.

Aşa cum ai făcut tu acum, i-ai ars o palmă de l-ai ameţit şi l-ai sprijinit cu cealaltă. Bravo bă, Ştefane! îl bătuse Patriciu pe umeri. Auzi, tu, Fleicuţă, bă! Bă da ai dracului mai sunt, bă, la prostii le merge mintea, da să facă gazetărie serioasă, bună, profundă, la asta nu le merge.

Ştefan Paul se concentră asupra ştirilor şi a articolelor care trebuiau să intre în ziarul de mâine. Atacurile acestea cel mult lui îi produseseră o stare de euforie în muncă. Îl stimulaseră. Iată se apropia iarna şi trupele germane tot nu mai reuşeau să străpungă frontul. Ba dimpotrivă, informaţiile care soseau arătau că dinspre adâncul Siberiei şi al Asiei ruşii maşau noi trupe. Prin Oceanul Îngheţat de

Nord, americanii şi englezii îi alimentau şi ei cu tehnică militară şi material de război, cu alimente, cu îmbrăcăminte. Este cât se poate de adevărat, raţiona Ştefan Paul, că dacă americanii şi englezii nu i-ar fi alimentat pe ruşi cu material de război (căcălău, cum spusese o dată Grigore Patriciu), în cazul acesta ruşii ar fi pierdut războiul. Cu toate greşelile făcute până acum de Hitler.

Iarna care se apropia îşi trimisese crivăţul şi norii cenuşii să stea deasupra Bucureştiului, să le intre oamenilor în suflet şi în oase senzaţia aceasta de pustiu, de sfârşit de lume. Ştefan se zgribulea în pardesiul lui gândindu-se la ceea ce s-ar putea întâmpla dacă mareea asiatică se va revărsa înspre Europa, trecând peste România. După ce îşi termina articolul de scris, sau după ce ziarul era gata, aşezându-se pe fotolii în biroul lui, îi plăcea să se lase furat de gânduri. Gândurile îşi aveau viaţa lor, luau un eveniment la mărunţit, se învârteau în jurul lui, se strecurau înăuntru acelui fapt până când tot ce i se păruse lui neclar îi era acum limpede, iar sufletul i se îmbogăţise cu acel lucru.

Aşa de pildă se aplecase de mai multe ori asupra visului pe care-l avusese în noaptea când rămăsese să doarmă în redacţie. În ziua când fusese la mănăstirea Plumbuita, la părintele Agaton. Plecase de la el cu sufletul mai împăcat. Când te spovedeşti preotului, ce faci, decât o şedinţă de psihanaliză? Mărturisind ce te apasă pe suflet, te şi eliberezi de reziduurile din subconştient care te îmbolnăvesc. Atunci când Christos le-a spus oamenilor să se roage lui Dumnezeu de iertarea păcatelor, mărturisindu-şi-le, şi când oamenii se roagă, ce este acest lucru decât o imensă şedinţă de psihanaliză pe care o fac mulţimi imense de oameni, popoare întregi în faţa lui Dumnezeu.

De unde rezultă că Dumnezeu este cel mai mare medic psihiatru, cel mai bun psihanalist. Păi sigur că aşa este, răsunase gândul din el, clasa ţărănească a fost de la început creştină. Prin credinţa sa ţăranul român este un bun creştin. Au mai greşit ei ţăranii, dar mărturisindu-şi

păcatele Domnului şi-au păstrat morala neîntinată şi sănătatea sufletească. De aici puritatea lor, ca şi tăria. Pe când negustorul, această clasă oribilă, care n-a ştiut decât să înşele, adunând cât mai mulţi bani în „Cetate”, unde tăria (nu spusese Spurcaciu aşa) este prin esenţa ei păcătoasă, bolnavă sufleteşte. În ziua aceea venise la redacţie cu sufletul mai liniştit şi plin de întrebări. Mai târziu, către seară, pe când era în biroul lui, venise ca o pisică, fără s-o audă, Luki, care cu privirea aia a ei plină de dragoste şi de milă îi arsese două palme de văzuse stele verzi.

După ce îşi revenise, se pomenise râzând singur.

Adevărul este că palmele lui Luki îi făcuseră bine, îl treziseră la realitate (nu zisese ea că i le dăduse ca să-l trezească din uitucealã?), îi produseseră un fel de activitate a sufletului, îl îndemnau la acţiune. În noaptea aceea, pentru că se iviseră probleme, trebuiseră să scoată două articole şi să pună altele în loc în ultimul moment, astfel că ziarul intră în rotativă abia după unsprezece noaptea, el se gândi să doarmă la redacţie.

Mai dormise de câteva ori. Chircit se putea dormi în fotoliu foarte bine.

Cum se ghemuise şi închisese ochii, cum adormise. În somn îşi aduse aminte că nu se dusese acasă pentru că luase palmele de la Luki, care, acum lucrul acesta îi era limpede, erau palme date din dragoste. Cu dragoste şi din dragoste. Era semnul cel mai limpede că Luki venise să-i spună că fusese supărată pe el şi că-l iertase.

În acelaşi timp dându-i cu dragoste şi cu sete palmele, ea îi spunea şi cât de mult îl iubeşte, şi că de fapt nu prea renunţase la el şi nici n-avea de gând să renunţe. În somn lucrul acesta îl vedea limpede, de aceea nici nu mersese acasă unde îl aştepta Zizi, şi unde cu siguranţă trebuia să facă dragoste cu ea. Apoi, după ce acest gând începu să-i lumineze mintea se trezi pe un fel de câmpie, în apropierea unui crâng. Auzea privighetorile cântând, lumina era dulce,

dintr-o poiană se auzea cântecul catifelat şi umed al mieilor, pe care el îl purta în suflet de când era mic. Era tare frumos şi tare bine în această lume. În clipa următoare a auzit un foşnet, un fel de adiere care i-a mângâiat sufletul, şi a văzut, limpede, uiminduse el însuşi de claritatea şi frumuseţea extraordinară, aurie, a vedeniei.

Venind prin aer, ca şi cum ar fi plutit deasupra pământului, de el se apropia o femeie cu pruncul în braţe. În jurul capului ei se vedea un cerc auriu, de lumina, care-i colora în galben şi chipul şi pelerina în care era femeia înveşmântată. Aşa cum venea către el, răspândind o boare caldă, plină de blândeţe. Nu i-a fost greu s-o recunoască pe Maica Domnului.

Şi într-adevăr când a ajuns aproape de el şi-a dat seama că ea este, că nu putea să fie altcineva. Se uita la el cu nişte ochi mari şi plini de milă şi de bunătate. „Să nu-i pară rău că le iubeşte pe copilele ei, care, prin lumea aceasta prin care trec acum, sunt neajutorate. Dar mai ales să nu se gândească să le lase pradă deznădejdii. Dimpotrivă, să aibă grijă de ele şi să le iubească. Acesta este rolul lui pe pământ, şi pentru acestea el va fi ocrotit. Să nu se gândească să le părăsească pe niciuna din ele, câte or veni la el să-i ceară dragoste, şi să nu le facă nici cel mai mic rău.

Maica Domnului îl mângâiase cu privirea ei plină de blândeţe şi bunătate. Îşi continuase drumul trecând pe lângă el, plutind aşa deasupra pământului. Când se întorsese n-o mai văzuse. În aer stăruia însă dulceaţa prezenţei ei, blândeţea antică a luminii ei, cântecul privighetorilor şi al ciocârliilor. Mai rămăsese un timp lângă crângul acela nespus de dulce, apoi i se păruse că începe să se înalţe. Când se trezise se frecase la ochi. Visul îi rămăsese viu şi limpede în minte, vedea parcă aievea fiecare amănunt, fiecare imagine. În biroul său penumbra se risipea încetul cu încetul, lăsând să pătrundă lumina lunii de afară. Da, astăzi fusese şi se spovedise călugărului

Agaton şi tot astăzi venise Luki la el, după atâta timp de când nu se văzuseră şi îi amintise că-l iubeşte şi că ea nu concepe să renunţe la el. De aceea îi apăruse Maica Domnului în vis, ca să-i fie clar tot ce are de făcut şi cum trebuie să se poarte cu ele. Şi el cum se purtase? Păi nu se purtase prea bine. Mai ales faţă de Didina se simţea vinovat, celelalte erau la casele lor, cu fata asta însă nu ştia deloc ce este.

Nu-i nimic, îşi spuse în gând, o să-i ceară lui Patriciu, mai încolo, prin septembrie, când or să vină toţi din concediu, o săptămână să meargă şi el la ai lui, şi atunci o să vadă ce este cu Didina. Şi chiar aşa o să facă, o s-o ceară în căsătorie. O să meargă la Aristide şi o să vorbească deschis cu el: uite, nea Aristide, aşa şi aşa, mie îmi e dragă fata dumitale, dacă ea mă vrea de bărbat, eu sunt gata s-o iau de soţie. În momentul acela Ştefan îşi simţi sufletul uşor şi curat, parcă ar fi fost un fulg. Se cuibări la loc în fotoliu. Pe câmp, când coceau băieţii porumbi, asta era vara, către sfârşitul ei, se întindeau pe o cergă lângă foc sau lângă jar şi adormeau. Şi ce fericiţi erau. Deşi alde Parizianu nu avea cai, aşa cum avea unchiul lui, Moromete, ai cărui băieţi dormeau în nopţile de vară cu caii pe izlaz, dormise şi el cu ei, copseseră porumbi sau cartofi la jarul focului, ştia ce înseamnă acest lucru. Nici nu-şi dădu seama când adormi.

Dimineaţa se sculă odihnit şi proaspăt ca un copil. Demult nu mai avusese el senzaţia aceasta despre propriul lui trup. Când era copil şi se scula de dimineaţa îşi simţea trupul limpede şi curat, de parcă l-ar fi avut din rouă. Şi iată că acum, după atâţia ani, trăia din nou uimit această stare de graţie şi de puritate. Până la opt îşi scrise articolul dintr-o răsuflare.

Bine, dar în cazul acesta, îşi spuse după ce lăsă articolul jos, înseamnă că eu sunt un om ales. Ales să îndeplinesc o misiune pe lumea aceasta, şi dacă voi îndeplini această misiune înseamnă că voi fi ajutat în viaţă. Îşi dădu capul pe spate şi râse fericit, frumoasă misiune îi dăduse Dumnezeu,

să iubească fete atât de minunate şi de curate ca Ioana şi ca Didina. Hm!

Pe la nouă, (Grigore Patriciu venea târziu la redacţie, după doisprezece, pentru că avea toată încrederea în el) Ştefan Paul dădu o raită pe la Capşa. Erau aceiaşi. Titus Diaconescu şi cu grupul lui nu erau.

Ce-o mai fi făcând tânărul acela care scăpase de moarte? Virgil Ierunca.

Ierunca, auzi tu ce nume! Ştia că este o pasăre, la ei în sat însă nu auzise niciodată cuvântul acesta, şi nici nu văzuse pasărea asta. Văzuse codobaturi, care îşi făceau cuibul pe malul gârlei, săpau scorburi în mal, şi depuneau acolo ouăle, văzuse presuri, verdării, prepeliţe, dar ierunci nu văzuse niciodată. La o masă îi văzu pe Sadoveanu şi pe Arghezi. În colţ, la masa lui, Ion Barbu, scriind, desigur o poezie.

Se aşează şi el la o masă la care se mai afla cineva. Îl mai văzuse dar nu-l cunoştea. În momentul următor îi văzu pe Sadoveanu ridicânduse încruntat de la masă şi lăsându-l pe Arghezi singur. Acesta nu păru deloc impacientat, dimpotrivă îşi văzu mai departe de cafeaua şi de gândurile lui. Hotărât lucru, lui nu-i pria Capşa, îşi spuse Ştefan în gând.

Dădu cafeaua pe gât, aşa cum da Moromete păhăruţul cu ţuică, (gestul i-l aduse în memorie pe unchiul lui, parcă ar fi fost acolo şi ar fi putut să ciocnească cu el), se sculă şi ieşi. Ce-o fi făcând Nora acum? Se uită la ceas. E la slujbă, desigur. Dar Zizi? O văzu în minte pe gazda lui aplecată peste şevalet. Apoi o văzu pe Anghelina. Ieşise în bătătură şi dădea la găini: pui, pui, pui, parcă-i auzea glasul. Reveni la redacţie. Se simţea odihnit, refăcut, era optimist. Îşi spuse în gând că după ce va termina şi se va simţi mai liber, o să se apuce de roman. Ce-ar fi să scriu nuvela pe care o am în minte! Dar o avea? Putea s-o publice în suplimentul literar pe care aveau să-l scoată de Sfânta Maria.

Brusc în mintea lui se aprinse o luminiţă. O văzu în faţa ochilor pe Maica Domnlui din vis. Se apucă de scris. Ceilalţi veneau la redacţie, apoi plecau, se duceau să-şi ia cafeaua, auzea vag uşile redacţiilor deschizându-se şi închizându-se. La un moment auzi telefonul.

— Ştefane…Bună!

— Lukiii! exclamă.

— Bine măcar că mă recunoşti, îi auzi râsul cristalin. Ştefane, tu ai văzut ce nopţi cu lună extraordinară sunt?

Văzuse, nu văzuse? Nu-şi dăduse seama. Se pomeni bâiguind ceva în telefon.

— Ştefane, nu-l lăsă Luki să-şi ducă gândul la capăt, deseară la nouă, până atunci faceţi ziarul, dacă nu, lasă-l în seama lui Niki, şi aşa s-a cam lenevit, te aştept la portiţa din dos. Mergem să ne plimbăm, ca altă dată, chicoti ea, apoi închise telefonul. După ce lăsă şi el receptorul în furcă, îşi duse palma la piept, inima îi bătea tare, fericită. Aşa va face, se va duce, şi se vor plimba toată noaptea pe străzi, pentru că, iată, inima lui no uitase. Bătea fericită la gândul întâlnirii. Nu fusese ea prima fată pe care o întâlnise în oraşul acesta mare, şi nu fusese ea, Luki, prima fată de care se îndrăgostise, şi cu care se iubise?

VII

Sună cu un buchet de flori la uşa profesorului Cotigă, consăteanul lui. Ieşi soţia profesorului, îi dădu bună ziua, se scuză că-i deranjează, şii întinse buchetul de flori. Doamna Cotigă se îmbujoră la faţă, bucuroasă.

„Pofteşte înăuntru, Ştefane, îl invită ea în sufragerie, Traian tocmai se bărbiereşte, însă va fi bucuros să stea de vorbă cu consăteanul lui ajuns celebru. Se scuză că merge să pregătească ceva şi îl lăsă un moment singur. Ştefan îşi mai aruncă încă o dată privirea pe biblioteca profesorului, încercând să desluşească titlurile de pe cotoarele cărţilor.

— Bine ai venit, Ştefane, îi întinse profesorul Cotigă mâna. Se vedea că era bucuros şi el de vizită. Bravo! Ţi-ai luat examenele cu brio.

Profesorul de română a fost încântat de dumneata, îţi prevede un viitor mare.

— Da, dar v-am făcut de râs la Matematică, dom profesor, zâmbi Ştefan Paul.

— Nici acolo nu m-ai făcut de râs, pentru că la urmă domnul profesor şi-a dat seama că eşti un băiat inteligent. Mi-a spus chiar, după ce ai luat lecţii cu el, să te conving să dai la Matematică. Ăştia de Matematică aşa sunt ei, cam rigizi, sunt însă drepţi, ăsta e meritul lor.

Doamna Cotigă îşi făcu apariţia cu o tavă pe care avea farfurioare cu dulceaţă (Ştefan remarcă nuanţa extraordinar de frumoasă, brunăvişinie, a dulceţei), două pahare cu apă minerală, şi două pahare mai micuţe, verzui, cu lichior.

— Serveşte, Ştefane, îl invită gazda. Noi te aşteptăm să ştii cu dragoste. Iai spus, Traiane, ce-am vorbit noi, şi ce am vrea să-l rugăm?

— Nu i-am spus, ce-i dai zor cu chestia asta, ca şi cum ar fi acolo o treabă oarecare, o repezi el pe nevastă-sa.

Femeia roşi intimidată, dar nu se supără.

— Lasă Traiane că-i spun eu dacă nu-i spui tu, murmură ea, şi dădu să se retragă.

— Despre ce e vorba, dom’ profesor? deveni al lu’ Parizianu curios.

— Lasă, altădată, dădu profesorul Cotigă din mână. Apoi către nevastă-sa.

Lasă, dragă, să ne mai cunoască băiatul, să se obişnuiască cu noi. Şi aşa am impresia că de la prima discuţie, când ai venit tu, Ştefane, pentru prima dată în casa noastră, şi eram eu foarte înaripat cu ideile doctrinei noastre, tu ai rămas cu un dinte împotriva mea. Da ai văzut şi tu acuma, sper, că nu sunt om rău… aici profesorul Cotigă râse uşor, cu o expresie de melancolie pe chip.

— Ei, cum să fim oameni răi, Traiane, Doamne fereşte. Traian e sever la şcoală ca profesor pentru că vrea ca din mâinile lui să iasă oameni mari, nu terchea-berchea. Nu,

Ştefane? Încolo, şi eu pot să spun cu mâna pe inimă că este un soţ foarte bun, şi dacă am fi avut norocul să avem copii, ar fi fost un tată la fel de bun. Ştefan se pomeni zâmbind de încurcătura celor doi soţi Cotigă. Nu înţelegea unde vor să ajungă.

— Lasă, dragă, concluzionă stăpânul casei, avem destul timp să ne cunoaştem, mai ales că o să ne ţinem de capul lui să-şi termine studiile, şi o să-l ajutăm.

— Cum vrei tu Traiane, se dădu bătută soţia profesorului.

Ciocniră toţi, apoi doamna Cotigă se retrase în domnitor sau la bucătărie lăsându-i singuri.

— Despre ce e vorba, dom' profesor, că m-aţi făcut curios?

— Dragă Ştefane, îşi luă profesorul o poziţie oarecum marţială, ridicânduşi pieptul. Nevastă-mea te-a îndrăgit de la prima ta venire în casă. Şi eu iam vorbit foarte frumos despre tine, că ţăranul român a ştiut din totdeauna cum să-şi crească copii, adevărul este că mai mult nevoile neau educat pe noi ăştia care venim de la ţară… Ştiind că tu lucrezi la Ziua lu' Patriciu, care a făcut mari greşeli, dar mă rog, asta e treaba lui şi probabil că tu ai alte păreri, pentru că văd că îl susţii pe Mareşal, am făcut abonament la ziarul la care lucrezi tu. Ei şi ce crezi, dragă Ştefane, aşa cum ştii nouă nu ne-a dat Dumnezeu copii…

Aici Ştefan Paul făcu ochii mari. Era adevărat, profesorul Cotigă nu avea copii. Deşi cunoştea lucrul acesta, Ştefan Paul, nu se gândise la lucrul acesta.

— Şi aşa cum îţi spuneam, continuă profesorul Cotigă, nevastă-mea, care e o femeie jos pălăria, de altfel o s-o cunoşti şi o să apreciezi tu singur lucru acesta, te-a îndrăgit. Măi, Traiane, c-o fi şi c-o păţi, că băiatul vine de la ţară, că n-are şi el pe nimeni în Bucureşti, hai să-l ajutăm…

Profesorul Cotigă, ca niciodată, povestea frumos, ceea ce-l făcea pe tânărul ziarist de la Ziua, să-l urmărească vesel, cu atenţie.

— Aşa, dom' profesor…

— Şi acum cu o săptămână în urmă, după ce i-am povestit eu ce băiat isteţ eşti tu, că deşi n-ai avut timp să te pregăteşti, ţi-ai luat examenele cu brio, numai ce o aud. „Traiane, mie îmi place foarte mult de băiatul ăsta de la voi din sat. Dacă tu zici că nu are pe nimeni aici în Bucureşti, mie îmi e drag şi mi-a rămas gândul la el. Eu zic să vorbeşti tu cu el să fie ce acord să-l înfiem…

Aici profesorul Ştefan Cotigă se opri obosit. Sau jenat.

Să lăsă brusc o linişte de gheaţă. Adică ia stai, cum să-l înfieze, ce el era orfan, al nimănui? Liniştea îl acoperea şi îl învăluia ca o ninsoare. În momentul acela ca şi cum ar fi văzut-o aievea, în faţa ochilor, şi aduse aminte visul cu Maica Domnului, care îi ceruse să le ajute pe copilele ei.

Să nu le facă vreun rău. Să le dăruiască dragostea lui, pentru că la rândul său şi el va fi ajutat.

— Dom’ profesor, şopti, pentru doamna e foarte important lucrul acesta?

Vreau să spun…

Dar nu mai spune nimic, rămase mult timp gânditor. Poate că să fii femeie şi să te apropii de bătrâneţe, ştiind că n-ai un copil al tău care să-ţi dea o cană cu apă, să-ţi spună o vorbă bună, poate că e tare greu. Când venise el în Bucureşti, pentru el Grigore Patriciu fusese ca un tată. Mai întâi el îşi închipuise că Patriciu îi este un fel de tată. Acesta chiar îl întrebase dacă el este orfan. Şi el îi explicase lui Patriciu. Poate că femeia aceasta care n-a avut copii, simţise nevoia, aşa şi-a imaginat ea că ar avea nevoie de un fiu, şi dacă l-ar avea ar fi tare bine. Iar el în momentul acela ar putea să-i dăruiască un fiu. Ar putea să-i împlinească visul. Cum?

Foarte simplu, spunându-i că el poate să-i fie în viaţă ca un fiu. Şi ar putea să facă lucrul acesta pentru ea. Parcă Patriciu nu-i fusese ca un tată

? Nu-i zicea el în glumă, când erau ei singuri, „tată”, şi marele gazetar râdea mânzeşte?

— Dom’ profesor, pentru dumneavoastră amândoi e foarte important să aveţi un fiu, nu-i aşa? Se pomeni pur şi simplu vorbind, pentru că el nu se gândise la ce avea să spună. Sau mai bine zis altcineva din el vorbise.

Profesorul Cotigă rămăsese şi el aşa, căzut pe gânduri. Îl privea pe Ştefan cu tristeţe şi cu o spaimă care venea ca o lumină din interior pe chipul lui.

— Păi este, Ştefane, murmură el, că uite, ca mâine se apropie bătrâneţile.

Ştefan Paul se ridică şi o luă către bucătărie. Bătu la uşă. Auzi un da slab în poală. O clipă îl privi speriată. Ştefan se apropie şi îi luă mâna şi i-o sărută.

— Dacă mi-a dăruit Dumnezeu un tată, de ce să nu îmi dăruiască şi o mamă? El se gândea de altfel la Patriciu, nu la profesorul Cotigă.

Dumneavoastră aveţi nevoie de un fiu care să vă iubească şi la bătrâneţe să aibă grijă de dumneavoastră. Eu de asta am venit pe lume, vorbi el, în stilul său. Îşi adusese aminte brusc de acest fel al lui de a vorbi. O lăsă pe doamna Cotigă în bucătărie şi se întoarse în sufragerie să-şi continue discuţia cu profesorul.

— Gata, dom’ profesor, s-a rezolvat, îi spuse Ştefan. De acum încolo sunt fiul dumneavoastră. Dumnezeu să mă ajute să pot să vă ajut la rândul meu!

Profesorul Cotigă rămase tăcut, vădit încurcat. Nu ştia ce să spună, prea uşor cedase al lu’ Parizianu.

— Hm! se pomeni profesorul Cotigă strâmb.

— Dom’ profesor, relansă discuţia Ştefan, eu venisem să vă mulţumesc pentru că m-aţi ajutat cu examenele astea, şi vă mulţumesc din toată inima. În al doilea rând venisem să continuăm discuţia de data trecută.

Două lucruri îndeosebi nu-mi erau, şi nu-mi sunt clare.

— Ia, Ştefane, să le auzim, şopti profesorul Cotigă. Încă nu ştia ce să creadă despre uşurinţa consăteanului său. Să n-o fi luat-o el în serios, propunerea lor? Să nu fi înţeles?

— Dom’ profesor… Noi suntem un popor răbdător şi blând, aş spune chiar nonviolent. Bun! Dacă este aşa, şi dacă evreii şi ţiganii în loc să vină cum au venit turcii, agitând sabia şi ameninţându-ne că ne fac una cu pământul, noi găsind de fiecare dată ac de cojocul lor, deci, dacă evreii şi ţiganii sunt pericolul numărul unu al acestui neam, şi tehnica lor de a ne distruge este alta, adică în loc să te ameninţe cu sabia, ţi se bagă sub piele, îţi pun mâna pe instituţii, pe banii ţării, astfel că o dată te pomeneşti ţară şi popor slăbit, şi deodată te trezeşti încălecat de ei în propria ta ţară…

— E bine, făcu profesorul Cotigă.

— Bun, dacă aşa stau lucrurile, de ce în loc să procedăm cum s-a întâmplat cu rebeliunea legionară din ianuarie 1941, când dacă n-aveam buletinul la mine mă împuşca unu că mă ochise el după moacă precum că aş fi evreu, de ce să procedăm aşa, adică noi să-i hăituim ca pe nişte iepuri, în loc să discutăm cu ei serios. Adică să mergem la mai marele lor şi să-i spunem, domnule, noi te-am primit în ţara asta, te-am omenit, pe tine şi neamul tău, aş vrea să ne înţelegem cu binele. Eu mă port cu tine ca o gazdă cinstită şi ospitalieră, iar tu să te porţi la fel cu mine.

Profesorul Cotigă făcu nişte ochi mari, ca şi cum nu i-ar veni să creadă că în faţa lui îl are pe al lu’ Parizianu din comuna Siliştea Gumeşti, care e băiat deştept, până acum s-a descurcat în Bucureşti cum n-a făcut-o niciunul de la el din sat.

— Aha! exclamă el. Şi a doua nelămurire?

— Dom’ profesor. Acum vă cunosc mai bine, dumneavoastră sunteţi un om bun şi cultivat. Sunteţi un om respectat, şi patriot, deşi cred că aici cam săriţi calul. Dom’ profesor, asta nu înţeleg eu, ce căutaţi dumneavoastră în acelaşi partid cu tâmpitu de Victor Bălosu, care cum a ajuns primar, întâi pe unul de la el din sat l-a omorât. Deşi satul ăla nu era nici sat fără câini şi nici fără stăpâni. Mai fuseseră primari în acest sat, bunăoară Aristide, care n-a

fost primar rău, dar mai erau şi gospodari fruntaşi. Bun. Şi dacă aţi spus că din conducerea partidului ăsta din care faceţi parte dumneavoastră…

— Am făcut, îl corectă profesorul Cotigă.

— Aţi făcut pentru că după rebeliunea din ianuarie 41 Mareşalul a interzis Mişcarea, Legiunea, dar dacă n-o interzicea, aţi face şi acum parte.

— Nu. Aici te înşeli, răspunse hotărât profesorul Cotigă.

— Nu înţeleg. Parcă data trecută eraţi de altă părere?

— Asta a fost la început. Înainte de rebeliune. Înainte de moartea lui Iorga, dacă vrei… Acum nu m-aş mai înscrie în nici un partid, vorbi profesorul, făcând cu mâna un gest, ca şi cum ar fi pus punct.

— Bine, dom’ profesor, dar cum a fost posibil, ca din Mişcare să facă parte atâţia oameni mari, atâtea capete luminate ca Nae Ionescu, marele matematician Gheorghe Ţiteica, Mircea Eliade care e un mare scriitor, atâţia şi atâţia alţii, în acelaşi timp Legiunea să omoare atâtea minţi mari ale ţării? Să ne gândim numai la Iorga?

— Da. Aceasta este o întrebare serioasă, la care îmi frământ şi eu creierii.

Abia aceasta este o întrebare serioasă.

— Cum, dom’ profesor, adică de ce acceptaţi dumneavoastră să faceţi parte din aceiaşi mişcare cu Victor Bălosu şi cu ăia care l-au împuşcat pe Duca şi pe Iorga, şi nu vă revoltaţi, asta nu mai este o întrebare serioasă?

Întrebarea lui Ştefan Paul, ca şi vioiciunea gândului său, îl puseră pe profesor în încurcătură.

— Dragul meu, profesorul făcu un gest cu mâna ca şi cum ar fi vrut să tempereze lucrurile. Problema este mult prea complexă ca să avem noi acum pretenţia că o să răspundem la toate întrebările. Mai ales că eu sunt unul care am făcut parte din Mişcare, şi, vrând nevrând, nu voi putea să nu fiu subiectiv. Însă eu voi încerca în faţa ta, ca şi în faţa conştiinţei mele, să găsesc răspunsul la această întrebare (de fapt întrebările sunt multe), pentru a mă lămuri în

primul rând pe mine, pentru a mă înţelege pe mine. Pentru a-mi înţelege generaţia mea, ce s-a întâmplat cu generaţia noastră? De ce a trebuit noi, poate cea mai minunată generaţie a acestui veac, să cădem în această cursă? Pentru că este evident că am căzut cu toţii într-o cursă.

— Care cursă, dom’ profesor? Ce cursă? Dom’ profesor, orice mamă de pe lumea asta, dacă este o mamă adevărată, cum începe copilul ei să păşească şi poate să înţeleagă vorba omenească, îi spune aşa: fii cuminte, să nu furi, să nu dai în alt copil. Să nu ucizi nu-i mai spune, că nici nu-şi imaginează aşa ceva. Dar să fie cuminte, orice mamă îi spune copilului ei. Şi nu o dată. Biblia şi cele zece porunci ne spun limpede: să nu furi, să nu ucizi! Păi, dom’ profesor, este un lucru elementar, că dacă dai într-unul, îi dai o palmă, să zicem, trebuie să răspunzi. Dar dacă omori un om? Cine i-a pus pe oamenii ăştia să omoare? de ce au făcuto? Dom’ profesor, eu zic că n-au făcut-o pentru că au căzut în cursă, cum ziceţi dumneavoastră, ci pentru că oamenii ăştia n-au fost normali.

Tânărul ziarist de la Ziua tăcu. Nu pentru că se simţi brusc obosit, ci pentru că realizase, înţelesese dintr-o dată cât de superficial, cât de pueril vorbise. Sigur că acei oameni nu fuseseră normali la minte, era limpede, dar de ce se întâmplase ca acei oameni să ajungă la conducerea societăţii, la conducerea unui mare popor, cum se întâmplase cu Hitler şi cu toţi cei care se înconjurase!

— Hm! făcu profesorul Cotigă. Nu te pripi, dragul meu. Eu ţi-am atras atenţia, Ştefane, că te cam, pripeşti. Nu mă îndoiesc că tu vrei să afli adevărul, adică răspunsurile la aceste întrebări. Eu am vrut să cunosc acest Adevăr înaintea ta, pentru că acest adevăr este însăşi viaţa mea, trădată şi înşelată. Viaţa mea este o dramă. Şi eu acum, când am posibilitatea să reflectez, încerc să ajung la esenţa dramei, a dramei mele, şi a marei drame a generaţiei mele.

Un moment se făcu tăcere. Lui Ştefan Paul i se păru că o aude pe doamna Cotigă plângând în bucătărie.

— Vezi, continuă trist profesorul Cotigă, dacă dumneata ai fi fost în locul meu, crezi că nu te-ar fi luat vârtejul şi n-ai fi intrat în Mişcare? Nu ştiu.

Nici dumneata nu ştii. Vreau să spun adevărul complet, nu cunoaştem adevărul absolut.

— Pe acesta n-o să-l cunoaştem niciodată.

— Dă-mi voie, te rog. În 1933, când Mişcarea luase un mare avânt la noi, eu, care eram un suflet ce aspira spre puritate, însetat de absolut, care eram patriot, fiecare fibră a fiinţei mele ardea şi tremura pentru acest neam, în ce partid aş fi intrat? Când toate celelalte partide, şi ţărăniştii şi liberalii erau compromise, şefii lor se ţineau numai de intrigării, când guvernele pe care le făceau nu durau nici o lună? Ei bine, dragul meu, sufletul meu, de om cinstit şi patriot, care voia să facă ceva pentru ţara lui, s-o ajute, nu a văzut decât această posibilitate, de a intra în Mişcare.

Şi, ascultă-mă pe mine, la începuturile ei Mişcarea a avut o forţă, o capacitate de a inspira tineretul, o putere de a da o credinţă, un sens existenţei lui în istorie extraordinară. Mai ales tineretul şi intelectualii, preoţii, dascălii, medicii au venit către Mişcare, s-au înscris în Mişcare.

Începutul a fost extraordinar. Mă întreb de ce sfârşitul a fost atât de trist.

Deplorabil. Îngrozitor, ruşinos!

Profesorul Cotigă vorbea rar, căutându-şi gândurile. Îşi ţinea faţa aplecată în jos.

— Sigur, se va spune, şi este perfect adevărat lucrul acesta, că Regele care a fost mason, şi amanta lui, evreica Elena Lupescu, o curvă folosită de iudeo-masoneria evreiască să manipuleze atât de bine lucrurile, încât înscenând moartea Căpitanului…

— A lui Codreanu, şopti Ştefan Paul.

— Da, a Căpitanului… încât ştiind că o dată Căpitanul asasinat, Mişcarea este compromisă, pentru că la rândul ei va răspunde morţii prin moarte.

Şi atunci va putea fi interzisă, oamenii ei arestaţi şi omorâţi. Acesta a fost scenariul masoneriei. Repet, acest scenariu a existat, şi lucrurile s-au întâmplat întocmai. Din această confruntare dintre Mişcare şi duşmanii ei, au rezultat însă un număr imens de crime. Pe mine m-au îngrozit aceste crime. Acum mă îngrozesc şi mai mult. Eşuând, asta şi pentru că după moartea Căpitanului conducerea ei a încăput pe mâna unor brute, Mişcarea a devenit în istoria acestui popor o mare tragedie. Din ceva foarte frumos, dintr-o Mişcare şi o Credinţă care puteau să salveze neamul românesc şi să-i dea măreţie, s-a transformat pe nesimţite într-un fapt urât, chiar oribil, într-un fapt de oroare şi ruşine din istoria acestui popor.

Aici profesorul Cotigă rămase un timp gânditor, cu ochii înfipţi în pământ.

— Eu mă întreb, şi am stat nopţi în şir cu ochii în tavan, dacă n-ar fi fost omorât Căpitanul, oare tot aici s-ar fi ajuns? Tot aici, oftă profesorul Cotigă, pentru că peste tot s-a ajuns aici. Acum nu mă refer la Mişcarea, privită ca fenomen în plan european. Noi, românii, am fost şi suntem altfel decât popoarele Europei, chiar decât popoarele cu care ne învecinăm. Noi am avut o altfel de istorie. Noi am fost un popor victimă, care am suferit. Ce mă uimeşte şi mă îngrozeşte pe mine, este acest fapt: de unde atâta sete de crimă la un popor care toată istoria lui a fost o victimă? De unde setea aceasta imensă de a-şi produce suferinţa, când istoria lu a fost o imensă suferinţă? Această întrebare n-o să încetez să mi-o şi pun de zece ori pe zi. A doua întrebare este aceasta: de ce istoria noastră, a românilor, seamănă cu acea prăbuşire a ce am costruit la infinit din Balada Meşterului Manole? Îţi aduci aminte, pe locul pe care a venit Manole să ridice mănăstirea, „falnica zidire”, cum îi zicea el, existau alte ziduri. De când erau zidurile acelea, legenda nu ne mai spune. Oricum erau demult, de la început lumii poate. Manole când a început să ridice zidurile, noaptea… Ei bine, istoria noastră a semănat şi va semăna sute de ani de aici înainte cu acea ridicare şi surpare de ziduri. Acesta este blestemul nostru, ce construim, se dărâmă. Începem bine, dar terminăm prost. Ia-o dumneata prin istorie şi vezi că afirmaţia aceasta parcă ar fi o teză generală. O Lege, cu L mare, a istoriei noastre.

— Hm! dom’ profesor, făcu Ştefan Paul gânditor, şi el cu o expresie de tristeţe pe chip.

— Hai s-o luăm de la primul mare strămoş pe care-l cunoaşte istoria noastră, de la Burebista. Burebista, primul mare rege al nostru, asasinat de una din căpeteniile lui. Toată construcţia, imensă, monumentală pentru acele timpuri, a statului trac, s-a năruit. Eu cred că din acest moment a început procesul de dispariţie al tracilor, în final al dacilor.

Decebal, şi el trădat tot de un om de-al lui, de unchiul lui, Durpaneux. Cu el s-a prăbuşit poporul şi statul dac. Deci, dragă Ştefane, pe acest pământ a mai dispărut un popor, poporul din care ne tragem noi. Să avem grijă să nu dispărem şi noi! Aici profesorul Cotigă făcu o pauză. Trase aer adânc în piept, ca şi cum ar fi oftat.

— N-a dispărut, dom' profesor, poporul dac, se pomeni vorbind al lui Parizianu, speriindu-se chiar el de ce spusese.

— Hm! zâmbi trist profesorul Cotigă. Te referi la articolul „Perit-au dacii?", al lui Haşdeu, ca şi la alte articole şi studii care afirmă această idee? Dragul meu, murmură profesorul cu o luminiţă de ironie în ochi…

Sigur că anumite conţinuturi ereditare s-au transmis, valorile culturale sau transmis şi ele într-o bună măsură, însă mie nu-mi plac oamenii care se mint pe sine. Popoarele care se mint pe ele însele n-au viitor, dragul meu. Lucrul acesta ar trebui să-l ştie orice popor. Noi, românii, ne minţim. Pe pământul acesta a dispărut un popor, fenomen care este de mari dimensiuni, de o profunzime enormă, şi care presupune o cantitate incomensurabilă de suferinţă. De rău! Ei bine, mie îmi e teamă că la fel se va întâmpla şi cu poporul român. Pentru că tot ce construieşte ziua, se dărâmă noaptea. De două mii de ani visăm şi ne căznim să construim Statul Unitar Român. Bun, prin forţa împrejurărilor ne-a ajutat Dumnezeu să-l împlinim. După aceea ce s-a întâmplat? S-a surpat!

Datorită cui? Datorită nouă în primul rând. Pentru că ce am făcut? în loc să fim uniţi, să fim cinstiţi şi muncitori, ne-am mâncat între noi mai rău decât nişte câini. Politicianismul, acest cancer românesc, a făcut pur şi simplu ravagii în perioada interbelică! Profesorul se opri să-şi tragă sufletul. Un moment îl privi pe Ştefan cu o tristeţe şi cu o imensă disperare în ochi.

— Dragul meu, ce se întâmplă cu acest popor? Mişcarea legionară, deşi trebuia în mod normal, căci aşa a început, ca o mişcare spirituală a purificării şi renaşterii noastre, să

salveze naţiunea, să dea un nou orizont istoric, s-a autootrăvit, s-a autodistrus din interior, s-a autocondamnat la moarte, otrăvind în acelaşi timp întregul organism social românesc. A început ca o Mişcare spirituală şi patriotică frumoasă şi a terminat în crimă şi sânge. A înăbuşit-o Mareşalul, şi a fost normal lucrul acesta.

Peste câţiva ani Mareşalul, şi el va fi trădat, pentru că acesta este sfârşitul oricărui început în ţara românească. Vor veni apoi comuniştii la putere, căci ruşii îi vor învinge pe nemţi, şi atunci aceştia vor face prăpăd. Vor zice şi ei că sunt o Mişcare spirituală, socială şi politică, prin care aduc comunismul în lume, dar vor termina şi ei în crimă, sânge şi sărăcie. Şi iarăşi o vom lua de la început. Şi unde vom ajunge? Biet neam nenorocit

! Profesorul Cotigă îşi lăsă fruntea în jos. Chipul îi era întunecat, negru de durere. Ai fi zis că plânge, dar nu plângea.

VIII A mers la locul acela în care Luki i-a dat întâlnire. A ajuns înainte.

În timp ce o aştepta, în faţa portiţei din spate a casei ei, inima îi bătea cu putere. A văzut-o apărând, deschizând portiţa, apropiindu-se de el.

„Bună, Ştefane”, i-a spus în cel mai normal mod. Ca şi cum nu s-ar fi certat niciodată, ca şi cum nu s-ar fi despărţit deloc. L-a sărutat pe obraz, apoi l-a luat de braŢ. S-au plimbat pe străzile din jur, învăluiţi în vraja nopţii cu lună orientală. Acoperişurile, poleite de văpaia lunii, reflectau lumina înapoi, făcând văzduhul să lumineze ca ziua. S-au oprit într-un mic scuar înconjurat de trandafiri. Luki i-a cuprins gâtul cu braţele şi l-a sărutat lung. A cuprins-o şi el de mijloc, a strâns-o cu putere frângând-o.

Tânăra femeie avea gura fierbinte, gingaşă, mirosind a fragă şi a cireşe.

I-a muşcat gura nesăţios, apoi el a început să coboare cu sărutările pe gâtul ei atât de frumos. „Prostule! Prostule! i-a

şoptit cu dragoste la urechi, gemând. Prostule, mi-a fost dor de tine! Mi-a fost îngrozitor de dor de tine!”. Când s-au întors, câţiva cocoşi şi-au înălţat trâmbiţele lor arginti, venind ca de pe lumea ailaltă, semn că în acel moment era miezul nopţii.

A deschis portiţa şi Luki l-a luat de mână urcând la ea în cameră pe scara din dos. În odaia luminată de văpaia lunii a văzut-o dezbrăcânduse. Când a rămas goală părea o statuie de fildeş scăldată de lumina lunii.

S-a dezbrăcat şi el. A luat-o în braţe, i-a muşcat gura, ea i-a înlănţuit gâtul. A culcat-o în pat, trupul tinerei femei s-a deschis ca o corolă, iar el a pătruns-o nesăţios. Îşi muşcau gura sălbatic. „Prostule, prostule!” şoptea tânăra femeie printre gemete. La început a iubit-o duios, apoi a început s-o iubească năvalnic. O simţea topindu-se în braţele lui, moale, gingaşă, ai fi zis că în momentul următor trupul ei avea să se topească şi el nu mai avea ce să iubească şi să ţină în braţe. Cu cât se topea, făcânduse mai mică, cu atât mai mult era a lui, trecea în fiinţa lui.

A doua noapte s-au întâlnit la fel. Au pornit ţinându-se de mână, sau plimbat un timp pe străzile din jur ajungând la acelaşi scuar. Luki s-a oprit în faţa lui, i-a înconjurat gâtul cu braţele, i-a căutat gura pătimaşă şi l-a muşcat cu sete. A gemut de durere. Nu s-a mai putut stăpâni, i-a cuprins picioarele ridicându-i rochia, dezvelindu-i coapsele şi trupul argintat de lumina lunii, a întins-o pe bancă şi a iubit-o nesăţios chiar în locul acela şi pe banca aceea. Când s-au liniştit, Ştefan a ajutat-o să se ridice. Luki şi-a tras rochia peste genunchi, apoi s-a ridicat în picioare şi şi-a aranjat rochia. Nu era supărată pe el. Dimpotrivă, chipul îi era senin, fericit. S-a lipit la pieptul lui, şi au rămas aşa un timp. El i-a mângâiat părul, a strâns-o lângă el. „Ştefane, a auzit-o şoptind, tu nu vezi că noi suntem nebuni! Că nu mai putem trăi unul fără altul?”. Nu i-a răspuns.

A strâns-o doar mai tare la pieptul lui. Îi era dragă. De azi-noapte, de când o avusese şi o simţise abandonată toată în

braţele sale, trupul ei şi sufletul erau ale lui. Şi el ce-o să facă acum cu ea? Ce-o să facă? Nimic.

O să aibă grijă de ea ca de soţia lui, ca de sora lui. Exact cum va avea grijă şi de celelalte!

Când s-au întors, în faţa portiţei el a vrut să-i sărute mâna şi să-i spună noapte bună. Şi chiar aşa a făcut, numai că ea l-a tras de mână. Au urcat scara şi au ajuns în camera ei. Ea l-a cuprins cu braţele şi a început să-l dezbrace. La fel a făcut şi el. A luat-o în braţe şi a culcat-o încet pe cearceaful moale şi alb. Îi privea fascinat linia piciorului, curbura dulce a coapsei, triunghiul acela întunecos şi sacru de sub pântece. Azi-noapte iubise acel trup, îl devorase şi îl băuse, şi iată că el i se arăta iar în faţa ochilor nespus de frumos, de gingaş şi de mândru. Era mândru şi fericit de frumuseţea lui pe care poate să i-o arate. Ştefan simţea urcând în fiinţa lui o pornire ciudată, sălbatică şi bestială, în acelaşi timp sacră şi plină de dragoste, ca şi cum ar fi vrut în clipa aceea să-i jertfească totul acelui trup. Îi ridică picioarele ei lungi şi frumoase şi cu o putere nemaivăzută i le desfăcu apăsându-i-le să i le răjghine.

În momentul acela retina lui se cutremură îngrozită şi fascinată de rana aceea roşie din trunchiul umbros al tinerei femei. În acea rană, care evoca vremuri primordiale, sălbatice, îşi înfipse el sexul şi apăsă cu toată forţa simţind acel trup nespus de frumos şi gingaş zbătându-se sub el înjunghiat. Pornirea aceea atavică, mistuitoare creştea în el ca o ură cumplită. Îşi retrăgea din trupul ei bărbăţia lui viguroasă apoi pornea cu el avântat, ca şi cum ar fi mânuit o suliţă înspăimântătoare, ca apoi să-i străpungă şi să-i despice din nou rana acea roşie violacee, şi trupul. Întrun târziu o prinse sub el strivind-o cu toată puterea lui de bărbat. O auzea gemând moale, pierdută „Omoară-mă, Ştefane! o auzi şoptind. Vreau să murim împreună, iubitule! Omoară-mă, dragule!”. Şi el chiar lucrul acela îl făcea. Deodată văzu o vâlvătaie mare în faţa ochilor, orbindu-l, arzându-i toată fiinţa. Când îşi reveni Luchi dormea fericită,

cu chipul nespus de senin, cu braţele întinse în lături, ca şi cum ar fi fost răstignită pe acel pat alb, nespus de alb. Doamne Dumnezeule, se pomeni şoptind, sunt nebun! Ce se întâmplă cu mine? Ce vrea să facă destinul meu cu mine?

IX Cele trei nopţi petrecute cu Luki fuseseră nopţi de nebunie. Erau amândoi nebuni. Îşi pierduseră minţile. Trupurile se devorau pierdute în beţia simţurilor, pe când sufletele parcă li se făcuseră mici, abia mai pâlpâiau, ca lumina a două lumânări. În cea de-a patra noapte hotărî că nă să mai meargă. De ce? Nici el nu ştia. Îi era pur şi simplu frică. Îi era teamă că şi-ar fi putut pierde minţile de atâta fericire. Cine era el? Şi de ce îl alesese Dumnezeu pe el, care fusese un agnostic, un ateu (şi nici acum nu era un credincios adevărat, pătruns de tăria şi de flacăra credinţei), să aibă atâta noroc în viaţă? Pentru ce i se dăruise atâta dragoste? La slujbă făcu efortul şi îşi concentră toată atenţia la ceea ce trebuia să facă. În primul rând să citească toate ştirile agenţiilor de presă, ca şi ale corespondenţilor de război, apoi să citească articolele celorlalţi, articolul lui. Ultimul articol care-i apăruse stârnite din nou comentarii în presă.

Momentul acesta istoric, era ideea esenţială a articolului, este unul decisiv în istoria noastră. La fel ca momentul Călugăreni, sau Rovine ori Podul Înalt. Acum avem nevoie de un mare Conducător, ca Ştefan cel Mare, Mihai. Îl avem, nu-l avem? Şi ne mai trebuie „un dram de noroc”.

Acest dram de noroc este esenţial. Ideea, articolul, accentul cădea pe tema aceasta, era tocmai acest „un dram de noroc”, fără de care nici Mihai Viteazul de ar fi, n-ar putea face nimic.

Hm! spusese Grigore Patriciu. Ce să înţeleg eu, ca om cult? Ce să înţeleagă el omul de rând?”. Ce să înţeleagă? îi răspunse Ştefan Paul, să mediteze şi va înţelege ce trebuie să înţeleagă. Nu m-aţi înţeles, i-o întorsese el lui Patriciu, e un articol al cărui scop este să-i pună pe români să

mediteze. El nu spune că Mareşalul este mare ca Ştefan sau ca Mihai, sau că soarta noastă depinde exclusiv de Noroc, el ne face să ne gândim, să medităm asupra condiţiei noastre în istorie. „I-auzi măi!” făcuse Patriciu râzând.

Când ajunse la Preşedinţia Consiliului de miniştri Nora îl aştepta în biroul în care fusese de atâtea ori. Îşi muşca buza, şi îl privea într-un fel ciudat. Semnă în registru, o întrebă ce mai face, ea răspunse că „bine”, dar el ce mai face? Este ocupat, să-l mai scuze un timp, a terminat cu examenele, s-a apucat să lucreze la roman. Nora îl privea tot aşa neîncrezător şi cu dragoste pe sub ochi. I-a sărutat mâna, apoi când a vrut să plece Nora s-a postat în uşă.

— Ştefane, ce se întâmplă cu tine? Îl privea la fel, parcă mai intens.

— Ce se întâmplă? se pomeni el vorbind, şi un moment simţi că paralizează. Sângele îi urcă până în vârful urechilor. Dacă Nora a auzit ceva, sau ştie?

— Ştefane, tu mi-ai spus o dată că ţi se întâmplă uneori să uiţi de tine, obsedat fiind de gânduri sau de lucrarea la care te gândeşti tu. Ştefane, dacă ai ceva împotriva mea sau dacă nu-ţi place la mine ceva, te rog sămi spui.

Tânărul ziarist îşi dădu capul pe spate şi râse. Nu ştia deci. Dar cum putea el să vină diseară la ea când cu o seară mai înainte el şi Luki se iubiseră ca nişte nebuni. Oricum gândul că Nora s-ar fi putut să afle îl făcuse să-şi piardă pur şi simplu capul.

— Nu, Nora. Dacă sunt nemulţumit, sunt nemulţumit pe mine. Tu eşti atât de minunată încât ar trebui să-ţi dăruiesc mult mai mult.

Nora îl privea cu o expresie de om încurcat şi îndurerat pe chip. El îi sărutase mâna, apoi o sărutase pe obraz şi plecase. După ce plecase, simţise o uşoară eliberare. În momentul următor se gândise însă la Zizi Fotiade. I se părea că slăbise mult, că se schimbase atât de mult încât nu mai semăna deloc cu femeia tristă, încruntată, care-l privea cu ochi reci.

Îl impresionase ceea ce se întâmpla cu Zizi, faptul că dragostea declanşase în sufletul ei o sete de creaţie extraordinară. Că în timpul acesta fiinţa ei arsese asemenea unei torţe pentru a crea tablourile care-i invadaseră casa. Seara se întoarse acasă. Zizi îl auzi de cum intră. Îi ieşi în cale. Părea şi mai slabă şi mai suferindă. Totuşi faţa îi iradia o bucurie nefirească.

— Ştefane, îl chemă ea pe nume. Am fost foarte îngrijorată…

Zizi veni şi-l îmbrăţişă. O cuprinse şi el şi îi răspunse sărutului ei.

Aşa mi se întâmplă întotdeauna când sunt probleme cu ziarul. În situaţia aceasta e mai bine să dorm la redacţie, Zizi, să nu te mai temi. Gazda lui rămăsese privindu-l încurcată.

— Te-am aşteptat cu masa, Ştefane, şopti ea.

— Zizi, nu vreau să te deranjez, şi aşa am impresia că dăruiesc prea puţin.

Zizi Fotiade îl luă de mână. În sufrageria masa era într-adevăr pusă. Dar nu-i era foame. Ciuguliră ceva, Ştefan simţi că femeia îl priveşte.

— Zizi, ar trebui să mergi la un doctor, arăţi foarte slăbită.

Privirile li se întâlniră temătoare.

— Ştefane, de ce îţi e frică de dragostea aceasta?

Ştefan Paul o privi tăcut. De undeva de departe venea sunetul unei sirene.

Tânărul ziarist îl ascultă până când pieri.

— Am o rugăminte la tine, Ştefane. Chiar dacă nu mă iubeşti, aş vrea să nu-mi spui niciodată lucrul acesta. Ochii femeii se înfipseră arzând nemilos în ai lui. E foarte multă dragoste în sufletul meu, Ştefane, şi trebuie s-o consum, s-o dăruiesc. Altfel îmi pierd minţile. Şi n-am cui să dăruiesc atâta dragoste. Tu eşti singurul om cinstit şi curat pe care l-am întâlnit, şi m-am trezit iubindu-te. Aşteptându-te, tresărind când vii acasă. Mergând în camera ta în lipsa ta tocmai pentru că te simţeam prezent, viu, acolo. Iar eu mă

bucuram că te pot regăsi, că pot să fiu cu tine în absenţa ta. Nu ştiu dacă mă înţelegi?

Ştefane Paul avu dintr-o dată impresia că asurzise. La ce se gândea?

La faptul că nu înţelegea ce se întâmplă cu el în existenţa aceasta. De ce este toată lumea bună cu el? Poate el să-i spună acestei femei, eu sunt un om încurcat cu altă femeie, chiar aseară am făcut dragoste cu ea, cum să vin acum şi să fac acelaşi lucru cu tine? În cazul în care eu sunt „venit" în această lume, „trimis" (dar oare nu mai avusese el acest sentiment obscur până acum? Ba da, îl avusese, dar nu-l înţelesese niciodată atât de limpede ca acum, în momentul acesta când intuiţia îi spunea că el trebuie s-o iubească pe femeia aceasta care-l privea cu o bunătate şi cu o milă nespusă), şi misiunea mea este să „dăruiesc dragoste".

— Mergem, Ştefane, o auzi şoptind.

O simţi ridicându-se ca o umbră fierbinte. Zizi Fotiade ocoli masa şi îi întinse mâna. El se ridică şi o urmă. Intrară în camera în care dormea ea. O veioză răspândea o lumină lăptoasă, caldă, aurie. O mireasmă de salcâmi înfloriţi venea cine ştie de unde. Tânăra femeie se întorsese către el. Îl privea în faţă, învăluindu-l în privirea ei uimită, chemătoare, plină de subînţelesuri. Ca şi cum ar fi vrut să spună: „este adevărat că exişti, Ştefane? Este adevărat că între noi se întâmplă ceea ce se întâmplă? Şi dacă se întâmplă, pentru ce se întâmplă?". Cu gesturi încete şi emoţionate începu să-i desfacă nasturii de la cămaşă. Îl sărută pe pieptul lui puţin păros, de bărbat tânăr.

— Ţi-am cumpărat un set de cămăşi, Ştefane… N-ai văzut? Şi două costume. Sunt în şifonier la tine. Să le iei şi să le îmbraci… Ţi le-am cumpărat cu atâta dragoste.

— Rămaseră amândoi goi, cu trupurile subţiate de ceaţa aurie şi dulce pe care o răspândea veioza.

— Zizi! Iubito! Şi eu sunt un munte de dragoste… (în momentul acela văzu limpede că de fapt cuvintele îi descoperiseră o realitate care exista, şi pe care el n-o

văzuse până acum!). Nu vreau să te rănesc cu nimic, nu aş vrea în viaţa aceasta să-ţi aduc nici cel mai mic rău. Aş vrea să te fac fericită… Dar eu trec, nu ştiu ce se întâmplă cu mine, prin viaţa aceasta pe care mi-a dat-o Dumnezeu, ca un somnambul. Aş vrea să fii tu cea care să iei tot ce pot să-ţi dăruiesc eu. Tu să fii cea care mă iei de mână şi mă conduci în această dragoste, aşa cum merg doi iubiţi ţinându-se de mână într-o noapte nebună cu lună printr-un codru străvechi.

— Şi tu la fel, Ştefane, şopti pierdută tânăra femeie… Bine. Am înţeles totul şi îţi mulţumesc!

Îl chemă trăgându-l după ea în patul care-i aştepta ca o vale dulce, misterioasă, plină de sacralitate.

Trupul ei frumos se arcui peste al lui acoperindu-l de sărutări, de la tâmplă şi până la glezne. Era atâta suferinţă şi beatitudine pe chipul. Îi privea sânii micuţi, alungiţi ca nişte turle de bisericuţă, atingându-i pieptul, cu sfârcurile lor cărămizii. Tânăra femeie îl privea beată, cu aceeaşi expresie de uimire pe chip.

— Acum eşti al meu tot, Ştefane, ţi-am îmbrăcat trupul în sărutări, auzi el şoaptele ei fierbinţi. Rămaseră aşa un timp privindu-se. O voi iubi toată noaptea, fără să mă grăbesc, dulce, delicat. O dori în momentul acela dureros. Ca şi cum ea ar fi simţit, se lungi lângă el, chemându-l, acoperindu-se cu trupul lui. Închisese ochii de durere când bărbăţia lui îi despică trupul până în adâncul lui. Apoi se priviră iar, cu ochii mari, uimiţi amândoi.

— Ştefane, şopti ea şi răsuflarea ei îl ameţi. Acum suntem unul, Ştefane!

Era un murmur dulce şi tragic vorba ei. Sărută-mi pleoapa stângă, Ştefane, îl rugă tânăra femeie.

Şi el i-o sărută.

— Acum este a ta, murmură ea. Sărută acum pleoapa dreaptă.

El îi sărută pleoapa dreaptă.

— Acum este a ta pentru totdeauna, Ştefane.

X Câteodată, în faţa ştirilor pe care le avea pe birou, rămânea dus pe gânduri. Acolo, la marginea de est a Europei, mareea de sânge, de ură şi de moartea a Lumii, care dăduse peste margini nu se ştie din ce cauză, mugea încordându-se din toate puterile, ca un taur înfuriat. Dar de ce de ură, se ridică imediat gândul acela care stătea tot timpul treaz în fiinţa lui, de ce de ură? Ce adică, poporul român urăşte popoarele Asiei? Ce, poporul german, sau poporul italian urăşte poporul rus, care i-a dat pe Tolstoi, pe Dostoievski, pe Gogol? Este cât se poate de inexact lucrul acesta! El a trăit într-un sat românesc nouăsprezece ani şi nu a auzit pe nimeni spunând că nu ştiu ce are cu poporul rus.

Nici Moromete, cât e el de sacâz şi de zgrunţuros, n-a zis niciodată ceva de poporul rus, sau de poporul maghiar sau de cel evreiesc.

Popoarele n-au nimic unul cu altul, şi dacă ar fi după ele, nu s-ar duce niciodată să dea buzna peste un alt popor, să le izgonească femeile, bărbaţii şi pruncii din casă, ca să vină ei să le ia lucrurile. Hm! îşi dusese Ştefan degetul la frunte meditând, înseamnă că cei care conduc popoarele sunt de vină în cazul ăsta. Băga-i-aş în mă-sa şi pe Hitler şi pe Musolini şi pe Stalin! Pe Mareşal nu, pentru că el a fost nevoit să intre în război, obligat fiind de Stalin şi de Hitler, care ne-au luat Basarabia şi Ardealul de Nord. Ia stai aşa, se pomeni tânărul ziarist de la Ziua, adică cum vine asta?

Eu, Stalin, Iosif Visarionovici, sau cum îl mai cheamă, că de fapt este georgian, şi a făcut clase de teologie, dar nefiind capabil să termine şcoala, a părăsit-o şi a intrat în mişcarea comunistă, în ilegalitate, înainte de a pune ei mâna pe putere; eu Giugaşvili, băiat de ţăran din Giorgia, ajuns mare ţar, îi iau ăstuia, lu’ Antonescu, (de fapt îi lua poporului român, care popor avea două mii de ani de istorie chinuită pe acest pământ, răsări gândul în fiinţa lui!) Basarabia, să vedem ce face. Să vedem dacă Regele şi parlamentul lui

(pentru că în momentul când ruşii ne-au luat Basarabia şi nemţii Ardealul, Antonescu nu venise la putere) şi partidelor lor fac ceva?

Şi ne-a luat Stalin Basarabia şi Hitler Ardealul de Nord pe care l-a dat ungurilor, şi noi n-am făcut nimic! Ăsta e adevărul. De unde rezultă următoarele lucruri: unu, atât Stalin, cât şi Hitler, şi ăsta care conduce acum Ungaria, cum p…mă-si îl chemă, Horti, şi-au imaginat că România şi poporul ei, nu sunt altceva decât un lucru oarecare pentru ei. Un fel de minge, de cârpe, de exemplu, în care dai cu piciorul, o arunci în sus, o pasezi ăluia, dai cu ea de un perete. I-a uite, domnule, se miră în gândul lui Ştefan Paul de descoperirea făcută. Adevărul este că el cunoştea lucrul acesta ca fapt istoric, când meditezi însă asupra lui, îl „descoperi" în profunzimea sa, îl vezi într-o altă lumină. Bine, dar lucrul acesta jigneşte foarte grav poporul român. Îi jigneşte cele două mii de ani de istorie. Îi jigneşte pe Mircea cel Bătrân, pe Ştefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, şi pe cei peste un milion de români care şi-au dat viaţa ca să apere acest pământ. Ei, Stalin, Hitler, şi domnul Horti, băga-i-aş iar în mă-sa, nu s-au gândit câţi oameni şi ce jignesc ei cu gestul ăsta aş lor tâmpit?

În momentul acela Ştefan Paul simţi nevoia să-şi dea capul pe spate şi să râdă. Se opri însă pentru că, dureros şi adânc, gândul dinlăuntru lui răsună mai tare. Tu nu vezi ce prost eşti, bă, ăsta al lu' Parizianu

! Ba bine că s-au gândit! Pă ce, erau ei proşti să se gândească, auzi tu, că-l jignesc pe dumnealui, poporul român! Păi dacă s-ar fi gândit la lucrul acesta ei ar fi fost deştepţi. Nu puteau însă să se gândească pentru că ei „ sunt proşti". Şi prostul atâta ştie, că el „este deştept", şi ceilalţi „ sunt proşti".

Deci, raţionă gândul lui, asta înseamnă că dumnealor, Stalin, Hitler, Musolini, Horti sunt atât de deştepţi încât nu mai merită să te gândeşti şi la ceilalţi care, nu-i aşa „este o grămadă de proşti". Pentru că asta este definiţia postului: el

crede că e deştept în tot ce face, şi merge înainte, în momentul în care i-ar trece prin minte bănuiala, că şi altul este deştept, în momentul acela el n-ar mai fi prost, ar fi deştept, şi pentru el chestia asta ar fi o nemaipomenită decădere.

Hm! îi răspunse Ştefan Paul gândului său, mare deştept eşti, mă Ştefane! Mult îi pasă lui Hitler sau lui Stalin sau lui Horti de poporul român. Nici măcar în fund nu-i doare. Lor nici nu le-a trecut prin minte să se gândească la poporul român. Nu se gândesc ei la ale lor! Bine, dar de aici mai rezultă ceva: şi anume faptul că aceşti indivizi umani, care au ajuns conducători, sunt nişte primejdii pentru popoarele lor. Am văzut mai înainte „că marile popoare” pe lângă meritele lor, în creaţia culturală şi tehnică, fapt care le permite să progreseze, să fie mari, sunt şi nişte mari primejdii pentru popoarele mici, pentru restul omenirii, al speciei umane.

Bunăoară, dacă n-ar fi fost pe lume aceste mari popoare, cel german, poporul rus, poporul francez, poporul englez, al doilea război mondial n-ar fi existat! În acelaşi timp aceşti Conducători sunt o primejdie pentru popoarele lor, căci ticăloşii şi lunaticii ăştia or să le ducă asemenea unor turme din nebunie în nebunie. Bine, dar în cazul acesta înseamnă că nu este adevărat că popoarele respective nu au nici o vină. Ar fi greşit să credem lucrul acesta. Pentru că ele, popoarele, sunt cele care-i aleg şi îi urmează. Aşa să fie oare?

Şi dacă aceşti Conducători „le păcălesc”, îşi păcălesc popoarele făcându-le să-i aleagă pe ei? Ştefan Paul închise ochii în faţa acestei probleme, care îl depăşea prin complexitatea şi profunzimea ei, şi tăcu, lăsând liniştea să se întindă în birou şi în sufletul lui. Undeva, pe etaj, se auzea, asemenea unei mitraliere, zgomotul făcut de o maşină de scris la care bătea cineva. Bine, dar în cazul acesta, îşi reluă gândul întrebările, şi poporul român este

vinovat. De ce este, mă deşteptule, poporul român, îşi luă el la rost gândul, vinovat?

Păi uite de ce, continuă netulburat şi grav gândul lui: păi dacă ăia, adică Stalin, Hitler şi Horti, sunt nişte proşti, nişte tâmpiţi, că se joacă, iată, cu tine cum s-ar juca un copil cu o minge, dacă ăia, proştii, băga-i-aş în mă-sa, n-au minte, atunci de ce n-ai tu, poporul român, minte? Cum n-are, mă, deşteptule, sări tânărul ziarist la gândul lui! Cum n-are? Nu e el răbdător şi cuminte şi ascultător? Pentru că în timpul acesta cât a fost război, ţara, poporul ăsta a muncit trudnic, ca un motor care trage din greu, deşi nu se aude, nu se plânge! El poporul şi-a făcut datoria, dându pe front pe tinerii lui, copii până mai ieri, iar acasă muncind din zori şi până în noapte, ca să ţină şi frontul, să ţină şi ţara.

Bine, bine, îi răspunse gândul, aşa este, însă faptul acesta nu-l scuteşte de vină. Şi uite de ce? El, poporul român, ştie de veacuri că toate popoarele din jurul lui au râvnit la avutul său, au vrut să-l şteargă de pe faţa acestui pământ El poporul român a fost ca Ciobanul din Mioriţa. Şi aşa va fi toată istoria lui! Şi ăsta este adevărul, gol, goluţ, şi el, poporul român, ar fi trebuit să ţină minte acest adevăr şi să mediteze asupra lui, cu atât mai mult cu cât acest adevăr este unul Cumplit, cu C mare, îngrozitor! Şi acest adevăr te priveşte pe tine popor român direct.

Dar tu, popor român, nu te-ai aplecat cum se cuvenea asupra acestui adevăr, pe o ureche ţi-a intrat şi pe alta ţi-a ieşit Asta este alt adevăr, la fel de cumplit!

Bun, şi dacă aşa stau lucrurile, dacă popoarele din jurul tău, mai ales alea mari, despre care am zis că sunt o primejdie pentru specia umană, te ameninţă mereu cu moartea, s-au jucat toată istoria cu tine cum au vrut, cum s-a jucat pisica cu şoarecele… Tu, popor român, ai văzut lucrul acesta, l-ai simţit pe propria piele, ai gemut şi ai sângerat, ţi-au murit copiii de sabia turcului şi a tătarului, şi de glonţul rusului, da tu nu te-ai gândit, ţie nu ţi-a venit în cap ideea asta, întrebarea: bă, ce să fac eu, poporul român

în viitor, cum trebuie să mă port şi ce trebuie să fac eu ca să nu mai fiu bătaia de joc a ăstora, şi a turcului, şi a ungurului şi a neamţului şi a rusului?! Să nu mai fiu mingea lor în care dau cu piciorul, când li se scoală şi când vor şi când nu vor!!! Înţelegi tu cum vine treaba

? Înţeleg, răspunse Ştefan Paul.

Într-adevăr aşa era. Vezi tu, îşi continuă gândul lui vorbirea (lui cu el) aceasta era întrebarea fundamentală: de ce acest popor nu se gândise, deşi era un popor păţit, şi nu era nici de azi de mâine pe lumea aceasta, avea cum s-ar spune, ceva experienţă istorică, de ce acest popor nu se gândise, nu se preocupase de idee? Domnule, ce să fac eu, ce trebuie să fac eu ca să nu mai fiu bătaia de joc a rusului, a ţarului, a turcului, a neamţului şi a ungurului? Să fi vorbit cu el în gând, să fi gemut, să fi urlat, dar el trebuia să-şi fi pus această întrebare (avusese doar două mii de ani ce când era bătaia de joc a tuturor, avusese deci destul timp ca saşi pună această întrebare!), domnule! până când îşi mai bat ăştia joc de mine, mă ticăloşilor?

Şi după ce să fi rostit aceste cuvinte miraculoase, care ar fi fost expresia mândrei lui, a demnităţii şi a puterii lui în lume, după aia să-şi fi pus mintea la contribuţie, să găsească acea cale, acel mod, acel procedeu (cum a găsit Basarab întâi la Posada, când i-a învins pe unguri prăvălind asupra lor bolovani şi trunchiuri de copaci) prin care neamul acesta nenorocit, să nu mai fie în istorie bătaia de joc a tuturor. Să nu mai fie mingea de cârpe a neamţului, a rusului, a cui vrei şi nu vrei! Asta e toată problema!

A făcut poporul român lucrul acesta? nu l-a făcut! De ce? păi de aia

? De care aia? De aia! Aha! Atunci să-şi dea cu pumnii în cap! Căci îşi merită soarta! De ce să merite, domnule, de ce să şi-o merite, ai? Băi, copile, uite cum este, îi răspundea gândul său, orice popor îşi merită soarta în istorie, să-ţi fie clar lucrul acesta! Deci şi poporul român îşi merită soarta.

Mda, îi răspundea el gândul său, cam aşa este. Nu că cam, nu că cam, sigur aşa este! Pentru că poporul ăsta în loc să se gândească la întrebarea aceasta, ce-a făcut? Şi-a mâncat, şi-a asasinat valorile cum n-a făcut-o nici un alt popor pe lumea asta! Popor criminal, numai un popor criminal putea să-şi asasineze şi să-şi mănânce valorile cum a făcut-o poporul român. În al doilea rând, ce-au făcut, domnule, partidele româneşti după Marea Unire din 1918? În loc să se gândească, ia, mă frate, ce trebuie să facem noi ca să fructificăm perioada asta de pace şi să creştem în momentul ăsta istoric atât de mult încât să nu-şi mai permită orice mucos (ce, bă, ruşii şi nemţii sunt nişte mucoşi, ce vorbeşti şi tu aici tâmpenii?) să-şi bată joc de tine! Asta e chestia!

Or partidele ce-au făcut, s-au mâncat între ele mai rău ca nişte câini

! Nici câinii nu se mănâncă aşa! Asta e! Politicianismul românesc este cancerul poporului român. Politicianismul şi Axiofagia, boala asta a sufletului românesc care ne face să ne omorâm geniile, conducătorii mai buni pe care-i avem, valorile! Brrr! Bolile acestea îi vor pune capăt neamului nostru! Fiecare pasăre pe limba ei piere! Ce să-i faci!

La mii de kilometri depărtare mareea europeană şi mareea asiatică se înfruntau gemând ca nişte balauri înfiorători. Ştefan Paul simţea ca nimeni altul duhoarea otrăvită, urletul care cutremura pământul şi carnea speciei umane, a acestui monstru blestemat. Acum, în lunile dinaintea iernii, după o vară şi o toamnă în care trupele germane obţinuseră mici victorii (dar care puteau să fie decisive), şi după ce îi împinseseră pe ruşi aşa cum îşi prinde un boxer adversarul în corzi, gata să-l sufoce, şi să-l arunce afară de pe scena istoriei, se apropiase bătălia decisivă! Asta era!

Ştefan Paul se gândi că în acest moment de răscruce al istoriei se petrec fenomene istorice de mari proporţii. Citise într-o carte de istorie că la un moment dat al istoriei lor, a

fost cât pe-aci ca ruşii să fie desfiinţaţi în istorie de către tătari. În istoria fiecărui popor există asemenea momente decisive când poporul respectiv se află la un pas de moarte. Şi când ori el învinge, şi atunci se salvează în istorie, (ceea ce se întâmplase cu ruşii), ori este învins de către duşmanul său şi în cazul acesta dispare în istorie.

Este ceea ce se întâmplase între ruşi şi tătari. Ruşii îi învinseseră pe tătari în confruntarea aceasta decisivă şi ei rămăseseră în istorie iar tătarii dispăruseră ca popor.

Tătarii, dacă în istorie fuseseră o forţă extraordinară, care speriase, îngrozise jumătate din Europa, pieriseră definitiv ca popor, nu mai erau decât o amărâtă de etnie, cu care Stalin putea să facă ori ce vroia (cum a şi făcut după război). Ori acum se dădea tot o bătălie decisivă între poporul german, angajat cu toate forţele lui în est, şi poporul rus. Şansele în acest moment din faţa iernii anului 1942-1943, erau egale, balanţa înclina parcă în favoarea nemţilor, care avuseseră o vară bună pe frontul de est. În cazul în care ar învinge nemţii, pentru că nebunul de Hitler ar fi capabil să extermine întreg poporul rus, chit că pentru asta i-ar trebui zece ani, ruşii, ca popor, vor fi scoşi, ca şi tătarii, definitiv de pe scara istoriei? Este posibil, dacă ne gândim şi la arma secretă pe care o au germanii.

XI În ultimele zile se abătuseră asupra Bucureştiului nişte furtuni ciudate. Deşi era noiembrie, cu norii jos, plumburii, încărcaţi de apă, şi ar fi trebuit să se pună ploile lungi şi grele de toamnă, se puseseră nişte furtuni cu tunete şi fulgere ca vara, cum nu se mai pomenise niciodată.

Cel puţin bătrânii nu-şi aminteau să se fi întâmplat asemenea furtuni în luna noiembrie. Fuseseră smulse acoperişurile şi aruncate pe marile bulevarde, fuseseră dărâmate casele de chirpici din cartierele mărginaşe şi sărace ale Bucureştiului, fuseseră smulşi copaci din rădăcină, pe care lumea îi văzuse în zilele următoare aruncaţi ca nişte chibrituri pe acoperişurile blocurilor, sau ale caselor, pe care bineînţeles că le distruseseră.

Reporterii Zilei publicaseră poze cu aceste dezastre, se scriseseră reportaje „de la faţa locului”, interviuri cu diverşi sinistraţi. Se vorbea, şi gândul acesta trecea prin toţi ca un cutremur, că fulgerele acestea care trăsniseră o mulţime de clădiri (fusese făcută praf de către un fulger antena cea mare a Palatului telefoanelor) şi chiar oamenii bătrâni spuneau asta, prevestesc mari nenorociri. Adică ce nenorocire mare o să ni se întâmple?

Or să fie învinşi nemţii şi cu ei o să pierdem şi noi războiul. Bun, şi dacă ruşii or să ne ocupe, este posibil să ne desfiinţăm ca popor? Pentru că în cazul în care nemţii vor ieşii bătuţi din încleştarea aceasta fantastică din faţa Leningradului, a Moscovei şi a Stalingradului, este limpede că se vor rostogoli până la marginile Europei, până la Atlantic. Este posibil acest lucru? Sigur că este posibil, în acest moment istoric orice era posibil. Aceasta era calitatea fundamentală a acestui moment.

Ştefan Paul încercă să mai recitească încă o dată răspunsul Mareşalului, pe care acesta i-l dăduse lui Brătianu. De fapt răspunsul lui (o filipică de o claritate, de o sinceritate şi de un tragism extraordinar, care, cel puţin lui, lui Ştefan Paul, i-l revela pe Mareşal într-o nouă lumină), al Mareşalului, era adresat tuturor celor care cârteau împotriva lui, şi el fusese scris dintr-o răsuflare, după ce primise în ziua de 24 septembrie (mai primise el şi mai înainte asemenea scrisori) o scrisoare deschisă de la Şeful partidului Liberal, care-l acuza pe faţă de inconştienţă şi de greşeli, afirmând că acceptând să treacă Nistru şi să meargă mai departe, el, Mareşalul, duce ţara la pierzanie.

Mareşalul îi mai răspunsese generalului Iacobici (ia cobiţi, îi spusese ironic în redacţie Niki Dumitrescu, şi de atunci generalului, pe care şi Mareşalul îl făcuse de râs făcând aluzie la originea lui neromânească, îi rămăsese numele aşa), şi răspunsul acesta avea să rămână celebru în istoriografia românească, ajungând să circule chiar şi sub formă de „folclor”. De atunci însă fusese atacat de mai

multe ori, chiar de unii care nici n-ar fi trebuit s deschidă „pliscu”, aşa că primind această scrisoare de la Dinu Brătianu, şeful partidului Liberal, Mareşalul Antonescu îşi ieşise „din ţâţâni”, cum se exprimase Grigore Patriciu, şi-i trimisese, de fapt le trimisese, adversarilor lui o filipică pe măsură.

Ştefan primise acest răspuns al Mareşalului de la Nora. Mareşalul n-ar fi vrut să se facă vâlvă în jurul acestui răspuns al lui, Nora însă, care zâmbea cu subînţeles, i-o dăduse la câteva zile după ce Mareşalul îi răspunsese lui Dinu Brătianu.

— Ştefane, pe răspunderea mea. Ştiu că domnul Mareşal Antonescu (aşa vorbea despre Mareşal, cu un respect aproape comic) nu va fi de acord, dar ştiu că ţine la mine, şi toate vulpile acestea care, când i-a fost greu sau dat cu fundul la gard, iar acum nu ştiu cum să mai chiţcăie ca să-şi facă nume şi capital politic, toate „doamnele acestea politicianiste” trebuie să-şi primească pedeapsa. Măcar de-ar învăţa ceva din asta, poporul însă, dacă i-a cunoştinţă de scrisoarea aceasta, sunt sigură că va învăţa ceva. Căci sunt multe lucruri de învăţat de aici. Nora îi dăduse scrisoarea bătută chiar de mâna ei la maşină. Scrisoarea filipică a Mareşalului era de fapt o adevărată carte: avea peste 70 de pagini bătute la maşină (el crezuse la început că e o scrisoare de câteva pagini acolo) şi era un document nu numai personal (ca să fie de acord să nu-l publice) dar era în primul rând un document istoric.

În al doilea rând era unul militar, în adevăratul înţeles al cuvântului, unul filosofic şi unul psihologic, în cel mai bun sens al cuvântului. Acest răspuns, de fapt o operă de restabilire a demnităţii şi curajului naţional, îşi spuse Ştefan Paul după ce îl citi, trebuie neapărat să ajungă să fie cunoscut de popor. Şi chiar se şi gândi cum avea să-l publice în Ziua. În serial, cu înserări pe marginea lui, făcute de el. Şi chiar şi aşa făcu. Iată fragmentele cele mai importante ale acestei filipice a Mareşalului Antonescu,

scrisă nu împotriva unui om (Brătianu), ci împotriva spiritului politicianist, al inconştienţei politicienilor noştri, al şulfăniei şi oportunismului celor care au condus ţara aceasta şi o vor mai conduce.

Pentru că, şi acesta este adevărul, scrisoarea aceasta a Mareşalului trimisă lui Brătianu, adevărurile pe care le rosteşte ea, au fost valabile atunci, în momentul istoric respectiv, în momentul istoric respectiv, în acelaşi timp însă, aceste adevăruri vor fi valabile şi peste cinci sute de ani. Şi peste o mie. Atâta timp cât va exista poporul român. Şi acum iată marile adevăruri ale filipicei Mareşalului Antonescu împotriva spiritului politicianist mărunt şi inconştient.

29 oct. 1942

DOMNULE BRĂTIANU, Am lăsat fără răspuns scrisorile d-voastră anterioare.

Am făcut-o din înţelepciune, fiindcă urmăream unirea şi nu vrajba.

Puteam să vă răspund, aducând la bara justiţiei pe toţi vinovaţii de catastrofa morală şi politică a ţării, printre care sunteţi, în primul rând, şi dumneavoastră.

Naţia o doreşte şi o aşteaptă de la mine.

Nu am făcut-o, totuşi, fiindcă nu am voit să aţâţ şi mai mult spiritele şi, mai ales, nu am voit să dau un spectacol care ar fi fost speculat de inamicii noştri.

Am lăsat ziua acestor răfuieli pentru mai târziu.

Abuzaţi însă de răbdarea, de tăcerea şi de înţelepciunea mea şi, rând pe rând, la scurte intervale de timp, îmi trimiteţi, când d-voastră, când d-l Maniu, avertismente, sfaturi şi acuzaţiuni.

În virtutea cărui drept?

Ce reprezentaţi în această ţară, d-voastră, toţi foştii oameni politici, în afară de interesele dumneavoastră egoiste şi un trecut politic total compromis şi dureros?!

Uitaţi, domnule Brătianu, că eu sunt omul muncii mele şi martirul greşelilor acelora care au primit în 1918 România

Mare şi au dus-o, după
22 de ani de conducere, în prăpastia de unde am luat-o eu în 1940, pe când d-voastră sunteţi unul din profitorii şi dărâmătorii unei moşteniri mari?

Staţi faţă în faţă cu conştiinţa dumneavoastră, domnule Brătianu, depănaţi cu corectitudinea, pas cu pas, actele d-voastră, cât şi pe ale altora cu care v-aţi întovărăşit, rând pe rând, şi v-aţi acuzat în faţa naţiei dezolate, scandalizate şi înmărmurite; răsfoiţi toată colecţia Ziarului din ultimii 40 de ani, începând cu Universul şi terminând cu Viitorul şi cu ziarele pe care se sprijină naţionalistul domn Maniu, şi vă veţi reaminti: cine sunteţi d-voastră şi câte păcate aţi făcut; cum v-aţi calificat singuri şi cum v-a calificat naţia; câte răspunsuri aveţi?

Chiar dacă am greşit, greşesc sau voi greşi, domnule Brătianu, nu voi putea fi acuzat de niciunul dintre d-voastră, care, fiţi încredinţaţi, sunteţi înfieraţi şi puşi chiar de generaţia actuală pe banca acuzaţiilor.

Dacă va fi să fiu şi eu adus pe această bancă, pentru că fac tot ceea ce un om putea să facă, nu numai pentru a salva un neam de la dezunire şi de la prăbuşire, dar şi pentru a-l întregi şi a-i asigura o viaţă nouă, în onoare şi în muncă, atunci în nici un caz nu voi fi pus alături de d-voastră şi acuzat de aceleaşi greşeli ca d-voastră.

Oricum ar fi însă, eu nu voi fi acuzat de d-voastră, pentru că nu sunt nici profitorul meritelor predecesorilor mei şi nici şeful unei bande de corbi odioşi, care au ajuns la conducere prin „minciună”, „promisiuni”, „furt de urne” sau prin „sprijin masonic şi iudaic”, ci sunt omul adus de un trecut onest şi de o voinţă unanimă a unei naţii care, pentru a se salva, a făcut apel la mine, iar nu la d-voastră sau la d-l Maniu şi nici la domnii care stau în jurul d-voastră şi cu care aţi făcut şi faceţi sistem.

După această punere la punct de principiu, vă răspund punct cu punct la acuzările d-voastră din ultima scrisoare.

Afirmaţi d-le Brătianu, că „suntem în preajma iernii, ameninţaţi de foame şi de frig, pentru populaţia ţării”.

Este o îndrăzneală.

Vă dor de abia acum – ca întotdeauna când sunteţi în opoziţielipsurile poporului?

Afirm şi dovedesc cu cifre, domnule Brătianu, că nu aţi făcut dvoastră în 70 de ani ceea ce am făcut eu în doi ani, pentru hrana ţăranului şi a săracului, pentru copiii lor, pentru uşurarea vieţii lor, pentru răsplata muncii lor, pentru ridicarea satelor lor, pentru şcoala şi biserica lor, pentru înlesnirea circulaţiei bunurilor lor (şosele şi căi ferate).

V-aţi uitat în pivniţele şi în cămările dumneavoastră, ale familiei şi ale partizanilor d-voastră, când aţi făcut şi faceţi această profeţie? Puteţi nega că, cu toată profeţia d-voastră alarmată şi defensivă din 1940 şi

1941, nu a fost în general în ţară o abundenţă mult mai mare ca în toate ţările din Europa, cu toată vremea agricolă neprielnică şi cu toată dezorganizarea pe care o aducea ca o consecinţă, catastrofa economicărezultat al catastrofei graniţelor-exodul, cutremurul, rebeliunea şi războiul?

Opera pe care d-voastră încercaţi să o stropiţi cu noroi este apreciată şi admirată de toţi străinii, chiar şi de duşmani. Au fost lipsuri şi în iarna trecută.

Nu va muri, domnule Brătianu, de „foame” şi de „frig” poporul nici la iarnă, după cum nu a murit nici în iarna trecută, când încercaţi să-l agitaţi de după paravan, cu aceeaşi perspectivă.

Dacă nu avem pâine şi mălai îndeajuns, puteţi să afirmaţi cu mâna pe cruce că situaţia se datoreşte exportului, nepriceperii, trândăviei, neprevederii, dezmăţului, risipei sau căpătuirii? Nu, domnule Brătianu.

Nu puteţi să o faceţi, pentru că ştiţi prea bine că nu am exportat nici ceea ce eram obligat să export şi că s-a făcut tot ce omeneşte era cu putinţă pentru a se asigura producţia solului nostru; s-a făcut mai mult ca oricând.

Fiţi sigur, domnule Brătianu, că nu va muri nimeni de frig şi mai ales nu veţi muri d-voastră.

Ignoraţi poate că rapoartele generalilor Berthelot şi Greenley – aflate în arhiva statului-către guvernele lor, au aşezat pe fruntea dv.

Pentru vecie pecetea incuriei şi a incapacităţii?

Aţi uitat cum era îmbrăcat soldatul?

Aţi uitat că el pleca la atac fără armă, cu pantalonii rupţi la spate, fără ciorapi, cu degetele ieşite din bocanci, fără mănuşi, fără căciuli, fără cămaşă şi fără flanelă?

Aţi uitat că armata era hrănită cu gărgăriţe şi cu tărâţe; aţi uitat câţi au murit de scorbut şi de pelagră?

Aţi uitat că şi regele ţării stătea în frig şi de pe masa lui lipseau alimentele?

Aţi uitat catastrofala oprire a circulaţiei, din cauza blocării căilor ferate şi a drumurilor; aţi uitat spectacolul vagoanelor sparte, devastate şi răsturnate cu roţile în sus, în lungul liniilor ferate şi halul de murdărie şi de degradare în care au fost ţinute, multă vreme şi după război, trenurile în circulaţie; aţi uitat că de la Iaşi la Bucureşti se făcea în iarna anului

1918 uneori 3 şi 5 zile, chiar cu trenurile oficiale (Astăzi ele circulă ca nicăieri în Europa, cu exactitate matematică, cu toate transporturile militare germane şi române la care au fost chemate să facă faţă); aţi uitat că atunci nimeni nu plătea, toţi intrau şi ieşeau prin vagoane prin geamurile sparte; aţi uitat şi câţi călătoreau pe acoperişuri şi pe tampoane şi câţi au murit au degerat din această cauză; aţi uitat că trenurile erau devastate, neîncălzite, pline de murdărie şi de insecte etc?

Aţi uitat ce a păţit populaţia din Moldova de la ruşi, aceea din Dobrogea de la bulgari şi aceea din Muntenia şi Oltenia de la ocupanţi.

Aţi uitat toate lipsurile în care ne zbăteam toţi?

Aţi uitat că aţi retras „pentru a-i salva”, toţi copiii de la 17 ani în Moldova, unde au fost părăsiţi şi, fără nici o

organizare şi îngrijire, au fost puşi să sape la tranşee şi lăsaţi să moară de frig, de foame, de tifos exantematic şi de lipsă de adăpost?

Ei nu au uitat-o, domnule Brătianu!

Aţi uitat că aliaţii aduşi de d-voastră să ne apere, luau copiii noştri în lance, în trecerea lor prin sate, violau femeile şi fetele, maltratau soldaţii şi ofiţerii noştri, băteau din picior şi insultau autorităţile, împingând această odioasă procedare până pe treptele tronului?

Aţi uitat, desigur, că în teribila iarnă de la Iaşi, regina ţării, pentru a salva viaţa răniţilor din spitale, a fost nevoită, după ce făcuse mai multe cereri scrise – fără rezultat – să meargă personal la faimosul general de tristă memorie Safaraov, să ceară să-i dea două cisterne de păcură, pentru spitalele Spiridoniei?

Aţi uitat ruina financiară în care ne zbăteam şi aţi uitat că încasările statului şi toată viaţa economică şi industrială era într-atât paralizată, dezorganizată şi distrusă, încât în primăvara anului 1918 a trebuit să împrumutăm zece milioane de la Legaţia Franţei, pentru a face faţă plăţilor?

Ştiţi cum merg încasările astăzi şi, cu toate acestea, îndrăzniţi să faceţi prevestirile pe care le faceţi?

Îndrăzneala este cu atât mai mare cu cât, pe când le faceţi, aveţi în faţa d-voastră situaţia Societăţii „Letea”

Aţi uitat că după război nu se mai găsea o vacă în multe sate şi a trebuit să importăm chiar fân din America?

Numai războiul adusese, domnule Brătianu, toată această catastrofală dezorganizare?

Poate cineva afirma că dv, nu aveţi nici o vină?

Aţi uitat dispreţul pe care vi-l arătau toţi, ura care se ridica din această cauză împotriva dV. Din armată, de la sate, din oraşe etc?

Aţi uitat că ţara vocifera şi se cerea trimiterea dV. În judecată chiar de către partizanii dv.?

Aţi uitat că pe o iarnă cumplită trataţi evacuarea ţării, a guvernului şi a armatei în fundul Rusiei?

Un elementar simţ al realităţii ar fi trebuit să vă impună comparaţia stărilor de atunci cu stările de astăzi.

Cu toate acestea, cu toată furtuna în care m-am zbătut şi cu toate greutăţile pe care le-am întâmpinat peste tot, atât în afară, din cauza desconsiderării şi dispreţului care apăsau asupra neamului – datorită greşelilor conducătorilor lui din ultimii 20 de ani –, cât şi în interior, de la acei evrei şi români, decăzuţi din puterea lor de ieri, însă deţinători şi astăzi a tuturor posturilor de comandă administrativă şi economică, totuşi, am reuşit să recapăt încrederea celor de afară şi să provoc chiar admiraţia lor (Fuhrerul a declarat public într-unul din marile lui discursuri că ţine de miracol ceea ce s-a realizat în Ţara Românească într-un timp aşa de scurt, de către un singur om") şi am reuşit să domin situaţia în interior şi să creez, pentru clasa muncitoare, o evidentă stare de prosperitate?

Am readus pacea interioară, am redresat Armata şi am înarmat-o cum nu a fost niciodată înarmată. (În curând nu va mai fi nici o diferenţă de înarmare, de echipare şi de hrană între soldatul nostru şi el german)

Soldatul nostru este, pe front şi în spitale, îngrijit cum nu a fost niciodată de când există oştirea românească. În loc de zdrenţele în care l-aţi purtat dV. În războiul şi după războiul trecut –, el are astăzi echipament complet de vară şi de iarnă.

Pe când în războiul dus de dv., soldatul român a fost purtat din înfrângere în înfrângere, în războiul acesta a mers din victorie în victorie şi a scris, pentru poporul românesc, şi pentru prima dată de la Decebal, cea mai mare epopee eroică a neamului nostru, epopee care va scuti în viitor pe conducătorii politici să se prezinte la mesele verzi cu fruntea plecată, cu spinarea încovoiată şi cu mâna întinsă, fiindcă poporul nostru va avea dreptul, după ce a făcut ce a făcut şi face, să bată cu pumnul în masă, în cazul în care se va încerca din nou nesocotirea drepturilor lui.

— Afirmaţi, domnule Brătianu, „că în ţară domneşte o profundă dezorganizare”. Vom avea cele necesare traiului şi la iarnă, fiindcă am fost prevăzător şi am înmulţit într-o măsură considerabilă – prin comenzi făcute la timp în Germania şi în alte părţi – uscătoriile de fructe şi de legume, fabricile de marmeladă şi de conserve, de lapte şi de brânzeturi, precum şi posibilităţile pescuitului.

Vă mai reamintiţi ce era în războiul trecut?

Atunci, soldatul şi ţăranul nu primeau cu lunile nici un gram de săpun şi din această cauză am avut acea invazie a păduchilor cu tot cortegiul şi de calamităţi.

Dar atunci era rai, pentru că guvernau fraţii dV. Şi partidul liberal, iar acum este „catastrofă”, domnule Brătianu, fiindcă guvernează un om care nu este „de-al dv.”, care nu se lasă nici dus, nici intimidat de dv.

Ignoraţi cum merg depunerile la bănci, depuneri a căror valoare face dovada încrederii de care se bucură regimul actual?

Cunoaşteţi care este acoperirea în aur pe care a reuşit să o menţină un soldat (e vorba de Mareşal, nu?), fără studii speciale şi fără experienţă, faţă de aceea dezastruoasă pe care dv. – „mari oameni de finanţe” şi exponenţi aleşi ai urnei şi mai ales democraţi, cu o bogată şi largă experienţă, cu o vastă organizare bancară şi cu o numeroasă armată de partizani – aţi creat-o în anul 1918 şi aţi perpetuat-o în anii următori.

Aflaţi, domnule Brătianu, că pe când dV. Aţi trimis peste graniţă, în 1917, tot aurul nostru şi toate devizele, eu am adus şi aduc aur în ţară.

În concluzie, în ultimii 2 ani s-au construit, definitivat şi reparat 2250 km de şosele, pentru care s-au cheltuit 3 miliarde de lei, pe când de la

1920 până la 1940 regimurile democratice au construit, definitivat şi reparat 1785 km de şosele (766,4 km şosea nouă şi 1018,4 km reparaţii şi definitivări), a căror valoare s-a ridicat la 6 miliarde 718 milioane lei.

Comentariile sunt de prisos.

… „Cine eşti d-ta să-mi spui acestea? Dă – mi voie să-ţi spun că nu trebuie să personifici în d-ta singur istoria şi să te faci reprezentantul tuturor românilor valoroşi.

Lasă ca prin faptele dumitale să dovedeşti că eşti un român de valoarea strămoşilor noştri”.

Cine sunteţi d-voastră, domnule Brătianu?

De ce personificaţi în d-voastră istoria?

De ce vă confundaţi cu poporul român, când el nu vrea să se confunde cu dumneavoastră?

De ce nu lăsaţi, ca prin faptele dumneavoastră, nu prin memorii, să „dovediţi” că sunteţi de valoarea strămoşilor d-voastră?

De ce vorbiţi în numele poporului, când nu v-a dat în trecut şi nu vă va da în viitor un asemenea mandat?

Aţi afirmat că nu am „mâini libere”, domnule Brătianu, pe ale mele nu a reuşit nimeni până acum şi nu va reuşi nici un viitor să mi le încătuşeze. Pe lângă mândria neterfelită de soldat, o am şi pe aceea de român adevărat, modest dar fanatic.

Am, domnule Brătianu, mâinile total libere şi faţă de toţi cei din afară, care ar încerca ceea ce le-a reuşit sub regimurile d-voastră, şi faţă de cei din ţară, care încearcă să mă ofenseze.

Nici o servitute, nici faţă de străini, nici faţă de aliaţi, nici faţă de prieteni şi de colaboratori, nu apasă pe umerii, pe voinţa şi pe conştiinţa mea. Nu tot astfel puteţi afirma d-voastră despre situaţiile în care s-au găsit tatăl şi fratele d-voastră.

Mai uitaţi, sau poate ignoraţi, deoarece aveţi pe atunci alte preocupări, că la 4 septembrie 1920, Hoover a propus „excluderea României din rândul puterilor aliate şi asociate, ruperea legăturilor diplomatice şi boicotarea ei economică şi financiară?”

Această propunere se făcea în timp ce armata română punea, cu sângele ei, ordine, ordine la Budapesta şi scăpa

Europa de anarhie.

Iată, domnule Brătianu, cum era tratat neamul românesc sub regimul părintelui şi fratelui d-voastră.

Aliaţii noştri de astăzi nu şi-au îngăduit şi nici nu au încercat să umilească neamul românesc.

Ei au redat ţării, naţiei şi armatei, consideraţia pe care o constataţi zilnic din ziarele străine, aliate şi neutre, şi pe care o puteţi constata, dacă vreţi să vă daţi osteneala, din Arhivele Statului.

Am, în ceea ce priveşte raporturile cu aliaţii, mâinile perfect libere, fiindcă prin ţinuta, prin demnitatea şi prin munca pe care mi le-am impus şi le-am impus şi altora, am reuşit să le descătuşez şi să le redau libertatea.

4. Afirmaţi că „armata noastră a fost înglobată în cea germană”.

O elementară punere la contribuţie a memoriei d-voastră ar fi trebuit să vă impună să nu ridicaţi această problemă militară şi politică, care, după modelul cum este formulată, este o subtilă şi perversă încercare de acuzare.

Sunteţi în această privinţă de acord cu crainicul evreu de la Londra care, în imbecilitatea şi duşmănia lui, crede că poate să facă o intrigă între conducere şi popor, debitând zilnic, cu accentul lui jidovesc, şi această stupiditate.

Dacă pentru acel ticălos tendinţa aceasta este explicabilă, pentru dV. Însă ridicarea problemei este o imprudenţă şi o impietate.

Ignoraţi sau uitaţi că în trecutul război generalul Prezan, şeful Marelui Cartier General Român, şi cu mine, mergeam zilnic la generalii Saharov şi Scerbacev pentru a face raportul şi a primi ordine.

Aţi uitat că în Moldova trupele şi comandamentele ruseşti erau stăpâne şi se purtau în cuceritori şi protectori.

Aţi uitat că pe când ele ocupau satele şi oraşele şi erau hrănite cu unt şi alimente în abundenţă, soldaţii noştri zdrenţuiţi şi muritori de foame au fost adăpostiţi, în timp de iarnă, în bordee neîncălzite şi neaerisite, din lipsă de

ferestre şi geamuri, ceea ce a provocat groaznica mortalitate din primăvara anului 1917?

Aţi uitat că şi ultimele noastre disponibilităţi din Moldova pentru hrana soldaţilor, a populaţiei, a spitalelor, au fost unele cedate de dV. Şi altele ridicate cu forţa de ruşi.

A plătit neamul românesc cu cel puţin 300.000 de mii de morţi inutile toată această grandioasă operă a dv. Aţi uitat, domnule Brătianu, şi devastările şi umilirile la care asistam încremeniţi, cu arma la picior, fiindcă eram cu totul la discreţia sălbatecilor şi la ordinele comandamentului rus care, pentru a rămâne – din perfidie politică – singur stăpân în Moldova, a făcut o enormă şi brutală presiune asupra fratelui d-voastră pentru ca regele, guvernul ţării, resturile armatei, autorităţile şi chiar o parte a populaţiei să meargă undeva în fundul Rusiei, sub pretext că în Moldova nu este „loc destul pentru trupele sale" şi are „nevoie de linişte şi ordine."

Aceleaşi umilinţe le-am suferit şi de la un alt mare aliat.

Multe greşeli operative, cu consecinţe istorice foarte grave – politice şi militare – au fost comise până la venirea generalului Prezan în capul Marelui Cartier General, datorită faptului că generalul Iliescu a silit armata şi pe comandanţii ei să execute fără replica ordinele şi cererile formulate, de multe ori cu pumnul în masă, de generalul Berthelot (Domnul Mareşal Prezan a ieşit îndurerat de la o astfel de penibilă scenă, petrecută în faţa regelui, la Periş.)

Necesitatea de a se degaja Verdunul a antrenat sacrificarea, de multe ori inutilă, a soldaţilor noştri pe crestele Carpaţilor şi în luptele neegale de la Jiu şi Cerna.

Vă mai amintesc, domnule Brătianu, că la venirea mareşalului Prezan şi a mea la Marele Cartier General, în decembrie 1916, am găsit instalaţi în toate birourile şi secţiile acestei instituţii de conducere şi de onoare militară tehnicieni francezi care, în majoritate mai mici în grad decât şefii români responsabili, erau investiţi, cu consimţământul fratelui d-voastră şi din ordinul generalului

Iliescu, cu puteri discreţionare de conducere? A fost cea mai mare umilinţă care se putea impune unei armate, chiar bătute.

A fost o mare luptă între mareşalul Prezan şi generalul Berhelot, pentru a-l determina să consimtă să-i readucă la rolul lor de consilieri tehnici şi a fost una şi mai mare dată de mine pentru a scoate din Biroul de operaţii, al cărui şef fusesem numit, pe colonelul francez pe care l-am găsit instalat la masa mea.

Datorită acestei atitudini demne, biroul de operaţii al Marelui Cartier General a fost singurul care, pe tot timpul campaniei, nu a avut consilieri tehnici, fiindcă nu am consimţit să-i accept, nu din orgoliu personal, ci din mândrie naţională.

Iată, domnule Brătianu, care a fost situaţia în războiul trecut.

Comparaţi-o acum cu ajutorul pe care-l avem astăzi de la conducerea militară şi politică germană.

Armata germană nu a făcut, domnule Brătianu, nici o mârşăvie pe teritoriu nostru; a plătit totul, s-a purtat bine cu populaţia, nu a omorât copii, după cum făceau cazacii; nu a violat oraşele, hambarele, femeile; nu a devastat căile ferate. Această armată a luptat, de data aceasta, cot la cot cu noi şi pentru noi.

Armata germană nu a părăsit teritoriile noastre, după cum au făcut ruşii în faţa bulgarilor în Dobrogea şi nu a stat cu braţele încrucişate, pe când noi luptam la Prut, după cum au făcut ruşii în bătălia de pe Argeş, când, dacă ar fi voit să intervină (erau 3 divizii ruseşti la 30 de km de câmpul de bătaie) s-ar fi câştigat bătălia.

În sfârşit, domnule Brătianu, armata română nu numai că nu a fost „înglobată” în armata germană, dar nu a fost nici măcar pusă sub comanda germană.

Ceea ce s-a întâmplat cu mareşalul Prezan şi cu regele Ferdinand în războiul trecut, nu s-a întâmplat sub mareşalul Antonescu, nici cu el şi nici cu Regele Ţării.

Dimpotrivă, pentru prima dată de când există neamul românesc, un general roman s-a bucurat de cinstea de a avea sub ordinele sale o numeroasă armată germană şi generali glorioşi germani.

Totuşi, d-voastră o socotiţi umilinţă.

De aceea vă întreb, împreună cu naţia, dacă aceasta este umilinţă, cum ar trebui să fie calificată situaţia pe care aţi impus-o dV. Armatei şi comandamentului român în războiul trecut?

Numai un nepriceput în problemele de comandament militar putea să o pretindă.

Luându-vă după câţiva ofiţeri fără prestigiu militar, care au deraiat de pe linia principiilor sănătoase strategice, morale şi politice, pe care poate că nici nu le-au avut vreodată, mi-aţi cerut să retrag armata din Rusia şi m-aţi îndemnat să mă „aranjez” cu Anglia şi cu America. Ar fi o greşeală şi o felonie, iar greşelile şi feloniile se plătesc scump.

Suntem la peste 1500 de km da ţară, drumurile sunt cum sunt, iarna bate la uşă, depozitele sunt ale germanilor, căile ferate sunt cum sunt, iarna bate la uşă, depozitele sunt ale germanilor, căile ferate sunt în mâna lor, aviaţia are forţa de distrugere pe care ar trebui s-o cunoaşteţi.

Retragerea forţelor din situaţia lor actuală ar însemna părăsirea frontului.

Exact ceea ce au făcut ruşii în Moldova în 1917-1918. Vă întrebaţi ce sar întâmpla dacă germanii ar face cu noi astăzi, în caz de părăsire a frontului, ceea ce am făcut noi atunci cu ruşii? Vă daţi seama ce s-ar alege de armata noastră, de disciplina noastră, de soldaţii şi caii noştri, de tunurile noastre, dacă am încerca în condiţiile arătate mai sus, să părăsim frontul fără asentimentul comandamentului german?

Situaţia aceasta, a oamenilor care la cea dintâi greutate se descurajează, ar denota uşurinţă, totală nepricepere militară şi prostie.

Soluţia ar fi criminală, domnule Brătianu, fiindcă nu s-ar prăbuşi numai armata, s-ar prăbuşi însăşi Ţara, deoarece germanii ar ocupa-o imediat şi am ajunge în situaţia Serbiei şi a Greciei.

Poftiţi, domnule Brătianu, vă ofer din nou conducerea statului şi a guvernului!

Retrageţi dV. Armata şi „aranjaţi-vă cu Anglia."

Numai că trebuie să întreb şi armata şi poporul.

Sunt gata să le pun această întrebare, deschis şi categoric, dacă şi dvoastră sunteţi gata să vă luaţi răspunderea.

A mă fi „oprit la Nistru" şi „a retrage astăzi forţele din Rusia" însemnează, pentru un om care mai poate încă judeca, a anihila dintr-o dată total, toate sacrificiile făcute de la trecerea Prutului, acţiune în contra căreia nu v-aţi pronunţat public; însemnează a ne dezonora pentru vecie ca popor; însemnează a crea ţării, în cazul victoriei germane (mhî, îşi spuse Ştefan Paul în gând, deci Mareşalul ştie ceva… În clipa aceea el se gândi la „arma secretă"a nemţilor), condiţii dezastruoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm şi avem datoria sacră să luptăm, nici graniţele care vor voi să ni le mai lase ruşii, nici libertăţile noastre şi nici măcar viaţa familiilor şi a feloniei pe care mă sfătuiţi să o practic – şi aceasta este cea mai mare crimă – a asigura ţării, în viitoarea comunitate europeană, o poziţie morală care îi va ridica drepturile idealurilor sale şi ar putea să-i fie chiar fatală.

Gestul pe care mi-l cereţi să-l fac, domnule Brătianu, va face din neamul românesc o victimă a tuturor, fiindcă concomitent cu dezorganizarea, prăbuşirea şi distrugerea armatei, ar începe instaurarea anarhiei în ţară. Comuniştii, legionarii, jidanii, ungurii, saşii ar începe agitaţiile, lupta, distrugerea ordinii, a liniştii, pentru a profita de ocazia, pentru a da ultima lovitură de picior unui neam care cu adevărat ar merita calificativul de netrebnic.

Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului.

Iată, domnule Brătianu, la ce ar da naştere gestul pe care mi-l cereţi să-l fac. Ar fi gestul nefericit al unui soldat lipsit de onoare şi al unui om de stat nu numai inconştient, dar şi nebun.

Conducătorul nefericit al Franţei – şi mai nefericite de azi – a declarat, într-o recentă chemare la realitate a unui popor, care a căzut şi el victimă josnică a unei guvernări venale, iudeo-democratice şi masonice, că are convingerea că dacă „Germania ar fi înfrântă, Sovietele ar impune legea în Europa şi s-ar termina astfel cu independenţa şi patriotismul naţiunilor."

Am avut şi eu această convingere. Rămân la această convingere, fiindcă noi, mai curând cu alţii, mai total ca alţii, vom fi zdrobiţi:

— Pentru că suntem punte între slavi şi zăgazul care le stă de secole în calea expansiunii lor către vestul şi sud-estul Europei.

— Pentru că avem bogăţiile pe care le avem; şi

— Pentru că vom fi trambulina salturilor lor viitoare.

Trăgând învăţăminte din trecut, cunoscând tendinţele slave, plecând de la consideraţiile făcute mai sus şi îndrumat de instinctul de conservare şi de logica bunului simţ, nu puteam, domnule Brătianu, în conducător responsabil să mă „opresc la Nistru" şi nici nu pot „să retrag armata din Rusia". Ar fi o prostie din partea mea. Este cu neputinţă să o facă cineva şi ar fi o greşeală ireparabilă pe care nu eu şi dv., ci neamul ar plăti-o scump.

Mareşalul Petain, într-una din valoroasele sale cuvântări, a dat speculatorilor situaţilor grele lecţia care li se cuvenea şi care a fost aplaudată de toţi oamenii cu cunoştinţa clară şi nepătată. Răspunzând unor critici ale acţiunii sale, el a spus: „Când Franţa este în nenorocire, nu mai este loc pentru minciuni şi himere."

Nici la noi, domnule Brătianu, nu mai este loc pentru „minciuni şi himere" şi mai ales nu mai putem să ne plătim luxul de a face şi prostii.

V-am răspuns, domnule Brătianu, punct cu punct, nu numai la scrisoarea d-voastră, din 24 septembrie, dar la cele anterioare. Este răspunsul unui soldat care nu are nimic de ascuns şi care este conştient de greutăţile şi pericolele ceasului de faţă, precum şi de îndatoririle şi răspunderile lui.

V-am răspuns cum v-am răspuns, fiindcă nu aţi înţeles nici ţinuta şi nici înţelepciunea cu care am voit să trec atât peste greşelile trecutului cât şi peste marii vinovaţi de ele.

Mareşalul Antonescu „

Când termina lectura manuscrisului care-l impresionase profund (manuscrisul acesta de 70 de pagini era de fapt o adevărată carte de conştiinţă, un document profund şi zguduitor) Ştefan Paul rămase cu capul prins în palme. Cât să fi fost ceasul? Se uită la ceas: era ora trei şi jumătate. Liniştea nopţii se prăvăli parcă asupra lui. I se păru că de pe lumea cealaltă se aud trâmbiţele ruginite ale cocoşilor. Sufletul îi era greu şi adânc. Peste rândurile pe care le citise plutea figura imensă a celui care conducea armata României într-un război de soarta căruia atârna viaţa, norocul şi nenorocul acestui popor, pentru zeci de ani de aici înainte.

Imaginea Mareşalului apărea statuară, monumentală, amintindu-i-l lui Ştefan Paul pe Mihai Viteazul din poezia lui Coşbuc, pe care o ştiu toţi copii de şcoală. În al doilea rând era vorba în acest document, zguduitor tocmai prin seninătatea, profunzimea şi măreţia lui de un dialog, de o luptă care se dă de sute de ani în istorie şi deasupra istoriei între două tipuri, tipologii de Conducători pe care i-a avut poporul român. Care şi-au pus amprenta asupra destinului românesc, care l-au salvat sau l-au condamnat la moarte: pe deoparte Mareşalul reprezenta acel tip conducător din categoria marilor Domnitori ai neamului, ca Mircea cel Bătrân, Ştefan sau Mihai Viteazul, care, deşi răsăriţi dintr-un popor umilit şi strivit de istorie, se înalţă deasupra neamului lor senini, măreţi, curajoşi, cu destinul strălucind

de frumuseţea morţii; de cealaltă parte, Brătianu îl reprezenta pe acel mic conducător de neam, setos de putere, şulfă, gândindu-se numai la mica lui glorie, nenorocită, de a conduce, şi care bineînţeles că nu-l înghite pe Conducătorul adevărat de neam, şi caută prin toate subterfugiile să-l muşte de fund, să-l elimine.

Din această confruntare Brătianu ieşea zdrobit şi umilit, făcut de râsul lumii, ca un câine cu coada între picioare, care nu mai face nici măcar gestul de a fugi. Pe când Mareşalul apărea ca impunător, măreţ, cuminte, înţelept (ca Mircea în Scrisoarea a III), iluminat de o tragică şi misterioasă suferinţă.

XII Întâi văzu parcă o zare luminată. Zarea îi trecea pe sub frunte, tăindui dureros creierii. Apoi ajunse într-o poiană îşi dădu seama că trupul îi este purtat de crupa osoasă a unui cal. Capul şi părul îi atârnau astfel că din când în când ţeasta i se lovea de pietre, însângerându-le, iar părul, lung şi nepieptănat, i se încurca în mărăcini. Un uruit subpământean, înfricoşător, venind de peste tot îi înfunda auzul şi creierii. Acum calul îl purta târându-i trupul pe o câmpie plină de scaieţi, de mărăcini şi pietriş.

Tot trupul îi era o rană, durerea, însă îi făcea bine. Avea impresia că vine dinlăuntru lui şi îl ţinea treaz, îl ajută să vadă bolta senină a cerului pe care se vedeau cruci mari, luminoase.

Deodată o linişte de gheaţă se înstăpâni peste toată câmpia. O uşurare albastră, ca un elixir îi cuprinsese întreaga fiinţă. Când i se mai limpezi mintea îşi dădu seama că plutea sau mai degrabă cobora încet printr-o apă verde gălbuie. Cât să fi trecut? După un timp înţelese că ajunsese pe fundul acelei mări, sau ce era. Lumina era vişinie, dureroasă, materială, grea. Începu să meargă. Apa îi spăla sângele, ca şi cum, n-ar fi avut deloc piele, şi intră în contact direct cu sufletul mângâindu-l.

Hm! îşi spuse. Poate c-am murit, şi acum sunt pe lumea ailaltă.

Bine, dar unde sunt moşii şi strămoşii mei să mă aştepte? Se uită el în toate părţile. Îşi simţea fiinţa largă ca şi cum ar fi fost un văzduh (cel puţin aşa îşi percepea el fiinţa în momentul acela, de lucru acesta era cât se poate de conştient) rarefiat căzut pe fundul acestei mări. Când se uită mai departe văzu şi alte mogâldeţe care înaintau în sensul în care mergea el. Ia uite, domnule, mergem toţi într-acolo! Se uită mai bine. Mergem înspre o lumină neagră-albăstrie.

Încercă să înoate ca să grăbească înaintarea. Mâlul mirosea a sulfină şi a pucioasă, a lumea ailaltă, un miros sacru, greu de definit. Când se apropie mai mult de luminiţa aceea, care se mărise şi se colorase, devenind sângerie, văzu că mogâldeţele care pluteau alături de el, înotând chinuitor, deveniseră şi mai mari şi mai ceţoase. Plutea un fel de milă şi de suferinţă adâncă, greu de descris în acest univers. După un timp lung şi chinuitor avu presimţirea că se află în apropierea acelei lumini. Deschise ochii şi încercă să se păstreze într-o poziţie verticală. În chiar acea clipă rămase împietrit căci îl recunoscu în dreapta lui chiar pe Mareşalul Antonescu.

Avea capul decapitat, în acelaşi timp se vedea că cineva îl târâse cu un fel de lanţ pe acest fund de mare. Ce să fie asta? se miră el. Se uită la el, la pieptul lui. E un fel de a spune se uită la el, pentru că în acel moment îşi dădu seama că el vede fără să privească. Şi el era decapitat, având un lanţ la gât, ca să fie târât pe fundul acestui ocean, care trebuie să fi fost lumea ailaltă. Nu departe de el, aşteptând cu răbdarea lui din totdeauna, răbdarea clasei ţărăneşti în faţa istoriei, se afla unchiul lui, Ilie Moromete. Asta îl uimi şi mai tare, dar totodată îl făcu să-şi vină oarecum în fire. Să nu-i mai fie frică.

Oi fi murit, se pomeni întrebându-se, sau o fi doar un vis? Ce caut eu pe fundul oceanului acesta, a cărui apă este de

fapt o substanţă grea, materială, această substanţă fiind însă un fel de suflet – suferinţă. În momentul acesta parcă avu o revelaţie: aşa era, oceanul acesta pe fundul căruia fusese târât şi înnoptase era un suflet uriaş, ca un lichid – fetal, era de fapt un pântece uriaş, un pântece – memorie pentru că încet, încet el îşi aducea aminte totul. Acum se apropiau în genunchi de lumina aceea, care era de fapt un soare dulce şi gelatinos. Nu întoarse capul dar îşi dădu seama că în afară de Mareşalul Antonescu, de el, şi de unchiul lui, Ilie Moromete, în genunchi în faţa acelui soare se mai afla altcineva.

Lumina aceea care era mintea lui începea să-l desluşească şi pe acesta: era Vasile Pârţag, bărbatul Anghelinei cu care trăia el. Inima îi bătu cu putere neliniştită.

Nu cumva se aflau la o judecată? Şi care era această judecată? De bună seamă judecata de apoi. Asta înseamnă deci că erau morţi. Acum stăteau toţi patru în genunchi în faţa acelui disc imens şi dulce. Brusc, în momentul următor pe acel disc roşu văzu proiectat un fel de tron împărătesc, pe care se afla chiar Iisus. Era chiar chipul lui, aşa cum îl ştia de pe zidurile bisericilor. Lângă el, într-o poziţie respectuoasă, uşor îndoit într-o parte şi cu capul în pământ stătea regele Burebista. De unde să ştiu eu că este regele Burebista, iar cel care şade pe tron este Zamolxe

— Iisus? Iată că ştia, pentru că mintea lui se lumina şi lumina ei pătrundea departe. Apropiaţi-vă, suflete necăjite şi jertfite, glăsui vorba moale, diafană a lui Zamolxe – Iisus. Ei se târâră în genunchi la picioarele acelui tron strălucitor, de aur.

Aşa după cum ştiţi, răsună puternică şi solemnă vocea lui Zamolxe –

Iisus, neamul tracilor a fost întâiul Neam ales al meu. În acest neam a pogorât Zamolxe – Iisus unicul fiu al lui Dumnezeu. El venea pe pământ după un Plan al Meu. Însă neamul tracilor s-a dovedit a fi un neam mic la fire, neputincios şi păcătos. El l-a alungat cu pietre pe Fiul Meu,

l-a batjocorit şi l-a închis în peşteră. Fiul meu s-a înălţat la cer.

Setos de putere, ucigându-şi ce avea mai bun, neamul tracilor l-a omorât pe Burebista, pe care eu l-am trimis pe pământ dimpreună cu Deceneu ca să adune acest neam risipit şi ticăloşit şi să-l înalţe întru Credinţă. Dar neamul cel ticălos ce a făcut? În loc să se căiască şi să se adune de pe calea cea ticăloasă şi plină de păcat, mai rău a făcut, de aceea pierit va fi de pe faţa pământului, aşa cum pierit de pe faţa lumii va fi şi neamul lui Israel, nu peste mult timp.

Brusc s-a făcut dintr-o dată o linişte înaltă şi monumentală.

Neamul păcătos al lui Decebal şi al lui Traian a fost ajutat să ajungă în peştera Adevărului, să-l vadă pe Fiul Meu în faţă, să li se umple ochii de lumina lui. Dar el ce-a făcut? Şi-a omorât oamenii de seamă ca ultimul tâlhar de pe faţa pământului, a rânjit la Dumnezeul Lui adunând necurăţenie în sufletul Meu. Iată de ce v-am chemat în faţa mea, ca să daţi seamă. Aici vocea lui Zamolxe – Iisus, adică a Dumnezeului, a tăcut, şi liniştea aceea înaltă şi vastă s-a auzit din nou. În acel moment capul i-a fost tras într-o parte şi el a văzut o grămadă înaltă de leşuri până la cer.

În acea grămadă a văzut capul lui Mihai Viteazul, al lui Ştefan cel Mare, al lui Mihai Eminescu, al lui Tudor Vladimirescu, al Mareşalului Antonescu. Până la cer se înălţa grămada aceea de leşuri muribunde.

Erau trupuri muribunde, din care se scurgeau fire de sânge şi se vedeau răni pline de puroi, mâini şi picioare retezate, şi din care se ridica un cor de gemete. În momentul acela el chiar nici nu mai ştiu cine este pe această lume, şi unde se află şi ce este cu el acolo. Dinspre marginile negre şi roşii ale oceanului, ale acestui fund de mare începură să se adune ca nişte şobolani şi ca nişte potăi un fel de mogâldeţe cu capetele întinse.

Ştefan simţi nevoia să urle şi să-şi ducă mâinile la ochi, dar n-avea nici gură şi nici mâini, era un văzduh îngrozit şi atâta tot.

Acesta este neamul românesc, cel născut din Decebal şi Traian, se auzi din nou glasul lui Zamolxe – Iisus. Priviţi-l cum se repede ca o turmă de şacali la geniile şi valorile pe care le-a dat! Şi cu câtă poftă le va mânca, lingându-se pe bot! Şi oamenii aceia ce fuseseră la început mogâldeţe chiar lucrul acesta îl făcură. Se repeziră ca nişte câini la grămada de leşuri sângerânde şi cu o poftă bestială începură să se înfrupte din ele. În momentul acela el întoarse capul neputând să vadă o asemenea imagine. În acel moment câteva fiinţe-hiene se repeziră asupra Mareşalului Antonescu.

Acesta, deşi avea capul despărţit de trup, cu o vigoare uimitoare, începu să comande: „drepţi! Ascultă comanda la mine: foooc!”

Spectacolul era comic şi totodată îngrozitor, insuportabil, grotesc. Ai fi zis că este un spectacol de teatru straniu, regizat de un om diabolic.

Oamenii – câini se repeziră asupra trupului Mareşalului şi asemenea unor rechini îl devorară repede, cu o dexteritate extraordinară. Nu mai rămăseseră din el decât oasele. În momentul următor îl văzu pe Moromete, care avea şi el capul desprins de trup, întinzându-se jos, pe fundul acestei mări a cărei apă era un suflet uriaş, poate sufletele tuturor morţilor de pe acest pământ adunate într-o mare „picătură”.

Îi veni să strige şi să întindă mâinile către el, dar n-avea nici mâini şi nici gură. Atunci Mareşalul cum putuse să strige şi el nu putea?

Moromete se întinsese însă liniştit, cu ochii deschişi, mari şi limpezi, şi asta îl făcu să rămână nemişcat. De ce se comportau aşa aceşti oameni?

Câinii veniră şi începură să devoreze din trupul lui Moromete.

„Unchiule, de ce nu faci nimic?”, i se păru că îşi aude glasul venind din altă lume. Moromete prin felul său în care

acceptase moartea îi amintea de Ciobanul tânăr din balada Mioriţei. Şi acela îşi acceptase la fel moartea.

Hm! În curând avea să vină şi moartea lui. Şi el va fi devorat de oamenii-hienă, adică de cei care formează neamul românesc. Neamul pentru care Bălcescu, Eminescu, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu îşi dăduseră viaţa, nu era pe lumea ailaltă decât o haită de câini care îşi devorau victimele.

Urmăreşte cu atenţie grămada, auzi vocea înaltă a lui ZamolxeIisus. După ce îi devorează pe cei pe care i-au mâncat în viaţă, aceştia învie din nou ca poporul de şacali să-i mănânce iar. Tocmai pentru a se sătura călăii, victimele învie la nesfârşit, de fiecare dată.

Asta era, deci, un fel de blestem al lui Sisif. Adică poporul român e un popor de asasini, îşi mănâncă valorile şi geniile, iar pe lumea cealaltă, tocmai ca asasinii să fie pedepsiţi cum se cuvine, faptul se repetă la nesfârşit.

Doamne, Dumnezeule, îşi auzi gândul murmurându-se în el, dar acesta este cel mai cumplit blestem pentru un popor! Acum îl văzu pe Vasile al lu’ Pârţag prăbuşindu-se cu capul desprins de trup, ca şi cum ar fi căzut din pod. Se făcu grămadă în mâlul de carne şi sânge şi oameniicâini se şi repeziră asupra lui curăţindu-i cât ai zice peşte oasele de carne.

Acum este rândul meu, auzi iar murmurând gândul lui. Mergi în lumea de sus, auzi el glasul lui Zamolxe – Iisus, şi spune poporului tău Adevărul. Acum, după ce l-a trădat pe Mareşal, asupra neamului românesc se va abate o grea şi lungă urgie. Şi dacă va şti să se purifice prin suferinţă şi credinţă, şi va învăţa ceva din păcatul şi nenorocirea lui pe acest pământ, va fi salvat! Iar de nu, va fi supus la cazne şi mai mari şi risipit va fi pe faţa pământului în cele patru vânturi, că nici pulberea nu se va alege de el! Înainte însă de a fi risipit pe faţa pământului şi amestecat cu ţărână, i se va mai da o şansă de a se mântui: va pogorî în el Trimisul, Marele ChinuiT. Iar acela nu vei fi domnia ta, ci altul

purtând acelaşi nume. Tu numai să îl vesteşti ai fost trimis, şi să spui Marele Adevăr. Atât.

Acum oamenii-hiene, care erau mai mici şi mai mobili, se repezeau din nou asupra grămezii de trupuri muribunde, pline de răni şi sângerânde. Spectacolul era peste puterile unui om de înţeles şi de suportat. În esenţă acest spectacol semăna cu o clepsidră, care se umple şi se goleşte de nisip. La fel şi grămada de trupuri muribunde era mâncată de oameni-şacali, ca apoi muntele de schelete să se umple din nou de carne. În acel moment o văzu coborând în faţa lui pe Zizi. Părea o ielă, era de o frumuseţe uimitoare şi de o bunătate nespusă.

— Zizi, ce cauţi tu aici, în infernul acesta?

— Am venit să te salvez, Ştefane. Tu ai coborât pe fundul Infernului, sau cum îi spui tu, a Subconştientului colectiv al neamului românesc, şi acum trebuie să mergi în lumea de sus ca să spui adevărul. Tu numai pentru asta ai fost adus aici, ca să-l vesteşti pe Marele Chinuit care va apărea în neamul românesc, şi ca să spui Adevărul îngrozitor despre neamul tău.

— Că voi spune adevărul, asta înţeleg eu, pentru că l-am văzut cu ochii mei. Poporul român, care de la începutul istoriei sale şi-a mâncat toţi oamenii de valoare pe care i-a dat, din invidie, sau cine ştie din ce altă pricină şi mai cumplită, a fost pedepsit pe lumea ailaltă să-i mănânce la nesfârşit pe cei care i-a asasinat cât au fost pe pământ. Acest adevăr l-am văzut cu ochii mei. Dar pe cine trebuie să vestesc, pentru că aici nu l-am văzut pe Acela?

— Tu eşti asemenea lui Ioan Botezătorul. Tu vii înaintea lui ca să-l vesteşti pe el. Din partea aceasta să nu ai nici o grijă.

— Bine, dar cine este Cel pe care trebuie să-l vestesc? Trebuie să ştiu şi eu, ca să ştiu pe cine voi vesti.

Zizi, cu chipul ei îngeresc, plin de bunătate şi de o nesfârşită tristeţe, îl luă de mână.

— Să ne grăbim, dragul meu. Pentru că altfel nu vom mai reuşi să ieşim.

Acum se ridicau la suprafaţă, prin apa suflet, care devenea din ce în ce mai străvezie. De cât timp pluteau ei aşa ridicându-se către suprafaţă?

La un moment dat i se păru că aude cântatul cocoşilor. Da, auzea trâmbiţele lor. Era parcă în altă lume. Mirosea a zori şi a vremuri pline de durere şi de neînţeles.

XIII Era după Stămărie. Peste oraşul lui Bucur se abătuse o toamnă timpurie, numai melancolie şi suferinţă metafizică. Se simţea departe acea lumină galbenă-uleioasă care venea din orient. Întotdeauna, de când era mic, zilele acestea de după Sfânta Marie îl îmbolnăveau. Era în aer o lumină beată, antică, ceva ce-i amintea de vremurile de demult, ca şi cum sufletele celor care s-au trecut pe lumea aceasta ar fi fost în văzduh, s-ar fi întors să-şi vadă şi ele satul şi pe ai lor, şi acum se uitau cu milă la ei.

Tocmai urcase la el birou.

Trecuse pe la Capşa dar nu putuse rămâne mult. Îşi băuse cafeaua şi îşi aruncase privirea peste capetele celor din sală. Actorii erau cei mai veseli, cei mai volubili. Se adunau la câte o masă, de obicei cele de lângă uşă, vorbeau mult, repede şi tare, acoperindu-i pe ceilalţi. Spuneau poante, bancuri, sau îşi povesteau întâmplări din lumea lor, din lumea teatrului, cu miez de poante, apoi râdeau dându-şi capul pe spate. Sau imitau câte un personaj al zilei, fonfăind, ţuguindu-şi buzele, ori dându-şi ochii peste cap, după care se puneau toţi pe râs.

Privindu-i Ştefan Paul avu brusc o tresărire: lumea aceasta era inconştientă. Exact, acesta era cuvântul. La câţiva mii de kilometri spre est, Europa se lupta cu Asia, aruncând fiecare în luptă tot ce avea mai crud şi mai urât, animalitatea lor, iar ei, oamenii aceştia care era artişti, habar n-aveau de lucrul acesta. Erau fericiţi şi râdeau de poantele sau de scălâmbăielile lor. La celelalte mese discuţiile erau mai aprinse sau mai molcome. De exemplu Ion Barbu era singur la masa lui, cu cafeaua în faţă îşi

vedea de hârtia pe care însemna ceva din când în când. La o altă masă Tudor Arghezi cu Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu (îi cunoştea bine de acum) şi încă un tânăr cu tulee şi bărbuţă, ce părea a fi un învăţăcel în ale Teologiei, discutau încet, pierduţi în fumul de ţigară al poetului şi în vraja cuvintelor lor.

Nu, lumea aceasta a artiştilor, pentru că acesta era un adevăr, Capşa era inima acestei lumi, dacă exista cu adevărat o lume a artiştilor, era inconştientă! Iar el, ziaristul Ştefan Paul, care venea din când în când în localul acesta, vedea bine, cât se poate de bine acest adevăr şi se îngrozea de el. Se pomeni scuipând şi ieşind val vârtej din local. Hm!

Îşi spuse ajuns în stradă, e grav. E foarte grav, dacă ea, lumea artiştilor, care prin natura şi originea ei este „organul” cel mai sensibil, organul receptor în istorie al unui popor, dacă ea, această lume este inconştientă, ce să-i mai pretinzi poporului, neamului românesc?

Urcă în birou lui, nici nu dădu bună dimineaţa celor pe care-i întâlni în lift şi pe culoar, şi se apucă imediat de lucru. Articolul se intitula chiar aşa: „Dacă lumea artistică a unei naţiuni îşi permite să fie inconştientă în momentele decisive ale istoriei, poporul nu poate să-şi permită lucrul acesta!”. Scrisese articolul dintr-o răsuflare. În el povestea tot ce simţise şi trăise el intrând la Capşa. Articolul se termina cu această constatare amară, este posibil ca lumea politică să fie inconştientă, dar dacă şi lumea artiştilor îşi permite lucrul acesta, este grav! Foarte grav! Dădu articolul lui Niki, îi spuse că vrea să-l bage cu orice preţ.

Peste zece minute Niki intră în biroul lui. „Bătrâne, am câteva obiecţii, începu el zâmbind strâmb. În primul rând titlul este prea lung.

Mă rog, asta s-ar putea repara. În al doilea rând, şi aceasta este o obiecţie de fond, nu ne putem permite să ne legăm de Arghezi, de Ion Barbu, mari somităţi ale literelor româneşti, apoi de marii actori, îţi dai seama ce va fi a doua

zi, ne ia toată presa în bâză”. Niki se opri încruntat. Încruntat pentru că privirile celuilalt erau de piatră. Se uitau la el ca la poarta nouă.

„Nu înţelegi,” zâmbi trist Niki Dumitrescu. Ba înţeleg foarte bine, Niki, izbucni Ştefan Paul. Tu mi se pare că nu înţelegi, dar lucrul acesta nu mă miră deloc, o dată ce nici domnii Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Cămil Petrescu şi atâţia alţii nu îl înţeleg. Eu am zis aşa în acest articol, fiecare organism are un organ al său prin care simte sau presimte. Ce simte? Mă rog, simte lumea în care trăieşte, primejdiile care îl ameninţă.

Ei bine, acest „organ de simţire” al poporului român, care sunt artiştii lui, nu mai simte nimic. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu acest organ? S-a imbecilizat, s-a inhibat, ceva s-a întâmplat. Şi ceva foarte grav! Ori asta îmi sune mie că noi, românii, am pierdut războiul ăsta. Şi dacă l-am pierdut, Niki dragă, nu mai avem ce să căutăm pe pământul ăsta şi nici în viaţă.

Niki Dumitrescu se uita la prietenul său mai tânăr într-un fel ciudat

: ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă. Al lu’ Parizianu se tâmpise, făcea pe deşteptul, şi-o luase în cap, ceva se întâmplase cu el, şi lucrul acesta pe el, pe Niki Dumitrescu, ziarist vechi, îl jignea. „Mă rog”, răspunse el într-un târziu, eu nu pot să dau drumul articolului ăsta. Şi Niki Dumitrescu dădu să iasă. Dacă nu-i dai tu, lasă că-i dau eu. Pe răspunderea mea! Şi Ştefan Paul se apucă imediat şi scrise pe articol bun de tipar şi corpul de literă. „Tu nu vezi că nu e nici măcar bătut la maşină”, observă secretarul de redacţie”. Ce importanţă are? răspunse celălalt. Ţin foarte mult ca acest articol să intre şi va intra. Dacă nu, eu nu mai am ce să caut la acest ziar!

„Dacă asta e dorinţa ta, va intra, mormăi Niki Dumitrescu, dar bagă de seamă, pe răspunderea ta. Tu îţi iei răspunderea în faţa lui Patriciu”, rânji secretarul de redacţie, gândindu-se în sinea lui că a doua zi Directorul

Zilei acea să-l zboare pe al lu’ Parizianu cu fulgi cu tot. Pe răspunderea mea, strigă Ştefan Paul gesticulând. Noroc că în momentul acela sună telefonul. Alo? Da? Al lui Parizianu făcu ochii mari. Niki ieşise din birou. Cine să-l caute de la el din sat? Merenghel sau poate profesorul Cotigă. Bine, cobor acum, îi răspunse el portarului. Trecu pe la Niki să-i spună că o să lipsească un timp, îl caută cineva de la el din sat. Rămase în uşa biroului celuilalt.

Niki îl privea îngrijorat, zâmbindu-i totuşi. „Ştefane, spune-mi sincer, se întâmplă ceva cu tine! Nu eşti în apele tale.” Eu nu sunt în apele mele Păi sigur că nu sunt, dar cine e în apele lui? Numai nebunii şi proştii cred că sunt în apele lor. „Mulţumesc, îi răspunse Niki, gata să izbucnească în râs. Luchii mă întreabă mereu ce faci, şi ea crede că nu eşti în toate minţile”. Aici Ştefan era cât pe aci să-i zică ceva de dulce lui Luki. Îşi aduce aminte că nu mai trecuse demult pe la ea, după ce se iubiseră ca nişte nebuni. Spune-i şi tu să mă ierte, murmură el înţelegător.

După ce îţi trece prin creier toată informaţia care vine de pe front, cred şi eu că nu mai eşti în toate minţile. Spune-i că o să vin cât de curând. „Asta e bine să ştii, faptul că recunoşti că se întâmplă ceva cu tine, îi răspunse secretarul general de redacţie”. Ştefan plecase însă din uşă, astfel că vorbele lui se întoarseră înapoi stinghere. „Doi nebuni, şi el şi sora mea” vorbi singur Niki Dumitrescu. În lift Ştefan se gândi cu strângere de inimă la Didina lui Aristide. Era singura de care se simţea vinovat. Fata îşi pusese mari speranţe în el, i se dăruise, aşteptând de la el s-o ia în căsătorie. Şi dacă ar lua-o, ce ar face cu ea aici, când el n-are un ceas măcar timp să se ocupe de el. Apoi îşi spuse că Niki are dreptate, stă cam prost cu nervii. Când ieşi pe trepte nu văzu pe nimeni. Se întoarse către portar. Acesta îi arătă o tânără doamnă, care se îndreptase şi acum stătea cu spatele către el şi cu faţa către Dâmboviţa, către „Cheogârlii”, cum îi mai spunea el câteodată. Era tunsă scurt, şi în pardesiul ei subţire, cu tocuri, părea înăltuţă. Nu

era în nici un caz Didina, dar cine pi… mă-si putea să fie? Şi nu se întorcea deloc către el. O luă nervos către ea.

Tânăra femeie îl simţi apropiindu-se, pentru că în momentul în care ajunse lângă ea, se întoarse dintr-o dată brusc. Rămase aşa, cu zâmbetul pe buze, înroşindu-se cu sprâncenele înălţate. La fel rămase şi Ştefan surprins şi de frumuseţea extraordinară a tinerei femei dar şi de faptul că această femeie nu era alta decât Anghelina lu' Vasile al lui Pârţag. Dar de ce îi zicea aşa? Nu era drept, şi sufletul lui simţi imediat acest lucru.

Era Anghelina lui. Nu se iubiseră ei ca nişte nebuni, nu fusese el „fermecat" de ea, că abia aştepta să se lase seara ca să meargă la ea.

— Ştefane! exclamă tânăra femeie deschizând braţele şi schiţând gestul îmbrăţişării. Dar nu se mişcă niciunul.

Ştefan Paul o privea încă uluit. Se tunsese scurt, îşi dăduse părul pe după ureche. Îşi rujase buzele. Părea o domnişoară, mai bine zis o intelectuală nespus de frumoasă.

— Ce te uiţi aşa, îi surâse tânăra femeie, m-am făcut frumoasă pentru tine, să vedem ce zici. Acum înaintă ea înaintă către el şi se îmbrăţişară. Abia făcu un pas şi se îmbrăţişară pătimaşi. Ştefan o cuprinse pe după umeri simţind cum parfumul tinerei femei îl răscoleşte profund. O strânse în braţe de-i pârâiră oasele.

— Ştefane! mă omori, gemu Anghelina dulce.

— Păi asta şi vreau, să te omor, îi şopti el în ureche.

O luară pe Cheiul Dâmboviţei în sus. Anghelina îl luase de braţ şi mergeau aşa agale.

— Păi m-ai şi omorât, Ştefane, şopti femeia tristă.

— Cum aşa, Linuţo?

— Uite aşa, bine! Şi tu ştii asta, nu te mai preface. Da aşa ai vrut tu, Ştefane.

Ştefan Paul se opri în faţa ei. O privea şi nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Era de nerecunoscut, şi totuşi ea era, Linuţa lu' Izvoară, femeia cu care el trăise anul trecut cât stătuse acasă.

— Ce te uiţi aşa, îşi muşcă Linuţa buza de jos, gata să izbucnească în râs.

Parcă ai fi vorbit de pe altă lume…

Chipul tânărului ziarist deveni grav, umezit de o lumină plină de melancolie.

— Linuţo, este adevărat? Nu-i aşa că este adevărat?

Tânăra femeie îl privea acum îngrijorată. Avea nările subţiri ca de căprioară şi sprâncenele arcuite într-un fel şăgalnic, cum le au copiii.

Obrazul îi era alb, curat, ca de piersică, iar linia tâmplei se arcuia muzical înspre bărbie. Şi totuşi frumuseţea extraordinară a Linuţei nu venea numai de la elementele care-i compuneau chipul delicat, luminos, ci din profunzimea trupului şi a sufletului ei. Ceva misterios venea din adâncul fiinţei şi acel ceva era de o frumuseţe, de o gingăşie, de o sacralitate uimitoare.

— Nu e aşa, Linuţo, că e un vis ceea ce trăiesc eu? Că nu poate să fie adevărat? Ştefan îşi întinse mâna încet ca şi cum i-ar fi fost teamă şi îi atinse obrazul. Anghelina îl privea îngrijorată.

— Ştefane, ce e cu tine? Eu sunt supărată foc pe tine, sau mai bine zis eram. Dar decât să te găsesc cu minţile pierdute, mai bine să te găsesc cum erai tu. Hai să mergem că se uită lumea la noi. Linuţa îl luă iar de braţ. Nu se găseşte pe aici vreo librărie că aş vrea să-mi cumpăr cărţile de care am nevoie.

— Ce cărţi, Linuţo, de ce cărţi ai nevoie?

— Păi, da, că ţie ce-ţi pasă! Te-ai bucurat, Ştefane, că m-ai avut, că ne-am iubit, şi tu ai fost fericit. Apoi ai plecat şi ai uitat. Păi nu-ţi aduci aminte că ţi-am spus că vreau să termin Liceul, că acum poate să-l urmeze, poate să dea examenele în particular? Şi eu am mers cu Didina lu nea Aristide la Pălămida şi ne-am înscris ca să ne dăm examenele în particular, şi ni le-am dat. Şi acum începe un alt an şcolar, şi trebuie să cumpărăm alte cărţi.

Ştefan Paul rămase cu gura căscată. Didina… Ce-o fi cu Didina? De ea i se rupea inima, şi pentru ea se simţea vinovat.

— Ştefane, cu tine se întâmplă ceva. Nu e a bună cu tine.

— Aşa zicea şi un prieten cu care lucrez. Că nu sunt în toate minţile. Te cred şi eu. Ia să fii tu în locul meu, Liniţo sau altul, să văd eu, ar mai rămâne el cu minţile întregi?

Linuţa îl privea cu dragoste şi nu ştia ce să creadă. Buzele fin întredeschise şi nările subţiri ca nişte petale îi tremurau uşor. Ştefan Paul simţi brusc dorinţa de a i le săruta. Îşi apropie încet buzele de tâmpla ei şi o sărută. Un moment se priviră în ochi tulburaţi. Ştefan o cuprinse cu braţele şi o sărută lung, nesăţios. Când o lăsă din braţe îi rămase parcă în suflet privirea ei pierdută, depărtată, plină de gingăşie şi de o suferinţă nespusă.

— Nu mă mai privi aşa că mă omori, se pomeni el vorbind. Îi luă braţul şi porniră mai departe. Şi ce aţi făcut la examene, şi tu şi Didina?

Le-aţi luat, bineînţeles, că sunteţi fete deştepte amândouă.

— Le-am luat, Ştefane, murmură tânăra femeie suspinând. Ai fi zis că e gata să plângă. În momentul acela Ştefan îşi simţi inima tremurând. Şi dacă a aflat? A aflat ce e între el şi Didina. Rămase aşa un timp cu mintea tulbure. Cum o vrea Dumnezeu! Parcă el s-a dus la ele să profite de sufletul şi de trupul lor?

— Te rog să mă ierţi, Linuţo, cu cărţile. De altfel şi Didina m-a rugat şi nici pe ea n-am ajutat-o. În timpul ăsta nici n-am ştiut de capul meu. Da Didina ce face, s-a înscris şi ea să-şi termine Liceul? Uite, vă puteţi înscrie şi aici, e un profesor de la noi din Siliştea, îi spune Traian Cotigă, şi ar fi fericit să-i ajute pe consătenii lui. Anghelina nu zicea nimic.

Ajunseseră în dreptul Librăriei care era colţ cu Schitul Măgureanu. Fără să se grăbească, având o încântare ciudată pe chip, de aceea îşi şi ţinea sprâncenele ridicate, Anghelina îşi alese toate cărţile de care avea nevoie.

— Le-ai luat pe toate? o întrebă el. Ea nu-i răspunse, dar după mulţumirea de pe chipul ei se vede că le luase pe toate. I le luă din mână ca să plătească el. Uitându-se la manuale observă că luase numai un rând. Voi să-i cumpere şi Didinei manuale. O întrebă Didina în ce an a trecut, de ce clasă să-i cumpere?

— E cu un an în urma mea, răspunse Anghelina în felul ei misterios.

Ei şi, dacă ştie, ce? El era dator să fie om cu amândouă. Îi cumpără şi Didinei manualele, iar pentru el îşi cumpără o carte de istorie. Ieşiră în Schitul Măgureanu. Trecătorii parcă mergeau în transă. Oamenii nu erau nici bucuroşi nici îngroziţi, erau cu gândurile lor şi atât. Hm! Anii aceştia fuseseră ani de război, grei, şi totuşi din datele pe care Preşedinţia Consiliului de Miniştri le pusese ziarului la dispoziţie rezulta negru pe alb că în timpul acesta moneda se întărise, tezaurul ţării crescuse, se construiseră şi se asfaltaseră drumuri, se ridicaseră întreprinderi noi, case, industriile se dezvoltaseră, şi asta mai mult decât în timp de pace.

— Unde mergem, Ştefane? o auzi pe Linuţa.

Unde să meargă? Întrebarea ei îl adusese brusc la realitate. La ce se gândea? Da se gândise la ideea că în anii aceştia ţara, cuminte şi răbdătoare, trăsese la jug din greu, spornic, ca un bou care trage brazdă adânc după el! Nu fuseseră greve, se terminase cu vacarmul electoral, oamenii îşi văzuseră de treburi, având liniştea sufletească şi încrederea în ceea ce făceau, ştiind că acolo, în capul statului este Mareşalul, adică un om de-al lor, cinstit, sigur pe el. Atâta, faptul că ştiau că la cârma ţării e un om în care puteau avea încredere, şi fusese de-ajuns.

— Ăsta e Cişmigiu, Ştefane? întrebă Anghelina.

El era cu teancul de cărţi în braţe. Îi stătea nu ştiu cum.

— Ia şi tu o parte din ele, Linuţo, o rugă el. Ea îi luă într-adevăr o parte din ele.

— Şi acum e facem, Ştefane?

Stăteau în loc încurcând oamenii. Exact, la asta nu se gândise. Păi car putea să facă, se pomeni Ştefan Paul vorbind în gând. Ar mai putea să rămână cu ea, să se plimbe o oră. Se uită la ceas. Aşa era. Apoi trebuia so lase undeva şi să se ducă la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, unde se va întâlni cu Nora, să ridice materialele de presă. Apoi, după ce vine la redacţie ar mai putea să rămână cu Linuţa până pe la patru, cinci, când va trebui să fie neapărat la redacţie.

— Du-mă la gazda ta, Ştefane, stăm o oră, apoi te duci, după aia iar avem de stat trei ore împreună, mai vorbim şi noi…

Brusc îi veni în minte chipul lui Zizi, şi tot ceea ce era între ei. Cum ar fi putut să facă tâmpenia asta? Se pomeni bâlbâindu-se.

— Nu, nu, Linuţo. Am o gazdă care n-ar concepe în ruptul capului să merg la ea cu o femeie. Nici nu se aşteaptă la aşa ceva de la mine.

Linuţa se pomeni râzând mânzeşte.

Bună gazda asta, Ştefane. Dacă nu te lauzi.

— Mergem la un restaurant, la unul scump, la care sunt convins că o să-ţi placă. Apoi, după ce mâncăm, urcăm la mine în birou, poţi să te odihneşti în fotoliu, şi apoi o să te scot la plimbare.

Tânăra femeie îl privea cu dragoste. Era un fel de uimire pe chipul ei şi de încântare.

— Ştefane, dar un hotel pe aici pe aproape, să ne odihnim şi noi câteva ceasuri, nu ştii tu?

— Ba da, cum nu. Uite chiar aici, lângă Cişmigiu este unul.

O luară către locul în care Ştefan arătase cu capul. Trecură apoi strada. Parcă am fi doi studenţi care merg cu cursurile la subţioară, îşi spuse Ştefan Paul în gând. La poartă ceru o cameră, cea mai bună, plăti, apoi o luară pe scările acoperite de covoare. Camera în care intrară, dă cu ferestrele înspre Cişmigiu, era plină de penumbră moale, mătăsoasă.

— Şi chiar aşa, Ştefane, să te cred cu gazda ta, parcă eu aş fi proastă, o auzi pe Linuţa. Dar mare zăpăcit eşti, să mă duci la restaurant şi la plimbare. De parcă mie de asta îmi arde acum. Ştefan o privi înveselit.

Aşa era. O privea hipnotizat. Era uimitor de frumoasă şi de senzuală.

Privind-o avea impresia că începe să vibreze. Se priveau în ochi fără să poată, niciunul, să-şi dezlipească privirea.

— Ştefane, cum ai putut tu să stai un an fără să mă vezi? Eu asta nu pot să înţeleg. Liniştea îi învălui pe amândoi ca un foşnet ameţitor. Eu de asta am venit. Pentru că-mi era dor de tine, îmi era îngrozitor de dor de tine.

Pentru că te-am aşteptat şi tu n-ai venit. Şi atunci mi-am zis că nu se poate, şi-a găsit el pe acolo vreuna. Dar să-mi fi scris, să-mi fi trimis numai un semn, să fi ştiut şi eu ce e cu el. Să nu mă mai fi perpelit nopţile în somn.

Linuţa se apropie de el privindu-l în ochi să-l pătrundă.

— Cum nu ţi-a fost ţie, Ştefane, milă de mine! Ce rău ţi-am făcut eu ţie?

Te-am iubit, şi ţi-am dăruit ce aveam eu mai bun, tot ce-am avut eu mai bun şi mai frumos ţie ţi-am dăruit! Şi tu nici măcar nu ţi-ai adus aminte de mine!

Ştefan încercă să-i ia mâna şi să i-o sărute. Aşa era. Numai că el nici nuşi dăduse seama când trecuse un an. El trăise mereu cu gândul că se va întoarce în sat. Chiar intenţionase lucrul acesta, însă Grigore Patriciu avusese nevoie de el şi nu putuse să-l învoiască. Şi iată trecuse un an. Îi spunea lucrul acesta şi ea îl privea ca beată. Acum îi dăduseră lacrimile.

— Ştefane, dacă ţi-ai găsit pe alta, sau pe altele, usca-li-s-ar ochii în cap, că eu nu le-am făcut lor nici un rău, mai bine să-mi spui.

— Ce să-ţi spun, fă, se pomeni el ţipând, ce-ai fă de blestemi, când nu ţi-a făcut nimeni nimic. Dacă te mai aud că mai zici ceva, să ştii că nu ştiu ce-ţi fac! Vru s-o tragă spre el şi s-o cuprindă. Anghelina se trase înapoi ca o pisică.

— Ştefane! Puiule! Dacă te-ai încurcat cu alta, tu pe mine n-o să mă ai.

Dacă ştiu că mănânc toată viaţa pământ în Siliştea Gumeşti şi dau cu sapa de dimineaţa până seara, dar tu de mine n-o să te mai bucuri, Ştefane!

Ştefan Paul în faţa dârzeniei pe care i-o opunea Linuţa păru un moment că dă înapoi. N-o cunoscuse niciodată aşa. O fi aflat ceva de la Didina? Ce să afle, nu ştie nimic. Bănuieşte şi ea. Acum îl privea plină de ură. Şi cât era de frumoasă, bat-o focul. Să fi pus mâna pe ea şi s-o fi strâns în braţe până când n-ar mai fi zis nici pâs, cu asta nu merge. Aşa că se aşează calm pe pat. Se uită la ea. Ar mai fi putut să mai stea cu ea.

— Linuţo, dacă tu ai venit ca să ne certăm, treaba ta. Eu atâta ştiu, că faţă de tine, şi de toţi, eu am fost cinstit. Dacă ai nevoie de ajutorul şi de dragostea mea, bine, dacă nu, eu mă duc, că am treburi. O privi în ochi şi se ridică să plece. Acum privirea femeii parcă se mai estompase. Cum se afla în calea lui în drumul către uşă, în momentul următor o văzu punându-se în dreptul uşii.

— Şi aşa cu războiul ăsta şi cu munca mea la ziar am ajuns să nu mai ştiu pe ce lume sunt.

— Eu asta nu pot să înţeleg, Ştefane, cum ai putut tu un an de zile să nu vii? Eu aşa mi-am închipuit…

— Prost ţi-ai închipuit, Linuţo. Aş vrea eu să te văd în locul meu.

O luă înspre uşă. Tânăra femeie îl opri cu pieptul. Îl privea cu dragoste, da şi neîncrezătoare, sfidătoare.

— Jură tu, Ştefane, că nu o ai pe alta şi ne împăcăm. Eu fac tot ce zici şi tot ce vrei tu. Brusc privirea Linuţei deveni umedă, tremurătoare. Fac tot ce vrei tu, ne iubim cât vrei tu, murmură ea. Că pentru asta am venit.

Ştefan simţi cum îl cuprinse furia. Ca un foc care îi arde tălpile, apoi face să i se urce sângele la cap. O luă de umeri, o strânse cu putere şi o apăsă de uşă.

— Linuţo, mie îmi place ca bărbatul să fie bărbat, şi când spune o vorbă apoi aia să fie vorbă. Şi vorba aia am spus-o! Îi căută gura şi i-o muşcă pofticios. O auzi gemând şi simţi cum se înmoaie în braţele lui. Se prefăcu că o dă la o parte ca să poată să treacă. O simţi însă îndârjită, cuprinzându-l.

— Ştefane, nu te las! Nu te las, să ştii!

Îl cuprinsese cu braţele de după gât şi se lipise de el. Ar fi putut el acum s-o facă să-i pară rău de felul cum se jucase ea cu el. Dorinţa de a o avea urca prin el nestăvilită, era atât de mare, încât o luă în braţe şi o culcă pe patul acoperit cu cuverturi. Mireasma aceea dulce şi neomenească parcă a cărnii femeieşti îl ameţi. Îi simţi trupul asemenea unui foc gingaş, cum îl arde, cum se despică în faţa cărnii lui şi cum îl cuprinse durându-l, făcându-l să-şi piardă minţile. Când se trezi îi văzu ochii mari şi uimiţi, plini de bucurie şi de o puritate de miel. Încet, încet îşi aduse aminte unde se afla.

— Ştefane, murmură tânăra femeie mângâindu-l. O, Doamne!

Îi privi umerii goi, şi sânii frumoşi, alungiţi şi îndepărtaţi în sus. Îl mângâia pe tâmplă, pe obraz ca şi cum i-ar fi fost milă de el. Era uimitor de frumoasă. Dar ce căuta ea aici? Brusc îşi aduse aminte cum fusese chemat la poartă, cum Anghelina îl aşteptase pe Cheiul Dâmboviţei, cum o luase pe chei în sus, şi cum ajunseseră aici. În clipa aceea îşi aduse aminte şi că peste o oră, sau mai mult trebuia să fie la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Se înălţă într-un colţ şi se uită la ceas. Era unsprezece şi un sfert.

— Ziceai că trebuie să mergi undeva, Ştefane, îi aduse aminte Anghelina.

Du-te, Ştefane, să nu păţeşti ceva şi apoi te întorci.

Anghelina îl mângâia fericită şi mândră de el. Îl sărută, pe ochi.

— Mergi şi rezolvă-ţi treburile şi eu te aştept aici.

Ştefan Paul se frecă la ochi. Îşi simţea trupul gol pe dinlăuntru şi galben. În acelaşi timp avea senzaţia unei

„stări fundamentale”, ca şi cum s-ar fi întâmplat ceva sacru şi etern cu el. Chipul Anghelinei era de o puritate uimitoare.

— Cât o să lipseşti, eu o să dorm, Ştefane. Să te întorci repede.

Se îmbrăcă dar fără să se grăbească. La plecare o sărută pe obraz.

Când ieşi în stradă îşi dădu seama că se întâmplase ceva cu el.

Sentimentul acesta dură tot timpul în drum către redacţie. Apoi în maşina care îl ducea către Preşedinţia Consiliului de Miniştri. E, mare chestie extraordinară, îşi spuse el în gând, luându-se în zeflemea. A venit femeia din satul meu care mă iubeşte şi ne-am iubit. Şi totuşi nu era aşa. În adâncul inimii lui fericirea tremura ca o pânză subţire de păiajen. La Preşedinţia Consiliului de Miniştri avea să dea ochii cu Nora. Şi chiar ea îi deschise. Părea obosită, se vedea că avea ceva. Suferea, îşi ţinea genele plecate. Se simţea vinovat faţă de ea, sau ce era acest sentiment pe care-l trăia? Nu era chiar ruşine ceea ce simţea el în clipa aceea, ci un fel de conştientizare, de sensibilizare a propriului trup, a propriei conştiinţe, era ca şi cum ar fi fost dezbrăcat de haine şi aşezat în văzul cuiva. Şi totuşi cât de frumoasă era şi Nora.

— Ce se întâmplă cu noi, Ştefane? o auzi suspinând. Îşi ţinea genele plecate şi chipul îi exprima o suferinţă stranie. Ceva blând şi duios care o mistuia pe dinăuntru.

— Te-ai mai gândit la noi, Ştefane? La tine te-ai gândit, dacă măcar de alţii nu-ţi pasă?

Simţea nevoia să plece cât mai repede din încăperea aceea, să fie singur pe străzi, sau mai bine să rătăcească, să alerge pe un câmp. Şi totuşi, îşi spuse, trebuia să fie stăpân pe el. N-avea în nici un caz voie s-o dezamăgească pe Nora. Datoria lui pe lume era s-o facă fericită. S-o ajute să i se pară viaţa mai frumoasă. Să treacă mai uşor prin viaţa aceasta.

Apoi când vom ajunge dincolo vom vedea cum este şi în lumea aceea. Deocamdată să ne ajutăm unul pe altul în lumea aceasta. Ştefan îi luă mâna şi i-o sărută, ridicându-i-o la buze. O mângâie cu palma pe tâmplă şi pe obraz privind-o în ochi. Femeia la rândul ei îşi lăsă ochii într-ai lui, limpezi, reci, întrebători, nemiloşi.

— Mai lasă-mă până săptămâna cealaltă, Nora. Atunci o să fiu al tău. Îi sărută din nou mâna. Privirea tinerei femei deveni sardonică, tăioasă.

— Numai să nu fii o jigodie, Ştefane! Apoi rar, privindu-l cu o superioritate răutăcioasă. Există mulţi bărbaţi jigodii pe lumea aceasta.

Ştefan Paul se pomeni clătinând din cap şi zâmbind.

— Nu sunt, Nora, din aceia. Cu mine se întâmplă altceva. Semnase de primire în registru. Îi lăsă mâna şi se apropie de uşă. O mai privi apoi o dată, ţinându-i privirea. Izbucniră amândoi în râs. În timp ce se întorcea în maşină către redacţie, se gândi să-i spună şoferului să oprească la o biserică. Simţea nevoie să facă gestul acesta, să intre într-o biserică şi să se roage. Se luă însă cu alte gânduri. Ce va zice presa de articolul său?

Niki avea dreptate, parcă era prea dur. Poate că aceşti mari scriitori, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Ion Barbu, sunt şi ei ca şi el nişte bieţi oameni pe lumea aceasta. Nişte simple fiinţe umane care au avut noroc, aşa cum a avut el noroc. La redacţie îi predă materialele lui Niki, acesta lucra la biroul său absorbit. Ziarul era ca şi făcut, se uită pe machetă. Îl rugă pe Niki să se ocupe el de ziar, şi să-l scuze faţă de Şef, dacă întreabă de el, a venit cineva de la el din sat şi vrea să-şi mai piardă timpul cu el.

— Da, bine, bătrâne, mormăi celălalt plictisit. S-a făcut. La cinci, cel mai târziu la şase, să fii însă aii, o să se intereseze Şeful de ziar.

Nu era nici o problemă. Îi mulţumi lui Niki, apoi coborî. Portarul îl salută ceremonios. Faptul îi displăcu profund. Ia uite, domnule, adică cine minte, îi răsună capul de glasul

care se trezi în el: adevărul este Ştefan Paul că tot acel „al lu’ Parizianu eşti”. Că zestrea cu care ai venit din satul din care ai venit în Bucureşti tot cu aia ai rămas, că nu te-ai schimbat aproape deloc.

Da, parcă alţii s-au schimbat. Adică în ce sens să mă schimb? Să devin jigodie ca alţii? Să mă înscriu în nu ştiu ce partid ca să ajung mare

? Nu, bă, tâmpitule! Da de când eşti la ziarul ăsta, tu care în adâncul sufletului tău, tot speri că o dată şi o dată o să ajungi scriitor, n-ai scris în timpul acesta mai nimic. Ba, am scris. Te rog să mă ierţi dar am scris. Pe lângă articolele pe care le-am scris zilnic, şi unele dintre ele, ai văzut, au stârnit destulă vâlvă, am început romanul, pe care apoi l-am cam lăsat, şi am mai scris două povestiri, de care, este adevărat, am uitat, şi care sunt în sertar. Păi dacă le-ai scris, de ce nu le publici? Publică-le, că nu sunt rele. O să le public eu.

Luat cu gândurile nici nu-şi dădu seama când ajunse în holul Hotelului Cişmigiu. Realiză lucrul acesta abia când îl văzu pe unul de la ei din redacţie salutându-l slugarnic. Ete-te! Mă salută şi ăsta la fel!

Adevărul este, bă, al lui Parizianu, că trebuie să te apuci serios de lucru!

Gazetăria este o chestiune zilnică, te exprimi şi tu în diferite probleme, iei o atitudine, şi o faci mai bine sau mai prost, după materialul pe care-l ai în tine. Însă ai avut sentimentul că ai venit pe lumea aceasta ca să spui ceva fundamental, foarte grav. Îi veni în minte visul lui, se făcea că este mort, în Infern, şi numai el scăpase pentru că venise Zizi şi îl luase de mână. Ajuns în faţa camerei în care ştia că se găseşte Anghelina apăsă clanţa, ca şi cum uşa ar fi trebuit să se deschidă imediat, însă uşa rămase închisă. „Cine e?” auzi şoapta femeii de dincolo. Eu sunt, îi răspunse.

Uşa se deschise încet lăsându-l să treacă. Anghelina era într-un veşmânt de casă, care o lăsa să i se vadă picioarele.

De unde naiba îl avea?

— Te-ai întors, Ştefane, constată tânăra femeie murmurând moale.

Zâmbea deşi pe chip i se citea o suferinţă subţire.

— Da, m-am întors, aşa cum ţi-am promis. Sau îţi era teamă că n-o să mă mai întorc?

— Eu ştiu, Ştefane, un an întreg te-m aşteptat să te întorci. Şi dacă am văzut că nu te întorci, am venit eu, ce să fac…

Rămase un moment lung în faţa ei. Asta era Anghelina lu' Pârţag?

Fata lu' Izvoară, din satul lor, care căutau locuri cu apă şi comori? Şi acum venise tocmai din Siliştea Gumeşti după el, pentru că el, Ştefan nu mai ajunsese acasă, s-o mai iubească. Linuţa avea o suferinţă adâncă pe chipul ei fericit.

— Linuţo, eşti atât de frumoasă, că-mi vine să te iau în braţe şi să te omor.

Să te pun jos şi să te iubesc până când o să murim amândoi. Suferinţa de pe chipul ei, sau mai bine zis din adâncul ei, se zbătea neîndrăznind să se apropie de el.

— Ştefane, şopti ea. Tu ai văzut că era să mă omori? Asta înseamnă dragoste, mă, băiatule, înseamnă că sufletul şi trupul tău erau însetate de dor. Şi eu stăteam şi mă perpeleam noaptea ca nebuna în pat, rugându-mă să vii şi făcându-ţi farmece…

Se priviră tăcuţi.

— Treaba ta, Ştefane, faci cum vrei… oftă ea, de data aceasta din rărunchi.

Eu am venit şi cu necazurile mele, dar am venit pentru tine. Că vreau să rămân însărcinată.

O privea beat, înnebunit. Sângele îi zvâcnea în el, arzându-l, înnebunindu-l. Ce-o fi având în ea fata asta de-l face pe el să-şi piardă minţile?

— Auzi, Linuţo, eu atâta vreau de la tine. Pe mine să mă laşi cu scenele pe care mi le-ai făcut astăzi. Mie să-mi spui aşa, Ştefane, fiinţă umană pe pământul ăsta, eu am nevoie de lucrul acesta. Da tu eşti cam zăpăcit pe lumea aceasta,

nu ştiu ce se întâmplă cu tine, că aşa erai de mic, şi eu îţi spun ţie limpede, în faţă, ajută-mă acum cu lucrul acesta, şi te-oi ajuta şi eu. Dar eu acum am nevoie de lucrul acesta de la tine… Linuţa se uita la el cu blândeţe, dar şi cu un fel de neînţelegere. Părea jignită, sau pornită împotriva lui, apoi chipul începu să i se limpezească.

— Păi de ce are, Ştefane, nevoie o femeie pe lumea asta? Şi de ce are nevoie un bărbat, mai ales când este zăpăcit ca tine, cum spui tu? Da el e băiat bun.

Ştefan Paul simţi nu ştiu de ce un fel de furie împotriva ei. O luă şi o strânse în braţe de-i trozniră oasele. A naibii muiere mai era şi Linuţa asta, avea trupul moale şi gingaş, parfumat. Îi muşcă gura până când o auzi gemând. O dorea sălbatic, s-o omoare. O culcă şi se urcă pe ea s-o strivească. Apoi se ridică să se dezbrace. Tânăra femeie se uita la el tâmpă, cu expresia aceea de om uimit şi care s-a născut pe lumea aceasta nedumerit, îngrozitor (dureros, ţipător de frumoasă, îşi spuse Ştefan Paul în gând) de frumoasă, frumuseţea aceasta părând s-o facă şi mai tâmpă, năucind-o. Se aplecă peste ea dezgolindu-i picioarele şi coapsele. Apoi îi va muşca gura nesăţios, sălbatic, până când se va sătura de sărutul acesta animalic.

— Ştefane, şopti Linuţa dureros, nu m-ai înţeles, Ştefane… Orice femeie, cât de urâtă şi de proastă ar fi ea, găseşte pe lumea asta un bărbat cu care să se culce. Eu altfel de bărbat vreau. Ai fi zis că se tânguie, că se jeleşte.

Brusc, parcă se lumină ceva în mintea lui. Simţii creierii cum îl dor şi cum i se limpezesc. Pornirea acea împotriva femeii se stinse deodată. Îi căută gura, o sărută dulce şi blând. Îi simţi trupul ei de femeie năucitor de gingaş şi de cald. O voi iubi încet şi stins, drăgăstos, îşi spuse în gând şi chiar aşa o iubi. O dată şi încă o dată. Ea îl primea în trupul ei şi-l învăluia apoi cu mângâierile şi sărutările ei dulci şi fierbinţi. Într-un târziu o auzi:

— Ştefane, cât este ceasul? Întrebarea îl trezea parcă dintr-un somn existenţial. Se uită la ceas.

— E patru, îi răspunse.

— Ştefane, mă aşteaptă naşa acasă. Mâine la şapte, de dimineaţă, trebuie să merg înapoi, la Siliştea. Hai să ne îmbrăcăm.

— Păi tu la cine stai?

— La naşa, la cine să stau. N-o ştii? (n-o ştia, dar ce importanţă avea). Eu am venit însă şi pentru Vasile, fir-ar el să fie de nebun, că ăsta o să-mi mănânce capul toată viaţa.

— De ce ţi-a mai făcut?

— Ăştia de la regiment l-au dat dezertor. Şi au venit pe acasă şi-au întrebat de el, mi-au spus că dacă vine acasă şi-l ascund, puşcăria ne mănâncă pe toţi, şi pe mine şi pe tata, sau pe ai lui, dacă-l ascundem. Şi eu am luat nişte declaraţii de la câţiva de-ai noştri şi le-am adus la regimentul lui, ca să-l dea dispărut. Aşa m-a învăţat un colonel. Şi uite că Vasile m-a pus pe drumuri. Apoi m-am gândit că dacă tu n-o să te mai întorci acasă, pentru că ţi-ai găsit un servici bun, după ce termin liceul să fac o şcoală tehnică şi să vin şi eu aici. Poate că ne-adună Dumnezeu.

Hm! se pomeni Ştefan zicând în gând. Uite ce planuri are fata asta!

Linuţa se îmbrăcase. Şi el era îmbrăcat. Abia acum observă că Linuţa avea cu ea o sacoşă. În sacoşa aceea îşi pusese ea cămăşuţa aia dichisită, care o făcea să pară o adolescentă, dezvelindu-i picioarele şi lăsându-i sânii să i se vadă frumoşi cum îi avea ea. Tot în sacoşă puse şi manualele pe care i le cumpărase.

— Linuţo, să-ţi dau nişte bani, fa. Poate că aveţi nevoie, tu şi copilul. Iar manualele ăstea să i le dai Didinei, cum îţi spusei.

— Bine, Ştefane, murmură tânăra femeie.

— Să-i iei şi lui nişte haine mai ca lumea.

— N-ar fi rău, Ştefane, mai ales că am ceva de gând.

— Ce ai tu de gând?

— Vinde lângă noi al lu’ Gârniţă două pogoare de pământ cu cinci mii pogonu numai, şopti femeia moale…

— Păi nu ziceai tu că vii încoace, la Bucureşti?

Linuţa lu’ Izvoară se uită la el uimită cu ochii ei mari şi curaţi.

— Dacă mă iei tu, Ştefane, vin. Numai în cazul ăsta vin, mă. Oftă însă deodată din tot sufletul. Numai să nu ajungem cu toţii naiba prin Siberia, dacă pierdem războiul, să muncim argaţi la ruşi.

Ştefan Paul simţi nevoia să-şi dea capul pe spate, cum făcea el de obicei când râdea. Şi chiar aşa făcu numai că în momentul următor simţi o durere de plumb în gât şi în tot corpul. Sufletul îi era din ce în ce mai trist. Ei, drăcia dracului, îşi spuse în gând!

— Hai, mergem? Coborâră şi lăsară cheia la poartă. O luară pe o străduţă lăturalnică.

— Naşa stă în Vatra Luminoasă, Ştefane. Acum nu ştiu cum să mă mai întorc.

— Lasă că te duc eu, n-avea grijă. Voia să treacă întâi pe la redacţie, să vorbească cu Niki dacă sunt probleme. Îl sună de jos, de la poartă. Nu erau. Şeful nu se interesase de el. Bine, îi răspunsese, asta înseamnă că pot să mai întârzii.

— Pe ce stradă stă naşa ta, în Vatra Luminoasă?

Anghelina nu-şi aducea aminte bine.

— Lângă o biserică.

— Aha, făcu Ştefan Paul şi izbucni în râs.

— Ce râzi, mă, ce râzi, că mi-adusei aminte. Strada Văraticului, numărul trei. Fir-ai tu să fii, Ştefane!

Asta era. Bine că-şi adusese aminte, că altfel trebuiau să ia Bucureştiul stradă cu stradă. Ce credea ea, că se afla la Siliştea, că Bucureştiul e un sat mai mare în care ajunge să spui că te duci la ăla care şade cu casa lângă biserică, şi e de ajuns. Ieşiseră în Calea Victoriei şi de acolo o tăiaseră să iasă în bulevard. Erau în dreptul biserici Stavropoles, aici intrase el, Ştefan Paul o dată şi se rugase.

— De Nilă ai auzit, Ştefane, c-a murit? murmură Anghelina.

Ştefan Paul rămase împietrit. Avu senzaţia că un cuţit îi despică şira spinării de sus până jos.

— Care Nilă? întrebă el moale deşi ştia care Nilă.

— Nilă a lu’ nea Ilie Moromete, vărul tău.

— Hm! se opri el în loc. Parcă nu mai avea aer. Mintea, de fapt timpul în viitor, i se întunecă dintr-o dată. Ce rost avea omul pe pământ?

— Dumnezeu să-l odihnească, Ştefane, şopti Anghelina. Văd o biserică aici, hai să aprindem o lumânare pentru el. În vara asta au murit mulţi de la noi din sat.

Anghelina îl trase de braţ. De cum intrară în tinda bătrânei biserici simţiră mirosul de vechi şi tămâie, de ziduri afumate. Ştefan tot nu-şi revenea. Parcă viaţa şi lumea nu mai aveau nici o importanţă. Era ca şi cum toate s-ar fi amestecat şi n-ar mai fi avut nici un rost pe pământ.

Intrară în biserică. Era aproape întuneric. Anghelina aprinse mai multe lumânări şi se rugă mult timp. O vedea dând din buze, ai fi zis că are chipul de sfântă, deşi până acum câtva timp trupurile lor se împerechiaseră nesăţioase. Hm! ce importanţă avea, se pomeni Ştefan Paul vorbind în gând, parcă are ceva vreo importanţă pe lumea asta.

— Am aprins eu pentru Nilă, Ştefane, şopti tânăra femeie venind lângă el pioasă. Am aprins şi pentru ai noştri, pentru morţii mei şi pentru ai tăi. Îl luă de mână, apoi şi îl trase după ea. Nu opuse nici o rezistenţă.

Îngenunche ară în faţa unei icoane mari şi a unei racle de argint învechit.

Ştefan Paul simţi o stare de uşurare. Săracul Nilă, nu mai era printre noi.

Avea senzaţia că golul lui în lume începe să fie din ce în ce mai greu.

Şedea îngenuncheat în faţa icoanei cu sufletul gol simţind golul acela imens lăsat de absenţa lui Nilă din lume.

— Mă, Nilă, mă, Nilă, vere… se auzi murmurând.

Anghelina se rugase tot timpul ţinându-l de mână. O simţise lângă el murmurând, adusă de spate în faţa

Domnului.

— Ştefane, acum, Ştefane! îl strânse Anghelina tare de mână. Gândeşte-te la Dumnezeu acum, fii cu mintea trează.

Strânsoarea şi emoţia femeii îl treziră parcă la realitate. Adică de ce să fie treaz?

Anghelina îl strângea tare acum cu putere de mână, că-i simţi unghiile intrându-i în carne.

— Acum, Ştefane, fii atent acum.

Şi într-adevăr în clipa următoare, ca şi cum ar fi ştiut că suflarea aceasta vine de la Bucureşti, simţi pe frunte o adiere caldă şi gingaşă. A doua răsuflare fu şi mai puternică. Simţi firele de păr din creştet răscolite.

Se înfioră tot pentru că îl simţise pe „El”. Nu trecu mult şi a treia răsuflare îi cuprinse fruntea şi faţa pătrunzându-l până în adâncul sufletului. Tremura tot. Anghelina se întoarse către el cu faţa radiind de o fericire stranie, care o schimonosea.

— L-ai simţit, Ştefane! L-ai simţit, nu-i aşa? A suflat cu duh peste noi şi ne-a unit pe vecie. Sfântul duh ne-a unit pentru totdeauna. Ştefan Paul închise ochii, sau mai bine zis ochii i se închiseră ei singuri. Văzu înaintea lui o lumină dulce, răspândind o căldură ciudată, sfântă şi totodată primordială, umedă, placentară. Când se trezi Anghelina îl luă de mână şi el o urmă ca şi cum ar fi fost un copil. Îşi simţea inima pură şi curată, ca atunci când îl lua maică-sa şi se duceau de paşti la biserică.

Erau acum în stradă. Linuţa îl ţinea fericită de braţ. Când ajunseră în bulevard, Ştefan Paul opri un taxi. Îi spuseră şoferului strada şi numărul.

Linuţa îi luă de mână şi i-o strânse.

— Aşa, Ştefane, m-ai întrebat ce face Didina lu’ nea Aristide? Didina e fată bună, da n-a avut noroc. S-a milit de unul al lu’ Bâdâcu cu care era ea în vorbă. Ăsta a păcălit-o sau ce i-o fi spus el, şi Didina a rămas însărcinată. A păruit-o Aristide şi a târât-o prin toată curtea. Ce mai, a zis că l-a

făcut de râs. Şi ca să n-o mai vadă, sau să nu afle satul, a dus-o la o soră de-a lui, sau de a neveste-şi în Ardeal.

Chiar în acel moment Ştefan Paul simţi un fel de prund uscat în stomac, un prund de iască, departe, pe fundul lumii. După care văzu iar lumina aceea, cercul de căldură luminoasă care-i făcea atât de bine.

— Poate n-ai auzit tu bine, Linuţo, mai putu el să mai îngâne.

— Ei, cum sunt să nu aud, mă, Ştefane, ce vorbeşti tu, crezi că-ţi spun minciuni!

Ajunseseră. Plăti şoferului, apoi coborî cu Linuţa. Se pomeni băgând automat mâna în buzunar, de unde, rămase şi el surprins, scoasă un teanc de mii şi de sute. Aşa e, îşi aduse aminte că luase alaltăieri salariul şi banii îi rămăseseră în buzunar. Uitase de ei. Şi acum se pomenise scoţând teancul de bani din buzunar.

— Cât ai zis, tu, Linuţo, să-ţi dau? Uite aici pentru tine şi pentru copil. Să vă cumpăraţi ce aveţi nevoie. Treaba ta. Aici ai banii pentru pământul ăla pe care ziceai să-l cumperi. Treaba ta. Aici ai trei mii de lei pentru Didina. Dacă o întâlneşti şi e amărâtĂ. Să se ajute cu ei. Iar astea două mii dă-le alor mei. Anghelina se uita la el şi zâmbea. Îi dăduse toţi banii.

— Bine, Ştefane. Da ţie ce-ţi mai rămân?

— Mă descurc eu.

Femeia îşi încolăci braţul drept pe după gâtul lui şi îl pupă pe gură.

Nu ştiu de ce lucrul acesta îi displăcu teribil.

Nici nu-şi dădu seama când ajunse la redacţie, şi nu putu să-şi amintească deloc pe ce străzi venise. Dar nici ce gânduri îi trecuseră prin cap. Vorbise însă în gând cu el tot timpul, lucrul acesta îl ştia bine. Intră în biroul lui şi avu brusc senzaţia unei absenţe. Rămase împietrit. A cui absenţă o percepea el? Aha! O identifică imediat: a lui.

Exact, aceasta era absenţa lui. Gândul îl mai trezi la realitate. Va veni o zi, când va fi asta, mâine poimâine, peste

un an, peste doi ani, când va fi perceput şi el la fel de alţii, ca absenţă. Se pomeni zâmbind, apoi începu să vorbească singur cu el, curaj, Ştefane, ce-o să faci, războiul ăsta a adus numai nenorociri. Vă trebuie să mergi cât mai repede acasă să vezi ce face fata aia, ce este adevărat şi ce nu din spusele Anghelinei, sau l-o fi pus Anghelina la încercare. A aflat ceva şi acum l-a apus la încercare. Hm! bine ar fi să fie aşa. Ar lua-o bine pe cocoaşă în cazul ăsta Anghelina. Pe Niki îl găsi trist şi abătut. Ziarul era gata, intrase deja la rotativă. Şeful ştia, aşa că putea să meargă acasă.

— Dar ce naiba ai? îl privi Niki cu ochii mijiţi.

— Ce am? Ştefan Paul rămase aşa.

— Eşti alb la faţă şi parcă ai avea minţile rătăcite.

— Aha, hă, hă, hă, hă, hă! se pomeni el râzând. Al lu' Parizianu şi cu minţile rătăcite. Fugi, bă, Niki, de-aci, visezi. Ceva însă îi spunea că nu e bine cu el. Se întoarse în biroul lui. Privirea i se opri pe fotoliu, i se părea mare şi bun. Apoi telefonul sună într-un fel ciudat. Ca atunci când trâmbiţa unui cocoş se aude singură după miezul nopţii ca venind de pe altă lume. Se ridică buimac şi ridică receptorul.

— Alo, domnule ziarist Ştefan Paul? Alo!

Unde mai auzise el vocea aceasta? În clipa aceea văzu chipul secretarei, parcă ar fi fost o jumătate de lună, băgat pe uşă.

— Mareşalul Antonescu, domnule Paul. Vorbiţi cu domnul Mareşal Antonescu.

— Bună dimineaţa, domnule Mareşal. La telefon ziaristul Ştefan Paul.

Apoi aşteptă calm. Îşi trecu palma dreaptă peste faţă şi în momentul acela realiză că adormise la birou, nu se mai trezise ca să meargă acasă şi acum îl trezise telefonul Mareşalului.

— Vă felicit pentru articolul apărut în ziarul de astăzi, domnule Ştefan Paul. Articolul este scris cu simţire, profund, iar mie mi-a mers la inimă.

Aveţi dreptate, ne găsim acum în aceeaşi situaţie în care s-a aflat Mihai Viteazul la Călugăreni sau Ştefan cel Mare la Podul Înalt. Ori învingem, ori pierim. Dar ca să învingem, trebuie să luptăm toţi uniţi. Suntem un popor prea mic, forţele externe sunt prea mari, ca să ne permitem să fim dezbinaţi. Se pare că înalta intelectualitate (din modul cum rostise aceste cuvinte răzbătea o ironie maliţioasă), îndeosebi scriitorii, care sunt, aşa cum spuneţi dumneavoastră organul dotat cu senzori al unui neam, n-au prea înţeles lucrul acesta. Pe scriitori nu i-am simţit mai deloc lângă mine.

Mareşalul făcea din când în când pauze, care dădeau parcă greutate şi o altă semnificaţie cuvintelor.

— Nu? Nu am dreptate, domnule Ştefan Paul?

— Da, aveţi dreptate, domnule Mareşal, îi răspunse el Mareşalului, găsindu-şi foarte greu cuvintele. Însă în cazul clasei intelectuale, eu o să mai meditez la lucrul acesta, cred, sau presimt eu, că ne găsim într-o situaţie paradoxală. Oricum, domnule Mareşal, important este că în anii aceştia aţi avut alături de dumneavoastră poporul. Poporul a fost cu dumneavoastră. V-a înţeles.

— M-ar interesa foarte mult cum ai perceput dumneata lucrul acesta E o chestiune foarte importantă.

Ştefan Paul făcu el acum o pauză. Se gândise el la lucrul acesta?

Da, se gândise, îşi pusese această problemă. Când? Mai mult în subconştientul lui. Oricum, era bine, pentru că, iată, acum putea să-i dea Mareşalului un răspuns clar, concludent.

— Da, domnule Mareşal, şi ceea ce vă spun eu acum, este cu atât mai profund, cu cât eu vin din stratul de jos, cel fundamental al ţării. Şi am simţit (apăsă fără să vrea, prelungind cuvântul simţit) lucrul acesta. În timp ce tinerii, soldaţii acestui neam luptau în răsărit ca să alunge cotropitorul, el, poporul român, şi-a văzut mai departe de ceea ce trebuia să facă el, a muncit cuminte şi răbdător,

trăgând ca un bou în jug, dar fără să se plângă, să protesteze, să facă „scene”, cum a făcut clasa politică. Şia înmormântat fiii în durere, a adus alţi copii pe lume în timpul acesta, a arat, a semănat, a mers pe vipia soarelui la secerat. A dus, cum se spune, carul istoriei mai departe, fără să se plângă, fără să se laude, tăcut şi cuminte. Aici Ştefan Paul făcu o pauză.

— Bine, dragul meu, îţi mulţumesc. Aş vrea să ne cunoaştem. Încă o dată, îţi mulţumesc. Îţi doresc mult succes în lupta dumitale din tranşeea cuvântului. Ţara are nevoie de soldaţi cu condeiul ca dumneata.

— Să vă dea Dumnezeu noroc şi sănătate, domnule Mareşal!

Ştefan Paul rămase cu receptorul la ureche. La celălalt capăt al firului telefonul se închisese demult şi el tot mai era în poziţia aceasta de drepţi. Hm! Ca să vezi ce e viaţa! Avea dreptate Moromete, în viaţă nu trebuie nici să te entuziasmezi ca prostul când dai de bine, sau obţii o victorie importantă, că te dă a doua zi viaţa cu roatele în sus de nu te vezi, dar nici să te pierzi în faţa ei, cum făcuse el atunci cu Spurcaciu.

Sau ceea ce se întâmplase cu el ieri, după ce aflase de moartea lui Nilă şi de ce i se întâmplase Didinei. Ştefan Paul avu în acel moment sentimentul că ţăranul din el, cel care a trebuit de fiecare dată s-o ia de la capăt, după ce treceau hunii, tătarii sau turcii peste el, se trezeşte din nou la viaţă. Ca să se apuce iar de arat, de semănat, ştiind sigur că la toamnă va avea ce să semene, ca să-şi ţină casa şi copiii. Iar aceştia, la rândul lor, au luat-o şi ei, de fiecare dată, ca părinţii şi moşii lor de la cap. Hm! Ca să vezi ce e şi istoria asta!

XIV După convorbirea cu Mareşalul, şi după ce simţi că în el se trezise acel adolescent care avea menirea lui pe lume, Ştefan ştiu cât se poate de clar ce avea de făcut pe săptămâni de aici înainte. Mai întâi merse şi se spălă pe faţă. Apoi coborî la frizeria de lângă Blocul, Palatul Zilei,

cum începuseră să-l denumească bucureştenii, să se bărbierească. Îl provoacă pe frizer la discuţie, el cum vedea treaba, parcă lucrurile nu mergeau bine pe front?

Frizerul era însă tăcut, n-avea chef de vorbă. „Parcă ne întrebă pe noi cineva când fac ei războaiele, şi după ce treburile se încurcă rău, tot bietul soldat le descurcă, cu viaţa lui şi cu suferinţele lui”. După ce se bărbieri, pentru că n-avea la el aparatul de ras, altfel nu-i plăcea deloc să se bărbierească la frizerie, urcă la Directorul administrativ să vorbească despre expoziţia de pictură pe care voia s-o deschidă în hol. Directorul administrativ, pe care îl văzuse de mai multe ori, dar cu care nu avusese deloc o discuţie mai acătării, tocmai îşi făcea singur cafeaua. Îi spuse despre ce era vorba, descoperise o tânără care avea talent, un talent extraordinar, nativ, la pictură, aşa se exprimase domnul Comarnescu, şi ar vrea să-i deschidă o expoziţie, jos în hol. Spaţiul este foarte potrivit.

Directorul administrativ (pe care descoperi, în acel moment, că nici nu ştie cum îl cheamă) îl privi zâmbind într-un fel ciudat. „Nu, avea să vorbească astăzi, ştia însă că nu avea nimic împotrivă”. Bine, şopti omul, să aşteptăm să vedem ce zice Şefu. Însă vă dau un sfat. Numai dacă domnul Comarnescu spusese că acea domnişoară este un talent, vă apucaţi să-i deschideţi expoziţia, altfel eu vă asigur că n-o să scot un ban din casă”. Privirea omului între două vârste, cu un început de chelie şi cu doi ochi fără nici o culoare, rămase înfiptă în ochii lui. Da, aşa era.

Aceeaşi era şi părerea lui. Ieşi salutându-l din prag.

Bineînţeles că nu-l mai aşteaptă pe Grigore Patriciu să vorbească despre Expoziţie cu el. Luă maşina, se urcă în ea şi se ori în faţa casei în care avea şi el garsoniera. Deschise, şi de cum intră, o şi auzi pe Zizi. În momentul următor apăru fericită în hol şi-i sări de gât.

— Azi noapte te-am aşteptam până târziu. M-am rugat pentru tine să nu ţi se fi întâmplat ceva. Ştefan se lăsă îmbrăţişat apoi o îmbrăţişă şi el.

— Ai simţit tu nevoia să te rogi pentru mine?

— Da! Chiar acesta este cuvântul.

— Bine-ai făcut. M-a ajutat foarte mul rugăciunea ta. Când mai simţi lucrul acesta, să-l faci. O luă de mână şi o desprinse încet de el.

— Eu cred că Dumnezeu mi te-a scos în cale, Ştefane. Sigur că o să mă rog pentru tine, cum să nu mă rog. Toată viaţa o să mă rog pentru tine…

— Zizi, uite despre ce este vorba. Un moment se priviră în ochi grav. Sper să mă ajuţi. Se găseau acum în sufrageria cu pereţii încărcaţi de tablouri.

— Spune, Ştefane. Ochii tinerei femei se aprinseseră iscoditori ca şi cum cine ştie despre ce ar fi fost vorba.

— Eu am de făcut o treabă foarte importantă pe lumea aceasta. Şi trebuie s-o fac, pentru ca altfel se supără Maica Domnului pe mine. Iar eu sunt un băiat bun pe lumea aceasta, şi rostul meu este să fac numai bine. Dacă pot să-i ajut pe oameni, dar rău să nu fac nimănui…

Zizi îl privea acum curioasă, cu o expresie de copil pe chip.

— Hai, că m-ai făcut curioasă.

— Uite despre ce este vorba, Zizi. Eu trebuie să-i deschid unei fete minunate, e un talent extraordinar, o expoziţie. Dacă nu mă ajuţi acum să-i deschidem acestei fete expoziţia despre care ţi-am vorbit, cine ştie dacă o va mai face-o cineva, cine ştie ce se mai poate întâmpla cu războiul acesta, şi e mare păcat.

Ochii tinerei femei se adumbriră speriaţi.

Îşi puse braţele pe umerii lui şi îl privi în ochi tristă.

— Ştefane, n-ai înţeles oare nimic din mine? Eu am nevoie de dragostea ta, tablourile acestea sunt casa iubirii noastre. Eu nu pot să le înstrăinez.

Eu nu vreau pe lumea aceasta gloria, şi nici bani.

Ştefan Paul simţi brusc cum rezistenţa în el se înmoaie şi ea gata să cedeze. Şi totuşi nu este păcat ca un talent ca al lui să rămână necunoscut

? Poate că o expoziţie o va remonta şi o va face să picteze cu o sete şi mai mare. Va trezi în ea pofta de viaţă. În acel moment el lucrul acesta îl simţea, că trebuie să facă gestul acesta. Şi îl va face.

— Zizi, ţi-am cerut eu până acum ceva?

Ochii femeii, frumoşi şi malefici, se zbătură trişti, neputincioşi.

— Nu, Ştefane… Eu numai ţie ţi-am dăruit…tablourile mele. Ţi-am dăruit sufletul meu, ţi-am dăruit trupul meu…

— Şi acum vin şi eu şi îţi cert ceva. Dar nu îţi cer, te implor. Zizi, te implor, ajută-mă să fac lucrul acesta. Să deschid expoziţia unei fiinţe dragi, pentru că nimeni nu o va face.

Zizi Fotiade păru la început derutată de argumentul pe care i-l adusese, expresia chipului ei căpătă o aură de suferinţă.

— De ce, Ştefane? gemu ea.

— Nu ştiu. Dar ştiu că trebuie să fac lucrul acesta, să-ţi deschid expoziţia.

Chiar în acel moment, aşa cum îl apuca pe el câteodată ceva şi mergea cu acel lucru până în pânzele albe, se apucă să dea jos tablourile de pe pereţi. Erau înrămate bine, cu rame simple şi frumoase.

— Vrei să mă ajuţi şi tu, Zizi? când se întoarce şi privi în jos înspre ea, rămase îngrozit. Chipul femeii arăta atât de deznădăjduit şi atât de plin de suferinţă, încât reacţia lui fu inversă. Se puse pe râs. Aşa cum stătea cu picioarele pe taburet, îşi dădu capul pe spate şi se puse pe râs. După ce termină, îşi văzu mai departe de treabă. Luă toate tablourile de pe pereţi şi le puse frumos pe masă. Când coborî şi privi pereţii, rămase şi el înlemnit: dinspre pereţii atât de plini de păduri şi peisaje, că ai fi zis că sunt însăşi Lumea înflorită, sufla acum înspre ei un gol rece, un fel de pustiu de zăpadă, îngheţat. Era insuportabil.

Zizi se strânse la pieptul lui. Rămaseră aşa un timp. Când îşi depărtă capul, o văzu plângând. Un plâns mut, cu lacrimi şiroindu-i pe obraz, mari ca nişte mărgele de sticlă. Ştefan

Paul nu zise nimic. Întoarse capul, ieşi afară şi-l strigă pe şofer să vină să-l ajute să transporte tablourile.

— Fii atent, ai grijă de ele ca ochii din cap.

Le numără o dată şi încă o dată, ca să fie sigur că nu se pierde niciunul.

După ce termină cu sufrageria, le luă pe cele de pe hol, apoi pe cele din dormitoare. În total o sută treizeci şi şapte de tablouri. La plecare o îmbrăţişă pe Zizi. Îi luă capul în palme şi o privi în ochi.

— Ai încredere în mine, şi să vezi ce treabă bună o să iasă!

O mai sărută încă o dată şi o ţinu la piept. Tânăra femeie îl privi drăgăstoasă, cu ochii în lacrimi.

— Deseară să vii devreme, Ştefane, o să dormim la tine, eu în camerele astea goale nu pot să stau.

— Bine. O mai sărută o dată şi ieşi. Ajunşi la Palatul Zilei aşezară tablourile cu grijă într-o odaie vecină cu a portarului. Îi spuse acestuia să aibă grijă ca de ochii din cap, apoi închise o dată cu lacătul. Urcă sus unde îl găsi pe Patriciu la biroul lui.

— Ce e cu tine, Ştefane, nu te mai vede omul?

— Trăiesc şi eu, „tată”, alerg. Aş vrea să vă vorbesc de un talent extraordinar în pictură, şi totodată aş vrea să-l ajutăm pe acest talent, să-i deschidem o expoziţie. Holul nostru ar fi excelent pentru aşa ceva.

Grigore Patriciu îl învălui cu privirea lui obosită şi caldă.

— Mi-a spus Drăghinescu, mormăi el. Apoi tare. Tu eşti mană cerească la uşa omului, uite, cât m-aş fi gândit eu, da chestia asta nu mi-ar fi trecut prin minte. Păi holul nostru este un excelent spaţiu pentru deschis Expoziţii. În cel mai scurt timp sunt convins că va deveni cea mai frecventată sală de expoziţii. Bine, te ocupi tu atunci de Expoziţia aceasta (lui Patriciu îi plăcea când dădea vreo sarcină sau când cerea ceva să indice şi omul care răspunde de acel ceva), şi facem holul Sală de expoziţii. Sunt curios să văd ce ochi ai avut. O să-mi spună Comarnescu şi Zambaccian, ce

gust ai. Şi dacă nu te-ai înşelat înseamnă că ai tu un simţ special şi atunci o să merg numai pe mâna ta.

— Mulţumesc, domnule Patriciu, sărumâna tată, zbor la treabă. Era în uşă când vorbea. Directorul Zilei îl opri în prag.

— Apropo, m-a sunat domnul Mareşal să ne felicite pentru articolul tău.

Îţi transmit felicitările dânsului şi te felicit şi eu. Şi să mai scrii articole din astea. Şi acum la treabă.

— Mulţumesc, tată!

Acum avea să zboare cu maşina la ţiganca lu' Paraschiv. Apoi dacă va avea timp, va trece şi pe la nevasta lu' Achim. Ideea îi venise de ieri, de când auzise de moartea lui Nilă. Nu-i era lui oare ruşine, ce dacă Paraschiv se legase de el, şi zisese ce zisese, el trăia cu muierea lui, cu ţiganca, în acelaşi oraş, şi ea era singură iar bărbatul ei era pe front, şi nu trecuse şi el o dată pe la ea s-o întrebe, măi, femeie, eşti singură şi amărâtă, ai avea şi tu nevoie de ceva să te ajut! Ori dacă n-ai, măcar să-ţi dau bună ziua. În momentul acela îşi aduse aminte că nu mai avea nici un ban, pentru că-i dăduse pe toţi Anghelinei. Lasă că găseşte el. De la cine să ceară, de la Niki. Îl găsi pe Niki în biroul lui, plouat.

— Ce nu-ţi merge, bătrâne? Ţi s-au înecat corăbiile.

Niki se uită la el ca la altcineva.

— Bravo domnule! Ieri arătai şi cu minţile rătăcite, că mă pregăteam să te caut pe la spital, mă aşteptam să te dea şi afară pentru articolul ăla, şi, când colo, primeşti felicitări! Vezi ce însemnă să ai instincte?

Ştefan rămase oarecum blocat.

— Adică ce vrei să spui, că-ţi pare rău că nu m-a dat Şefu afară şi nu m-ai găsit la nebuni?

— Nu, dimpotrivă, sunt uimit, şi atâta tot. Aici Niki încercă un zâmbet strâmb.

— Ia nu mai fi tu uimit şi împrumută-mă cu două mii de lei.

— Ce să faci tu cu două mii de lei?

— Îi dau cuiva să poată să trăiască, ce crezi că aş putea face cu ei?

— Păi parcă alaltăieri ai luat leafa, mormăi Niki, scoţând totuşi banii din buzunar.

Şoferului îi spuse s-o ia către Colentina. Via Colentina. Pe muierea lu'

Paraschiv o găsi în curte, dădea la păsări.

— Bună ziua, ga, eu sunt Ştefan, mă mai cunoşti?

— Ştefane! se fâstâci ţiganca. Doamne Dumnezeule, bine că te mai gândişi şi la noi.

— Păi mă gândii, că uite, alaltăieri m-am întâlnit cu cineva de la noi din sat. „Ai auzit, Ştefane?". Nu, ce să aud? „Păi, zice, a murit Nilă". Care Nilă? mi s-au tăiat mie picioarele. „Nilă, bă, văru-tu, Nilă al lu' nea Ilie Moromete. Tu, Doamne, am simţit cum mi se taie picioarele şi cum îmi creşte un gol în suflet de nu ştiam, mamă, ce e cu mine pe lumea asta!

Am stat eu apoi mult şi m-am gândit. Îmi era sufletul greu, parcă ar fi fost de plumb. Zic, Doamne, se duse bietul Nilă, acum o să-mi fie dor de el şi n-o să pot să-l mai ajut cu nimic, deşi el cât a fost, a fost cu mine.

Rău e, Doamne, când se înstreinează oamenii pe pământ, mai ales atunci când sunt rude. Că uite, de ce am trecut eu pe la dumneata. M-am tot luat cu treburile ziarului şi nici n-am ştiut când a trecut timpul. Dumneata eşti singură şi ai greutăţi, ţine, uite aici o mie de lei, să te ajuţi cu ei când ţi-o fi nevoie. Aş mai vrea, că dumneata am văzut că ai suflet bun, dumneata erai mai bună cu mine decât Paraschiv, da nici cu el, să ştii că n-am nimic, mi-a trecut. Uite, din banii ăştia fă dumneata o pomană acolo pentru vărul meu Nilă, Dumnezeu să-l odihnească, măcar atât să fac şi eu pentru el. Scoase din buzunar miile. În clipa aceea îşi aduse aminte că nu ştie unde stă Achim, chiar dacă ar vrea să se ducă şi la muierea lui să-i dea şi ei o mie de lei.

— Ga, ţie aici încă o mie de lei pentru muierea lui Achim, pentru cumnata dumitale, că eu nu ştiu unde şade. Şi

oricând ai nevoie de ceva, de ajutor, să vii la mine şi să-mi spui.

Ţiganca rămăsese tablou, cu mâinile ştergându-şi-le de şorţ, se uita la el şi nu ştia ce să creadă. Apoi văzând ce bun este el cu verii lui, şi cu ea săraca, pentru că nu mai avea bani deloc, ăsta e adevărul, o podidi plânsul.

— Doamne, Ştefane, plângea ţiganca la pieptul lui, eu zic că Dumnezeu te aduse, că nu mai avem de nici unele. Lasă că te-om răsplăti noi când o veni Paraschiv. Dumnezeu să-ţi dea noroc, că ai suflet bun. Eu am văzut lucrul acesta, de aia îi şi spuneam lu' Paraschiv: lasă, mă bărbate, nu te mai uita aşa la el, că sunteţi şi voi veri.

— Bine, ga, i-o tăie el, văzând că ţiganca o dă pe coarda sentimentală, să-i faci lu' Nilă pomană şi parastas la biserică, să-i citească popa, şi data viitoare când mai vin pe la dumneata, să mergem şi la muierea lu'

Achim. Acum rămâi cu bine.

Ţiganca recunoscătoare îi conduse până la poartă. Ştefan se mai uită o dată în urmă. Casa lui Paraschiv parcă era o femeie cuminte şi gânditoare, care se uita la el cu recunoştinţă.

Ce mai trebuie să mai fac, îşi spuse Ştefan Paul în gând în timp ce se întorcea cu maşina către redacţie. Se uită la ceas. Era aproape unsprezece.

— Ia-o dumneata către Preşedinţia Consiliului de Miniştri, îi spuse el şoferului, că avem de ridicat materialele de presă.

— Aşa fac, îi răspunse şoferul, care îşi văzu mai departe de gândurile lui şi de treaba lui.

La biroul de presă mai aşteptau şi alţii. Nora încă nu coborâse.

Aşteaptă în hol alături de ceilalţi trimişi de ziarele lor să ridice presa, sau mai bine zis ce le dădea Mareşalul să publice în ziarele lor. Când o văzu coborând pe scări, rămase uimit cât de frumoasă era, ca şi cum ar fi văzut-o pentru prima dată. „Doamne Dumnezeule, prost eşti mă,

Ştefane, se pomeni vorbind singur. Şi pe fata asta o laşi tu să aştepte. Nora nu-i adresă nici o privire. De a naibii, îşi spuse Ştefan în gând. Seamă de primirea materialelor, apoi aşteptă să rămână singur.

— Mă grăbesc, Ştefane, ai ceva să-mi spui?

— Da, Noruleţ, că te iubesc extraordinar de mult. Şi că duminică o să fiu al tău până când n-o să mai ştim de noi.

— Nu te prinde poza asta, încearcă alte, îi răspunse tânăra funcţionară fără să-şi ridice privirea. M-am bucurat pentru tine, articolul i-a făcut o mare bucurie domnului Mareşal.

După ce s-a întors la redacţie, l-a sunat pe Petru Comarnescu, să-l anunţe că tablourile doamnei Zizi Fotiade au fost aduse la redacţie.

Criticul s-a arătat încântat să i-a parte la „bucătaia” naşterii unei expoziţii şi a unui nume în pictura românească. După Comarnescu l-a sunat pe celălalt cronicar plastic. I-a spus despre ce era vorba. Era şi acesta de acord să dea o mână de ajutor. Apoi s-a apucat să facă ştirea care anunţa că în curând în holul cotidianului Ziua, care va deveni din acest moment Sală de Expoziţii, cu siguranţă cea mai căutată şi cea mai vizitată Sală de expoziţii din Bucureşti, va fi deschisă în curând expoziţia unei tinere şi deosebit de înzestrate artiste plastice din această ţară. Expoziţia va fi deschisă de cuvântul înainte al criticului de artă d-l Petru Comarnescu, Vor vorbi printre alţii criticul Alexandru Busuioceanu, pictorii…”. Care pictori, că urma abia de acum să discute cu ei. Oricum era indicat să-i invite pe cei mai de seamă pictori pe care îi avea România la ora actuală.

Aşa că se apucă să-i caute la telefon şi să le solicite participarea la expoziţie. Majoritatea fură de acord, aşa că ştirea apăru chiar a doua zi, anunţând participarea elitei artei plastice de la noi. Articolul şi-l scrise dintr-o răsuflare. Când îl reciti, îi merse la inimă. I-l duse lui Niki.

— Ia, domnule, lăsă acesta materialul pe care-l citea ca să-i vadă lui articolul. Poate şi acum te mai felicită Mareşalul.

Niki citi ce-i dăduse dintr-o răsuflare. Chipul îi luă o expresie de gravitate şi tristeţe.

— Bravo, Ştefane, eşti în mână.

Seara, după închiderea ziarului, după ce văzu primele exemplare apărând de pe buza rotativei, îşi simţi picioarele tremurând. O emoţie ciudată i se instalase în suflet. Îşi simţea sufletul uşor, şi lucrul acesta, în mod paradoxal, îl făcea să-i fie frică de viaţă. Sentimentul acesta apăruse aşa dintr-o dată. Adică până acum existase cineva care-l ocrotise, fusese limpede lucrul acesta, îl va mai ocroti oare şi de acum înainte? Ajunse acasă târziu, cu starea aceasta în suflet. Zizi îl aştepta în camera lui (garsoniera, cum îi zicea el), cu masa pusă. Era într-o cămaşă de noapte subţire, care-i dezgolea picioarele şi unul din umeri.

— Ştefane! îi sări de gât ca o adolescentă.

Doamne, ce relative şi schimbătoare sunt lucrurile pe lumea aceasta. Cu numai un an în urmă femeia aceasta îi apăruse ca fiind ursuză, ca având peste treizeci de ani, sau oricum, mai în vârstă. Şi iată ce făcuse dragostea din ea, o întinerise, îi luminase chipul, o făcuse să fie o mare artistă, iar acum semăna pur şi simplu cu o adolescentă. O luă în braţe şi o lipi la pieptul lui.

— Ştefane, ce greu a trecut timpul fără tine! Casa este pustie, şi atunci, ca să nu mai aud ţiuitul acesta al pustiului în urechi, pictez. Astăzi am pictat trei tablouri.

— Trei tablouri? se pomeni el mirându-se. Asta ar veni ca şi cum eu aş scrie trei povestiri într-o zi. Hm! Zizi. Să ai grijă să nu te epuizezi.

— Nu vrei să le vezi? insistă Zizi. Ochii îi străluceau în cap de bucurie.

— Ba da, cum să nu.

— Hai. O luă după ea. Tablourile îl aşteptau parcă pe peretele din sufragerie. Brusc avu o revelaţie: ca şi cum îl aşteptau pe el, tablourile se luminară fericite. Ele, tablourile erau fericite! Da, era un lucru uimitor.

Acum simţise clar lucrul acesta, de fapt altcineva îi vorbise fericit prin tablourile acestea. De data aceasta Mesajul, căci era un mesaj, sufletul lui îi receptase până în străfundul său, îi vorbise şi îi spusese limpede: „îţi mulţumesc pentru că ai ajutat-o pe Zizi, eşti pe calea cea bună. Se întoarseră în „garsoniera” lui. Zizi îl îmbie încă o dată cu friptura pe care i-o pregătise.

— E fragedă, Ştefane.

Nu voia să mănânce. Era prea obosit, înserarea care se lăsase în sufletul său de la oboseala de peste zi îl chema să doarmă. În acelaşi timp sufletul îi era greu, plin de o mulţumire cuminte. Zizi fu de acord să se culce. Se cuibări la pieptul lui şi adormi imediat. La un moment dat o auzi sforăind uşor, catifelat, ca o pisicuţă. Când se trezi se luminase. Era în braţele ei. Chipul galben şi frumos al femeii stătea aplecat deasupra lui ca o lună.

— Ştefane, şopti glasul ceţos şi dulce al femeii. Azi-noapte te-am trezit să ne iubim. Şi tu m-ai iubit ca pe o soră.

Se apropia decembrie al anului 1942. Fusese un noiembrie pâclos, ca un somn trist, nehotărât. În timp ce venea de la Capşa, Ştefan Paul îşi spunea că, exact cum este vremea, este şi suflatul lui. Hm! Şi sufletul poporului acesta este la fel. Uneori se trezea cu sufletul greu, era o stare pe care o mai trăise când era copil, şi atunci se apuca să scrie „în vrăjmăşie”, cum zicea el. Scrisese câteva articole care fuseseră adevărate bombe. Devenise pe nesimţite un ziarist temut şi respectat. Parcă aş avea patruzeci, cinzeci de ani de presă, aşa se poartă ăştia cu mine. Mulţi însă îl salutau şi-l felicitau în faţă, pentru că în spate abia aşteptau să-l „bubuie” şi să-l înjure.

Câteva atacuri în presă la adresa lui nu-l mirară deloc, şi totuşi ceva în fiinţa lui „înţelegea”, se replia, se pregătea să nu fie surprins. „Bagă de seamă, îi spusese o dată Patriciu, în presă nu există prieteni. Există numai şacali care nu pot să muşte, şi atunci îţi dau bună ziua pe stradă respectuos, îţi vorbesc frumos, apelează la tine să-i ajuţi, cu primul

prilej însă nu te iartă, îşi înfig colţii în beregata ta, de nu te vezi.

„Îl privise pe Grigore Patriciu cu un fel de neîncredere sau de buimăceală, că acesta îl întrebase imediat: „Ce te uiţi şa la mine?” El continuase să se uite la Şeful lui ca mai înainte. „Bagă bine la cap, băiete, acum eşti sub aripa mea, mor de ciudă că n-au avut norocul tău, dar cum or să te prindă singur, or să sară la tine, ai să vezi. Tu pune mâna şi te pregăteşte!” Ştefan ridicase din umeri. Ei şi, în loc de beregată or să mă muşte de fund, şi cu asta ce-o să fie? Grigore Patriciu zâmbise şi el. „Îmi pare rău de tine că nu înţelegi, pentru că altfel eşti băiat deştept”.

Adevărul este că de când cu expoziţia domnişoarei Zizi Fotiade, expoziţie care fusese unul din marile evenimente artistice ale anului, cel puţin aşa scrisese Arghezi în tableta lui (el, care nu fusese la deschiderea expoziţiei, dar venise după aceea şi petrecuse ore însemnate în faţa tablourilor lui Zizi Fotiade. Ca să-şi scrie cronica plastică Arghezi venise de trei ori în două săptămâni, rămânând de fiecare dată mai mult de o oră în faţa picturilor). Grigore Patriciu începuse să-privească parcă altfel, ca şi cum el, Ştefan, ar fi fost mai matur, apropiat de vârsta lui Patriciu.

Ca şi cum ar fi trăit mulţi ani împreună, s-ar fi cunoscut demult, ar fi trecut prin greutăţi. Observase această atitudine şi la colegii lui, ba chiar şi la ziariştii de la celelalte cotidiene. Îi cunoştea pe Duncan şi pe Stăiculescu de la Universul, pe Titus Diaconescu şi pe Nae Deromuş de la Timpul, se întâlnise cu ei pe stradă sau la Capşa şi ei se purtaseră la fel cu el. Însă lucrul cel mai important nu era acesta, ci faptul că el, Ştefan Paul, îşi dădea seama că se întâmplă cu el ceva mult mai profund decât înţelegea şi îşi dădea el seama. Şi că acest proces trebuia lăsat să continue, nu trebuia tulburat. Era ca şi cum ar fi intrat într-o altă vârstă.

Sufletul îi era potolit şi mai obosit, mai tulburat, şi se lăsase parcă mai jos înspre fundul lumii. Erau tot mai dese

şi mai lungi stările acelea când cădea pe gânduri şi rămânea aşa mult timp, deşi nu se gândea la nimic.

Colegii lui se obişnuiseră cu el, mai ales că după asemenea stări (sesizase un fel de dulceaţă cafenie, profundă a lor) se simţea parcă „mai greu”. E limpede că nu este vorba aici de greutate în înţelesul fizic, ci de o altă greutate, spirituală, o greutate a fiinţei lui în lumea aceasta. Cel care i-o spusese în faţă fusese Niki, cu un zâmbet amar pe chip: „Ştefane, eu dacă aş fi în locul tău, aş cădea în starea asta de uitare şi mas trezi la sfârşitul războiului”. Prost aş fi dacă m-aş trezi şi atunci, unde să mă trezesc cu ruşii pe cap, cu ţara ocupată şi făcută închisoare comunistă? Răspunsul lui Ştefan Paul (adevărul este că nici el nu realizase profunzimea şi realismul crud al răspunsului său, el dăduse un răspuns teribilist, în stilul lui şi când colo fusese o profeţie foarte profundă) îl îngheţase pe Niki, îl făcuse să holbeze ochii.

„Bate-te peste gură, îi răspunsese acesta, să nu se adeverească”. Ce să mai adeverească, tu nu vezi că s-a adeverit! Abia în acel moment Niki deschisese gura şi începuse să râdă, adică tu nu vezi că te-ai tâmpit, că ai luat-o razna, ce să mai stau de vorbă cu tine, mă duc să-mi văd de treburi

! asta vrusese să spună el cu râsul lui. De fapt chestia asta cu uitatul care dădea peste Ştefan ca o boală, o reţinuse Niki de la sora lui care afirmase că „ăsta”, adică Ştefan nu este om cu care să se poată căsători o fată, pentru că se căsătoreşte astăzi şi după aia uită toată viaţa şi te pomeneşte cu el la bătrâneţe că vine acasă şi abia după aia îşi aduce aminte că este şi el căsătorit. „De fapt vorba asta, dar altfel spusă, o auzise Ştefan de la Luki”. Chestia asta însă nu i-o mai înghiţi lui Niki, aşa că-i întoarse spatele.

Ce este adevărat însă este că uitatul ăsta nu era numai aşa o chestie „spirituală”, ci şi o ştergere şi o re-trăire a memoriei, a altei memorii. Îi treceau pe sub ochi zeci şi sute de informaţii, telegrame de presă, ştiri, reportaje, ordine de

luptă, ordine de zi, articole venite de pe front, el le citea, le înţelegea, îşi scria articolul sau îşi da semnătura de „bun de tipar” pe ele, apăreau în ziar, după care se ştergeau imediat, ca şi cum nar fi existat, din memoria lui.

Aşa se face, asta era pe la jumătatea lui noiembrie, că se apucase şi scrisese un articol, destul de întins, în care descria luptele de pe frontul de la Kirkuţkaia, dădea amănunte, numea greşelile comandanţilor, apoi se apucase el să facă recomandări, ce ar fi trebuit să facă. Niki plecase mai devreme în ziua aceea şi rămăsese el să gireze ziarul. Aşa se face că dăduse drumul la articol, pe două coloane în pagina a treia. A doua zi când venise la redacţie secretara îi spuse că „este aşteptat la Şef”.

Patriciu lucra aplecat asupra unui registru. Se vedea că nu e pielea lui.

— Ce ţi-a venit? îl luă în primire Directorul Zilei, nu mă aşteptam la chestia asta din partea ta.

Patriciu îi făcuse semn cu bărbia şi cu sprâncenele lui stufoase să ia loc, iar el îşi văzuse mai departe de socotitul şi de scrisul lui.

— Da ce-am făcut, tată?

— Pe mine mă întrebi… bolborosise Patriciu, absorbit de calculele lui, şi îi băgase sub nas articolul pe care-l scrisese el, Ştefan Paul. Acesta se apucă să citească ce scrisese. Nu recunoştea, nu-şi aducea aminte absolut deloc, dar absolut deloc când scrisese el rândurile acestea, o dată ce în mintea lui nu se găseau informaţiile acestea de care lua el cunoştinţă acum.

— Eu am scris astea? se mirase el cu expresia aceea de uluială pe faţă.

— Nu, că le-am scris eu, îi răspunse Grigore Patriciu cu ochii scăpărânduI, dar nu de răutate, ci mai degrabă de veselie. Le-a scris tata Noe.

Ştefan Paul îşi luase capul în palme făcând efortul să-şi amintească. Nu putea să-şi aducă aminte nimic şi lucrul acesta îl făcea să vadă galben înaintea ochilor.

— Sunt convins că eu le-am scris, dar oricât mă străduiesc, nu pot să-mi aduc aminte nimic.

Abia în momentul acela Patriciu se opri din ce făcea el şi îl privi îngrijorat, cu o expresie părintească pe chip.

— Încearcă, îl îndemnă el. M-a sunat chiar Mareşalul mai înainte. „Bine, domnule Patriciu, zice, ăsta e ziaristul care a scris articolul ăla ce mi-a mers mie la suflet?”. „Da, domnule Mareşal, am zis eu, ce era să zic”.

Domnule, are noroc că luptele de care vorbeşte el nici nu s-au dat, urmează să se dea, pentru că altfel era grav. Dar şi aşa este destul de neplăcut, pentru că suferă prestigiul ziarului. Din punct de vedere tactic şi strategic, gândeşte însă bine. Te rog să veghezi dumneata ca asemenea lucruri să nu se mai petreacă”. Asta deci mi-a spus Mareşalul, după care am luat şi eu ziarul şi l-am citit. Am rămas cu gura căscată.

Acum Patriciu chiar îl privea în ochi cu gura căscată.

— Nu, nu pot să-mi aduc aminte nimic, oricât aş încerca, făcu Ştefan deznădăjduit, sărind în sus, ţinându-se cu mâinile de cap.

Grigore Patriciu îl privea acum uimit, cu o milă nesfârşită.

— Nici eu nu înţeleg, Ştefane. Pentru că bătălia aceasta nu s-a dat.

Poate ai fi obosit. Tot mi-ai cerut tu un concediu. Dacă te simţi obosit, iaţi un concediu de vreo două săptămâni.

Plecase de la Patriciu ca şi cum ar fi avut o ceaţă în piept. Reluase articolul şi-l citise de câteva ori.

— Tu înţelegi ceva, Niki? Îl întrebase el pe prietenul lui. Dacă mai ţii cât de cât la mine, fă-mă tu să înţeleg.

— Eu zic, bătrâne, că eşti surmenat. De altfel şi eu sunt epuizat. Toţi cred că suntem epuizaţi. Te-ai aşezat la birou să-ţi scrii articolul şi cu imaginea frontului, obosit cum erai, ai început să scrii de la tine. Nu ţi-ai dat seama când ai trecut linia de demarcaţie dintre realitate şi ficţiune. Eu cred că cel mai important lucru este să nu-ţi faci probleme. În ziua aceea însă a fost tot timpul preocupat de gândurile

acestea, ce s-a întâmplat cu el în momentul scrierii articolului? A reuşit să-şi aducă aminte momentul şi locul când s-a apucat de scris. Apoi n-a mai reuşit să-şi amintească nimic.

Era pe seară, îşi simţea creierii ca şi cum ar fi fost o pastă sau o gelatină, atât de mult îşi frământase mintea să-şi aducă aminte ce se întâmplase în momentele alea când scrisese articolul. Apoi brusc înlemni

: îşi aducea aminte totul ca şi cum ar fi văzut un film înaintea ochilor, ca şi cum ar fi privit de undeva de sus un peisaj. Cu o mişcare violentă, puternică îşi dădu capul pe spate şi se porni pe un râs hohotitor cum nu mai râsese de când nici el nu-şi aducea aminte. Bine, dar lucrurile acestea s-au întâmplat sau se vor întâmpla, el n-a făcut altceva decât să le descrie ca un martor, de ce să-l ia pe el în râs Mareşalul şi Grigore Patriciu? De lucrul acesta nu se mai îndoia, el văzuse o „realitate” pe care nu făcuse altceva decât s-o descrie. În momentul acela, când el râdea cu capul dat pe spate, uşa se deschise şi Niki Dumitrescu îşi băgă capul pe uşă.

Rămase un moment înlemnit.

— Bă, Niki, bă, tâmpiţi ăştia îşi bat joc de mine când lucrurile s-au întâmplat chiar aşa. În loc să ia măsuri ca să nu se întâmplă aşa, ei îşi bat joc de mine.

— Aha! Şi eu m-am gândit că este o chestie de premoniţie. De la tine se aşteaptă omul la orice.

Ştefan se opri din râs brusc. Chipul îi deveni sever ca şi cum ar fi fost tăiat în piatră. În momentul acela lui Niki, Ştefan i se păru de o frumuseţe nordică, luciferică.

— Niki, asta este, bătrâne. Tu ai pus punctul pe i.

Ieşi ca o furtună din birou. La secretariat o găsi pe unguroaică, aşa i se spunea Secretarei, pentru că era într-adevăr unguroaică şi era foarte frumoasă, care rămase nemişcată cu ochi în ochii lui, aşa cum era ea frumoasă foc. Tânăra femeie rămase ca paralizată şi el văzu lucrul acesta.

— Dă-mi te rog, chiar numărul de telefon de la Preşedinţie al Mareşalului, pardon, al domnului Mareşal.

Tânăra femeie cu ochii negri şi măriţi, îl fixa consternată.

— N-ai auzit ce-am zis? se răsti Ştefan Paul la ea. Lola, căci aşa o chema pe stenodactilografa şi traducătoarea lui Patriciu, ezită din nou, scoase câteva sunete nearticulate, apoi revenindu-şi îi spuse limpede, ţinându-şi de data aceasta într-un fel anume ochii într-ai lui:

— Nu pot! Numai domnul Patriciu poate să-i telefoneze direct domnului Mareşal.

Ştefan Paul făcând abstracţie de prezenţa tinerei femei, răsfoi singur agenda de telefoane care se găsea pe birou. Preşedinţia Consiliului de Miniştri, scrie negru pe alb, bătut la maşină. Formă numărul, sigur pe el, fără să se grăbească. Îi răspunse o voce de bărbat, ceţoasă, parfumată efeminată.

— Alo, Preşedinţia Consiliului de Miniştri? Daţi-mi, vă rog, Cabinetul domnului Mareşal. Sunt ziaristul Ştefan Paul de la Ziua, domnul Mareşal l-a sunat de dimineaţă pe domnul Grigore Patriciu…

— Cunoaştem acest lucru, i-o reteză vocea de la celălalt capăt al firului într-un mod impersonal.

— Aş vrea să-i transmiteţi domnului Mareşal că tot ce am scris în acel articol sunt lucruri care se vor întâmpla cu adevărat. De aceea aş vrea să se ia măsurile necesare pentru preîntâmpinarea unor dezastre militare, care se vor transforma ulterior într-un dezastru de proporţii.

La celălalt capăt al firului se lăsă brusc tăcerea. Parcă era o linişte de cristal care venea pe fir, aşa cum vine apa pe conductă.

— Cu cine am stat de vorbă, dacă îmi este permis? Aş vrea ca tot ceea ce v-am relatat să-i fie transmis neapărat domnului Mareşal.

La celălalt capăt al firului vocea, probabil încă uluită, pronunţă un nume care începea cu E şi se termina în escu, cel puţin aceasta fură sunetele pe care le reţinu urechea

sau memoria lui, însă pe el numele nu-l interesa absolut deloc. Singurul lucru care avea pentru el importanţă era faptul că ştia că ceea ce-i spusese el acelui colonel va ajunge sigur la urechile Mareşalului. Restul nu mai avea nici o importanţă. Când se întoarse, văzu chipul nespus de frumos al unguroaicei, uimit, privindu-l cu milă şi cu dragoste în acelaşi timp.

XV Se întâmplase ceva fundamental ca lumea şi el nu-şi dădea seama ce se putuse întâmpla. I se instalase în piept sau mai degrabă în regiunea stomacului o greutate dureroasă, adâncă, de plumb. Vedeţi, se pomeni vorbind cu el ca şi cum ar fi vorbit cu lumea, cu mii de oameni, fiinţa umană trăieşte pe lume, se mişcă, se hrăneşte, şi ea nici nu ştie că o presiune extraordinară apasă asupra ei. Omul este ca un peşte care trăieşte pe fundul oceanului fără să ştie că o masă imensă de apă apasă asupra lui. Apoi se întâmplă ceva ciudat, dar nu cu toţi peştii ci numai cu unii, aceştia încep să simtă greutatea cu care apasă oceanul asupra lor. Şi cu cât sunt mai conştienţi de această presiune, cu atât aceasta este resimţită mai clar, senzorial, până când trăirea acestei presiuni devine insuportabilă. Este ceea ce se întâmpla acum la sfârşitul anului cu el, îşi spuse Ştefan. Se întâmplase ceva la mii de kilometri depărtare, şi acel ceva era un fapt fundamental în istoria acestei naţii. El le va marca indivizilor umani viaţa, modul de a gândi şi simţi, iar ei n-au cum să-şi dea seama de acest lucru.

Acum i se întâmpla să uite de el realmente zile întregi. Îi făcea bine lucrul acesta, deşi se simţea şi mai rupt de realitate, de aici o stare de nelinişte şi precipitare. Uitase de pildă ceea ce se întâmplase între el şi Nora. Se întâmplase un lucru cumplit, pe care nici unei femei n-ar trebui să i-l facă bărbatul pe care-l iubeşte. Dacă-l iubeşte. Între ei se întâmplase cu adevărat un lucru îngrozitor şi dureros, iar el, în loc să ştie ce să facă, se lăsase provocat de senzualitatea sau de nebunia prostească a femeii. Îşi

adusese aminte la o lună şi mai bine de la faptul dizgraţios care se consumase, şi acum în loc să se revolte, se pomenise dându-şi capul pe spate şi râzând. Femeia-i tot femeie, tu-i mama ei!” vorbise el singur, cu glas tare.

Acum nu-i mai părea rău de ce se întâmplase atunci între ei (poate că mai bine ar fi fost să-i tragă două perechi de palme, s-o fi făcut să-i fie ruşine de gestul ei, s-o aducă la realitate), pentru că întâmplarea aceea cumplită îi dezvăluia natura abisal-biologică a femeii.

Nora bruscându-l şi brutalizându-l îl adusese mai aproape cu un pas de misterul ancestral, teluric al feminităţii. După ce râsese cu capul dat pe spate şi se gândise că de fapt gestul femeii avea o semnificaţie mai profundă, şi că o dată va trebui să mediteze asupra lui, uitase. Numai să treacă pe la doamna Irina, sau mama Irina, cum îi spunea în glumă, şi atunci chipul femeii se umplea de o lumină temătoare. Ai fi zis că-i este frică să se bucure. Îi ducea pâine, de câteva ori îi cumpărase ciocolată.

Nu rămânea mult, chiar dacă doamna Irina îl invita în mod deosebit, spunând că „vine acum şi soţul meu”, „dacă mai aştepţi numai zece minute Traian este acasă, Ştefane”. Nu ştiu de ce, era ceva în el care îl făcea să nu dorească să dea ochii cu profesorul Cotigă, deşi văzuse că profesorul începuse să se obişnuiască de acum cu el, ca şi cum ar fi devenit puţin fiul lui. Ultima dată o găsise pe doamna Irina răcită.

Profesorul Cotigă lucra la ceva, îi rămăsese în minte imaginea încruntată a chipului său, aşa cum stătea la masa de lucru.

„Bine-ai venit, Ştefane, îşi ridicase profesorul privirea asupra lui, întinzându-i apoi mâna. Lui Ştefan îi fusese de ajuns ca să prindă „acel adânc plin de o deznădejde cuminte din ochii bătrânului”.

Exact, profesorul Cotigă îmbătrânise. Ciudat, în mod clar nu putea să dovedească lucrul acesta cu nimic, şi totuşi acesta era adevărul, îmbătrânirea aceasta venea din

adâncul fiinţei lui, se produsese acolo, la temelia şi în adâncul fiinţei bietului om.

— Ai văzut ce s-a întâmplat, Ştefane, vorbise Traian Cotigă pe un ton mai mult constatativ decât să întrebe.

— Ce s-a întâmplat, domnule Profesor?

— S-a dus dracului totul, Ştefane. Nemţii au pierdut războiul şi cu ei, l-am pierdut şi noi. Or să ne mănânce ruşii. Ascultă-mă pe mine, curvele de englezi şi de americani or să ne dea pe mâna lor. Ultima noastră carte pe care mai avem s-o jucăm este cartea Antonescu. Numai un miracol ne mai poate salva. Numai Dumnezeu, dar suntem prea păcătoşi ca să se întâmple acest lucru cu noi.

Ştefan Paul, mersese şi îi sărutase mâna doamnei Irina. O durea ceafa şi avea frisoane. Aşa era, buzele lui simţiseră temperatura corpului femeii.

— Nu-i nimic, mama Irina. O mică răceală, trece cu un ceai fierbinte şi cu o aspirină.

— Da, Ştefane, numai că ceaiul ăsta nu se face singur, iar mie îmi e rău.

Nici nu pot să stau în picioare.

— Da de unde, doamna Irina, cunosc eu un ceai care se face singur şi asta cât ai zice peşte. Numai să-mi daţi mie voie să intru în bucătărie că de descurcat, mă descurc eu.

— Mulţumesc, Ştefane. Vezi că ibricul este pe etajeră, iar floarea de tei este în cutiuţa de pe raftul al doilea.

Nu avea deloc experienţa omului care se pricepe la bucătărie, de descurcat însă, se descurcă bine. Lăsă ibricul până dădu în foc şi puse apoi floarea de tei. Turnă într-o cană albă, puse zahărul şi-i aduse doamnei Irina ceaiul. Ochii femeii radiau de o bucurie umedă, de copil.

Aproape că-i dădură lacrimile, lucru care îl impresionă nespus pe Ştefan.

— Doamne, Ştefane, tu nici nu ştii ce înseamnă să n-ai copii, apoi să-ţi dăruiască Dumnezeu aşa din senin.

Aspirinele se terminaseră, aşa că al lu’ Parizianu, cum îi spunea la început profesorul Cotigă, dădu o fugă la

farmacia din colţ şi se întoarse cu aspirina, cu piramidonul şi cu Galenica, o doctorie bună de frecţii.

După ce îi dădu aspirina, Ştefan Paul o ajută pe gazdă să se învelească şi o rugă să doarmă. Va transpira, apoi când se va trezi nu va mai avea nimic. „O să vedeţi”, îi spuse el. În sufragerie profesorul Traian Cotigă ar fi vrut să-l reţină la o cafea şi al o discuţie mai lungă. N-avea timp, i-o spuse din capul locului, pentru că trebuia peste o jumătate de oră să fie acasă la un om politic important, pentru un interviu, a doua zi era programat în ziar interviul cu persoana de bază.

— Cine este? îl întrebă profesorul Cotigă curios.

— Un nimenea, n-are nici o importanţă.

— Asta este, Ştefane, vorbi trist Traian Cotigă, şi i se văzu iar bătrâneţea pe fundul fiinţei lui, am pierdut războiul, asta înseamnă că nici o mişcare spirituală şi nici o mare Personalitate nu poate să salveze acest popor.

Dumnezeu cu milă!

Îl lăsă pe profesorul Cotigă să-şi vadă de studiul lui şi se îndreptă într-adevăr către omul politic cu care Grigore Patriciu vorbise pentru un interviu.

Iarna se insinua ameninţătoare, grea, plină de prevestiri negre în viaţa oamenilor, în lucruri, în zidurile oraşului. Luat cu treburile, Ştefan nici nu mai deosebea zilele una de alta. Îi vâjâia capul de informaţiile care treceau prin creierul lui, de probleme pe care trebuia să le rezolve. Până când se trezi brusc în faţa sărbătorilor de iarnă şi a acelei întâmplări care avea să rupă echilibrul întregii lui fiinţe într-un mod brutal, nemilos.

Noaptea dormise la redacţie, în biroul lui unde băgase o canapea de pluş, şi acum putea să doarmă în condiţii bune. Lucrase bine, avusese spor.

Către ziuă, îşi reciti povestirea, la care lucra mai demult, aceasta îi plăcu.

Să fie într-un ceas bun, îşi spuse în gând, apoi adormi cu capul pe birou.

Dimineaţa se sculă, coborî la frizerie deşi nu-i făcea plăcere, dar nici nebărbierit nu se simţea bine, apoi urcă la Capşa unde întâlni aceleaşi figuri. Nu rămase mult pentru că n-avea chef de vorbă. Nu ştiu de ce avea impresia că „s-a lăsat un fel de ceaţă”, peste lume. Reveni la birou, îşi scrisese articolul dintr-o răsuflare. Apoi se întinse în fotoliul din biroul lui şi aţipi. Când se trezi, avea în cap subiectul unei alte povestiri.

Şi chiar îi păru rău că nu se poate apuca acum de scris. Avea înainte atâtea probleme, cărora trebuia să le facă faţă. Pe la unsprezece intră la Niki în birou să-i ducă articolul. Niki Dumitrescu arăta şi el obosit.

— Ce faci? îl întrebă Niki, nu prea eşti în apele tale, şi totuşi ai un fel de lumină ceţoasă pe chip. Ce veşti noi avem de pe front?

— Ţi-am adus articolul, aş vrea să-l citeşti şi tu. Dar nu pentru că aşa a zis Şefu, asta mă jigneşte.

— De acord! Ţi-l citesc ca un prieten. Uite, ai un bilet de la Luki. Mereu mă întreabă ce se mai întâmplă cu tine, ca şi cum ar urma să se întâmple cine ştie ce.

Niki trăsese foile aproape şi acum citea articolul prietenului lui, iar el Ştefan Paul, aşa cum stătea în picioare, desfăcu plicul pe care i-l trimisese Luki. Întâi îi veni în minte chipul lui Zizi, aşa cum îl aştepta ea în fiecare seară, parcă mai galbenă şi mai mică, mai subţiată. Apoi îşi aduse aminte că în urmă cu o săptămână Luki îl sunase la telefon, în biroul lui. Nu-l sunase prin centrală ca să nu fie auzită, şi-i spuse că-l aşteaptă deseară. Schimbaseră câteva cuvinte, Luki avea chef de vorbă, îl înţepase de câteva ori, „vezi să nu uiţi, Ştefane, şi de data asta”, dar se grăbea, aşa că îşi luă la revedere, înţepându-l încă o dată.

În ziua aceea, ca un făcut, nu avusese o clipă răgaz, aşa că uită cu totul că trebuia să se întâlnească şi cu cine. Nu se duse nici acasă, aţipise, ca şi în noaptea trecută, la birou. A doua zi Luki îl sunase iar, de data aceasta era tristă, îi vorbea ca şi cum l-ar fi sunat de undeva foarte de departe.

Îi spusese că-l aşteptase, şi-l ruga să-şi imagineze că ea a venit la el în birou şi i-a dat patru palme. „Însă ca să nu mă mai obosesc, eu Ştefane, să mai vin acum şi să-ţi dau patru palme, de fapt cred că o să-ţi dau mai multe, patru ţi-am dat data trecută când ai uitat, da-ţi-le tu. Am toată încrederea, de cinstit eşti băiat cinstit. Pa, te sărut şi te aştept deseară. Unde ne-am întâlnit şi data trecută". Luki închisese la fel de tristă.

Însă el uitase şi în noaptea aceea să meargă la ea acasă, pentru că acolo se întâlneau. Cum de se întâmplase? Pur şi simplu uitase. Avea atâtea probleme în cap, prin mintea lui treceau râuri întregi de ştiri, de informaţii, care mai de care mai pline de grozăvii. Atâţia morţi şi răniţi în bătălia de la Cerneuca, atâţia prizonieri făcuseră ruşii în contraofensiva de la Bailik, şi, din toate aceste informaţii, în mintea şi în sufletul lui nu rămâneau decât urmele lor, un mâl dureros, cheagurile de sânge uscate.

Ca pe un fundal al existenţei lui de biată fiinţă umană, simţea respiraţia marelui reflux al Asiei. Asta nu înţelegeau oamenii, că acum înspre Europa începuse să se rostogolească marea revărsare a Asiei. Nu te joci cu Asia. Această maree îi apăsa sufletul cu o presiune imensă, care-l strivea, îl făcea să vibreze tragic, ca o coardă. Acum Luki îi trimisese o scrisoare plină de o suferinţă incomensurabilă, îi spunea că ar fi vrut să se căsătorească cu el, la el ţinuse cel mai mult. Însă el îşi bătuse joc de dragostea ei, iar ea nu putea în nici un caz să se căsătorească, să-şi lege viaţa de un asemenea om. De aceea hotărâse să se căsătorească, şi acesta este ultimul ei cuvânt, cu Adrian Popescu. Aşa cum este el, acest băiat era mai de încredere decât el. Ceea ce era foarte adevărat.

În finalul scrisorii Luki îl invita, dacă nu avea să uite, la căsătoria lor civilă, a ei cu Adrian, care va avea loc la… şi când, data la care va avea loc. Ştefan Paul văzuse în faţa ochilor un câmp galben, ca şi cum ar fi fost de rapiţă înflorită, apoi simţi o suflare otrăvită care-l învârtea, îl făcea

să-l cuprindă ameţeala. Îşi dusese mâna la cap ca atunci când îţi este rău. Se clătinase. Îşi revenise însă şi îşi spusese în gând că cel mai bun lucru era să se întoarcă în biroul lui şi să se întindă puţin până-şi revine. Ceea ce şi făcu. Dar când ajunse în biroul lui, simţi că nu mai avea aer. Se clătină, vru să se aşeze pe canapea, dar se prăbuşi jos.

Niki Dumitrescu după ce termină articolul nevăzându-l pe Ştefan, veni în biroul acestuia cu gândul de a-i spune că el n-ar fi pentru publicarea articolului. Îl găsi întins pe jos, alb ca varul. Bietul om se sperie bineînţeles. Ieşi pe culoar şi strigă după ajutor. Primii care veniră fură doi dintre ziarişti de la externe. Îi făcură respiraţia artificială, îi dădură palme, „oţet, oţetul e bun, să meargă cineva şi să aducă oţet", strigă unul din ei. „Dar de unde dracului să luăm noi oţet acum?! După ce-şi reveni, îl aşezară pe Ştefan Paul în capul oaselor în fotoliu.

— Ce-ai domnule, nu-ţi e bine! se răsti unul dintre ziarişti la el.

Ştefan îi privea cu o expresie candidă, plină de lumină.

— Vezi că acuma bleojdeşte iar ochii, vorbi celălalt. Mai bine să-l scoatem la aer.

— Unde să-l scoatem, pe cheiul Dâmboviţei poate! Deschide mai bine fereastra să intre aerul. Celălalt ziarist deschise fereastra.

Abia în momentul acela Niki Dumitrescu văzu scrisoarea, plicul pe care el i-l dăduse din partea lui Luki. Făcu imediat legătura între plic şi ce se întâmplase cu prietenul său. Întinsese mâna şi luă scrisoarea şi plicul.

— Eu zic să chemăm un doctor, vorbi el liniştit. Îl privi din nou pe Ştefan.

Era rezemat într-un mod rigid, ca şi cum ar fi fost crucificat pe speteaza fotoliului, şi privea în gol.

— Acum îţi e mai bine, Ştefane? îl întrebă el.

Ştefan Paul nu răspunse nimic. Era alb la faţă, avea o puritate de înger, şi o expresie luminoasă, stranie, de om care-şi dă ochii peste cap, sau oricum se întâmplă ceva

misterios cu el. Între timp în uşa biroului său se adunaseră mai mulţi redactori, câteva secretare şi de la serviciul tehnic.

Câţiva dintre ei intraseră în birou, spunând fiecare ce-i venea în minte în momentul acela. Când a apărut Patronul, cei mai mulţi au ieşit din cameră pe nesimţite.

— Ce e cu atâţia oameni într-o cameră atât de mică? Hai, fiecare la treburile lui, nu vedeţi că n-are aer să respire?

Niki Dumitrescu ieşise din birou să telefoneze medicului. Fiind singur în biroul lui, avusese timp să citească scrisoarea care-i mai frigea podul palmei. „Deci asta era!” Bănuise el demult că între ei era ceva.

XVI Medicii care-l consultaseră nu-i găsiseră nimic. Şi trupeşte n-avea într-adevăr nimic. Îşi simţea numai stomacul ca şi cum ar fi fost un prund uscat, ca o câmpie de nimic. Şi n-avea deloc poftă nici de mâncare, nici de vorbit. Ar fi rămas singur şi ar fi privit aşa în gol. Şi într-adevăr treceau ceasuri întregi când el stătea pur şi simplu fără să privească la nimic, dar şi fără să ştie de el. Doctorul Parhon, care-l consultase la rugămintea lui Grigore Patriciu, cu care se cunoştea, spusese că nu e decât o „anemie avansată”. Un concediu, odihnă şi hrană bună şi se va pune din nou pe picioare. „De astăzi eşti în concediu. Te duci ca anul trecut acasă, în satul tău şi nu te întorci decât când te faci bine. Altfel nu vreau să te văd. Acasă Zizi Fotiade îl privea cu o milă nesfârşită.

— De ce nu se mai ducea la slujbă? De ce stătea acasă şi rămânea ceasuri întregi cu privirea în gol, fără să spună nimic?

— Nu-mi purta mie de grijă… Tu pictează. Dacă aş fi eu în locul tău, aş picta tot timpul, îi spunea el.

După ce Grigore Patriciu îi spuse că „de astăzi eşti în concediu, dacă te mai prind în redacţie te dau afară, mai rămase în Bucureşti încă două zile. Îl consultă şi pe doctorul care-l sfătuise anul trecut să meargă acasă.

— Da, acelaşi tratament îi recomanda şi acum. Însă în cazul lui se întâmpla ceva cu el, doctorul, nu reuşea să-l pătrundă, să şi-l explice îndeajuns. Însă era şi de data aceasta convins că mergând în satul lui se va face bine.

— Şi lasă-l dracului pe ticălosul ăla de Patriciu, dragul meu! Eşti surmenat, eşti epuizat, ce vă face bestia asta păroasă, vă stoarce ca pe lămâi?

— Nu, domnule doctor, este un om bun şi un mare patriot. N-avem noi mulţi oameni ca el.

S-a despărţit de doctorul Vintilă mai liniştit. În fond, vorbea Ştefan Paul cu el în gând, în timp ce se întorcea acasă, cu sufletul lui se întâmplase ceva şi el nu ştia ce, nu cu trupul lui. Îşi simţea fiinţa uşoară ca şi cum ar fi fost imaterială. „Ce-ar fi să mă ridic la cer”, se pomeni râzând singur.

Îi spuse lui Zizi că se va întoarce acasă peste două săptămâni. Are nevoie de o mică vacanţă, organismele se mai sleiesc, se mai uzează. Ea să aibă grijă de ea, pentru că o dată te lasă şi trupul ăsta. La despărţire, Zizi l-a privit cu un fel de milă sfârşitoare, cu un fel de depărtare în suflet.

— Ştefane, rămâi aici, aici e casa ta, să te îngrijesc eu. Nici mama ta n-o să aibă grijă de tine cum o să am eu.

Nu putea să rămână. Mai ales că începuse aşa dintr-o dată să-i fie dor de acasă. De curte, de sat, de Parizianu, de maică-sa, de Bâta, de Moromete, de Paraschiv, de Nilă… O, Doamne, simţi ca pe o rădăcină care se duce în jos le nesfârşit în sufletul lui care era un prund uscat, cum îi era dor de Nilă. Nilă murise şi tocmai de aia parcă îi era şi mai dor de el. Şi mergea acum acasă, în satul lui, pentru a-l găsi pe Nilă, pentru a-şi astâmpăra dorul de el.

— Mă, Nilă, mă vere! se pomeni vorbind tare.

Când să iasă din casă, Zizi îl cuprinsese cu braţele, se ţinea de gâtul lui, ca şi cum ar fi vrut s-o târască aşa cu el.

— Ştefane, ia-mă cu tine! Fără mine nu te las să pleci! Ia-mă cu tine.

Fără tine casa o să fie pustie. Îi veni şi lui să plângă. Reuşi totuşi să se desprindă de ea.

— Lasă, Zizi, dacă am fi pe front, aş mai zice. Nu mi se întâmplă nimic.

Ai să vezi tu, mâine te pomeneşti cu mine aici.

Acasă la Siliştea a ajuns cu maşina lui Grigore Patriciu. „Dai telefon când pleci şi-ţi trimit maşina”.

Vremea era mohorâtă. Nu ninsese. Cum a ieşit din Bucureşti şi a văzut câmpul, a simţit că se trezeşte ceva viu în sufletul lui, că întreaga lui fiinţă începe să respire. Asta era, se pomeni vorbind în gând, printre blocuri sufletul lui se uscase. Acum vedea câmpul, aşa cum era el, pustiu şi negru, şi lucrul acesta îl emoţiona până în profunzimea fiinţei lui.

Câmpul, aşa trist şi adâncit în el, cu zările umede, pline de pâclă, i se părea de o prospeţime senzuală. Maşina rula încet pe şoselele pline de gropi, mai mult nişte drumuri nepietruite. Şoferul Patronului, nu mai era ăla din momentul rebeliunii legionare, Patriciu îl schimbase, părea a fi un om închis în el. Dacă îi răspunsese la cele câteva întrebări pe care i le pusese.

Pesemne că un om taciturn ca acesta voia Grigore Patriciu, ca să poată să se gândească în timp ce maşina îl ducea de colea până colea, de acasă la redacţie sau de la redacţie la Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

În momentul acela îşi aduse aminte că Nora îi povestise cum Grigore Patriciu făcuse în primul război pe front minuni de vitejie. Luptase în acelaşi regiment cu Ecaterina Teodoroiu. În luptele de la Târgu Jiu, fusese alături de Mareşal, când într-o bătălie iniţiată de maiorul Ion Antonescu, pe vremea aceea pe lângă Bolintinul, noi, românii, am putut să dăm frontul german peste cap. Numai că ruşii nu ne-au sărit în ajutor, aşa cum fusese înţelegerea şi cum au fost solicitaţi. Au preferat să stea deoparte şi să ne lase să ne măcelărească nemţii. Ceea ce nu s-a

întâmplat, pentru că Ion Antonescu a organizat admirabil retragerea forţelor româneşti.

Ei bine, pentru actele de vitejie săvârşite în primul război mondial Grigore Patriciu fusese decorat cu Ordinul Mihai Viteazul şi făcut cavaler al Ordinului. Era deci cavaler al ordinului Mihai Viteazul. Hm!

Aşa se explică deci dârzenia şi sobrietatea de luptător în domeniul presei a acestui om. Şi nu cum îl vedeau alţii, ca un arivist şi şantajist. El, omul şi ziaristul Ştefan Paul, putea, şi va depune mărturie în sensul acesta. La un moment dat Ştefan aţipi. Era cald şi bine în maşină, motorul duduia răspândind un sentiment de siguranţă şi blândeţe, şi sufletului său obosit atmosfera aceasta îi făcea bine. Îşi lăsă iar privirea pe porţile curţilor, pe feţele caselor, după ce se trezi. Treceau acum printr-un sat care se numea Cârlanul. Văzuse placa pe care era scris acest nume la intrare în sat.

Casele aveau ca şi feţele oamenilor „expresii omeneşti”. De pildă casa pe care o vedea acum părea o bătrână cuminte, care priveşte cu deznădejde şi umilinţă înaintea ei.

Hm! îşi spuse Ştefan Paul, unde se uită ea acea casă? Ce o fi oare în sufletul ei? Păi unde să se uite? În viitor se uită, la ziua şi la lumea de mâine, care e tare tristă, de aceea şi expresia de pe chipul casei este aşa.

Cerul era şi el cenuşiu, însă avea parcă o blândeţe tragică şi măreaţă pe care satele şi câmpurile nu o aveau. Hei, hei! Cerul este altceva! Să fii cer pe lume, ce n-aş da să fiu eu cer pe lume! se pomeni Ştefan Paul zâmbind în sinea lui. Mai urmări din nou expresia facială, cum o numi el, a încă unei case. Aceasta era mai tânără, ca o femeie cuminte, la casa ei.

Aceeaşi tristeţe adâncă însă izvora şi de pe chipul ei.

Până în Siliştea Ştefan Paul înţelesese că satul românesc era ca un fel de lucru care se lăsase pe fundul lumii, pe fundul unui ocean, şi se pătrunsese de o tristeţe de plumb, de o tăcere grea. De altfel erau zilele dinaintea sărbătorilor de iarnă şi prin sate nu vedeai ţipenie de om. Ca şi cum

oamenii ar fi dispărut de pe pământ, sau s-ar fi ascuns pe fundul lumii.

Hm! deci asta era. Satul românesc s-a schimbat de anul trecut până acum. Ştefan îşi aminti prima venire, descindere, „descălecare” a lui în Bucureşti, cu Moromete. Atunci mai era copil încă, iar acea călătorie îi evoca foarte bine călătoria lui Ion Creangă la seminarul de la Socola. De fapt şi călătoria lui Ion Creangă, şi a lui cu Moromete la Bucureşti, erau amândouă „călătorii mitice, petrecute în alt timp şi în alt plan parcă, şi ele erau placări din copilărie”, ei ieşeau din lumea mitică şi fabuloasă a satului, pentru a migra către altă lume, a oraşului (care pentru satul românesc este tot un mit). Dar de fapt Dumnezeu ştia către ce lume se duceau ei? Încotro se duceau şi ce îi aşteptau acolo unde se ducea? Pe el, de pildă, îl aştepta Bucureştiul şi cel mai cumplit război din istoria acestei umanităţi, războiul dintre Europa şi Asia, în care România era prinsă ca o frunză între doi monştri de oţel. Cufundat în gânduri, lăsânduse furat de limbajul interior, Ştefan Paul nici nu-şi dădu seama când se pomeni la intrarea în satul său.

Când văzu primele case ale satului său, sufletul îi tresări speriat. Îşi duse mâna la inimă pentru că aceasta începuse să bată dintr-o dată nebuneşte. Nu mai avea aer parcă să respire şi se pomeni trăgând aer î piept, adânc, din toate puterile, ca un înecat.

— Unde să opresc, domnu ziarist? auzi vorba potolită a şoferului.

— Mai mergeţi puţin, vă spun eu.

Omul nu zise nimic, îşi văzu mai departe de volanul lui şi de uitatul impasibil prin geam.

A doua călătorie o făcuse la Bucureşti cu Merenghel, şi aceea fiind tot o călătorie mitică. Însă atunci nu mai era copil, era deja adolescent, pe când acum se întoarce acasă bărbat. Brusc în mintea lui Ştefan parcă plezni ceva, dându-i lui posibilitatea să privească într-o zonă profundă a

spiritului. Ete-te, drăcia dracului, se pomeni vorbind în gând, cum te duce limbajul ăsta interior la adevăr!

— Opriţi aici, domnul şofer, îi spuse când văzu acoperişul şi porţile casei lui Aristide. Casa lui se ivi cuminte şi bună, şi avu limpede impresia că îl aştepta. Că ea ştia de venirea lui şi îl aştepta cuminte şi bună.

— Aici? se auzi vocea potolită a omului.

— Aici, îi răspunse tânărul ziarist cu vocea tare, gâtuită de emoţie.

Şoferul îi deschise portiera iar el coborî cu geamantanul, pe care îl ţinuse cu el pe bancheta din spate. Pe zoana şoselei, cum se spunea la ei şi nici pe drum, nu era ţipenie de om. Ajunseseră bine. Abia dacă era trecut de prânz. Ce-or fi făcând ai lui, se întrebă Ştefan Paul în gând, cu ochii pironiţi în tinda casei. Apoi îşi aduse aminte că trebuia să-l invite pe şofer în casă.

— Coborâţi şi dumneavoastră, domnu şofer. O să facă mama o găină friptă repede, o să stăm la masă, şi apoi vă întoarceţi.

Omul îl privi cu o expresie blândă.

— Ce dor îmi e de o găină la frigare dată prin mujdei de usturoi, domnu ziarist, numai că la şapte fix trebuie să-l duc pe Patron la o Ambasadă. Şi aţi văzut cum este drumul.

— Nu se poate, domnu şofer, insistă Ştefan, fără să poată să-şi dezlipească ochii din tinda casei. În acel moment auzi brusc, ca şi cum ar fi fost o apă care ţâşneşte pretutindeni din pământ, liniştea aceea a satului, rece şi veche, având ceva de antichitate pustie în ea. Liniştea aceasta îl îngheţă pur şi simplu.

N-o găsise acasă decât pe Bâta. Stătea aplecată deasupra vetrei şi sufla în foc. Nici câinele nu-l simţi, să-i fi ieşit măcar înainte dând din coadă, să simtă şi el că se bucură cineva de venirea lui. Urcând scările de lemn simţise clar, inconfundabil, acea cădere a satului Siliştea Gumeşti pe fundul lumii, unde se simţea mai la adăpost. Această cădere

a satului pe fundul oceanului îi sugera totodată o „senzaţie de eternitate”.

Eternitate şi umilă antichitate. Bâta nu păru nici ea să se bucure cine ştie ce de venirea lui. Se ridică de pe vatră, frecându-se mai întâi de la fumul care-i intrase în ochi şi acum o ustura, abia apoi venise şi se lipise la pieptul lui.

— Venişi, mamă Ştefane,! spuse bătrâna, cu un fel de constatare şi întrebare.

— Venii, Bâto.

Bătrâna îl sărută pe obraz, apoi rămase un timp la pieptul lui.

— Ştiam că o să vii. Te-am visat alaltăieri, erai trist, dar erai aşa de cuminte. „Ştefane, zic, ce faci tu, muică? Ce să fac, Bâto, iaca o să vin şi eu zilele ăştia acasă. Că mă simt tare obosit. A intrat o oboseală de moarte în sufletul meu, Bâto, şi dacă nu vin acum acasă să mă lecuiesc, o să mor. Aşa mi-ai zis în vis, bâtu mamii”.

Ştefan Paul rămase pe gânduri. Hm! adică acestea ar fi fost cuvintele pe care ar fi trebuit să şi le spună el lui, şi iată că i le spusese în vis Bâtei. Ce ţi-e şi cu subconştientul ăsta al omului! Adică acolo în străfundul lui, subconştientul ştia că trebuie să se întoarcă acasă, că aceasta este singura lui modalitate de însănătoşire, şi ca atare în altă parte nici nu se putea duce.

— Chiar aşa, Bâto? se pomeni el repetând.

— Chiar aşa, maică, şi ieri mi s-a şi bătut ochiul ăl drept. Semn bun. În momentul acela, ca şi cum ar fi venit de undeva de pe fundul lumii, de undeva de departe, întoarse de vânt, mai încet, apoi mai tare, se auzi jelitul tragic şi dureros al unei voci de femeie, devenită neomenească.

Parcă îl trecură cuţite şi sloiuri de gheaţă pe şira spinării.

— În fiecare zi aduce poştaru veşti de pe front… murmură tristă bătrâna.

Un timp ascultară amândoi jeletele tragice, ca şi cum ar fi venit de pe altă lume, ale bietei femei care rămăsese fără bărbat sau fără un fecior.

Jeletele care pătrundeau prin uşă, prin ferestre, prin pereţi, aveau ceva straniu în ele, dilatau spaţiul şi îi dădeau o culoare roşie. Parcă mai simţise lucrul acesta când murise Trică Dinvale, când îl duceau prin sat cu caru cu boi şi muierile urcate în car, la căpătâiul lui, îl jeleau.

„Aoleoleo, Trică Trică, se auzea glasul jelit al sorei lui, unde te dusăşi tu, Tricăăăăă? Unde te dusăşi tu, Neneeee, şi ne lăsaşi singureleeee!”

Atunci, de atâta jale Ştefan simţise cum îl ia cu o durere, ca şi cum i-ar fi despicat cineva carnea de pe el. La fel simţi şi acum. Dureros şi cu izul acela mitic în el, satul se dilatase ca o peşteră, trecând în altă lume.

— Tata şi mama unde sunt, Bâto? o întrebă Ştefan după ce bătrâna se desprinsese de el.

Acum jeletele se auzeau şi mai stins, astfel că el nu mai auzi glasul Bâtei vorbind singură.

XVII Când îi pusese Bâta demâncarea înainte, în prima zi, Ştefan Paul simţise deodată o foame de lup. Liniştea aceea de fund de ocean pe care coborâse satul îl pătrundea adânc şi-l trezea parcă la realitate. Ai fi zis că avea creierul uscat, se uscase sufletul în el demult şi acum liniştea aceasta rece, care venea din adânc, îi făcea bine, îl întrema. Bâta îi pusese înainte o strachină din aia înflorată, cumpărată de alde Parizianu când fuseseră la Oboga, plină ochi cu ciorbă de pasăre dreasă cu ouă.

Îşi simţise fundul stomacului gol ca un butoi din ăla uscat şi crăpat.

Bău şi rachiul pe care-l adusese Bâta din „pimniţă”, cum spunea ea. Bâta bău cot la cot cu el, vreo patru păhărele, apoi oftând spuse „gata, muică, mie îmi ajunge”, şi nu mai bău, oricât o îmbie el. După ce se sătură bine de ciorbă i se făcu dor de vin.

— Aş bea şi un vin, Bâto!

— Apăi să-l desfunde tacto, muică, e butoiul înfundat, l-a păstrat pentru tine, când vii de sărbători. Ştefan mai dădu

pe gât un păhărel, ca Moromete, îşi spuse el în gând, aşa se bea ţuica. Dacă nici Moromete nu ştie cum se bea ţuica atunci nu mai ştie nimeni, încă două păhăruţe umplute bine, după care se culcă.

— Eu mă culc, Bâto, că mă simt obosit.

— Culcă-te, muică, şi dormi cât vrei tu, nu te trezeşte niminea. Aşa spunea Bâta într-un mod frumos, muică, ai fi zis că se închină. Când puse capul pe pernă, îşi auzi creierii cum îi zumzăiau. Parcă ar fi stâlpi de telegraf, mai apucă Ştefan să-şi spună în gând. Apoi se gândi întâi la Didina, ce-o mai fi făcând săraca, Didina? după aia la Anghelina şi la urmă de tot la Ioana. Dar lasă, asta de mâine încolo, acum trebuie să doarmă. Iată, în sfârşit se simţea liber, toate iţele fiinţei lui nu mai erau încordate, se înmuiaseră, şi el putea, în sfârşit, să doarmă, aşa cum făcea când era copil.

Se trezi abia a doua zi pe seară. Parizianu nu era acasă, în schimb maică-sa ca niciodată stătuse toată ziua la căpătâiul lui şi cususe, cârpise ciorapi şi izmene. I se umplea sufletul de o pace caldă şi bună, se simţea din nou tânără, numai că îşi văzuse băiatul acasă şi acum îi auzea respiraţia adâncă şi curată cum îi saltă pieptul în sus şi în jos.

— Mamă! exclamă Ştefan când o văzu la căpătâiul lui cum coase şi cum îi zâmbeşte, în timp ce mâinile îi mergeau înainte.

— Mai dormi, Ştefane, dacă mai poţi, mai dormi!

I se părea nefiresc de tânără maică-sa, sau el visa, visa de bună seamă, maică-sa arăta cam ca atunci când era el la şcoala primară, şi-l trimiteau cu vaca ori cu oile pe izlaz, unde se întâlnea cu Nicolae al lui Moromete, cu care nu se înţelegea neam, ori cu ceilalţi copii. Dintr-o dată Ştefan ciuli urechile: se auzea clar bubuitul tunului. Asta înseamnă că războiul se apropie de satul lor. În momentul acela Ştefan sări în sus speriat.

— Trag tunurile asupra satului nostru, mamă! ţipă el.

— Ştefane, Ştefane! o auzi pe maică-sa. Ai visat urât, Ştefane. Nu e nimic, nu e nici un război, mânca-l-ar

moartea de război să-l mănânce!

Aşa e, visase.

Când se trezi, îşi simţi trupul şi sufletul grele, ca şi cum ar fi fost de pământ, şi o apă şi o forţă îl trăgeau în jos. Să doarmă. Nu se mai sătura de somn. Aşa cum era în capul oaselor, a îmbrăţişat-o pe maică-sa. I-a simţit îmbrăţişarea de femeie îmbătrânită, care mirosea a mirişte şi a grâu treierat de curând, i-a simţit buzele uscate pe obraz, i-a sărutat şi el, întâi mâna uscată, apoi obrazul pufos şi uscat, şi apoi pleoapele i s-au închis grele ca de plimb. S-a culcat la loc şi a mai dormit încă o noapte şi o zi fără să ştie de el.

XVIII Nu s-a întors la Bucureşti decât târziu, aproape de primăvară.

Concediul acesta sau vacanţa aceasta, ce-o fi fost, i s-a părut şi lui ciudată. În primul rând că din cele două luni cât a stat acasă, o lună şi jumătate, dacă nu mai bine, a dormit. Intrase somnul morţii în el. Aşa zicea şi miacă-sa şi Bâta. „Da ce-o fi, mamă, cu somnul ăsta pe copil?

Mai doarme omul, dar să doarmă cu zilele şi cu săptămânile, n-am mai pomenit. Asta nu e a bună, nu e bună, mamă, îi răspundea şi maică-sa, nu vezi ce mulţi oameni din satul nostru au murit pe front.” „Măi, femeilor, se supăra alde Parizianu pe muieri, lăsaţi băiatul în pace, lăsaţi copilul să doarmă, că el a lucrat cu capul”. După ce dormise două zile încheiate, şi se trezise spre seară, ieşise afară în curte. Începuse să ningă ca o părere.

Trecuse pârleazul în grădină.

O fluierase pe Didina. Curtea şi acareturile lui Aristide rămâneau însă scufundate în întunericul albastru. Ai fi zis că e un cimitir. „Ce naiba să se fi întâmplat cu Didina? Înseamnă că nu e acasă. Dacă ar fi, m-ar auzi şi ar veni”. Se întorsese în casă şi-i spuse Bâtei că el merge la cineva în sat, să-l aştepte. Noaptea parcă adăpostea în ea o pace arhaică. Ieşi în capul grădinii, apoi o luă către via

Anghelinei. Aproape că se sperie când îi ieşi în cale o mogâldeaţă.

— Ai venit, Ştefane… De trei nopţi te aştept în capul grădinii.

— Tu eşti, Linuţo?

— Eu sunt, păi cine să fie? Femeia se strânse la pieptul lui. Îi căută gura şi se agăţă de el cu braţele. Avea gura fierbinte şi îi mirosea a mere coapte. Îi băgă mâinile pe sub cojoc până când îi simţi trupul, cald şi moale. O frânse şi îi muşcă gura cu poftă. Sângele începu să-i alunece prin vene. Îl simţea sălbatic, ca un întuneric fierbinte, care îi ardea tâmplele, pieptul, plămânii.

— Frânge-mă, Ştefane, şi mănâncă-mă, dragule, mănâncă-mă, că trupul meu e însetat de tine. Îi dezgoli umerii albi şi frumoşi, care parcă luminau în înserarea albastră, mirosind a vremuri străvechi. O sărută luând-o de la gât, coborând în curbura pufoasă şi gingaşă, fierbinte, a claviculei, apoi, după ce ajunse la subţioară se întoarse şi o muşcă nesăţios, cu poftă, în scorbura mătăsoasă, pe care o făcea linia gâtului întâlnindu-se cu cea a umerilor. Femeia gemu moale şi se zbătu ca o căprioară înjunghiată.

— Hai în casă că am îngheţat, Ştefane, îl rugă ea într-un târziu. O porniră îmbrăţişaţi pe potecă, înspre pârleaz.

— Ştefane, şopti Linuţa, uită-te tu ce înserare albastră, că se văd şi fulgii, parcă ar fi luminată de undeva.

În faţa pârleazului se opriră să privească ninsoarea care se petrecea într-o noapte fantastică, albastră, ca fundul unei mări. N-am mai văzut niciodată o noapte ca asta, îşi spuse Ştefan în gând. Sub braţul lui, tânăra femeie cu umerii albi, luminând, începuse să tremure.

— Ştefane, o să îngheţăm, murmură glasul ei cristalin.

Urcară scările şi intrară întâi în odaia de trecere, unde damful gutuilor îl izbi pe Ştefan Paul parcă în moalele capului. Mirosea a gutui de te trăsnea. În odaia în care avea Anghelina maşina de cusut era cald, mirosea a muşcate, a

arnici şi a intimitate. Lumina candelei răspândea o atmosferă plăcută, de blândeţe şi sacralitate.

— Te-am aşteptat în seara când ai venit, Ştefane, şopti femeia. Stătea în faţa lui şi chipul parcă i se scurgea, i se descompunea într-un mod muzical, misterios, de atâta frumuseţe cu câtă era încărcat.

— Frumoasă eşti, Linuţă, se pomeni Ştefan Paul murmurând.

— Şi tu eşti, Ştefane, şopti ea ca şi cum s-ar fi jelit. Îl dezbrăcă încet, cu zâmbetul acela nespus de frumos pe chip, care o făcea să se topească, nasturii pardesiului. Acelaşi lucru îl făcu şi el. Când trupul femeii rămase gol, mândru şi nespus de cuminte, sub privirile lui, Ştefan îngenunche şi îşi lipi fruntea de pântecul auriu.

Într-un târziu când tânărul bărbat luă pe braţe trupul alungit şi maiestuos al femeii şi îl puse în pat, acesta îl primi în trupul ei ca o vale antică, gingaşă şi misterioasă, în care el îşi pierdu respiraţia şi cunoştinţa.

Abia către dimineaţă se trezi, uimit că nu vede storurile din redacţie, apoi că nu aude tunurile bubuind. În ziua acea dormi până către seară când se sculă să mănânce. Parizianul îl aştepta cu sticla de rachiu începută. Avea chef de vorbă Parizianu.

— Ei, Ştefane, cum merge politica? Zilele ăştia or să vină prietenii miei, aşa zicea alde Parizianu, înmuindu-l pe e cu i, să te vadă şi să stea de vorbă cu tine. Ce, bă, tată, până şi Moromete, care m-a duşmănit toată viaţa recunoaşte că eşti mare.

Tânărul ziarist fu gata să pufnească în râs.

— Ai nu zău, tată! Se minună Ştefan, fără ca taică-se să se prindă.

— Păi, bă, Ştefane, mulţi când citesc articolele tele, că e tot satul, toată Siliştea abonată la ziarul tău (Parizianul vorbise ca şi cum ziarul la care lucra fiul lui chiar ar fi fost proprietatea Parizianilor), unii plâng.

Ascultă-mă pe mine, că ştiu ce vorbesc, se înfierbântă taică-su. Aşa de frumos le zici la gazetă, de le merge la inimă. Am văzut oameni bătrâni, care-au luptat în Primul (era vorba de Primul război mondial, şi Moromete folosea uneori expresia aceasta), şi care, vorba aia, au trecut prin multe, care aveau lacrimi în ochi după ce citeau ce-ai scris tu.

Ştefan Paul ar fi vrut să-l întrebe ce mai zice Moromete, cum mai face el pe deşteptu, însă îşi aduse aminte de moartea lu' Nilă.

— Lasă-l săracu, se pomeni vorbind, i-a murit şi lui băiatu pe front.

Ce-o fi în sufletul lui… Ştefan căscă lung şi el îşi duse mâna la gură. Se gândea la Nilă şi la Didina, ce-o fi cu Didina?

— Auzi, tată, pe unde o mai fi fata asta a mică a lu' Aristide?

Parizianu se gândea şi el la Moromete şi la Nilă, aşa că nu prea fu el atent la ce-l întrebase fiul lui. Sau poate că auzise şi se făcea că nu ştie.

— Eu ştiu, Ştefane, am auzit că a dus-o la o soră de-a lui să îngrijească de aia, ca să-i lase ei moştenirea. Se lăsă un moment de tăcere. Afară, în înserarea albastră, de iarnă, se auzi lung urletul unui câine. O clipă alde Parizianu rămase înlemnit cu paharul în mână.

— Du-te, fă, şi dă în câinele acela, tu-i amnaru lui de câine cu cine l-a făcut!

— Nu e, măi omule, de la noi, al lu'Aristide trebuie să fie câinele acesta, se jelui nevasta lui Parizianu. În momentul următor, aduse de o pală de vânt, se auziră jeletele unor muieri venind dinspre capătul satului, din deal.

— Doamne Dumnezeule, apără-ne, Doamne, şi ne fereşte!

Ştefan Paul simţi golul ăla din sufletul lui cum începe să crească. Îi era somn, o stare dureroasă şi grea.

— Mie îmi e somn, mă duc să mă culc, şopti el. Când puse capul pe pernă (perină zicea Bâta şi maică-sa) înţelesese că somnul ăsta pe care-l trăia el era o stare fundamentală a

fiinţei lui. Ca şi satul, sufletul şi fiinţa lui coborâseră în adâncul lumii cu o treaptă. Acum înţelegea că faţă de ceilalţi oameni, el coborâse cu o treaptă existenţială mai jos. Unde, ciudat, îi era mai bine. Se simţea în siguranţă.

XIX Trăia într-un somn existenţial, ontologic. Timpul îşi pierduse pentru el consistenţa şi structura. Devenise lichid şi greu, timpul se scurgea şi el pe fundul lumii. Nici nu îşi aducea aminte când fusese Crăciunul, când fusese ziua lui, Sfântul Ştefan şi când fusese Anul nou.

Pentru el nu existaseră decât „faptele” pe care trebuia să le săvârşească, este singurul lucru pe care-l ştia subconştientul lui, singurele repere ale existenţei lui şi ale conştiinţei. Trebuia să meargă la Moromete, de fapt era o treaptă a lumii situată şi mai jos pe care el venise să o coboare. L-a găsit pe Moromete în tindă. Rânise la cai, obosise, şi ce se gândise să dea jos din pod o pereche de hamuri, să le aranjeze ca să le aibă gata, numai bune pentru la primăvară. Le cususe cu aţă tare, de cânepă, şi acum le dăduse cu seu, cu osânză, să se înmoaie, să nu jugănească.

— Bine te-am găsit, unchiule! îl salutase Ştefan pe Moromete, care nu-l simţise venind.

Moromete rămase un moment descumpănit cu sula în mână, apoi chipul lui neras, cu peri albi, mai căniţi sau negri, se lumină încet.

— Aha hă hă! Pe cine avem onoarea să vedem. Apoi pe alt ton: bine-ai venit, Ştefane! Un moment rămaseră amândoi aşa, Ştefan încurcat, neştiind ce să zică, Moromete cu faţa înclinată în sus, scofâlcită şi îmbătrânită, şi totuşi plină de lumina aceea pe care i-o ştia dintotdeauna.

Ştefan îşi scoase pălăria, cu o expresie de rigiditate şi tristeţe pe chip.

— Am auzit, unchiule, se pomeni el vorbind şi se înclină, ca atunci când saluţi pe cineva. Dumnezeu să-l hodinească pe Nilă! Mi-a părut tare rău.

Dintre toţi verii mei, Nilă e cel la care am ţinut cel mai mult. Chipul lui Moromete se tulbură dintr-o dată. Ape albastre şi negre trecură parcă peste ochii şi peste faţa lui.

— Aşa i-a fost soarta, Dumnezeu să-l hodinească!

Tăcerea se lăsă între ei ca un fum.

— Altfel, Ştefane? Mormăi Moromete. Sănătos, voinic?

— Auzi, unchiule. Eu am venit pentru dumneata. Simţeam nevoia să te mângâi.

Dintotdeauna eu am avut pentru dumneata o dragoste specială.

— Ştefane! răsună sigură pe ea şi tare vocea lui Ilie Moromete. Toţi suntem datori cu o moarte. Nu sunt eu din ăla să zic, bine că muri pe front al lui Nae Pârlitu, sau al lu' Udubaşcă, şi că scăpă al meu. Şi mie puteau să-mi rămâie oasele la Mărăşeşti, ei şi, n-ar fi fost tot aia? Tot aia ar fi fost. Se chemă că Nilă a ajuns erau? Se chemă! Să cheamă că din bătătura casii ăştia a căzut un bărbat în floarea vârstei ca să apere pământul strămoşesc? Se chemă! Aşa e viaţa şi aşa e lumea, de când e ea lume.

Aici Moromete tăcu brusc, îşi ţinea ochii încruntaţi ca să vadă pe unde bagă acu. Ştefan se pomeni privind şi el cu atenţie ce făcea Moromete.

Ţinea hăţurile cu mâinile lui butucănoase, cu degetele groase, le petrecuse unele peste altele, şi acum împungea cu sula învârtind-o până străpungea dincolo, apoi prin gaura făcută de sulă băga acul mare cu aţă rezistentă, de cânepă groasă în el. E bine, se pomeni tânărul ziarist spunându-şi în gând, mă aşteptam să-l găsesc pe unchiu trist, doborât la pământ de pierderea băiatului lui. Orişicât ai zice, chiar dacă l-au supărat băieţii lui, când cu fuga lor la Bucureşti, Nilă tot băiatul lui a rămas, sânge din sângele lui. Şi acum sângele ăsta a curs şi s-a îngropat în pământ străin.

— Ţara să fie bine, şi să se întoarcă Paraschiv şi Achim, chiar şi răniţi dar numai să se întoarcă ei acasă. Însă văd, Ştefane, acum vocea lui Moromete începu să urce într-un

mod ciudat, că acolo pe front s-au încurcat lucrurile. La început am crezut că neamţul îl bate repede pe rus, acum văd că s-au împotmolit, măcar de s-ar da la pace.

— Rusul cu neamţul să se dea la pace, unchiule?! se pomeni Ştefan răspunzându-i.

În casă se auzi mişcându-se cineva. Trebuie să fie ga Catrina, îşi spuse tânărul ziarist.

— Bună ziua, ga Catrină, îi dădu el bineţe. Nu răspunse însă nimeni.

Numai Moromete îşi înfipsese ochii, nefiresc de mari şi de albi în ochii nepotului său, ajuns acum ziarist important în Capitală.

— Auzi, nepoate, vorbi el ca şi cum ar fi căinat toată lumea asta. Auzi, nepoate, eu l-am cunoscut pe rus, în Primul, când noi luptam să ţinem piept neamţului, şi ei ne jefuiau şi ne necinsteau fetele şi nevestele în spatele frontului. Asta când cu revoluţia lor, că aşa ziceau, deşi cine ştie ce drăcie or fi făcut ei şi-i zic aşa, revoluţie, nu era să ne destabilizeze frontul? Muscalii sunt neamul dracului, Ştefane. Ăştia nu sunt ca nemţii, deşi, băga-i-aş în mă-sa şi pe ăştia, că de la ei ni se trage nenorocirea, nici cu ăştia nu mi-e ruşine. Dacă rusul îl dă peste cap pe neamţ, o să vedem ce n-am văzut niciodată. Ascultă-mă tu pe mine.

Ninsese şi acum liniştea aia a zăpezii învăluia curtea şi casa lui Moromete. Un moment tăcură amândoi.

— Nicolae! Du-te, mă, Nicolae, şi adu şi tu un clondir de ţuică şi vino să cinstim cu Ştefan, că veni pe la noi!

Moromete se apucă să împungă cu acul prin gaura făcută cu sula, ca şi cum ar fi uitat chiar în clipa aceea ce vorbise. Când termină lăsă hăţurile în baniţa care era alături.

— Haei, hei, hei, ce dracului o să ne mai facem noi cu atâta cetit? Nu ştiu unde o să ajungem!

Se cunoştea o oarecare supărare, dar nu cine ştie ce, în glasul lui Moromete.

— Catrina să dusă şi aia cu duşii prin sat, pe la cine s-o fi dus nu ştiu.

Moromete coborî scara tinzii şi dădu colţul casei de unde se întoarse curând, ca şi data trecută cu clondirul cu ţuică în mână. Între timp Ştefan îşi aruncase ochii prin fereastra acoperită de perdeaua rară pe care ga Catrina însăilase un ciobănaş, şi-l văzuse, mai mult ca o mogâldeaţă, pe Nicolae întins pe burtă în pat şi citind. Aşadar Nicolae era în casă şi în loc să vină şi să-i dea şi el bună ziua, cum îi dăduse el, care era mai mare decât încăpăţânatul de Nicolae, mai ales că erau şi veri, el, Nicolae, făcea pe deşteptul. Ştefan Paul îşi aminti întâlnirea lor pe câmp, când el se dusese să stea de vorbă cu băiatul ce mic al lui Moromete, înainte de a pleca la Bucureşti cu acesta, şi Nicolae, în loc să se poarte cu el prieteneşte, cum ar fi trebuit să se despartă doi veri între ei, făcuse pe sicofantul şi pe deşteptul. Dincolo de râca şi orgoliul dintre neamuri, care se întâlneşte des în satul românesc, el înţelesese atunci că în Nicolae există o parte care nu este tocmai bună.

— Auzi, bă, Ştefane, se auzi vocea pământească a lui Moromete, fapt care îl trezi pe al lui Parizianu din gândurile lui, cu Nilă, Dumnezeu să-l ierte, aşa a fost să fie. Şi apoi orice familie de rumân, exact aşa spusese Moromete, rumân, trebuie să-şi dea obolul pentru neam şi pentru ţară, însă acum, mă gândesc la nevasta lu’ Nilă. Măi, frate-miu, cum s-o ajut eu pe creştina aia, care acum îmi este ca şi fată, că eu sunt aici, în Siliştea Gumeşti şi ea este acolo… Stau unele nopţi şi mă frământ.

— Lasă, unchiule, că o pot ajuta eu.

— Ai? Machea?

Ce machea?

— Machea! Ziceam şi eu aşa. Machea o poţi ajuta? O putem noi ajuta cu ceva, că să-ţi spui, multe vrea omul la viaţa lui, da’ puţine poate să facă, Ştefane.

— N-avea nici o grijă, unchiule. Pot să o ajut, pentru mine nu e cine ştie ce greutate, şi o s-o ajut. Şi dacă vii dumneata pe la mine, mergem împreună s-o vedem şi vedem şi copilu.

— Hm! făcu Moromete căzut deodată pe gânduri. Apoi ca şi cum s-ar fi trezit brusc: Ia, bă, Ştefane, şi bine venişi sănătos, bă, acasă!

— Dumnezeu să-l odihnească pe Nilă, unchiule, şopti tânărul ziarist de la Ziua, îngândurat şi foarte trist.

— Auzi, bă, Ştefane, îşi înălţă Moromete chipul, privindu-l cu o lumină ciudată pe chipul lui de ţăran acoperit de ţepi, pe Nicolaie nu l-ai putea lua să-l bagi pe la ziarul ăsta unde lucrezi tu? Mă gândesc că aşa, minte are, i-ar trebui însă unul să-l bage acolo, să deprindă meseria asta.

— Cum nu, unchiule. Eu chiar m-am gândit la lucrul ăsta, şi cred că Nicolae ar avea talent, pentru că în meseria de gazetar ăsta e lucrul cel mai important. Numai să vrea el.

În momentul acesta, Moromete stătea cu paharul în mână având lumina aceea pe chip, uşa de la casă se deschise încet, ca şi cum Nicolae asta ar fi făcut, ar fi ascultat după uşă ce vorbesc ei, şi el îşi făcu apariţia ca o felină, aşa i se păru lui Ştefan. O clipă se priviră amândoi în ochi.

— Ce, bă, al lu' Parizianu, nu erai destul de mare, mai trebuia neapărat să vii şi aici să te dai şi mai mare, ai? Ştii ce? Când or mânca porcii din farfurie atunci o să vin să-mi dai tu de mâncare, şi să mă aranjezi pe acolo pe unde umbli tu cu sărumâna. Că eu cu sărumâna ca tine n-o să umblu niciodată! Asta s-o ştii tu de la mine, Nicolae al lu' Moromete.

Când o ieşi din curtea noastră, tată, mă chemi şi pe mine.

Nicolae coborî în bătătură, apoi dispăru pe potecă în grădină. Cei doi rămăseseră aşa. Adevărul este că apariţia lui Nicolae şi modul lui de a răspunde şi de a se comporta îi surprinsese pe amândoi. Chipul lui Ilie Moromete se întunecă încet până când căpătă aspectul unui fruct zbârcit.

Ştefan rămase şi el un timp aşa, gânditor. Da, îşi aducea aminte bine. Era în redacţie şi se gândea la cei trei fraţi, la Paraschiv, la Nilă şi la Achim.

Asta înainte de a auzi că a murit Nilă. Şi atunci îşi spusese în gând, cum avea el obiceiul să vorbească singur, că dacă

n-a putut să-i ajute pe cei trei fraţi, pe Nicolae tot ar putea să-l ajute. Doar ăsta e rostul lui pe lume, de aceea era el un „trimis” în lumea aceasta păcătoasă, să facă măcar puţin bine semenilor lui. Nu de aceea o ajutase pe Zizi Fotiade? Pe Nicolae ar putea să-l înveţe meserie de la A la Z. În clipa aceea îi venise în minte însă scena despărţirii lor când el îl căutase pe izlaz să-şi ia rămas bun de la el.

Ştefan Paul îşi dădu deodată capul pe spate înveselit. Dar nu râse, cum avea el obiceiul, ci doar zâmbi. Adevărul este că-l înţelegea foarte bine pe Nicolae.

— Vezi, zise Moromete după ce dădu paharul pe gât dintr-o dată, bine a zis cine a zis, că să-i nu-i faci bine omului cu sila şi că abia după ce te dai cu capul de pragul de sus îl vezi pe ăl de jos. Asta e. Mai ia unul, Ştefane. Acum chipul lui Ilie Moromete se mai destinsese.

— Lasă, unchiule, eu tot îl ajut pe Nicolae. Numai să vină el la mine, că dacă nu vine, n-am cum să-l ajut. Dădu şi el dintr-o dată, ca Moromete, paharul pe gât. Avu senzaţia că stomacul i se dilată şi că-l ia un fel de căldură pe dedesubt.

Când se despărţi de Moromete, se însera. Se despărţiră prieteni, ca şi cum ar fi fost acum de vârste mai apropiate, de fapt simţea că el a urcat cu mult în vârstă, că de acum e om matur. Când mergea pe drum, îşi spuse că ar trebui de acum să se gândească la însurătoare. În minte îi veni chipul Didinei. Cu ea se va însura, nu cu Ioana, care într-un fel este tot femeia lui ca şi Anghelina, însă pe fata asta o va lua de soţie, ca s-o aibă alături toată viaţa, la bine şi la greu.

XX Dormea câte două zile şi două nopţi fără să se trezească. Existenţa lui coborâse acum pe fundul lumii, ca şi viaţa satului Siliştea Gumeşti. Se scula şi mânca, apoi se culca la loc. De câteva ori ieşise să dea ocol satului, aşa cum făcea când era adolescent sau copil. Rămăsese împietrit câtă tristeţe şi pustietatea adunase satul în el. Câmpul alb, nesfârşit, te ducea cu gândul la o lume pe care nu fusese niciodată viaţă. De pe colină privise satul dormitând parcă

pe fundul istoriei. Nu se vedea şi nu se simţea nici ţipenie de viaţă. Numai fumurile ieşeau în sus ca singurele fiinţe nemateriale de pe această lume. Şi totuşi acolo era casa lui Moromete, care cine ştie că făcea la ceasul acesta. Ce să facă, ce făcuse toată istoria, pentru că Moromete venea foarte de departe, prin timp, venea de la daci. Moromete era get de fapt, un get în Câmpia română, ajuns până în timpurile de faţă, când se întâmplase la fel ca pe vremea lui Darius o învolburare a lumii de mari proporţii.

I atunci nesfârşita balanţă a lumii se înclinase şi Asia începuse să se scurgă către noi, Darius ajunsese cu oştile şi călăreţii lui în Câmpia Dunării, unde, ca să înainteze, trebuie să culce spicul grâului cu suliţa, se dăduseră lupte grele, apoi extenuat, cu oastea rărită, marele rege pers trebuise să se retragă. Geţii însă rămăseseră tot pe pământul pe care se aflau de la începutul lumii. Şi iată-l acum pe getul Moromete tot acolo unde l-a pus Dumnezeu, unde i-a pus Dumnezeu pe geţi.

După ce plecase de la Moromete, Ştefan Paul îşi spusese că de fapt cumințenia şi rezistenţa în timp, pe care acum avusese prilejul să le vadă cu ochii lui, sunt temelia moromeţianismului, aşa cum se gândise el în mai multe rânduri la moromeţianismul poporului român. Se aşteptase să-l găsească pe Moromete distrus sau plin de obidă, de suferinţă amestecată cu ranchiună că-i pierise băiatul în război, or nu-l găsise deloc aşa.

Moromete era mai blând, mai luminat parcă pe dinlăuntru, mai împăcat cu viaţa, mai rezistent. Ba mai mult, în Moromete, ţăranul obosit şi bun, răbdător şi blând, era ceva din mioritismul nostru ancestral. Era împăcat cu familia lui, îşi dăduse jertfa, acum se gândea cum să-l aranjeze pe Niculae şi cum să aibă grijă de muierea şi de copilul lui Nilă.

În iarna aceasta când Asia şi Europa se amestecaseră din nou într-o încleştare şi mai adâncă, satul Siliştea Gumeşti îşi dormea somnul lui ancestral căzut pe fundul lumii, într-o iarnă care parcă era de la început.

În iarna aceasta, când armata română în cea mai mare parte a ei (în luptele care se dădeau la Cotul Donului, pe pământ străin, România avea angajate în afara hotarelor mai puţin de o zecime din forţele ei) se găsea în ţară, dar când totuşi o mică parte din soldaţii acestui neam luptau la zeci de mii de kilometri depărtare alături de trupele germane, în speranţa că marele inamic, de câteva veacuri, al poporului român, va fi dat peste cap, satul Siliştea Gumeşti, ca toate satele de altfel, coborâseră cu un nivel existenţial mai jos.

Într-una din seri, trecuse de acum anul nou, Ştefan se auzi strigat la poartă. Ştia că trebuie să fie fata lu' Boţoghină trimisă de Ioana. O aştepta demult. Ieşi la poartă şi o văzu acoperită cu o broboadă.

— Ştefane, se trase fata mai aproape, mi-a spus Ioana că te aşteaptă în seara asta. Să te duci neapărat. Ce nâmbi ai făcut de ai aşteptat atât!

— Păi de ce n-ai venit mai demult, că eu te-am aşteptat.

Se lăsase o seară caldă, grea, nemişcată. Ioana îl aştepta ca o mogâldeaţă rezemată de stâlpul porţii.

— Bine-ai venit, Ştefane!

— Bine te-am găsit, Ioano.

Un moment au rămas amândoi privindu-se, şi ciudat, se vedeau unul pe altul foarte bine prin întunericul albastru.

— Mi-a fost dor de tine, Ştefane, murmură tânăra femeie, dezlipindu-se de lângă stâlp, deschizând poarta şi lăsându-l pe el să treacă. Cunoştea casa, o găsea acum aşa cum şi-o imaginase în timp ce venea pe drum. În prima odaie în care au intrat focul lumina întreaga încăpere cu limbile lui verzi.

Mirosea a lemn proaspăt şi a nuci. Ioana a deschis uşa de la odaia a doua.

— Vino, Ştefane, l-a îmbiat tânăra femeie moale.

Au intrat. Candela răspândea o lumină albastră, care izvora parcă dintr-un interior, dintr-un sine nevăzut. Ioana s-a lipit, făcându-se mică, la pieptul lui. Fiinţa lui se înfiora la căldura sacră, străveche, bună, a camerei, de mireasma de câmp şi de tămâioasă a trupului femeiesc. Ioana îl sărută pe obraz, apoi îi căută gura. Ştefan muşcă din ea cu poftă, mult timp, până când simţi că ameţeşte.

— O, Ştefaneee, murmură tânăra femeie pierdută, lăsându-se moale în braţele lui. Se iubiră până înspre ziuă, după ce cântecul cocoşilor se auzi în noaptea caldă de iarnă ca o şoaptă venind din lumea ailaltă. Trupul lui de bărbat se regăsise pe el în trupul pietros, mirosind a pâine, a câmp fraged şi a tămâioasă, al femeii. Ioana îi spusese că au un băiat. Îi pusese numele Ştefan, ca pe el îl chema deci. Către ziuă îl conduse până la poartă. Ceva în el nu se trezise încă şi nu-i venea să creadă că este adevărat că femeia aceasta care-l conduce la poartă nu este femeia lui dintotdeauna.

— Când mai vin, Ioano?

— O să-ţi trimit eu vorbă, Ştefane, murmură tristă Ioana. Albastru nopţii se subţiase şi acum îi vedea bine linia argintie a buzelor şi tristeţea ca o pustietate nesfârşită de pe chipul ei.

Pe drum i se păru că aude glasul unei muieri jelind. Când se apropie de poartă înţelese că erau mai multe glasurile care jeleau, glasurile, asemenea unor fire care-ţi sfâşiau inima, se întretăiau între ele, tragic, sfâşietor. Erau muierile tinere, sau mamele care se sculaseră de dimineaţă, şi pe zăpada proaspătă care scârţâia de-ţi înfiora urechile, plecaseră la cimitir, cu ulcelele cu tămâie în mână, cu lumânări şi cu flori de muşcate, se duceau să-şi jelească morţii căzuţi pe front.

XXI Era cald, odihnitor, un sentiment ciudat de fundamentalitate şi fertilitate îi umplea fiinţa băiatului lui Parizianu. La fel trebuie să-i fie şi grâului sub zăpadă, îşi spuse Ştefan în gând. Aceasta era starea fiinţei lui în satul în care venise pe lume. De mai multe ori în somnul lui

nesfârşit îl visă pe Mareşalul Antonescu. De exemplu avu un vis pe care îl ţinu minte până când se trezi, apoi, ca şi cum ar fi acţionat o forţă străină de voinţa lui, suflând peste memoria şi sufletul lui, uită totul. Peste câteva zile îşi aduse aminte iar frânturi din acest vis, fulguraţii care-i dezvăluiau însă întreg filmul.

Se făcea că într-un salon roşu, care era despărţit de un alt salon printr-o altă draperie aurie, tânărul Rege îşi ţinea mâna în haina lui cu fireturi. Mareşalul a venit singur, s-a înclinat, i-a întins mâna, apoi s-a ridicat cu zâmbetul lui care-i lumina chipul. În momentul acela, de după draperie au apărut nişte militari care l-au arestat brutal pe Mareşal. L-au luat apoi înghiontindu-l cu pistoalele şi l-au închis într-un seif imens cât o cameră.

Al doilea vis, sau mai bine zis fragment dintr-un vis mai mare, pe care nu şi-l aducea bine aminte în întregime, era cel în care Mareşalul apărea în boxa acuzaţilor într-un tribunal militar mizer şi umil, de cartier sărac. Mareşalul avea chipul încruntat şi totuşi din adâncul acelui chip izvora o lumină stranie. Mareşalul a început apoi să vorbească. Se adresa completului de judecată. Ce spunea Mareşalul? Oricât încercă Ştefan saşi încordeze auzul nu reuşea să audă sau să-şi amintească nimic.

La un moment dat Iuliu Maniu s-a ridicat de pe banca lui şi a venit şi a strâns mâna Mareşalului, apoi a ieşit afară. Mareşalul a rămas cu chipul lui verde şi luminos de tristeţea adâncă şi sacră ce venea din adâncul fiinţei lui. O altă secvenţă era aceea în care Mareşalul se vedea în faţa unui pluton de execuţie. Chipul lui exprima aceiaşi lumină de vitraliu, ca sfinţii, şi avea în el ceva imaterial.

La un moment dat a îngenuncheat apoi s-a ridicat repede în picioare şi a comandat plutonului de execuţie. Acesta a ochit şi a tras, corpul Mareşalului s-a prăbuşit înclinându-se încet către pământ, aşa cum se întâmplă cu arborii tăiaţi.

După ce visa Ştefan Paul era conştient în somn că adoarme din nou, sau că se scufundă într-o realitate şi mai adâncă.

Un vis îi rămăsese în imagine static, ai fi zis că priveşte un tablou. Moromete stătea aplecat deasupra Mareşalului şi-i bandaja rănile. La un moment dat auzea vocea lui Moromete, care aducea cu chipul lui Moise, „domnule, dacă nu înviază Mareşalul, clasa ţărănească este condamnată la moarte. Cine l-a omorât pe Mareşal, a trădat şi a tras primul glonţ în ţăranul român”.

Dimineaţa se scula odihnit, cu sufletul plin de o greutate pe care nu putea s-o exprime în cuvinte. De o greutate ontologică. Într-una din zile, era către seară, îşi simţea trupul şi sufletul pline de greutatea aceasta ontologică, îi venise în minte expresia găsită în cărţile de filosofie, simţise că acum venise timpul să meargă s-o ceară în căsătorie pe Didina lu’ Aristide. Era un sentiment ciudat această percepere a clipei când trebuia să facă el gestul acesta fundamental în viaţa lui. Lui taică-su, alde Parizianu nu-i spuse nimic. În acel timp el însuşi avu impresia că „se trezi în casa lui Aristide, cu el în faţa ochilor, obligat fiind să-i vorbească.

Simţea limpede „el trebuia să ajungă aici, „era o predestinare”, şi acum Aristide îl privea în faţă, ca şi cum ar fi fost fericit şi în acelaşi timp ca şi cum ar fi zis, „ce-o mai fi vrând şi ăsta al lu’ Parizianu, care până ieri era prostul satului de la mine.”

— Bine v-am găsit, nea Aristide!

— Bine-ai venit pe la noi, Ştefane! îşi ridică Aristide sprâncenele a mirare dar şi fericit. Se vedea lucrul acesta limpede pe faţa lui, adică de ce să nu fie bucuros dacă a venit la el un băiat din satul lor care a ajuns mare la Bucureşti, a ajuns celebru. Bă, Ştefane, nici nu ştii cât sunt de bucuros că venişi pe la noi, că dacă nu veneai tu tot aveam de gând să viu eu. Hai pofteşte în casă. După ce l-a poftit în odaia de oaspeţi, că Aristide fiind din oameni avuţi ai satului avea casă cu odaie pentru oaspeţi.

— Nea Aristide se supără deodată Ştefan, eu vin la dumneata ca la un prieten şi dumneata mă tratezi ca şi cum

aş veni de la Prefectură de undeva, ca un şef. Dă-o-ncolo de treabă.

— I-auzi, bă, Ştefane! se minună Aristide înveselit. Se vedea că îi făcea plăcere cum îl trata ziaristul de la Ziua. Deşi n-ar fi rău să scrii la gazeta ta şi despre ce se întâmplă în comună la noi. Adică ce, noi n-am participat şi nu participăm cu nimic la efortul pe care-l face întreaga ţară ? Să ştii că satul nostru a dat multe jertfe, şi dacă dă Dumnezeu şi se reîntregeşte iar ţara, şi o ducem ca mai înainte, să ştii de la mine că şi Siliştea Gumeşti şi-a avut partea ei de contribuţie.

— Asta aşa e, mormăi Ştefan, privind în jur. Erau acum în camera de la mijloc. Astea trebuie să fie carpetele cusute de Didina, îşi spuse al lu’

Parizianu, şi perdelele la fel. Nu ştiu de ce o simţea pe Didina în aer, ca şi cum ar fi fost în odaia ailaltă.

— Ia, mă frate, ce face muierea aia a mea, că eu o trimisăi după vin şi ea pleacă după alde alea. Era să zică după moarte. Aşa se spunea la ei când se ducea cineva după ceva şi nu mai venea cu dat naiba, neam. Aristide ieşise până afară iar Ştefan a avut timp să privească în jurul lui.

Nu era ca la ei acasă, Aristide era om avut, adunase mobile şi acareturi, dar şi femeile munciseră şi ele făcând de ale lor, cu care se împodobeşte o casă. Dincolo de ţoalele care erau în casă, se simţea însă o tihnă şi o căldură care, iată, lui îi mergeau la suflet. Aristide se întoarse cu o ulcea mare de vin.

— Măi adăstăm o ţâră, Ştefane, să frigă nişte trandafiri. Mai stăm şi noi de vorbă. Apoi deodată, cu alt ton: bă, Ştefane, eu când îţi citesc ţie articolele, te văd pe tine în faţa ochilor cum erai tu acum câţiva ani. Te văd trecând pe drum, cum mergeai tu totdeauna căzut pe gânduri, parcă ai fi fost un om mare. Bravo, Ştefane! Să ştii că sunt mândru că şi satul nostru a dat un om mare! Hai bea, ăsta e tămâioasă, păstrată special pentru oameni ca tine.

— Noroc, nea Aristide! Al lu’ Parizianu îşi apropiase nasul de buza paharului şi nările i se înfioraseră ca luate pe sus de tăria buchetului. Era vin de tămâioasă, însă distingeai pe lângă mireasma tămâioasă şi alte miresme… Bunăoară cea de trandafir sau de flori de câmp. Dacă nu cumva asta era o părere a lui.

— I-a spune, Ştefane, tu cum vezi lucrurile, că fiind acolo la Bucureşti şi lucrând cu Grigore Patriciu, care e dat în pizda mă-sii, aşa scrie de direct şi de adânc că-ţi merge la inimă, dar nici cu tine nu mi-e ruşine. Ba aş putea să zic chiar că Siliştea Gumeşti dă un gazetar de va rămâne în conştiinţa multora; un al doilea Grigore Patricu. Tu eşti acolo în miezul problemelor, cum vezi tu războiul ăsta? O să se termine el bine pentru noi sau nu? Că dacă vine rusul călare pe noi, îţi spui de pe-acuma, dacă nu ne-a belit turcul rusu ne beleşte sigur!

Vinul era bun, acrişor, ca o părere şi ca un cântec care vine de departe şi îţi unge sufletul. Mai luară încă un rând. Ştefan Paul se apucă el să-i povestească lui Aristide cum stăteau lucrurile cu poporul german şi cu poporul rus şi unde sunt două popoare mari pe un continent acolo este şi un război între ele.

Că numai popoarele astea mari ale istoriei sunt răspunzătoare de toate nenorocirile de la începutul lumii încoace. Este adevărat că maşina de război nemţească a început războiul echipată până în dinţi, că au făcut până acum ravagii în Rusia, însă Marea Rusie are de partea ei imensitatea spaţiului, iernile geroase şi viscolele, care fac să le îngheţe nemţilor benzina în rezervoare. Dar mai au şi rezistenţa lor de popor călit, un fel de primitivitate pravoslavnică, eternă, care o să învingă superioritatea nemţilor. Numai că acest război germano-rus, trebuie văzut într-o perspectivă mult mai vastă, în marea rivalitate a Asiei cu Europa.

De la începutul lumii Asia şi-a tot revărsat hoardele, masele către Europa, vrând s-o disloce din spaţiu şi timp,

numai că am fost noi, amărâtul ăsta de popor, aici la porţile Orientului, că dacă nu am fi fost noi, Europa de mult vorbea turceşte, sau tătăreşte. Şi uite că acum această mare rivalitate Euro – Asiatică ne trage şi pe noi în adânc. Ce este mai rău, este că balanţa aceasta dintre Asia şi Europa, care s-a tot înclinat de mii de ani încoace, mai mult înspre Europa, acum a ajuns să fie controlată şi manevrată de America.

— Marele pericol al istoriei viitoare este America. Ea va influenţa soarta războiului acum.

Pe Aristide vorbăria inspirată, frumoasă şi prea savantă pentru limbajul lui şi pentru orizontul lui de înţelegere al consăteanului, sau mai tânăr îl cam impresionase. „Ia, uite, bă, al dracu Parizianu, ce-a ieşit din el, un băiat ca Ştefan, deştept foc, şi-i merge şi gura de te ia cu ameţeală”. Îi plăcea lui Aristide, demult mintea şi sufletul lui nu mai fuseseră excitate ca acum.

— Bine, bine, Ştefane, simţi Aristide nevoia să simplifice lucrurile, adică s-o aducă pe înţelegerea şi priceperea lui, acum la Cotul Domnului, s-au cam încurcat lucrurile, dar după părerea ta cine o să învingă?

— În mod normal or să învingă ruşii, pentru că ei reprezintă imensitatea Asiei, primitivitatea şi viclenie ei, experienţa ei de milenii, asta unu, în al doilea rând îi ajută America, şi în al treilea rând după ce că Hitler a făcut tâmpenia să se ia cu toţi de piept deodată, mai face şi prostia să se bage el peste mareşalii, feldmareşalii şi generalii lui. Deci ăsta ar fi rezultatul în mod normal, şi dacă Hitler ar avea cât de cât cap şi-ar da seama la timp, aşa cum şi-a dat seama Mareşalul nostru. Numai că eu mai ştiu, şi de fapt nu ştiu totul, că Hitler are o armă secretă, eu am auzit mai multe, pe care numai dacă ar începe s-o folosească de la Don încolo, ca pe un covor de bombe aruncate din avion, ar ajunge la Pacific într-o săptămână. Fără să poată nimeni mişca un deget. Ar împietri toate

vietăţile de la Stalingrad până la Pacific, aşa cum le-a prins suflarea bombei ăsteia.

— Ce vorbeşti. Bă, Ştefane, bă, se miră impresionat Aristide. Dar şi îngrozit, căci chipul i se întunecase, devenind grav. Şi de ce dracului nu foloseşte bomba asta dacă o are?

— Eu ştiu, dădu al lu’ Parizianu din umeri. Poate aşteaptă să fabrice o altă armă şi mai bună, şi mai distrugătoare, poate îi mai lasă pe ruşi şi pe americani să-şi mai epuizeze forţele şi o s-o folosească în ultimul timp.

Însă Hitler sigur are arma aceasta, şi nu-l văd eu prost să n-o folosească, măcar în ultimul moment.

Aristide rămase pe gânduri. În odaie liniştea caldă şi bună le pătrundea în suflet. Mai ciocniră un rând, apoi începură să vorbească de lucruri mai domestice: ce mai era prin sat, cum se descurcă oamenii?

— Binişor, Ştefane. Însă ştii ce mi-a adus mie aminte războiul ăsta?

Vremurile de demult, îşi răspunse singur Aristide, când veneau tătarii sau turcii peste noi. Ne retrăgeam în codrii, duşmanii îşi făceau de cap, se încurau cu nişte armăsari în ţara asta, apoi fie că se duceau, fie că ieşeam din codrii şi îi păleam. Fie că făceam altceva, dar noi tot rămâneam aci pe pământul nostru. Ei bine, de când a început războiul ăsta, parcă ne-am retras în noi, satul s-a retras în el (exact ceea ce simţise şi Ştefan, iar faptul că şi altcineva simţise ce simţise el, îi confirma că faptul este pe cât de profund, atât de adevărat), oamenii au devenit mai cuminţi, mai tăcuţi. Îşi vede fiecare de treaba lui şi se roagă în gând să-i vie bărbatul sau omul de pe front, ori băiatul, şi altceva nici că îşi mai doreşte.

Ştefan Paul îşi aduse aminte că citise în Blaga, cartea îi căzuse în mână şi o citise la repezeală, mai mult o răsfoise despre acest lucru.

Ca să supravieţuiască, acest popor s-a retras din loc deschis, câmpie, sat, în codri, dar de fapt el s-a retras din

istorie în aistorie. La fel s-a întâmplat şi acum. Deci ăsta era adevărul…

— Ia, Ştefane, şi mănâncă. Bă, dacă vrei să ţii la băutură, trebuie să începi cu mâncarea întâi. Să bagi la traistă mâncare şi apoi merge şi vinul. Eu cunosc lucrurile ăştia, se vede că tu nu ai experienţă de beutor.

Muierea lui Aristide puse pe masă trandafiri prăjiţi în tigaie, burtuflei şi un fel de pastramă, care era sărată şi gustoasă, fragedă de ţi se topea în gură. Era plăcut să stai cu Aristide de vorbă. Nu era un om rău, de acea cred că şi se împăcase Moromete bine cu el. Era deştept, şi lumea în sat era mulţumită de el ca primar. Aristide se gândea în acel moment că ce bine ar fi fost să fie şi nerodul lui, adică Tache, pe sfert de deştept cât este Ştefan. Se apropia seara.

— Ştefan Paul îşi simţea capul şi sufletul pline şi grele de o stare dulce.

Acum este momentul să-i spun, îşi spuse Ştefan în gând

— Auzi nea Aristide, multe lucruri discutarăm noi, dar numai Dumnezeu ştie cum or să se termine.

— Bă, Ştefane, dacă Hitler are arma aia secretă, care îl adoarme pe om aşa cum îl prinde pe teren, nu mai e nici o îndoială, Hitler câştigă războiul, şi în cazul ăsta o să avem şi noi noroc în istorie. Da dacă nu se va întâmpla aşa şi va câştiga Stalin războiul, va fi vai de capul nostru.

— Cum o da Dumnezeu, nea Aristide. Şi acum hai să îţi spun pentru ce am venit eu.

— Ia, Ştefane, să te aud. Aici glasul lui Aristide deveni mai moale. Da îţi spui de la început că te ajut. Orice mi-ai cere, eu te ajut. Hai noroc.

— Mai dădură încă un rând de tămâioasă peste cap.

— Nea Aristide, începu Ştefan, cu vocea tare, ca şi cum ar fi prins curaj, mie Didina dumitale mi-a fost dragă de mică. Uite, îţi spun sincer, eram nişte copii, dar eu eram îndrăgostit de Didina. Nea Aristide, izbucni iar al lu’ Parizianu, după ce trase aer adânc în piept, se vedea că are emoţii, dacă Didina ar vrea şi dacă dumneavoastră, ca

părinţi, n-aţi avea nimic împotrivă, eu a-şi veni să-i cer mâna Didinei.

Aristide care rămăsese aşa, cu paharul gol în mână, se lumină dintr-o dată la faţă.

— Cum, Ştefane? Ce, bă, tu vorbeşti serios? Io-te-te, domnule, bă, Ştefane, ce spui tu acolo, bă?

— Ce-ai auzit, nea AristidE. Şi vorbesc cât se poate de serios.

Aristide nu mai putea să-şi stăpânească nici chipul nici sufletul de bucurie. Se vedea asta bine. De câteva ori dând să vorbească se bâlbâi, şi de fapt nu spuse nimic.

— Ei, drăcia dracului, păi, bă, Ştefane, dacă am auzit eu bine, să fie într-un ceas bun! Aristide dădu cu sete paharul pe gât. La fel făcu şi Ştefan, pentru că simţea că i se uscase gura şi nu mai are nici aer să respire. Şi ciudat, pe el pe Ştefan Paul, paharul acesta de vin începu să-l trezească.

Mintea îi devenise limpede ca sticla, simţea un gol în stomac şi-i era dor după ceva. După ce îi era dor? După Didina. N-o văzuse demult pe Didina, şi ea fusese fata care-l impresionase cel mai mult. De ce îl impresionase? Acum dorul în el era prea mare. Poate altădată o să se gândească mai mult la lucrul acesta.

— Bă, Ştefane, ia stai, bă, tu vorbeşti serios, ori îţi baţi joc de mine?

Cum vine treaba asta, că eu n-o înţeleg. Hai noroc, păi dacă e pe aşa, hai să bem, nu de alta, dar să nu-ţi iei vorba înapoi. Mai dădură încă un rând de pahare pe gât.

— Nevastă, fă nevastă, strigă Aristide, mai treaz ca niciodată. Ia vino, fă, încoace, să spui tu dacă este adevărat că poate mie mi se pare. Ii râdeau ochii lui Aristide în cap, dar parcă şi o spaimă subţire ca o perdea urca din fiinţa lui.

— Ce e, Aristică, veni muierea uşor speriată, de afară.

— Fă, nevastă! Uite ce zice vecinul nostru, îl ştii, nu? E băiatul lu’

Parizianu, am trăit aici împreună. Acum a ajuns mare, e mare, fă, auzi!

Aici Aristide se opri să mai dea un pahar pe gât. Nu se grăbea, ba parcă intrase o frică sau altceva în el.

— Hai noroc, Ştefane, să vă dea Dumnezeu noroc, copii, vorbi el serios!

Aşa, fă, şi cum spusăi Ştefan zice că o iubeşte de când era el copil pe Didina a noastră. Zice că îi era lui dragă. Şi acum vine să ne-o ceară. Tu ce zici? Da mai întâi întreabă-l pe el dacă e adevărat. Că poate eu visez.

Chipul lui Aristide se stinse încet ca o lampă.

Mama Didinei se pierdu cu firea. Femeia începu să lăcrimeze şi saşi şteargă lacrimile cu colţul baticului verde pe care-l avea pe cap.

— Hai, fă, întreabă-l, nu fi proastă, se răsti bărbatu-său la ea. Pe a lu’

Parizianu lucrul acesta îl înfurie, mai ales când văzu că nevasta lui Aristide plângea. Parcă intrase spaima în ei în loc să se bucure, nu ştiau ce e cu ei pe lume, ca şi când le-ar fi fost frică de ce avea să se întâmple de aici înainte. Lui Ştefan i se făcu milă de mama Didinei. Chipul ei i-l amintea pe al fetei, pe care el nu-l văzuse de mult. Şi-I era foarte dor de el.

— Poate o avea şi ea noroc, Aristică, începu să plângă femeia, că numai nenoroc a avut fata asta. Şi ce fată bună este Didina, numai inima mea ştie.

— Spune-i, bă, Ştefane, că e adevărat! Că n-ai venit aici să-ţi baţi joc de noi! Mai ales nu-ţi baţi joc de Didina, dacă zici că ţi-a fost dragă de mică Lui Ştefan Paul îi sări ţandăra.

— Bine, nea Aristide, să-mi faci dumneata mie una ca asta? Adică eu vin ca băiatul serios, şi dumneavoastră vă bateţi joc de mine? Nu cumva ziceţi că Didina nu e de nasul meu? Treaba dumneavoastră. Eu am fost om. Al lui Parizianu vru să se ridice şi să plece. Ii venise lui aşa. Ca atunci când îi sare ţandăra omului. Adică ei în loc să se bucure, fac băşcălie de el? Când se ridică văzu spaima pe chipul nevestei lui Aristide, mare ca un câmp pustiu. Atunci se trezi el a doua oară.

— Maică să nu faci una ca asta, şopti femeia. Să nu-ţi baţi joc de Didina, numai eu ştiu ce fată bună e Didina! Nu se există fată mai bună ca ea, da n-a avut noroc săraca.

Al lu' Parizianu simţii cuvintele femeii ca pe un par în cap. Aşa era, şi el trebuia să îndrepte greşeala amândurora.

Se lăsă un moment de tăcere care li se lăsă la toţi în suflet ca un pustiu.

— Gata, hai să ne adunăm, şi să vedem ce e de făcut, se trezi Aristide, ca şi cel care venise în casa lor să le ceară fata. Muiere, mai adu vin, şi adu şi mâncare, fă. Îmi e poftă de nişte castraveţi.

— Ştefane, eşti hotărât sau nu? Dacă nu eşti hotărât mai bine spune-ne, ca să ştim ce avem de făcut. Noi de obligat s-o iei nu te obligăm şi nici să ne faci de râs apoi.

— Nea Aristide, zic…

Dar Aristide nu-l lăsă să vorbească. Nevastă-sa Paraschiva plângea acum încet.

— Ho, fă, că nu muri, tu de ce paştile mă-tii boceşti acum? Apoi către Ştefan. Ştefane, eu nu sunt din ăla sărântov, să mă zgârcesc şi la ce am sub unghie. Ala care a intrat ca ginere în neamul meu, apoi o să fie aranjat pe viaţă. Dacă tu zici că vrei mâna Didinii mele, şi ai gânduri serioase, apoi să ştii că nu va trebui toată viaţa să mişti un deget. Nu-ţi cer decât să ai grijă de Didina. Uite, aici Aristide îndoi un deget, ca atunci când numeri ceva, 40 de hectare de praşilă sunt ale voastre, opt pogoane cu vie, dealul cu pruni de la Curmătură, şi venitul pe o treime ce iese de la moară. Că trei copii am. Dacă vrei tu poţi să stai la Bucureşti ca boierii şi să-ţi vezi de scrisul tău, eu îţi administrez ţie averea şi-ţi predau banii cu iscăliturăă.

Plânsul muierii lui Aristide păru iar a se înteţi. Ştefan Paul zâmbi un timp, ca şi cum ar fi spus: „nene, nu sunt de acord, nu sunt eu prostul ăla". Asta îl făcu pe Aristide să înlemnească şi să holbeze ochii.

— Nu, nea Aristide. Nu! Strigă el. Eu nu mă însor cu Didina pentru averea ei, eu mă însor s-o fac să fie cât de cât

fericită pe lumea asta. Un moment se lăsă o linişte galbenă, bolnăvicioasă. Afară se auziră vacile zbierând, apoi coasa unui cocoş secerând peste acoperişurile satului. Se înserase bine.

— Aristică, spune-i băiatului, vorbi tristă nevasta lui Aristică.

— Aprinde, fă, lamba, tu nu vezi că se înseră, ori ai orbul găinilor! Şi mai adu o ulcea cu vin.

— Nu, nea Aristică, vorbi acum a lu' Parizianu destul de clar şi de cuminte. N-aş vrea să mă înţelegi greşit. Eu nu sunt din ăia care să mă uit cât pot să smulg cât mai mult socrului. Dumneata n-ai văzut de mult că eu sunt altă alcătuire de om?

— Ba am văzut, mă, Ştefane, am văzut, că tu de mic erai numai cu gândurile tale şi mergeai pe drum şi nu vedeai pe nimeni. Insă eu sunt om bătrân şi ştiu că o să aveţi şi voi copii la casa voastră, şi copiii mei nu vreau să nu aibă de nici unele.

— Bine, nea Aristide, am văzut că dumneata eşti bucuros. Apăi mă duc şi eu, vorbi al lui Parizianu gânditor şi se ridică în picioare. Nu se simţea obosit, ci toropit, pătruns de somnul ăla care creştea pe dedesubt în fiinţa lui ca o apă. Aristide îl privi iar cu spaimă.

— Ştefane, măi stăi puţin, se auzi vocea lui obosită. Să vie Paraschiva şi să mai bem un rând. Tăcerea se întindea între ei ca o baltă.

— Vreau să-ţi spun ceva, Ştefane. N-aşi fi om faţă de tine dacă nu ţi-aşi spune. Afară în curte se auziră hoarele chirăind. Paraschiva, nevasta lui Aristide, dădea la păsări în oborul vitelor.

— Ştefane, vorbi Aristide lăsându-şi gâtul în jos ca şi cum ar fi dus un jug.

Cu Didina s-a întâmplat ceva. Aristide vorbea cu pauze, poticnindu-se ca frate-su, Năstase. Era în vorbă şi ea cu un băiat. Şi băiatul ăsta a fost concentrat şi luat pe front. Şi el i-a promis că o s-o ia de nevastă când o veni în prima

permisie. Şi ea, de, ca fata mare, proastă, l-a crezut. Şi a rămas însărcinată, iar băiatul a căzut pe front. De, poţi s-o omori? Ea a fost de bună credinţă. Aşa că, asta e situaţia…

Liniştea care se lăsă avea culoarea albastră, frumoasă.

— Dacă eşti om adevărat, eu aşa aş face. N-aş da înapoi. Eu aş lua-o cu copil cu tot.

Mintea i se întunecă brusc şi Ştefan Paul îşi duse mâna la tâmplă.

Bine, dar el ştie lucrul acesta. Întunericul din minte i se lumină dintr-o dată ca o zarişte. Cunoştea lucrul acesta de la Anghelina, nu-i spusese ea că Aristide măturase bătătura cu ea? Or copilul Didinei era copilul lui, şi iată că mintea i se dumirea în sfârşit. De asta venise el, ca să înţeleagă adevărul acesta. Ştefan îşi dădu capul pe spate şi râse uşor, fericit. În sfârşit, se să iasă bine.

— Se poate, nea Aristide! Păi aşa mă cunoşti dumneata pe mine? Ba, dimpotrivă, mie lucrul acesta îmi spune că Didina e o fată care merită să fie preţuită de o mie de ori mai mult.

Aristide îl privea uluit. Astfel că nici nu reacţionă când Ştefan Paul îşi puse pălăria pe scaun şi ieşi.

XXII

Îşi revenise. Se simţea iar om. Ninsoarea care învăluise satul ca o suflare ocrotitoare îi adusese aminte de copilărie şi de vremuri imemoriale. Sufletul avusese nevoie de senzaţia de puritate şi zăpada îi transmisese această stare. Nu mai dormea aşa de mult şi se apucase să scrie. Se apropia sfârşitul lui Ianuarie, dar nu simţea nevoia să se întoarcă la Bucureşti. Avea vag impresia că dacă s-ar fi întors la ziar, războiul ar fi început brusc să se deruleze.

Ca şi cum, dacă ar fi rămas în Siliştea, în satul lui natal, lucrul acesta ar fi făcut ca războiul să rămână împietrit într-o stare de graţie. Era o stare ambiguă, subconştientă, care se exprima însă bine prin impresia pe care o trăia Ştefan Paul, rămânând în satul lui mai mult. Uneori ieşea pe câmp, rămânând mult timp în mijlocul albului nesfârşit. Închidea ochii şi lăsa lumina zilei de iarnă, şi liniştea aceea pe care

numai zăpada câmpului o putea ivi, să pătrundă în fiinţa lui. Materia trupului său se umplea de timpul care pătrundea în el ca un lichid albastru. La un moment dat tânărul ziarist de la Ziua, se gândi că acest sentiment, şi bucuria pe care o trăia, cultivând-o, era una dintre cele mai profunde descoperiri ale vieţii lui. Numai un poet poate simţi lucrul acesta, se pomenise, spunându-şi singur.

Întru-na din zile, când se sculase la prânz, se apucase de scris. A treia zi, când termină povestirea şi o reciti, rămase şi el surprins.

Îi plăcea. Dar mai ales remarcase faptul că toate întrebările pe care şi le punea personajul principal, erau întrebările lui în faţa vieţii.

El personajul îi deschidea lui, autorului, noi luminişuri de gânduri, de înţelegeri. Era de asemenea ciudat că şi aici, acasă, în satul lui, trăia viaţa cu întârziere. Astfel îşi aducea aminte de ziua când mersese el la Aristide şi o ceruse pe Didina în căsătorie. Reluat de memorie filmul acestei întrebări i se părea logic şi firesc, având frumuseţea lui. Demult trebuia să facă el lucrul acesta. Şi totuşi dacă Didina făcuse cu tânărul acela, pe care de la Anghelina ştia că îl cheamă tot Vasile, ceea ce făcuse cu el?

Ei şi? El era dator s-o salveze pe Didina. Ioana era la casa ei, Anghelina la fel, Nora avea şi ea situaţia ei, numai Didina nu îşi găsise rostul.

Acum el o făcea soţia lui. Nu vrusese ea lucrul acesta? Celelalte avuseseră nevoie de dragostea lui, de asta avuseseră ele nevoie, şi el le-o dăduse. Le-o dăruise. A doua zi, după ce fusese el la Aristide se pomeniseră cu acesta acasă la Parizianu. Omul nu dormise toată noaptea. Dacă visase? Nevastă-sa îi spusese că nu visase. Dar dacă visase? Aristide venise a doua zi la Parizianu cu damigeana cu vin, să bea el cu alde Parizianu, cu care, deşi erau vecini, nu băuse niciodată. De fapt Aristide, cât era el de deştept şi de Aristide şi de primar, venise ca să se convingă că băiatul lui Parizianu nu glumise. Nu-şi bătuse joc de el. Şi după aceea

avea să se convingă că e adevărat, să afle şi tat-su, adică Parizianu, cine o să-i fie noră, pentru că după aia nunta e ca şi făcută.

Parizianu când văzu că însuşi Aristide venise cu damigeana cu vin la el, cum venea finul la naş, îşi pierdu cumpătul. Nu mai ştia ce să-i spună şi cum să se poarte cu Aristide, de frică să nu se răzgândească acesta şi să plece. Iar când auzi ce ispravă făcuse Ştefan, al lui Parizianu chiar nu mai putu de bucurie.

— Mă, să nu spui tu nimic, Ştefane! exclamă alde Parizianu satisfăcut.

Când văzu că Ştefan nu-şi ia vorba înapoi, ba mai mult, întrebă de Didina, că ar voi să o vadă, lu' Aristide i se luă piatra de pe suflet.

Se simţea bine, era fericit. Dar unde era Didina? Ştefan ar fi vrut s-o vadă. Îi era dorde ea. De fapt tot timpul, nu ştia de ce o simţise pe Didina în aer, ca şi cum spiritul ei ar fi fost în ninsoarea care cădea peste casa, grădina şi acareturile lui Aristide. Sau ar sălăşlui acum în cămările şi odăile casei lui. Ori în cunia în care se iubiseră ei. Unde era Didina?

Chipul lui Aristide deveni uşor melancolic. Era la o soră a lui la Cristutu Secuiesc, unde era şi Liceu, şi unde o îngrijea pe mătuşa ei şi îşi dădea şi examenele. În vara asta însă va termina cu examenele şi el nu o va lăsa să meargă la facultate, cum zicea ea. Se va mărita cu Ştefan şi el le va da atâta avere, încât ginerele şi fata lui nu vor trebui să muncească.

În seara aceea Aristide şi Parizianu sau îmbătat criţă, astfel ca neputând nimeni să-l aducă acasă pe Aristide, că era greu, a dormit la alde Parizianu. Nu înainte de a hotărî, el cu Parizianu, că vor face nunta cât de curând. Ceea ce bineînţeles că nu s-a întâmplat, dar nu din vina lui Aristide şi nici al lui Parizianu ăl bătrân sau al fiului său, Ştefan, ci pur şi simplu că destinul hotărâse, poate cu mult înainte ca

să se nască Didina şi Ştefan, ca lucrurile să se petreacă altfel.

Asupra acestui fapt, Ştefan Paul avea să aplece cu toată puterea minţii lui, dorind măcar să înţeleagă de ce lucrurile aveau să se petreacă aşa şi nu altfel. Al doilea fapt, asupra căruia avea să stea mintea lui aplecată, încercând să descifreze ceva din ceea ce numim tainele Destinului, era vechea lui obsesie, vechea lui dorinţă de a afla o dată şi o dată cine era bunicul lui.

Nu avusese el de mai multe ori, vag, senzaţia, un sentiment obscur şi dureros, că el „vine" de undeva mai de departe decât toţi ceilalţi băieţi de vârsta lui din sat, cu care păştea oile, sau cu care mergea la şcoală? Oare nu şi de aceea era mai inteligent decât ei? Şi altfel? Nu de aceea trecea el pe lumea aceasta căzut pe gânduri, de fapt într-o stare de somnambulie în care nu vedea nici un gând, nu, căci de ce altfel se spune că eşti căzut pe gânduri, dacă nu eşti tu singur cu gândurile tale cum este găina cu ouăle pe care le cloceşte? Ei bine, el a mers pe lumea aceasta ani de zile în starea de somnambulie în care nu ştia pur şi simplu nici că mai există pe lume, dar să mai fie cu gândurile lui.

Şi totuşi, după un anumit timp se simţea „iluminat", adică acum mintea lui era limpede, clarificată, totul îi era la locul lui în cap, el cunoştea de acum ceea ce înainte nu ştia, sau nu-i era clar. Deşi ai lui din sat îl înjuraseră şi îşi bătuseră joc de el cât timp trăise în mijlocul lor, faptul că el era altfel decât ei, că putea să cadă în starea aceasta de „uituceală" (nu ziceau ei că al lu' Parizianu e un uituc?) era un avantaj extraordinar pe care el îl avea asupra lor.

Pentru că starea aceasta îl ajutase să reziste, să supravieţuiască în mijlocul lor, dar mai ales pentru că „uituceala" aceasta, care era de fapt o cădere în transă, într-o altă „lume", ce deocamdată lui nu i se clarificase încă, ea starea aceasta şi sentimentul care o însoţea, aveau să-l facă mai târziu să fie un mare scriitor. Iar la început să fie un gazetar bun.

Ori lucrul acesta avea o legătură subterană cu faptul că el „venea mult mai de departe, altfel spus era un „trimis” în această lume, menit să treacă asemenea unei suveici prin mai multe medii sociale, până când i se va clarifica lui „misiunea”, pentru care fusese trimis. În subconştientul lui ideea aceasta „lucrând”, căpătase proporţii neobişnuite. De aceea întruna din zile, era numai el cu Bâta acasă, alde Parizianu şi maică-sa erau duşi care încotro, el o trimisese pe Bâta să aducă din pivniţă nişte ţuică, ori nişte vin, din ce au ei, Parizienii, mai bun, pentru că el vrea să facă cinste. Bâta se uitase la el curioasă.

— Bine, maică. Ai tu o bucurie pe suflet. Dar şi eu am. Aşa că mi-ar plăcea să stăm la o vorbă aşa mai pe îndelete.

De când aflaseră că Ştefan o va lua pe Didina ai lui nu mai puteau de bucurie. Nu se bucurau însă că Didina este fată bună şi că el va fi fericit cu ea, ci pentru că intrase în neamul lui Aristide şi avea să aibă la pogoane câte nu visaseră ei niciodată. Cam la trei zile după ce se îmbătaseră alde Parizianu şi Aristide, Bâta se dăduse pe lângă el. „Nu ştiu, mamă, dacă ai aflat, Didina nu e fată mare, are şi un copil făcut cu al lu’, şi zisese un nume pe care el nu-l reţinuse, da bine faci că te însori cu ea. Ai să vezi tu ce bine o să fie.” El îşi aplecase capul la urechea ei şi-i şoptise, Bâto, ăla e copilul meu, să ştii. Cu mine l-a făcut Didina. Bătrâna se întorsese către el, îl privise calmă. Apoi nu mai spusese nimic. Acum veni din pimniţă cu clondirul cu rachiu de-l galbin, cum zicea Bâta, şi care era rachiu făcut în butoi cu doagă de dud. Bâta se aşează pe scăunel bucuroasă. Cu faţa ei zbârcită şi cu ochii vii părea nefiresc de tânără.

— Îmi! bun e, maică. Aşa deci, zici că tu cu Didina.

— Ne iubim demult, Bâto.

— Hmî, maică, şopti bătrâna gânditoare, obosită parcă şi tristă.

— Auzi, Bâto! De mult mă gândeam eu la lucrul ăsta. Aş putea să spun că în anii ăia cât am fost eu elev de liceu gândul ăsta m-a obsedat tot timpul.

Ştefan tăcu meditativ. Degustă rachiul, de data aceasta nu-l mai dădu peste cap ca Moromete. Undeva, la marginea satului se auzea o moară păcănind, ca şi cum ar veni de pe altă lume. Bâto, îşi continuă Ştefan Paul gândul, de data aceasta mai încet, pentru că şi chipul bătrânei rămase trist şi îngândurat. Eu, demult am avut aşa un presentiment, nu ştiu cum să-ţi spun.

— Dacă e aşa, maică, mormăi Bâta tristă, rău ai făcut. Trebuia s-o iei de atunci, că ce a mai măturat Aristide bătătura cu biata fată. Şi ea nici n-a deschis gura, n-a zis nimic, nici pâs. A tăcut, sărăcuţa de ea.

Tăcerea care se aşează între ei otrăvi aerul şi lumina din încăpere.

— Acum o să îndrept lucrurile, Bâto, se pomeni Ştefan Paul vorbind, după ce un moment simţi întreaga vinovăţie în suflet.

— Aşa, maică, zii, îl îndemnă bătrâna dând paharul peste cap. Părea că se înveselise brusc.

— Păi, Bâto, e aşa. Eu am avut tot timpul sentimentul că sunt deosebit de ceilalţi copii de seama mea. Că se întâmplă ceva cu mine pe lumea asta, că am un destin. Că eu vin în această lume de undeva de departe, de departe şi mai de sus. Auzi, Bâto, îţi jur că asta va rămâne numai între noi, îmi spune mie sufletul că o să fiu unul din marii scriitori ai ţării ăsteia nefericite, spune-mi şi mie cine a fost bunicul meu? Ăla de la Paris. Tata lu’ tata. Tot timpul am avut impresia că din el mă trag şi eu.

De acolo vin.

Tăcerea se mişca între ei caldă, mătăsoasă. Bătrâna în loc să se tulbure rămase gânditoare, cu o blândeţe şi o bunătate pe chip care-l uimi pe nepot.

— Bine, maică, îţi spui, murmură ea într-un târziu. Dar asta să rămână taina noastră.

— Ca mormântul, Bâto, se înveseli al lui Parizianu. Brusc, Ştefan îşi duse mâna la piept. Inima îi bătea cu putere, speriată.

— Când am ajuns cu boieroaica, Doamne, ce femeie înaltă şi frumoasă era cocoana, am tras la o casă de boieri cu care ei se cunoşteau, că mai fuseseră la Paris. Erau număi minunăţii la Parisul acesta, altceva nici nu măi vedeai. Trăsuri, boieri care vorbeau pe limba lor, franţuzeşte, cum vorbea şi cocoana Guma, toţi îmbrăcaţi în haine scumpe, mâncând mâncăruri alese, râzând tot timpul. Şi la cucoana asta franţuzoaică, era o femeie grasă şi albă, a venit un prieten de al băiatului ei. Un tânăr frumos, cu purtări alese, timid şi ruşinos. Vorbea pe limba lui, da eu îl înţelegeam ca şi cum ar fi vorbit româneşte. Pe ăilalţi nu-i înţelegeam ce zic, numai pe el îl înţelegeam. Şi tânărul ăsta s-a amorezat de mine. Eu am înţeles lucrul acesta din prima clipă. La rândul meu, de ce să mint, şi eu m-am amorezat de el. Şi uite aşa, maică, s-a întâmplat. Ne pierdusem amândoi minţile. Acu el a venit la mine să-mi ceară mâna. Boieroaica şi cu gazda, cum au aflat, au dat ochii peste cap. Boieroaica cea grasă să leşine şi alta şi nimic. Cucoanele au vorbit cu părinţii băiatului. Ei nu lau lăsat, iar el a zis că-şi pune capăt zilelor. Ce mai, a fost tărăşenie mare. Boieroaica dacă a văzut, a zis că e mai bine să ne întoarcem acasă, că o să aibă ea grijă de mine şi de copil. Şi a avut, Dumnezeu s-o hodinească. Asta a fost.

Tăcerea îi învălui pe amândoi ca o ninsoare caldă, mătăsoasă.

— Deci a fost un băiat bun, cu purtări alese? N-a fost un ticălos, din ăia care-şi bat joc de fete?

— Da, maică…murmură bătrâna căzută pe gânduri.

— Şi el ce era? Ce studii avea?

— Păi eu ştiu, maică? Atâta ştiu că era învăţat mare, că avea purtări alese, şi că scria cărţi şi la jurnale, aşa cum scrii tu.

— Ţi-a arătat ţie vreo carte scrisă de el, Bâto?

— Cum nu, şopti bătrâna dusă pe gânduri, după mult timp. Mi-a dat-o şi mi-a scris acolo pe ea că mă iubeşte şi ţine la mine.

— Şi unde e cartea aceea? Ştefan avea ochii mari, hipnotici. Se vedea că era emoţionat.

Bătrâna tăcea cu ochii pierduţi în pământ.

— Eu ştiu, maică. A rămas la cocoana, că ea ştia să cetească franţuzeşte.

— Da cum îl chema, Bâto? Care era numele lui?

Tăcu mult timp până să răspundă.

— O dată mi-am adus aminte, maică. Însă de atunci nu mai ştiu nimic.

Cocoana dacă ar trăi, ea ar putea să-ţi spună.

Ştefan Paul se simţi dintr-o dată vlăguit. Emoţiile îi subţiaseră parcă sufletul şi i-l secătuiseră.

— Dacă am ştii cum îl chema, am putea să ştim şi dacă mai trăieşte.

— La asta mă gândesc şi eu, murmură bătrâna după mult timp. O mai fi trăind, n-o mai fi trăind? Când îl visez, îl visez număi tânăr. Cum era el acum şaizeci de ani, tânăr şi frumos, şi cu purtări alese.

XXIII De când aflase „de unde vine," cu Ştefan Paul se întâmplase ceva. Se înveselise şi se schimbase. În mintea lui parcă semăna puţin cu acel „tânăr învăţat, cu purtări alese, care scria la jurnale." Hm! cine Dumnezeului o fi fost? O fi ajuns acel tânăr mai târziu un mare scriitor, sau rămăsese un gazetar obscur. Noaptea aceea, după ce aflase de unde se trage, şi-o petrecuse la Anghelina. Era voios. Anghelina văzuse asta şi-l privea galeş. O iubi dulce, întârziind, umplând-o cu sărutări şi cu cuvinte dulci.

O vedea cum se topeşte în braţele lui. Şi totuşi câteodată îi arunca o uitătură ciudată, plină de răutate, sau ca şi cum n-ar avea încredere în el.

„Ştefane, de ce nu rămân eu însărcinată cu tine? îl întrebase într-un târziu cu o spaimă de copil în ochi." Lasă, n-avea grijă, o să rămâi. Către ziuă, înainte de a se despărţi, Anghelina îi spusese câte pogoane cumpărase cu banii pe care-i dăduse el. Apoi umblase într-o paporniţă şi începuse să scoată la salbe. Erau salbe de aur, veritabile. Şi nu era

una, două. Erau multe. Sclipeau banii de aur în lumina verde şi mătăsoasă a lămpii. „Să nu te însori cu aia cu care mi-ai spus tu, Ştefane, să nu te însori. Să te însori cu mine auzi, că uite ce salbe am.” Anghelina îşi dorea s-o ia el de nevastă.

Aristide, la o săptămână sau două, după ce făcuse beţia aia cu vecinul lui, alde Parizianu, plecase la Cârsturu Secuiesc, sau unde spusese el că este Didina, ca s-o aducă acasă să facă nunta. Aristide, şi la fel şi Parizianu, socotiseră în ziua când se îmbătaseră de bucurie, dar şi în zilele următoare când se întâlniseră ei la băut la Aristică, precum că cel mai bine ar fi să facă nunta repede. De aceea Aristide plecase la Cristuru Secuiesc s-o aducă pe Didina. Se întorsese însă destul de repede şi destul de dezumflat. La întrebarea dacă fac nunta repede, pe care i-o pusese Parizianu viitorului lui cuscru, acesta îi răspunsese că Didina nu se simte bine de aceea cel mai potrivit lucru este s-o amâne pentru la toamnă.

Ştefan Paul află acest amănunt. Sufletul îi spunea că ceva nu e în regulă, după felul în care se purta Aristide. Acesta se răcise parcă faţă de vecinii lui cu care sperase să se încuscrească. Ştefan Paul îşi simţea conştiinţa parcă mai împăcată, deşi o tristeţe ciudată i se strecurase în suflet. Ce se întâmplase totuşi cu Didina, să nu mai vrea ea să se mărite cu el? Lucrul acesta la urma urmelor nici măcar de ea nu depinde, ci de cum le-o fi destinul fiecăruia. Nopţile, tot mai rare, pe care le petrecea cu Linuţa, erau dulci, dar parcă pline de o melancolie sfâşietoare. Îi părea rău când o vedea cum se topeşte de dragoste în braţele lui şi totuşi când se despărţeau ochii tinerei femei erau de o tristeţe şi gingăşie care-l făcea să se gândească la duplicitatea lui, şi la părerea de rău că nu-i dăruieşte acestei femei totul.

Amândoi simţeau de fapt acest lucru, deşi niciunul din ei nu ştia încă ce înseamnă acest totul. Ultima seară n-o petrecu însă cu Anghelina, ci cu Ioana. Se pomeni pe seară cu fata lu’ Boţoghină. „Ştefane, (parcă ar fi fost de aceeaşi

vârstă) te cheamă Ioana pe la ea. Să te duci auzi, că te aşteaptă.” Fata pieri ca o umbră. Ioana îl aştepta. Prăjise şi ea nişte carne.

Nu avu deloc poftă de mâncare. Discutând de una de alta, află că bărbatul Ioanei ştia cu cine se întâlneşte ea. O întrebase cu cine avea copilul şi ea îi spusese: „Cu Ştefan al lu’ Parizianu.” E bun, spusese acela, Ştefan e băiat bun, ăsta n-o să-şi bată joc de noi. N-o să afle nimeni.” Şi bărbatul Ioanei rămăsese cu sufletul împăcat, bucuros că Ioana găsise un băiat bun cu care să aibă copii. Acum Ioana rămăsese din nou însărcinată. Era în luna a doua. După ce mâncară şi stătură de vorbă făcură dragoste.

Ştefan o iubi încet, cu atenţie, femeia simţi respectul cu care o iubea el ca bărbat, şi fu bucuroasă. Spre ziuă, la despărţire, Ioana se agăţă de gâtul lui. Nu voia să-i mai dea drumul. „Ştefane, ia-mă mă şi pe mine cu tine. Simt cum se sfâşie carnea pe mine, şi sufletul mi se dă în două. O parte merge cu tine, şi jumătate din mine rămâne aici.” Înţelese că de fapt ea pe el îl iubea, sufletul ei era cu gândul la el, pe când cu celălalt se îngăduiau unul pe altul rămânând împreună numai ca să nu fie singuri.

Despărţirea de Ioana fu nespus de dureroasă. „Să vii cât măi curând, Ştefane! Să vii măi des acasă!” îl imploră ea. A treia zi se pomeni la ei cu Merenghel. Venise pe acasă cu maşina şi auzise că al lu’ Parizianu e şi el acasă. Trecuse să-l vadă, şi dacă merge la Bucureşti poate să meargă cu el cu maşina. Cu o noapte în urmă Ştefan simţise în somn răsuflarea rece a războiului. Cum o simţise? Precis nu putea să spună.

Era mai degrabă un sentiment obscur, dar puternic, material, concret. Sau altfel spus era tot o stare ontologică. „Hai cu mine, Ştefane, măi am şi eu cu cine vorbi pe drum, iar cu tine chiar îmi era dor să stau de vorbă!” Bine, Merenghel, merg. Şi aşa am senzaţia că am stat destul acasă. N-au plecat însă în ziua următoare cu maşina ci abia luni. Şi-a luat la revedere de la Bâta şi de la maică-sa

(Parizianu plecase de dimineaţă nu ştiu unde), care nu-l mai lăsa din braţe şi din pupat. „Să vii repede, Ştefane, auzi! Să vii măi curând acasă, mamă, că ne e şi nouă dor de tine În timp ce venea cu Merenghel cu maşina către Bucureşti avu din nou senzaţia că urcă lin în cer. Ieşeau parcă la suprafaţă de pe fundul lumii.

— Ce mai zici, bă, Merenghele? Nu te-am mai văzut de mult.

— Dar nici dor nu-ţi era, al lu’ Parizianu. Ei află, fire-ai tu al dracului să fii, că mie mi-a fost dor de tine.

— Păi de ce nu m-ai căutat?

— Ba te-am căutat, dar când te-am căutat eu nu erai tu. Uite chiar acum a ieşit, îmi spunea portarul.

— E pe dracu?!

— Să mor eu dacă mint.

Motorul maşinii mormăia ca un motan din ăla puternic, sigur pe el.

— Da cu legionarii ăia ai tăi, ce măi faci, mă, Merenghel?

— Dă-i, bă, dracului, de mult am uitat de ei. Ce ţi-e şi cu timpul ăsta, bă, trece şi nici nu-ţi dai seama. Parcă ieri a fost.

PARTEA A PATRA

I

În timp ce venea cu Merenghel cu maşina către Bucureşti treceau prin sate aproape pustii. Se vedeau coastele umede şi înnegrite de ploile de sfârşit de februarie. Era o vreme închisă, tristă. Hm, îşi spuse Ştefan în gând. Înseamnă că nu numai satul nostru Siliştea Gumeşti s-a tras pe fundul lumii, ci toate satele, ţara toată. S-a lăsat să cadă pe fundul lumii.

— Şi cum e cu legionarii, bă, Merenghel? îl întrebase mai mult ca să audă vorbă omenească şi să iasă din starea aia de tristeţe care-i cotropea sufletul.

— Cum să fie, bă, al lu Parizianu, Merenghel îi spunea tot aşa, cum i se spunea în sat cu câţiva ani în urmă. Au fost şi ei, au făcut tărăboi în istorie, au făcut şi omoruri, apoi au pierit ca şi cum nici n-ar fi fost.

— Hm! mormăi Ştefan în gândul lui. Merenghel ăsta de deştept ce este nici nu ştie ce adevăruri mari cloceşte mintea aia lui. Adică, să privim lucrurile dintr-un punct de vedere mai adânc, după ce şi-a văzut Idealul pe care-l visa de două mii de ani împlinit, poporul român, vorba domnului profesor Traian Cotigă, care nu degeaba este profesor de istorie, care la rândul lui nu este orice obiect de învăţământ… După ce şia văzut visul cu ochii, Idealul unirii împlinit, adică după ce şi-a văzut sacii în căruţă, societatea românească din perioada interbelică s-a culcat pe-o ureche. Acest culcat pe-o ureche este foarte important de analizat.

Ea, care fusese două mii de ani victimă, odată ce şi-a văzut idealul realizat, a uitat că s-ar putea să mai fie din nou victimă în istorie.

Ce fel de societate este aceea care uită într-un moment al istoriei ei suferinţele pe care le-a trăit două mii de ani? Hm! Nu? Prinzând şi ea un moment istoric de linişte societatea românească s-a pus pe trai. Pe trai şi veselie. S-a culcat adică pe-o ureche. Şi după nici zece ani, a început să se strice. Să se împută. Da de unde a început să se strice? De la cap.

De la Regele stricat, Carol al II-lea, şi de la Politicieni! Nu se împute peştele de la cap, dar se curăţă de la coadă? Bă al dracului să fie ăla care a spus vorba asta, că deştept a mai fost.

— Ce faci, bă, al lu’ Parizianu, vorbeşti singur! Merenghel avea faţa schimonosită de efortul pe care trebuia să-l facă învârtind volanul, căci tocmai în momentul acela lua o curbă mai strânsă.

— Bă, Merenghel, bă! Ziceam eu în gândul meu, ca prostu, de, că cine a spus că „peştele se împute de la cap,” ăla a fost om deştept. Uită-te tu că neamul ăsta românesc, la 1918, după două mii de ani, şi-a văzut şi el visul împlinit…

— Aşa? mormăi satisfăcut Merenghel, bucuros că Ştefan vorbeşte cu el ca şi cum ar vorbi cu un om de condiţia lui.

— Bun. Şi acum în loc să fim şi noi cuminţi în istorie, societatea românească a început să se împută ca peştele de la cap. După 1930, partidele româneşti, clasa politică şi avută, partidele, ca şi cum ar fi înnebunit, setea de putere le-a făcut să-şi piardă minţile.

— Rezultă deci, conchise Merenghel cu inteligenţa lui simplă şi profundă de ţăran, că popoarele şi societăţile, cum zici tu, se strică de la cap. De la Politică şi de la politicieni…

— Aşa e. Politicianismul ca o infecţie a început să se întindă în tot organismul românesc, în deceniul al patrulea. Bun! Şi atunci s-au ivit nişte deştepţi, care la început trebuie s-o recunoaştem că au avut dreptate.

Sau mai bine zis au avut şi de ce. Legionarii. Care au început să trâmbiţeze şi să urle pe toate drumurile, hidra politicianistă, corupţia, uneltirile masoneriei au cuprins toată societatea. Noi putem să facă să renască Ţara aceasta!

Neamul românesc este în pericol. De aceea venim noi la putere ca să-l salvăm. Tineretul bineînţeles că a fost cu această Mişcare ce s-a născut spontan. Şi pentru că această Mişcare a fost cinstită la începutul ei şi se vedea a fi o soluţie de salvare a societăţii româneşti interbelice, cuprinsă de criză, la această Mişcare s-au raliat şi cele mai bune, nu toate, dar mai ales dintre cei tineri, minţi pe care le avea naţia. Nu putem să contestăm lucrul acesta.

— Just, răsună glasul lui Merenghel care era atent la firul şoselei.

Treceau acum printr-un sat cu case bătrâne şi triste.

— Iată însă că nici după un deceniu, dar mai ales după ce au pus mâna pe putere, şi legionarii ăştia încep şi ei să se strice…

— Şi tot de la vârf, ca peştele, exclamă Merenghel, luând altă curbă.

— Da ăştia se împut rău de tot, cu crime, cu rebeliunea legionară.

— Aha! Aşa e, băga-i-aş în mă-sa. Că ei nu ştiu o viaţă de om cu cât chin se creşte, da îi iei viaţa omului într-o secundă, ca la puiul de găină.

— Bun, Merenghel, să ne continuăm raţionamentul mai departe. S-au stricat şi ăştia, tot de la cap, şi cu crimele lor ameninţau acum şi mai rău organismul social. Este aşa?

— Este! strigă Meregnghel.

— Şi atunci, ca reacţie la lucrul acesta, ca să salveze ţara, a apărut Generalul Ion Antonescu. Ăsta a pus ordine, a introdus cinstea, cât de cât. Politicienii nu-şi mai fac de cap, armata a fost capabilă să participe la un război de mari proporţii… Merenghel, aici e aici. Dacă nici acesta; mareşalul, nu reuşeşte să salveze neamul românesc, atunci o altă soluţie eu nu mai văd. Adică prin mişcări partidice, prin partide, noi, românii, nu ne putem salva, s-a văzut. A mai rămas soluţia ca o Mare Personalitate, un om nepătat, cinstit, şi acesta este adevărul, n-ai ce să zici, inteligent şi realist, să salveze neamul românesc. Da, dacă nici acum nu s-o putea, nu

? Să punem răul în faţă.

— Nu face nici Mareşalul nici o brânză, ascultă-mă pe mine.

— Pe ce te bazezi?

— Românu e curvă, de aia. Merenghel era concentrat, privea înainte, deşi pe şosea nu se vedea nimic, casele păreau că dormitează aşa de la începutul lumii, iar satele erau pustii, sub cerul ud şi negru.

— Pe ce te bazezi? nu-i conveni lu a lu’ Parizianu spusa prietenului său.

— Pe aia că or să se găsească unii, când Mareşalul o să fie la strâmtoare, care o să spună că ei sunt măi deştepţi, şi jos cu el. Apoi or să se găsească alţii care or să spună că ăştia sunt mai buni, hai cu ăştia, până când or să se împută şi ăştia, tot ca peştele, şi uite aşa, noi, românii, că asta ne-a fost nouă soarta, tu-i obeliscul mă-si de soartă, să mergem din împuţit în împuţit.

— Adică vrei să spui că poporul român este un peşte care în istoria lui s-a împuţit de la cap de fiecare dată?

— Asta suntem, Ştefane, un peşte care s-a stricat mereu de la cap, da nu sa curăţat niciodată complet. Istoria noastră este de fapt istoria unui înecat, a unui câine care s-a înecat în apă, mulţumit cu speranţa că ajunge şi el la mal. Dar nu a ajuns niciodată, şi nici nu va ajunge.

— Da, mă, Merenghel, da vezi că peştele se împute de la cap şi suferă poporu, nu? Ca urmare a prostiei politicienilor noştri trebuie să moară acum în pământ străin, atâţia tineri, nu?

— Care popor, Ştefane? Victor Bălosu, om din popor, care cum a ajuns şi el acolo un şef, cât de mic, asta nu contează, l-a omorât pe vecinul lui, Dumitru lu’ Nae, om cât muntele, sau Birică, ăla de o luă pe Polina lu’

Bălosu, ca să-şi facă mendrele cu ea şi să-i ia lu’ Bălosu pământu, lasă că nici ăsta nu e mai breaz, tot un ticălos, iar acum Birică, a ajuns, că s-a fofilat, nu ştiu ce pe la intendenţă şi a mâncat banii armatei?

— E, nu zău?

— Ascultă la mine ce-ţi spun. Şi merg mai departe cu raţionamentul, cum zici tu, Ştefane. Capul peştelui, politicienii, ăştia cu partidele lor, tu-le muma în cur la toţi, că sunt nişte jigodii toţi, capul peştelui ăsta cine îl dă, nu-l dă poporu? Capul peştelui de care vorbeşti tu, Ştefane, este produsul poporului român. Chiar dacă s-ar naşte el, fiul de ţăran, din cel mai prăpădit sat, cum o ajunge la putere, până când nu se împăunează el şi nu se îngraşă ca un porc, uitând de unde a plecat, nu se lasă. Ăsta e românul, bă! Stricarea capului peştelui este pedeapsa pentru peşte. Însă peştele, vezi, că de aia e peşte, el se crede hoţ, nu deştept, nu înţelege.

— Bă, da al dracului deştept eşti tu, bă, Merenghel, exclamă al lu’

Parizianu, uimit şi totodată bucuros de inteligenţa consăteanului său.

— Păi ce-am zis eu, Ştefane, că numai tu, care ai ajuns la un ziar în Bucureşti, te credeai singurul deştept din Siliştea Gumeşti.

— Pe ce te bazezi, când spui asta? râse cu poftă Ştefan.

— Pe pizda mă-si mă bazez! Pe faptul că românu e curvă, nu ţi-am spus, că adineauri îţi spusăi!

Ştefan Paul se înveselise, se trezise spiritul, plăcerea inteligenţei în el, aşa că îl zgândări mai departe pe Merenghel.

— Şi în cazul ăsta ce trebuie să facem? Să tăiem capul peştelui că altă soluţie nu văd.

— He, he, he, făcu Merenghel clătinând capul. Cine-a mai văzut peşte fără cap. Fără cap nu mai avem nici o şansă.

— Păi şi aşa decât să ne târâm prin istorie din infecţie în infecţie, mai bine lipsă.

— Nu noi hotărâm asta, Ştefane. Dumnezeu, bă.

Bucureştiul s-a văzut de departe ca o grămadă de moloz în câmpie.

În momentul acela Ştefan a simţit în modul cel mai adânc, senzorial, suflarea rece, putredă a războiului, care se apropiase şi mai mult.

II A lăsat geamantanul jos şi a întors cheia în uşă. A avut vag sentimentul că sunetul făcut de cheie este al unei fiinţe. Când a pătruns în hol l-a izbit aerul stătut dar şi o senzaţie profundă, materială. Ai fi zis că Zizi se afla extraordinar de prezentă în toată casa, că ea îl şi văzuse şi îl întâmpina încă de la intrare. Exact. Acesta era sentimentul acut pe care-l trăia, că spiritul tinerei femei era în văzduhul acelui hol în care intrase, în toată casa, şi acum îl întâmpina, după ce îl aşteptase atâta timp. Inima îi bătea emoţionată, deşi se simţea obosit.

Sufletul îi era greu, o stare amestecată de nelinişte şi de tristeţe.

Poate unde se gândise că venind şi lucrând la ziar va lua imediat contact cu războiul. Un ziarist, mai ales aşa cum era el, care răspundea direct de ziar şi participa de la

prima ştire până la ultimul titlu care se punea în pagină la alcătuirea ziarului, era în modul cel mai profund şi intim conectat la atmosfera şi grozăviile războiului. O strigă pe nume. Nu-i răspunse nimeni, decât un ecou vag. Îşi lăsă geamantanul în odaia lui, apoi, pentru că sentimentul acut că Zizi se află prezentă în casă nu-l părăsise deloc, ciocăni în uşa care ducea printr-un hol şi mai mic în sufrageria ei. Uşa era deschisă. Era normal să fie aşa, de când se iubeau, de când raportul dintre ei nu mai era cel dintre o gazdă şi un chiriaş, uşa aceasta rămânea deschisă tot timpul. Pe pereţi tablourile îl întâmpinară vesele, recunoscându-l. „Zizi," o strigă el încă o dată, de data aceasta mai tare. Ecoul nu-i mai răspunse. Ieşi în holul din care se putea intra în cele două dormitoare. Intră în primul dormitor.

Aceeaşi senzaţie: tablourile care acopereau pereţii îl recunoscură şi se bucurară. Simţea atât de clar acest lucru încât nu putu să nu fie emoţionat. Zizi nu era în niciunul dintre dormitoare. O mai strigă o dată

: „Zizi!" Nu-i răspunse nimeni. Şi totuşi era atât de prezentă în lucruri, în tablouri, în văzduhul camerelor încât resimţea acest lucru ca pe o presiune asupra sufletului lui. Cine ştie, o fi plecată undeva, n-avea de unde să ştie că mă întorc astăzi. Îi era dor de ea. Voia s-o vadă. Îşi aduse aminte cu o strângere de inimă că ar fi putut să-i scrie din Siliştea Gumeşti şi n-a făcut-o.

Cum s-o facă, dacă el uitase cu desăvârşire de existenţa ei? Dar uitase? Sigur că nu uitase, dar nu se gândise nici măcar o dată că ar fi putut să-i trimită măcar câteva rânduri. Vechea poveste pentru care se supărase Luki pe el. În momentul acela îşi aduse aminte, ca şi cum s-ar fi deschis o falie în mintea lui, că Luki se măritase. Da. Pentru lucrul acesta se măritase cu Adrian Popescu. Pentru că el uitase când fusese pe front să-i scrie, sau când îl chemase ea ultima dată, să se întâlnească, să facă dragoste desigur. Se întâmplase ceva cu el, ceva pe care el nu şi-l putea explica.

Adică să fi uitat el tocmai acest lucru? Să uiţi că o femeie, o fiinţă foarte dragă te cheamă să faci dragoste cu ea, şi mai ales că el o iubea pe Luki (ca dovadă şi faptul că după ce a auzit că s-a măritat, deci după ce a pierdut-o, el a făcut şocul acela din care n-a mai reuşit să-şi revină), o iubise, cum se explică lucrul acesta? Eram luat cu atâtea treburi încât am uitat, veni un răspuns dinăuntrul lui. Nu este adevărat, îi răspunse gândul, gândul cu care vorbea el când vorbea singur, de alte lucruri care n-aveau nici o importanţă n-ai uitat, ci pur şi simplu aşa a fost să se întâmple.

În momentul acesta îşi simţi parcă sufletul mai liniştit. Deci şi în cazul lui Zizi se întâmplase acelaşi lucru, nu-i scrisese pentru că aşa trebuia să se întâmple. Luat cu gândurile şi vorbind singur cu el, se pomeni în hol. Văzu pe măsuţa mică, aflată în colţ, pe care înainte se afla un milieu, o scrisoare. Era chiar numele lui, deci scrisoarea era pentru el.

Deschise plicul şi citi mica scrisoare care se afla înăuntru. Semnat jos, Gral, un nume indescifrabil şi Fotiade. Deci scrisoarea era de la tatăl lui Zizi. De la ea ştia că tatăl ei era general pensionar, şi că-l admira pe el, pe ziaristul Ştefan Paul. Tatăl lui Zizi îl ruga să-l sune cum vine în Bucureşti. Ceea ce şi făcu.

La celălalt capăt al firului răspunse vocea obosită a unei femei, care la auzul numelui său se pierdu, sau oricum se întâmplă ceva pentru că după aceea nu-i mai răspunse. După numai câteva momente se auzi în aparat vocea clară şi sigură pe ea a generalului. Înţelese lucrul acesta după tonul vocii. După primele replici, când şi-a spus fiecare numele, generalul intră direct în subiect. Trebuia să se întâlnească imediat, de aceea el, generalul va sosi în cinci minute să stea de vorbă. Tonul cu care-i vorbise bătrânul fusese unul grav. În camera lui Ştefan se întinse pe pat. Aţipi însă fără să-şi dea seama, astfel că-l treziră bătăile în uşă ale generalului. Când deschise ochii îl privea chipul

unui bătrân trecut de şaptezeci de ani, cu părul atât de alb încât ai fi zis că este de zăpadă.

Omul se uita la el trist şi încruntat. Şi totuşi câtă milă şi bunătate era pe chipul lui.

— A, domnul general Fotiade, se dezmetici Ştefan Paul şi se ridică în picioare. Îşi trecu palmele peste faţă ca să se trezească şi mai bine. Vă rog să mă scuzaţi. Am venit de pe drum şi mă simt obosit.

— Vă doresc multă sănătate, domnule ziarist! îi întinse bătrânul militar mâna energic. Zizi mi-a spus să am pentru dumneavoastră o deosebită consideraţie.

Rămaseră un moment privindu-se înmărmuriţi. Chipul bătrânului rămânea tot trist şi încruntat. Îl scruta cu atenţie.

— Domnule Paul, acum când vă văd îmi sunteţi şi mai drag, vorbi bătrânul general. Din ce am citit scris de dumneavoastră v-am stimat.

După ce mi-a povestit Zizi ce s-a întâmplat între dumneavoastră v-am fost recunoscător.

Ştefan tăcu, pentru că în faţa acestui om se simţea tulburat şi totodată pentru că nu-şi găsea cuvintele.

— Ştiu că aţi fost pe front. Aţi asistat la scene tragice. Oricum, sunteţi bărbat. Tăcerea se aşternu incoloră între ei. Ce voia bătrânul acesta. Zizi îi spusese probabil că se iubeau, iar el venea să-i ceară s-o ia în căsătorie.

Or el îi spusese lui Zizi că el trebuia să se căsătorească cu altă femeie.

— O să vă dau o veste tristă domnule Paul. Dar după ce o să vă pregătesc.

Nu aş vrea să fie un şoc. Să trăiţi un şoc.

Se lăsă din nou o tăcere stânjenitoare între ei.

— Ştiu că aţi ţinut foarte mult la Zizi, domnule Paul. Chipul bătrânului militar începu parcă să se lumineze. Vă rog să fiţi tare, să fiţi bărbat. În primul război era să mor de zeci de ori, şi am văzut mii de soldaţi murind. Mulţi mi-au murit în braţe. Am înţeles atunci că naşterea şi moartea nu

depind de noi. Ne sunt date. Noi numai trebuie să ne depunem sufletul în mâinile lui Dumnezeu şi să ne lăsăm în voia lui.

Facă-se voia Domnului!

Bătrânul tăcu din nou Chipul îi rămăsese la fel de umanizat.

— Acum sunteţi tare, domnule Paul?

Ştefan Paul bâigui ceva. De fapt îşi dădea foarte bine seama că nu e în apele lui.

— Atunci o să vă spun ce aveam să vă spun, domnule ziarist. Ce mi-a spus Zizi să vă transmit. Urmă iar o pauză de câteva minute. Timpul trecea greu.

— Dar să ştiţi, domnule Paul, eu sunt credincios, oamenii când mor trec numai în altă lume. Numai trupul e pieritor, sufletul nu! Aşa s-a întâmplat şi cu Zizi.

Ştefan Paul făcu ochii mari. Bătrânul general se minună chiar cum poate un chip omenesc să ia o asemenea expresie.

— Zizi ne-a părăsit, domnule Paul. Nu din vina ei desigur, aşa a fost voia Domnului. Dar ea este acolo, în cer, tatăl lui Zizi arătă cu mâna în sus, şi ne priveşte. Ea acum, de pildă, se uită la noi şi ne aude. Ştefan simţi cum se scurge viaţa din el. Întreaga fiinţă îi devenea parcă imaterială.

Bătrânul îl văzu cum se face alb şi cum întinde mâna ca şi cum ar fi vrut să se sprijine de ceva.

— Vă e rău, domnule Paul? îl prinse încercând să-l ţină bătrânul general.

Ştefan Paul se făcu moale şi în momentul următor, el vru doar să se întindă în pat, dar chiar se prăbuşi. Respira greu, ca şi cum nu ar avea aer. Lumea se dematerializase şi, ciudat, în loc să se întunece, era galbenă, luminoasă. Ca şi cum ar fi fost învăluită de o noapte roşietică, gălbuie.

III Îi făcea bine întunericul acesta galben-roşiatic în care se scufunda ca într-un ocean ancestral, cald, fertil. La un moment dat, era pe o pajişte verde, deşi se găsea scufundat tot în acest ocean-cosmos, a venit la el un bătrân într-o togă

albă, cu un chip luminos. El îl privea uimit, cu o bunătate pe chip uimitoare pe bătrânul care se aşezase lângă el. Se simţea obosit, plin de o melancolie dulce. Senzaţia aceasta a reţinut-o mult timp.

Bătrânul a început să vorbească liniştit, cu o voce caldă, care venea de undeva de departe. „I-am spus că nu trebuie să se sperie. El este cel care ar mai putea să salveze neamul acesta. Era preotul Deceneu, şi pentru aceasta venise. Acum neamul acesta, care a fost cel Dintâi Neam Ales al lui Dumnezeu, dar apoi a fost părăsit, suferă.

Domnul l-a luat ca neam al său şi să-l ajute pe neamul lui Izrael.

Pentru că neamul tracilor l-a asasinat pe Burebista, regele cel mare al tracilor, cel ales de Domnul. Dacă Marele Rege Burebista nu ar fi fost asasinat de o căpetenie ticăloasă şi blestemată, acum acel neam al tracilor ar fi fost la fel de numeros şi de mare cum este poporul chinezilor şi al inzilor. El s-ar fi întins pe suprafaţa întregii Europe, istoria umană însăşi ar fi arătat altfel. Mai umană! Acum neamul românesc trece la fel printro clipă astrală, când i se hotărăşte soarta. Depinde de el dacă se va salva sau nu în istorie”. El, Ştefan Paul îl privea pe acel bătrân ca un copil care clipeşte din ochi, neştiind ce să spună. „Tu ai fost ales pentru a spune adevărul acesta poporului român, căci se află în pragul unei ticăloşii, după care va urma o mare prăbuşire a lui”.

Când a deschis ochii a văzut la căpătâiul său chipul bun, umed şi luminos al bătrânului militar. Bătrânul a întins mâna şi l-a mângâiat pe frunte şi pe tâmple.

— Am dormit mult, nu-i aşa, domnule Fotiade?

Bătrânului i se scurgea o lacrimă pe obrazul drept. Şi-a şters-o repede.

— Ai scăpat, dragul meu. Aşa a zis doctorul.

Către prânz şi-a revenit şi mai bine. Putea să se mişte şi să meargă prin cameră. Ba chiar, urmat de bătrânul care-l privea uimit, nevenindu-i să creadă, a pornit prin toată

casa, trecând prin sufragerie, şi apoi din holul dormitoarelor intrând în fiecare din cele două odăi în care dormise Zizi, şi care acum erau pline de tablourile ei.

— O simt mereu prezentă, parcă ar fi aici cu noi, murmură el. Aşa am simţit-o din clipa în care am venit.

Bătrânului îi dădură iar lacrimile.

— Săracul băiat, îl auzi murmurând.

Dormise trei zile. Se zbătuse şi vorbise în somn. Lucrurile acestea i le-a povestit bătrânul care a stat tot timpul la căpătâiul lui. În somn a pomenit numele domnitorilor români, ale lui Burebista, Deceneu, Decebal, Basarab I, Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Mareşalul Antonescu. S-a zbătut şi a strigat de mai multe ori că neamul românesc trece acum printr-o mare clipă astrală şi să avem grijă să nu greşim. A strigat o dată foarte limpede: „Maiestate, nu fă tâmpenia să-l arestezi pe Mareşal, pentru că trecem printr-o clipă astrală şi dumneata condamni la dispariţie poporul român!”. Apoi urlase în somn cât îl ţinuse puterile: „Maiestate, ia mâna de pe Mareşal! Ticăloşilor! luaţi mâna de pe Mareşal!”.

— Am spus eu toate astea în somn? se mirase Ştefan Paul.

— Da, dragul meu. Tare şi foarte limpede. Îmi pare rău că n-am notat tot ce-ai spus în somn, dar lucrurile acestea le-am auzit cum le-ai spus foarte limpede.

— Hm! se mirase iar Ştefan. Vag, îmi aduc aminte ceva. De un bătrân îmbrăcat într-o togă, care mi-a spus că este Deceneu, şi că neamul românesc trece printr-o mare clipă astrală, să am grijă să veghez, pentru că eu am fost ales să rostesc adevărul. Că eu aş putea adică să salvez acest neam.

Bătrânul îl ascultase cu atenţie.

Dragul meu, toţi trecem prin asemenea momente în viaţă. Îmi aduc aminte în Primul război (şi el zicea tot Primul, ca Moromete) am avut un soldat, a fost el ordonanţa mea, a fost rănit, o lună şi jumătate s-a zbătut între viaţă şi moarte, aiurând. Câte n-a spus în somn, cred că şi laptele pe care l-a

supt de la mumă-sa. Şi a avut zile. A scăpat cu viaţă. La fel şi dumneata. Mulţumesc lui Dumnezeu că ai scăpat cu viaţă, pentru că alt copil în afară de dumneata nu mai avem.

În zilele următoare bătrânul nu s-a mai dezlipit de el.

— Nu te duce la slujbă. Mai stai să te întremezi. Nu eşti destul de refăcut.

Văzându-l pus pe picioare, bătrânul l-a luat acasă. A făcut astfel cunoştinţă cu mama lui Zizi, o femeie micuţă, cu o faţă zbârcită ca a unei măsline, dar tare de treabă. Bătrâna, de cum l-a văzut, a ţinut-o numai în plâns. Târziu de tot s-a liniştit. A stat la masă cu ei.

— De acum încolo să vii la noi la masă, mamă, l-a invitat mama lui Zizi.

De ce murise fiica lor? De leucemie. De altfel de mai demult văzuseră amândoi, şi tatăl şi mama ei, că Zizi se topeşte din picioare.

După anul nou însă i-a fost tare rău. A slăbit deodată şi a căzut la pat. În nici trei săptămâni s-a dus, săraca. Doamna Fotiade, care povestea, a început să plângă din nou. La spital au aflat ei despre dragostea lor. Zizi vrusese chiar să-l cheme, pentru că îi era tare dor de el. Măcar să-l mai văd o dată, mamă, înainte de a muri, pentru că tare mult l-am iubit, şi tare bun a fost cu mine.

Bătrânul general a mers şi-a scos dintr-un scrin o scrisoare şi Testamentul lui Zizi. I-a dat întâi să citească scrisoarea. Ştefan a citit-o cu mintea limpede şi ochii umeziţi. I-au dat lacrimile. Era o scrisoare uimitor de caldă şi de frumoasă. Zizi îi spunea că-i mulţumeşte, că acum este convinsă că el a fost „trimis” de Dumnezeu ca să-i facă ultimele zile ale vieţii nespus de frumoase. Îi părea rău că nu-şi dăduse seama încă de la început că el este un „trimis”, venit anume pentru ea, să-i facă ultimul moment al existenţei ei pe pământ frumos, şi să declanşeze energiile latente ale creaţiei, care probabil zac în fiecare, dar nu ne dăm seama.

Astfel datorită lui ea cunoscuse nemărginita şi extraordinare bucurie a creaţiei, şi datorită lui ea ajunsese într-un mod meteoric şi misterios un mare artist plastic.

Îşi cerea scuze că la început îl primise şi îl tratase ca pe un simplu chiriaş, ba de câteva ori îi vorbise chiar aspru. Îl ruga, fiind gazetar, să le spună oamenilor că cea mai mare bucurie pe lumea aceasta este aceea a creaţiei, şi să faci bine semenului tău. Îi mărturisise încă o dată că-l iubise foarte mult, ştia de asemenea că şi el o iubise. Ar fi vrut să trăiască pentru a fi alături de el şi a-l ajuta în viaţă, căci observase că el nu prea se descurca. Să aibă grijă de el, pentru că este un artist dotat, şi un om cu sufletul bun şi cinstit, şi într-o lume ca aceasta asemenea oameni devin victimele mediocrităţilor şi jigodiilor, ale celor care ştiu să dea din coate, dar nu au nici o valoare.

Îi lăsa un număr de costume, de cămăşi şi de cravate, pe care îl ruga ca să le poarte, căci purtându-le ea va fi cu el. De asemenea îl ruga să primească, acesta era darul ei, pentru că cine ştie dacă un artist ca el putea să-şi facă o casă, să primească deci din partea ei casa. În casa aceea ea fusese fericită, ea se realizase ca artistă, ca pictoriţă, iar casa aceea fiind a lor, ea dorea să rămână a lui. Era dorinţa ei pe patul de moarte şi nu dorea să fie refuzată. Când îi va fi dor de el, de acolo din cer unde era convinsă că va merge, ea va şti unde să-l găsească, în casa lor. Pentru că era tânăr, şi era gazetar şi un scriitor de talent, îl ruga să creadă în el, în steaua lui, pentru că era talentat, ea îl sfătuia ca pe un prieten la care ţine, să se căsătorească.

Dar să aibă grijă, femeile sunt viclene, interesate, unele în afară de plăceri şi lux nici nu mai ştiu altceva, atunci când se va căsători să-şi ia o fată, aşa cum a fost ea, bună, şi nenorocoasă pe lumea aceasta. Numai tu ai fost norocul meu, singurul meu noroc în viaţa aceasta, iubitul meu. În final îl ruga să aibă grijă de părinţii ei, ca şi cum ar fi ai lui, căci de acum ea nu mai poate să-i ajute cu nimic. Poate doar din cer. De asemenea să nu vândă nimic din ce i-a lăsat ea,

tablouri, obiecte, mobile. Să lase totul aşa cum au fost, cum le ştia ea când a plecat de-acasă.

Ştefan a lăsat scrisoarea jos. A rămas mult timp cu privirile pierdute.

Lacrimi mari ca nişte bile de sticlă i se scurgeau pe obraji. Se gândea la viaţa lui. Ce-i dăruise acestei fete? Nimic. Şi iată că ea îi dăruia totul, ba mai mult, îi spunea că o făcuse fericită. Bătrânul general îi întinse testamentul să-l vadă. Ce era acesta? Se sperie Ştefan Paul. Testamentul pe care l-a lăsat Zizi. Era scris de mâna ei. Îi lăsa casa, cu tot ce era în ea, cu rugămintea ca mai târziu casa să adăpostească, asemenea unui muzeu, colecţiile de artă Zizi Fotiade şi manuscrisele lui, căci ea era convinsă că el va fi unul din marii scriitori de mâine.

— O să mergem într-una din zile, domnule Paul, la notariat să trecem casa pe numele dumitale, vorbi într-un târziu bătrânul general.

— Nu sunt de acord, domnule Fotiade, încercă să se împotrivească tânărul ziarist, ştergându-şi lacrimile.

— Gândiţi-vă că aceasta este ultima dorinţă a lui Zizi. Şi apoi, noi suntem bătrâni, o să ne ducem. Aţi fost norocul lui Zizi, acum o să fiţi şi al nostru, că vă vedem un om tare de treabă.

În ziua aceea a rămas la masă la ei. Doamna Fotiade a lăcrimat mult timp. Bătrânul a adus vorba despre război. „Ce părere avea el, Ştefan Paul despre cum o să se termine războiul acesta?” Ştefan Paul a înclinat capul, „n-avea nici o părere”. Îi era sufletul pustiu şi trist.

Din ziua aceea a rămas ca şi copilul bătrânilor Fotiade. Nu hotărâse el aşa. Destinul hotărâse, el va încerca, pe cât îi va sta în putere, să le îndulcească zilele care le-au mai rămas de trăit.

IV S-a dus la slujbă abia în cea de-a doua săptămână de la venirea lui în Bucureşti. L-a găsit pe Niki obosit şi sictirit. Se vedea de pe faţa lui că este surmenat, că ceva nu e în regulă cu el. S-au îmbrăţişat şi s-au pupat.

Cu trei zile în urmă simţea nevoia să-l vadă. Pe cine am eu în oraşul acesta, se întrebase, la care aş putea la o adică să mă duc ca la un om bun, care ştiu că mă poate ajuta? La Niki. Şi la mai cine? Ciudat, la Luki şi la Nora nu se gândise deloc. Se gândise în schimb la ţiganca lu'

Paraschiv. O fi ea ţigancă, se pomeni Ştefan vorbind singur, da a fost mai omenoasă decât Paraschiv care era vărul meu. Hotărî să treacă pe la toate muierile, adică pe la ţiganca lu' Paraschiv, pe la a lu' Nilă şi pe la a lu'

Achim, să vadă de ce au nevoie şi cu ce poate să le ajute. Cu nişte bani, cu ce să le ajute cu altceva.

— Bine că venişi, îl luă Niki în primire, că-mi era şi dor de tine. Cum te simţi? Am vorbit cu Patronul, cum vii îmi iau o săptămână de concediu că sunt căpiat.

— Niki, ce face Luki? se pomeni Ştefan întrebând, şi se sperie chiar el, pentru că abia după ce auzi întrebarea îşi dădu seama că altcineva vorbise nu el.

Niki îl privi surprins, cu o expresie de tristeţe.

— Nu ştiu. De unde să ştiu. E la casa ei. Presupun că face bine.

— Mă bucur pentru ea. Să-i transmiţi că-i doresc multă fericire.

Se lăsă un moment de tăcere cenuşie, zgrumţuroasă. Ce-i venise? Ce să-i vină. Aşa îi venea lui câteodată.

— Cu Şeful te-ai văzut? îl întrebă Niki. Acesta nu mai aşteptă nici un răspuns, se ridică în picioare şi spuse tare: gata! Îţi predau ştirile, materialele, tot, eu îmi iau o săptămână liber pentru că simt că nu mai pot. O să mă prăbuşesc şi eu ca tine.

Şi chiar aşa şi făcu. Îi puse toate materialele în braţe, trecură în biroul lui Ştefan, îl puse pe acesta la biroul său iar el îşi aprinse setos o ţigară.

— Gata, acum sunt liniştit. Te invit la Capşa la o cafea, după care mă duc acasă şi dorm trei zile neîntors.

Şi chiar aşa au şi făcut. Au coborât în stradă şi au luat-o către Calea Victoriei.

— Uite, ăsta e Hotelul la care trăgea tanti Miţa lu’ nenea Iancu Caragiale, Dumnezeu să-l odihnească, din „Domnul Goe”. Îţi mai aduci aminte ce zicea marea femeie, tanti Miţa, „la bulivar, birjar, la bulivar”, şi trăgea la Hotelul ăsta, care pe vremea aia era ceva, e, he, he!

Niki îi arătă clădirea de pe bulevardul Elisabeta, colţ cu Calea Victoriei, pe lângă care el trecuse de atâtea ori. Oraşul era însă cenuşiu, mai degrabă trist. Puţinii trecători păşeau cu capul în jos, absorbiţi de gânduri şi de griji, mergând fiecare la rostul lui. Poate tocmai de aceea atmosfera de la Capşa îl izbi, îl şocă, trezindu-l la realitate. Ca şi cum nu s-ar fi schimbat nimic în lunile acestea cât timp el lipsise din Bucureşti la Capşa atmosfera era neschimbată. Mult fum. Să-l tai cu cuţitu. Mesele ocupate aproape toate şi se râdea şi se vorbea mult. Lângă uşă erau masele actorilor. Spusese cineva vreun banc sau vreo vorbă de duh că toţi erau îndoiţi de râs. Numai la masa lui din colţ, cu cafeaua în faţă şi cu o coală de hârtie, singur la masă, poetul Ion Barbu, marele matematician Dan Barbilian, îşi scria poezia, absorbit.

La o masă lângă fereastră Tudor Arghezi, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, şi încă un scriitor cu o bărbuţă cănită, vorbeau mai liniştiţi. Lui Arghezi şi lui Şerban Cioculescu li se citea fericirea în ochi.

Nu departe de ei, Broscoiul, pe care ştia că-l cheamă Silviu Brucan, împreună cu Eugen Jebeleanu, pe care-l cunoştea din presă, îi citise mai multe poezii şi câteva articole, şi îi văzuse şi poza pe o carte. Nu era cine ştie ce de capul lui, adică pe el nu-l emoţionase. Lângă cei doi era Geo Dumitrescu. Acesta părea absent.

— Salut Broscare! îl salută el pe Brucan, care era pe vremea aceea Secretarul de redacţie al Dimineţii. Acesta se făcu, Ştefan îl văzu însă tresărind nervos, că nu-l aude şi nu-l vede.

— Felicitări, domnule Paul! răsună glasul subţire, cristalin, al lui Geo Dumitrescu. Sunteţi un prozator de substanţă.

— Fă, mă prostul dracului Dimineaţa aia mai bună, se legă el de Brosan, ca şi cum nu l-ar fi auzit pe Geo Dumitrescu. Nu pot să citesc nici măcar o ştire în ea, ce, ăla e ziar, aia e revistă! Ce e aia, Dimineaţa! Aia e noaptea, nu e Dimineaţa!

— Ce e, Ştefane, cu tine? încercă să-l potolească Niki Dumitrescu.

— Nu ştiu ce dracului am, râse el, de data aceasta cu adevărat, cum îl văd pe Broscaru ăsta îmi vine să-l iau la pumni. Habar nu are să facă o revistă.

Broscaru se vedea că e argăsit, ţinea la gluma şi la atacuri. De altfel, şi Patriciu i-o spusese verde în faţă, cine nu ţine la atacuri n-are ce căuta în presă.

— Vino tu, bă deşteptule, de la coada vacii, să faci revista. Uite de mâine îţi dau Dimineaţa pe mână, mârâi Broscanu.

— Niki, ştii ce? Hai s-o ştergem de aici. Bem, cafeaua în altă parte. Şi niciuna nici două o luă către ieşire. Afară, chiar în faţa Capşei, dădu piept în piept cu Titus Diaconescu.

— Servus, bătrâne! Bă ce bine-mi pare că te văd. Felicitări, domnule şi la mai mare! O să ajungi mare!

— Ce are ăsta, bă, Niki? eu ştiam că numai eu sunt nebun, văd că alţii sunt mai mari.

— Lasă, lasă, nu mă lua tu cu chestii de astea, dai de băut. Eşti cel mai mare prozator al tinerei generaţii. Dai de băut, domnule. Mie să nu-mi umbli cu chestii de astea!

Ştefan se uită nelămurit la Niki, apoi la Titus, ca şi cum ar fi spus, ce are acesta, domnule, despre ce vorbeşte, că eu nu înţeleg nimic?

— Ce e cu el, Niki? se miră Titus Dumitrescu. Tu ne-ai spus că e doar surmenat. Vezi să nu scrie mâine o bombă pe tema războiului, că de aia ne înnebunesc nouă talentele. Niki râse şi el cu poftă.

— Acum m-am prins. Nu ştie nimic, de aia face aşa.

— Ce să ştiu, bă, ori nu sunteţi voi în toate minţile?

— Ştefane, tu când ai plecat mi-ai lăsat două povestiri, pe care le-am băgat în Suplimentul literar scos de Sărbători.

După ce au apărut toată lumea a fost de acord că eşti cel mai mare prozator al tinerei generaţii.

O clipă Ştefan Paul rămase cu gura căscată.

— E adevărat, Niki?

— Păi sigur că-i adevărat. Hai înapoi, dai de băut. Jebeleanu şi Brucan sunt înăuntru, te aşteaptă, şi or să mai vină câţiva de ai noştri.

— Auzi, Titus? Să-ţi spun ceva. Eu vin de la ţară. Dintr-un sat românesc.

Ei bine, satul românesc a căzut pe fundul lumii. Oamenii sunt trişti, s-a retras fiecare în el, cum se retrăgeau o dată strămoşii noştri în codri. Ştii ceva? Primul lucru care m-a izbit când am intrat aici, arătă cu degetul uşa celebrului restaurant Capşa, a fost inconştienţa acestei lumi. Toţi sunt de o inconştienţă crasă. Această inconştienţă m-a şocat pur şi simplu.

Aşa că eu nu vreau să am de-a face nimic cu lumea asta, arătă din nou uşa pe care tocmai ieşise, îi bag în mă-sa şi-mi văd mai departe de treburi. Hai, Niki! Dacă vrei să rămâi, treaba ta, dar să nu mai spui la nimeni după aia că eşti prieten cu mine.

Ştefan Paul se desprinse de lângă ei şi o luă pe Calea Victoriei în jos, către redacţie. Cei doi se priviră unul pe altul, apoi izbucniră în râs.

— Sunt absolut de acord, vorbi primul Titus Diaconescu. Eu am spus-o mai demult. Artiştii sunt o speţă umană inconştientă. Numai că băiatul acesta a spus-o mai răspicat.

— Poate că de aia e şi un mare prozator.

— Absolut, conchise ziaristul de le Timpul lui Gafencu. Hai noroc, Niki, eu intru puţin.

Niki Dumitrescu o luă pe urmele lui Ştefan. Îl ajunse abia când acesta coti la dreapta către Palatul Zilei.

— Ştii că mi-ai plăcut. Dar cafeaua tot o dai.

— Sigur că o dau, da în altă parte.

Au intrat într-o cârciumă pe splai. Cârciuma era curăţică şi cum mirosea a mici lui Ştefan i s-a făcut deodată poftă. Aşa

că a comandat mici şi vin.
— Fii atent că pe la prânz vine Şefu, şi dacă te vede băut, te azvârle de nu te vezi.
— Las pe mine. Şi acum spune-mi şi mie ce-a zis onor Presa despre mine?
— Tâmpenii, ce să zică. Tu nu ştii că nu trebuie să te iei după ăştia? Când vor să distrugă un scriitor, îl laudă.
— Aha? Băga-i-aş în mă-sa! Lasă că nu şi-au găsit ei prostu cu mine.
Micii erau buni. Niki Dumitrescu a mai cerut o porţie. De la vinul roşu, care mirosea a butuc şi a butoi vechi, a doagă, cum zic băutorii adevăraţi, li s-a urcat sângele în obraz.
— Mai ţii minte Tunelul norvegian? mormăi Niki.
— Îl mai ţin.
Ştefane, am o impresie ciudată, parcă s-a schimbat ceva în lume, în istorie. Parcă e târziu în Istorie, parcă am trecut în altă perioadă istorică, nu cuaternar, nu comuna primitivă, nu ştiu cum dracului să-i zic. E ceva greu de exprimat în cuvinte.
— O fi, mormăi Ştefan, bând încet, pe îndelete din vinul acrişor.
— Ascultă la mine, bătrâne. Tâmpiţii ăia au avut dreptate, deşi nu ca să te urce pe tine în slăvi ţi-au spus lucrul acesta, ci ca să te distrugă, tu ai stofă de prozator. Mai trânteşte o povestire cum a fost aia, cum naiba îi zice, „Calul roşu.”

V Cum a revenit în redacţie, Ştefan Paul a şi intrat în pâine, cum se spune. Băuse binişor, îi vâjâia uşor capul, era conştient de lucrul acesta, şi totuşi mintea îi era limpede brici. Şeful telefonă pe la unsprezece şi jumătate să vadă cum merg treburile, şi pentru că Niki plecase, vorbi cu el. „Cum stăteau? Bine, tată, glumi el. „ Tu cum te simţi, te-ai refăcut?
Brici, îi răspunse. „Să te văd, ne-ai lipsit tare mult, să ştii. Şi nu numai mie. Asta înseamnă că ai devenit gazetar. Dacă

nu ajung astăzi la redacţie până la două, trimite curierul să-i dau articolul.

După ce închise telefonul se pomeni frecându-şi mâinile de bucurie.

Ca atunci când ai o poftă nebună de muncă. Şi el chiar avea. Se aşează la birou şi în nici trei sferturi de oră termină articolul. Nici măcar nu ştiuse ce scrie, simţise numai că scrie cu sete, icnind, şi acum ieşise un articol trăsnet. Îl citi de la cap la coadă pe nerăsuflate, nu trebui să mai adauge nici măcar o virgulă. Mai trebuia să-i pună titlul. La asta era meşter. „Ce se întâmplă când artiştii unei ţări sunt inconştienţi?”, acesta era titlul pe care-l găsi. În articol era vorba despre un gazetar care mergea într-un sat românesc. Ce se întâmplase cu satul şi cu oamenii lui în timpul acesta, bocetele care se auzeau întretăindu-se, apusurile care te făceau să te crezi în mitologie, oamenii şi satele ţării care se retrăseseră, „căzuseră” pe fundul lumii.

În acelaşi timp ţara însăşi era un bou care trage tăcut în jug, icnind, deşi nimeni nu se plângea. Aşa venim de mii de ani prin istorie. Apoi, intrarea gazetarului în lumea şi în atmosfera de la Capşa. Lumea artiştilor, o altă lume. Ce te izbeşte în primul rând, inconştienţa celor care beau la mese, fac glume, se ţin de ironii, râd ca tâmpiţii, fac pe causticii, pe cozeorii, şi când? Într-unul din momentele astrale ale neamului. Cel mai grav şi cel mai tragic. Îl dădu bun de tipar şi literă şi-l trimise jos la linotip.

Apoi sună de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, ce se întâmplase, nu venise nimeni să ridice materialele de presă. Aşa era. Se scuză la telefon. Nu era nimic, într-o jumătate de oră va veni sigur cineva şi va ridica materialele. Plecă chiar el, pentru că altcineva nici nu mai putea să meargă. În locul lui Şeful îl delegase pe Niki, dar acum pentru că Niki plecase acasă, unde cred că doarme dus, îşi spuse Ştefan în gând, o să merg eu. Şi aşa n-am văzut-o pe Nora de mult. Nora! Ce-o mai fi făcând Nora? Este şi ea oare tot o Zizi Fotiade în destinul meu? La Preşedinţie însă ăn locul Norei,

la Biroul de distribuire a materialelor de presă găsi un maior scund şi gras, cu o mustaţă a la Hitler, care îl făcea nespus de comic. Acesta îi predă, foarte sobru şi rece, plicul cu materiale, îl puse să semneze şi-i dădu de înţeles că trebuie să plece. Ce mai stă? El aştepta încă uluit. Se aşteptase s-o întâlnească pe Nora în biroul acesta şi în locul ei, iată, simţea golul Norei în văzduhul odăii. Era ciudat dar acesta era adevărul: golul Norei era atât de prezent şi de viu, încât îl uluia.

— Ce doreşte domnul ziarist? i se adresă aspru maiorul.

— Data trecută când veneam să iau materialele le primeam de la doamna, şi-i spuse numele Norei. Aş vrea să-i transmit ceva.

Omul îl privea iritat.

— Suntem cunoştinţe vechi de familie, minţi el, în speranţa că individul acesta, care nu zâmbise probabil în viaţa lui avea să-i comunice Norei că este cineva care ar dori să vorbească cu ea.

— Lucrează în biroul de sus al domnului Mareşal, continuă Ştefan Paul, dacă sunteţi bun s-o anunţaţi că se găseşte la Biroul de distribuire a materialelor de presă domnul ziarist Ştefan Paul de la Ziua.

— Doamna de care vorbiţi lucrează într-adevăr la Biroul de presă al domnului Mareşal, acum nu se găseşte însă în birou.

— Şi cum aş putea să iau legătura cu dânsa?

— Nu ştiu. Omul ridică din umeri, cu aceeaşi expresie rece pe chip.

Revenit în redacţie Ştefan Paul se simţi brusc obosit. Îi ceru secretarei să-l sune pe „domnul Patriciu” să vadă dacă vine personal în redacţie, dacă nu, să trimită curierul să aducă articolul domnului Director.

— Da, bine, domnul Paul. Ne-aţi lipsit foarte mult. Şi alte publicaţii v-au simţit lipsa, auzi o voce caldă, care parcă îl lua în balon. Urechea lui fină de ţăran, exersată la şcoala umorului, a băşcăliei şi a înjurăturii sesiză imediat nuanţa.

Când bleojdi ochii mai bine şi o privi cu atenţie tânăra femeie izbucni în râs.

— Da, domnule Paul, am spus adevărul, îi zâmbi ea.

Era „unguroaica”, pe care Patriciu o folosea de cele mai multe ori ca traducătoare, în camera de la etaj, unde erau prinse toate posturile de radio, de unde se aflau toate ştirile de la Agenţiile de presă.

— Îmi pare rău, domnişoară. V-am lipsit şi dumneavoastră?

Întrebarea era directă. Unguroaica, frumoasă foc, cu nişte ochi albaştri şi obrajii roşii parcă ar fi avut doi bujori în locul lor, râse tristă.

— Mai ales. Tânăra femeie îşi înfipse privirile în ochii lui şi le lăsă acolo.

Ştefan simţi cum roşeşte şi cum îl iau căldurile dinăuntrul fiinţei lui.

De al naibii îi ţinu şi el privirile. Rămaseră aşa mult timp, până când Ştefan simţi că ameţeşte. De altfel el fu primul care-şi lăsă privirile în jos. Îşi luă capul în palme. Se simţea vlăguit, extenuat.

— Vă este rău, domnule Paul, veni secretara lângă el.

— N-am nimic, domnişoară. Am privit în nişte iezere albastre şi am ameţit.

— Luaţi loc, domnule Paul, vă fac o cafea.

Ştefan Paul încercă să-şi aducă aminte pentru ce venise. Aha!

Venise să-i spună să-l întrebe la telefon pe Patriciu, dacă să trimită sau nu curierul după material. Dar mai venise pentru ceva. Da! Să-i ceară numărul de telefon de la Biroul de presă al Mareşalului să întrebe acolo de Nora.

— Am lipsit cam mult, domnişoară, spuneţi-mi şi mie care sunt evenimentele cele mai importante care s-au întâmplat şi cum vedeţi dumneavoastră situaţia acum?

— Dacă spuneţi şi dumneavoastră cum aţi reuşit, prin ce mijloace tainice să prevedeţi desfăşurarea luptelor de la Cotul Donului…

— Ce lupte? se miră Ştefan.

Cu puţin timp înainte de a pleca dumneavoastră aţi scris un articol, lucru care l-a supărat pe domnul Mareşal. Articolul descria bătălia, o mare bătălie, care încă nu se dăduse. Domnul Mareşal a considerat că e vorba de un sabotaj. I-a telefonat foarte revoltat domnului Director. –

De altfel aţi şi avut o discuţie cu dumnealui. Ei bine, cam la o lună după plecarea dumneavoastră în concediu, acea bătălie, sau acele bătălii de care vorbeaţi dumneavoastră în articol, s-au dat, şi ele s-au desfăşurat aşa cum prevăzuserăţi dumneavoastră. Or chiar dumneavoastră personal, de la acest telefon, aţi telefonat domnului Mareşal ca să-l avertizaţi că acea bătălie se va petrece întocmai, de aceea ar fi bine să ia măsuri de pe acum.

— Da, îmi aduc aminte, murmură Ştefan Paul uimit.

Era adevărat, lucrurile se întâmplaseră întocmai. El nu făcuse altceva decât să descrie imagini, de fapt un film, pe care îl văzuse în mintea lui.

De aceea şi socotise de datoria lui să atragă atenţia celor din preajma Mareşalului, Statului lui Major, personal Mareşalului, să ia toate măsurile de apărare.

— Puteţi să-mi spuneţi Ilonca, domnule Paul, sau Ilia, cum mi se spunea când eram mică. Serviţi vă rog cafeaua.

Ştefan sorbi cu sete din cafeaua fierbinte. Se simţea obosit.

— Şi domnul Mareşal ce-a spus?

— I-a telefonat domnului Director, cu care este prieten, şi i-a cerut ca în cazul în care mai scrieţi articole în care aveţi premoniţii, acestea să-i fie arătate domnului Mareşal, dar fără a fi publicate.

— Serios?

— Da, domnule Paul, după ce aţi plecat dumneavoastră, s-a discutat foarte mult pe tema aceasta. Aş putea să vă spun şi eu pe nume, la rândul meu, se pisici tânăra secretară?

— Daţi-mi, vă rog, numărul de la Preşedinţie, ceru el.

Tânăra şi frumoasa secretară zâmbi cu o expresie amăruie pe chip. Îi formă totuşi numărul şi-i întinse telefonul.

— Alo? Sunt gazetarul Ştefan Paul de la Ziua, autorul articolului acela premonitoriu, nu aş vrea să deranjez pe domnul Mareşal. Aş dori în schimb să vorbesc cu doamna… îi dădu numele Norei.

Vocea de bărbat de la capătul firului îi răspunse într-un mod sobru potolit că o să i se transmită. Ştefan îi mulţumi secretarei pentru cafea, şi o rugă, dacă are timp să-i extragă din presă articolele scrise despre povestirile lui apărute în Supliment.

Tânăra secretară îl învăluia tristă în privirea ei. De ce devenise atât de tristă dintr-o dată?

— Vi le-am păstrat, domnule Paul, o auzi şoptind în urma lui. Dar nu se mai întoarse.

VI

Fiind mai comod de felul lui, după ce ziarul rămăsese pe mâna lui Niki Dumitrescu, ca să-şi uşureze munca, acesta avusese o idee, de pe urma căreia, iată, beneficia şi Ştefan, rămas acum în locul Secretarului General de redacţie. Ce făcuse Niki? Numise patru şefi de pagină, aşa cum spusese el, dintre ziarişti cei mai buni. Aceştia, se prezentară la Ştefan înainte de ora trei, fiecare cu pagina lui făcută.

În biroul lui n-aveau decât să asambleze paginile ca să fie gata ziarul. Lucrându-se în modul acesta, lui Ştefan Paul nu-i rămânea decât să se uite peste titlurile şi articolele mai importante, să mai schimbe pe ici pe colo câte ceva şi să dea bun de tipar. Ediţia se închidea la ora patru, aşa că mai aşteptau. Şeful îşi trimisese articolul, acesta fusese cules.

Ştefan îl citi cu atenţie, pe îndelete.

Lui Ştefan Paul nu-i rămase decât să-i felicite pe băieţi şi să-i mulţumească în gând lui Niki. La patru fix închiseră ediţia urmând să aştepte calandrarea. Putea să se ducă să bea o bere.

— Articolul dumneavoastră este cam tare, domnule, fu părere unul din şefii de pagină, Dan Oprescu. O să ne punem în cap toată scriitorimea, actorimea, gazetărimea.

— N-au decât, îi răspunse Ştefan, ăsta e adevărul. N-am ce să le fac. Şi tocmai de aceea aprob o suplimentare de tiraj de două sute de mii. Cine este astăzi de serviciu?

— Eu, răspunse Pavel Mitran, şeful externelor.

Sper că m-aţi auzit, nea Pavele.

— Pe semnătură, răspunse omul, altfel nu pot.

Ştefan Paul îi dădu semnătura pe loc, apoi îl expedie. Nu înainte de a le cere că pentru mâine vrea un ziar mai combativ.

— Şi mai combativ decât ăsta? se miră unul din şefii de pagină.

— Şi! Pe răspunderea mea.

După care, până când avea să iasă ediţia rămase în biroul lui să citească. Îi fu de ajuns să citească ultimele numere ale Zilei, ale Universului şi ale Timpului, ca să-şi dea seama de evoluţia frontului. Se uită şi peste Dimineaţa unde era secretar de redacţie Broscaru. Ziar băşinos, nu spunea nimic substanţial. Şi un prost ar fi putut să facă un ziar mai bun. De altfel citind ziarele avea impresia că toate acestea le cunoştea. Că el se aştepta ca aşa să evolueze lucrurile.

În cazul acesta situaţia pentru Pasărea sinucigaşă numită Adolf Hitler se înrăutăţise. Cumpăna războiului în urma bătăliei masive şi a victoriei ruşilor la Cotul Donului se înălţase mult în favoarea Asiei. Aşa cum îşi ţinea capul în palme Ştefan chiar văzu în mintea lui acea cumpănă imensă, acea balanţă a celor două continente, Europa şi Asia, cum se ridicase în sus şi se lăsase în partea Europei în jos. Aceasta era viziunea de ansamblu. În mod concret evenimentele politice şi militare mai importante care avuseseră loc în această perioadă fuseseră următoarele: întâlnirea Mareşalului cu Hitler în Prusia Orientală, între

10 şi 16 ianuarie 1943. „În acelaşi ianuarie, în intervalul 14-24, concomitent cu vizita pe care Mareşalul o făcea la Hitler, Preşedintele Americii, Franklin Delano Roosevelt, se întâlnea cu primul ministru britanic Wiston Churchill, la Casablanca, în Maroc, la propunerea acestuia din urmă. La

această întâlnire a fost invitat şi Stalin, dar el s-a angajat în bătălia Stalingradului şi a răspuns că nu poate părăsi nici o zi ţara, dar să se înţeleagă între ei doi şi să deschidă mai repede cel de-al doilea front în Europa. (acestea erau speculaţiile unei Agenţii de presă, ASO)". Ce i se mai păruse interesant lui Ştefan în legătură cu această întâlnire? „După cum au „transpirat" unele informaţii, Roosewelt, aşa cum i-a mărturisit chiar el lui Churchill, nu era dispus să se întâlnească cu aliatul său din răsărit, întâlnirea avusese loc pentru ca Roosevelt să scape de opoziţia (uite, domnule, cum îşi mint şi ăştia popoarele, exclamase Ştefan Paul, exact ca politicienii noştri nenorociţi) care-l tracasa mereu pe chestiuni interne, şi mai voia să aibă şi un week-end agreabil!! (bravo, ăsta băiat deştept, nu ca Ion al nostru, împuşcă doi iepuri dintr-o dată)." Dar cum se va vedea, acest week-end a fost cel mai nefast pentru desfăşurarea războiului, deoarece la sfârşitul acestei reuniuni, spre stupoarea lui Churchill, Roosewelt declară ziariştilor ce-l întrebară despre condiţiile unei viitoare păci: „Va fi o pace necondiţionată!"

Hopa, se-ncurcă lucrurile, exclamă Ştefan Paul vorbind singur, ăsta îşi închipuie el acum că e tartorul lumii. Aşa cum şi-a închipuit şi Hitler cu câţiva ani mai înainte, închipuire care a dus lumea unde a dus-o. Şi dacă din „închipuirea" lui Hitler a ieşit ce-a ieşit, ce va ieşi din „închipuirea" americanului ăsta deştept foc, de-i crapă capul ca gheaţa, numit Franklin Delano Roosewelt? Hm, să fim atenţi şi să urmărim chestia asta cum evoluează.

Mai târziu, Ştefan a dat peste o altă sursă din care a aflat, ca să vezi ce rol extraordinar joacă ţicneala unui individ în istoria, nu a lui sau a familiei lui, şi nici a oraşului în care trăieşte el, ci a lumii întregi, în care, deci, el a dat peste următoarea informaţie: „ Churchill, total surprins şi contrariat, nu a putut protesta în faţa ziariştilor, deoarece ar fi ieşit un dezacord public între aliaţii principali, dar a fost dezolat. Întrebându-l pe Preşedinte de ce a făcut

această declaraţie, acesta i-a răspuns foarte candid: că i-a venit în minte o lecţie de istorie despre războiul de secesiune.

Când generalul Ulisses Simpson Grant, l-a încercuit pe Briker şi acesta a cerut să i se fixeze condiţiile de predare, primul îi răspunde: „an uncondentional surrender”, cuvinte care sunt cunoscute de toţi copiii de şcoală din America şi Roosewelt zicea că i-a venit fără să vrea pe buze această expresie.”

Ştefan Paul a stat şi a meditat în zilele următoare mult timp la ideea aceasta. Ia uită-te, domnule, de cine poate depinde soarta unui popor ca Germania, căruia i-a intrat în cap că e ăl mai al dracului popor din lume, ca şi a celorlalte popoare care au mers cu nemţii în răsărit, că un dobitoc, care s-a întâmplat la un moment dat să fie mare şef peste un popor şi-a adus el aminte de ce a auzit el la şcoală când era elev! Că de altceva nu şi-a putut aduce aminte. Şi dacă îşi aducea aminte de altceva şi mai cumplit, cum ar evolua lucrurile atunci? Hm! se întrebă el nelinişti, de ce nu şi-a adus aminte de cuvintele lui Isus Christos, „Şi ne iartă nouă greşalele, Precum şi noi iertăm greşiţilor noştri.” Şi iubeşte-l pe aproapele tău 1”

Exact, se revoltă ceva în fiinţa lui Ştefan Paul, de ce nu şi-a adus aminte Roosewelt acesta şi altceva decât vorba asta? Pentru că de o vorbă aruncată de unul ca Roosewelt depinde soarta a zeci de milioane de oameni, fericirea şi nenorocirea lor, dispar popoare întregi, cu istorii milenare, de pe faţa pământului. În creierul lui Ştefan Paul gândul acesta rămase ca o rană deschisă.

Cum dracului, vorba lu’ Moromete, tu-i aia mă-sii, se nimerise ca şi la Moscova să fie un nebun, şi la Berlin să mai vină al doilea nebun, şi de la nebunii ăştia să ia foc lumea întreagă? Şi acum iată că şi la Waschington apărea al treilea nebun, care, în loc să spună, măi oameni buni, ia hai să vedem cum se poate opri măcelul ăsta care decimează atâta omenire, cum se poate opri vâlvătaia, nebunia asta

care a cuprins lumea, vărsarea aceasta imensă de sânge. Cum să încheiem pacea în aşa fel încât specia umană să aibă cât mai puţine pierderi! În loc să facă treaba asta ca un om cuminte şi înţelept, el pune gaz pe foc şi mai tare.

Ticălosul! Ştefan Paul se pomeni înjurând în gând. În momentul acesta auzi bătăi în uşa biroului său.

— Intră! strigă tare, cum avea obiceiul.

Uşa se deschise repede şi în încăpere îşi făcu apariţia Ilona, sau cum zisese ea că o mai cheamă, Ilia.

— Ce e Ilia?

— Ştefane, ţi-am adus tăieturile din ziare care se referă la tine. Toate te laudă, însă eu zic mai bine ca un tânăr scriitor talentat ca tine să rămână lucid.

— Mai concret, la ce te referi? Ştefan avea sufletul voios, îl înjurase pe Roosvelt în gând, ca Moromete, şi acum se răcorise. Însă tot rămăsese cu o umbră în suflet împotriva acestui Rooswelt.

— Invită-mă şi tu să iau loc, că acum am un moment mai liber.

— Se poate, Ilia?

Tânăra secretară surâse stângace lăsându-şi ochii în jos mulţumită.

— Şi eu scriu, Ştefane…

— I-a uite, domnule, bravo!

— Ştefane, am vrut să spun că meseria de scriitor nu este una aşa cum o tratează unii din scriitorii tineri, care au venit acum în presă, şopti ea.

Cine se mândreşte sau se fuduleşte, sau se laudă, încercând să obţină o poziţie socială mai bună sau avantaje sociale din meseria aceasta nu gândeşte bine. A fii scriitor înseamnă a cunoaşte omul până în străfundurile lui, aşa cum a făcut Dostoievski de pildă, sau Tolstoi.

Fenomenul uman este profund ca un ocean, este ameţitor. Scriitorul este cel care dezvăluie adâncurile acestui fenomen, misterul lui, dar nu pentru bani şi nici pentru gloria lui, ci pentru a-l ajuta pe om să se cunoască mai bine.

El când îl dezvăluie pe om omului, n-o face ca pe un act banal, ci pentru că este solidar cu umanul, pentru că iubeşte omul, această creaţie uimitoare a lui Dumnezeu, pentru că se confundă cu umanul.

În timp ce o asculta pe Ilona, Ştefan răsfirase pe birou tăieturile pe care i le adusese secretara. Se uitase la titluri şi la semnături. O parte din articole le trecu în partea stângă a biroului, iar o parte, puţine, câteva, le puse cu grijă în partea dreaptă, punându-şi palma peste ele.

— Unde am mai auzit eu, domnule, lecţia asta? Draga mea, parcă am mai auzit undeva lecţia asta, şi nu-mi aduc aminte să fi fost la nici un curs la facultate.

Îşi ridică ochii şi o privi cald. Nu vrusese să fie rău cu ea, dar acesta era adevărul.

— N-am vrut să-ţi dau nici o lecţie, Ştefane, pentru că în meseria asta nu se dau lecţii, am vrut numai să ştii dinainte ce te aşteaptă.

— Bine, Ilia, pentru gândul tău bun îţi mulţumesc. Da vezi tu, o grămadă de proşti îşi închipuie că dacă scriu povestiri sau poezii în gazete sunt scriitori, şi după ce îşi iau primii bani pe poeziile publicate se duc la Capşa şi-i beau. Din acel moment nimeni nu le mai scoate din cap ideea că sunt scriitori, deşi poate că ideea aceasta le distruge viaţa, îi nenoroceşte pe vecie, cum se spune. La Capşa de la unul sau de la altul, se află şi ideea asta de Dostoievski, că important este să pătrunzi în profunzimile umanului. La unii, care sunt mai şcoliţi, ideea aceasta devine principiu estetic, şi e bine că este aşa, însă vezi tu, în viaţă nimeni nu va încerca să pătrundă, cum zici tu, „în adâncimile umanului”. Toţi se mulţumesc să treacă drept scriitori. Să se dea mari. Dar unul nu vrea să „pătrundă în adâncul umanului”, cum zici tu.

— Nici n-ar avea cum s-o facă, Ştefane.

Ştefan Paul o privi cu atenţie. Ce era cu fata asta care îl provoca mereu? La rândul ei şi ea îşi ţinu ochii în ai lui, curajoasă, eroică.

— Poate că unii ar avea cum să pătrundă, de ce spui tu aşa, îşi lăsă el privirile în jos, tulburat de aceeaşi ameţeală.

— Pentru că ăştia sunt cei cinstiţi, cei curaţi ca lacrima, care n-au loc şi nu pot să pătrundă de cei care ştiu să dea din coate, de jigodii şi de excroci.

— Hm! pe toate le ştii tu, Ilia. Ştefan îşi apăsă pleoapele. Îl dureau ochii, se simţea vlăguit şi extenuat. Şi mai venise şi fata asta frumoasă, care pe el îl lasă rece.

— Şi aşa, Ilia, deci tu erai îngrijorată că laudele ăstora care au scris despre povestirile mele or să mă facă să-mi pierd minţile?

— Da, Ştefane, mi-a fost teamă pentru tine.

— Să ştii că dacă nu erai tu să-mi spui chestia asta eu chiar îmi pierdeam minţile. Şi ca să te convingi tu cât de mult m-ai ajutat, pe ăştia care m-au lăudat, şi Ştefan Paul strânse în pumn, mototolindu-le, tăieturile de ziare care erau în stânga, şi merse să le arunce la coş, uite ce fac eu cu ei. Îi bag în mă-sa, nici măcar nu-i citesc. Îi arunc direct la coş.

Secretara îl privea uimită, curioasă şi totodată înveselită.

— Îmi permit să-ţi dau un sfat, Ştefane.

— Dă-mi că nu mi-ai dat demult.

— Nu e bine să procedezi aşa. Trebuie să fii calm şi să cunoşti şi părerile adversarului, ca să ştii cum să te porţi cu el, cum să-l anihilezi.

— Mulţumesc, dar sfatul ăsta să-l păstrezi pentru tine. Eu îi cunosc, le-am simţit ura, şi ştiu cum mă înjură. Aşa că şi atunci când mă laudă o fac rugându-se să dea tramvaiul peste mine sau să cad pe stradă sub roţile unei maşini. Ştefan se aşează, potolit acum, la birou. Hai mai bine să vorbim despre politică. Tu eşti acolo sus, ascultaţi toate posturile, arătă el cu degetul, vreau să ştiu, să cunosc totul.

— Ştefane, ştii bine, că unele informaţii n-am voie să ţi le spun. Dacă ar auzi Şeful, mă omoară.

Ştefan Paul îşi dădu capul pe spate şi râse. Râsul acesta îl făcu nespus de frumos în ochii tinerei femei.

— Ha, ha, ha! Decât să te omor eu mai bine să te omoare Şeful, Ilia. Se potoli însă. Chipul său redeveni grav şi trist. Se priviră amândoi în ochi tulburaţi.

— Hai, măcar aşa, în general, lucrurile cele mai importante.

Tăcerea care se lăsă îi învălui pe amândoi pustie.

— Lucrările au evoluat prost, Ştefane. Nemţii au avut înfrângeri în Africa, Aliaţii încep să conlucreze tot mai bine, mai strâns, îşi coordonează acum perfect acţiunile. În acelaşi timp frontul german a fost pur şi simplu dat peste cap la Stalingrad, pierderile sunt extraordinare. Lucrurile au luat o întorsătură proastă.

Tânăra secretară se ridică în picioare alergând către uşă.

— Scuză-mă, sună telefonul. Te pun eu la curent, Ştefane…

VII

Într-adevăr evoluţia lucrurilor începea să-i îngrijoreze pe toţi.

„Mareşalul Antonescu, abia întors de la Hitler, ia cunoştinţă de capitularea lui von Paulus la Stalingrad, sub ordinele căruia era şi Armata a IV-a română, din care o parte se retrăsese la vest de Don, şi astfel îşi întăreşte mai mult convingerea că Germania va fi înfrântă, cu toate asigurările date de Hitler şi cu toate că văzuse cu proprii ochi, efectele dezastruoase ale unui proiectil cu aer lichid folosit de hitlerişti pentru prima şi ultima oară asupra trupelor sovietice încercuite la Isjum pe Doneţ în vara lui 1942.”

Mareşalul luase de asemenea cunoştinţă de cuvintele, care vor rămâne de acum ca o mostră a inconştienţei umane în istorie, ale lui Rooswelt, care afirmase că Hitler va trebui să ceară pace necondiţionat.

Prin aceste cuvinte, şi cel mai prost ofiţer putea să-şi dea seama de lucrul acesta, acel Delano Rooswelt îi făcuse şi mai bine, şi mai mult jocul nebunului de Hitler. Pasărea genială şi sinucigaşă a istoriei umane semănând bine cu pasărea din Delta Dunării care îşi distruge ouăle.

Pentru că Hitler putea să-i spună acum poporului său: „vedeţi, noi am fi dorit să cerem pace, să oprim prăpădul, însă adversarii noştri n-au vrut, ei ar vrea să ne vadă căzuţi la picioarele lor, sclavii lor, ei să dicteze cele mai aspre condiţii, iar noi să executăm tot ce vor ei, or aşa ceva nu se poate. Or învingem, ori pierim până la unul.”. Şi Hitler chiar ceruse pace, voise să facă pace.

Ştefan Paul îl văzu pe Hitler cu mâna ridicată, vorbind unei mulţimi în delir: „vom merge până la victoria finală, ori vom învinge, ori vom pieri!” Şi mulţimile aplaudând: Heil! Heil Hitler! Asta făcuse premeditat sau nu dobitocul de Rooswelt.

În zilele următoare Ştefan petrecu multe ore în faţa hărţii pe care o avea în birou, pe peretele de la răsărit. În primul rând că de la plecarea lui în concediul acela de refacere nimeni nu mai intrase în biroul lui, astfel că harta rămăsese în aceeaşi poziţie, indicând situaţia trupelor aşa cum era ea la începutul lui decembrie. Or de atunci trupele ruseşti dăduseră peste cap trupele germane şi româneşti şi acum începeau să se prăvale ameninţătoare înspre ţară. Mareea asiatică ce se produsese de atâtea ori în istorie, acum luase această formă de a se produce. Care vor fi implicaţiile ei, Dumnezeu ştie, îşi spusese Ştefan în gând. În timpul liber încercă să aducă la zi harta după care se orienta când îşi scria articolele sau când analiza situaţia frontului.

„Urmărind această desfăşurare între 19 noiembrie 1942 şi februarie

1943 pe frontul Grupului de Armate Sud, intrat sub ordinele generalului Manstain, este de menţionat că, la începutul lunii decembrie, mareşalul sovietic Rocosowski, după ce a dizlocat Armata a III-a română şi a făcut joncţiunea cu forţele sovietice pornite din Stalingrad, la Kalatki, şi-a extins ofensiva şi asupra Armatei a VIII-a italiene, care se afla la stânga Armatei a III-a române. Comportarea soldaţilor italieni a fost deplorabilă. Toată stepa s-a umplut de fugari. Un general german descriind

această situaţie scria: „ La 16 decembrie, Armata I de Gardă sovietică atacă centrul Armatei a VIII-a italiene… Întreaga această Armată se retrage în cea mai mare debandadă; în loc de arme aveau chitare şi, retrăgându-se, cu tot frigul, cântau ca la o chermeză.” Hitler i-a telefonat lui Musolini să dea ordin soldaţilor săi să se oprească din fugă (auzind lucrurile acestea şi imaginându-şi-le cum se petrecuseră şi pe întinderea stepei acoperite de zăpadă, Ştefan nu putuse să nu surâdă.

Tristă realitate, murmurase apoi) … Musolini, adânc umilit, nici nu răspunse… Cu toate acestea, datorită măsurilor energice luate de Mainstein, demne de toată admiraţia, el reuşeşte să dea lovituri puternice capetelor ofensivei sovietice şi să stabilizeze frontul, din februarie până în 5 iulie 1943, pe Aliniamentul: Leningrad-Velico-Luki-Orel-KurskTaganrod-Crimeea.”

La lucrurile acestea se gândise Ştefan mult mai târziu. Deocamdată, primăvara anului 1943 venise tristă, apăsătoare peste ţară.

Stabilizarea frontului le mai dădea unora speranţe că o dată cu venirea primăverii, cu zvântarea pământului, va începe contraofensiva germană în vara lui 1943, care va lămuri definitiv lucrurile. Iluzia aceasta şi-o făceau cei care habar nu aveau ce este ăla un război şi cum se poartă el. Mareşalul, cum avea să afle Ştefan în zilele următoare, se gândea de acum la modalitatea prin care va putea să iasă în cele mai onorabile condiţii pentru ţară din acest război nenorocit care răscolise toată lumea dând-o peste cap, făcând istoria ca într-un moment al ei să-şi piardă capul şi să delireze.

VIII Era ciudat, deşi secretara aceasta tânără, „unguroaica” cum i se spunea în redacţie, şi care până mai de curând îşi avusese postul la cifru şi în „camera radiofonică”, îi apărea tot mai des în faţă, împiedicându-se de el. Lui Ştefan îi era dor de Nora. O sună şi la Casa, Vila bunicilor ei, unde se întâlniseră şi se iubiseră, deşi ştia că

nu locuieşte aici, ci undeva pe Calea Victoriei, unde, până când s-au cunoscut ei, a locuit cu soţul ei, colonelul, care n-a putut s-o facă femeie.

Abia în săptămâna următoare se pomeni cu un telefon de la ea. Îl felicită pentru articolele pe care le scrisese de când venise la ziar, ziarul devenise parcă mai nervos, se simţise imediat de cum se ocupase el de ziar. Articolul cu ţara care trage ca un bou în brazdă, pe tăcute, aşa cum a făcut toată istoria şi cu artiştii inconştienţi de la Capşa, dar şi cel în care-l luase în băşcălie pe Rooswelt îi plăcuseră foarte mult. Îi plăcuse de asemenea şi domnului Mareşal. Ştia că ambasadorul Statelor Unite la Bucureşti protestase pe lângă Guvernul României pentru articolul acesta

? Nu, nu ştia. Şi Mareşalul ce răspunsese?

Ce să răspundă, că în România libertatea presei este garantată, la fel ca şi în Statele Unite. „Bine, ne întâlnim mâine, după şase, tot acolo”, încheiase Nora, cu o voce caldă şi cuminte. Abia a aşteptat să treacă timpul şi s-o vadă. A rămas însă uimit, urcând scările şi intrând în salonul vilei care era de fapt casa lor. În locul Norei, înalte, bine făcute, cu picioare frumoase, bine puse de şolduri în evidenţă, a întâlnit o femeie care trona ca o matroană în salon, îmbrăcată într-o rochie albă, părând uriaşă. Şi-a dat imediat seama că Nora este însărcinată. S-au îmbrăţişat, ia sărutat mâna, lucru care a făcut-o să-l învăluie într-o privire plină de dragoste şi nostalgie.

— Ştefane, parcă a trecut un veac de când nu ne-am văzut, a şoptit ea.

— Ce bine ar fi fost, Nora, n-am mai fi trăit sfârşitul acestui război şi ce va urma după el, i-a răspuns Ştefan în stilul lui de băiat bun şi teribilist.

Femeia i-a aruncat o privire speriată.

— Hai, că te-am aşteptat cu masa. Mi-e o foame de lup. S-au aşezat la masă. Ştefan Paul îşi simţea privirea atrasă, lipindu-se de chipul ei, de pântecul ei mare, ascuns de faldurile rochiei albe şi largi.

— Ce faci, mă studiezi? Mă simt prost. Gândeşte-te mai bine la ce frumoasă eram.

— Acum eşti şi mai frumoasă, Nora. Cu mult mai frumoasă!

— Şmechere, i-a aruncat Nora o privire plină de dragoste.

Pentru că nu putea să rămână mult timp în picioare, după ce au mâncat s-au retras în dormitor.

Uite, aşa mai arată o femeie, i-a zâmbit Nora în timp ce se dezbrăca să-şi pună un capot de noapte, tot larg şi acela. A rămas aşa cu pântecele proeminent, cu sânii mari, nefiresc de mari, până când ochii bărbatului au privit-o suficient. Da, şi aceasta este tot femeia, a murmurat Ştefan în gând. Sfântă şi plină de mister.

În momentul acela şi-a adus aminte scena care s-a petrecut între ei.

În noaptea aceea, când lui i se păruse că Nora este o floare. Şi într-adevăr semăna atât de mult cu un crin, un crin înalt, carnal, încât în gândul lui Ştefan şi-a spus că Dumnezeu a greşit atunci când n-a făcut-o pe femeie floare, şi a lăsat ca între ea şi bărbat să se petreacă actul sexual. Un act brutal şi impur, biologic. Mai bine oamenii s-ar fi înmulţit prin spori.

Printr-o simplă atingere a pleoapelor, sau a mâinilor. Ar fi fost mai aproape de natura umană. „Aşa mă vezi tu, ca pe o floare?” îl întrebase Nora. În noaptea aceea el o ţinuse în braţe toată noaptea şi deşi femeia îl provocase, îl îmboldise, el refuzase să facă dragoste. A doua zi Nora nu se lăsase, se rugase de el, îl îmbrăcase în sărutări, până când făcuseră dragoste. Ştefan o iubise cu un fel de teamă, ferind-o atent, de parcă i-ar fi fost frică să n-o rănească, o iubise cu un respect ciudat, ca şi cum ar fi iubit-o pe sora lui. Ca şi cum ar fi fost vorba de un incest.

Faptul a tulburat-o, a revoltat-o şi a incitat-o profund. „Ştefane, tu ştii ce este aia o femeie? îl întrebase ea. El clipise din ochi ca un copil.

Nora îşi dăduse capul pe spate şi râsese cu poftă. Se dezbrăcase şi se lăsase privită. Ochii lui o priveau emoţionaţi, ruşinaţi, avizi. Femeia venise în pat, îl sărutase şi îl muşcase pofticioasă, setoasă de plăceri, apoi îl trăsese peste ea, îşi desfăcuse picioarele şi îi spusese râzând: „Ştefane, uite, mă, asta e femeia, şi-i arătase sexul ei, mare, desfăcut, roşu.

Chicotise ca o nebună, că-l vedea pe el ruşinat, orbit, paralizat. Uite, asta e femeia, chicotise ea bătându-şi joc de el, provocându-l. El închisese ochii, apoi se întâmplase ceea ce poate că subconştientul femeii ştia, el îşi pierduse minţile, se urcase pe ea şi o iubise sălbatic.

Până a doua zi o iubise, până când o simţise că din iapa plină de pofte nu mai rămăsese nimic în braţele lui, că i se topise în braţe. A doua zi, dormiseră mult amândoi, vlăguiţi de dragoste, ea îl privise cu căldură şi tandreţe. „De acum sunt a ta pe vecie, Ştefane, îi răspunsese ea. Abia de acum încolo trupul meu te recunoaşte de bărbat.” Şi iată că acum se întâlneau într-o altă ipostază. În noaptea aceea au rămas până târziu, vorbind, mângâindu-se, sărutându-se. „Da, Ştefane, femeia trebuie iubită şi respectată în toate ipostazele ei. Dimineaţa când s-au trezit, deşi mergea greu, Nora a ţinut să aducă ea ceaiul şi cafeaua. Îi era dragă şi simţea un respect sacru pentru această Noră însărcinată, greoaie şi bună.

După ce au băut ceaiul, ea a refuzat să bea cafea, au rămas tolăniţi în pat discutând. Nora l-a introdus pe nesimţite în dedesubturile momentului politic, a ceea ce se întâmpla.

— Ştefane, Mareşalul şi-a dat seama că Hitler a pierdut războiul. De altfel, a spus-o el însuşi într-un cerc intim „Hitler a fost un nebun care a dat tot timpul impresia că este un geniu.” Că adică nebunia fusese mai mare şi mai puternică decât genialitatea în fiinţa lui. Or un nebun nu putea câştiga un război atât de complex şi de complicat ca acesta. Şi ca atare Mareşalul se gândeşte de acum la ieşirea

din război, în modul cel mai fericit pentru ţară. Există această posibilitate, dar Mareşalul vrea să prindă cel mai bun moment. Toate planurile sunt gândite, puse la punct”.

Mareşalul a luat legătura cu opoziţia, cu Maniu şi cu Brătianu, dar şi cu Titel Petrescu. Vorba vine a luat legătura, pentru că tot timpul a menţinut legătura cu ei, şi l-a trimis pe Alexandru Creţeanu la Ancara să trateze cu Aliaţii în vederea încheierii Armistiţiului şi a ieşirii României din război. Se aşteaptă primele rezultate. Bineînţeles că domnul Mareşal ştie că tratativele vor fi anevoioase, ca orice tratative de acest gen. Ică Antonescu, Ministrul de Externe, la rândul lui, după întorsătura pe care au luat-o lucrurile la Stalingrad, a luat şi el, tot cu accepţiunea domnului Mareşal, legătura cu Vaticanul. De altfel, dar asta să rămână numai între noi, după debarcarea americanilor în Africa de Nord, domnul Mareşal a avut o discuţie cu Ion Mihalache, pe care-l consideră mai sincer, mai puţin alunecos decât pe Maniu, şi i-a spus că este „gata a-i trece guvernarea lui Maniu, dacă poate să capete condiţii favorabile pentru ieşirea României din război.” Maniu i-a trimis vorbă că nu poate cunoaşte intenţiile lor mai înainte de a intra în legătură cu el, şi a cerut un paşaport pentru un emisar în apus.”

În ziua aceea au rămas până seara împreună.

IX Se trecea pe lume şi primăvara anului 1943. Fusese o primăvară tragică, măreaţă şi tăcută, impură. Se simţea în aer apropierea unei mari tragedii. Cine simţea acest lucru, pentru că nu toţi erau conştienţi de marea nenorocire care se va abătea asupra neamului acesta. Ştefan Paul era din cei care simţea adânc, senzorial, ca pe o durere în stomac, apropierea acestei nenorociri. În câteva articole strecurase aceste accente tragice, prevestitoare.

Grigore Patriciu era cât se poate de mulţumit de Ştefan după ce se întorsese refăcut de acasă. Aşa cel puţin credea el că era refăcut.

Într-una din după-amiezi îl trimise acasă să-şi ia un costum mai bun şi „în zece minute să fii înapoi, mergem undeva. Important!” Aşa făcuse.

Când Patriciu coborî, el era deja lângă maşina lui. Şeful i-a aruncat o privire cu subînţeles.

— Bravo, bă, Ştefane! Înseamnă că o să ai succes.

Era o zi caldă de primăvară. Şi totuşi în suflet oamenii aveau ceva, greoi şi dureros, căci mergeau într-un fel anume, ca şi când ar fi fost aduşi de spate.

Maşina intră pe strada Polonă, Ştefan cunoştea bine strada aceasta, şi opri în faţa unor porţi pe care le recunoscu imediat. Mai ales că erau deschise, în faţa lor valeţi îmbrăcaţi în smoching te îmbiau să pătrunzi înăuntru, unde curtea pavată şi ornată cu arbori exotici lăsa ochiului descoperită grădina bogată. Mai fusese aici. Când? Da, când venise cu Luchi la logodna prinţesei Ileana Ghica, atunci când îşi făcuse ea rochia aceea splendidă şi când se coafase, că pur şi simplu devenise altcineva, o altă fiinţă, fapt care-l şocase şi pe care-l trăise ca pe o frustrare. Acum ce se mai serba? Hm! Nu era curios, pentru că ştia că avea să afle în curând.

Cum păşiră dincolo de porţi, se treziră întâmpinaţi nu numai de valeţi, dar şi din cei ai casei. Iată-l pe prinţul Sturdza, mirele cam bătrâior, cu favoriţi căniţi, iată-i şi pe domnul şi pe doamna Brătianu, adică naşii, cum îi întinseseră mâna Patronului, apoi şi lui, şi pe doamna Ghidionescu, i se spunea doamna Barbu Ghidionescu, şi ea tot naşă. Era ciudat, oamenii aceştia parcă nu se schimbaseră cu nimic de secole.

Chiar şi salonul în care intrară era acelaşi salon de acum doi ani. Domnul Brătianu, chiar marele om politic, Ştefan avu posibilitatea să-i cunoască sau să-i recunoască şi pe ceilalţi Brătieni, se întreţinu cu ei, făcându-le cunoştinţă cu oaspeţi sau gazde de vază. De fapt, Grigore Patriciu, aşa cum îşi dădu Ştefan seama, era foarte cunoscut de ei, necunoscuţi le erau ei lui. Dar şi el îi cunoştea pe mulţi, deşi

nu arăta lucrul acesta. În acelaşi timp, tânărul ziarist de la Ziua nu putu să nu sesizeze privirile otrăvite pe care i le adresau unii din cei prezenţi, ca şi mina slugarnică pe care şi-o luau când dădeau mâna cu Şeful lui.

Pentru un timp, ca să poată să observe mai în voie, Ştefan Paul se desprinse pe nesimţite de Şeful lui. Cele câteva pahare de şampanie cu care-l îmbiară valeţii umblând cu tăvile de la un grup la altul, îl făcură să fie mai vesel, să aibă sufletul mai sprinţar. Cum făcu câţiva paşi, o întâlni pe Mariana Bogdan, figură veselă şi inteligentă, care-l recunoscu şi ea, şi-i zâmbi complice, acuzator. Era o cunoştinţă de-a lui Luki. Ce se serbează? o întrebă. „A, nu ştiţi? se miră ea şi-i făcu cu ochiul. Pentru că nu sunteţi cu Luki, de asta, şi aici fosta colegă a lui Luki îl ameninţă din nou cu arătătorul.

Adică ce voia să spună, că el o trădase pe Luchi, că ea, colega ei, ştia acest lucru. „Ce să se sărbătorească? Prinţesa Sturdza, logodnica de acum doi ani, a născut, are un fiu. Un prinţ. Sunteţi la botezul micuţului prinţ, asta ca să ştiţi unde sunteţi.” Unde suntem ştim, îi răspunse Ştefan la maliţia frumoasei aristocrate, unde suntem ştim, pe ce lume ne găsim nu ştim. Mariana Bogdan făcu ochii mari. O luminiţă ciudată, multicoloră se aprinse în ochii ei. „Iată ceva foarte profund. Îţi mulţumesc, dragul meu, surâse tânăra femeie melancolic. Am reţinut, îi spuse ea depărtându-se cu aceeaşi mademoiselle Prodan, aceeaşi şi ea ca acum doi ani. Tot privind o tânără cu o coafură ciudată era cât pe-aici să se ciocnească de o doamnă cu monoclu, cu o toaletă de epocă: era arhiducesa Ileana, o recunoscu şi pe ea. Domnule, îşi spuse Ştefan în gând, am o memorie vizuală fenomenală. Ia să mi-o fructific eu ca gazetar mai bine. Într-un grup le văzu pe Anna Kolda, despre care circulaseră atâtea zvonuri, care stârnise furtuni de pasiuni în lumea ei, tulburător, provocator de frumoasă, domnişoara Durma, cu frumuseţea ei populară şi

cu gâtul de raţă sălbatică înălţat nefiresc, şi Doamna Victoria de Casa Rojas, chip rar în ţara ei, blond.

Într-un alt grup vorbeau gureşe, afişându-şi bijuteriile şi cuafurile doamna Nina BovaScoppa, din lumea diplomaţiei, doamna Titi VasiliuBolnavu şi mademoiselle Zizica Negroponte, fiica doamnei şi domnului Georges Negroponte, născută în Scanavy. Auzise, ştia demult, că aşa tânără şi extravagantă cum se afişa Zizica Negroponte era prietenă cu tânărul rege. Hm, se pomeni Ştefan vorbind vesel, bine dispus, poate şi de la şampania pe care o cam dăduse pe gât, ai zice că nimic nu s-a schimbat în lumea aristocraţiei româneşti. O lume depaiaţe şi gâsculiţe.

Ai zice că suntem în primăvara anului 1941, când încă nu începuse acest război devastator. Singurul element care lipseşte este Luki. C-aşa e, ce-o mai fi făcând Luchi? Îmi e dor de ea.

În clipa următoare Ştefan îngheţă cu paharul cu şampanie în mână. Întrun grup în faţa lui, întoarsă într-o parte era chiar Luchi. Inima încetă să-i mai bată. Luki îl văzu şi ea şi făcu la fel ca şi el, înlemni. În momentul următor însă Luki se regăsi, ochii mari şi uimiţi se strânseră brusc iar ea schiţă un gest brutal ca şi cum s-ar fi supărat şi i-ar fi întors spatele. Da, acest lucru îl făcuse, îi întorsese spatele, şi acum discuta liniştită cu domnişoara Droaga, dacă nu s-o fi căsătorit între timp. Ştefan Paul îşi simţi picioarele topindu-se, ca şi cum le-ar fi avut de ceară şi acum i se tăiau. O durere nesfârşită, galbenă, ca un pustiu i se întindea în toată fiinţa. Doamne, cât o iubesc! auzi în el glasul care vorbise. O iubesc! Aş da tot ce am ca să vorbesc cu ea. Să-i aud glasul. Are dreptate să fie supărată pe mine. Măcar de-ar fi fericită cu Adrian Popescu.

Ştefan nu-şi dădea seama că rămăsese cu ochii pironiţi asupra lui Luki.

Cât timp să fi trecut? Revoltată, ca să nu mai fie privită, Luki părăsi grupul, cu un gest de mândrie, înălţându-şi capul. Mergea greu. Era însărcinată, i se vedea pântecul

arcuit sub rochia largă. Rămase înlemnit, cu sufletul pustiu mult timp în locul acela. Abia târziu, când îşi mai reveni, făcu efortul să se mişte. Îl văzu pe Grigore Patriciu discutând cu un domn cu barbişon, care perora obositor. Directorul Zilei îi aruncă o privire cu subînţeles. Rămâi pe lângă mine, sau nu te depărta, cam asta înţelese Ştefan.

Soarele de primăvară târzie şi pustie, ca şi cum ne-am fi găsit într-o antichitate veşnică, pe o altă lume, se scufunda încet într-un asfinţit care înroşea grădina şi zidurile casei Sturdza. Căzuse pe gânduri, de fapt nu se gândise la nimic, era starea aceea în care cădea el întotdeauna, şi pierduse noţiunea timpului. Domnişoara Droaga, adresându-se foarte politicos, îi spuse că este aşteptat de o doamnă care voia să-i vorbească.

Tresărind şi aproape absent, Ştefan o urmă urcând o scară, trecând printrun hol, acoperit de un covor roşu, după care pătrunseră într-o încăpere mobilată cu gust. Înlemni din nou. În faţa lui, în picioare, se găsea Luki.

Era aproape de ea, îi vedea ochii ei nespus de frumoşi, brodaţi cu verde, de un cafeniu şi verzui coral, îi văzu de asemenea cele două pete cafenii pe obraz de la sarcină. Luki, şopti. Ar fi vrut s-o îmbrăţişeze, dar se aplecă să-i sărute mâna. Luki îl opri cu o privire severă, întunecată.

— Nu, Ştefan, nu meriţi.

— Iartă-mă, Luki, să nu-ţi închipui nimic…

— Lasă-mă cu tâmpeniile astea, se răsti ea. De ce mă urmăreşti?

De ce te ţii după mine! În clipa următoare simţi arsura palmei dată cu toată puterea, cu toată furia de care era în stare fiinţa ei, peste obrazul drept.

— Altă dată să nu te mai ţii după mine! Imbecilule!

Luki mai vru să-l pleznească o dată, sau vrusese numai să treacă pe lângă el, pentru că în clipa următoare Ştefan îi prinse palma care vrusese să-l lovească a doua oară. I-o strânse cu putere, scrâşnind din dinţi. Apoi brusc îi dădu drumul şi-i întoarse şi celălalt obraz.

— Mai loveşte, Luki. Poţi să mai loveşti. Hai, loveşte!

În momentul următor se întâmplă însă un miracol. Tânăra femeie surprinsă de gestul lui, schiţă un zâmbet prostesc. Se bucura. Ochii i se umeziră şi chipul i se lumină de o bucurie tristă, amară.

Ştefane, Ştefane, întinse ea mâna şi-l mângâie pe obraz. Îi pronunţase numele ca şi cum l-ar fi căinat, ca şi cum l-ar fi chemat de undeva de departe. Ochii i se umeziră înrourându-se. Îl mai mângâie încă o dată muşcându-şi buza de jos.

— Tu eşti de vină, Ştefane, murmură ea. Numai tu.

Ca să nu izbucnească în plâns se grăbi să iasă din încăpere.

Ştefan Paul rămase mult timp uluit. Creierii îi ardeau de fericire şi el nuşi dădea seama. Se aşează pe canapeaua care se găsea în spatele lui şi îşi luă tâmplele în palme. Aşadar, mă iubeşte! Şi eu care credeam că mă urăşte. Doamne ce nenorocit am fost! Ce prost, ce ticălos! Eu i-am distrus viaţa fetei ăsteia.

Într-un târziu, când se simţi mai stăpân pe el, coborî în salonul de jos. Se însera şi bătrâna casă a prinţului Sturdza se umplea de mister ca de ceaţă caldă, fertilă. Un valet veni şi-i spuse că este aşteptat de domni în salonul galben. Unde era salonul galben? „Nu ştia?”. Nu. „Vă conduc”, îi răspunse tânărul valet ceremonios. O luă după el. Urcară scara la etaj (o altă scară), ajunseră într-un hol, luminat puternic de un candelabru imens, şi de aici pătrunseră în salonaşul din dreapta. Salonul era întradevăr tapetat în galben, de asemenea perdelele, de fapt draperiile erau de culoare galbenă.

În jurul mesei erau Grigore Patriciu, primul pe care i se opriră ochii, Brătianu, bătrânul, omul politic, Maniu, pe care-l recunoscu imediat, iar celălalt era Titel Petrescu. Se discuta politică. Înţelese imediat lucrul acesta. Pe margine fiecare dintre cei patru venise cu omul lui. Aceştia şedeau pe nişte fotolii de pluş în spatele şefilor lor. Ce trebuie să

facă, îl întrebă din ochi pe Patriciu. „Nimic, numai să stea şi să asculte”, îi răspunse acestuia la fel, din privire. Se discuta despre ieşirea României din război, în cazul în care Germania pierdea războiul.

„Îl va pierde sigur, se băgă Maniu repezit în vorbă, eu am prevăzut asta de la început”. Dragul meu, cât încă nu suntem siguri, nu putem să avem o opţiune clară. Însă sunt de acord ca în secret preparativele să înceapă de pe acum, ca să ne găsească pregătiţi la momentul potrivit, îi răspunse Brătianu. „Domnilor, interveni sigur pe el şi calm Grigore Patriciu, de fapt preparativele au început. Ştiţi bine că domnul Mareşal a dat mână liberă, sperând în final că ţara va fi cea care va avea de câştigat. Partidele deci trebuie să se gândească în primul rând la ţară, cum poate ieşi ea din război în cele mai bune condiţiuni, de aceea se găseşte domnul Creţeanu la Ankara, deşi misiunea lui pare a fi dat greş. Eu cred că ar fi o greşeală de optică politică, de îngustime a raţionamentului dacă partidele istorice n-ar urmări decât obţinerea de capital politic.”

Stând „pe margine”, cum se spune, şi asistând la discuţii, Ştefan Paul avu posibilitatea să-l cântărească şi să-l studieze pe fiecare. Titel Petrescu era un om cu un suflet bun, dar era un politician slab, care nici nu prea ştia ce voia, bătrânul Brătianu era alunecos, împăciuitor şi viclean ca o vulpe.

Acesta îi trimisese Mareşalului Antonescu Scrisoarea aceea căreia Mareşalul îi răspunsese într-un mod superb.

El, Ştefan, pentru că el fusese cel care publicase Scrisoarea Mareşalului integral, crezuse atunci că acest domn Brătianu nu va mai îndrăzni să scoată capul niciodată în lume. Cel mai „tare” dintre cei de faţă, chiar şi decât Grigore Patriciu, era Maniu. În primul rând că dădea impresia unei vitalităţi uimitoare, şi în ciuda vârstei (spre deosebire de Brătianu, celălalt şef de partid) părea încă tânăr. Avea un glas uşor metalic, foarte limpede, de asemenea vorbea cu o uşurinţă uimitoare, jonglând pur şi

simplu cu noţiunile, cu frazele, cu ideile. Era însă, nu sigur pe el, ci încrezut, ceea ce îi displăcu profund lui Ştefan Paul.

Maniu nu era deloc un om cu o gândire simplă şi lineară. Nu era nici foarte profund, era în schimb un „diplomat" grozav, cel puţin aceasta era impresia lui Ştefan, adică un om care-i juca pe ceilalţi cum vrea. Depăşea atât de mult limita, încât tânărul ziarist de la Ziua se trezi că-l detestă, sau că-i displace acest mod de a se purta al lui Maniu. Era de asemenea un sforar, mereu o lua pe de lături, apoi revenea de unde plecase ca să se ajungă tot unde vrea el. Era insistent şi perspicace, ştia să te ia cu binişorul dar într-un mod care jicnea interlocutorul. De pildă îi spunea lui Grigore Patriciu „drăguţă" ceea ce pe ziaristul de la Ziua îl oripila.

Dar ceea ce-l uimi pe Ştefan nu fu atât faptul că Maniu se lăuda că el prevăzuse de la început că germanii vor fi înfrânţi, în sfârşit, acum când dezastrul se profila la orizont, nu era greu să susţii lucrul acesta, cât faptul că el se bucura din toată inima, şi nu ascundea deloc faptul acesta, de înfrângerea nemţilor.

Bine, îşi spuse Ştefan în gând, dar asta e o prostie imensă, dacă te bucuri că nemţii vor fi înfrânţi. Era ceva copilăresc, infantil, păgân, patologic în modul în care acest om, ajuns la o vârstă înaintată, cu o vastă experienţă politică, susţinea această tâmpenie. Lui Ştefan îi veni din nou în minte scrisoarea pe care Mareşalul i-o trimisese lui Brătianu. Avea dreptate Mareşalul să-i deteste pe aceşti oameni care se numesc politici. „Bine, şi ce te faci dumneata dacă nemţii sunt înfrânţi şi te trezeşti cu ruşii în bătătură? Dumneata nu-i cunoşti pe ruşi din primul război, n-ai auzit de gulagul rusesc?" „Lasă, drăguţă, lasă, îi răspunsese imediat Maniu. Să-i văd eu înfrânţi şi alungaţi din România pe nemţi şi apoi mă descurc eu „.

Maniu râsese, ca şi cum ar fi spus cine ştie ce adevăr nemaipomenit.

Acesta ori e tâmpit, ori vrea răul poporului român, se pomeni Ştefan Paul vorbind în gând. Şi totuşi, se întrebă el, acesta era marele om politic Maniu, înfăptuitorul Marii Uniri, participantul la această unire, din 1918

? Hm! Ciudat!

Plecară târziu, după miezul nopţii de la această „întâlnire politică secretă", prima întâlnire de acest fel la care participa Ştefan.

— Ei cum ţi-a plăcut? l-a întrebat Patriciu în maşină, la întoarcere.

— Mi-a lăsat un gust amar, „tată", i-a răspuns Ştefan Paul trist.

Pe mine m-a scârbit, a răspuns într-un târziu Grigore Patriciu.

Ascultă-mă pe mine, Ştefane, acest neam are nevoie de conducători ca Bălcescu şi ca Mareşalul, nu de sforari.

A doua zi Ştefan avea să scrie un articol fulminant în care demasca inconştienţa aristocraţiei româneşti, ca şi a oamenilor ei politici. A aşazişilor ei oameni politici. A treia zi, după scoaterea pe piaţă a ediţiei, acest articol avea să producă un mic cutremur în lumea protipendadei bucureştene. Dar din păcate numai atât.

X Cadavrul războiului răspândea un miros care se simţea din ce în ce mai tare. Viermii intraseră demult în acest cadavru al războiului, ce umplea acum lumea cu o duhoare urâtă. Ştefan simţea această „răsuflare" a frontului ca pe un asemenea miros oribil. Sufletul său „percepea presiunea" pe care o făcea această răsuflare a războiului care se apleca asupra ţării, asupra satelor româneşti, a oraşelor, a sufletului oamenilor.

Satul românesc şi oamenii lui, simţise bine acest lucru, adică temelia neamului receptase prima această emanaţie a tragediei care se apropia.

Oamenii oraşului o resimţeau şi ei, dar parcă mai puţin. Lumea presei, din care făcea şi el parte şi în care se mişca şi trăia, oare resimţea şi ea miasmele, ameninţarea care ne

viza? Nu ştiu, îşi răspunse Ştefan la această întrebare pe care tot el şi-o pusese. Şi da şi nu. Mai mult nu. În schimb lumea scriitorilor de la Capşa, a artiştilor, în general, pentru că veneau aici şi actori şi pictori şi muzicieni, era de o inconştienţă înspăimântătoare. La fel lumea aristocraţiei româneşti, ca şi lumea politicienilor, o „lume josnică” mai restrânsă, însă mai „zgomotoasă”, mai în vizorul tuturor ochilor.

Pe Ştefan această lume a politicienilor îl scârbea. Mai ales după ce asistase la acea „întâlnire secretă” în care Grigore Patriciu, din câte înţelesese Ştefan Paul, participa cu avizul Mareşalului. Celălalt sector al arcului politic, stânga extremistă, partidul comunist, şi conducătorii lui, nu erau decât nişte terorişti şi nişte vânduţi ai Moscovei. Partidul comuniştilor din România nu era decât o agentură plătită a lui Stalin în România, implantată cu scopul de a destabiliza ţara. Puteai să vorbeşti despre asemenea oameni ca despre oameni politici? Şi atunci nu puteai să ajungi la concluzia că aşa-zisa lume politică românească nici nu exista de fapt?

O lume formată din Maniu, din cei câţiva Brătieni şi din Titel Petrescu nici nu este o lume politică. Sunt câţiva acolo. Şi totuşi oamenii aceştia făceau atâta gălăgie, despre ei se vorbea atât de mult, în ei se puneau atâtea speranţe… De ce?

Ştefan Paul se simţea din ce în ce mai obosit. Era însă un altfel de oboseală, sufletească, sau existenţială. Trecea de câteva ori pe săptămână pe la profesorul Cotigă, care lucra la un fel de „testament politic”, dacă înţelesese el bine. Căuta să nu întârzie la discuţii cu profesorul pentru că o dată ajunşi într-un punct de divergenţă profesorul o lua de la Adam şi Eva ca să-i demonstreze lui că ce spune el este adevărat. Cu tragedia Mişcării legionare fusese de acord, cu altele în schimb nu mai era. Nu putea însă să nu recunoască informaţia extraordinară a acestui om, cultura lui solidă, modul logic, dar şi speculativ de a înţelege istoria. Se împrietenise în schimb şi se apropiase foarte mult de

soţia profesorului Cotigă care îl şi vedea ca pe fiul ei. Din câte pricepuse el, doamna Irina se gândise deja „la o fată, foarte bună, care ar fi o soţie foarte bună pentru Ştefan al nostru, nu Traiane?”.

Nu trecea niciodată pe la ei fără să le ducă pâine, sau să le ducă ceva.

Pentru că Traian Cotigă nu reuşise să-i găsească un medicament, iar el i-l adusese a treia zi, viitoarea lui mamă adoptivă îl privea cu un fel de dragoste şi de speranţă. În acelaşi timp trecea şi pe la părinţii lui Zizi Fotiade. Când putea „le făcea şi lor piaţa”. Departe de a voi să le câştige dragostea observase că acest gest insignifiant, de a face câteva cumpărături pentru nişte bătrâni, sau simplul gest de a-i întreba de ce au nevoie, le umplea sufletele de bucurie, ca şi cum cine ştie ce mare bine le-ar fi făcut. Adevărul este că „gesturile” acestea, de atenţie faţă de cele două familii, îi făceau lui, din punct de vedere sufletesc, un bine extraordinar. Îi dădeau senzaţia că este un om bun pe lumea aceasta, că este „util”. Oare câţi medici, se întrebase Ştefan, ştiu că a face bine semenilor tăi este un fapt terapeutic? Te însănătoşeşte pe dinlăuntru, te face să te simţi om.

Pe acest fond al unei vieţi încordate şi stresante, luminat de aceste mici fapte de bine, se petrecu în viaţa lui Ştefan Paul un „eveniment” care-l tulbură. Tocmai îşi terminase articolul, îl dăduse direct la cules, şi ieşise pentru că se simţea obosit, să bea o cafea pe Splai. Mergea cufundat în starea lui când se auzi strigat:

— Uite-l pe Ştefan, dacă nu se ciocneşte de noi nu ne vede.

Când ridică ochii o văzu pe Luki. Acum mergea şi mai greu pentru că o susţinea prietena cu care era şi care o ţinea de braţ. Luki era bine dispusă, se vedea lucrul acesta după felul în care începu să râdă.

— Bună, Ştefane! Tocmai ne miram că nu întâlnim nici un prieten să ne invite la o cofetărie. Prietena lui Luki îl privea curioasă. La început lui Ştefan i se păru o fată urâtă. Avea

ochii saşii, cenuşii, şi tâmpla parcă îi era curbată. Cunosc eu o cofetărie foarte aproape unde am mâncat o îngheţată grozavă, şi am auzit că ne inviţi. Să ştii că noi am vrea să te refuzăm dar nu vrem să te jicnim.

— Păi sigur că da, m-aş supăra foc. Şi de fapt plecasem către voi să vă invit la cofetăria aceasta, care este într-adevăr extraordinară, cum zici tu Luki.

Prietena lui Luki izbucni în râs. Îi plăcuse dialogul, sau îi plăcuse ei ceva la acest băiat care ştiuse să răspundă unei fete. Felul lui de a se purta.

Cofetăria pe care i-o spuse Luchi era foarte aproape. Un local curat, cu terasă şi umbră. Comandă îngheţata pe care o cerură fetele, plăti, şi gustă şi el din îngheţată. N-avea gust rău Luki. Folosi prilejul ca să-i arunce o ironie, adică dacă ar fi avut Luki gust şi la bărbaţi, la soţi vrusese să spună el, Luki îi prinse ironia din zbor şi i-o întoarse la ţanc, privindu-l în ochi „păi am avut, Ştefane".

Luki îl prezentă prietenei ei ca pe prietenul şi colegul fratelui ei, ziarist la Ziua, un băiat de viitor, foarte talentat, şi-i spuse numele. „Da?

Dumneavoastră sunteţi Ştefan Paul, vă felicit, eu citesc regulat Ziua, vam remarcat. Sunteţi un mare gazetar." „Iar prietena mea, continuă Luki, este Magda Spurcaciu, soţia doctorului Spurcaciu." Ştefan avu un moment când făcu „aaa!", cum face peştele pe uscat. Luchi zâmbi cu subînţeles. „Ca să vezi cum devine viaţa, Ştefane", constată ea. Urmă un moment de tăcere. Cel puţin el nu reuşea să se regăsească. Luki se apucă să-i povestească ce o impresionase pe ea când îi spusese Ştefan cum vede el femeia. Că în copilărie el nu şi-a imaginat mult timp că fetele au fund ca şi băieţii. El le vedea ca nişte flori. Şi acum când este mare el se mira de lucrul acesta, că femeile au nu ştiu ce. Prietena Magdei zâmbi înveselită.

— Da, şi acum cred că Dumnezeu a greşit când a făcut femeia frumoasă ca o floare şi a lăsat ca ea să fie fecundată

într-un mod animalic. În general omul ar trebuie să se înmulţească prin alt sistem.

Trebuie găsită o altă modalitate. Felul cum fac dragoste oamenii ţine foarte mult de animalitatea noastră. Luki râdea fericită, degustând îngheţata. Magda Spurcaciu rămase însă gânditoare.

Ipocritule, dar nu te dai înapoi de la modul acesta de a face dragoste.

— Nu e Adevărat, i-o întoarse sigur pe el Ştefan. Află că nouăzeci la sută din oameni sunt nefericiţi din cauza prea marii, prea multei animalităţi, cu care oamenii vin în dragoste. Eu aş vrea să iubesc femeia altfel. Să fiu un nor de lumină şi ea să fie un nor de lumină, şi să ne împreunăm, să devenim o lumină nesfârşită amândoi.

De data aceasta prietena Magdei râse sincer, cu o nesfârşită blândeţe.

— Mă, tu nu uita că noi suntem amândouă mediciniste. Ce ne torni tu la gogoşi aici?

Domnul este poet, remarcă melancolică Magda Spurcaciu.

— Dragă, Ştefan e un băiat nemaipomenit, dar e din tipul bărbaţilor care vorbesc cu iubita lor să se căsătorească, şi pleacă, uită total de femeia, chipurile, iubită, şi te pomeneşti cu ei la bătrâneţe că vin să ceară mâna fetei. Ştefane, eu cred că tu trebuia să uiţi să te naşti, mă.

Oho, ho, dacă ar fi depins de mine… Fii sigură că aşa făceam. Şi apoi uitam şi să mai mor. Să ştii însă că eu nu sunt nici astăzi convins că eu fac parte totalmente din lumea asta.

Sigur, nu faci parte din lumea asta, Ştefane.

Mereu am impresia că lumea aceasta e ireală, că eu fac parte din două lumi, deşi lumea cealaltă doar o intuiesc, e ceva vag.

După primul rând de pahare de îngheţată Luki mai ceru un al doilea.

Ştefan, în mod ciudat, poate unde în subconştientul lui trăia regăsirea şi împăcarea cu Luki, se pomeni vesel. Vorbi

mai mult el, şi fără să-şi dea seama spuse lucruri teribile, multe, extraordinar de interesante. Oricum le captivă şi le distră grozav pe fete. La sfârşit Luki, care respira greu, îl rugă pe Ştefan să meargă după un taxiu. Se simţea obosită şi ar fi vrut să ajungă acasă. Ştefan se uită la ceas: „aoleu, am întârziat şi eu de la redacţie!” Se întoarse însă cu un taxiu. Magda se scuză că ea trebuie să fie nu ştiu unde, şi îl rugă ea pe Ştefan s-o conducă până acasă, ceea ce şi făcu. Numai că Luki nu dădu adresa de acasă, unde locuia ea cu Adrian Popescu, „marele gazetar”, îl înjură Ştefan în gând, ci adresa părinţilor ei.

— Ajută-mă, te rog, îi dădu ea braţul sprijinindu-se pe el. Respira greu, avea picioarele umflate şi se deplasa greu. Deschise portiţa din spate şi urcară scara care ducea la camera ei cu intrare separată. În timp ce urcau scara Luki se opri de două ori să se odihnească. Aceasta era camera în care se iubiseră ei. Luki îi mulţumi şi nu-l lăsă să intre. „Mă descurc acum. Ce-ai rămas aşa, se răsti apoi la el văzând că nu pleacă.

Ticălosule! Mi-ai distrus viaţa”. Apoi Luki, pentru că el tot nu pleca, nu reuşea să se regăsească, stătea acolo ca un om distrus, îl imploră să plece, s-o lase singură. Plecă trist, cu inima zdrobită. Ce chestie şi la fata asta, cu câteva minute mai înainte, pe terasa cofetăriei era fericită de bazaconiile pe care le debitam eu, şi deodată, poc! Nu, hotărât lucru, a fost deşteaptă când a hotărât să se mărite cu altul.

Zilele treceau repede, ca nişte clipe care se încalecă una pe alta, iar tu ca om nu mai reuşeşti să le distingi. Într-una din zile Ştefan Paul o luase pe Calea Victoriei pentru a se întâlni cu Miron Vornicescu de la Timpul care-l sunase şi-i spusese că „vrea să-i vândă un pont de milioane”.

Patriciu îi spusese să se ducă, între gazetari se făceau des asemenea „vânzări” de ştiri, de secrete din culisele politicii sau ale zilei. La un moment dat, era în dreptul Casei Vernescu, îşi aruncase ochii pe cer. La început i se păruse o lumină alungită. Îşi pusese mâna streaşină la ochi şi privise

cu atenţie. Acum vedea limpede, era o cruce galbenă, de foc, şi pe ea era răstignit un om. Ei drăcia dracului! I se părea sau şi-a pierdut minţile! Îl trecu un fior rece pe şira spinării. Se uită cu şi mai mare atenţie. Da! Era exact.

Nu era o vedenie, era o imagine cât se poate de reală. Se ciupi de obraz, apoi se strânse de degetul mare până când gemu de durere, ca să fie sigur că nu visează sau că nu e vorba de o iluzie. Era într-adevăr o cruce de foc, asemenea unui rug aprins, însă acum o vedea cu mult mai mare, ca şi cum s-ar fi uitat printr-un binoclu. Pe acea cruce în flăcări se vedea limpede trupul Mareşalului răstignit. El era, nu putea să se înşele, îi distingea limpede trăsăturile chipului. Era foarte tulburat. Simţi în piept o apăsare grea, dureroasă. Ca să se convingă şi mai bine, opri un trecător să privească şi el crucea care se vedea pe cer. Acesta se uită, era un om trecut de cincizeci de ani. Omul se chiorî mult timp ca să spună într-un târziu „că parcă ar zări ceva”. Opri atunci o doamnă, femeia părea să fie profesoară sau funcţionară. Îi arătă direcţia în care trebuia să privească.

„Este, domnule, nu vă înşelaţi!”

Deci este adevărat! exclamă Ştefan. „Da, continuă doamna, este o cruce cuprinsă de flăcări, şi pe ea este răstignit un om. Cred că este Iisus Christos”. Femeia se închină repede, evlavioasă şi speriată, şi porni pe Calea Victoriei în jos, făcându-şi cruce. Acum în locul ei alţi oameni, care fuseseră martori la eveniment, se chiorau să vadă crucea de pe cer.

„Este domnul Iisus Christos, spuse o doamnă, acesta e semn bun.

Înseamnă că o să avem noroc”. Nu, doamnă, dumneavoastră nu vedeţi că este Mareşalul, se auzi o voce baritonală?” Lumea se aduna repede. În curând aveau să se strângă foarte mulţi oameni. Aş putea să rămân ca să descriu această scenă în ziar, să fac din acest eveniment o bombă, îmi ajunge însă ce am văzut, este un mesaj divin şi el trebuie respectat ca atare.

Ieşi din grămada de oameni care se strânsese în jurul lui şi se strecură pe Calea Victoriei în sus. Ziaristul de la Timpul îl aştepta la cafeneaua la care îşi dăduseră întâlnire. Ştefan Paul gâfâia, era încă emoţionat. Era cât pe-aici să-i spună colegului său ce văzuse pe bolta cerească. Lasă, îşi spuse în gând, să fie Ziua primul ziar care anunţă ştirea. Îi spuse colegului său că se grăbea, despre ce era vorba? Despre ce să fie vorba, întâi să se tocmească la preţ şi apoi. Sau, cam cât ar plăti Grigore Patriciu pentru ştirea aceasta? Nu ştia, să vorbească întâi cu Patriciu. Despre ce era vorba?

Ziaristul de la Timpul îl puse să jure că ceea ce-i va spune el va discuta numai cu Patriciu şi i se va plăti lui integral totul. Ştefan Paul jură. Iată despre ce era vorba? Cineva din armată, un om de mare încredere, loial Mareşalului, prinsese firul unui complot care se pregătea în rândurile armate împotriva Mareşalului. Deocamdată numai atât putea să-i spună.

Ştefan Paul se făcu galben. „Ce ai, se sperie celălalt. Îţi e rău?” Da, îi era rău. Avea rău la stomac şi o stare de vomă şi de ameţeală. Deci acesta era semnul care se arătase pe cer. Acesta era mesajul care se transmitea neamului românesc. Că Mareşalul va fi trădat, şi asemenea lui Iisus Christos, va fi răstignit pe cruce alături de tâlhari. Hm! Ştefan plăti cafeaua pentru amândoi şi se ridică să plece. Problema e de prea mare importanţă ca să fie anunţată ca o simplă ştire. Ar însemna să-i punem în gardă pe complotişti. „Ei şi, îi răspunse tânărul, le-am zădărnici complotul şi a doua oară n-ar mai încerca nimeni.” Lasă-mă, te rog, să vorbesc cu Patriciu, îi mai răspunse Ştefan şi plecă foarte tulburat.

XI Cam la două săptămâni de la evenimentul acesta, lui Ştefan Paul i se întâmplă un alt fapt, tot unul cu semnificaţie extraordinară, care-l cutremură, dar totodată îl făcu şi să izbucnească în râs. Trecea prin Cişmigiu, îi era sete şi ar fi vrut să bea o bragă. Pe o alee se auzi strigat: „bună ziua, domnule Paul, treceţi atât de absorbit în gânduri, încât nici prietenii nu vi-i mai vedeţi.” Ridică tulburat capul, în

asemenea momente mai întotdeauna tresărea sau se speria, de data aceasta nu ştiu de ce, inima începu să-i bată cu putere şi să simtă greutatea aceea dureroasă în piept. Când ridică ochii o văzu pe Magda Spurcaciu. Rămase înlemnit.

Femeia pe care o avea în faţa ochilor era nespus de frumoasă. Într-o rochie mov, strânsă pe talie, cu tocuri, Magda părea o frumuseţe statuară.

Avea chipul alungit, muzical, plin de mister. Ochii nu-i mai erau cenuşii ci de un verde bătând înspre albastru marin, care-l fascinau şi hipnotizau.

Visa? se întrebă Ştefan în gând. De ce i se dă să trăiască asemenea experienţe? Ce se va face el dacă se va îndrăgosti de soţia lui Spurcaciu

? Inima îi tremura uşor ca o câmpie subţire de spaimă.

Ştefan, te aşteptam, o auzi murmurând într-un fel cântat pe femeia nespus de frumoasă din faţa lui, care-l privea cu dragoste.

— Eram tulburat şi mă obsedează ceva, de aceea nu v-am văzut. Vă rog să mă scuzaţi.

— Mă supăr dacă îmi vorbeşti aşa. Eu am văzut în tine un suflet pur, un om foarte curat. Eşti invitatul meu la o cafea.

— Aveţi ceva important să-mi spuneţi? o întrebă el devenind deodată sobru. Tânăra femeie îl privi zâmbind într-o dungă.

Poate da, poate nu, chicoti ea uşor. Şi ca şi cum ar fi fost prieteni vechi îi luă braţul. Mirosul părului ei, exotic şi adormitor, îl tulbură profund.

Cu câtva timp în urmă mi-a mai spus cineva tot ceva important, şi acum nu reuşesc să mă dezmeticesc, se dezvinovăţi Ştefan. Se refera la informaţia despre complotul împotriva lui Antonescu ce se cocea în armată. Adică de ce ne ucidem Conducătorii, şi în momentele cele mai grele? Ce, ăştia sunt nebuni la cap? Numai aşa poţi să le spui! Adică în

1940, când ţara era la ananghie, cu legionarii pe capul ei, se apelase la el să salveze neamul românesc. Şi omul şi-a

pus prestigiul lui, mintea, sufletul, truda sa zilnică, somnul său la dispoziţia neamului său şi l-a salvat. Într-o vreme când Europa a fost în delir, când au delirat armate, guverne, când oamenii şi popoarele şi-au pierdut cumpătul şi minţile, el a stat treaz la cârma poporului lui, a asigurat ordinea în ţară, n-au existat şomeri, tot omul a avut ce mânca, n-au fost greve, hoţii şi bandiţii nu şiau făcut de cap, iar în timpul acesta armata ţării şi-a permis chiar ceea ce a făcut de puţine ori în istoria ei, să iasă peste graniţe şi să se ia de piept cu duşmanul, care o ameninţa cu ştergerea de pa faţa pământului. Iar acum, din cauza tâmpitului de Hitler, pentru că lucrurile merg rău şi duşmanul ameninţă să ne invadeze ţara din nou… Şi care duşman? Cel mai periculos din toată istoria noastră, se apropie de noi, unii vor să-l asasineze pe Mareşal, ca să predea ţara ruşilor, închipuindu-şi netoţii că aşa se vor putea salva ei.

— Ce e, Ştefane, vorbeşti singur? îi zâmbi Magda Spurcaciu.

V-am spus că mă obsedează o idee.

— Două cafele şi două îngheţate, comandă Magda, fac eu cinste.

Care idee zici că te obsedează, Ştefane.

Ştefan Paul era uimit de cât de apropiată se simţea fata aceasta de el.

Cine îi mai vorbea aşa, cu căldură în glas, şi când îi pronunţa numele parcă se apropia de el, sau ca şi cum ar fi mestecat miere în gură. Ei drăcia dracului, ar fi culmea, ca soţia lui Spurcaciu, omul care m-a umilit cum nu m-a umilit nimeni pe lume, să se îndrăgostească de mine. Parcă Ilona, secretara Şefului se ţinea de capul lui. O dată însă, dacă o să se mai dea pe lângă el, să-l scoată din minţi, o s-o pună jos şi o s-o iubească de o să vadă ea pe dracu…

Te-am întrebat care idee, Ştefane? Dacă ai cunoştinţe de psihanaliză ştii că după ce mărturiseşti ce te obsedează…

E posibil, îi răspunse el serios, însă nu vă pot spune.

Magda îi puse palma pe mână. Îl privi cu ochii ei numai lumină şi gingăşie, cu o expresie plină de afecţiune.

Ştefane, eu sunt un om care semăn foarte mult cu tine. N-ai înţeles că noi suntem prieteni? Eu am nevoie de prietenia ta… şi tu la fel. Altfel ce o să ne facem într-o lume ca asta?

Ochii tinerei femei rămaseră pierduţi în ochii lui.

— Magda…

— Te iubesc, Ştefane! murmură tânăra femeie.

Ştefan Paul îşi lăsă privirile în jos, ameţit, epuizat, fascinat. Îşi simţea urechile vâjâind. Ştefan făcu efortul să se regăsească, să rămână treaz, stăpân pe el. O privi la rândul lui în faţă. Magda îşi ţinea mâna într-a lui.

Magda, vreau să fiu foarte sincer cu tine. Şi cu mine. Nu putem să fim prieteni pentru că există pericolul să mă îndrăgostesc de tine. În al doilea rând, am promis unei fete că mă voi căsători cu ea. Şi mă voi ţine de cuvânt. În al treilea rând eu nu sunt un don Juan pe lumea aceasta.

Lucrul acesta îmi repugnă cel mai mult. N-am cucerit, ca să mă culc apoi cu ea, nici o femeie. Şi în ultimul rând, soţul tău, doctorul Spurcaciu, este omul care m-a umilit şi m-a jicnit cel mai mult. Ar însemna să mă răzbun pe el dacă i-aş lua femeia. Aş fi omul cel mai ticălos de pe lumea aceasta.

Or eu nu pot să fac lucrul acesta! De aceea te rog să nu mă mai cauţi niciodată şi să mă uiţi.

Ştefan vru să se ridice de la masă. N-ar fi vrut să se despartă decât într-un mod frumos de soţia celui care-l dăduse atunci afară din casa lui Luki.

Ştefan, îl imploră Magda, apăsându-i mâna şi obligându-l astfel să rămână jos.

În primul rând că nu mai sunt soţia doctorului Spurcaciu. Am divorţat. Dacă zici că te-a umilit, află că şi pe mine m-a umilit într-un mod atât de profund încât pentru mine din acel moment pur şi simplu nu a mai existat. Pentru mine omul acesta de care eram legată pin acte n-a mai existat pur şi simplu, iar eu m-am simţit deodată liberă.

Magda făcu o pauză, să respire. Avea buzele nespus de frumoase şi răsuflarea femeii îl ameţea.

Deci nu este adevărat că tu îi iei femeia lui Spurcaciu. Eu sunt cea care vin către tine, încărcată de dragoste. De atâta dragoste, dacă tu nu o să primeşti dragostea mea, eu o să mă prăbuşesc ca pomii aceia care se frâng de atâta rod. De atâta dragoste eu o să mor.

Ştefan simţi o durere neagră în stomac, şi o melancolie sfâşietoare, o părere de rău atât de adâncă, încât pur şi simplu îşi lăsă capul în palme şi gemu ca un om zdrobit.

XII Există o tipologie masculină, nestudiată până acum aşa cum ar fi trebuit de literatură, opusă tipului lui Don Juan. Sunt bărbaţi care iubesc şi preţuiesc atât de profund şi de mult femeia încât ei… se sfiiesc a se apropia de ea. Pentru ei, în subconştientul lor, a cuceri femeia şi a te culca cu ea, echivalează cu o blasfemie adusă bijuteriei atât de gingaşe lăsată de Dumnezeu, care este femeia. Cred că eu fac parte din categoria aceasta, deşi sunt impur, îşi spuse Ştefan într-unul din momentele sale când vorbea singur cu sine. Se gândea la Magda Spurcaciu, pe care de fapt o chema Magda Rareş şi era fiica, nepoata mai bine zis a unei familii de boieri moldoveni scăpătaţi.

Deşi o rugase să-l uite Magda îl aştepta în unele seri să se plimbe. Putea s-o bruscheze? Nu putea. Mai ales că de câteva ori plimbându-se şi discutând trăiseră împreună ceea ce se cheamă „momente profunde de comunicare umană”. Tânăra femeie îi declarase că îl iubeşte şi dacă îl invită la plimbare, recunoscătoare fiindu-i pentru momentele de comunicare pe care le trăiesc împreună, pentru discuţiile frumoase şi interesante, nu vede nimic rău sau urât în asta. Pentru ea momentele acestea de comunicare sufletească erau adevărate sărbători spirituale.

Hai da de, Magda, nu-mi aduc aminte să te fi luat vreodată în balon. Mai bine ţi-ai petrece unele momente cu prietena ta Luchi, ştii că mai are puţin până să nască.

De ce nu am merge împreună, ştii bine că Luki te preţuieşte la fel de mult ca mine, îi răspundea Magda.

Sunt foarte ocupat, altfel aş merge, pretexta el, minţind de fapt, pentru că nu voia în nici un caz să-l întâlnească pe Adrian Popescu, nu?

Care i-o suflase pe Luki. La Luki ţinea însă. De fapt o iubea. Era conştient că o iubise foarte mult.

Mărise tirajul cu încă trei sute de mii, practic Ziua era ziarul cel mai citit la ora actuală, şi trebuia să aibă grijă să intre în ziar numai lucruri „trăsnet", dar şi bine scrise. Era în redacţie, de fapt în biroul lui, privea harta, cu linia frontului stabilizată pe aliniamentul Leningrad-VelikeKursk-Luki-Orel-Taganrog-Crimeea. De fiecare dată când privea steguleţele roşii care marcau acest aliniament impus prin măsuri dramatice de Manstein, unul dintre cei mai buni strategi ai lui Hitler, Ştefan se gândea cu strângere de inimă, analizând informaţiile care soseau de pe front, cât timp va mai rezista şi acest aliniament.

Era o după-amiază „moartă" de început de primăvară. Oraşul părea pustiu, ai fi zis că oamenii s-au ascuns sub pământ. (într-una din dimineţi, când Ştefan Paul ieşise din casă, mirosind adierile de vânt care umpleau oraşul venind din răsărit, el chiar avusese o fracţiune de secundă impresia că miroase, simte în văzduh, mirosul cadavrelor din pusta rusească). Era un fel de linişte vidă, prevestind furtuna sau nenorocirea care ameninţă să se prăvale. La un moment dat sună telefonul şi lui i se păru că sună într-un anume fel. Ridică receptorul obosit.

Alo! auzi în receptor o voce de tânără.

Da, îi răspunse Ştefan tresărind.

Cine e la telefon? se interesă cristalină vocea.

Ştefan Paul, dar cine întreabă?

— Aa, dumneavoastră sunteţi, marele gazetar Ştefan Paul! se miră vocea, dar nu cu răutate.

Cu cine am onoarea, dacă nu vă supăraţi?

Cum, un mare gazetar ca dumneavoastră nu ştie cu cine vorbeşte acum la telefon? Vai, domnule Ştefan Paul, mă dezamăgiţi. Înseamnă că nu sunteţi un mare gazetar.

Ştefan nu se putu să nu se abţină şi râse cu poftă.

Chiar acesta este adevărul. Nu sunt un mare gazetar, sunt un umil şi adevărat, zic eu, gazetar. Spre deosebire de alţii care sunt mari, dar nu sunt adevăraţi.

Daaa? se mira vocea. Interesant punct de vedere.

— Ce doriţi totuşi şi cine sunteţi?

Ce doresc ar fi trebuit să ştiţi dumneavoastră, dar n-aveţi fler. Şi pentru că nu mi-aţi ghicit vocea, închid şi vă spun la revedere.

Şi închise. Să fie Luki? îşi spuse Ştefan, dar nu este ea, numai Luki însă ar fi fost capabilă de gestul acesta. Nu-i nimic, îşi spuse el, o să mai sune.

Nu ştiu de ce avea impresia că în spatele acestei voci se ascunde o femeie frumoasă, şi jucăuşă. Lucrurile se petrecură chiar aşa cum prevăzuse el.

A doua zi, tot la ora aceea sună din nou telefonul. Ridică receptorul şi întrebă, cine e? „V-am recunoscut, murmură vocea, sunteţi gazetarul adevărat Ştefan Paul”. Da, îi răspunse ziaristul, şi eu v-am recunoscut.

„Cine sunt? întrebă curioasă tânăra femeie. Sunteţi cea mai frumoasă femeie din Bucureşti, dar mai ales aveţi un suflet curat. „Aşa e, nu te-ai înşelat, Ştefan (asta era culmea, îi spunea pe nume, şi îi spunea exact cum o făceau şi Didina şi Magda, adică cu dragoste, ca şi cum s-ar fi lipit de el). Asta înseamnă că ai fler”. Da, dar vedeţi dumneavoastră, e război, în timpul acesta mor tinerii ţării, şi e păcat ca doi oameni cu sufletele curate ca noi să flirteze, când ar trebui să facem ceva pentru ţara asta.

— Dacă ne gândim, dacă tu ai vreo idee, poate că am şi face.

— Sigur că am idei, îi răspunse Ştefan. De pildă nu aţi vrea să-mi daţi un interviu sau să discutăm pe tema aceasta.

Tocmai de aceea v-am sunat. Sunteţi singur în birou?

— Da.

Şi bănuiesc că ştiţi şi să păstraţi un secret.

— Bineînţeles.

Bun, atunci vă aştept în bulevardul Elisabeta, nr. 17, apartamentul 8.

Acum? întrebă Ştefan.

Da, acum. Cred că e o oră minunată. La revedere.

— Sărumâna. Ştefan închise telefonul gânditor. Ce se întâmpla cu el? Se fâstâcise, avea din nou o senzaţie ca şi cum s-ar fi găsit într-o lume a misterelor. Inima îi bătea cu putere. Cunoştea cam pe unde vine adresa aceasta, dacă ieşea în bulevard, în câteva minute putea să fie la doamna sau la tânăra aceasta atât de misterioasă. Îl chemă pe unul dintre şefii de pagină şi-i spuse că puteau să facă ziarul fără el, pentru că deja cunoştea materialele. Coborî în stradă, apoi în câteva minute se găsi în faţa uşii pe care trebuia să intre ca să se întâlnească cu acea persoană misterioasă. Sună. Nu fu nevoie să mai sune a doua oară pentru că uşa se deschise şi chipul frumos, cu frunte înaltă şi ochi migdalaţi ai Zizicăi Negroponte, zâmbind, îl pofti să intre.

Era într-o rochie de salon, avea bijuterii la mâini şi cercei masivi, cu onix în urechi. Zizica închise uşa încet în urma lui. Nu mai era acea figura de liceană ca acum doi ani, frumuseţea tinerei femei era însă deplină, la apogeul ei.

— Sunteţi un om inteligent? domnule Paul, îl întrebă ea după ce îi sărută mâna. Îl invită să se aşeze la măsuţa de mahon pe care se vedeau pahare cu lichioruri verzi sau portocalii şi ceştile aburind de cafea.

— Nu ştiu ce să răspund la această întrebare. Sunt convins că Hitler s-a considerat un om foarte inteligent. Ştiu de asemenea că mulţi oameni foarte inteligenţi au produs mult rău în istoria umanităţii.

Zizica se aşează pe scăunelele, care de fapt era nişte perne turceşti, moi, că te scufundai în ele.

— Haideţi să ne spunem pe nume, Zizica, îi întinse ea mâna.

Tăcerea care se lăsă le pătrunse în suflet ca o pulbere aurie. În penumbra iluminată de veiozele ascunse Ştefan văzu emoţia gravă de pe chipul tinerei femei. Ochii ei, pictaţi parcă, evocându-ţi peisaje marine şi câmpii iluminate de o tristeţe infinită se opriră în ochii lui.

Uite de ce te-am chemat, Ştefan Acum sunt prinţesa Stirbey, dar de fapt sunt tot Zizica Negroponte, despre care în lumea bună a Bucureştiului s-au spus atâtea. În realitate Zizica Negroponte este aşa cum ai spus tu, un suflet curat, care făcea atâtea nebunii mai mult ca să nu se plictisească. Sub teribilismul ei se ascunde de fapt un suflet sensibil, şi teama de oameni, spaima în faţa existenţei. Tânăra femeie tăcu. Ochii ei mari erau plini de spaimă şi de uimire.

— Nu ştiu dacă mă înţelegi, Ştefane.

— Te înţeleg foarte bine, dragă Zizica, pentru că şi în spatele multor gesturi ale mele se află aceeaşi spaimă nemărturisită în faţa grozăviilor şi a absurdului existenţei umane.

— Mă asculţi cu atenţie? Zizica vorbea rar, şi o tristeţe plină de gingăşie se desprindea din cuvintele ei. Până acum n-am avut nici un prieten cu adevărat. Nu ştiu dacă tu în lumea din care vii ai avut prieteni sau dacă ai vreun prieten… Fără un prieten, într-o lume ca aceasta, te simţi singur şi te suspectezi tot timpul.

Ştefan se gândi la el. Putea el să spună că a avut vreun prieten până acum

? Nu. Ciudat, mai mult femeile au ţinut la el, dintre băieţi n-a avut nici un prieten. Hm!

— Mă asculţi, Ştefane? Am fost căsătorită împotriva voinţei mele cu un om mult mai în vârstă decât mine, pe care nu-l iubesc, şi care pe deasupra mai este şi homosexual.

Liniştea picura din pereţi rece. Ştefan avu brusc impresia că priveşte în sufletul acestei femei ca într-o prăpastie pustie. Ochiul i se opri asupra buzelor nespus de frumoase, de culoarea cireşei, ale tinerei femei.

— Nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine, Ştefane. Întâlnindu-te la botezul prinţului Sturdza mi-am dat seama că m-am îndrăgostit de tine.

Pe chipul femeii rămăsese un zâmbet plin de melancolie. A fost o dragoste la prima vedere, Ştefane. Zizica Negroponte tăcu iar. Privea tristă în pământ. Nu ştiu cum s-a întâmplat. Pur şi simplu s-a întâmplat.

Acum îl privea pierdută, cu o expresie de milă pe chip.

Am o rugăminte la tine, Ştefane. Dacă eşti un don Juan, un fante, un om care ştii că nu mă poţi iubi, aş vrea să pleci chiar acum. Dar dacă eşti un om frumos, cum sunt şi eu un om frumos, să rămâi. Nu m-am referit bineînţeles la frumuseţea fizică, ţi-ai dat seama.

N-a plecat, şi între el şi Zizica Negroponte a fost o dragoste la fel de curată şi de frumoasă ca cea pe care a trăit-o cu Zizi Fotiade.

XIII Intuiţia îi spunea lui Ştefan Paul că timpul e acum mai greu, încărcat cu electricitate. Istoria intrase parcă într-o vale a întunericului. Nu mai puteai să mai vezi nimic în viitor. La 5 iulie 1943, în urma eşecului ofensivei germane pe direcţia Kursk „dată cu forţe insuficiente şi împotriva avizului unor căpetenii militare, cum a fost generalul Guderian, frontul germano-sovietic pare a se mai clătina încă o dată.

Dacă marea ofensivă executată pe direcţia Kursk, ar fi fost mai bine pregătită şi mai bine condusă, s-ar fi realizat poate încă o dată echilibrul frontului germano-rus.” La 15 iulie însă începe marea ofensivă de pe Viasma.

În august au avut loc bătăliile de la Orel şi Bielograd. Harcovul este cucerit şi sovieticii împing ofensiva către Nipru. La finele lui august, Taganrogul e cucerit şi armatele sovietice ating Niprul. O dată ajunse la Nipru trupele lui Stalin aveau să atingă Nistru, adică hotarele României în timpul cel mai scurt.

Ştefan, prin mintea căruia treceau sute de ştiri pe zi, sau mii de informaţii, pierduse capacitatea de a mai reţine amănunte. Nu avea în faţa ochilor şi nu vedea decât „viziuni”, sau frânturi de viziuni, filme şi panorame ample în derulare. Sufletul îi era trist, apăsător. Oamenii pe străzile Bucureştiului mergeau parcă mai cocoşaţi. Viaţa politică în schimb devenise mai vie. În subterana vieţii politice se trăgeau sfori, se întindeau capcane. De la Grigore Patriciu, Ştefan aflase că Mareşalul avusese o nouă întâlnire cu Maniu pe care îl informase că la prima ocazie favorabilă, el, Mareşalul, este pregătit să-i predea conducerea ţării.

Maniu dăduse înapoi, spunând că nu este pregătit. În timpul acesta, diplomaţia românească „lucra” pe toate fronturile în speranţa că Aliaţii vor accepta să trateze cu noi şi să ne ajute să ieşim din acest „iad” al istoriei.

Ştefan se găsea întâmplător pe Lipscani. Lua pulsul străzii, cum spunea el. Aici, în mijlocul oamenilor, iei pulsul străzii, privind ce se vinde şi ce se cumpără, şi citind starea sufletească a oamenilor, înţelegeai ce se întâmplă, ce e în sufletul lor.

Într-una din nopţi, Ştefan se dusese să doarmă acasă, adică la fosta lui gazdă. O visase pe Zizi Fotiade. Era îmbrăcată în alb şi se apropiase de el cu chipul iluminat de milă. „Ştefan, de ce o necăjeşti pe Magda şi pe Ilia, de ce le faci zile fripte, când tu ştii bine că aş fi foarte fericită dacă le-ai iubi, cum o iubeşti pe Zizica. Tu ai fost cel care mi-ai umplut viaţa de fericire şi ai dat un sens vieţii mele, ai făcut-o să rodească, în operele de artă. Nimeni n-o să le dăruiască dragostea, dacă n-o să le-o dăruieşti tu.

Zizi tăcu un timp învăluindu-l cu o privire recunoscătoare, nespus de dulce. Să ştii de la mine, Ştefan, că poporul acesta se află acum pe marginea prăpastiei şi numai de la bunătatea Regelui vă poate veni salvarea”

Nu prea înţelesese bine visul acesta. La el se gândea când se pomeni bătut pe umăr: Ce faci, bă, Ştefane, eu te caut de

înnebunesc şi tu caşti gura peaici, ai? Păi dacă nu te găseam, cu cine măi beam eu astăzi, ai? Ce crezi tu?

Era Merenghel, care era bine dispus. Niciuna, nici două, să-l ia acasă că i-a fost dor de el, şi vrea el să-i arate ceva.

Bine, mă, Merenghel, să fii tu al dracului dacă n-o să merg. Da nu pot să stau mai mult de trei ore, şi n-am voie să mă îmbăt.la Merenghel.

Acesta, băiat muncitor şi dezgheţat, şi nu căpos sau încrezut ca alţii, îşi aranjase o casă în adevăratul înţeles al cuvântului.

— Cu căţel, cu purcel, cu găini, şi grădină, ca la mama acasă, se lăudă Merenghel.

Muierea lui Merenghel îl primi bucuroasă, ruşinându-se însă.

— Uite, fă, acesta e băiatul ăla de la noi din sat care scrie la Ziua lu’ jnapanul acela de Patriciu, de-l citeşte toată lumea, deşi nu-l ştie niciunul. Numai eu îl ştiu că am păscut vacile cu el. Şi acum tuleo şi adă o sticlă de aia de tămâioasă pusă de mine la nisip şi fă repede, un pui în mujdei, să îmbucăm ceva.

Femeia nu mai stătu să-i spună a doua oară.

— E, Ştefane, ajunsăşi la vorba mea, că mai bine era de stăteam cuminţi în banca noastră? Ia hai, bă, să ne mutăm mai bine în odaia ailaltă, că e la dos.

Trecură în odaia ailaltă, unde era mai întuneric. Ştefan înlemni când îl văzu pe pat pe Vasile al lu’ Pârţag. El era, nu visa? Chiar el era. De lucrul acesta se convinse Ştefan când simţi mâna lui Vasile, care nu era altul decât bărbatul Anghelinei cu care trăia el, în mâna lui, grea şi puternică.

— Îţi recunoscui glasul de cum intraşi în casă, Ştefane, îi spuse Vasile după ce dădură mâna şi îşi spuseseră bine te-am găsit şi bine neam văzut. Merenghel umplu paharele cât ai zice peşte.

Hai noroc, să trăiască siliştenii! Să se termine războiul cu bine.

Că de câştigat, nu-l mai câştigă nemţii.

Merenghel era vesel nevoie mare. Nu trecu mult şi muierea lui Merenghel puse pe masă nişte fleici bine rumenite.

Cine zice că se trăieşte greu în România? vorbi el, Mareşalul să trăiască! Nici n-ai zice că e război. Vistiria ţării stă acum mai bine ca în timp de pace. Leul e monedă forte.

Se apucară la tăifăsuit şi la ciocnit pahare. Ştefan ştia de la Anghelina că Vasile fusese dat dezertor, da se feri să-l întrebe. De ce să se amestece în viaţa omului? Totuşi, faptul că el îi luase nevasta îl făcea să se simtă prost. Era un fel de ruşine care îl lua pe dinăuntru, deşi nici Vasile şi nici Merenghel nu ştiau nimic.

Nu trecu mult şi află şi povestea lui Vasile. Ce se întâmplase? Vasile fusese concentrat, mergeau cu trenul înspre est, înspre Odessa. La o oprire, habar nu avea ce gară era, Vasile se dăduse jos din tren să bea apă. Băuse apă şi când să se suie în tren şi să ajungă la vagonul lui, nu-i mai dădură voie ăia care mergeau pe scări. „Unde te împingi, bă? Dă-te, bă, jos! Tu nu vezi că e ocupat, bă, ori ai orbul găinilor”, aşa ziceau toţi.

Aşa că până seara fusese obligat să meargă pe scări că pierduse locul.

Cum se înseră, trenul mergea parcă de nu ştiu când pe câmpia care nu se mai termina, se prefăcu, îi venise pârţagul, că adoarme şi cade din tren.

Ăia care erau pe scări durmeau aşa că nu l-au văzut când a căzut din tren.

Ce-şi zisese Vasile? Tu-vă muma în cur, îmi luarăţi voi locul, da stai că îmi fac şi eu pârţagul! Şi şi-l făcuse. Hotărâse să nu mai meargă pe front şi să mai lupte. O vedea el ce face după aia Şi ce făcuse? O luase pe jos înspre ţară. Mergea numai noaptea. Era un septembrie frumos de ziceai că ţi se topeşte sufletul. Şi lui îi era dor de satul lui, de casă, de copil, de părinţi, ce măi, gândul lui era s-o ia încet, încet şi să ajungă acasă. Găsea el un beci unde să stea ascuns. Însă nu nimerise la Siliştea, ci mergând el noaptea ajunsese la

Chilia. Stătea ascuns în sălcii, privea cerul siniliu al deltei până se sătura, ori asculta păsările. Aşa a dat o lipoveancă tânără peste el. Cum aia n-avea bărbat l-a ascuns lipoveanca într-un bordei numai cu bunătăţi, cu pepeni, cu ardei, da ce n-avea lipoveanca acolo.

Era cald şi bine în bordei, mirosea a morcovi, a vin şi a struguri. Acolo venea lipoveanca în fiecare noapte şi se iubeau. Aşa a făcut Vasile războiul.

— Bă, Vasile, al dracului, da povesteşti aşa frumos că uitai să măi torn şi mi se uscă gâtul, râse ca un behăit, Meregnghel.

— Acuma că frontul vine către ţară, ruşii o să ne ia cu ei înspre Germania şi mă înrolez împotriva nemţilor, şopti Vasile.

Al dracului Vasile, da deştept eşti, bă. Uite, eu zic că Mareşalul o să facă el o şmecherie şi o să scoată ţara din război şi o să fie bine. Pe ăştia ca tine vă graţiază.

— O să mai vedem ce-o să fie, şopti el. Deocamdată voi ziceţi că la mine acasă e bine, nu? Copilul şi ai mei sunt bine?

— Păi nu ţi-am spus, bă, că sunt bine? Deşi eu zic, se răzgândi Merenghel, şi mă bazez pe teoria mea, că românu e curvă, că Mareşalul, deşi el va lupta să scoată ţara din război, când o să fie momentul ăl mai bun, când le-o veni lor bine, tot ai lui or să-l trădeze. Şi n-o să facem nimic. O să se aleagă praful şi de războiul ăsta şi de ţară.

— O să facem pe dracului, cum l-am făcut şi până acum, în Istorie, mormăi Vasile.

Pe ce te bazez i? se trezi Ştefan întrebându-l.

— Păi nu ţi-am mai spus, că ţi-am mai spus. Pe teoria mea că românu e curvă. Ascultaţi-mă pe mine aici, şi de n-o fi aşa să mă scuipaţi în ochi, Mareşalul o să fie trădat când nici nu s-o aştepta. Şi de cine o să fie trădat? De oamenii lui în care a avut cea mai mare încredere.

PARTEA A CINCEA

I Lucrurile avea să se petreacă într-adevăr aşa cum spuse Merenghel, acolo în camera lui din dos, când stătea el la băut cu consătenii lui, Ştefan Paul, unicul băiat al lui Parizianu, ajuns acum gazetar în Bucureşti, la cel mai important ziar al vremii, Ziua, şi Vasile al lu'

Pârţag, care în anii cei mai grei pentru neamul românesc avusese îndrăzneala şi nonşalanţa să-şi facă pârţagul. Ai fi zis că acest Merenghel, care la urma urmelor nu era decât şofer „avusese gura aurită cu c…cat", aşa cum se spunea în satul lui, când cineva spunea cu mult timp înainte cum se va petrece un lucru, chiar dacă petrecerea acelui lucru nu era de gândit.

Bă, al dracului Merenghel, avea să spună de multe ori tânărul ziarist de la Ziua, uimit, cutremurat şi îngrozit de felul cum evoluaseră lucrurile, ce nu crezuse nici Mareşalul, vorba aia, că era ditamai strategul în faţa căruia se închinaseră cei mai buni generali pe care îi avea Europa în acel moment, ce nu-şi imaginase nici Hitler, că ştia el ce avea de făcut dacă ar fi fost sigur că la Bucureşti Mareşalul avea să fie arestat de un puţoi de rege, care nu-şi ştersese nici caşul de la gură, iată, că ştiuse acest Merenghel de capul căruia nu era cine ştie ce. În afara faptului că era băiat bun, ceea ce nu era de pus la îndoială. Şi pe ce se bazase Merenghel acesta, de-i bătuse pe toţi oamenii politici ai vremii? Pe concluzia lui, pe care o desprinsese şi el din viaţa asta amărâtă, „că românul este curvă".

Dacă l-ai fi întrebat pe Merenghel „bă, Merenghel, fire-ai tu al dracului să fii cu puţa ta, că prea ai fost deştept, pe ce te bazezi tu mă, când faci o afirmaţie ca asta, şi ce înseamnă că românul este curvă?", ai fi văzut că Merenghel acesta începe să se bâlbâie, s-o dreagă şi s-o întoarcă fără să poată să-ţi spună nimic precis. Mai târziu Ştefan avea să facă experimentul acesta cu Merenghel şi lucrurile aveau să se petreacă aidoma cu ce gândise el. Ceea ce înseamnă că şi faptul acesta ţine de misterele istoriei. Hm! Adică ce

făcuse, Merenghel? El luase de bună afirmaţia asta a lui „că românu este curvă”. Şi ca într-un silogism deductiv el băgase această concluzie în raţionament, îl mai băgase şi pe Mareşal ca a doua premiză şi-i ieşise a treia judecată, concluzia, că, Mareşalul va fi asasinat de „curvele din preajma lui” (că altele nu ar fi putut să facă lucrul acesta), de oamenii în care avea încredere totală.

Ca în Mioriţa, să-i fi spus cineva, uite, vei fi arestat de Rege şi de Sănătescu, domnule Mareşal, (faptul se petrecuse cu adevărat, adică Şeful siguranţei venise la Antonescu şi-i pusese pe masă Raportul din care reieşea că Sănătescu conspiră împotriva lui. Mareşalul zâmbise şi nu vrusese să creadă nici în ruptul capului, că prietenul şi colegul lui de Şcoală militară, pe care el îl ridicase în grade şi îl ţinuse pe lângă el, că altfel era o mediocritate, poate să facă lucrul acesta. Dar şi asta face parte din tainele istoriei, avea să conchidă Ştefan, după mulţi ani, meditând la lucrul acesta.) şi Mareşalul n-ar fi crezut în ruptul capului.

Ei bine, Ştefan se gândise mult timp la vorba lui Merenghel, după ce se petrecuseră faptele cumplite care avea să arunce România pentru o jumătate de veac în braţele gulagului comunist, şi de fiecare dată se scărpinase în cap: bă, al dracului Merenghel acesta, parcă ar fi fost filosof! Ţine minte că Merenghel, „marele filosof din Siliştea Gumeşti”… Platon, Aristotel, Kant, Heghel, Marx şi Merenghel, din Siliştea Gumeşti, aceştia sunt cei mai mari filosofi ai lumii. I se întâmpla să mai glumească aşa cu el şi cu cine putea şi el, Ştefan, cu Moromete adică, cu Merenghel şi cu Vasile Pârţag, consăteanul lui, a cărui nevastă venise la el, la Ştefan, s-o iubească el, că bărbatu-su nu ştiu ce avea, o iubea pe alta, ca tâmpitu, că habar nu avea ce femeie dulce e nevastă-sa.

Or Ştefan cunoştea acest lucru, ba chiar în sinea lui voia s-o facă fericită pe această femeie, care-l impresionase întâi cu frumuseţea sufletului şi a caracterului ei şi apoi cu dulceaţa trupului ei de muiere.

După ce auzise povestea lu’ Vasile Pârţag, pe care-l ştia de la Anghelina că era om cu pârţag (chiar pe ea o luase de soţie din pârţag), cum sărise el din tren şi-l băgase în pizda mă-si şi pe Mareşal cu armata lui cu tot, şi armata română pentru că nu-i asigurase lui locul în tren (poate voia şi la clasa întâi, cu ofiţerii, să se lăfăie pe canapeaua de pluş), în compartiment, îi sărise lui ţandăra, îi venise pârţagul şi se întorsese acasă de la război. Adică ai lui din sat, şi din toate satele ţării, zeci de mii de tineri români, cum fusese Nilă al lui Ilie Moromete, muriseră în pământ românesc şi străin, pe când Vasile al lu’ Pârţag stătuse cu lipoveanca lui, şi unde stătuseră? în Deltă şi se pupaseră.

Ei, tu-i mama mă-si, Vasile, păi unii mor pentru ţară iar alţii stau cu muierile în braţe în pielea goală, se supărase Ştefan în gândul lui, treabă este asta? Adică nu era drept. Nu era cinstit! Şi o mai înşela şi pe Anghelina, pe nevastă-sa, păi în cazul acesta n-a făcut bine Anghelina că a venit la mine s-o iubesc eu, şi te-a lăsat pe tine dracului cu pârţagul tău

? Ba bine ţi-a făcut! Du-te dracului de tâmpit. Adică privite din punctul acesta de vedere, aşa stăteau lucrurile, iar Vasile al lu’ Pârţag nu era decât un dezertor sadea, un trădător al neamului său. Un nenorocit care se făcea de râs în faţa tuturor strămoşilor lui care-şi dăduseră viaţa de când este neamul acesta pentru apărarea pământului strămoşesc. Ha!

Aşa să fie? îi răspunse gândul ăla din el cu care vorbea de când se ştia el pe pământul acesta Ştefan. Aşa să fie?

Orice lucru de pe lumea asta, fie el ori care o fi lucrul acela, şi aurul dar şi balega pe care o balegă vita, are două capete. Ia să privim noi lucrurile din celălalt capăt, din celălalt punct de vedere. Cine a declanşat războiul acesta? Eu, nea Ilie Moromete din Siliştea Gumeşti, tata, mama?

Ţăranul român, muncitorul român, intelectualul român, poporul român?

Nu! L-au declanşat nebunul de Hitler, cel mai mare duşman al poporului lui şi nebunul de Stalin, un alt mare nebun şi ticălos al omenirii. De fapt aceştia doi sunt cei mai mari nebuni şi ticăloşi ai omenirii. Şi nebunii ăştia şi-au băgat popoarele în război, bateţi-vă voi, proştilor, că noi, cei mai mari nebuni şi ticăloşi ai lumii, stăm şi ne distrăm. Noi vă conducem.

Bun, şi atunci dacă acest război este războiul nebunilor şi ticăloşilor, ce să caut eu, care sunt un biet ţăran şi un om cinstit, eu Vasile Pârţag, din Siliştea Gumeşti, ce să caut eu în război, în tâmpenia asta făcută de voi?

Nu caut, domnule! Nici nu vreau să aud de voi. Luptaţi-vă, bateţi-vă cât vreţi, faceţi ce vreţi, eu n-am ce căuta cu voi că sunt om serios. Şi Vasile se dăduse jos din tren şi o luase către casă. Treaba lui că furişându-se pe sub lizierele pădurilor şi ale zăvoaielor şi ajunsese la Chilia, şi aici petrecuse cu lipoveanca lui dulce şi grasă cât petrecuse. Asta era o altă poveste. Important este, şi aici este toată profunzimea şi eroismul lui Vasile Pârţag, că pe când alţii îi urmaseră ca nişte turme pe cei mai mari nebuni ai lumii, inclusiv pe Mareşalul Ion Antonescu, Regele şi Guvernul României, cu toţi deştepţii şi patrioţii din ţara asta de „curve masculine”, că pe ălelalte nu le mai punem la socoteală, el, Vasile al lu’

Pârţag din Siliştea Gumeşti, avusese curajul să nu-i urmeze pe cei mai mari nebuni ai omenirii.

Dacă ar fi procedat toţi ca el (mai bine s-ar fi dus la curve, la muieri, nu?

Cum a făcut el), şi nu s-ar fi dus toţi ca tâmpiţii să tragă unul în altul cu puşca, ar mai fi fost război? Ar mai fi fost prăpădul ăsta pe lume? Ar mai fi fost milioane de morţi şi atâta jale pe pământ? N-ar mai fi fost.

Păi sigur că n-ar mai fi fost, îşi răspundea Ştefan vorbind în locul celui a cărui nevastă o iubise el. Privind lucrurile din punctul acesta de vedere Ştefan avu realmente un şoc. Ca şi cum ar fi avut o revelaţie. Uite-te, domnule, că Vasile ăsta,

aşa tâmpit cum este, el nu făcuse altceva decât să se sustragă şi să se opună răului Răului general, care aprinsese lumea şi o zguduise de o luase mama dracului (şi uită-te că dobitoaca asta de lume, idioţii ăştia de oameni, că altcumva nu ai cum să le mai spui, nu învaţă nimic din răul acesta imens pe care şi-l provocaseră singuri). Iar Răul ăsta general, adică Războiul mondial n-ar mai fi fost posibil dacă ar fi existat numai indivizi ca Vasile Pârţag.

Aici mintea lui Ştefan Paul, ajungând la revelaţia aceasta, tresărise şi se răsucise ţipând de durere. Înseamnă că şi acest Vasile este şi el ca şi Moromete un filosof. Un filosof asemănător lui Diogene, sau cum o fi el, dar un filosof. Ia uite, bă, frate, îşi spuse Ştefan, ce de filosofi s-au născut în Siliştea Gumeşti!

Sufletul însă, acum, la sfârşitul verii anului 1943, când se întâmplaseră atâtea, îi era trist şi pustiu, astfel că după această tresărire a spiritului, îl cuprinse din nou mohoreala. La filosoful Vasile al lu' Pârţag, la gestul lui extraordinar şi la filosofia care stătea în spatele său, tot îşi mai propuse să mediteze, mai ales că îi era dor de Anghelina, deşi numai cu câteva săptămâni în urmă se despărţise de ea.

II Evenimentele mai importante ale verii anului acesta fuseseră următoarele

: în primul rând „căderea" Ducelui, a lui Musolini, care fusese arestat la

25 iulie 1943 la ora 17, în Villa Savoia. Ştefan era la biroul lui când Ilona îi adusese ştirea aceasta care atunci fusese receptată. După ce o citise, rămăsese mult timp în picioare cu un gol în stomac.

Cu câteva zile în urmă fusese o întâmplare, grăitoare şi ea, despre căderea Mareşalului. El îi tot povestise Norei visurile lui cu Antonescu şi Moromete, pe care le ţinea bine minte, apoi cu câteva săptămâni în urmă fusese întâmplarea aceea cu apariţia unei cruci în flăcări pe cerul Capitalei, cruce pe care era răstignit Mareşalul. Este adevărat că el

fusese primul care văzuse acest semn (oare în ţară nu-l mai văzuse nimeni?). Şi iată că într-o noapte Nora însăşi avu un asemenea vis destul de grăitor.

Visul Norei fusese aşa: se făcea că era pe un plai verde, luminos, un vernil nespus de dulce. Şi iată că pe acest plai se întâlneşte cu un cioban tinerel care cânta din fluier o doină atât de dulce şi de tristă, că-ţi rupea sufletul. La un moment dat chipul Ciobanului a luat înfăţişarea Mareşalului.

Mareşalul, cu expresia aceea de lumină dureroasă şi inteligenţă, cânta din fluier aşa cum au cântat toate generaţiile de ciobani de la începutul lumii. O oiţă s-a apropiat de el şi a început să-i povestească exact ca în Balada Mioriţa că „l-apus de soare, au să mi-l omoare” şi tot ce spune bietul animal în balada aceasta care vine din moşi strămoşi. Cine veneau să-l omoare pe Mareşal, oaia spunea limpede, Regele, Dămăceanu, generalul Sănătescu, Mociony Stârcea, Buzeşti. Nici nu a terminat bine oiţa de cântat, nici nu apusese bine soarele şi iată că aceştia au şi apărut cu suliţele, cuţitele şi baltagele în mâini. Îl străpungeau fără milă pe Mareşal, în timp ce acesta cânta din fluier, ca şi cum el nici n-ar fi ştiut ce fac ei, ca şi cum nici n-ar fi fost acolo.

El numai cânta nespus de dulce şi dureros din fluier, cu privirile pironite senine şi blânde pe cer, până când s-a prăbuşit. Şi când s-a prăbuşit el, sa sfârşit şi cântecul. Apoi s-a auzit o surpătură grozavă, cumplită. La prăbuşirea Mareşalului se gândea Ştefan ţinând în mână ştirea pe care i-o adusese secretara lui Grigore Patriciu. Arestarea lui o văzuse el în minte în momentul acela când rămăsese năuc, fără să ştie de el în picioare, cu golul acela în stomac şi cu pustiul acela în suflet. În mintea lui chipul Ducelui se suprapunea peste chipul Conducătorului român. Cunoştea multe despre biografia şi personalitatea ştearsă, „de plastelină a Ducelui”, în acelaşi timp nu este adevărat că

Ducele nu fusese un Conducător interesant. Interesant şi criminal ca şi Hitler, mai spuse Ştefan vorbind cu el în gând.

Reţinea câteva lucruri despre Duce, care-i rămăseseră în memorie. „Este umilitor de a sta cu braţele încrucişate în acest război (vezi, el nu gândise ca Vasile al lu' Pârţag, nu), în timp ce alţii scriu istorie. Puţin importă cine câştigă. Pentru ca un popor să devină mare, trebuie azvârlit în luptă, chiar dacă trebuie să-i dai un picior în fundul pantalonilor ca să meargă."

Lui Ştefan Paul îi atrăseseră atenţia cuvintele acestea: „Puţin import cine câştigă." Cum adică? Într-un război n-are nici o importanţă cine învinge şi cine pierde? Păi atunci de ce se mai fac războaiele? E absurd, nu?

Adică poţi să porneşti un război şi să-l pierzi, ca la urmă să fii bucuros că te-ai luptat totuşi? Era în gândirea acestui om o „sămânţă" de absurd, dar şi o filosofie adâncă. Foarte adâncă chiar, deşi el nu putea vedea, oricât a încercat, capătul acestei filosofii.

Cealălaltă afirmaţie a lui Mussolini, precum că acest popor de lăutari cu chitarele de gât poate să devină mare dându-i un şut în fund şi trimiţându-l la război, era şi mai boacănă. Aşa, dacă luai afirmaţia şi o priveai superficial, era limpede că numai un dobitoc putea să spună asemenea lucruri. Şi totuşi dincolo de cuvinte era o gândire metafizică şi tulbure, ciudată, mai degrabă a unui filosof păgân. Păcat, îmi scapă profunzimea acestui om, îşi mărturisise singur Ştefan. Era limpede, în subconştientul Ducelui era dorinţa de a face din poporul lui de macaronari un mare popor. Ei şi, îl trimisese să lupte la mama dracului în stepele Rusiei, şi ce făcuse? Nu făcuse nimic. Sau mai bine zis, făcuse pe el. Fugeau de mâncau pământul prin zăpada nesfârşită, cu chitările în mâini, în timp ce ruşii îi vânau ca pe nişte iepuri. Ce ruşinos lucru!

Şi totuşi pe italieni lucrul acesta nu-i durea deloc. Câtă diferenţă între două popoare, care erau vecine! Nemţii şi italienii. Cum era oare posibil acest lucru? Unii erau dotaţi

pentru război, alţii pentru şansonete şi miorlăituri. Bine, şi în cazul acesta, poporul dotat pentru muzică, pentru artă, ca italienii, devine victima celuilalt. Aşa cum se şi întâmplase în realitate. Şi în cazul acesta, ce mai este de făcut? Nimic? Ce se întâmplase în Antichitate între războinica Sparta şi dotata pentru spirit, pentru filosofie şi literatură, Atenă? Nimic. Nu se întâmplase nimic.

Deşertăciune e totul, vorba Ecleziastului. (Ba se întâmplase totuşi ceva, şi acest ceva este foarte important. Belicoasa Spată învinsese Atena, este adevărat. Şi ce dacă o învinsese? dacă până la urmă, după două mii de ani, în Istorie cea care a învins este Atena!) Şi atunci dacă deşertăciune e totul, dacă poporul dotat artisticeşte este şi aşa victima celuilalt, a celui războinic, dă-i atunci un picior în fund în vâltoarea războiului, că poate, poate se trezeşte şi devine şi el războinic. Asta da gândire!

Abia acum mai venea domnul Mussolini de acasă, fiind şi un om profund şi un mare patriot. Adică ce vreau să spun, continua Ştefan, acest domn Duce Mussolini nu trebuie privit simplist. Este adevărat că fusese şi el, ca şi Mareşalul de altfel, victima lui Hitler, şi ca şi alţii mari, însă Ducele fusese o victimă aparte, o victimă artist, ca şi poporul său. Al doilea lucru despre Mussolini pe care-l reţinuse fusese afirmaţia istoricului francez Reymond Cartier: „Nici un om nu producea o impresie, o impresie mai puternică de energie decât Mussolini… Dar inima stejarului era distrusă printr-o îngrămădire nemaipomenită de dezastre şi umilinţe”. Dezastre şi umilinţe, repetase în gând Ştefan.

O dată cu căderea lui Mussolini, flancul sudic al Imperiului lui Hitler, un imperiu al jafului, al terorii, clădit pe nisipul mişcător al crimei şi al alienării umane, se trezea fără temelie. Mai târziu Ştefan Paul avea să afle, minunându-se încă o dată în faţa acestui mare regizor care este destinul, că modul în care au fost arestaţi Mussolini şi Mareşalul Antonescu, este identic. Adică un Rege, în cazul lui Mussolini, Victor Emanuel, îl cheamă pe Conducător, care

este Şeful armatei şi al statului (statului?) la Palat, acesta nebănuind absolut nimic, după care este arestat. Cu deosebirea că Victor Emanuel, în general italienii, s-au purtat cu Mussolini mult mai frumos, mai omeneşte, decât au făcut-o regele Mihai şi cei care l-au arestat pe Mareşal, care s-au mânjit pentru totdeauna de sânge şi dezonoare în istorie.

III Al doilea mare eveniment al verii anului 1943 (vântul de miazăzi aducea miresme care te făceau să te cutremuri, mirosuri evocându-ţi câmpuri de luptă pe care putrezesc cadavrele neîngropate) fusese prăbuşirea frontului în urma marii ofensive sovietice, dată cu un număr impresionant de trupe şi armament primit de la americani, pe direcţia Kursk.

Germania, care semăna cu o inimă bolnavă, mai bine zis, cu un cancer care explodase întinzându-se în spaţiul geografic, creând Imperiul de scurtă durată, dar atât de sângeros al lui Hitler, recădea înspre centrul ei.

Asia se prăbuşea înspre inima Germaniei în cascade. Mai căzuse încă o cascadă. În urma înfrângerii lui Romel în Africa nemţii fuseseră izgoniţi complet din Africa. Aliaţii putând executa o debarcare în Italia sau în Balcani, mai ales că Mussolini căzuse. După marea explozie a cancerului dementţial fascist, se petrecea acum implozia. Nebunia revenea la ea acasă.

Al doilea mare eveniment al acestui interval de timp, hotărâtor în evoluţia războiului, era unul nevăzut. Mareşalul Antonescu se convinsese că Hitler a şi pierdut războiul. Cel mai mare duşman, adversar al Fuhrerului, cel care l-a învins, şi cu el a învins şi Germania, târând-o în cea mai cumplită experienţă din istoria acelui popor, a fost Hitler însuşi.

Este drept că „mitul armelor secrete ale lui Hitler” mai plutea încă în atmosfera încărcată de vapori de sânge a epocii, mulţi însă înţeleseseră că Hitler se îndreaptă ca un sinucigaş în linie dreaptă către finalul destinului său.

De aceea Mareşalul Antonescu, în mod discret la început, pornise un al doilea război al ţării sale. Deschisese un al doilea front, cum se spune. Cu cine lupta el, unde voia să ajungă, deocamdată orizontul se întrevedea incert şi depărtat. Acest război va rămâne în istoria poporului român ca unul dintre cele mai ciudate războaie. Război pe care l-am pierdut în mod tragic şi iremediabil. Dar nu din vina noastră. Este vorba de războiul diplomatic, dus în subterană la început, apoi şi la suprafaţă, cu mijloacele şi posibilităţile de care dispuneam atunci.

Este adevărat că Anglia ne-a declarat război (gest deplâns în modul cel mai tragic de Mareşal, care era un filo englez convins, la aceasta mai adăugăm şi studiile şi cultura sa, ca şi faptul că stătuse în Anglia patru ani ca ataşat militar, timp suficient ca să-şi formeze legături de prietenie şi să se ataşeze de valorile civilizaţiei engleze). Războiul acesta, aşa cum s-a văzut, a fost unul din cele mai importante din istoria noastră, un război ciudat, de necrezut, paradoxal, în care un stat, Statul român, se roagă de statul cu care se găseşte în dispută să i se predea. Iar acest Stat, în loc să fie ascultat, este respins şi trimis să se predea unui Adversar şi mai cumplit, Statul sovietic, care nu cunoştea şi nu respecta nici măcar legile şi logica războiului. Cinismul Aliaţilor, al Angliei şi al Statelor Unite ale Americii, căci despre ele este vorba, care respingeau cererile de pace ale Mareşalului Antonescu şi ale opoziţiei româneşti, şi care ne-ar fi putut ajuta să ne desprindem de germani, să ieşim din război, frizează însuşi absurdul istoriei umane.

Mareşalul ducea acest război, căci despre un război în adevăratul înţeles al cuvântului este vorba (este drept, aşa cum spuneam, un război ciudat, în care România se lupta să se predea Statelor cu care era în război) cu diplomaţie, cu discreţie, cu tenacitate, dar mai ales cu un calm imperturbabil. Ştiuse să stabilească, să creeze, cu aliatul său de moment, cu Hitler şi Reichul german, un astfel de raport, nu numai caracterizat de demnitatea ce o emana,

dar şi un raport funcţional din mai multe puncte de vedere. Astfel mărturiseşte unul din colaboratorii apropiaţi din acel moment ai Mareşalului: „Mareşalul Antonescu în calitatea sa de aliat, nu era subordonat politiceşte unei puteri străine, respectiv Germaniei. El îşi pusese numai o parte din forţe sub comandament german, dar asta nu angaja cu nimic ansamblul politicii sale. El nu era vasal Germaniei, cum, de pildă considera pe vremuri sultanul pe domnitorii români. El avea prerogativele sale, la care nu înţelegea să renunţe şi la care nu renunţase de altfel şi de care nu dăduse socoteală nimănui decât poporului său".

Aşa se explică de ce Mareşalul a putut să stea nu numai calm, dar şi demn în faţa lui Hitler, când acesta i-a pus în faţă scrisoarea, documentele din care reieşea limpede trădarea lui Mihai Antonescu. Ce se întâmplase? Mareşalul îi dăduse lui Ică Antonescu mandatul să negocieze ieşirea noastră din război (de fapt era faza tatonărilor) cu Vaticanul. Ică Antonescu „îşi deschide sieşi drum", era interesat numai de salvarea lui, afirmând că el nici n-a ştiut, n-a avut cunoştinţă de angajarea României în est. Documentele acestea cad în mâinile lui Hitler şi bineînţeles acesta, furios, l-a chemat pe Mareşal la Berlin. Iată cum descrie unul dintre însoţitorii Mareşalului această întâlnire dintre cei doi.

„Mareşalul odată sosit, Hitler îi pune în faţă această scrisoare.

Conducătorul o citeşte şi răspunde calm: „Cunosc, mein fuhrer, această acţiune a Ministerului meu şi o aprob deoarece gândesc că nu strică ca la un moment dat, când o soluţie a conflictului nu mai poate fi întrevăzută pe calea armelor, să existe o poartă pentru deschiderea negocierilor. Asta şi în folosul Germaniei".

Hitler surprins de această atitudine loială a Mareşalului, îi răspunde: „Nu este nevoie. Germania are mijloacele ei sigure pentru deschiderea unei astfel de acţiuni (Bineînţeles că Hitler se înşela ca întotdeauna. Rooswelt

afirmase că Germania trebuie să se predea necondiţionat). Vă rog să îngrădiţi acţiunile ministrului dumneavoastră pe viitor”. Ca să te porţi însă în felul acesta cu Hitler, să stai demn în faţa lui, trebuia să fii însuşi Mareşalul Antonescu. Nici-un alt Şef de stat, inclusiv Mussolini, nu-şi permisese să stea neclintit în faţa tartorului şi a nebunului de la Berlin.

Demnitatea Mareşalului, dar şi iscusinţa sa de a se plasa mereu într-o poziţie verticală, se vădesc şi din discuţia pe care a avut-o Mareşalul pe

22 august 1944, deci cu o zi înainte de a fi arestat, cu ministrul economiei germane venit în audienţă la Mareşal: „Domnule Clodius, cu toată instabilitatea frontului, voi arunca în luptă ultimele rezerve pentru a-i opri pe ruşi. Însă din aceasta decurge şi o chestiune politică: după ce am respins, din loialitate faţă de Germania, condiţiile de la Cairo ale generalului Wilson, mă văd nevoit acum, după ce poziţia frontului de sud a slăbit considerabil, să cer libertatea de acţiune politică. Aş vrea să ies din război şi aş vrea să am răspunsul Germaniei că-mi autorizează libertatea de acţiune”.

IV Venise Anghelina pe la el. Asta era înainte de Stămărie. Lumina se schimbase, sufletul lui simţise, ca întotdeauna, adierea plină de melancolie a toamnei, când ai impresia că se vesteşte puţin sfârşitul lumii. Era tot frumoasă, bat-o focul. Cu ochii ei mari şi puri, cu zâmbetul ăla al ei care-i ilumina într-un fel misterios chipul şi întreaga fiinţă. Îi era şi dor de ea. Se plimbaseră puţin, apoi merseseră tot la hotelul lor de lângă Cişmigiu.

Mi-era dor de tine, Ştefane. Nu mai putui să rabd şi venii, îi zâmbi tristă Anghelina, înroşindu-se. O simţi că era flămândă de dragoste de cum o luă în braţe şi o puse jos. Tânăra femeie îl învălui tot în sărutări şi în muşcături. „Dragostea cu muşcat, Ştefane, e a mai frumoasă”, îi spusese o dată Anghelina. Avea dinţii ascuţiţi, ca de iepuraş (nu-i avea numai albi şi frumoşi) şi-l muşca până când îl

făcea să ţipe. Când nu mai rezista, o trăgea sub el şi-o iubea cu poftă. Acum o iubise la fel. Linuţa se sculă apoi şi se îmbrăcă lăsându-se privită.

— Hai să-ţi mai spui ce mai e prin sat, Ştefane.

— Spune, Linuţo.

— Ai noştri sunt bine, mulţumesc lui Dumnezeu, să ni-i ţină sănătoşi.

Se ridică şi el să se îmbrace. Peste o oră şi ceva trebuia să fie la redacţie.

Încolo e bine, lumea se pregăteşte de toamnă, să strângă câmpul, că poate se termină războiul.

Prostia asta cine ţi-a mai spus-o?

Femeia nu-i răspunse imediat. Se pieptăna privindu-se, de fapt lăsânduse admirată de el, în oglindă. Era o linişte planturoasă în toată fiinţa ei.

— Lumea aşa vorbeşte, că Mareşalul o să facă pace.

— Aşa zice lumea? Auzi, Linuţo, da al tău ce mai face?

Ce să facă, Ştefane, bine. N-a murit, cum de fapt nici eu n-am crezut, a fost dezertor, mi-a spus c-a stat prin păduri. A venit la mine, a zis să-l adăpostesc eu. L-am ţinut câteva zile în beci. L-am trimis la ai lui, i-au făcut o groapă sub casă, sub duşumea şi stă acolo ascuns.

— V-aţi iubit, se pomeni el ca prostul întrebând-o.

— Ei, Doamne fereşte. Da nu ţi-am spus că între noi treburile s-au limpezit. El e cu Ileana lui. Linuţa se întoarse liniştită către el. Îl privea cu ochii ei mari ca şi cum a r fi vrut să-l cuprindă.

Da, Didina ta ce face, Ştefane?

Se uita în ochii lui şi zâmbea amar.

— Nu ştiu. Treaba ei ce face.

Ea e fata cu care ziceai tu că te însori?

— Ea e.

Ştefan îşi lăsă privirea în jos. Se simţea vinovat. Iată, nici nu putea s-o privească în ochi.

În sat se ştie, Ştefane, că tu ai fost la Aristide şi ai cerut-o. Însă ea nici nu vrea să audă. Aşa a spus nea Aristide. Şi te-a

făcut de râs…

— Bine Linuţo, vorbi într-un târziu Ştefan, nemaiputând suporta liniştea de gheaţă care se lăsase între ei, şi privind-o în ochi. Între noi rămâne cum am stabilit, nu ne desparte nimeni niciodată, iar cu Didina e treaba mea. Nu te priveşte pe tine.

Anghelina veni lângă el. Avea privirile încărcate de o părere de rău nesfârşită, pline de reproş, umede. Îşi apropie faţa de el privindu-l în ochi să-l omoare.

De ce nu mă iei pe mine, Ştefane? Aş fi mai bună de soţie decât Didina. Ştefan îşi simţi trupul încărcat de electricitate, auzi sângele în el vâjâind. Îi muşcă gura sălbatic, că o auzi gemând de durere, o frânse nemilos şi o puse în pat. Îi ridică fusta, se urcă pe ea şi o iubi mult timp.

Până când simţi că se săturase.

De aia, îi răspunse el abia acum la întrebarea ei.

Anghelina părea mulţumită, dar şi distrusă. Îi luă capul în poala ei şi începu să-l mângâie. Plângea. În zilele următoare s-au întâlnit iar şi s-au iubit. N-a mai adus niciunul dintre ei vorba de căsătoria lor. Apoi a venit Stămăria. Parcă dintr-o dată văzduhul s-a umplut de o lună bolnavă, plină de adierile sfâşietoare ale unui vânt pustiu. I-a mai dat Anghelinei zece mii de lei. Şi pentru că Anghelina tot avea o suferinţă a ei în suflet, a scuturat-o de umeri uitându-se în ochii ei.

Nu fi proastă. Cum să te iau de nevastă când tu eşti mai nevastă decât nevasta.

Tânăra femeie l-a privit cu ochii pustii.

— Vorbe, Ştefane, vorbe. Eu însă numai pe tine o să te iubesc.

S-au despărţit.

Mergea pe stradă cu gândurile aiurea, fără să fie atent la nimic, cum e felul lui. Brusc Ştefan a avut intuiţia că în sufletul lui s-a produs ceva foarte grav. În sufletul lui, dar şi în lume. Se lăsase o noapte cumplită în lume şi oamenii nu-şi dădeau seama de lucrul acesta. Se uita la ei cum merg pe

stradă şi i se părea ciudat că ei pot să facă lucrul acesta. Dar ce ar trebui să facă ei oamenii după tine? se întrebă Ştefan, vorbind singur.

Ce să facă? Să urle de durere, de suferinţă. Să nici nu iasă din casele lor.

La 1 septembrie 1943, Alexandru Creţeanu este numit ambasador la Ancara. Mareşalul mai făcea încă un pas, oficial de data aceasta, în războiul cel mai ciudat pe care-l dusese vreodată un Conducător, să te rogi de el şi să te lupţi cu Duşmanul, pe toate planurile şi cu toate mijloacele, ca acesta să accepte să te predai lui. Dacă s-a mai văzut un asemenea război în istorie. Un război extrem de trist. Un război în care alţii, aşa cum am văzut că a făcut Ică Antonescu, se şi grăbeau să i-o ia Mareşalului înainte. Un război pe care soldatul Ion Antonescu era aproape să-l câştige, când alţii, tocmai ca să nu câştige el şi poporul român pacea, l-au arestat. L-au arestat în ultima clipă aducând nenorociri fără seamăn poporului român. Aruncându-l în braţele duşmanului său cel mai de temut: Stalin şi ruşii.

La 2 septembrie 1943 se semna capitularea Italiei. Începea cel mai trist şi cel mai îngrozitor an din istoria României, din acest veac al nebunilor mai degrabă, decât al oamenilor raţionali şi cu mintea la cap.

V Există în istoria popoarelor ani norocoşi şi ani nefaşti. Dacă aceşti ani ar fi cunoscuţi dinainte şi dacă popoarele ar putea să sară peste aceşti ani, oamenii ar fi de acord să scoată cu bucurie asemenea ani din istorie.

Un asemenea an în istoria României era anul 1944, care se apropia. Ce nar da ele, popoarele, să aibă numai ani aşa cum a fost 1918 pentru noi, anul împlinirii visului milenar al poporului român, anul unirii tuturor românilor într-un Stat Unitar.

Da, meditase Ştefan Paul, noi am avut un an norocos şi fericit cum a fost anul 1918 pentru că am avut o istorie

nefericită, de popor dezbinat.

Dacă am fi fost noi un popor fericit şi unit de la începuturile sale, am mai fi avut nevoie de un 1918? Ar mai fi existat el? Nu, n-ar mai fi existat.

Dar un an 1940, când ne-au fost răpite Basarabia, Bucovina, Ardealul de Nord şi Cadrilaterul? Dacă eşti un popor unit şi fericit, îţi vezi de treaba ta de popor în istorie, stai în banca ta, la locul tău, un asemenea an nefast este posibil, pentru că vin, iată, popoarele mari, cum a fost poporul german şi poporul rus, conduse de Hitler şi de Stalin, şi-ţi spun, tu, pentru că eşti un popor mic, îmi dai bucata aia de ţară, şi aia şi aia. Şi tu n-ai de ales, că dacă sari la luptă, te fac Dulăii zob.

Hm! îşi spusese Ştefan în gând. Dar nici să stai cu mâinile în sân, sau să faci ca dobitocul de Vasile Pârţag, adică să-ţi faci pârţagul în istorie, tu, ca individ uman, nu este bine, pentru că în cazul acesta îţi condamni poporul la dispariţie. În cazul acesta, deci, e o prostie dacă faci ca „marele filosof Vasile Pârţag” din Siliştea Gumeşti, care şi-a ridicat pârţagul lui la rang de teorie despre viaţă. Ştefan Paul se trezea tot mai trist după asemenea dezbateri interioare al căror martor şi beneficiar era numai el.

Septembrie învăluise Capitala în falduri pline de o melancolie antică. Deşi în subconştientul lui „se simţea vinovat” că trăieşte cu femeile altora, uneori se gândea cu tristeţe că dacă n-ar fi fost Ioana, Linuţa, Zizi, Nora şi acum Zizica Negroponte cu care se întâlnea cam la două săptămâni în apartamentul pe care-l închiriase numai pentru asta, el n-ar fi suportat, n-ar fi rezistat să trăiască. Nu ar fi supravieţui acestui război. Gândul acesta i se părea uneori de o limpezime de cristal, cum stătea el pe fundul sufletului său. O iubea pe Zizica? Putea el să spună cu mâna pe inimă că o iubeşte, o dată ce se întâlnea la fel şi cu Nora, şi odată ce se gândea cu strângere de inimă la Ioana şi la Anghelina?

Ciudată mai fusese şi viaţa lui. Poate că tocmai de aia, destinul îl alesese să fie un mare scriitor, dar ca să ajungi un mare scriitor, trebuie mai întâi să trăieşti o „experienţă umană profundă, cutremurătoare”, care să-ţi reveleze adâncul vieţii, al fenomenului uman, ca după aceea să poţi scrie. Dostoievski ajunsese în faţa ştreangului, a stat sub ştreang în timp ce un călăreţ gonea către el ca să-i aducă graţierea. Nu cumva lui, Destinul îi dăduse acest război mondial ca să înveţe ceva din el? Dar lui i-l dăduse? Acest război mondial, mare cât roata carului, era al celor care muriseră în luptă, al celor care aveau feciori şi bărbaţi morţi pe front, al celor care-i dăduseră acestui război jertfe cu nemiluita. El, ce făcuse? Stătuse într-un birou, este adevărat în redacţia celui mai mare ziar bucureştean, şi scrisese articole fulminante împotriva unora şi a altora sau ca să atragă atenţia opiniei publice.

Da, dar stând încordat ca un arc în această redacţie prin creierul lui trecuseră toate informaţiile, toate reportajele şi articolele despre acest război. De aceea se simţea şi atât de prăbuşit, de căzut în el, de epuizat.

Se gândise să-i ceară Şefului măcar o săptămână să se ducă acasă.

Grigore Patriciu făcuse o criză de bilă şi trebuise să stea mai mult de două săptămâni la pat, cu regim sever, iar Niki, nu ştiu ce se întâmpla cu el, era şi el desigur obosit, doar acest război trecuse şi prin creierul lui (şi vorba ăluia, avem un singur creier, nu avem ca Iorga doi. Păi dar, şi dacă Iorga avusese doi creieri, la ce-i folosise!).

Venea la slujbă galben, apatic, îi dispăruse pofta de viaţă, nu mai glumea ca altădată, despre ironie ce să vorbim, ai fi zis că acest organ al ironiei nu-l avusese niciodată. Ştefan îşi ducea starea aceea sufletească grea, când trăieşti pe lume şi mergi pe stradă, umbli, ca şi cum ai avea un pietroi în suflet. Septembrie se apropia de sfârşit. Foşnetul porumbilor (cunoaşte cineva nuanţa muzicală, metafizică, antică a foşnetului unui lan de porumbi uscaţi, toamna,

înainte de a fi recoltaţi? Numai cineva care s-a născut într-un sat românesc, vorba lui Lucian Blaga, o poate cunoaşte) se auzea parcă pe străzile Capitalei, mai ales în după-amiezile pustii sau în nopţile cu lună.

Era o zi noroasă şi tristă de toamnă. Zizica îl sunase la redacţie pe telefonul direct, ca să nu mai poată să asculte cineva convorbirea lor.

Părea obosită, îl întrebă dacă poate să vină acum. Putea. Stabiliseră ca în cazul în care îi recunoştea vocea şi nu era singur în redacţie să răspundă „aţi greşit numărul”, şi să închidă. „Nu trebuie să ştie nimeni, Ştefane, de legătura noastră, nu vreau să se afle niciodată.”, îi spusese o dată Zizica.

Lui nu-i plăcuse cuvântul legătură, ar fi fost mai nimerit să spună „dragostea noastră”. Dar îl iubea Zizica, aşa cum spunea ea, cu adevărat, sau se întâlneau numai pentru plăcerile trupului? O găsi într-un capot vişiniu, care o făcea să pară şi mai înaltă. Nefardată, plină de somn, fiica Negroponţilor părea o frumuseţe încărcată de umbră şi de mister. Se întinse şi îl cuprinse cu braţele pe după gât. Parfumul lânced şi asfixiant al trupului cald al femeii îl făcu s-o dorească. Îi prinse buzele şi o sărută lung. Prima dată când o avusese, Zizica fiind fecioară, păţise cu ea acelaşi lucru pe care îl trăise cu Nora. Tânăra femeie ţipase şi se zbătuse în braţele lui. Trecuseră însă mai uşor acest hop, Ştefan Paul ştiuse să fie drăguţ cu ea, să fie alături de ea, s-o ajute, s-o încurajeze, astfel că după ce făcuseră cu adevărat dragoste, se treziseră amândoi apropiaţi.

Această experienţă dureroasă prin care trece o fată ca să devină femeie îi ajutase să se cunoască mai bine unul pe altul, să se regăsească.

Un cuplu care se regăsea pe el chiar de la început. Ştefan o luă în braţe, îi dezvălui umerii rotunzi şi mici, gingaşi, de culoarea piersicei. Nu degeaba se numea această familie, Negroponte, veneau cu siguranţă din sud, avea din naştere pielea bronzată. Când o strângea în braţe, Zizica avea

dulceaţa nubienelor antice. I-o spusese o dată. Tânăra femeie zâmbise trist. „Mă bucur, Ştefane, aşa e, am în minte căldura ţărmurilor Libiei şi sufletul îmi e o nostalgie nesfârşită, ca un apus antic. Îmi e dor după ceva şi nu ştiu după ce, şi dacă nu întâlneam un băiat ca tine să-l iubesc, cred că mă prăpădeam”.

O clipă ochii lor se întâlniră şi se scufundară unul în fiinţa celuilalt.

Când îi pătrundea trupul, Ştefan simţea că-şi pierde minţile ca şi cum s-ar fi scufundat într-un tărâm roşu, misterios. Se iubeau cuminţi, buni unul cu altul, până când îşi pierdeau minţile. Acum Zizica îl muşcă dureros de buza de jos. O simţea focoasă, însetată de data aceasta. O prinse sub el, trupul femeii îi arse întreaga fiinţă şi el se pierdu în el ca într-o vale fertilă, mirosind a flori de portocali şi de leandri. Când îşi reveniră, Zizica îşi lipi obrazul de pieptul lui. Părea tristă şi absentă.

Ştefane? murmură glasul ei trist.

El o sărută pe tâmplă şi o mângâie.

Nu vreau să te văd tristă, şi aşa îmi e sufletul destul de trist.

Ştefan, se auzi vocea ei, dar mai veselă, ştii de ce te-am ales eu?

Se ridică în coate şi-l privi în ochi. În lumea mea (aşa spunea ea când se referea la aristocraţia românească, la lumea ei putredă, înveşmântată în blănuri, în briliante, plină de patimi şi falsă. Erau chiar cuvintele ei) aş fi putut să găsesc bărbaţi mai frumoşi şi mai stilaţi decât tine…

Ştefan tresări. Nu mai atinseseră în discuţiile lor niciodată un punct atât de sensibil.

— Nu ştiu dacă este important, şopti el, singurul lucru important cred că este ceea ce trăim noi.

O, ba este foarte important, pentru că dacă nu ar fi fost aşa, nu te-aş fi ales, şi dacă nu te-aş fi ales, nu am trăi ceea ce numeşti tu, „lucrul acesta incredibil, care este dragostea”.

Chipul tinerei femei se lumină de dragoste. În asemenea momente, îşi spuse Ştefan în gând, o femeie e atât de frumoasă încât îţi vine s-o mănânci.

— Atunci aş vrea să ştiu, şopti el, şi îi luă capul ei atât de frumos în palme şi îi muşcă lung buzele.

Doamne, gemu tânăra femeie, m-ai ameţit.

Îmi spui sau nu de ce m-ai ales pe mine? insistă tânărul ziarist, în care se trezise brusc curiozitatea.

Ce-mi dai dacă-ţi spun?

— Încă un sărut.

Chipul Zizicăi deveni grav-muzical. Liniile feţei aveau o dulceaţă şi o moliciune de crâng iluminat.

— Crezi că o să mă mulţumesc eu, Ştefane, cu un sărut după ce team avut tot? Fraieră aş fi. Ochii i se întunecară brusc. Cel puţin aşa cred, Ştefane, că nu ţi-am avut numai trupul în braţele mele ci şi sufletul. De câte ori ne-am iubit, am simţit că te topeşti în mine, că după aceea te iau tot cu mine.

— Asta înseamnă dragoste, Zizica, îi răspunse el meditativ. Se gândea la cealălaltă, la Zizi, cu care semăna femeia pe care o ţinea acum în braţe. Nu dragostea fusese cea care făcuse ca între el şi Zizi Fotiade să se producă un miracol? Cu aceasta ce miracol avea să se producă?

Acelaşi miracol se va întâmpla şi între el şi Zizica Negroponte?

— Acelaşi lucru l-am simţit şi eu. De fiecare dată când ne iubeam, simţeam că te topeşti, că te pierzi în braţele mele, şi de fiecare dată îmi era teamă că după ce ne iubim tu o să mori, sau eu o să mor, şi că se va întâmpla ceva îngrozitor.

Am murit, îi zâmbi Zizica. De fiecare dată am murit şi am înviat.

Ştefan îi mângâie tâmpla, apoi îi sărută mâna.

De ce m-a ales pe mine?

— Pentru că pe tine te-am iubit. Pe tine te-a ales sufletul meu. Nu eu te-am ales. Sufletul meu.

Şi de ce m-a ales sufletul tău?

Abia asta este foarte important. De fapt este singurul lucru important. Ghici pentru ce?

— Nu ştiu. Dacă aş şti, nu te-aş mai întreba.

Vezi tu… În lumea mea, a vechii aristocraţii, în bărbaţii şi în femeile ei, de când sunt copii, a intrat ceva. Nu ştiu ce? un iz, un sfoiag, o anumită patină. Sunt falşi, sunt putrezi, stricaţi pe dinăuntru. De tine sa îndrăgostit sufletul meu pentru că tu ai un suflet curat şi fraged. Ai văzut vreodată un câmp acoperit de rouă? E fraged. Şi e proaspăt. Ai muşca din el. Ţi-ai scălda sufletul în roua aceea. Ai culege-o cu buzele şi ai bea-o. Ei bine, când te-am văzut prima dată, prospeţimea şi puritatea sufletului tău, a fiinţei tale, m-a şocat. Aici Zizica se opri şi-l sărută. Ştii ce am simţit? Să-mi înfig dinţii în tine.

Şi de ce nu ţi-ai înfipt?

— Pentru că erai cu Luki. Apoi erai cu Patriciu. Şi de fapt când dai peste o asemenea fiinţă, dacă ai ceva în mintea asta şi în suflet, ştii că un strop de rouă e un lucru foarte fragil.

Da? se miră Ştefan Paul gânditor.

La ce se gândea? La faptul că şi Nora îi mărturisise acelaşi lucru.

Dar absolut acelaşi lucru. Şi ea îi spusese că întâlnise atâţia bărbaţi care întorseseră capul după ea, care-i făcuseră avansuri, dar unul cu sufletul atât de fraged nu mai întâlnise. Cum fraged? O întrebase el.

„Ai văzut vreodată un măr roşu, frumos şi fraged, pe care cum îl vezi, simţi cum îţi salivează gura? Ei bine, ai muşca din mărul acela cu atâta poftă, încât uiţi de tine, şi crezi că lucrul acesta este cel mai important de pe lume. Din acel moment nu mai poţi trăi fără să muşti din măr.” Şi tu ai muşca? „Da, îi răspunsese Zizica zâmbind nostalgică, am muşcat din tine Ştefan până la fund. Ameţeam şi nu mă mai săturam de tine. De aceea te-am îmboldit atunci ca să cunoşti femeia. Eu sunt femeia, Ştefan.

Cea în care te-ai pierdut tu, ca să răsară iar viaţă din tine.

— Zizi, eşti însărcinată, se pomeni el bâiguind.

Sunt. Dar altceva voiam să-ţi spun.

Spune, îi sărută el ochii.

Te-am avut tot, Ştefane, de atâtea ori. Chiar şi când eram singură cu mine, chiar şi când eram nebună de veselă la serate, chiar şi când mă plimbam la Şosea cu pechinezul meu. Acum însă te vreau de tot.

Zizica Negroponte îşi înfipse ochii ei plin de adânc şi de penumbră, răspândind o mireasmă de zmeură şi de umbră de codri de fagi, în adâncul sufletului său.

Tânărul ziarist îi luă mâna şi i-o sărută.

Ţi-am spus asta de la început. Altfel nici n-aş fi fost de acord să ne mai vedem. Aceasta sunt eu. Mă dăruiesc total şi pentru totdeauna. Şi tu mi-ai promis la fel.

Zizica Negroponte îl privea pieziş, cu genele ei ca o pădure de miere cafenie.

Ştefane, murmură tânăra femeie. Vreau să fii soţul meu. Să fii al meu şi numai al meu. Vom pleca din ţară. Avem bani depuşi în băncile din Elveţia. Ne vom stabili în Elveţia, cel puţin până când se vor potoli lucrurile. Nu mai putem rămâne în ţară.

Ştefan fu atât de zguduit de ce auzi, încât rămase un timp blocat. Adică Zizica îl iubea atât de mult încât voia să se căsătorească cu el? Bine, dar el nu putea pleca din ţară. Niciodată nu-i trecuse ideea aceasta prin cap.

Ba da, îi trecuse. Ceva în el dorea să se întoarcă acolo de unde venea el.

Să-l găsească pe bunicul lui, pe acel scriitor parizian (nu era el al lu’

Parizianu?). Bine, dar acum nu putea să plece, în nici un caz.

Tânărul ziarist o privea uluit.

Ştefane… Corabia a început să ia apă. Hitler şi nemţii lui, lua-iar dracu să-i ia, au pierdut războiul. În primăvară ruşii vor intra în ţară. O să fie jale şi prăpăd.

Ştefan simţi o durere ascuţită în inimă. Bolovanul acela de plumb pe care-l avea în burtă şi cu care mergea şi trăia tot timpul, parcă era şi mai greu.

— Poate că nu va fi aşa, Zizica, îşi auzi el vocea stinsă. Mareşalul o să se descurce şi acum.

Ştefane, şopti femeia tristă. Soarta Mareşalului şi a României sunt demult hotărâte. Corabia se scufundă. Şobolanii au şi început s-o părăsească.

VI Toamna tragică a anului 1943 pătrundea dureros în sufletele oamenilor. Hm! Nora îl anunţase că nu peste mult timp s-ar putea să aibă o întâlnire cu Mareşalul. Eu cu Mareşalul? se mirase el. „Da, ai să vezi, o să fie o experienţă interesantă”. După ce văzuse crucea aceea pe cer, pe care se vedea răstignit Mareşalul, venise la redacţie şi scrisese în câteva minute un articol despre „minunea care a apărut pe cerul României”. Cineva însă (nu Niki, pentru că el nu era în ziua aceea la slujbă), deşi el, Ştefan Paul, făcea ziarul şi el răspundea de ziar, îl anunţase pe Patron. Secretara, era chiar Ilonca, (ei, drăcie, fata asta frumoasă face ce face şi-mi stă numai în cale) îl anunţase că Şeful vrea să vorbească la telefon cu el. „Urgent”, precizase el. Bună ziua, tată, îl salutase el pe Grigore Patriciu. „Cum iese numărul acesta, Ştefane?” se interesase Directorul ziarului. O să fie un număr extraordinar, domnule Patriciu. Avem o ştire bombă, şi un articol. „Cu ce este ştirea asta bombă ?” Pe cerul Capitalei începând cu ziua de azi se poate vedea o cruce în flăcări. Pe cruce este Mareşalul Antonescu răstignit. „Ce spui, domnule?

I-auzi! Şi tu ai dat drumul la ştirea aia?” Domnule Patriciu, tată, dacă ieşiţi pe stradă şi vă uitaţi, o s-o vedeţi şi dumneavoastră. Pe străzi cred că la ora actuală sunt mii de oameni care se chiorăsc să-l vadă pe Mareşal pe cerul României. Se opri şi liniştea care se lăsă între ei îi îngheţă sufletul.

Din expresiile folosite de el, reieşea o undă de ironie, pentru că Directorul Zilei se supără. „Şi tu crezi că e momentul să facem glume pe chestia asta? În al doilea rând, cum ai putut tu să dai drumul la o ştire ca asta? Te-ai

gândit ce impact poate avea ştirea şi articolul tău (Grigore Patriciu mergea la sigur, adică aflase că şi ştirea şi articolul fuseseră scrise de Ştefan Paul) asupra armatei române? Asupra soldaţilor care la ora asta stau în tranşee şi încrederea în Conducătorul lor îi ţine pe loc şi le dă speranţe în victoria lor? Tu-ţi dai seama ce înseamnă lucrul acesta, Ştefane? Curtea Marţială te mânca dacă dădeai drumul la articolul acesta.” Se lăsă un moment de tăcere. „Înţeles?” se auzi răstită vocea lui Grigore Patriciu, amintindu-i momentele acelea din timpul rebeliunii militare.

Avea dreptate Şeful său. Cum de nu-şi dăduse seama? Da, aveţi dreptate, domnule Patriciu, aveţi dreptate, tată, îi răspunse el Şefului său cu vocea scăzută. „Bun! îţi urez spor la treabă atunci!” mai spuse Patriciu şi închise telefonul. Unguroaica se ivi din nou, ca din pământ cu o ceaşcă de cafea fierbinte.

— Poftim, Ştefane, e grozavă, îl îmbie ea.

Era într-o rochie cu trandafiri, mulată pe corpul ei de felină, dezvelindu-i braţele frumoase. Ochii, plini de lumina de borangic a crângurilor, îi râdeau fericiţi în cap, îmbiindu-l.

Auzi, Ilinco! Ilinca era numele vară-şi, una din fetele lui Moromete, şi îi plăcea mai mult decât Ilona.

— Da, Ştefane, îi răspunsese unguroaica numai zâmbet şi mire.

Tu o să mă bagi pe mine în boală!

— Lasă, Ştefane, că tot eu te scot. Şi o să ieşi întărit.

Ilinco, ce rău ţi-am făcut eu ţie de n-am loc pe lumea asta de tine

? Spune tu cinstit. Ţi-am făcut vreun rău?

Lui Ştefan Paul îi plăcea nespus modul acesta de a discuta. Fata îşi lăsase privirea gravă în ochii lui, cum mai făcuse şi altădată.

— Da eu, Ştefane, ce rău ţi-am făcut de ai intrat tu în inima mea?

Spune, tu, ce rău?

Când am făcut eu treaba asta? Fugi, fa, de aici că tu visezi. Dacă mai spui şi la altul, te crede că sunt hoţ. Auzi tu, am intrat în inima ei.

Auzi, Ilinco, îi plăcu lui să glumească, cine ştie după ce oi fi venit eu acolo unde zici tu că am fost, da am plecat, fată dragă.

Ai plecat pe naiba, Ştefane, nici cu armata nu te mai scot deacolo.

Fa, Ilinco, tu vorbeşti serios, sau îţi baţi joc de mine?

O văzu cum se necăjeşte în sinea ei. Noroc că în momentul acela sună telefonul în biroul ei. La lucrul acesta se gândea Ştefan când sună telefonul. Nu ştiu de ce sufletul îi era acum mai voios. Poate unde se gândise la Ilinca. Îl iubea fata asta, vedea el bine. Şi el ce putea să-i facă

? Alo, cine este? întrebă el, strigând în receptor. Cine să fie? Era poarta.

Îl căuta un consătean „de-al dumnealui", îi spunea portarul, ce să facă, să-i dea drumul sau vine dânsul jos?

Cum îl cheamă? întrebă Ştefan Paul. Portarul îl întrebă pe cel care spusese că e consăteanul lui. „Ştiţi dumneavoastră, zise portarul, aşa spune, Aristide." Aha! exclamă Ştefan, urcă-l dumneata în lift şi spune-i să coboare la ce etaj, şi eu îl aştept aici. Intenţionat nu-i spusese la ce etaj să oprească, să-l pună în încurcătură pe Aristide, ca acesta să se înveţe minte să mai răspândească vorba în sat ca fii-sa nu vrea să se mărite cu el. Se pomeni însă cu Aristide la uşa biroului lui. Îi deschise secretara, şi se nimeri să fie tot Ilona.

Noroc, nea Aristide, îl invită el să ia loc pe fotoliu. Păi de ce-l chemase sus, să vadă şi el unde lucrează al lu' Parizianu, să se înveţe minte să-şi mai bată joc de el. Că el ştia ce făcuse cu Didina, da ce făcuse Didina cu Vasile ăla al ei, el nu ştia încă. Pentru că nu poţi avea încredere într-o femeie.

Bine te-am găsit, Ştefane! veni acesta şi-l îmbrăţişă. Băi, frate, da unde lucrezi tu! se minună acesta de luxul pe care-l vedea în biroul lui Ştefan.

— Păi ce crezi, că ne jucăm! O sună pe Ilinca să aducă două cafele.

Ilinca se şi execută. Ia loc, nea Aristide. Cum mai merg treburile pe la primărie?

Ar merge ele cum ar merge, da dacă merge prost războiul, tot degeaba.

Aristide se aşezase în fotoliu, dar se uita pe pereţi. Ştefane, spuse el, eu mă cam grăbesc, aşa că venii să te iau. Poţi să lipseşti o oră?

— Pot să lipsesc şi două, dacă-mi spui unde mergem?

— Ne aşteaptă Didina cu masa, vorbi mai încet Aristide şi se ridică în picioare.

Nea Aristide, să ştii că n-am chef de glume. Didinei, dacă îi era de aşteptat, nu mă aştepta atâta.

Ştefane, nu e bine să tragem concluzii pripite. Tu ai venit o dată la mine, mi-ai spus ce aveai de spus, şi eu ţi-am spus că ţi-o dau pe Didina. Bun! Mergem s-o vezi pe Didina.

— Păi am auzit că Didina nu mai vrea să se mărite, nea Aristide.

Aşa au circulat prin sat nişte zvonuri, că dumneata te-ai dus la ea şi ea nar fi vrut. Am auzit că mi-a spus nişte cuvinte de duh. Treaba ei, eu nu mă supăr.

Aristide pălise uşor. În momentul următor îşi reveni. Ştefane, auzi el vocea aceea din el care vorbea de obicei. Tu faţă de fata asta eşti vinovat.

Aşa că du-te acum când ai prilejul să-ţi îndrepţi greşeala. Pentru că pe Didina ai promis tu c-o s-o iei de soţie. Adevărul este că faţă de Didina se simţea cel mai vinovat. Pe celelalte le făcuse fericite, pe ea o nenorocise. Conştiinţa lui se revolta acum împotrivă-i.

Bine, nea Aristide, mergem. Eu vreau să fiu om faţa de Didina.

Aristide rămase însă pe loc. I se citea pe chip şi spaima, dar şi îndârjirea.

Ştefane, strigă el. Să nu-ţi iei vorba înapoi.

Nu mi-o iau, nea Aristide. Da nu ţi-ai băut cafeaua.

— Lasă c-o bei tu şi pentru mine. Trebuie să ne grăbim.

În timp ce coborau, cu liftul, Ştefan Paul avu posibilitatea să-i privească faţa lui Aristide. Îmbătrânise. Nu mai era acelaşi Aristide cu tenul curat, cu ochii vii şi îndrăzneţi pe care-l ştia el de copil. Îi apăruseră şi multe fire de păr alb. Ochii i se împăienjeniseră parcă de oboseala şi de greutăţile vieţii.

Tu cum zici, Ştefane, că se va sfârşi?

— Nu ştiu, nea Aristide, îi răspunse al lu' Parizianu cu blândeţe, simţind că omul acesta îi e totuşi drag. Eu am încredere în Mareşal, în iscusinţa lui de Conducător.

Eu am făcut Primul, Ştefane, am fost pe front. L-am cunoscut. Lam văzut de la cinci metri cum te văd şi cum mă vezi. Dacă ar fi avut el comanda frontului de la început… ăhă, hăă, alta ar fi fost soarta războiului.

— Păi şi acum, nea Aristide, dacă în locul lui Hitler ar fi fost Mareşalul, îi bătea pe ruşi de-i rupea.

— A hă hăă! Asta fără îndoială. Însă dacă în locul lui Hitler ar fi fost Antonescu, mă îndoiesc Ştefane, că ar fi făcut prostia să declanşeze un război atât de prostesc ca ăsta. Practic nebunul de Hitler a dat foc la lumea întreagă. N-are nici o şansă, Ştefane, îţi spun eu. Numai Mareşalul să poată să iasă din alianţă cu el cu faţa curată.

— Luăm un taxiu, Ştefane.

De ce atâta grabă, nea Aristide? Lasă, mergem cu maşina Ziarului. Îi făcu semn şoferului cu care mergea el şi ridica materialele de presă de la Preşedenţia Consiliului de Miniştri.

Obişnuit parcă de când lumea să meargă cu maşina, Aristide îi dădu adresa şoferului. Era pe undeva pe lângă Facultatea de Biologie.

Şi zici că acum o vedem pe Didina?

— O vedem, Ştefane, o vedem, de ce să n-o vedem. Să vezi tu ce frumoasă s-a făcut, nici n-ai s-o mai cunoşti.

Opriră în faţa unei clădiri care semăna a cârciumă, dar nu era. Intrară pe uşa principală, într-un hol mai mult gol. Apoi

Aristide o luă spre o scară de lemn şi urcară la etaj. Aici erau camere mobilate, se vedea după covorul pus şi după perdelele albe. Aristide bătu în uşă, cu respect parcă.

Ştefan îşi simţi brusc inima bătând cu putere.

— Intră, tată, v-am văzut când aţi venit.

Era glasul Didinei. Intrară. Didina era întoarsă cu spatele. Călca ceva şi stătea aplecată. Nu se întoarse imediat. Când îşi ridică fruntea şi se întoarse puţin înspre ei, Ştefan rămase într-adevăr uimit de frumuseţea tinerei femei pe care o avea înaintea lui. Nu mai semăna aproape deloc cu cea pe care o ştia el. Didina pe care o avea Ştefan în faţă era mai înaltă şi mai împlinită. Avea ochii mari şi inteligenţi, luminoşi, cum îi au intelectualele.

Nu te-ai lăsat, tată, până nu l-ai adus. Aşa, Ştefane?

Ştefan se apropie, având încă pe faţă emoţia şi uimirea că totuşi o întâlneşte pe fata care i-a dăruit dragostea, şi că această femeie nespus de frumoasă nu mai seamănă aproape deloc cu cea pe care o iubise el.

Aproape că regreta că n-o mai găseşte pe fata pe care o ştia el, şi care îl uimise cu modul ei de a se purta. Vru să-i ia mâna şi să i-o sărute. Ar fi vrut apoi s-o îmbrăţişeze. Didina îi dădu peste mână şi-l împinse.

Fugi de aici, că tu nu meriţi nici măcar să mă atingi!

Ştefan Paul rămase blocat. Inima i se zbătu în piept dureros, umilită şi rănită.

— Eu parcă am vorbit ceva cu tine, Didino! se auzi vorba potolită a lui Aristide.

Cel mai bun lucru este să plec şi să-i las pe amândoi aici, îi trecu ideea asta prin minte, să facă ce-or vrea. Gândul ăla din sufletul lui cu care vorbea el îi şopti să rămână însă. Rămâi, Ştefane, pentru că tu ai distrus-o pe fata asta! Am distrus-o pe dracului că este mai frumoasă şi mai înfloritoare ca oricând.

— Auzi, Ştefane, ce zice tata, că dacă nu te primesc cu braţele deschise şi cu flori, mătură strada cu mine de păr,

cum a mai măturat bătătura casei din Siliştea. Ori nu e aşa, tată? Zii că nu?

Asta era interesant. Aşadar Didina îi înfrunta pe amândoi.

Ştefane, îşi ridică tânăra femeie mândră capul, şi lui gestul acesta i se păru nemaipomenit de frumos. O făcea tulburător de frumos, că Ştefan Paul simţi nevoia să-şi dea capul pe spate şi să râdă. Aşa, Didino, i-a înfruntă-l tu pe nea Aristide, că pe mine m-ai înfruntat atunci, în pădurea Cotigioaia, când ţi-am spus să stai cu mine şi să nu ne iubim.

— Auzi, Ştefane, răsună limpede vocea cristalină a Didinei, dacă vrei să stau de vorbă cu tine, să mai schimb vreo vorbă în viaţa mea cu tine, şi să nu întorc capul când ne întâlnim pe drum, tu trebuie să-mi săruţi picioarele.

Cuvintele Didinei îl uimiră, nu-l jigniră însă, ci dimpotrivă, îi atraseră atenţia, îl făcură s-o privească altfel. Îi plăcea mândria ei şi felul cum se luptă ea cu el şi cu taică-su.

Hai mai repede, dacă nu, noi nu mai avem ce să mai vorbim.

Didino! se răsti Aristide la ea.

— Aşa e, Didino, interveni şi Ştefan Paul. Eu îţi sărut picioarele că meriţi, însă vreau ca toată viaţa să-ţi spun sărumâna, ca fiind soţia mea, şi să-ţi sărut mâna, cum este frumos să facă un bărbat cu soţia lui, dacă o iubeşte şi ţine la ea.

Didina, îl privi cu ochii ei frumoşi, ca şi cum ar fi fost brodaţi, şi un zâmbet îi înflori chipul pe dinăuntru. Adică îi plăcuse şi ei ce spusese el.

O clipă se priviră în ochi, dar nu cu duşmănie, ci ca atunci când cei care se privesc sunt complici şi sunt gata să izbucnească în râs.

Ia nu mă lua tu în balon, Ştefane, se supără fata. Ori ai venit ca să vorbeşti cu mine, şi atunci stăm de vorbă, ori închide uşa pe dinafară.

Ia vezi tu ce culoare are clanţa pe dinafară.

Nu venise el pe lume să-i slujească chiar şi pe cei care-şi bat joc de el?

Fata asta venise şi-i ceruse dragostea. Şi el i-o dăruise. Şi acum îi cere săi sărute picioarele. O va face, pentru că el este vinovat că a uitat un timp de ea, poate în momentele când ea ar fi avut cel mai mult nevoie de el.

Ştefan Paul se lăsă încet în genunchi, şi sărută pantofii. Pe amândoi. Erau nişte pantofi albi şi frumoşi, ca şi cum ar fi fost două corăbioare. O să-i ţin minte toată viaţa, îşi spuse Ştefan în gând, în timp ce se ridica. Un moment privirea i se duse spre Aristide. Acesta îl privea îngrozit, încruntat. Apoi se uită în ochii ei.

Gata, Didino, dacă aşa ai vrut tu, nu? Am făcut cum ai vrut tu.

Didina îl privea şi ea nehotărâtă, ca şi cum nu i-ar veni să-şi creadă urechilor şi ochilor. Ca şi cum ar fi spus în sinea ei, „acesta să fie, Ştefan, pe care îl cunoşteam eu? Hm! de ce am făcut eu lucrul ăsta, de proastă, de bună-seamă.” Chipul Didinei, atât de frumos, părea acum umbrit de o tristeţe misterioasă.

— Bine, Ştefane, o să stăm mai încolo la masă.

— Nu, Didino şi nea Aristide, se uită el la ceas. Eu mă grăbesc că mă aşteaptă treburi importante. Însă aş vrea să vă spun şi eu câteva cuvinte, în special Didinei, nea Aristide.

Brusc se lăsă o tăcere de gheaţă. Didina îl privea speriată, trezită ca dintrun vis. Frumuseţea ei era atât de puternică şi de subţire că simţi cum îl taie ca un fir de oţel.

Draga mea, eu, băiatul care am fost îndrăgostit în copilărie, îţi spun cu toată sinceritatea. Aş vrea pe lumea asta, Didino, să te fac fericită, şi să te apăr de toate relele şi primejdiile care pândesc o femeie pe lumea asta. Eu aşa zic că trebuie să facă şi o femeie când îşi uneşte viaţa cu a unui bărbat. Deci, Didino, eu zic aşa, dacă pe lumea asta ne unim destinele ca să ne facem fericiţi unii pe alţii şi să ne ajutăm, tu sămi spui lucrul acesta! Dar ca să ne nenorocim şi să ne jignim unul pe altul, să mă pui tu să-ţi pup picioarele, eu nu

mai sunt de acord cu o asemenea căsătorie. Mai bine să meargă fiecare pe drumul lui.

Se lăsă iar un moment de tăcere. Didina parcă era o troiţă de frumuseţe şi mândrie rănită.

— Vezi, fă, Didino, ce prostie făcuşi! sări Aristide cu gura pe ea.

L-ai auzit tu pe băiatul ăsta ce bine a vorbit. Îl vezi tu ce socotit este!

— Eu vă las, să auzim numai de bine.

Ştefane, nu pleca! sări Aristide speriat să-l oprească. Rămâi la masă, fii tu bărbat şi ai răbdare să vezi ce fată cuminte e Didina. Acum urmează şi Medicina şi o să ajungă doctoriţă.

Nea Aristide, acum nu pot, poate altădată, că mă presează timpul.

— Lasă-l, tată, să se ducă, are băiatul treabă. Te conduc, Ştefane Ieşiră în stradă. Un timp merseră alături fără să vorbească niciunul. Mai bine zis, Didina încerca să ţină pasul cu al lui.

Nu te mai conduc mai departe, Ştefane, se puse Didina înaintea lui, când ajunseră într-un loc pe unde trecea mai puţină lume. În acel moment, de pildă, nu era nimeni ca să poată să-i audă.

Degeaba faci pe mândru, Ştefan, vorbi calmă, punându-şi mâinile în sâni Didina. Nu acum, atunci trebuia să vii tu să mă ceri, când te aşteptam eu de crăpa inima în mine şi mă bătea tata de mă rupea.

Ştefan o privi neputincios în ochi. Privirea Didinei era bună, dar la fel, plină de mândrie.

Şi chiar nu vrei să asculţi povestea mea? îl îmbie fata. Apoi, fără să mai aştepte. Ştefane, după ce ne-am iubit noi atunci, să ştii că aia a fost dragoste adevărată, eu te-am aşteptat mereu să vii în sat şi să mă ceri. Şi aş fi fost cea mai fericită fată de pe lume. Dar tu n-ai venit şi prin martie sarcina a început să se cunoască. Şi atunci m-a luat tata l-a întrebări. Didina tăcu un timp, ca să-şi muşte buza de jos,

sau poate să nu izbucnească în plâns. Şi atunci, continuă ea, nu ştiu ce-a fost în capul meu. Oricum eu am gândit aşa, o să spun că n-a fost copilul lui, ci al altuia, ca să-l fac să sufere. Adică asta a fost în sufletul meu şi în capul meu atunci: pentru că tu nu ţi-ai adus aminte de mine, de fapt de noi amândoi, că acum eram cu copilul în pântece, am vrut şi eu să te fac să regreţi şi să suferi toată viaţa. Şi am spus că tatăl copilului este altul, nu eşti tu. Dar tu vreau să ştii acest adevăr.

Şi cu Vasile ăla, ce este? Că trebuie să fi fost ceva.

— Cu Vasile ăsta a fost aşa, continuă după ce suspină Didina, dar fără să plângă. Vasile ăsta se tot ţinea de capul meu. Venea cale de atâţia kilometri ca să mă fluiere el pe mine la poartă. Nu, că el terminase liceul şi eu sunt fată cu liceu şi el nu se poate însura cu o sărăntoacă. Fugi mă, Vasile, şi caută-ţi pe alta, că eu i-am promis altui băiat că mă mărit cu el.

El niciuna, nici două, la trei zile, era la poarta mea. Până când într-o seară, asta era cu vreo două săptămâni înainte de a ne întâlni noi, când veneai tu de la gară de la Balaci către casă, Vasile m-a fluierat mult timp, şi eu nu ieşeam. Dar nici el nu pleca, fir-ar să fie el de băiat. Şi în sfârşit, când am ieşit eu, el îmi spune că poimâine pleacă pe front că a primit ordin de încorporare, şi mă ruga să stau mai mult cu el în seara aia. Şi am mers noi mai departe în seara aia, în nişte pruni. Am stat noi de vorbă un timp, Vasile m-a cerut în căsătorie. Şi eu i-am spus că n-am terminat liceul, că i-am promis inima altui băiat, că el degeaba îşi pierde timpul cu mine. Şi el al naibii, Dumnezeu să-l ierte, îmi spune că nu-şi pierde timpul, şi o dată mă pune jos şi-mi ridică fusta. Noroc că eram fată voinică. I-am pus piciorul în burtă şi l-am aruncat de a rămas lat o jumătate de oră. După ce l-am adus în simţiri, că nu mai ştia de el, i-am spus că din momentul acela nu mai vreau să-l mai văd. Şi nu l-am mai văzut. A murit pe front. Şi când mi s-a cunoscut sarcina, eu am spus că el e tatăl copilului, ca să te fac pe tine să

regreţi toată viaţa. Tata s-a dus la ai lui, şi ai lui cum au auzit, au zis că eu sunt ca şi fata lor, şi copilul să-l dau lor să-l crească. Şi acum e la ei.

Ştefan îi privea linia subţire, melodioasă a buzelor şi a nasului, îi privea fascinat iluminarea aceea dinlăuntru a fiinţei ei, când deodată simţi că a înlemnit. Înlemnise. Dar nu-i înlemnise numai trupul ci şi sufletul, toată starea aceea transparentă şi mâloasă dinăuntru fiinţei lui.

— Asta e, Ştefane, murmură Didina, şi un zâmbet trist îi flutură pe buze.

Acum măcar ştiu că o să regreţi şi o să-ţi pară rău toată viaţa. La revedere.

Dar nu plecă. Rămase în faţa lui. Îl privea victorioasă, dar şi cu un fel de milă şi de bucurie pe chipul ei frumos. Că în sfârşit băiatul pe care l-a iubit ea, îl vede acum împietrit de durere, la picioarele ei.

— Didino, făcu Ştefan efortul să vorbească. Acum pietroiul de plumb pe care-l avea în stomac parcă devenise mai uşor. Putu să-şi mişte şi picioarele. Didino, cum ai putut tu să faci lucrul ăsta? Hai să îndreptăm ce-am greşit amândoi, hai să ne căsătorim, şi mă adun şi eu la casa mea, şi luăm copilul la noi.

— Îndreaptă acum tu, Ştefane, că din cauza ta s-a întâmplat tot ce sa întâmplat.

Didino, hai să fim înţelepţi. Şi aşa e prea multă nebunie şi răutate în lumea asta.

Didina îl privea în ochi, nespus de frumoasă, cuminte.

Ştefane, dacă eu n-o să pot să te iert niciodată, asta înseamnă că te-am iubit prea mult, Ştefane. Să ştii!

VII În ziua aceea Ştefan a ajuns târziu la redacţie. L-a găsit pe Niki dărâmat, sufla greu, nu ştiu ce avea cu inima. Ştefan Paul abia atunci s-a mai trezit, când l-a văzut pe Niki dărâmat.

Du-te la un doctor Niki. Ia maşina ziarului.

Am luat nişte buline, dă-le dracului, şopti Niki. Lasă, n-am nici pe dracu. Şi aşa, decât să murim în puşcăriile

comuniste, mai bine murim acum.

Ca niciodată ziarul fusese întors de la cenzură. Pentru ce? Niki zise că nu ştie. Şi nici domnul Todoran, cel care se ducea cu materialele să ia viza, nu ştia.

Altădată cel de la cenzură punea viza şi gata. Pe încredere. Acum nu ştiu ce li se năzărise.

Unde dracului ai fost, se supără Niki, m-ai lăsat singur, dacă aude Şefu, ne zboară afară, şi aşa ai văzut ieri ce nervos era.

Bine, nu-i nimic…

Bine, pe dracu, nu e bine nimic. Ruşii cu ofensiva lor pe direcţia Kievului au spart frontul. Dacă se prăbuşeşte frontul german şi la Kameniţa am dat de dracu, într-o lună ne pomenim cu ruşii în ţară.

Aha, îşi spuse Ştefan, deci asta era.

Niki, te duci acasă, ai un doctor în familie. Din momentul acesta răspund eu de ziar.

Niki mormăi ceva, îşi aprinse ţigara, şi după un timp plecă. Tot aşa scârbit şi plictisit.

Ştefan Paul luă toate materialele din nou la revăzut. Strigă la Ilinca să-i facă o cafea tare. Să se trezească. Şi parcă într-adevăr, după şocul acesta primit de la Didina, care-l năucise, acesta era cuvântul, îl împietrise şi îl năucise, simţea că-şi revine. Chestia asta cu ziarul îl înfuriase, îl trezise la realitate, îi punea şi sângele şi mintea în mişcare. Cam bănui ce-i făcuse pe cei de la viză să de ziarul peste cap, schimbă câteva titluri, un articol, în locul căruia băgă o chestie cu rasele de vaci din România, şi două ştiri. Nu schimbă mai mult. După care domnul Todoran plecă din nou cu ziarul la viză. Se întoarse repede, în nici trei sferturi de oră.

Tu-le mama lor de pezevenghi, îi înjură omul, habar n-am de ce au făcut asta.

Ba eu am habar, îi răspunse Ştefan.

Îi mai ceru Ilincăi încă o cafea.

Hai Ilinca, fata tatii, glumi el cu unguroaica, frumoasă şi acum foc. Îşi făcuse buzele şi ochii, ceea ce lui Ştefan nu-i plăcea, însă de data aceasta „bozgoroaica”, aşa cum îşi zicea chiar ea, era trăsnet de frumoasă. Mai ales că ştia şi să-şi fâţâie trupul ei frumos prin biroul său.

Cum trebui să stea până după ora nouă să vadă ziarul intrat la rotativă, şi cum îi spunea lui sufletul că Patriciu o să-l sune să vadă cum merge ziarul, se aşează mulţumit în fotoliu. Acum putea să se lase în voia gândurilor…

Dacă şi de data asta află că au fost probleme cu viza, înseamnă că Patronul are un informator printre ei. Asta ar fi culmea. Lucrurile se întâmplară chiar aşa: Ilinca băgă capul pe uşă ca să-i spună să ridice telefonul, Şeful la telefon. „Alo, Ştefane, cum merg lucrurile la ziar? E gata, când a fost calandrat, când intră la rotativă?” Da, tată. E bine. Totul e bine. Acum se calandrează, într-o jumătate de oră intră la rotativă.

„Altceva?” întrebă Patriciu. Totul e bine. Dacă sunt eu aici, înseamnă că e bine. „Bravo! aşa te vreau!” îi răspunse Patriciu. După această discuţie, se simţi mai liber. Gândul i se mută iar la Didina. Tu-ţi loitra mă-ti de muiere, se pomeni el înjurând-o pe Didina, în limbajul pe care-l cunoştea el chiar din Siliştea de unde erau ei.

Ceva se revoltase în el împotriva fetei şi acum această revoltă reverbera în sufletul lui. În acelaşi timp îi plăcuse teribil mândria fetei.

Adică eu nu-ţi fac nimic, nu mă leg de tine, deşi eu sunt bărbatul şi tu eşti femeia şi ar trebui să fie invers. Tu mă rogi să te iubesc, să te iau de nevastă, eu fac tâmpenia să mă iau după tine, rămâi însărcinată şi în loc să fi pus mâna pe toc şi să-mi fi scris la Bucureşti, că n-aveai decât să iei adresa de pe manşeta ziarului, uite, mă, Ştefane, sau cum dracului miai fi zis tu, eu am rămas însărcinată şi tata mă omoară în bătăi. Vino şi mă ia de nevastă şi se va rezolva aşa totul, că dacă mi-ai fi scris, aş fi venit şi te-aş fi luat de nevastă… Tu, în loc să procedezi aşa, cum era normal,

adică, să procedezi, tu te apuci şi-i spui lui tact-o că ai făcut copilul cu un mort pe front, şi asta numai ca să-mi rupi tu mie sufletul.

Să-mi simt eu conştiinţa pătată toată viaţa, să fiu eu vinovat faţă de tine, şi să fiu mereu cu gândul la tine, că uite ce i-am făcut eu fetei ăştia, i-am distrus viaţa. Eu i-am distrus-o, eu trebuie s-o fac fericită. Tu-ţi cireşul mă-ti, Didino (se ferea să înjure de cele sfinte), cine a zis că muierea este ăl mai viclean animal de pe pământ, bine a zis. Da cu mine ţi-ai găsit petecul, să ştii!

Gândurile îl năpădeau şi-l prindeau în plasa lor ca într-un păienjeniş ameţitor. Această „dezbatere interioară” cu el însuşi îi făcea bine.

Când veni băiatul de la rotativă să-i aducă primele numere, îşi simţea deja sufletul mai liniştit. Avea de asemenea o energie care-l uimea şi pe el.

Cum este domnu Director? îl întrebă băiatul, arătând spre ziar.

Aa? făcu Ştefan, tresărind. Se gândea tot la Didina. Lasă, Didino, că ştiu eu cum o să-ţi răspund la tâmpenia pe care mi-ai făcut-o tu. Cum o să-i răspunzi, domnule, cum o să-i răspunzi? Aaa? Foarte bine, ea a vrut să mă nenorocească, eu o voi face fericită! Ea m-a urât şi a vrut să-mi distrugă viaţa, eu o voi iubi! Ca Iisus Christos o să-i răspund, la rău o să-i răspund cu bine şi cu dragoste, la ură cu iubire. Să vedem ce-or să mai zică atunci, şi ea şi Aristide.

V-am întrebat dacă e bun, domnu’ Director? îl întrebă din nou băiatul văzându-l că nu fusese atent, şi nu putuse să-l scoată din gândurile lui.

De data aceasta se uită atent la ziar. Era bun. Ieşise de data asta un număr foarte curajos. De altfel Grigore Patriciu şi de asta îl ţinea la ziarul lui, pentru că-i mărise tirajul încă o dată, şi ziarul se vindea ca pâinea caldă.

— La corectură nu s-a strecurat nici o greşeală?

Absolut niciuna, domnu’ Director, ziarul e curat ca lacrima.

Pentru că el răspundea de ziar de atâta timp, cei din sala maşinilor, linotipiştii, zeţarii, paginatorii, începuseră să-i spună „domnu Director”, fapt care-i ofuscase pe „ziarişti”, adică pe colegii lui.

Băiatul ieşi, iar el rămase tot cu gândurile lui. Nu ştiu de ce însă, el îşi dădea bine seama de lucrul acesta, deşi Didina se purtase urât cu el, şi-l umilise, ba chiar îl amenințase că o să-i distrugă viaţa, el se simţea acum mai împăcat, iar Didina îi era parcă şi mai dragă. Bine că nu este o mototoală şi s-a luat de el. Adică n-are fata dreptate? Vine la tine cu sufletul ei de o puritate extraordinară, vă iubiţi şi tu, în loc să o iei, o laşi de râsul lumii, să mătură taică-su bătătura cu ea. Vai de capul tău, Ştefane, ai greşit grav, ca şi faţă de Luchi. Bine ţi-a făcut şi asta că s-a măritat cu altul. Dar văd că nu te-ai învăţat minte. Or crezi ca tâmpitul că femeile sunt nişte fraiere pe lumea asta, bune numai ca să-şi bată bărbaţii joc de ele?!

După ce bătu în uşă de câteva ori, încet şi repede, ca un câine din acela care zgârie ca să intre, Ilinca îşi făcu apariţia în biroul lui.

În noaptea asta sunt de serviciu la camera radiofonică, Ştefane, aşa că dacă rămâi, o să te ţin la curent. Or să fie la informaţii grozave, ai auzit că s-a prăbuşit frontul. Uite, ţi-am adus o cafea. Tu poţi să scrii la ale tale, eu îţi aduc ştirile.

Ilona se aşează în fotoliul din faţa lui. Îi pusese pe birou cafeaua şi acum îşi pusese fericită picior peste picior, dezvelindu-şi picioarele frumoase, cu glezne mici şi fine, cu genunchi rotunzi, senzuali. Îşi schimbase rochiţa, aceasta cu guler o făcea parcă o păpuşă mai matură. Însă la fel de senzuală, de apetisantă. Ăsta este cuvântul, îşi spuse Ştefan Paul în gând, Ilinca este o fetiţă apetisantă. Nu ştiu de ce, în momentul acesta se gândi la Didina şi în loc să se liniştească, simţi o furie teribilă împotriva celor două femei. Adevărul era că în momentul acesta simţea pur şi simplu nevoia s-o ia în braţe pe Ilona şi s-o posede cu poftă.

— Aşa e Ilinco, războiul se prăbuşeşte peste noi şi nouă ne arde de prostii. Auzi, vrei să te întreb ceva?

— Întreabă-mă, Ştefane. Tu nu vrei să fumezi?

— Nu.

Bine, atunci nu fumez nici eu. Ochii mari, brodaţi de penumbre verzi şi albastre îl chemau şi îl priveau acuzator.

— Hai să-ţi spui ceva, continuă ziaristul de la Ziua. Dragostea, nu ştiu dacă ai auzit de cuvântul acesta şi dacă ştii cu ce se mănâncă, este un lucru foarte serios pe lumea aceasta. Ei bine, continuă el după ce făcu o pauză, tâmpiţii cred că chestia asta este aşa o chestie ca oricare alta, şi o mănâncă aşa cum ai mânca supă. Şi îşi frâng gâtul. Se nenorocesc pe toată viaţa. Cunosc eu un tip care s-a culcat cu o tipă pentru că asta a venit la el şi i-a zis să facă treaba asta.

Liniştea care se lăsă era caldă şi bună. Ilona îl privea senină cu ochii ei frumoşi.

— Da, Ştefane, îi răspunse ea zâmbind meditativ, ai zis un lucru profund. Aşa cum ai zis tu, proştii şi tâmpiţii cad la examenul acesta, şi, din păcate, îi mai nenorocesc şi pe alţii. Câteodată însă dragostea, care să ştii, este un dar dumnezeiesc, nu este al nostru, ni-l dă Dumnezeu, îi mai ajută pe oameni să se salveze. Prin dragoste ne putem salva, aşa cum ne salvăm prin creaţie. Dar eu cred, Ştefane, că şi eu şi tu suntem oameni, că nu suntem nici tâmpiţi, nici proşti, că noi doi suntem oameni adevăraţi.

Şi dragostea e darul pe care-l face Dumnezeu oamenilor. Odată ce aceştia sunt creaturile lui.

Ilona îşi lăsase ochii într-ai lui şi acum el simţea cum îl apucă ameţelile.

— Ilinco, şi dacă vin eu acum la tine şi te iau în braţe şi te pun jos, şi te iubesc de te omor, cine e de vină?

— Vino, Ştefane, vino, dar vino frumos, că eu te aştept. Însă mai înainte aş vrea să avem o discuţie. Ca între prieteni.

Ilinco, îi răspunse el după un timp. Eu nu vreau, şi n-am vrut niciodată, să fac pe lumea aceasta nici un rău. Nici unei femei. Dar nici ele să nu-mi facă mie. Se lăsă iar tăcerea. Aşa că ai milă de mine şi lasămă cu nefericirea mea, Ilinco. La revedere!

Fata se îngălbeni încet. Rămase tristă privind în pământ. Dacă nu pleca, Ştefan era hotărât să-i spună povestea lui cu Didina. Ar fi vrut s-o vadă după aceea. Pentru că el era nebun, cu altă femeie decât cu Didina n-avea să se însoare. Era hotărât.

Ştefane, vorbi încet şi tristă Ilona, şi iar îşi puse privirile în ochii lui, ca şi cum ar fi pus nişte ouă în cuibar şi le uitase acolo. Să zicem că tu ai plecat cu un vapor în America. Şi pe la mijlocul drumului vaporul se scufundă. Toţi se îneacă, sau oricum, te trezeşti singur în mijlocul oceanului, înotând sărmanul de tine ca să te salvezi. Şi la un moment dat, eşti epuizat, ţi-ai luat adio de la viaţă. Şi când te pregăteşti să mori, să te laşi să cazi la fund, întâlneşti un trunchi de copac, legănat de valuri. Ce faci? Pur şi simplu trunchiul ăla pentru tine este Dumnezeu. Aici Ilona făcu o pauză. Îl privea tristă, să-l străpungă.

— Jură tu că e adevărat, şopti Ştefan Paul după un timp.

— Jur, veni şoapta tinerei femei.

VIII Îşi simţea sufletul tot mai obosit. În acelaşi timp cu cât îi era mai greu sufletul, cu atât lumea i se părea mai materială. Ca şi cum s-ar fi lipit de el. Era o impresie ciudată. Nu-i era totul clar. Veniseră ploile de toamnă.

Frontul fusese străpuns de mai multe ori în toamna anului 1943. De ce nu utilizau nemţii arma lor secretă? Măcar să-i oblige pe ruşi să ceară pace.

De ce nu voiau anglo-americanii, adică Aliaţii, să-i propună pace lui Hitler sau să-I accepte pacea? Verdictul lui Rooswelt obliga pur şi simplu poporul german la o sacrificare totală.

Într-una din nopţi Ştefan Paul se retrase acasă, la fosta lui gazdă, care era acum casa lui. Dormea mai des în biroul lui.

Nu pentru că acum nopţile de dragoste cu Ilonca, bozgoroaica, aşa cum îşi spunea ea, erau mai dese, ci pur şi simplu, pentru că acasă simţea acea pace a pereţilor, în care era sufletul lui Zizi, cum îi pătrunde în suflet. Azi noapte o simţise la fel de prezentă în toată casa. Către dimineaţă o visase: venise uşoară către el, îmbrăcată într-o rochie albă, de mireasă. Se aplecase asupra lui şi-l mângâiase. „Ştefane, pe Ilona ai făcut-o fericită. Pe Magda de ce n-o faci

? Cu Didina iar te porţi rău. Tu ştii că m-ai făcut fericită pe mine şi ai văzut că a fost tare bine. Aceasta este misiunea ta pe pământ, să le ajuţi pe ele să treacă prin viaţă". Zizi Fotiade îl privea cu ochii ei buni. „Pe toate trebuie să le ajuţi, Ştefane. Şi de ce nu vii să dormi acasă? De ce îţi este frică de mine? Tu nu ai simţit că tu trăieşti în două lumi? Nu aş vrea, Ştefane, să mă superi, pentru că nici eu n-o să mai am apoi grijă de tine." Zizi îl mângâiase cu suflarea ei. „Iubeşte-o pe Magda, îi mai spuse ea, că vreau să-ţi mai trimit şi alte femei să le faci fericite. Că asta e misiunea ta în lumea aceasta." Zizi pierise.

Însă el dormise mult, până către prânz. Se sculase cu sufletul senin şi odihnit. Hm! deci el era un „trimis" în lume, avea un rost de îndeplinit.

Bine, aşa va face. Aflase de la Magda, care venea pe la zece seara la redacţie şi îl lua la plimbare. Deveniseră prieteni. În acelaşi timp trăia cu Ilona şi cu Zizi. Cu Nora întâlnirile erau rare. Nora născuse pe la sfârşitul verii. Avea un băiat, căruia îi pusese numele Ştefan. Şi soţul tău ce o să zică? o întrebase. „Soţul meu ştie de legătura noastră. Doar ţi-am spus.

Este de acord, cu condiţia să nu se afle". Aflase de asemenea de la Magda că şi Luki născuse o fetiţă căreia îi pusese numele Ştefană.

Bineînţeles că acesta era numele lui, chiar dacă fetiţa era făcută cu Adrian Popescu.

Şi deodată brusc, ca şi cum ar fi avut o revelaţie: tu nu vezi, mă, tâmpitule, că fetiţa lui Luki este fata ta? Deşteptule. Inima i se zbătuse emoţionată şi îndurerată în piept. Zizica Negroponte, era şi ea însărcinată, şi îşi ducea sarcina frumos ca o ţărancă. Nu se văieta, îşi vedea mai departe de restul vieţii. Deci mai are s-o mai iubească pe Magda, prietena lui Luchi, şi să se împace cu Didina. Cu vreo două săptămâni în urmă se întâlnise întâmplător cu Didina. De atunci n-o mai căutase. Aristide îl căutase la redacţie, cam la trei zile după incidentul acela când Didina îl pusese să-i sărute pantofii (ca şi cum ea ar fi fost prinţesa lu' Împăratu lu Peşte şi eu prostul lor, îşi spusese Ştefan în gând).

„Ştefane, îi spuse el, dacă nu ai treabă, vreau să te invit la Gambrinus sau la Carul cu Bere, la o bere. Uite, de al dracului aşa, am eu plăcerea să beau o bere cu tine." Păi şi eu am, nea Aristide, da ce mă fac că uite, trebuie să merg la Preşedinţia Consiliului de Miniştri să ridic materialele de presă. Te poţi juca cu chestia asta? Când auzise de Preşedenţia Consiliului de Miniştri, Aristide îl privise cu un respect deosebit. „Păi te poţi? nu te poţi", repetase el. „Bine, atunci, uite de ce venii? Ca să-ţi spui că mi-ai plăcut teribil. Mi-ai plăcut, domnule, grozav ce mi-ai plăcut. Ai lăsat-o praf pe Didina. Ascultă-mă tu pe mine, ea te iubeşte, da nu ştiu ce are ea cu tine. I-ai făcut tu ceva. Ştefane, femeile, dacă ştii să te porţi cum trebuie, sunt prieteni de nădejde. Te poţi sprijini pe ele.

Când mai vii pe la noi? Vino duminică la masă". Eu ştiu, nea Aristide, cu războiul ăsta care se apropie.

Aristide plecase mulţumit. Se înţelegea bine cu gineri-su. De atunci nu se mai văzuseră. Se întâlnise însă întâmplător cu Didina, în Piaţa Elefterie.

Aceasta ieşise de la cursuri, de la Medicină şi se vedea că este obosită.

„Ştefane", îl strigase ea, iar el, pentru că dăduseră nas în nas, nu mai putea s-o ocolească. Bună, Didina, care vrei să-

mi distrugi viaţa. Didina îl privise tristă. Eşti obosită, te-aş invita la o cofetărie, la o prăjitură sau la o cafea, îi spusese el. „La trei am seminar, Ştefane, vreau să merg, dar nu pot”. Să ştii, Didino, că m-am gândit mult la ce mi-ai spus tu. Adu-ţi aminte că tu ai fost cea care ai zis, Ştefane, dacă nu ne iubim acum, eu mor, noi nu trebuie să pierdem momentul acesta, că Dumnezeu ne-a întâlnit pe drumul acesta. Recunosc că gestul tău a fost extraordinar de frumos. Tu ai rămas însărcinată, şi eu am întârziat să vin. Însă tu n-ai lucrat la un ziar să vezi ce înseamnă asta, că de dimineaţa până seara eşti bombardat de tot felul de probleme şi uiţi de tine luni de zile. Vezi, tu mă faci pe mine vinovat. Dar când ai rămas însărcinată, de ce n-ai pus mâna pe un creion să-mi fi scris o scrisoare. Uite, mă Ştefane, sau prostule, ori tâmpitule, cum ai fi dorit tu să-mi spui (Didina începu să râdă. Făcea gropiţe în obraji de frumoasă ce era), aşa şi aşa, vino să facem nunta. Şi eu aş fi venit. Însă tu nu ai vrut asta, Didino. Tu ai vrut să mă faci pe mine vinovat în ochii tăi şi ai mei. Să mă simt eu vinovat toată viaţa. Or eu n-am vrut să-ţi fac ţie nici un rău, am vrut să-ţi fac numai bine, să te fac soţia mea, la casa ta, aşa cum mi-ai cerut tu. Şi atunci de ce vrei sămi faci mie rău?

Didina îl privise o clipă cu expresia aceea de frumuseţe tâmpă pe chip. Îi zâmbise apoi ca de pe altă lume. Uite, îi zisese Ştefan, eu trec peste tot, am venit şi te-am cerut lu’ nea Aristide, el vrea să ne căsătorim. Hai să dregem ce am greşit, şi ne-a ajuta Dumnezeu.

Didina tăcuse. Doamne Dumnezeule, ce frumoasă este! îşi spusese în gând Ştefan. Ce-o fi asta? Toate sunt nemaipomenit de frumoase. Sau de tâmpit ce sunt îmi par frumoase şi cele mai urâte. Alţii mor pe front şi îngheaţă în tranşee şi mie mi-a dat Dumnezeu femei frumoase, să le ajut să treacă prin viaţă. „Reparăm, Ştefane, reparăm, dacă aşa e bine, da după ce o să suferi şi tu măcar un sfert din ce am suferit eu”, îi răspunsese ea. Fă, tu-ţi salcia mă-ti Didino, dacă tu crezi că ţi-ai găsit prostu să-ţi baţi joc de el, te-nşeli.

Eu îţi vreau binele, tu de ce vrei să sufăr eu? Nu-mi ajunge mie cât am suferit şi cât voi suferi în lumea asta de nebuni şi de tâmpiţi? O lăsase în mijlocul trotuarului. Mai gândeştete, Didino! Poate-ţi vine mintea la cap! Didina rămăsese năucită, frumoasă, cu expresia aceea de suferinţă adâncă pe chip, care o făcea şi mai frumoasă.

La Didina se gândea Ştefan în timp ce se rădea în baie, după ce avusese visul acela cu Zizi Fotiade. Părinţii lui Zizi se obişnuiseră cu el şi-l iubeau ca pe copilul lor. Ce se întâmplase între el şi Didina îi povestise într-o noapte Iloncăi. Uite de ce nu voiam eu să ne iubim, din cauza fetei acesteia care mă face să mă simt vinovat pe lumea asta. De aceea am zis că altă femeie eu nu mai iubesc. Ilonca rămăsese gânditoare. „Ştefane, fata asta te iubeşte, spusese ea. O să vezi că o să te căsătoreşti cu ea şi o să fii fericit.” Şi cu noi ce o să se întâmple? îşi auzise el glasul îngrozit.

„Nimic, ce să se întâmple? Aşa cum ţi-am spus de la început, tu eşti arborele pe care l-am întâlnit pe ocean când înotam, şi de care m-am prins ca să mă salvez.”

Ilonca era fiica unui baron maghiar, Mociony, care îl cunoştea pe Grigore Patriciu. Acest Mociony îşi măritase fata, pe Ilonca, cu un alt baron, tot maghiar. Care era în vârstă, şi acesta nu putuse nici măcar s-o defloreze pe Ilonca. În viaţa lui Ştefan se repeta aceeaşi întâmplare pe care o mai trăise cu Nora şi cu Zizica Negroponte. Soţul Ilonei (nu înţelesese niciodată cum trebuie să-i spună Ilonca sau Ilona, de aceea el prefera să-i spună Ilinca, mai ales că acest nume o apropia mult de el), fusese la viaţa lui un fante, un cartofor şi un beţivan. Aveau, ce e drept, o casă în Bucureşti, şi un mic castel într-un sat din Transilvania, dar de bogaţi, nu erau bogaţi. El nu lucra şi atunci trebuise să lucreze ea ca să câştige bani. Cum ştia maghiara, germana, franceza şi engleza, şi cum Patriciu avea nevoie de un cunoscător al acestei limbi, la rugămintea baronului, a tatălui ei adică, o angajase ca traducătoare şi secretară.

Era mulţumită. Îi fusese recunoscătoare lui Patriciu, mai ales că se purta frumos cu ea. Nu auzise de baronul Mociony? îl întrebase ea. Nu, nu auzise. Dar de baronul Mociony-Stârcea, auzise? Nu, nu auzise, îi răspunsese el. Înseamnă că nu prea cunoştea lumea bună a Bucureştiului.

Da, e adevărat, n-o prea cunoştea, atât cât o cunoscuse nu-i făcuse nici o plăcere. „Tatăl meu, îi spusese Ilona, are un frate, pe care-l cheamă tot baronul Mociony, care este unchiul ei. Şi fiind foarte bogat, şi pentru că nu avea copii, îl înfiase pe acest „baronul Mociony-Stârcea", care îi vine acum văr. Ei bine, vărul ei este prietenul tânărului rege, este un om de lume, un dandy, ceea ce se cheamă un dandy şi ea îi prevede un mare viitor".

De ce, o întrebase el. Pentru că este o jigodie, Ilona apăsase pe cuvântul jigodie, un carierist ordinar, un om cinic, fără suflet, un aventurier şi un sforar. Este tot ce putuse „să dea mai bun crema Imperiului austroungar". Ilona însă nu semăna deloc cu acest văr vitreg al ei. Era o fiinţă umană autentică, nefericită pe lumea aceasta. Idealul ei în viaţă era dragostea pură. De aceea se şi îndrăgostise de Ştefan pentru că acesta avea „un suflet curat, de o frăgezime care te făcea să muşti din el."

Ştefan Paul zâmbise amar. Şi Zizica şi Nora îi spuseseră la fel. Adică această „puritate şi frăgezime a sufletului lui" era ca lumina unei lămpi care atrage fluturii în raza ei. Fantastică şi paradoxală mai este şi viaţa asta! Cât despre dragostea cu Ilona, fusese foarte adevărat ce-i mărturisise ea. „Ştefane, iubeşte-mă, ascultă-mă pe mine. O unguroaică este altfel decât o românca în dragoste. Noi unguroaicele avem „foc în coapse". Şi cu adevărat nopţile cu ea erau o nebunie. Focul „bozgoriţei" îl ardea până în profunzimile cărnii şi fiinţei lui de bărbat. Se gândi din nou la Zizi Fotiade. Nu-i spusese ea în vis „să le iubeşti pe toate şi să fii la fel de bun cu ele, cum m-ai iubit pe mine".

Se sculase târziu. Era o zi înnorată de toamnă. Cât avea să mai dureze războiul? Nebunul, marele nebun dat de

Germania în secolul XX, Adolf Hitler (mai bine ar fi dat un nou Hegel sau un alt Bethowen) promisese că va fi un război fulger. Şi era cât pe-aci să aibă dreptate: războiul acesta ar fi putut să fie un război fulger. Ruşii ar trebui să mulţumească sute de ani de aici înaintea sârbilor. Sârbii îi salvaseră de la înfrângere, poate chiar de la dispariţie. Dacă ruşii vor câştiga acest război, faptul se datorează în primul rând marelui lor aliat, Adolf Hitler", şi apoi sârbilor.

Dacă Germania ar fi atacat Uniunea Sovietică din martie 1941, şi nu s-ar fi încurcat cu sârbii, aşa cum l-au sfătuit generalii lui (aceştia încercaseră să-l convingă pe Fuhrer să nu se încurce în Serbia, pentru că războiul cu sârbii ar fi putut să dureze, să atace Uniunea Sovietică, şi apoi aveau să se ocupe şi de Serbia. Hitler, bineînţeles nu-i ascultase.), până în iarnă Moscova, Stalingradul, Leningradul ar fi fost cucerite.

Deci sârbii salvaseră Rusia de la pierzanie. Mai târziu le vor fi oare ruşii recunoscători sârbilor? Dacă am gândi aşa, concluzionase Ştefan, înseamnă că ruşii ar trebui să-i fie recunoscători lui Hitler. Fraza răsună în mintea lui cum răsună ecoul într-o biserică pustie. Ia stai aşa, îşi spuse Ştefan Paul în gând. Adică de ce să le fie recunoscători ruşii lui Hitler?

Că le adusese atâtea nenorociri pe cap? Lasă că Stalin le-a făcut ruşilor de două sau de trei ori mai mult rău decât Hitler. Păi aici este paradoxul, al lu' Parizianu, se auzi vocea din fiinţa lui. La baza vieţii stă paradoxul.

Nimeni n-a observat până acum că logica istoriei are la baza ei paradoxul. Stalin, care a fost conducătorul ruşilor, le-a făcut de trei ori mai mult rău decât Hitler, prin teroarea pe care a introdus-o în sistem, prin gulagul pe care l-a generalizat, prin zecile de milioane de crime. I-a asasinat Stalin pe ruşi mai abitir decât un Gingis-Han.

În acelaşi timp, uite de ce ruşii trebuie să-i mulţumească duşmanului lor de moarte, Hitler, pentru că ăsta i-a salvat în istorie, şi nu Stalin al lor. (alt paradox) Dacă Hitler n-ar fi

făcut greşelile pe care le-a făcut, dacă ar fi fost un om cu mintea bună, inteligentă, realistă, ruşii erau învinşi încă din toamnă şi desfiinţaţi ca popor. Nebunul îi gaza mai ceva ca pe evrei.

Doamne, Dumnezeule, se pomeni Ştefan văietându-se, ce nenorocire ar fi fost atunci! Am fi văzut pentru prima dată în istorie două popoare, gazate, distruse până la ultimul om, ruşii şi evreii. Oare aşa ar fi fost?

Istoria îşi are cutele, enigmele ei neînţelese.

Deci ruşii, în mod paradoxal, ar trebui să-i mulţumească lui Hitler că a făcut greşelile pe care le-a făcut, greşeli care au dus mai târziu la victoria ruşilor şi la înfrângerea lui Hitler, o dată ce Fuhrerul a fost cel mai mare duşman al lui. Alt paradox, Hitler a fost cel mai mare duşman al său.

Singur s-a condamnat la moarte.

Fără să-şi dea seama, vorbind singur cu sine în gând, Ştefan se pomeni la intrare în Palatul Zilei. Când să intre pe uşă, portarul deja se înclinase să-l ajute, simţi pe cineva luându-se după el.

Ştefane! se auzi strigat.

Se întoarse. În faţa lui, încurcată, îmbrobodită cu un batic înflorat pe cap, poate că şi de asta nu o recunoscuse, era ţiganca lui Paraschiv.

— Bună ziua, Ştefane!

— Bună ziua, ga… Uite că nici nu ştiu cum o cheamă pe nume, îşi spuse Ştefan Paul în gând. Pentru mine e muierea lu’ Paraschiv şi-mi ajunge, că a fost bună cu mine şi are sufletul bun.

Ştefan, îl trase ţiganca mai deoparte ca să nu audă portarul, ai zis dumneata că dacă om avea vreodată nevoie de ajutor, să venim la dumitale să-ţi cerem ajutorul, că sunt bărbaţii noştri pe front…? Ţiganca vorbea într-un fel trist şi mieros, sugerându-i lui Ştefan Paul că se afla la mare suferinţă.

— Aşa am zis, şi vă ajut. De cât ai nevoie?

Uite, venii cu cumnata, muierea lui Achim, i-o arătă ea pe soţia lui Achim, care făcea războiul la trenuri, şi care mai ruşinoasă, stătuse deoparte. Aceasta se fâstâci şi lăsă capul în pământ. Ştefan merse şi-i spuse, în felul lui, apropiat:

— Bună ziua, cumnată. Era să nu te recunosc.

Ştefane, se ţinu ţiganca după el. M-am gândit cu cumnata să ne apucăm de un mic comerţ, să trăim şi noi, că tot a avut cumnatul prăvălie. Da ne-ar trebui acolo un mic capital.

Aha! zâmbi vesel al lui Parizianu. Şi cam de cât aţi avea nevoie

— Păi de vreo două mii de lei, se înfipse ţiganca.

Da, nevasta lu’ Nilă ce face? îşi aduse aminte Ştefan de Nilă şi de Moromete, care ar fi vrut s-o ajute pe muierea lu’ Nilă.

Face bine, săraca, ce să facă. Data trecută am fost pe la ea şi i-am dat şi ei din ce mi-ai dat dumneata.

— E bine, şopti Ştefan Paul, privind-o mai mult pe muierea lui Achim. Şi-o aducea aminte mireasă. De atunci însă se îngrăşase, se făcuse parcă mai frumoasă.

Uite, vorbi mai tare Ştefan, vă dau trei mii de lei, da cu condiţia s-o luaţi cu voi şi pe muierea lui Nilă, şi s-o ajutaţi ca pe sora voastră.

Ne-am înţeles?

Scoase banii din buzunar şi-i întinse ţigăncii, căreia îi ardeau ochii în cap de bucurie şi de recunoştinţă.

— Nici nu ştii cât îţi mulţumim, Ştefane, se arătă ţiganca recunoscătoare.

Când o să vină ai noştri, o să ţi-i dăm înapoi.

Nevasta lu’ Achim stătea mai retrasă.

— Lasă ga, că nu-mi daţi nimic înapoi. Ăsta e dar. Dar ştiţi ce vreau

? Să nu aud după aia că vă certaţi. Sau că pe muierea lu’ Nilă nu aţi ajutat-o deloc. Pe ea s-o ajutaţi cel mai mult, că ea e, săraca, cea mai nenorocită. Să vă aveţi ca surorile.

— Lasă, cumnate, începu ţiganca cu gura, păi nu mă ştii dumneata că eu am sufletul ăl măi bun… Şi ţine-o tot aşa.

Ştefan zâmbi bucuros, că, uite, îi ajutase şi el cum putuse pe verii lui. Şi dacă-o ajuta pe muierea lui Nilă, făcea o faptă extraordinară, pentru care Moromete ar fi foarte bucuros.

IX

Iarna anului 1943-1944 cobora peste Europa ca un întuneric. Frontul, dacă ar fi fost privit de undeva de sus, s-ar fi văzut acum ca un arc care, îndoit de o forţă uriaşă nevăzută, fusese împins în sens invers. Ca şi cum cineva avea o săgeată imensă în acest arc, şi săgeata era îndreptată acum înspre Europa, înspre bunkerul lui Hitler, înspre inima Germaniei.

Vremea era urâtă, cădeau o burniţă cu zloată, şi pământul era o mocirlă, desfundat şi râmat de la Marea Baltică până la Marea Neagră. În urma marii ofensive din noiembrie 1943, când ruşii au forţat frontul pe mari întinderi, acesta se stabilizează undeva înaintea Carpaţilor şi a Nistrului, ca şi cum pe timpul iernii s-ar fi pregătit să hiberneze. Pe o asemenea burniţă îl aşteptase la ora zece seara, când ieşise de la redacţie, Magda, înfăşurată într-un pardesiu de dimie, ascunsă sub o umbrelă care o acoperea de tot. Ştefan se simţea obosit. Ar fi vrut să meargă acasă cu maşina, însă Magda îl rugă să se plimbe. Părea obosită şi totuşi fericită.

Am o umbrelă mare, Ştefane, ne putem ascunde sub ea.

Văzuse şi el, era o umbrelă mare, neagră, bărbătească. Ploaia era rece, o ploaie mocănească, din acelea care cad parcă de la începutul lumii şi nu au de gând să se mai termine niciodată. Magda ştia că lui îi place să se plimbe pe ploaie. O luară spre chei. Da, ploaia aceasta îţi strecura în suflet un sentiment trist şi o pace de igrasie, o pace rece, pentru veşnicie.

În toamna aceasta cei doi se plimbaseră de multe ori împreună. Mai ales în nopţile calde şi frumoase de septembrie şi octombrie. Într-una din dăţi Ştefan o rugase, aproape brutal, să nu-l mai caute. Îi explicase chiar că se

simte vinovat faţă de ea. Magda nu plecase. Dimpotrivă, înroşindu-se, tristă, îl luase de braţ şi porniseră să se plimbe.

Se regăsiseră cu greu. „Am o rugăminte la tine, Ştefane, îi spusese ea câteva clipe mai târziu. Nu este nimic mai umilitor decât să-l goneşti pe prietenul tău, sau pe semenul tău ca pe un câine”. Îi explicase că timpul petrecut cu el „este altfel de timp”. Adevărul este că şi lui fata aceasta, care avea în ea o cuminţenie ţărănească, „avea în ea ceva din dupăamiaza unei zile de vară trăită într-un sat românesc”, îi plăcea. Plimbările cu ea erau odihnitoare. Cu Magda se pomenea „dându-şi drumul”, redevenind el, cel care era atunci, el cel mai autentic. De mai multe ori discutaseră lucruri extraordinar de interesante, profunde. Fuseseră seri când se aşezaseră pe o bancă. Magda i se aşeza pe genunchi, petrecânduşi braţul pe după gâtul lui, sau culcându-şi capul pe umărul lui.

Rămâneau aşa mult timp, fără să spună nici-unul nimic. În seara aceasta când burniţa deasupra ţării, şi când de fapt burniţa de la Marea Nordului până la Marea Caspică, şi când soldaţii dormeau în tranşee cu apa până la glezne, cu bocancii înămoliţi, o luaseră pe „Cheogârlii” în sus.

Magda îl trase uşor de braţ, astfel că trecând Dâmboviţa se afundară pe una din străzile vechiului cartier al Bucureştiului. Aceasta era partea cea mai veche a bătrânului oraş. Toamna era o splendoare să te plimbi în acest cartier. Curţile, gardurile forjate, pereţii bătrânelor case şi vile erau acoperiţi de tufe înalte de trandafiri, de volbura lisandrelor şi a zorelelor.

Ploua mărunt şi liniştit peste bătrânul oraş al lui Bucur şi ei se plimbau pe străzile acestui mirific, acum închis în el, cartier. Magda deschise o poartă veche, forjată, aşa cum erau toate porţile acestui cartier. Urcară o scară mică din cărămizi, şi se găsiră într-o tindă cuprinsă între patru coloane dorice. Magda deschise apoi cu cheia uşa, iluminată dinăuntru, de lumina de vitraliu a geamlâcurilor. Erau acum

într-un fel de tindă străbătută de o penumbră moale, de reflexele vitraliilor.

Unde suntem, Magda? o întrebă Ştefan Paul. Îl pătrunsese frigul şi el se gândi la un cămin cald. Duminica trecută fusese cu părinţii lui Zizi la cimitir. Îi duseseră flori şi-i aprinseseră lumânări. Ştefan rămăsese uimit, de pe crucea de marmură albă îl privea poza lui Zizi, râzând fericită. O simţise ca fiind în aerul din jur, râzându-i fericită lui. Avusese un sentiment ciudat. Ca şi cum Zizi ar fi în lume, fiind foarte mulţumită de el. Îşi adusese apoi aminte de Magda. Cu Ilinca se împăca bine. Se întâlneau acum mai rar, se iubeau sau rămâneau stând de vorbă, mângâindu-se. Magda avusese dreptate, timpul pe care-l petreceau împreună era un timp greu, frumos, când comunicau fără să spună nimic.

Atunci, la Mormântul lui Zizi, îşi adusese aminte de visul pe care-l avusese numai cu două săptămâni în urmă, prin care aceasta îi spusese să aibă grijă de „fetele” ei. Atunci îşi spusese el că o va iubi şi pe Magda aşa cum le iubea pe celelalte. Că va avea grijă de ea ca de sora lui, ca de femeia lui. Magda îl pofti înăuntru. Intrară într-o odaie spaţioasă, iluminată de focul care ardea în cămin. Pe jos erau preşuri şi piei de lupi şi de urs. Una din piei era a unui urs uriaş. O sofa veche, turcească, un clavir, o masă încărcată cu bunătăţi, un candelabru, încă neaprins, perdele grele, acoperite de draperii… Era cald în această casă, care îţi evoca mai degrabă un spaţiu al hibernării.

A cui e casa asta, Magda?

— A noastră, Ştefane, şopti tânăra femeie. Rămăsese într-o rochie strânsă pe talie. O veioză discretă ardea sub o vitrină albăstruie. Magda se apropie de el şi-i luă pardesiul. Îl puse într-un cuier cu ramuri. Apoi veni iar în faţa lui. Îi puse mâinile pe umeri şi-l privi tristă în ochi.

Aceasta este casa noastră, Ştefane. Dacii erau poligami. Moise însuşi, marele preot al poporului evreu, a avut mai

multe soţii. Eu voi fi una din soţiile tale. Iar tu aici vei veni ca acasă la tine. Aici va fi una din familiile tale.

Magda îşi apropie buzele de ale lui. Se sărutară. Buzele femeii aveau mireasma şi gustul fragilor. Ştefan simţi că o doreşte. Dar în alt fel decât pe celelalte. Ca şi cum ar fi fost a lui, ca şi cum i-ar fi fost puţin şi soră.

Femeia l-a tras după ea. Târziu către miezul nopţii, când s-a potolit primul rând de cocoşi, după ce se iubiseră, Magda îi mângâia tâmpla sărutându-l.

Ştefane, l-a întrebat ea în şoaptă, cine este Zizi?

— Nu ştiu, a tresărit Ştefan Paul, privind-o uimit.

Acum o săptămână, continuă Magda, am avut un vis. A venit la mine o femeie îmbrăcată în alb. Avea un chip tare bun, şi semăna cu Maica Domnului. Am crezut că este un vis Marital. Ai auzit de apariţiile maritale?

Nu, ce sunt?

— Apariţii ale Maicii Domnului. Se cunosc multe asemenea întâmplări, în Europa şi în întreaga lume.

A venit, continuă Magda şi m-a mângâiat pe păr. Mi-a spus să nu mai fiu tristă. Să împrumuţi bani, maică, mi-a spus, să-ţi cumperi o casă, şi să-l aduci la casa voastră, pentru că el este al tău demult.

Nu vrea, Maica Domnului, i-am spus. El este altfel decât ceilalţi bărbaţi.

Am vorbit eu cu el, mi-a spus. De data asta i-am spus că voi fi foarte supărată pe el dacă n-o să aibă grijă de tine şi n-o să te iubească.

Numai cumpără tu casa asta. Prima casă pe care o s-o găseşti de vânzare.

Trâmbiţa unui cocoş se ridică în noapte singură, plină de melancolie.

X Dacă frontul, adică acel balaur imens, format din tranşee, soldaţi, ofiţeri, căi de comunicaţii, care de luptă, amplasamente ale bateriior de artilerie, parcuri de tancuri, care se întindea de la Marea Nordului la Marea Neagră,

părea că îngheţase după căderea primelor zăpezi, acoperind milioanele de soldaţi ce dormeau în tranşee, ca şi imensele cantităţi de material de război, viaţa Europei ca şi a Asiei curgea liniştită mai departe. În Cancelariile marilor puteri activitatea era mai trepidantă decât oricând.

Mareşalul încerca să-şi deschidă noi pârtii pe cel de-al doilea front pe care-l deschisese în Europa. După întrevederea sau cu Hitler, din noiembrie 1942, Mareşalul Antonescu înţelesese că războiul Germaniei în răsărit este pierdut. La întoarcere, în trenul care-l aducea acasă, declarase că acum trebuie să ne concentrăm ca să nu pierdem şi noi războiul nostru. Mareşalul declarase textual: „Trebuie acum să ne concentrăm ca să nu-l pierdem pe al nostru.” Această afirmaţie făcută personal colaboratorilor lui cei mai apropiaţi este extrem de grăitoare. Ea trebuie „citită” şi înţeleasă astfel: Hitler a pierdut războiul lui, războiul cu tancurile, cu artileria, cu infanteria care făcuse milioane de victime în spaţiul Uniunii Sovietice. Acesta fusese războiul lui Hitler, un război militar, un război al sângelui, al ororii, al groazei. Hitler iniţiase acest război şi îl târâse şi pe Mareşalul Antonescu şi România în această aventură.

Ei bine, spunând că acum nu trebuie „să-l pierdem pe al nostru”, adică războiul nostru, această sintagmă ne spune că Mareşalul se delimitase de Hitler. La sfârşitul anului 1943, şi pe parcursul anului 1943 şi 1944, până la arestarea sa, Mareşalul avea să lupte pe alt front, pe frontul nostru. De fapt, şi acesta este blestemul acestui neam şi al istoriei noastre, Antonescu şi cu el armata şi poporul român, aveau să lupte, după ce Mareşalul rostise aceste mari cuvinte, pe două fronturi. Frontul militar, în care eram înglobaţi, şi frontul nostru, războiul nostru, care era numai al nostru. Lucrul acesta nu le-a fost clar multora în acel moment istoric şi nici după aceea. La sfârşitul anului 1942, Mareşalul Antonescu deschisese un al doilea front. Acesta era nevăzut, este adevărat, da, dar el devenise principalul

nostru front, asupra căruia „trebuie să ne concentrăm” (adică n-avem voie să purtăm oricum acest război), şi pe „care nu trebuia să-l pierdem”.

Adică pe primul front, pe care ne găseam angajaţi, dar nu cu toate resursele noastre, prin împrejurarea lucrurilor, era posibil să pierdem războiul, însă pe cel de-al doilea, care era un front românesc, nu aveam voie să-l pierdem. Iată cum trebuie interpretate lucrurile. Al doilea front este unul prin excelenţă diplomatic, el se duce în spaţiul european al diplomaţiei. Dacă în primul război noi merseserăm cu germanii înspre est, merseserăm deci într-o direcţie, luptând alături de nemţi, în acest al doilea război eram singuri şi, ce ciudat, luptam în toate direcţiile. Cu toate capitalele europene, sau mai bine zis, în toate capitalele europene, căci războiul se ducea cu anglo-americanii. Hm! îşi spusese Ştefan Paul în gând, un război cu cât este mai ascuns, mai nevăzut, mai puţin „material”, legat de legile dure şi greoaie ale realităţii, cu atât mai uşor poate să iasă din graniţele sale, din matca sa, poate să devină mai rapid şi să fie mult mai cinic decât celălalt război, cel militar, fizic.

Dar acest război diplomatic, o dată început (unde începuse întâi acest război? Unde, decât în mintea şi în sufletul Fuhrerului?), el se transforma pe nesimţite în politică. Avea, cu alte cuvinte, să „capete curaj şi să iasă la suprafaţă”. Aşa cum avea să mărturisească puţin mai târziu un alt „cronicar” al acestui război. „Se impunea ieşirea României din Axă şi începerea negocierilor cu Aliaţii în vederea ieşirii ei din Război. Reţinem că încă de la începutul anului 1943, Mareşalul Antonescu, în mod curajos şi demn, a făcut cunoscute guvernului german

— Printr-un memoriu făcut de Mihai Antonescu şi înaintat lui Ribbentrop

— Intenţiile sale de a negocia cu Aliaţii, în interesul României şi chiar acela al Germaniei”. Ştefan Paul îşi aduse aminte scena aceea petrecută între Hitler şi Mareşal, când Fuhrerul îi pusese în faţă documentele care probau fără

nici o posibilitate de replică „gestul prostesc al lui Mihai Antonescu”, prin care acesta putea să „strice” tot ce începuse şi ce intenţiona Mareşalul, documente care îl arătau pe Ministrul de Externe al Mareşalului ca fiind un „om mic”, un trădător de fapt. Sau, cum spusese cineva: „un găinar care ajunsese şi el pe piscul unui munte”.

Hitler cine ştie ce-a crezut atunci, că îl dă gata pe Mareşal, că acesta se va pierde în faţa lui, aşa cum făcuseră, sau mai bine zis o păţiseră mai mulţi şefi de stat, care prin aceasta şi-au dezvăluit micimea lor. Să ne gândim numai la acel Beneş, celebru în Europa acelei vremi, om cu multe merite incontestabile, despre care (aşa cum auzise Ştefan de la cineva, una din acele surse pe care este bine să nu o ignorezi, pentru că locul în care o plasase pe ea destinul nu era unul neimportant) auzise lucruri bune, despre care ştia, printre altele, că este un fel de Şef al Masoneriei internaţionale. Şi de aceea Titulescu se ţinea mai mult după el, asculta mai mult de el, fără să îndrăznească însă niciodată în acel înalt for european unde se întâlneau ei să-l combată, strălucit, aşa cum îi combătuse pe mulţi din marii oameni ai Europei din perioada interbelică.

Ei bine, acel Beneş, om care răspundea de destinul unei ţări şi al unui popor, om cu prestigiu în Europa, când ajunsese să se înfrunte cu tartorul care avea să sugrume Europa, pierzând unul dintre cele mai mari prilejuri ale vieţii lui, se pierduse, şi scăpându-se pe el de frică începuse să alerge în jurul masei din încăperea aceea vastă în care se duceau „tratativele”.

Pentru că Tartorul de la Berlin aşa înţelegea el să trateze cu Şefii de state.

La ce şcoală de zugravi o fi învăţat el lucrul acesta, nu se ştie? Acel Beneş, oricât o fi fost el de mare, luat în sine, şi de om de treabă, pierduse una dintre cele mai mari „clipe” din viaţa lui, pentru că o dată ajuns în faţa acelei Fiare, numite Hitler, măcar adevărul putea să i-l spună în faţă, dacă nu putea să stea cu coloana vertebrală dreaptă. Ceea

ce nu se întâmplase cu Mareşalul. Conducătorul României, aflat în faţa lui Hitler, chemat special de acesta, nu numai că nu se pierduse cu firea, ci rămânând drept în faţa Tartorului Europei, îi spusese că el are cunoştinţă de ce făcuse Ministrul său de externe, şi înţelege că la momentul oportun, dacă va fi cazul, România să poată trata cu Aliaţii spre binele ei, dar şi al Germaniei. (Asta cu binele Germaniei îi atrase în mod deosebit atenţia lui Ştefan, astfel că acesta îşi spuse, vorbind în stilul lui caracteristic, ia să mă aplec eu, domnule, asupra acestui lucru şi să reflectez mai adânc). Iată, deci că, prevăzător şi inspirat, Mareşalul îşi crease cu mult înaintea declarării acestui celui de-al doilea război, condiţiile propice ca la momentul potrivit, războiul să se transforme dintr-unul secret, în politică. Adică în război dus pe faţă.

XI Marele front, balaurul negru, întins între Marea Nordului şi Marea Neagră, se împotmolise, îngheţase, flămânzise acum, întors cu burta albă, cu adâncitura înspre Europa, în iarna care se abătuse ca o înserare murdară şi dureroasă peste întreaga lume. Acest front, aşa cum părea el, primitiv şi părăsit, în favoarea celuilalt război, care se ducea în Cancelariile Europei şi ale lumii, în subterane întunecoase şi nevăzute, mai despărţea încă Europa de Asia. Asia se înfipsese adânc în Europa, devenise ameninţătoare, dar încă nu se prăbuşise. Cea de-a treia mare forţă a acestui război, S U A (care reprezenta şi ea un Continent, cel de-al treilea continent care se băga şi el unde nu-i fierbea oala) intervenise şi, după atâtea mii de ani în „conflictul ritual”, în „algoritmul ancestral” al comunicării milenare dintre Asia şi Europa, avea să joace un rol foarte important în istorie. Această a treia Mare forţă, al treilea Continent intervenind în „relaţia erotică dureroasă” dintre Europa şi Asia, avea să şi hotărască soarta războiului dintre Rusia şi Germania, dintre Europa şi Asia.

Pentru că, trebuie spus, cu toate greşelile făcute de tâmpitul de Hitler (şi chiar ar mai fi putut să facă şi alte greşeli pe deasupra), dacă America nu ar fi ajutat Uniunea Sovietică, cu un ajutor militar imens, de la alimente, îmbrăcăminte, arme şi material de infanterie, tancuri şi artilerie, până la avioane, Germania tot ar fi învins Rusia. Hitler, al doilea mare nebun al lumii, tot l-ar fi învins pe Stalin, cel mai mare nebun şi ticălos al istoriei umanităţii.

Dar să vezi, cu un făcut, cum le „încurcase diavolul" pe toate în acest război. Printr-o lege a paradoxului (nu era Hitler cel mai mare duşman al lui şi al poporului German? Nu-i salvase el pe ruşi de la dispariţie prin „prostiile" pe care avea să le facă pe tot parcursul războiului? Nu era Stalin, cel care avea să-i salveze pe ruşi, cel mai mare inamic al poporului rus? Al marelui şi pravoslavnicului popor rus?) Europa, prin Hitler, şi armata lui, prin poporul cel mai belicos al Europei, pe care-l prostise şi-l îndoctrinase, atacase Asia, însă o ţară asiatică, Japonia, atacase la rândul ei America, prin bombardarea flotei americane la PearlHarbor, şi acum Asia, la fel ca şi Europa (nu luptau englezii împotriva Germaniei?), se găsea şi ea sfâşiată. Asta era bună. O nebunie şi o încurcătură de maţe în istorie şi în lume, mai mare nici că se mai putea.

La lucrurile acestea se gândea Ştefan când Grigore Patriciu, trecând înspre lift, bătu la uşa lui să mai schimbe o vorbă. „La ce lucra? La articolul de mâine. Se apropie sărbătorile, îi spusese Grigore Patriciu, de două ori până acum ai cedat, la sfârşitul anului, înainte de sărbători, astfel că ai fost nevoit să-ţi iei concediul. Este adevărat că erai şi mai tânăr. Că, adică, ar fi trebuit ca om cu experienţă să ţin cont de lucrul acesta. Or eu te-am aruncat de la început în focul bătăliei…". Lasă, tată, că a fost bine. Vă spun eu, a fost cel mai bine. Cu mine, dacă o luaţi cu binişorul, nu făceaţi nimic. N-aş fi înţeles nimic din meseria aceasta, mas fi plictisit, aş fi fot dezechilibrat. Aş fi clacat. „Păi tocmai de aceea, se apropie sărbătorile, vezi să nu clachezi şi acum",

îi mai spusese Directorul Zilei, apoi vrusese să plece. Se întorsese către el şi încercase să-i zâmbească. Fusese prea aspru cu el? „Nu de alta, Ştefane, dar vezi şi tu că am nevoie de tine. Dacă s-ar întâmpla ceva şi anul acesta, aş fi în pom”.

XII Nu se întâmplase nimic, şi în anul acesta, sau, mai bine zis, la cumpăna dintre aceşti ani, 1943-1944, doi dintre cei mai nefericiţi ani ai acestui secol (poate şi acesta, cel mai nefericit secol din istoria omenirii, o dată ce adusese cu el de acum cele mai mari războaie din istoria vieţii pe această planetă), nici n-avea să se întâmple. Să se întâmple ceea ce îi era Directorului Zilei teamă că s-ar fi putut întâmpla cu cel pe care el îl adusese în presa românească, şi sub ochii lui se formase ca ziarist. Dar dacă lui Grigore Patriciu îi era teamă că s-ar fi putut ca Ştefan să clacheze, aceeaşi teamă împărtăşind-o şi Niki (acesta chiar îi spusese, „vezi să-ţi iei şi anul acesta concediu, şi să mă laşi cu tot ziarul pe cap ca anul trecut!”), singurul care ştia sigur că n-o să clacheze era chiar el, Ştefan Paul.

Se gândise la lucrul acesta. Ceea ce se întâmplase cu el anul trecut fusese într-un fel spre binele lui, pentru că altfel, dacă nu i s-ar fi făcut rău după ce a primit biletul acela nenorocit de la Luki, organismul s-ar fi epuizat singur mai târziu. Şi în cazul acesta refacerea lui s-ar fi făcut mai greu.

Ceea ce-l ţinea acum şi îl ajuta pe Ştefan, nu era însă puterea trupului, ci, mai, degrabă, cea a sufletului. Abia târziu, în ultimul timp, înţelesese el că acel cineva „care are grijă de destinul lui”, le gândise foarte bine pe toate. Nu se mai simţea nici adolescentul care era numai cu câţiva ani în urmă, când sosise în Bucureşti, nici tânărul care-şi făcea complexe că uite „dăduse norocul” peste el şi în viaţă şi în dragoste.

Că veniseră înspre el femei nespus de frumoase şi de bune, de curate şi cinstite cu ele însele, şi el nici nu le-ar fi meritat, sau că este un „ticălos” pentru că le înşeală, aşa

vrusese Dumnezeu. Nu se simţea vinovat. Era o stare ciudată. Da, chiar lucrul acesta era: o stare nu numai psihologică, ci mai ales „spirituală”. Scosese suplimentul literar din toamnă (Niki fusese mulţumit că Ştefan îşi luase el sarcina să se ocupe singur de supliment) şi le publicase alături de Ion Vine sau de Felix Aderca şi pe poetele Zizica Negroponte şi Ilona Mociony (aceasta se semnase cu pseudonimul Ilinca Cerna). Tot în numărul acesta debutase, prezentată de el elogios, prozatoarea Anasonia Dumitrescu (ea singură îşi alesese acest pseudonim, spusese că-i place ei numele acesta, şi cu numele acesta vrea să publice, o dată ce nu putea să semneze cu numele ei), care nu era alta decât Nora, femeia care venise atât de frumos în viaţa lui. Pe la jumătatea lui noiembrie le mai dăduse încă un rând „de capital”, ţigăncii lu’

Paraschiv, şi muierii lui Achim. În curând, ziseseră ele, avea să vină şi „cumnata lu’ Nilă”.

Ce înseamnă să ai sufletul bun şi gura aurită cu miere: lui al lu’

Parizianu îi mersese la suflet felul cum vorbea ţiganca lu’ Paraschiv despre văduva lu’ Nilă, pe care voia el, Moromete, s-o ajute, cumnata lu’

Nilă, îi spunea ea. Anghelina venise iar pe la el, mai încoace către iarnă.

Se iubiseră tot la hotelul lor, şi îi dăduse şi ei nişte bani. Pentru băiat, să-i ia şi lui nişte haine, acolo. „Bun suflet ai tu, mă, Ştefane, îi spusese Anghelina. Vezi? Am ştiut eu de ce te iubesc eu pe tine”. De asemenea nu fusese săptămână să nu treacă pe la „mama Irina”, cum îi zicea el acum soţiei profesorului Cotigă, de sufletul căruia nu se putea totuşi lipi, ca şi pe la părinţii lui Zizi. Aceştia, mai ales bătrâna, dar şi generalul, însă fiind bărbat nu prea arăta el lucrul acesta, îl îndrăgiseră ca pe copilul lor. Creierul îi era obosit, era adevărat, de câtă informaţie – fluvii, mări întregi de informaţii, de la ştiri la reportaje şi articole – trecea prin capul lui.

De asta îl ţinea Directorul Zilei, pentru că având un om ca Ştefan, şi talentat ca ziarist, având în minte şi cum se face un ziar, deprinzându-se de acum cu tainele şi chichiţele gazetăriei, dar şi cu lucrurile fundamentale, mari, ale acestei meserii, el, Grigore Patriciu putea să-şi scrie mai în linişte, mai pe îndelete articolele lui, să mediteze la alte probleme, să-şi scrie cartea pe care nici el n-o mai termina. Şi în cazul ăsta când eşti Directorul unui ziar ca Ziua şi ai un băiet priceput ca Ştefan, nu poţi să nu-l preţuieşti, şi să nu-l ajuţi când se află în momentele lui grele. Dar mai ales prietenia, relaţia foarte frumoasă care se stabilise între el şi femeile care le iubea, îi dădea acel sentiment, acea stare normală, ca şi cum el ca bărbat îşi îndeplinea menirea lui pe lume, cuminte şi trudnic, iubindu-le, dar având şi grijă de femeile pe care i le dăduse Dumnezeu.

Nu este adevărat că el era cel care le înşelase pe ele, profitând de frumuseţea lor, nu, ele veniseră să-i dăruiască dragostea lor. La rândul lui, el le dăruise dragostea lui de bărbat, dar şi acel sentiment profund şi stenic pentru o femeie, că există cineva care le ocroteşte pe această lume.

Şi care le dăruieşte dragostea, fapt fundamental în viaţa unei femei. La rândul lui, el trăia sentimentul că este iubit, că le ocroteşte, că le ajută să se simtă femei echilibrate, normale, în această lume a anormalităţii.

Descoperea uimit că ele, femeile lui, pe care le iubea şi de care avea grijă pe lumea aceasta, îl învăţaseră să se simtă, să devină bărbat, să fie mai tare, mai bine adaptat în această viaţă şi în această lume, în care de acum nu avea numai grija lui, ci şi pe a lor.

XIII

Ruşii încercau din nou să forţeze frontul ameninţând să-l spargă pe linia Kionigsbergului, încercând să-şi facă loc spre Câmpia Panoniei.

Generalul Şteflea îl asigurase pe Mareşal, ştia acest lucru de la Nora, că în nici un caz Bugul, frontul de pe Bug, o linie întărită şi fortificată puternic, nu avea cum să fie spart. Pe

aliniamentul acesta se aflau cele câteva Divizii române, şi numai în cazul în care ar fi fost forţat şi străpuns acest front, România ar fi fost ameninţată direct. După ce ajunse la redacţie, secretara (cealaltă, nu Ilinca) îl anunţă să ridice receptorul.

Era Nora, care îi ură la mulţi ani, şi-i spuse că-l aşteaptă, mult mai devreme, dacă poate să vină acum. Avea treabă, îi răspunse, nu putea să mai întârzie? Şi aşa materialele de presă puteau să le ia mai târziu.

„Ştefane, ţi-am spus, la mulţi ani şi nu mi-ai răspuns nimic?" Dar ce zi este astăzi? o întrebase el. „E Sfântul Ştefan". Sfântul Ştefan! se mirase el. Nu ştiuse. Nu mai ţinea cont zilelor. Nici nu mai ştia în ce dată este.

Şi ce dacă este Sfântul Ştefan? o întrebase el. Nu putem să ne bucurăm când situaţia frontului şi a neamului ăsta este asta care este. „Nu pentru asta te-am chemat. Am nevoie de tine într-o chestiune foarte importantă.

Dar foarte importantă, aşa că te aştept urgent. Ia şi articolul acela cu tine.

Care articol? o mai întrebase el. „Cel pe care l-ai scris şi i l-ai arătat domnului Patriciu. Mi-ai vorbit despre el".

Da, îşi aducea aminte. După ce fusese întâmplarea aceea cu apariţia unei cruci în flăcări pe cerul Bucureştiului, pe care el îl văzuse pe Mareşal răstignit, şi după ce auzise de complotul din armată ce se pregătea împotriva Mareşalului, ca şi după alte „informaţii", precum că mulţi din lumea „bună" se pregătesc, în cazul în care ruşii ar fi în ţară, fie să şteargă putina după ce şi-au asigurat banii în băncile elveţiene, fie „să se aranjeze", scrisese un articol furibund pe tema aceasta. Se pregătea deci „un mare aranjament". Îi spusese lucrul acesta şi Zizica Negroponte, pe care nu putea să n-o creadă: sus la vârf se pregăteşte de pe acum un aranjament.

Chestia asta cu aranjamentul nu-i prea era deloc clară lui Ştefan, adică putea să înţeleagă o mulţime de lucruri din cuvintele acestea. De la Zizica mai aflase că „şobolanii" se

pregătesc să părăsească scena sau corabia. Ei bine, toate lucrurile acestea îl puseseră pe gânduri. Scrisese un articol „Ce nu ştie domnul Mareşal”. Când venise la Patriciu, acesta îl angajase de fapt pentru articolul pe care îl scrisese atunci, articol care se intitula „Dacă ar şti Generalul!”. Ce-ar fi să-i pun titlul şi articolului acesta, „Dacă ar şti Mareşalul”. În articol nu spunea nimic despre dezvăluirile pe care le aflase de la Patriciu, care ştia mult mai multe lucruri despre complotul din armată. (cu ziaristul de la Timpul, cu care se întâlnise în ziua când pe cer apăruse crucea cu Mareşalul răstignit pe ea, lucrurile se petrecuseră astfel. Acesta îi dăduse numai informaţia şi-i ceruse să-i facă legătura cu Patriciu, pentru că numai acesta putea să-l plătească. Patriciu îl primise pe acel ziarist de la Timpul, şi îi dăduse suma de bani, destul de mărişoară pentru vremea aceasta, în schimbul informaţiilor primite. Grigore Patriciu, Fleicaru (acela muşcase el acum o fleică de la el) îl sunase pe un prieten al lui de la Siguranţă şi-i spusese tot ce auzise, inclusiv să-l urmărească pe ziaristul de la care aflase informaţia despre complot).

Spunea numai atât, că nu ar fi rău dacă Mareşalul ar afla că încă de pe acum anumiţi şobolani, care deţineau mari sume de bani în băncile româneşti, au început să-şi transfere sumele de bani în străinătate, prejudiciind astfel leul românesc, care era foarte bine cotat, o monedă solidă, având acoperire în aur. Ce se intenţiona? Să se lovească moneda naţională? Ce mai spunea el în acest articol? Că sunt oameni „care vor să dea dosul”. Că poporul român acum se află în situaţia în care s-a aflat pe vremea lui Mircea cel Bătrân, sau a lui Ştefan cel Mare când dinspre Dunăre vine puhoiul turcesc. Şi acum vine tot puhoiul asiatic, este acelaşi puhoi, exact ca în momentul Rovine sau Călugăreni. Vine Asia.

Că în această situaţie neamul românesc trebuie să se pregătească să facă faţă unei mari încercări.

Dar nu toţi vor putea să facă faţă acestei încercări: unii au început să fugă, unii se vor preda, se vor ascunde în gaură de şarpe, iar alţii vor trăda. Iată ce ar trebui să ştie Mareşalul. Aşa se încheia articolul. Vrusese să-i dea drumul în ziar. Dar ca prin făcut veni telefonul lui Grigore Patriciu. Este adevărat că nici Niki nu vrusese să semneze pentru el. Să-i dea drumul. Dacă el, Ştefan Paul îşi ia toată răspunderea şi nu-i e teamă că o să-l zboare Patriciu, da, în cazul ăsta poate să-i dea drumul.

Telefonul Directorului Zilei veni tocmai la timp: „Ce, Ştefane, iar vrei să-i dai drumul la un articol din acelea. Te mănâncă spinarea". Se poate, domnule Patriciu, dar nu spinarea mă mănâncă, ci conştiinţa. „Este şi mai rău în cazul ăsta". Dacă nu-i dau drumul acum articolului ăsta, o să ne doară după aceea conştiinţa pe toţi. Şi poate o să ne blestemăm şi zilele.

„Ce vorbeşti, domnule?" râse Patriciu. „În cazul ăsta nu dai drumul la articol până nu-l văd eu. Înţeles?". Ştefan rămăsese cu receptorul în mână. N-am înţeles, domnule Patriciu, se pomenise el răspunzându-i furios.

Noroc că Patriciu închisese demult telefonul. A doua zi a venit, a văzut articolul, şi a scris pe el: „Sufletul îmi spune să-l public, mintea nu". Îi dăduse articolul înapoi: „Ei, îţi place?". Îi plăcuse? Adevărul este că îi plăcuse. Patronul găsise o formulă frumoasă, ba chiar foarte frumoasă, ca să-i respingă articolul. Deci acest articol trebuia să-l ia cu el, acum când mergea la Nora. Pe drum, în maşină, avu un fel de revelaţie dureroasă, văzu pentru câteva momente, ca şi cum ar fi privit în sufletul lui, că le iubea cu adevărat şi pe Didina, şi pe Anghelina, şi pe Luki, şi pe Magda, şi pe Zizica. Da, le iubea cu adevărat, vedea cât se popate de limpede lucrul acesta.

La Preşedinţia Consiliului de Miniştri îl întâmpină la poartă acelaşi maior, scund, gras şi cu mustaţa à la Hitler. Fusese invitat de doamna, şi i-a spus numele Norei. Fără să se grăbească mustăciosul formă numărul şi sună la Biroul de

presă al Mareşalului. „Da, era un bilet de intrare depus la poartă pe numele Ştefan Paul, ziarist la Ziua, putea să-i dea drumul. Camera 19, primul etaj. Fusese chiar vocea Norei. Portarul cu mustaţă à la Fuhrer îi reţinu buletinul, îi spuse cu importanţă „etajul întâi, camera 19”, şi-i arătă pe unde să urce. Nora îl aştepta pe palier. Îi întinse mâna şi-i spuse, la mulţi ani, apoi îl luă şi-l introduse în biroul pe uşa căruia era cifra 19. Era biroul ei, mai fusese aici.

Şi cum e, Ştefane, de ziua ta? Erau singuri. Veni şi se lipi de el, apoi îl sărută pe buze şi pe obraz. Ţi-am cumpărat ceva de ziua ta. Te aştept deseară acasă. N-o să rămânem mult, pentru că trebuie să mă întorc la copil.

Se priviră cald, zâmbindu-şi.

Suntem un cuplu frumos, Ştefane, nu-i aşa?

Da, îi răspunsese el, gândindu-se că dragostea dintre ei este întradevăr frumoasă.

Chipul Norei deveni serios, preocupat.

Ştefane, uite de ce te-am chemat. Astăzi e ziua ta. Şi eu am cerut o audienţă la domnul Mareşal. Audienţă la care voi intra cu tine.

Ştefan făcu ochii mari, întrebând-o prin aceasta despre intenţiile ei.

Nora îl conduse la birou, îi puse în faţă un dosar, apoi se duse şi închise biroul.

— Citeşte, îi spuse.

Citi cu atenţie prima pagină. Apoi pe a doua, după care răsfoi celelalte pagini. Apoi se concentră asupra unei pagini care-l ţinu cu răsuflarea la gură. După ce o citi, simţi un gol în stomac. O privi pe Nora, care stătea aplecată asupra unui material.

— E îngrozitor…

Chipul tinerei femei îl privi obosit şi cald.

Ştefane, eu mi-am notat unele din visele cu domnul Mareşal pe care mi le-ai povestit tu. Ţi-am spus că şi eu am avut un vis. N-o să-i spunem despre lucrul acesta. Nici

despre întâmplarea cu apariţia crucii pe cer, deşi semnul acesta ar putea fi interpretat şi altfel.

— Adică, Nora?

— Că acea cruce care a apărut pe cer, semnul ca atare, nu poate fi interpretat că el anunţă moartea domnului Mareşal. Ci altceva, mult mai mare. E un simbol. Un semn, el prevesteşte ceva mult mai mare, aflat în istorie mult mai departe. Ceva care se va întâmpla cu poporul român. Nu cu domnul Mareşal ca persoană. Şi anume că domnul Mareşal este un fel de Iisus Christos al poporului român, iar poporul român, trădat şi batjocorât de toţi este un fel de Iisus Christos între popoare, venit pe lume ca să sufere şi să ia păcatele tutror popoarelor.

— Nu înţeleg, Nora, murmură tânărul ziarist palid.

Ştefane, reluă tânăra funcţionară a Şefului Statului, după ce se mai gândi un moment. Domnul Mareşal în istoria acestui popor este un simbol. Eu am înţeles de mult lucrul acesta. Acea crucificare pe cerul acestui neam vorbeşte tocmai despre crucificarea acestui simbol, nu a persoanei domnului Mareşal.

Ştefan Paul rămăsese cu ochii pierduţi, trist, gândindu-se. Ideea i se păruse atât de profundă şi de adevărată încât îl cuprinsese ameţeala.

XIV Era emoţionat. Mai dăduse o dată mâna cu Mareşalul, îl privise de la o jumătate de metru. În audienţă însă la Şeful statului nu fusese niciodată.

Erau la uşa Cabinetului său. Înaintea lor erau un general, doi colonei, şi un alt ofiţer, cu un grad mai mic. Cel care răspundea de audienţele Mareşalului, citind numele de pe o listă, strigă întâi numele Norei.

De ce nu i-ai spus domnului Mareşal, când lucrezi cu dânsul, problema în care ai venit? Se vedea că se cunoaşte cu cel care-i striga pe cei ce solicitau audienţe la Mareşal.

— Sigur că aş fi putut, domnule Colonel… Eu intru împreună cu domnul ziarist, îi spuse ea apoi.

Colonelul păru surprins, dar nu spuse nimic. Făcu un gest vag, ca şi cum ar fi zis: „bine, cum vrei”.

Când intrară în cabinetul Mareşalului Antonescu, Ştefan Paul rămase surprins că acesta era un birou oarecare. În momentul în care intrară, Mareşalul, cu un dosar în faţă, tocmai discuta cu ofiţerul care era cam de aceeaşi vârstă cu el, ce se afla în dreapta sa. Colonelul, mai tânăr, care se găsea în stânga sa, era cel care îi pusese la dispoziţie dosarul. Se vedea lucrul acesta pentru că avea înaintea lui un teanc de asemenea dosare. În clipa când îşi ridică ochii ca să-l privească pe cel care intrase în audienţă şi dădu de chipul Norei, avu un moment de surprindere. Chipul i se înveseli însă repede.

— Bună ziua, Nora! Dar ne-am întâlnit astăzi, nu puteai să-mi spui ce probleme ai? Presupun că nu vii într-o problemă militară. De altfel domnii ofiţeri care au venit de pe front au avut întâietate.

Nora îi zâmbi cuminte. Ştefan Paul care îşi mutase ochii de la Mareşal la ea, îi observă oboseala care i se aşternuse pe faţă. Mareşalul îl privi la rândul lui curios.

Ba da, domnule Mareşal, îi răspunse Nora clipind din ochi. Aş fi putut să vă vorbesc astăzi dimineaţă. Numai că acum vin în audienţă la dumneavoastră în mod oficial, şi nu pentru mine.

Chipul Mareşalului nu mai surâdea, dar nu era nici grav. Îşi lăsase pleoapele în jos, se gândea la ceva, oricum părea trist. Când avea expresia aceasta, colţurile gurii i se lăsau şi ele în jos. Tăcea.

Sunt cu domnul ziarist de la Ziua, Ştefan Paul…

La auzul numelui său, cel care tresări fu ziaristul de la Ziua, expresia chipului Mareşalului Antonescu nici nu reacţionă.

— Domnule Mareşal, vin la dumneavoastră în audienţă din partea tatălui meu şi în numele lui.

Abia în momentul acesta ochii Mareşalului se ridicară, mari, albi, nefiresc de albi şi de trişti. În momentul următor

Mareşalul se ridică în picioare şi-i întinse lui Ştefan mâna peste birou. Era sobru şi rigid totodată, iar ochii parcă aveau o streaşină în faţa lor.

— Vă salut, domnule ziarist. Vă rog să aduceţi un scaun pentru domnul Ştefan Paul. Unul dintre ofiţerii care se găseau în birou deschise o uşă laterală de unde se întoarse cu un scaun. În tot timpul acesta, cât Ştefan Paul şi Nora s-au aflat în picioare, Mareşalul Ion Antonescu a stat şi el în picioare. Mai târziu a auzit Ştefan de la Nora că Mareşalul s-ar fi exprimat aşa, „nimeni din cei care vin să-mi solicite ceva să nu stea în picioare în faţa mea”. La fel a procedat şi cu ei. Abia când Nora şi ziaristul de la Ziua s-au aşezat, s-a aşezat şi Mareşalul.

— Vă cunoaşteţi? s-a auzit slabă vocea celui care era în acel moment Şeful Statului.

L-am cunoscut pe domnul ziarist Ştefan Paul pentru că dânsul a fost cel care a venit din partea ziarului la care lucrează să ridice materialele de presă aprobate de Biroul de presă al domnului Mareşal Ion Antonescu. Totodată domnul ziarist Ştefan Paul mi-a arătat un articol pe care ar fi vrut să-l publice în ziarul Ziua, articol care însă n-a fost aprobat de Directorul ziarului. Domnul Ştefan Paul crede astfel că i se face un mare deserviciu Mareşalului Antonescu.

Se lăsă un moment de tăcere. Mareşalul, cu epiderma lui fină, uşor roşietică, punctată de pistrui roşietici, microscopici, avea genele lungi, astfel că atunci când privea în jos ai fi zis că privirea aceasta i se întoarce înăuntru.

— Domnule Mareşal, de fapt eu nu vin la această audienţă pentru mine, şi nici pentru prietenul dumneavoastră care a fost şi tatăl meu, ci pentru domnul Mareşal Antonescu.

Brusc Ştefan Paul avu impresia că timpul se dilată, se dematerializează şi se opreşte în loc.

— Continuă, dragă Nora, o invită Mareşalul cu vocea metalică şi totuşi caldă, moale.

— Domnule Mareşal, cu un alt prilej eu i-am vorbit domnului Mareşal de existenţa unor focare de opoziţie care se pot transforma în comploturi, mai ales că foarte mulţi din aceşti oameni sunt lipsiţi de conştiinţă. Materialul domnului ziarist Ştefan Paul îl adaug acestui dosar, pe care, domnule Mareşal, aş vrea să-l studiaţi cu atenţie.

Nora se opri brusc. Timpul păru că se contractă şi că îşi capătă iarăşi materialitatea. Mareşalul Antonescu luă întâi dosarul pe care-l studiase, sau mai bine zis pe care-l răsfoise mai înainte Ştefan în biroul Norei.

Răsfoi fiecare filă cu atenţie, deşi în afară de titluri, primele rânduri şi semnături, nu mai citi altceva. Părea liniştit, plin de un calm imperturbabil. După ce răsfoi dosarul pe care i-l întinsese Nora, se apucă şi citi cu acelaşi calm articolul lui Ştefan Paul. Sub semnătura lui Grigore Patriciu, care într-o modalitate subtilă (lui Ştefan îi plăcuse) refuzase publicarea materialului, după ce termină de citit articolul, Mareşalul se apucă şi scrise, cu litere mici şi foarte citeţ, „Se aprobă publicarea acestui articol, semnat Mareşal Ion Antonescu”.

După ce îşi depuse semnătura sa pe articolul lui Ştefan Paul, Mareşalul Ion Antonescu îi privi pe amândoi în faţă.

Nu era nici o privire caldă, nici o privire rea, rece. Ştefan Paul, îşi spuse în gând, nu mai văzuse niciodată o asemenea privire, era inteligentă, era lichidă şi era foarte senină.

— Dragă Nora, şi domnule ziarist, vorbi Mareşalul Ion Antonescu după un timp. Un stat nu este un car pe care să-l răstorni. În al doilea rând, ştiu că am mulţi oameni care nu mă înţeleg şi care mă duşmănesc.

Şi care, nu mă îndoiesc, ar vrea să scape de mine şi mâine, ca să vină ei la putere. Însă în acest moment, Mareşalul prelungise cuvântul rostindu-l apăsat, în acest moment ei au nevoie de mine, ţara şi poporul acesta au nevoie de mine. Ar fi o prostie din partea lor să-şi taie creanga de sub picioare singuri.

Tăcerea se lăsă pentru un moment imaterială.

— Să-ţi povestesc ceva, dragă Nora. Eram în tranşee, în primul război. Trebuia să pornim la atac când gornistul suna a treia oară. Deci primul semnal al gornistului însemna să fim atenţi, al doilea să ne pregătim, iar al treilea însemna să pornim la atac. Se sunase din goarnă primul semnal. A venit al doilea. Soldatul care era în stânga mea, nefiind atent, sau pentru că era prea încordat şi uitase de el, a pornit la atac.

Trebuie să vă spun că inamicul ploua pur şi simplu peste noi cu proiectile şi şrapnele. Când l-am văzut pe nenorocitul acela că pleacă din tranşee, n-am mai putut, nu m-am mai putut stăpâni şi-am pornit şi eu după el.

Culcat! îi strigam, soldat, culcaat! Omul bineînţeles că nu auzea, era o canonadă asurzitoare. La vreo două zeci de metri l-am ajuns şi l-am culcat la pământ. În momentul acela am crezut că am auzit detonând în urma noastră un proiectil, astfel că l-am culcat la pământ şi m-am culcat şi eu, acoperindu-l cu trupul meu. Aici Mareşalul Antonescu făcu o pauză. Nimic nu se clătinase pe chipul lui.

— Dragă Nora. La douăzeci sau treizeci de secunde după ce eu am plecat din tranşee după soldatul acela, chiar pe locul pe care mă aflam eu în tranşee, a căzut un proiectil, care i-a omorât pe toţi cei care se găseau adăpostiţi în tranşee pe o distanţă de zece metri în jur.

Mareşalul Ion Antonescu îşi ridicase puţin faţa mai sus. Îi privea cu lumina aceea roşietică ce izvora din chipul şi din fiinţa lui, şi care era inteligenţă şi bunătate pură. Audienţa luase sfârşit.

XV Nici nu-şi dăduse seama când trecuseră sărbătorile de iarnă şi de anul nou. Îi spusese lui Niki că de sărbători, anul acesta va prelua el ziarul, va lua totul asupra lui, se referea la răspundere, aşa că el, Niki, va rămâne mai mult acasă. „Bravos, Ştefane, îi răspunsese Niki, asta zic şi eu să fii băiat recunoscător. Dacă ai da tu de băut, îţi aduci aminte seara aceea, la Tunelul Norvegian, ai fi cel mai bun băiat… din redacţia aceasta. Cu plăcere, Niki, îi răspunsese.

Plecaseră. Ştefan îşi reaminti în momentul acela seara petrecută cu Niki, la începutul carierei lui de ziarist la tunelul Norvegian. Parcă fusese ieri. N-avea decât să închidă ochii ca să revadă fiecare scenă, fiecare amănunt al acelei seri pe care n-o va uita, vorba aceea, nici când va da cu pământ peste el. Dar mai ales nu putea uita atmosfera aceea de veselie şi fericire nebună pe care o trăiau cei care veneau aici.

Hm! îşi spuse Ştefan în gând, emoţionat de aducerea aminte. Parcă fusese ieri şi parcă fusese tare demult. Unde se dusese perioada aceea când oamenii erau fericiţi şi îşi permiteau să petreacă şi să uite de ei?

Coborâră în stradă. Din cerul plumburiu, de nepătruns, curgea o lapoviţă rece şi duşmănoasă. O luară exact pe drumul pe care merseseră atunci, în seara aceea la Tunelul Norvegian. Nu era departe. Niki tăcea închis în el, adăpostit în paltonul lui vechi. Deodată se aflară în faţa unei clădiri coşcovite, de pe care cădea varul, în care intrase igrasia. Uşile frumosului restaurant care fusese Tunelul Norvegian erau acum crăpate şi umezite de ploaia şi lapoviţa care le pătrunsese, şi de care atârna un lacăt ruginit, greu de un kilogram şi mai bine.

Brusc Ştefan avu o strângere de inimă. Se întoarse trist îl privi pe Niki care tremura înfofolit în paltonul lui şi se uita la el curios. Nu mai e nici un restaurant, îi spuse Ştefan. „Ştiam, îi răspunse prietenul lui.

Intenţionat te-am adus aici. Ca să văd dacă-ţi mai aduci aminte seara aceea. Ca să ne aducem aminte mai târziu de vestitul Tunel Norvegian din perioada interbelică, şi ca să ne fie limpede că, o dată cu viaţa acestui restaurant de lux, pe care tu ai cunoscut-o într-o anume seară a anului

1940, s-a sfârşit una dintre cele mai frumoase epoci din istoria acestui popor. Un moment rămaseră amândoi tăcuţi. Frigul şi lapoviţa îi pătrunsese până la os.

„Hai să mergem în altă parte, Ştefane!”, vorbi într-un târziu, îngheţat, Niki Dumitrescu. Acesta i se păru lui

Ştefan îmbătrânit dintr-o dată. „O să mergem unde am mai mâncat micii ăia”. Da, şi ziua aceea şi-o aducea Ştefan Paul aminte, când mâncase mici cu Niki şi băuseră vin roşu. „Ce cumnat bun ai fi fost tu, Ştefane, vorbi mai mult mormăind Niki. Ieri ma întrebat Luki ce mai faci? Dacă mai uiţi? S-a despărţit de Adrian.

Acum este acasă cu copilul. Ştefan avu sentimentul ciudat că tot cerul acela de plumb, rece, cu toată lapoviţa care cădea din el, se prăbuşesc dintr-o dată peste acoperişurile marelui oraş, peste ei amândoi, şi îi strivesc.

XVI Ştefan Paul nu avea sentimentul că intrase într-un alt an nu numai pentru că de sărbători fusese de serviciu şi trebuise să stea în redacţie şi în tipografie, cu toate problemele pe cap, pentru că mai toţi se fofilaseră „lăsând treaba pe altul”, şi mai ales pentru că în septembrie, o dată cu lăsarea toamnei, el avuse în modul cel mai profund „viziunea” că România a intrat în cel mai greu şi blestemat an din istoria ei.

Un fel de „vale neagră”, de vale a plângerii, a morţii. Poate şi de aceea avea impresia că „este mereu întuneric”, că este frig, că lumea aceasta care era mai mult un pământ negru răscolit de tancuri şi de exploziile obuzelor, se va prăbuşi, sau oricum că se va întâmpla ceva rău cu ea.

Magda îl rugase să facă revelionul împreună, dacă nu, ea ar putea să meargă la părinţii ei în Moldova. Era mai bine să facă aşa, el avea pe cap toate problemele ziarului, şi apoi el nu este deloc un petrecăreţ. Zilele acelea, însă, pentru că nu stătuse numai în tipografie, le petrecuse mai mult la părinţii lui Zizi. Amândoi fură foarte impresionaţi de lucrul acesta. Doamnei Irina îi cumpărase un cadou, apoi le adusese dulciuri, un brad de Crăciun şi de Anul nou. Nora îşi petrecu sărbătorile cu soţul ei care venise într-o permisie de pe front şi cu copilul. În fond, îşi spuse Ştefan, eu sunt un om singur, de aceea nu îmi plac petrecerile, trebuie să recunosc că nu sunt făcut pentru ele. Aşa că în zilele acelea

el stătuse şi lucrase. Mai terminase încă o povestire pe care avea s-o publice în numărul viitor al suplimentului. Deocamdată în suplimentul de sărbători băgase un fragment de roman al lui Cezar Petrescu (n-avusese posibilitatea să citească tot romanul, dar ce citise nu-i prea plăcuse), o povestire semnată Anasonia Dumitrescu, un ciclu de poeme ale Zizicăi Negroponte, şi o povestire a Ilonei. Numărul ieşise foarte reuşit. Lui îşi publicase o povestire, „Ploaia orizontală”.

Ca şi în toamnă, confraţii nu se mai înghesuiseră să-l laude. Acum se făceau că nu-l bagă în seamă. „Acesta e semnul cel mai sigur că după ce nu te-au putut distruge lăudându-te, acum încearcă acelaşi lucru utilizând arma indiferenţei. Eşti mare, bătrâne, îi spusese Niki Dumitrescu, ascultă-mă pe mine, mie „Ploaia orizontală” mi-a plăcut extraordinar”. Şi Iloncăi îi plăcuse povestirea aceasta.

Era sfârşitul lui Ianuarie. Afară ningea cu nişte fulgi mari şi umezi.

Ştefan Paul îşi simţea capul cât baniţa. Când se va termina acest război, se pomeni vorbind singur, eu o să pot să spun, că cel de-al doilea război a trecut prin capul acesta. Prin creierul acesta, îşi ciocănise el capul. O să vezi, tu, îi răspunsese glasul acela care nu-l lăsa să se culce pe-o ureche, că după ce s-o termina acest război, declanşat de cei mai mari nebuni ai lumii, războiul acesta o să-ţi rămână în creieri. O să-ţi clocească acolo cum cloceşte barza ouăle. Ştefan Paul îşi simţea sufletul greu şi trist. Cear fi să mă duc să beau o cafea la Capşa, îşi spusese el, deşi nu-i făcea nici o plăcere.

Acum îl cunoşteau, şi ori de câte ori intra aici, erau câteva capete care se uitau după el. „Acesta e ăla care ne-a atacat în ziarul lui, tu-l în cur pe mă-sa”, îl înjurase cineva, şi el auzise. Întorsese capul în direcţia de unde venise înjurătura. „Eu sunt ălălalt, bă, dobitocule, tu nu vezi că eu nu sunt ăla, sunt celălalt? Păi de ce să mă înjuri pe mine dacă nu sunt ăla şi sunt ălălalt?”. Întâmplarea n-avea să se

uite curând, pentru că exista o viaţă a acestei cafenele, o istorie a ei, unde întâmplările cele mai importante se notau.

Pe Calea Victoriei amintindu-şi întâmplarea aceasta Ştefan se pomeni zâmbind. Şi de aici îşi aduse aminte cealaltă întâmplare, cu articolul lui intitulat „Dacă ar şti Mareşalul”, pe care chiar Mareşalul îşi dăduse aprobarea ca să fie publicat. A treia zi, când Grigore Patriciu veni în redacţie, văzându-l puţin dispus, Ştefan crezuse că acum ar fi momentul cel mai bun să i-l arate. Aşa că scosese articolul aprobat de Mareşalul Antonescu şi i-l arătase, rugându-l şi pe el să accepte publicarea articolului. Directorul Zilei avu un moment când îşi ridicase sprâncenele în sus a mirare. Ca şi cum ar fi spus: „ia uite-bă, unde s-a dus ăsta să obţină aprobarea pentru publicarea articolului, tocmai la Şeful statului!

Mai citise încă o dată scrisul citeţ şi mărunt al Mareşalului, şi scrisese şi el, Grigore Patriciu, sub semnătura Mareşalului: „Sunt de acord cu condiţia ca să se publice în ziarul Domnului Mareşal”. Îi dăduse articolul şi îşi văzuse mai departe de treburi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Când a citit ce-a scris Patriciu, Ştefan a rămas aşa. Adică ce trebuia să facă acum, să ia articolul şi să se ducă la Preşedinţia Consiliului de Miniştri să i-l dea Mareşalului? Bun! Uite că de al dracului, el nu o să facă treaba asta, deşi Patriciu ar merita o chestie ca asta. În momentul următor Ştefan îşi lovi tâmpla cu palma. Asta era! Îi veni şi lui o idee. Se apucă să scrie sub semnătura lui Patriciu „Dacă domnul Ştefan Paul nu publică acest articol în ziarul Ziua rog să fie executat”. Semnat: Mareşal Ion Antonescu. După care sub semnătura lui Ion Antonescu, imitată de el, desigur, scrise următoarele: „Dacă nu public acest articol cât mai curând, sunt un om de nimic şi nu merit să mai trăiesc o clipă pe lumea asta”. Semnat: Ştefan Paul, ziarist la ziarul Ziua. A doua zi fiind de serviciu, fără să mai arate la nimeni, publică articolul. Niki, când văzu ziarul, se făcu galben.

„Acum trebuie să ne căutăm un alt serviciu, Ştefane. Am dat de dracu!

Şi asta numai din cauza ta”. De ce, Niki? „Păi până acum, dacă aveai ceva în capul ăla, i-a răspuns Niki foarte grav, trebuia măcar să ştii atâta lucru că nimeni nu şi-a permis până la tine să calce cuvântul patronului.

Gata. Eu am plecat să-mi caut altă slujbă”. Şi Niki chiar a plecat.

Ştefan Paul a simţit cum îi ţâţâie şi lui ceva în stomac. În sfârşit, o făcuse acum, o făcuse! A doua zi, când a venit la slujbă, Patriciu pe el l-a căutat întâi: să vină la mine domnul ziarist Ştefan Paul. Ilinca, pentru că pe ea a chemat-o patronul, a venit la Ştefan Paul îngrijorată. „Patronul e foc pe tine, Ştefane. Fierbe. Spune-i şi tu orice, roagă-te de el, fă orice, numai să nu te dea afară”. Ştefan Paul a ciocănit la uşă, şi a intrat ca de fiecare dată la Şef. A dat bună ziua respectuos, apoi a aşteptat până a terminat el de scris pagina. „Ştefane, a vorbit Directorul Zilei fără să fie nici aspru, nici nervos, îşi ţinea numai sprâncenele încruntate. Eu parcă ţi-am spus să publici articolul în ziarul domnului Mareşal, sau dacă nu, în ziarul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri?” Păi aşa am vrut să fac „tată”, i-a răspuns el în stilul lui, m-am dus la dânsul şi i-am spus, domnule Mareşal, domnul Director al Zilei m-a trimis la dumneavoastră să-mi publicaţi articolul în ziarul dumneavoastră.

Patriciu îl privea pe Ştefan Paul cu gura căscată. Îl privea ca şi cum ar gândi aşa „domnule, ăsta e nebun! Dacă a făcut el treaba asta, e nebun”.

Poftim, vă arăt şi că am fost la dânsul şi că mi-a cerut în mod expres să public articolul. Pentru că dacă nu publicam articolul acesta, eu trebuia să-mi pun capăt zilelor. Patriciu s-a aplecat cu atenţie, citind ce scrisese a doua oară Mareşalul. Bineînţeles că şi-a dat seama că era o glumă a lui Ştefan Paul. „Ia uite-te, domnule, dacă nu publicam articolul, te pierdeam. Trebuia să fii judecat de Curtea Marţială şi executat!”

Domnule Director, s-a sumeţit atunci Ştefan, eu nu ştiu dacă domnul Mareşal m-ar fi împuşcat, însă eu sigur îmi puneam capăt zilelor. „De ce, mă, Ştefane”? îl întrebă de data aceasta blând Directorul Zilei. Păi nu este ruşine, domnule Director, să am eu aprobarea Şefului Statului ca să public un articol, mai ales când acel articol este unul care apără acest neam, e un articol util neamului meu, şi eu să nu public articolul? „Asta aşa e, mă, Ştefane, asta aşa e”, îi răspunsese moale Grigore Patriciu.

„Hai, fiecare la treaba lui. Mi-ai plăcut”. Hm! Adică îi plăcuse şi de data aceasta şefului. Asta nu era rău. Însă el nu putea să uite cum se purtase Patriciu cu el. Adică la greu, când el îşi asumase un lucru curajos, Şeful său n-a mai fost alături de el.

Nu l-a mai simţit pe Patriciu lângă umărul lui, ca un „tată”, cum ar fi vrut. Mai ales că nu se „bătea” pentru el, ci pentru Mareşal, care era prietenul lui. În sfârşit. Seara îl sunase acasă pe Niki. Niki, Şeful m-a felicitat pentru publicarea articolului, aşa că poţi să vii mâine la slujbă.

„Ţicnit eşti, bă, Ştefane, îi răspunsese Niki, păi tu ştii că vuieşte tot Bucureştiul şi toată ţara? Tu ştii ce anchete or să înceapă acum? Eu îţi spun, mă tem pentru viaţa ta”.

Lasă, Niki, cum mi-o fi soarta. Eu mă gândesc întâi la ţară. În momentul acesta o auzi, slab, cel puţin aşa i se păru, pe Luki. „Cu cine vorbeşti, Niki? Dă-mi-l şi mie”. „Bine, bătrâne, mă bucur că ai avut noroc. Ne întâlnim mâine la redacţie”. „Alo, Ştefane”, auzi de data aceasta în receptor vocea lui Luki. Era vocea ei din totdeauna, vocea care-i răsunase în urechi de atâtea ori, când ieşiseră la plimbare sau când erau numai ei doi în camera ei. Inima îi bătea acum cu putere, în timp ce simţi o durere ascuţită în stomac. „Cum vrei tu, Ştefane, eu cu Niki te aşteptăm să ne faci o vizită…”

Lui Ştefan îi căzuse receptorul din mână. Îşi dusese palmele în dreptul gâtului pentru că nu mai avea aer să respire.

XVII Râzi pe Calea Victoriei, al lu’ Parizianu, râzi ai? se auzi Ştefan Paul strigat şi tras de mână. Tresări.

Când se întoarse, îl văzu lângă el râzând pe Merenghel.

Ia zii, unde te crezi tu? La Siliştea – Gumeşti, ai? Bă, al lu’ Parizianu, vino-ţi, bă, în fire, revino cu picioarele pe pământ.

Ia uite-te, bă, la el, al dracului, Merenghel! Se agaţă de oameni pe Calea Victoriei! Da tu unde crezi că te găseşti, mă, Merenghel, ori nu eşti tu şi eu vorbesc iar cu duşii?

Râseră amândoi şi îşi dădură mâinile.

Noroc, al lu Parizianu, să trăieşti! Bă, al dracului să fii tu, tocmai la tine mă gândeam! Să ştii că Dumnezeu mi te scoase, Ştefane, în cale. Şi când te gândeşti aşa la cineva şi tocmai ăla îţi iese în cale, ai aşa, un şoc. Te sperii.

Ce spui, bă, Merenghel? Ce spui tu acolo?

— Păi asta e că nu mai spun nimic. Că sunt cam supărat.

— Să ştii că mă bucur şi eu că te întâlnii, că mi-era dor să mai stăm de vorbă. Hai să intrăm undeva să mai discut şi eu cu cel mai mare filosof din Siliştea Gumeşti, numit Merenghel.

Merenghel ştia el un local pe aproape unde se bea ţuică fiartă. Era un local de mâna a doua, dar intim, plăcut.

— Două ţuici mari, comandă Merenghel după ce se aşezară. Apoi întorcându-se către prietenul lui. Uite de ce voiam să te caut şi aveam nevoie de tine? Mi-ar trebui două miare al lu’ Parizianu. Dacă în câteva zile nu fac rost de două miare, cel puţin, am păţit-o.

Ce spui, bă, Merenghel? Din clipa aceasta este ca şi cum le-ai avea. Însă mie mi-a rămas în minte ce-ai spus tu ultima dată, dacă mai recunoşti bineînţeles. Că Mareşalul va fi arestat când nu se va aştepta de oamenii lui de încredere, pentru că noi suntem un popor de curve. Mai recunoşti acum că ai zis aşa?

— Ce vorbeşti, bă, al lu’ Parizianu tu acolo? Păi aşa mă cunoşti tu pe mine? Ai auzit tu vreodată să-mi iau eu vorba

înapoi? Păi sigur că am spus. Fac pariu cu tine pe ce vrei tu, că aşa se vor întâmpla lucrurile.

N-are cum să se întâmple altfel.

— Pentru că suntem un popor de curve?

Tocmai de aia. Şi mai este o chestie. Am auzit-o şi eu de la unul mai deştept decât mine. În centrul istoriei noastre, acesta este esenţa istoriei noastre, stă Asasinatul, cu A mare. Asasinatul este simbolul şi esenţa istoriei poporului român şi a istoriei poporului român. De aceea noi, românii, ne ucidem valorile, de aceea i-am omorât pe Burebista, Decebal, pe Mihai Viteazul, pe Tudor Vladimirescu, şi la fel o să-l trădăm şi o să-l omorâm şi pe Antonescu. Aici Merenghel se opri ca şi cum n-ar mai fi avut putere să mai continue. Ăştia de sus or să-l aresteze pe Mareşal, când i-o fi lui lumea mai dragă. Regele o să-l aresteze, şi toate javrele care abia aşteaptă să pună mâna pe putere. Apoi vor veni comuniştii la putere. Ăştia or să ne belească pe toţi, ce nu s-a văzut. O să se aleagă prafu de ţara asta.

Pe ce te bazezi când faci afirmaţia aceasta?

Tot pe faptul că românul e curvă şi pe faptul că până nu face el prostiile cele mai mari, nu-i vine mintea la cap.

— Cum aşa, Merenghel?

— Bă, Ştefane! Noi avem un proverb: „Dă, Doamne, românului mintea a de pe urmă”. Adică nouă abia în ultima clipă, când este să pierim, când suntem în ceasul morţii, atunci ne vine şi nouă mintea la cap. Înţelegi? Or noi n-am ajuns acolo. Acest popor mai are de suferit, mai are să se dea cu capul de nişte praguri de sus ca să le vadă pe ăle de jos. Or eu zic că asta se va întâmpla atunci când vor veni comuniştii.

Atunci o s-o dăm cu toţii de dracu. Or să ne belească ăia.

— Ce vorbeşti, bă, Merenghel? De unde le ştii tu pe toate aşa de bine?

Am mai auzit şi eu ba de la unul, ba de la altu. Ce măi, vorbeşte lumea. Noi suntem un popor care ne facem singur rău. Suntem un popor sinucigaş. Ca prostul care-şi pune

piedică singur. Este posibil ca şi când o veni „ceasul ăla ăl de pe urmă”, când ne vine mintea la cap, de deştepţi ce suntem, să nu credem că ăla este chiar ceasul ăl de pe urmă, lasă, bă, o să zicem atunci, nu este ăsta ceasul de pe urmă, mai avem până acolo, şi chiar ăla să fie ceasul nostru ultim. Şi în cazul ăsta bineînţeles că vom pieri.

Ce dracului vorbeşti tu, bă, Merenghel acolo? Cum o să pierim, ori tu eşti nebun?

— Uite aşa bine o să pierim, oftă Merenghel trist. Or tu ai uitat că pe pământul ăsta a mai dispărut un popor? La fel au zis şi dacii… Ce, tu crezi că ei s-au gândit că or să piară? Nu, frate-miu, nici prin gând nu lea trecut. Şi uite că au pierit.

Ai dreptate, să ştii…murmură Ştefan adâncit în gânduri.

— Păi sigur că am. De ce să nu am? Numai că poporul ăsta nu a învăţat nimic din tragedia prin care a trecut. Am învăţat noi, românii, ceva din faptul că pe pământul ăsta a mai dispărut un popor, şi anume chiar poporul din care ne tragem noi? Nu! Păi de ce să învăţăm? Ce, suntem proşti să învăţăm? Înţelegi? Aici e problema, aş putea să spun că aceasta este problema problemelor. Taina tainelor! De ce nu învăţăm noi, românii, din suferinţa şi din greşelile noastre?

— Păi ce, suntem proşti? Ori avem orbul găinilor?

— Asta aşa e, dădu Merenghel capul într-o parte. De deştepţi ce suntem…

De unde le ştii tu pe astea, mă, Merenghel, că din capul tău nu le scoţi?

Merenghel rămase un timp pe gânduri.

Hai noroc, al lu’ Parizianu. Şi zici că îmi dai ăle două miare, ai?

Ţi le dau, da dacă mai îmi spui lucruri de astea deştepte.

— E lângă noi acolo un profesor de istorie… Un băiat bun, de treabă, tare cumsecade şi modest. Îl cheamă ca pe tine Ştefan, Ştefan Dumitrescu. A mai scris el şi pe la gazete, da zice că în ţara asta degeaba vorbeşti, că nu te aude nimeni.

Şi ce zice profesorul ăsta al tău?

Când o să ai timp, poţi să vii pe la mine să mergem să stăm de vorbă cu el. Eu i-am spus de tine, i-am vorbit. E unul de la noi din sat, scrie el la gazetă, dacă a auzit de tine. Zicea că el nu prea citeşte gazetele, mai mult cărţile. Da de tine a auzit şi te apreciază!

— Aşa? Şi ce mai zice profesorul ăsta?

Zice bine, să ştii.

— Păi ce zice?

— Zice aşa… Că noi, românii, trebuie să ne cunoaştem pe noi mai bine. Să ne aplecăm asupra noastră pentru a medita asupra destinului, a istoriei, şi a sufletului nostru. Istoria noastră, tocmai pentru că suntem un popor bolnav, sinucigaş, care ne facem singur rău, seamănă cu zidul acela din Balada Meşterului Manole care se tot dărâmă. Istoria noastră se va surpa mereu, iar noi vom fi mereu chinuiţi, călcaţi, înşelaţi de alţii, târâţi de alţii, cum s-a întâmplat acum că nebunul de Hitler ne-a târât după el în stepele Rusiei. De aceea noi avem nevoie ca la conducerea ţării să vină un Mare conducător, care să fie un mare Reformator, un mare Dascăl, Educator al acestui neam, aşa cum a fost Burebista. Noi suntem un „popor stricat” până în măduva oaselor, or un asemenea Mare Reformator ne-ar învăţa cum să ne cunoaştem ce avem mai rău în noi, cum să extirpăm putreziciunea, răul din noi. Datorită psihologiei noastre bolnave, mişcările politice, şi chiar cele sociale şi culturale, se termină prost. Aşa cum s-a întâmplat cu Mişcarea legionară care a decăzut în crimă şi în haos. De aceea şi Mareşalul va fi asasinat. Iar apoi, ce va veni după aceea, va fi şi mai urât, va fi un rău şi mai mare.

Se lăsă un moment de tăcere. Cei doi se priviră trişti.

— Bă, Merenghel, bă, tu o să ajungi filosof mare rău de tot! E bine când stai de vorbă cu oameni deştepţi, mai învăţăm şi noi câte ceva. Hai noroc!

— Noroc, bă al lu Parizianu, Dumnezeu să ne ajute!

— Auzi, bă, Merenghel, da’ ţie ce impresie ţi-a lăsat filosoful Vasile Pârţag, din comuna Siliştea Gumeşti? Să ştii că pe mine m-a pus pe gânduri!

Aha! făcu Merenghel. Ce impresie să-mi facă? Dac-o avea noroc e filosof mare, dacă a păţit-o, n-am ce să-i fac. Deocamdată stă ascuns într-o butie la un unchi de-al lui în beci, că acasă la ai lui a zis că s-ar putea să-l caute ăştia şi să dea de el.

— Bă, ce chestie, bă Merenghel, vorbi Ştefan trist, privind undeva înaintea lui, să-ţi faci tu pârţagul cu istoria, adică pur şi simplu să nu-ţi pese de ea şi s-o bagi în mă-sa, şi acum să stai tu ascuns într-un butoi, de frică să nu te găsească ăia. Ce chestie a dracului! Mare chestie, să ştii!

Istoria neamului românesc intrase în anul său cel mai întunecos. Cine mai putea să vadă limpede înaintea lui? Ştefan Paul venea zgribulit în pardesiul lui către redacţie. Parcă se făcuse târziu în lume. Era târziu şi trist în istorie. În ziua aceea, când Nora îl chemase mai devreme la Preşedinţia Consiliului de miniştri, şi care se nimerise să fie tocmai ziua de Sfântul Ştefan, seara, când se întorsese acasă, avea sufletul greu şi rămăsese aşa mult timp, privind în tavan. Dosarul acela cuprindea rapoartele Sefului Siguranţei Statului pe care acesta le întocmise pentru Mareşal, şi din care reieşea că în armată au început să apară şi să se constituie grupurile ostile Mareşalului.

El cel puţin reuşise să reţină „grupul celor cinci” şi „grupul celor patru”.

Pe aceştia îi reţinuse bine, numele lor erau: colonelul D. Dămăceanu, şeful de Stat Major al Comandamentului Militar al Capitalei şi generalii Gh. Mihail, C. Niculescu, Gh. Russescu, care se intitulau singuri „grupul celor patru”. Eugen Cristescu, Şeful Siguranţei Statului, îşi pusese sub fiecare raport semnătura lui scrisă corect, cu grijă. De asemenea, grupul care după bătălia de la Stalingrad, un eşec de proporţii, lansase intenţionat zvonuri alarmiste al căror efect destabilizator şi panicard nu se lăsase mult

aşteptat. Şi aceştia erau nominalizaţi unul câte unul începând cu colonelul Elefterescu. Un alt raport îl amintea pe generalul Sănătescu. Hm! îşi spuse Ştefan Paul, dar aceştia sunt ofiţeri cu care Mareşalul lucra, cu care se întâlnea zilnic, pe care îi avansase şi îi ajutase A doua zi, Nora, lucrul acesta i-l povestise ea, la întâlnirea de lucru pe care o avusese cu Mareşalul. Acesta o întrebase „ce este cu dosarul pe care i l-a dat ieri, şi de unde îl are? Nora îi spusese adevărul. Eugen Cristescu, Şeful Siguranţei Statului, întocmise acest dosar pentru Mareşal. Dosarul îi fusese înmânat Şefului de Cabinet al Mareşalului, adică pus pe masa de lucru a acestuia. Văzând că Mareşalul nu i-a dat nici o atitudine, nici măcar nu-l cheamă la raport pe Şeful Siguranţei, acesta, pentru că ştia că Nora este secretara şi translatoarea Mareşalului, îi dăduse Mareşalului Antonescu încă un dosar cu copii ale acelor rapoarte, ştiind cât de mult ţine Nora la Mareşal. Aşa se face că Nora ceruse în mod oficial audienţă la Mareşal. Punându-i dosarul în faţă Mareşalului, acesta spusese calm că mai văzuse acest dosar, îl cunoştea.

Ce era atunci în mintea Mareşalului? De ce nu reacţionase în nici un fel

? De fapt Mareşalul reacţionase, povestindu-le întâmplarea aceea din primul război mondial, când el ţâşnise în urmărirea soldatului care plecase mai devreme la atac pe ploaia de bombe şi când în urma lui, chiar pe locul de pe care plecase Mareşalul Antonescu, explodase proiectilul ce urma să-l omoare. Dar ce vrea să spună Mareşalul povestind întâmplarea aceasta? Cum ţi-o fi destinul, altfel spus, poţi tu să te fereşti de moarte şi-n gură de şarpe, şi acolo te găseşte. Şi poţi să scapi de ea alergând prin ploaia de obuze şi de gloanţe.

Hm! îşi spusese Ştefan Paul. Este şi nu este adevărat. Dacă te fereşte Dumnezeu şi te mai fereşti şi tu, parcă ai şanse mai mari de a supravieţui.

Deci greşea Mareşalul situându-se pe poziţia aceasta, gândind aşa. Mai ales că acum se găsea în plină ofensivă pe cel de-al doilea front pe care-l deschisese pe terenul diplomaţiei. Or, odată pornit în acest război, era bine să aibă spatele asigurat. Adică în tabăra lui, în mod normal, ar fi trebuit să găsească numai ofiţeri loiali.

Deci „încă de la începutul anului 1943, Mareşalul Antonescu, în mod curajos şi demn, a făcut cunoscute guvernului german – printr-un memoriu făcut de Mihai Antonescu şi înaintat lui Ribbentrop – intenţiile sale de a negocia cu aliaţii, în interesul României şi chiar acela al Germaniei. În cadrul acestei politici, în primăvara lui 1943, au început negocierile de armistiţiu de la Madrid între guvernul român şi ambasadorul Statelor Unite, Hayes. Totodată, Mareşalul Antonescu a încercat încă din 15 ianuarie 1943 să-l convingă pe Mussolini să iasă din război împreună cu toţi sateliţii Axei forţând mâna lui Hitler pentru o pace de compromis. La Lisabona, Ministrul României în Portugalia, domnul Victor Cădere, lua contact cu ambasadorul Marii Britanii. Prin Vatican, prin reprezentanţii săi la Istambul, Stocholm, Helsinki, guvernul Mareşalului Antonescu se străduia din răsputeri să găsească o soluţie pentru a ieşi din război cu garanţiile respective pentru suveranitatea şi independenţa României. Opoziţia română, adică Iuliu Maniu, Şeful Partidului Naţional Ţărănesc şi Dinu Brătianu, şeful Partidului Liberal, erau perfect de acord cu aceste tratative, informaţi cu regularitate şi consultaţi”.

Mareşalul Antonescu, urmărind cu obstentaţie singurul lucru care-l interesa, singurul scop pe care-l avea în minte, şi anume salvarea ţării, mersese şi mai departe. A propus opoziţiei să abandoneze puterea, şi el chiar era pregătit să facă lucrul acesta, să-i predea puterea lui Maniu, dacă „aliaţii ar prefera să negocieze cu opoziţia română şi dacă ei pot obţine condiţii mai bune pentru ţară”. Maniu, alunecos ca de obicei, s-a eschivat însă. Mareşalul rămânea

cinstit cu el şi cu ţara chiar şi în aceste condiţii. Să nu-i fi băgat el în seamă pe cei care începuseră să uneltească în spatele său şi pentru că se gândea că va veni un moment când va putea să predea puterea, şi atunci cei care urmăreau să-l răstoarne vor rămâne cu degetul în gură, cum se spune? Cine ştie, îşi spuse Ştefan Paul vorbind singur. Poate…

XVIII Sfârşitul iernii se arăta şi el a fi tot negru. Lumea avea o culoare închisă.

Plouase mult, căzuseră mari cantităţi de lapoviţă, temeliile lumii putreziseră şi ele. Materia colcăia de atâta apă. Toată ţara se strânsese parcă în ea de atâta frig până la oase. Hm! este adevărat că era război, dar nu erau lipsuri. Deşi afară era o iarnă rece şi întunecată, căldura nu lipsise din apartamentele şi din casele oamenilor. Mareşalul se ţinuse de cuvânt. Dacă s-ar fi terminat şi războiul? Nu spusese el, Mareşalul, că abia aşteaptă să se termine războiul pentru a se întoarce acasă să facă ordine şi să-i pună pe oameni la muncă? De ce nu se termina o dată războiul acesta, cel mai trist şi mai mizerabil din istoria noastră?

Ştefan Paul ajunse în faţa apartamentului lui Zizica Negroponte. Cu câtva timp în urmă se supăraseră. O supărare din dragoste. Zizica îl numise „bunul meu amant”. El îi reproşase că atunci când s-au înţeles să trăiască împreună, n-a fost vorba deloc ca relaţia dintre ei să fie relaţia dintre doi amanţi. Zizica îi zâmbise tristă. Dacă nu ar fi fost aşa, când ţiam propus să divorţez, să ne căsătorim şi să plecăm în Elveţia, ai fi acceptat. Te-ai convins cu adevărat că am suferit. Pentru mine a fost o lovitură. „Tăcerea plutise între ei ca o ceaţă. Da, aşa era. Zizica ar fi dorit să se căsătorească şi să plece împreună în străinătate. Şi el se trezise dintr-o dată ca şi cum s-ar fi aflat în faţa peretelui unui munte. Nu era pregătit.

Perspectiva de viaţă pe care i-o oferise brusc Zizica îl speriase pur şi simplu. Da, aşa să meargă la Paris, să stea un timp, cum îi promisese Grigore Patriciu, se mai putea,

dar să plece pentru totdeauna, să locuiască în altă ţară? Brusc simţise cum mintea i se rarefiază şi cum îi apare golul acela în stomac. Avea să se ducă la Paris după război, aşa cum îi promisese Grigore Patriciu, dar aşa, să se despartă brusc de ţară? În ziua aceea se despărţiseră trişti. A doua oară când îl sunase Zizica, sufletul îi era tot gol şi pustiu ca un prund, îi răspunsese la telefon că el nu este acel amant pe care-l caută ea. Zizica îl rugase să n-o chinuie şi aşa era ea destul de chinuită. Îl ruga să vină, şi îşi cerea iertare. În ultimele luni, momentele pe care le trăiau împreună erau pline şi grele de o intimitate dulce. Ca şi cum timpul se oprea în loc devenind cald. Trăiau înăuntrul timpului, unde era cald şi bine, ca într-o seară de Crăciun. După ce se sărutau, rămâneau tolăniţi în patul somptuos. Zizica îi lua capul în poală şi-l mângâia. Era însărcinată, pântecul îi crescuse pe nesimţite. „Dacă ai merge cu noi, Ştefane, am fi toţi trei împreună. În câteva luni ruşii vor fi în ţară, va fi prăpăd. În Elveţia am fi cu toţii în siguranţă. Acum Zizica avea parcă o lumină ciudată pe chip. Viitoarea mamă îl îmbrăţişă şi îl sărută pe obraz. Pe măsuţă îl aştepta o cafea aburindă.

Am avut emoţii că n-o să vii, Ştefane, murmură ea.

Şi eu mă simt emoţionat, Zizica. Nu ştiu de ce.

Femeia, cu chipul lat, cu lumina aceea tomnatică în ochi, îi zâmbi cu dragoste.

— Sufletul tău a simţit, dragul meu. Este ultima noastră întâlnire.

Săptămâna viitoare o să plecăm.

Tăcerea umplu văzduhul camerei ca o apă rece.

— Haide să stabilim ce avem de făcut. Ai aici adresa mea din Elveţia şi numărul de telefon. Copilul se va naşte într-o lume liniştită. Nu pot să rămân să-l nasc aici. Cine ştie ce va fi în ţara aceasta peste câteva luni?

Ştefan Paul o privi trist. Este adevărat, Zizica? O întrebau ochii lui.

Da, era adevărat.

— Aş vrea ca întâlnirea de astăzi să fie fără lacrimi, Ştefane. Eu sper ca într-o lună să ne urmezi. Noi te aşteptăm. Vorbea folosind pluralul noi, ca şi cum micuţul s-ar fi născut deja.

Apartamentul acesta l-am trecut pe numele tău. Îţi las de asemenea un cec. S-ar putea să vină vremuri grele.

Zizica, nu pot să accept, o rugă Ştefan Paul. E prea mult.

Zizica Negroponte îl cuprinse cu braţul şi-l sărută pe obraz.

Şi tu mi-ai dăruit foarte mult, dragule. Puteam să nu te întâlnesc, şi atunci aş fi fost o femeie nefericită. Aşa, m-ai ajutat să mă regăsesc pe mine. Am cunoscut dragostea. M-ai ajutat să mă împlinesc! Datorită ţie am devenit mamă.

Chipul bărbatului privea înaintea lui, căzând pe gânduri.

Aici e ceva deosebit, Ştefane! Îi arătă Zizica un plic albastru.

Desfăcu plicul din care căzură nişte hârtii. Câteva erau bătute la maşină, iar altele erau ştampilate.

Te rog să mă urmăreşti cu atenţie, Ştefane. Îţi las aceste documente. În cazul în care le publici, aş vrea să fii prevăzător.

Chipul lui Ştefan Paul rămase la fel de trist, fără să se clintească nici un muşchi pe el.

Ştefane, soţul meu, cu care nici nu pot să spun că am făcut un mariaj, este vărul prinţului Ştirbey, Barbu Ştirbey, despre care cred că ai auzit multe lucruri, a fost unul dintre amanţii Reginei Maria şi unul din oamenii de încredere ai regelui Ferdinand. În sfârşit este un om cu calităţi.

— Mai rămâi, Zizica… şopti glasul trist al tânărului ziarist.

— Nu, Ştefane. În asemenea cazuri este bine să te decizi repede.

Ascultă-mă pe mine, Antonescu va fi trădat. Totul este pus la punct, pregătit până în cele mai mici amănunte. În ţară se vor instala ruşii, cine ştie pentru câte decenii de aici înainte. Cine ştie dacă vom mai rămâne ţară. Dacă nu vom deveni Gubernie sovietică.

Nu pot să cred, spuneau ochii trişti ai tânărului.

— Ascultă-mă cu atenţie. Îţi aduci aminte că pe 24 decembrie, anul trecut, Maniu i-a cerut în scris Mareşalului să iasă din război? O prostie, aiureală de copil tâmpit, ai zice, dacă n-ar fi de fapt tot o manevră politică. Vulpoiul de Maniu vrea să aibă mai târziu alibi politic. Să le arate ruşilor documentul, vorba lui nenea Iancu, uitaţi, domnilor, eu i-am cerut să iasă din război. Aş vrea să-l văd dacă ar fi în locul Mareşalului, ar face treaba asta?

N-ar face. N-ar avea cum.

Atâta ne-ar trebui. În douăzeci şi patru de ore te ocupă nemţii de nu te vezi. Buun! făcu Zizica Negroponte mai înveselită. După discuţia dintre Mareşal şi opoziţie, s-a hotărât trimiterea unei delegaţii la Londra ca să trateze cu aliaţii. A fost desemnat să meargă Barbu Ştirbey. Însă cum a ajuns Ştirbey, care pleca cu paşaport dat de Mareşal şi sub un nume fals, la Ancara, Agenţia Reuter a şi dezvăluit „venirea lui Ştirbey la Ancara” în vederea Tratativelor de armistiţiu. Astfel, „de misiunea prinţului Ştirbey află toată lumea, inclusiv Hitler”. Deci acţiunea este sabotată.

Ştefan Paul cunoştea lucrurile acestea. Dezvăluirea misiunii lui Ştirbey de către Agenţia Reuter fusese făcută cu puţin timp în urmă. Fusese o lovitură dureroasă dată Mareşalului, luptei lui pe acest front al războiului diplomatic.

— Cunosc, murmură Ştefan Paul.

Ştefane, soţul meu este văr cu prinţul Ştirbey, dar intrând în familia lor, cunosc bine această familie. Ştiu ce le cloceşte mintea, ştiu ce vânduţi sunt şi cât de mult detestă acest neam. Nici Maniu şi nici Mareşalul nu cunosc acest lucru. Şi acum să-ţi spun cine a torpilat această misiune a lui Barbu Ştirbey.

— Cine?

— Urmăreşte-mă puţin. Acest Barbu Ştirbey are patru fete. Asta i-a dat lui Dumnezeu, patru fete şi nici un băiat, pe când pe băiatul tău îl va chema Ştirbey. Prima fată a lui

Ştirbey este măritată cu un ofiţer englez Boxshall, care este Şeful Intelligence Service-ului pentru români. Îţi dai seama ce înseamnă asta?

Ştefan Paul o privea mut.

— Că pur şi simplu toată familia lui Ştirbey lucrează pentru Serviciul de informaţii englez. A doua fată a lui Ştirbey este căsătorită cu Alexandru Creţeanu, cel pe care l-a trimis Mareşalul Ambasador la Ancara. Al treilea ginere al lui Ştirbey este Grigore Niculescu-Buzeşti, şeful Direcţiei cifrului din cadrul Ministerului de Externe. Acest Niculescu-Buzeşti, şi pe care eu îl cunosc bine, este o viperă. Îl urăşte de moarte pe Mareşal. Acum ai înţeles cine a sabotat misiunea lui Ştirbey, şi cum de a aflat Agenţia Reuter de sosirea lui la Ancara? Familia Ştirbey este plătită şi este în slujba Intelligence Service-ului englez şi este duşmana de moarte a Mareşalului. La ora actuală singurul om care poate salva România, şi care poate încheia un tratat cu ruşii, nu cu AngloAmericanii, este Mareşalul. Ştefane, Mareşalul trebuie să ştie cine îl sabotează şi îi vrea moartea. Ai aici documente grăitoare în acest sens.

Dar le publici sau te duci şi i le arăţi Mareşalului personal, după ce voi pleca eu din ţară.

Ştefan Paul privea îngrozit la documentele de pe măsuţă.

Ştefane, la ora actuala sunt două grupuri care-i vor moartea Mareşalului. Un focar este la Ministerul de Externe, unde lucrează această şulfă foarte periculoasă care este Mihai Antonescu şi care îl va trăda, ca să se salveze el, cu primul prilej pe Mareşal, şi unde este această viperă de Niculescu-Buzeşti. Al doilea focar este în jurul regelui.

Mociony-Stârcea, prieten al lui Mike.

Al cui?

Al regelui Mihai, aşa îi spunem noi prietenii lui, Mike.

A, se dumiri Ştefan Paul despre cine era vorba. Moromete şi prietenii lui, îi zic Miai.

Eu i-am spus lui Mike, să nu facă prostia să-l asculte pe vipera de Mociony-Stârcea. Aceşti indivizi care semnează cu y sunt foarte periculoşi. El mi-a spus să vadă cum va evolua conjunctura.

Ştefan Paul se gândea la Nora. Şi ea voia să-l păzească pe Mareşal.

Nu spusese el Molotov, ministrul de externe al lui Stalin, că Mareşalul este singurul om din România cu care se poate trata?

Ştefane, vino cu noi, şopti viitoarea mamă, Mareşalul nu va putea să încheie nici un Armistiţiu cu Anglo-Americanii, pentru că nu va fi lăsat. Va fi arestat înainte de a face lucrul acesta. Ascultă-mă pe mine, vino cu noi, Ştefane, nimeni nu-i va mai scoate pe ruşi din ţară. România va deveni pentru cine ştie cât timp o puşcărie. Deşi eu cred că va dispărea ca stat.

XIX O dată cu sfârşitul iernii, ruşii reiau ofensiva pe întreg frontul. „Oraşul Nicopol, mai la sud, cu tot nichelul său, era pierdut la 8 februarie. Minele de fier de la Kivoirog urmează şi ele la rând. Sovieticii mutându-şi eforturile ofensivei mereu spre sud, întorc apărarea de la Gurile Niprului de lângă Gherson şi aici ofensiva se abate şi asupra forţelor armatelor a III-a şi a IV-a române, care purtaseră necontenit lupte din iunie 1943 până atunci. Armatele germane şi române reuşesc să se degaje cu greu.

Capul de pod de la Gherson este desfiinţat, frontul nu se mai poate restabili.

În nordul Ucrainei se desfăşoară altă serie de operaţii. Mareşalul Jukov, învingătorul de la Moscova, de la Leningrad, la 4 martie reia atacul, având drept obiectiv Cernăuţiul, adică Prutul. Aşadar, bătălia pornită de pe Nipru la 1 ianuarie 1944, atingea în martie nu numai Bugul şi Nistrul, dar şi Prutul, la partea lui superioară şi, mai departe, Carpaţii Orientali în sectorul Piatra Neamţ”.

Înaintarea se producea repede. Calea ferată Lvow-Odessa era tăiată la Tarnopol şi aprovizionarea armatei Kleist este foarte îngreunată. Trupele sovietice, împing cu înverşunare mai departe ofensiva, înotând în nămol până la genunchi. Soldaţii germani şi români, obosiţi, nedormiţi, nemâncaţi, cu spaima captivităţii în suflet, luptau în condiţii care depăşesc puterea închipuirii minţii omeneşti. Soldaţii sovietici se găseau în aceeaşi situaţie, dar erau la ei acasă, erau obişnuiţi şi, pe deasupra, erau victorioşi.

Din rapoartele unităţilor româneşti se desprindeau realităţi înspăimântătoare. Soldaţii se opreau unde se nimerea. Culcaţi şi acoperiţi de mocirlă, având numai capul scos din noroi luptau cu inamicul, foamea, oboseala şi frigul. Soldaţii sovietici o dată trântiţi în mocirlă, prindeau parcă rădăcini. Mulţumindu-se cu câte un pumn de grâu fiert, luptau în disperare şi nu părăseau locul decât dacă se ajungea la ei sau erau zdrobiţi. Ei nu ştiau decât să se ridice din noroi la comandă, să pornească la atac înainte! Vehiculele lor de aprovizionare şi carele de luptă, având o mai mare bază de susţinere pe roţi şi pe şenile, nu se afundau prea mult în noroi, cum se întâmpla cu cele germane, ca atare erau mai mobile".

„Americanii le-au dat sovieticilor tot ce le-a trebuit ca să-şi completeze şi să-şi pună în valoare efectivele în vederea acestei gigantice ofensive.

Scoţând la iveală acest adevăr, nu mai rămâne nimic din surprinderea comandamentului german când afirmă că perioada de dezgheţ nu mai era respectată de sovietici. Şi nu mai era respectată, deoarece autocamionul „Dodge" învinsese noroiul. În felul acesta succesele armatei sovietice din septembrie 1943 şi până la sfârşit nu s-au datorat numai climei, soldaţilor, mareşalilor, dar şi „generalului" american „Dodge". Numele acestui autocamion poate fi aşezat cu cinste alături de acela al unui Jukov, Conev sau Malinovski… fără acest „Dodge", aceşti mareşali ar fi rămas înţepeniţi cu toate inepuizabilele lor efective, pe undeva

prin mlaştinile Pripetului sau ale Niprului, unde le-ar fi găsit vara lui 1944.

Alta ar fi fost soarta armelor pe acest teatru de operaţiuni. Dar acestea rămân ipoteze.

La 6 martie 1944 frontul ucrainean copleşeşte armata a VIII-a germană şi înaintează pe direcţia Uman, oraşul e cucerit şi înaintarea continuă către Bug, care este trecut la 20 martie.

Jukov reia atacul, copleşeşte armata a VI-a blindată germană, trece Nistru şi, la 24 martie, ocupă Cernăuţiul. În trei săptămâni, cu tot noroiul şi condiţiile grele climaterice, armata I sovietică şi frontul ucrainean înaintaseră 200 de km, cu o medie de 20 km la zi şi dând lupte în condiţiuni extrem de grele.

Teritoriul României fusese invadat, Bucovina, judeţele din nordul Moldovei – Dorohoi, Botoşani – şi judeţele din nordul Basarabiei –

Hotin, Bălţi, Soroca, de asemenea invadate. Armata I blindată germană era încercuită.

Vina o poartă şi acum singur Hitler, care a ţinut această armată în jurul Vişniţei, cu misiunea de a o apăra fără gând de retragere.

XX

Primăvara anului 1944 fusese o primăvară târzie, o primăvară cu lapoviţă, o primăvară şi ea, ca toată lumea aceasta care se scufundase sub ororile războiului, „prăbuşită în sine”. O dată cu plecarea Zizicăi Negroponte, Ştefan Paul avusese senzaţia că este mai neputincios şi mai sărac pe lumea aceasta. Femeia aceasta atât de frumoasă, care fusese ani de zile răsfăţata saloanelor bucureştene, avusese nevoie de el, avusese nevoie ca el să i se dăruiască total, iar el nu putuse. Ca să nu mai simtă atât de dureros acest „sentiment de vină”, încerca şi el să se dăruiască mai mult. Astfel că soţii Cotigă erau aproape convinşi că Ştefan este copilul lor. Aceeaşi senzaţie o aveau şi părinţii lui Zizi, domnul şi doamna general Fotiade. Bătrâna, erau la masă,

atmosfera era caldă, afirmase, fără să-şi dea bineînţeles seama, „am pierdut o fată, dragul meu şi am câştigat un băiat”. Bătrânul general oftase prelung, „ce bine ar fi fost să-i fi avut pe amândoi”.

De asemenea se îmbunătăţise, ca să spunem aşa, relaţia lui cu Didina.

Fata îl sunase în două rânduri să meargă la teatru. Îi plăcea teatrul şi singură nu se putea duce. După spectacol Ştefan încercase să-i ia mâna, dar Didina îi împinsese uşor palma. Ce înseamnă asta? Era supărată pe el? Da, era. Mai era încă supărată. Nu-i trecuse. Întâlnirile cu Nora deveniseră acum regulate. La două săptămâni se întâlneau câteva ore vinerea în casa „lor”. Ştefan Paul îi dăduse dosarul pe care-l avea de la Zizica. „Da, o parte din ce conţinea acest dosar erau elemente cunoscute şi de ea”. Fusese informat Mareşalul de existenţa celor două „focare de complot”, de la Ministerul de Externe şi de la Palat? „Da. Mareşalul cunoştea aceste grupuri, însă nu le dădea nici o importanţă”. Mai mult, se întâmplase un lucru care pe Ştefan îl nemulţumi sau îl şocă, acesta era mai degrabă cuvântul. Nora îi povesti mai multe lucruri despre ministrul de externe al Mareşalului, care era şi Vice-Prim ministru al Consiliului de miniştri. Mâna dreaptă a Mareşalului, al doilea om după el în stat. Din ce povestea Nora despre acest Ică Antonescu reieşea că omul este un cameleon, o lichea politică, un regizor de culise ordinar. Pe mulţi alăturarea celor doi Antoneşti îi mira.

„Cum poate Mareşalul Antonescu să ţină aşa o lichea pe lângă el?”, îşi spuneau mulţi. Acest Ică Antonescu, profesor de drept la Universitate, (dar câte asemenea otrepe umane nu a adăpostit şi va adăposti învăţământul superior la noi?) îl apărase pe Ion Antonescu într-un proces. Ce proces? Nora nu ştiuse sau se făcuse că nu ştie să-i spună. De atunci Ion Antonescu, între ei nefiind nici o legătură de rudenie, îl luase pe lângă el, mai ales că acest Ică ştia bine să se bage pe sub pielea omului. Ştiuse să-l „gâdile” pe viitorul

Mareşal, şi din păcate marele om era slab la capitolul ăsta. Ei bine, acest Ică fusese „prins” cu atâtea chestii, cum spunea Nora, încât trebuia demult să fie demis de Mareşal.

Fusese prins că ducea tratative în numele lui, cu trafic de valută, iar cu un timp în urmă Mareşalul îl prinsese cu o boacănă şi mai mare. Afirmase că el „habar nu avusese” de trimiterea trupelor române în est.

Mareşalul, se supărase foc, şi toată lumea crezuse că îl va demite imediat. Căutase documentul prin care se dovedea că Ică nu numai că ştia, dar şi aprobase trimiterea trupelor în Campania din răsărit, şi-l pusese pe „ticălos” în faţa propriei măgării. Nora povestea că a doua zi colonelul Davidescu le-a povestit: „Gata. S-a terminat. L-am demis… A încercat să nege că ar fi ştiut de trimiterea forţelor până când i-am pus scrisoarea în faţă”. Acestea sunt cuvintele pe care Mareşalul le-ar fi spus Şefului său de cabinet.

„Dar scurtă ne-a fost bucuria, povestea Nora. Peste câteva zile, când colonelul Davidescu se prezintă la Mareşal cu corespondenţa, acesta îl primeşte cu cuvintele: „L-am primit din nou pe lângă mine. Ce vrei! Nam putut să-l alung. Ştiu că e un nemernic. Mi-a căzut în genunchi rugându-mă să-l iert cu lacrimi în ochi… au sărit şi cucoanele „iartă-l Ionele „ şi l-am iertat. Ce vrei, îi sunt recunoscător că m-a servit la greu şi apoi este introdus în prea multe secrete ca să-l mai pot azvârli, dar am să-i îngrădesc activitatea.”

Scârţ, i-a rupt coada, se pomenise Ştefan Paul vorbind în gând, revoltat împotriva acestei pramatii, care mânca degeaba pâinea ţării. Hopa, stai, că nu este a bună, îşi continuase Ştefan reflecţia. Cum este posibil ca un om de integritatea Mareşalului să facă asemenea greşeli pe care nici un copil nu le-ar face? Hm! Dacă Mareşalul ar fi acolo comandantul unui regiment, şi ar răspunde numai de vieţile celor sub comanda lui, dar el răspunde de destinul unei naţiuni! Cum îşi permite el să stea liniştit, să trateze şi să lupte în toate capitalele, cu ăia care sunt nişte şacali, când

aici acasă are la Ministerul de Externe o jigodie ca acest Ică Antonescu?

La care se mai adaugă şi focarul de complotişti dinăuntrul Ministerului, avându-i capi pe acest ticălos de Niculescu-Buzeşti, care mai era şi Şeful cifrului, băgat şi pe sub pielea regelui, ca şi pe acel Georges Duca, adjunctul ambasadorului Eduard Nanu la Stocholm, care fusese prins cu dovezi de netăgăduit că încercase s-o împiedice pe doamna Kolontay (şi asta tot cu y grec) să ia legătura cu ministrul Nanu pentru a-i transmite Mareşalului că Stalin este de acord să trateze cu el.

Tocmai de aceea îl bubuise Ştefan în Ziua de-i merseseră fulgii, pe acest Ică Antonescu, pe care îl făcuse lichea şi cum îi venise lui la gură. A doua zi când citise articolul Grigore Patriciu îl întrebase cine îi dăduse aprobarea să publice acest articol, nu cumva Mareşalul? Se vedea că Patriciu era într-o stare de nervozitate dar şi de jubilaţie. Pe de o parte îi plăcuse că el, Ştefan Paul (şi nu fusese el, Patriciu, cel care să semneze acest articol) îl atacase atât de violent pe Ică, dar pe de altă parte, se temea de represalii, aştepta nervos să vadă efectele. În presa bucureşteană, ca şi în marea masă a cititorilor, articolul a avut un efect extraordinar.

De la Preşedenţia Consiliului de Miniştri, îndeosebi de la Ică Antonescu, n-a venit nici un protest. Vă cred şi eu, i-a spus el Patronului, trebuia să vă daţi seama de la început de treaba asta. Bietul Ică, nu ştia unde să se mai ascundă de ruşine şi Patriciu se mai aştepta şi la proteste. Să-i ceară să-l dea afară pe ziaristul impertinent. „Spune-mi, domnule şi mie, să nu mor prost, cine ţi-a dat aprobarea să publici articolul, Mareşalul?” Ştefan Paul tăcuse şi clătinase capul încet. Ne! Altcineva, mai mare. Mai sus.

Ştefan Paul arătase în sus.

XXI Era un martie umed şi mocirlos. Ca şi cum ar fi ţinut cu ruşii, Dumnezeu desfăcuse zăgazurile cerului, şi acum

ploile nu se mai opreau. Ruşii ajunseseră pe pământul strămoşesc din nou. Îi împinseserăm noi (pistonul isteriei se întorcea acum de unde pornise) înspre Asia, ajutaţi de împrejurările istorice, dar iată că ei se întorceau acum victorioşi. La lucrul acesta se gândea Ştefan în biroul lui, când auzi ciocănituri încete în uşă. Intră, răspunsese Ştefan Paul, entré, cum avea obiceiul, şi îşi văzuse mai departe de citirea materialului căruia trebuia să-i dea un titlu.

Când ridicase ochii, o văzuse înaintea lui pe Cora Petranşincu. Ea era?

Nu i se părea? Nu i se părea, era chiar ea, splendida şi mondena Cora Petranşicu, femeia pe care o văzuse o dată în viaţa lui, la acel revelion la care-l invitase Luchi.

— Poeta Cora Petraşincu! spusese Ştefan Paul, lăsându-şi ochii din nou pe articol. Dacă nu visez, mai aşteptaţi-mă numai un minut, să dau un titlu, şi apoi vorbim. Între timp puteţi să luaţi loc în fotoliul acela.

Cora rămăsese însă în picioare. Aşa cum era cu pardesiul acesta subţire, mizer şi ud. Cu obrajii uşor scofâlciţi ca şi cum ar fi fost atinsă de oftică.

Însă tot frumoasă, de o frumuseţe bolnăvicioasă.

Nu ne-am mai întâlnit deloc, doamna Petraşincu… constată el, având acum timp să vorbească în linişte cu ea. Ce mai faceţi? Serviţi o cafea?

Vrusese să se ridice şi să-i ceară secretarei, care nu era Ilinca, aceasta era însărcinată, îi purta lui copilul în pântece şi stătea acum acasă. Cora Petraşincu îi făcu însă semn să nu se deranjeze, pentru că nu vrea.

Sigur nu vreţi? O mai întrebă ziaristul cu blândeţe.

— Sigur, Ştefane (Hopa, îşi spuse iar Ştefan), nu de o cafea am eu nevoie, ci de altceva.

— Dacă îmi spuneţi, vă ajut din toată inima.

— Este posibil, ştiu că ai suflet bun. Am însă o rugăminte la tine… spune-mi Cora. Ca unui om bun şi amărât pe lumea aceasta, ca unui om chinuit.

Ştefan nu spusese nimic, şi un timp tăcerea se lăsă între ei ca un lac îngheţat.

O duci rău şi ai nevoie de ajutor, Cora, îi spuse el într-un târziu.

— Da, Ştefane, dăduse femeia, a cărei paloare devenea şi mai evidentă, din cap.

El se ridicase în picioare şi se scotocise prin buzunare.

De ce n-ai venit să-mi aduci poezie pentru suplimentele literare, te-aş fi publicat. Uite, n-am decât 95 de lei, ţi-i dau pe ăştia şi mâine îţi promit că-ţi mai fac rost. Îţi promit!

Cora Petraşincu îl privise cu o milă sfâşietoare. Era nespus de frumoasă şi era o milă sfâşietoare pe faţa ei, o milă îngrozitoare care te bloca pur şi simplu. De cine îi era ei milă, de el, de ea, de amândoi?

— Dacă am spus că vreau să te ajut, te ajut! ridicase el puţin vocea.

Mai mult, ca s-o scoată din starea aceea de transă când ei îi era milă de tot şi de toate pe lumea aceasta.

— Eşti un băiat bun, Ştefane, îţi mulţumesc. Într-un târziu întinsese mâna şi luase banii. Parcă era tot în somn, ca atunci, la revelion. Sunt pe lumea aceasta unele femei atât de frumoase şi umblă învăluite în frumuseţea aceea a lor, misterioasă, sunt atât de pline de ele, că ai zice că umblă pe lume într-un fel de somn. Aşa era şi Cora acum. Numai că femeia pe care o avea Ştefan Paul în faţa lui nu mai era Cora aceea. Era o femeie care fusese umilită şi lovită atât de adânc, atât de greu de viaţă, încât acum părea beată de sentimentul acesta.

— Aş vrea foarte mult să te invit la plimbare, iar tu să nu mă refuzi.

Dacă ai putea să-mi îndeplineşti această dorinţă… se auzi tânguios vocea celei care o dată fusese celebra Cora Petraşincu, la vederea căreia se topiseră atâtea inimi de bărbaţi.

— Bine, îi spusese Ştefan uitându-se la ceas. Se simţea şi el obosit după o zi de muncă. Mai avea puţin şi ziarul

trebuia să vină de la viză. Te rog numai să mă mai aştepţi puţin, nu pot pleca acum.

Cora Petraşincu nu zise nimic. Tăcea obosită. Se aşeză numai în fotoliul în care o invitase el să ia loc.

Aveai doi prieteni, nişte băieţi grozavi, vreau să spun nişte curtezani grozavi, Sebastian Murgu şi Dan Lazarovici, mi-i aduc bine aminte, pentru că în seara aceea de revelion am fost gelos pe ei? Ei ce mai fac, de ce nu te-au ajutat?

Cora zâmbi tristă şi chipul i se lumină ca de undeva de departe.

— N-aş spune că am fost prieteni, şopti femeia. Prieteni am fi putut să fim noi. Eu cu tine. Curtezani mi-au fost în măsura în care s-au învârtit pe lângă mine, în măsura în care mi-au făcut atmosferă, şi din păcate mam complăcut şi eu în treaba asta. Cu ei n-am trăit însă, cu niciunul din ei, pentru că ei se iubeau între ei. Ei erau un cuplu. Ceea ce nimeni n-a ştiu şi nici n-a bănuit. Mie îmi convenea această situaţie pentru că prezenţa lor mă distra, dar mă şi apăra.

Între timp ziarul sosise de la viză. Nu erau probleme, cel care se întorsese cu materialele băgase capul pe uşă ca să nu-l anunţe pe Ştefan Paul că o să treacă la calandrare.

Ce chestie! exclamase Ştefan. Şi când te gândeşti că eu puteam să mă îndrăgostesc nebuneşte de tine! De altfel numai aşa mi se întâmplă mie, glumi el. De fapt minţea, în stilul lui caracteristic.

— Erai îndrăgostit lulea de Luki. Poate dacă n-ar fi fost Luki…

Se vedea lucrul acesta?

Oha, ho! zâmbi Cora Petraşincu. Şi ce se mai vedea, de la o poştă!

Şi dacă n-aş fi fost îndrăgostit de Luki, ce ar fi fost?

— Nu ştiu, îi răspunse tânăra femeie, poate că ar fi fost cu totul altfel. Viaţa mea ar fi fost cu totul altfel.

Nu joci cinstit, Cora, o ameninţă Ştefan, zâmbind. Chipul femeii însă era trist. Devenise dintr-o dată de nepătruns.

Ştefane, vorbi ea, ţi-am adus un caiet cu poezii, pot să ţi-l las?

— Sigur că da. Chiar te rog. Cu primul supliment literar pe care-l scoatem te voi publica masiv. Apoi, schimbându-şi tonul şi arătând înspre ea glumeţ. Dacă eşti o mare poetă, Cora Petraşincu, te voi impune cu forţa acestei naţiuni de… şulfe. Era să spună curve, potrivit tezei lui Merenghel, dar nu se cădea cu o doamnă.

Coborâră în stradă. Burniţa mărunt şi umezeala şi frigul îi pătrunseră repede pe amândoi. O luară întâi către chei, apoi urcară pe străzile vechi şi pitoreşti ale cartierului negustoresc din secolul al nouăsprezecelea.

Depăşiră bulevardul 1848, dacă schimbaseră câteva cuvinte în timpul acesta.

Brrr! Se înfăşură în pardesiul lui ziaristul. Mai bine m-ai invita la un bufet sau la un restaurant, Cora.

Nu mai e mult. Am ajuns, vorbi Cora Petraşincu nespus de tristă.

Pătrunseră pe un fel de gang. Se găseau pe o stradă în spatele Bărăţiei.

Dincolo de gang se pomeniră într-un fel de curte prost întreţinută. În această curte se aflau nişte case gata să se prăbuşească. Într-o asemenea „cocioabă”, dar, ciudat, văruită cu o culoare galbenă, murdară, stătea Cora Petraşincu. Hm! se pomeni Ştefan vorbind în gând. Aici locuieşte splendida şi „celebra” poetă Cora Petraşincu? Pe care el când o văzuse prima dată pur şi simplu o „venerase”!

— Ia loc, Ştefane, murmură Cora. Zâmbea amar sau i se păruse lui.

Unde să se aşeze? Încăperea era imundă. Nu era mare, scândura pe jos era roasă de şoareci, sofaua, cred, fusese adusă de pe maidanul de gunoaie. Avea arcurile scoase, se vedeau, nu ştiai unde să te aşezi, ca să nu-ţi intre în fund, încolo era numai zdrenţe. Pe peretele din spate o mică

bibliotecă de poet care n-are ce să mănânce. O plită, şi asta gata să se prăbuşească. Apoi câteva vase, cratiţe, tigăi.

— O să te ajut să-ţi găseşti o slujbă şi o gazdă, Cora. Dacă nu-ţi place boema, de exemplu mie nu-mi place, o să te ajut să ieşi de aici.

Cafeaua era prea amăruie, Cora aşa o bea, şi acum n-avea zahăr. Stăteau pe sofaua care se lăsase cu ei până la podea. Ceştile le aveau pe unicul scaun care se găsea în încăpere. Cora îşi aprinse o ţigară.

Ai zis că vrei să mă ajuţi, Ştefane? Aşa ai spus?

— Da, Cora.

Şi e minunat să ajuţi oamenii.

— Aş avea nevoie să întâlnesc un om adevărat… murmură tristă femeia. Un bărbat pe care să-l iubesc. Şi care să mă iubească.

Se lăsă un moment lung de tăcere. Mirosea a bucătărie, a ceva dizgraţios.

Ştefan Paul îşi spuse că dacă mai rămâne mult în această încăpere o să vomite. Cora Petraşincu începu să tremure uşor. Sau i se păru lui.

— Te iubesc, Ştefane! Atunci, în seara aceea mi-ai plăcut. Erai singurul om adevărat din toată grămada aceea. Urmărindu-te ce scrii mam pomenit că te iubesc. Iubesc un scriitor şi un om adevărat.

Îl privea cu o expresie tâmpă, plină de lumină în acelaşi timp. Dincolo de această lumină se vedea spaima ca o baltă albastră, mucegăită.

XXII În seara aceea Ştefan Paul fusese cât se poate de drăguţ cu Cora. Îi spusese că are o gazdă unde Cora se poate instala chiar de mâine. Era apartamentul Zizicăi Negroponte. Avea să-i găsească şi o slujbă. O s-o ajute deasemenea să publice. Îi luase mâna şi i-o sărutase. Apoi vrusese să se ridice, să-şi ia rămas bun. Chiar făcuse lucrul acesta. Îi spusese că oricând poate să vină la redacţie şi să-l caute. Să vină mâine ca să se mute într-un apartament ca

lumea. Cora surâse strâmb şi spaima aceea de pe chipul ei deveni verde. Făcu un pas şi se postă înainte.

Nu te las, Ştefane, şopti ea. Îşi înfipsese ochii într-ai lui. Vreau să ne iubim… N-am făcut dragoste cu un bărbat de nu ştiu când, şi tu eşti bărbatul pe care-l iubesc.

Se priveau în ochi. Până când privirile li se sleiră.

Bine, Cora, îi răspunsese el, îşi aducea foarte limpede aminte aceste cuvinte. Dacă am promis că te voi ajuta, înseamnă că te voi ajuta.

Că nu te voi lăsa singură pe această lume.

Apoi s-a uitat la ceas. Întârziase. Trebuia să fie la redacţie. S-a scuzat că trebuie să plece. O aştepta mâine să-l caute.

A plecat.

Cât timp a trecut de la întâlnirea lor, din camera aceea sordidă a ei? Şi iată că la o săptămână era căutat la redacţie de un comisar de poliţie.

Secretara îl anunţase că la poartă este căutat de un Comisar de la secţia cutare. Nu reţinuse numărul secţiei de poliţie. În ce problemă? Nu ştia.

Să-l invite sus, la el în birou. Peste câteva momente îşi făcu apariţia un domn aproape de pensie, un om de treabă, dar îmbrăcat în hainele poliţiei. Se gândea la atacul lui Mihai Antonescu şi la răzbunarea acestuia. Despre ce era vorba? Omul părea încurcat.

Domnule ziarist, aveţi dumneavoastră cunoştinţă de o doamnă, pe numele ei, Cora Petraşincu, domiciliată în strada… nu auzise niciodată de numele acestei străzi.

Da, domnule Comisar. Persoana de care vorbiţi este poetă şi eu aş vrea s-o ajut.

Nu mai puteţi, domnule Ştefan Paul. Persoana în chestiune (ce limbaj şi la autorităţile astea) s-a sinucis. Mai bine zis, s-a spânzurat în locuinţa ei pe data de…

Ştefan Paul simţi o durere ascuţită în ochi şi în piept. Lumea începuse să se întunece şi să se învârtă în jurul lui ca un păienjeniş.

Într-un târziu însă şi-a revenit. Comisarul îi preda într-un plic banii pe care el îi dăduse Corei, cei 95 de lei, şi o scrisoare. Pentru aceasta venise el. Îl rugă să aibă bunăvoinţa să semneze într-un registru de primire.

Ceea ce Ştefan şi făcu. Avea privirea tulbure şi parcă lumea aceasta devenise şi mai umedă şi mai întunecoasă, mai slinoasă.

Peste nici o săptămână avea să fie bombardamentul îngrozitor de la 4 aprilie. Gara şi arterele din jur au fost bombardate metodic, metru cu metru, de aviaţia anglo-americană. A fost cel mai îngrozitor bombardament care a lovit vreodată România. Au fost mii de morţi şi zeci de mii de răniţi. Vagoane şi trenuri răsturnate ca nişte cutii de chibrituri cu roţile în sus. Liniile de cale ferată îndoite ca şi cum ar fi fost de ceară. În acest bombardament de la 4 aprilie au murit Didina şi Magda. De moartea Magdei a aflat de la Niki şi de la Luki, apoi i-a văzut numele în presă. Cadavrele, morţii care erau scoşi de sub dărâmături, erau identificaţi. Pe baza actelor, a martorilor. Despre moartea Didinei a aflat când l-a văzut la poartă pe Aristide. Era cu căciula în mână, îl aştepta. Parcă era un copil îmbătrânit. Îmbătrânise dintr-o dată. Magda era în luna a şasea. Cu Didina se împăcase. „Pentru că ai un suflet bun, Ştefane, în vara aceasta o să te iert. Şi la toamnă o să facem nunta, îi spusese Didina”.

Acum n-o s-o mai vadă niciodată.

XXIII

Lunile mai, iunie, iulie şi august, când a fost arestat Mareşalul Antonescu, ale anului 1944, au fost lunile de calvar ale neamului românesc. Dar oare n-au fost ei toţi cei patru ani de război ani de calvar?

Au fost desigur, dar acum parcă se prăbuşiseră cerurile, din care curgea foc şi smoală asupra acestei ţări. În primul rând că ruşii erau în nordul Moldovei. Frontul putea să se prăbuşească oricând. Oamenii erau îngroziţi, zvonurile care se auzeau şi circulau erau înspăimântătoare.

Anglo-americanii îşi începuseră bombardamentele lor îngrozitoare care au culminat cu cel de la 4 aprilie când cartiere întregi ale Bucureştiului au fost făcute zob. Mult timp după ce avea loc un bombardament se auzeau numai vaiete şi ţipete, după huruitul acela înfundat al escadrilelor de avioane, când simţeai că întreg pământul vibrează.

Apoi zona bombardată rămânea mult timp acoperită de un nor imens de praf. Norul de praf se ridica încet, ca un monstru diform. Nu se grăbea şi în lentoarea lui, în greutatea cu care se ridica, avea ceva apocaliptic în el.

Dacă există un cuvânt care să exprime cel mai bine vara anului 1944, acesta este cuvântul apocaliptic. Vara anului 1944 a fost o vară apocaliptică. Ruşii veneau cu avioanele lor şi bombardau Iaşul, Galaţiul, Bacăul, Constanţa, Tecuciul, oraşele din partea de est a ţării, iar americanii şi englezii bombardau Ploieştiul şi Bucureştiul, pisând aceste oraşe ca pe nişte şniţele. Şi chiar erau nişte şniţele ale morţii şi ale ororii, pentru că în urma acestor bombardamente rămâneau mii de cadavre, mii de familii îndoliate. Grigore Patriciu scrisese un articol atât de profund şi de dur la adresa englezilor după bombardamentul din 4 aprilie 1944 încât cei care îl citiseră aveau să-l ţină minte ani de zile. Chiar şi după ce aveau să treacă prin gulagul comunist.

După fiecare bombardament, Mareşalul vizita zona, cartierul sau fabrica bombardată, luând măsuri, uneori conducând personal operaţiile de salvare a răniţilor, de stingere a incendiilor sau de degajare a dărâmăturilor. Într-o asemenea situaţie îl văzuse o dată Ştefan Paul în zona Oborului. Îl văzuse pur şi simplu pe Mareşal urcat pe dărâmături şi dând ordine. Dincolo de impresia pe care o produsese asupra sa această imagine, nu putuse să nu constate încă o dată cât de imprudent este acest om. Orice duşman, orice om care ar fi avut la el un pistol, l-ar fi împuşcat cu cea mai mare uşurinţă. Este adevărat că în asemenea momente oamenii se găsesc într-o panică de

nedescris, că asemenea bombardamente nu puteau fi prevăzute de nimeni dinainte, deci acolo unde mergea Mareşalul nu se găseau din cei care ar fi vrut să-l elimine.

Şi totuşi, când lupta pe toate fronturile, ne referim la cele din spaţiul diplomaţiei, ca să obţină cele mai avantajoase condiţii care să scoată ţara din război, tu te expui cu atâta uşurinţă.

Ştefan, după ce văzuse această „scenă", Mareşalul în văzul tuturor pe ruinele unui bloc bombardat, scrisese un articol în care îşi permisese să observe tocmai acest lucru. În speranţa desigur că Mareşalul va citi acel articol. Mai ales că toţi simţeau că se apropie acea clipă decisivă, cea mai grea. Clipa decisivă, când se va alege. Ori aşa, ori aşa! Ori se va întâmpla ceva cumplit cu noi, ori ne vom salva.

Şi acest moment al nodului gordian, când destinul avea să taie cu sabia lui necruţătoare nodul gordian al acestui neam, era foarte aproape.

După marele bombardament din 4 aprilie, când cartierul Gării de Nord şi cartierele învecinate au fost făcute mormane de ruine, şi când a aflat ce se întâmplase cu Didina şi cu Marga, cu Ştefan Paul s-a întâmplat un lucru ciudat. Era realmente epuizat şi totuşi a simţit cum dintr-o dată mintea îi devine limpede ca sticla. Poate unde nu le-a văzut moarte, adică puse în sicriu şi duse la cimitir, unde trebuia să asiste la înmormântarea lor, nu avea deloc impresia că au murit. Ba dimpotrivă, le simţea ca şi cum ar fi vii şi ar trebui să vină.

Uite acum, îşi spunea el în gând, mă poate suna Didina, să-mi spună „Ştefane, mă simt puţin obosită, nu vrei să mergem deseară la teatru?".

Cum nu, Didino? Mergem. Ne întâlnim la Elefterie la şase, e bine? „E bine", răspundea Didina. Sau mergea pe cheiul Dâmboviţei (unde erau ei Paraschiv, Nilă, Dumnezeu să-l ierte şi Achim, cu Cheogârlii? bine măcar că avusese grijă de muierile lor şi le ajutase să se descurce şi ele cum putuseră. Mai ales pe a lui amărâtul ală de Nilă, căruia îi

rămăseseră oasele cine ştie pe unde, o ajutase), şi se aştepta să se întâlnească, să dea nas în nas cu Magda. „Bună, Ştefane, ce mai faci? De ce n-ai mai venit, te-am aşteptat. Mai am puţin şi nasc, o să-ţi fac un băiat de toată frumuseţea, ai să vezi! Erau în aer, le simţea aproape, n-avea decât să se aşeze jos în fotoliu, sau să se tragă mai la o parte de unde erau oameni mulţi şi să înceapă să vorbească singur cu ele, cum avea el obiceiul.

Numai Cora Petraşincu, singura femeie pe care nu o slujise cum ar fi trebuit, de care nu avusese grijă nu-I apărea în minte. Dintre toate numai pe ea n-a iubise, deşi ea îi ceruse lucrul acesta. Faţă de ea se simţea vinovat. Pe toate celelalte le iubise însă mult de tot. Acum ce să facă, măcar atâta cât este omeneşte posibil, să le împace. De aceea mersese la biserică la Stavropolos, şi la mănăstirea Plumbuita şi plătise la preoţi să le facă slujbe, şi la măicuţe să le pomenească în rugăciunile lor şi să le dea de pomană. Într-o noapte, aceasta era înainte de a se certa cu Grigore Patriciu, o visase pe Zizi. Era într-o rochie de culoare mov, murdară. Zizi era obosită, îmbătrânită, avea nişte pete pe faţă cum au gravidele. „Ai greşit foarte grav, Ştefane, foarte grav. Şi doar te-am rugat, ţi-am spus.

Tu ai omorât-o pe Cora. Dacă o ajutai atunci, în ceasul acela, când i-a fost ei cel mai greu, ai fi salvat-o. Astăzi ar trăi şi ar fi şi ea o femeie la casa ei ca toate femeile. Acum să ai grijă de celelalte, auzi? De viaţa ta să nu-ţi fie frică, o să veghez eu asupra ta”.

Zizi plecase, tot aşa, tristă, cu părul desfăcut şi cu obrazul pătat. Nu-i spusese nimic despre Magda, despre Didina, despre Zizica Ngroponte. În altă noapte îl visase pe Mareşal. Se făcea că era un cal mare şi roşu. Şi de cal erau legaţi Mareşalul, apoi de Mareşal era legat unchiul lui, Ilie Moromete. Amândoi erau numai carne vie, şi calul îi târa pe un pământ plin de globuri şi de mărăcini.

De pe front rapoartele care soseau erau îngrozitoare. Frontul de la Iaşi se clătina. Ce avea să se întâmple,

Dumnezeu ştie!

XXIV Se puseseră nişte călduri toride. Căldurile morţii. Ţara parcă se scufundase în istorie. Ştefan Paul se aşteptase ca după bombardamentele din aprilie şi din mai să se producă un haos de nedescris în Bucureşti, ca de altfel în toată ţara. Dar nu s-a întâmplat aşa. Popor călit şi învăţat cu răul şi cu nenorocirea, ca măgarul cu samsarul, poporul român îşi îngropa de fiecare dată morţii, apoi îşi vedea mai departe de drum. Erau în grădina casei în care se întâlneau Ştefan Paul şi Nora. Erau trişti. Ce avea să se întâmple? Mareşalul ce spunea?

Ştefane, îi spusese Nora, Mareşalul este stăpân pe sine, este calm în faţa prăpădului. Chiar dacă se sparge frontul la Iaşi, de linia întărită Focşani-Nămoloasa ruşii nu trec până la căderea iernii. România are o armată intactă de un milion şi mai bine de soldaţi. Bine echipată, instruită şi chiar odihnită, pentru că Mareşalul a avut grijă să-şi menajeze armata.

Pierderile noastre în est n-au fost mari. Avem şi material de război suficient. Mareşalul ar putea să-i ţină pe ruşi pe Carpaţi toată iarna şi încă un an, timp în care Hitler ar avea bomba atomică. Iar noi am avea de câştigat foarte mult. Şi ruşilor şi americanilor le ţâţâie fundul de frică.

Aşa că, după condiţiile de capitulare pe care ruşii ni le-au transmis în 12 aprilie, Mareşalul are semnale de la ministrul nostru Nanu de la Stocholm, care tratează, este în legătură cu doamna Kolontay, că Stalin se teme să nu fie oprit pe Carpaţi sau pe aliniamentul întărit FocşaniNămoloasa. Acum Stalin, cel puţin acestea sunt semnalele venite de la doamna Kolontay de la Stocholm, este cel care este fgoarte interesat în semnarea Armistiţiului în condiţii foarte favorabile nouă.

Ce a cerut Mareşalul?

— Mareşalul a cerut ca România să iasă din război, ruşii să nu intre în România, că după aia nu-i mai scoţi, iar ruşii să treacă înspre Germania numai printr-un coridor din nordul

ţării. Stalin va accepta condiţiile puse de noi, urmând ca după război România să fie o ţară independentă şi democratică. Ceea ce ar fi foarte bine.

Şi Anglo-americanii? Ştirbey şi Vişoianu ce-au făcut la Cairo şi Londra?

— Bineînţeles că nimic. Nu ţi-am spus că ăştia or să ne saboteze. Iam atras atenţia domnului Mareşal.

Şi Mareşalul?

Nu poate să creadă, sau, mai zis, tot mai speră. Nu înţelege de ce nişte oameni cu scaun la cap nu ar accepta să încheiem cu ei Armistiţiu.

De ce se vrea prelungirea războiului, când dacă noi ne-am preda angloamericanilor, războiul ar lua sfârşit repede?

— Ce urmăresc de fapt anglo-americanii, de nu acceptă să ne predăm lor?

— Nu ştiu. Până acum au fost mai ticăloşi cu noi decât ruşii. Pur şi simplu ne-au cerut să ne predăm necondiţionat ruşilor. Adică în loc să ne întindă o mână de ajutor, ne aruncă în braţele sovieticilor.

Ochii trişti ai Norei se aburiră şi mai mult.

— Domnul Mareşal, după eşecul lui Ştirbey şi Vişoianu, care sunt convins că au lucrat pentru englezi, l-a trimis de curând pe avocatul Filderman, şeful comunităţii evreieşti, la Cairo tot pentru tratative. Au fost trimişi de asemenea profesorul Giurescu şi colonelul Teodorescu la Constantinopol, ca să urgenteze încheierea unui armistiţiu. De fapt domnul Mareşal ştie că ruşii vor promite condiţii foarte bune pentru încheierea Armistiţiului, dar nu are încredere în ei, îi cunoaşte bine pe ruşi, şi atunci vrea ca Armistiţiul încheiat cu Stalin să fie garantat de anglo-americani.

Da, ar fi cea mai bună soluţie.

Ştefane, se însufleţi Nora după un moment de meditaţie. Uite ce aş vrea de la tine. Acum este un moment extraordinar de important în viaţa poporului român. Momentul acesta seamănă cu momentul Posada, când

Basarab I şi-a tras ţara în codri şi s-a tot retras din calea duşmanului până când i-a venit lui bine şi atunci l-a trăsnit pe Carol Robert de Anjou.

Acum nu se pune problema pentru noi să-i batem pe ruşi. Însă ne găsim tot într-un moment istoric al unei noi Posade. Trebuie ca acum să fim calmi, să avem încredere în noi, până când domnul Mareşal obţine condiţiile pe care le vrea el de la ruşi. Ruşii, la rândul lor, doresc să trateze cu domnul Mareşal. Numai cu el vor ei să trateze. Ai toate datele la dispoziţie, în linii mari le cunoşti. Ţi le-am sintetizat şi eu aici. Vreau să scrii un articol care să se intituleze cam aşa: „Mareşalul să fie lăsat să scoată ţara din război", sau „Să avem încredere în Mareşalul Antonescu".

În acest articol trebuie avertizaţi complotiştii de la Ministerul de Externe să nu facă vreo prostie. De asemenea trebuie atenţionaţi complotiştii din jurul Regelui, care îl tot îmbrobodesc şi-l tot asmut asupra domnului Mareşal. Teamă mi-e ca regele să nu facă vreo prostie, mi-e foarte teamă pentru el. Este imatur. De asemenea trebuie anunţate cele două grupuri de complotişti din armată pe care le ştim noi, „grupul celor patru" şi „grupul celor cinci". Dacă aceste grupuri nu-l lasă pe domnul Mareşal să încheie Armistiţiu cu ruşii, ăştia vor nenoroci ţara zeci de ani de aici înainte.

Ştefan Paul a luat plicul. L-a desfăcut acasă, în casa lui Zizi. A citit documentele, a memorat numele complotiştilor. Începea să-i cunoască pe fiecare în parte. Nişte jigodii! Nişte trădători de neam. Către prânz articolul era gata. De fapt Ştefan avea două articole gata pentru ziar.

Primul se referea la noi ca popor şi se intitula „Dă, Doamne, mintea românului a de pe urmă". În al doilea articol, având titlul „Complotişti, fie-vă milă de neamul acesta!", îi avertiza că fac cea mai mare nerozie din istoria acestui neam dacă nu-l lasă pe Mareşal să încheie în cele mai bune condiţii Armistiţiu cu ruşii.

Când a văzut cele două articole, Grigore Patriciu s-a luat cu mâinile de cap.

— Tu eşti nebun, Ştefane! Cu nemţii în ţară vrei să publicăm acest articol? Păi a doua zi şi Mareşalul şi noi suntem arestaţi. Şi împuşcaţi pe loc, pe deasupra.

M-am gândit la lucrul acesta. Îmi asum toată răspunderea. Pe mie mă arestează după ce îi arestează pe ei. Pe complotişti. Îmi asum eu toată răspunderea. Şi o să vedeţi dacă n-o să mă decoreze Hitler şi scap şi poporul român. Pentru că Mareşalul tot s-a înţeles cu Hitler că el poate oricând să iasă din alianţă. Şi Mareşalul asta intenţionează, numai că aşteaptă clipa cea mai bună.

Nu, a clătinat Grigore Patriciu din cap văzând că planul lui Ştefan Paul nu este numai nebunesc, ci şi logic. Aşa era. Ar fi fost arestaţi întâi complotiştii şi apoi el, cei de la Ziua, felicitaţi, după care Mareşalul, cu acordul lui Hitler, ar fi ieşit din război. Hm! Dar nu era el, planul acesta, prea riscant?

— Sau, dacă sunteţi atât de precaut, a vorbit după un timp Ştefan Paul, luaţi dumneavoastră cele două articole şi mergeţi cu ele la Mareşal, tot sunteţi prieteni, şi convingeţi-l să-i aresteze pe ăştia. Numai până încheie Armistiţiul cu ruşii, şi apoi poate să-i bage în mă-sa, să le dea drumul.

— Nu, răspunse Patriciu. Îşi muşcase buza de jos gânditor. Nu. Nu vom întreprinde nimic. Eu am toată încrederea în Mareşal.

Se priviră amândoi stupefiaţi. Grigore Patriciu era stupefiat de felul cum îl privea Ştefan Paul, iar acesta de modul de a se purta, de a gândi al lui Grigore Patriciu.

Domnule Patriciu, tată, dumneavoastră vorbiţi serios? Vreţi să deveniţi asasinul Mareşalului?

Se întâmpla ceva straniu cu el. Ştefan poate că nu realiza nimic în acel moment, dar începuse să ţipe la Patriciu. Şi vocea lui, cu cât vorbea, cu atât urca mai sus, ca şi cum ar fi uitat cu cine vorbeşte.

În acelaşi timp Patriciu se înfuriase şi el jignit. Cine ţipa la el pe tonul acesta? Un amărât pe care îl luase de pe drumuri şi-l făcuse ziarist? Îi dăduse să mănânce şi acum el să ţipe la el? Să-l facă asasin, viitor criminal al Mareşalului şi al neamului românesc? Unde se trezea băiatul ăsta?

Ştefane! strigase din toţi boşogii lui Directorul ziarului Ziua la Ştefan Paul. Încă mai sunt stăpân pe nervii mei. Şi încă mai ţin la tine ca la copilul meu. Dacă retractezi tot ce-ai spus, ne împăcăm şi te păstrez la ziar. Dacă nu, eşti imediat concediat.

Se întâmplase desigur ceva cu tânărul ziarist de la Ziua. Ştefan Paul avu un moment de luciditate.

— Dumneavoastră nu înţelegeţi că dacă nu-l ajutăm pe Mareşal, îl pierdem? Ce v-am cerut eu? Să facem ceva, să-l ajutăm, pentru că va fi înjunghiat ca şi Mihai Viteazul, pe la spate, tocmai în momentul în care ar fi putut să facă ceva pentru neamul acesta, dar nu se găsea nimeni lângă el să-i întindă o mână de ajutor. Măcar o vorbă de încurajare să-i spună. În clipa aceea grea, când Mareşalul va avea nevoie de noi, nu va fi nimeni lângă el, măcar un deget să-i întindă. Îl vor trăda cu toţii! Noi îl vom trăda cu toţii! Aşa cum l-au trădat evreii pe Isus Hristos şi acum sunt neamul cel mai blestemat din lume. Noi suntem cei care-l trădăm pe Mareşal, ascultaţi-mă per mine, şi mai târziu ne vom blestema zilele!

Acum vorbea iar tare, dar totodată începuse să plângă. Ascultaţi-mă pe mine, ascultă-mă pe mine, tată, că de aceea te-a ales Dumnezeu să fii tatăl meu şi eu să fiu fiul tău! Îl vom trăda pe Mareşal, toţi îl vom trăda şi toţi ne vom spăla pe mâini, ca Pilat din Pont. Şi nici măcar un pumn de cenuşă nu ne va rămâne de pe urma lui.

În momentul acesta Ştefan Paul plângea de-a binelea. Hohotea în plâns, jelind. Grigore Patriciu înlemnise şi el. Era limpede că acum, când avea cel mai mult nevoie de băiatul acesta, care îl slujise cu credinţă până acum, îi

cedaseră nervii. N-avea nimic, o să-şi revină el. I s-a mai întâmplat.

Ştefane, ce ai, mă, ce se întâmplă cu tine?

Acum îi dăduseră şi lui Patriciu lacrimile. Veni şi-l luă la pieptul lui.

Gata, hai, vino-ţi în fire. O să vedem noi ce e de făcut.

După ce îl lăsă din braţele lui, sună să vină secretara.

— Cheamă-l, te rog, pe Niki, Ştefan cred că a făcut un şoc. Să-l ducă acasă cu maşina şi să fie consultat de doctorul Parhon. Când îl suni pe doctor, vorbeşte, te rog, în numele meu.

Da, domnule Director, murmură secretara profund impresionată.

XXV Ştefan Paul a zăcut fără să ştie de el, de la sfârşitul lunii iulie până în ziua de 25 septembrie. Când a deschis ochii era în „garsoniera" lui. Ştia numai atât, că trebuie să se ducă la ziar, că o să-l angajeze marele gazetar Grigore Patriciu.

Când a deschis ochii, l-a văzut, sau l-a recunoscut, pe bătrânul general, tatăl lui Zizi, Radu Fotiade. Acesta îl veghease în cea mai mare parte a timpului. Stătuse la căpătâiul lui, dormise cu el în cameră, ca să-l supravegheze. De multe ori îl şi hrănise, atunci când fusese nevoie sau când Ştefan nu mâncase zile întregi.

Unde sunt? se ridică el speriat în picioare. Apoi îl privi liniştit pe bătrân. S-a întâmplat ceva cu mine, nu-i aşa?

— Aşa e, dragul meu. Acum stai jos şi linişteşte-te. O să-ţi revii. Ţi s-a mai făcut ţie rău când ai aflat de moartea lui Zizi.

Ştefan Paul s-a lăsat încet pe pat. Părea îngrijorat şi trist.

— Cu Mareşalul ce s-a întâmplat? Cu noi ce s-a întâmplat?

Bătrânul îl privea îngrijorat.

Ştefane! Mareşalul a fost arestat. Acum nu se mai poate face nimic. Istoria nu mai poate fi dată înapoi. Bătrânul vorbea rar, cu un fel de gâjâială în glas.

România a întors armele împotriva nemţilor. Luptăm alături de ruşi în Ardeal să-i izgonim pe nemţi din ţară. Da, dacă am fost blestemaţi să fim un popor mic. Ne duc valurile istoriei cu ele, încolo şi încoace.

Ziarul Ziua mai este? Domnul Grigore Patriciu ce face?

Bătrânul tăcu un timp.

A mai venit aici să aibă grijă de tine o doamnă. Mi-a spus c-a fost secretara Mareşalului. O să afli mai multe lucruri de la ea. Acum aş vrea să încerci să iei din puiul pe care ţi l-am adus. Ca să te mai întremezi.

De fapt, în timpul acesta, cât timp el zăcuse în nesimţire, veneau din când în când să-l vadă din cunoştinţele lui. Astfel veniseră să-l vadă Niki Dumitrescu şi Luki, iar până când a plecat, pe şapte august, în Spania, chiar Grigore Patriciu a venit de două ori şi a stat de vorbă cu el, cu bătrânul general. Doctorul Constantin Parhon îl consultase de mai multe ori. Din punct de vedere clinic era sănătos. Doctorul punea amnezia lui pe seama şocului, a unui şoc nervos trăit de bolnav şi era convins că-şi va reveni, ceea ce avea să se dovedească perfect adevărat. Dintre toate cunoştinţele lui, cel mai des venise Nora.

Acum, după ce îşi reveni, putu să afle de la ea toate amănuntele.

Lucrurile se petrecuseră întocmai cum se temuse ea. Mareşalul Ion Antonescu fusese arestat în după-amiaza zilei de 23 august la Palat, de către regele Mihai şi complotiştii care îl puseseră să facă ticăloşia aceasta. Acum Nora ştia mai multe. De unde? o întrebă el. „Mă întâlnesc cu domnul Eugen Cristescu, fostul Şef al Siguranţei. Domnul Cristescu la preţuit mult pe domnul Mareşal. Îi pare rău. Dânsul se socoteşte foarte vinovat de arestarea domnului Mareşal. Chiar aşa mi-a spus: mă simt atât de vinovat, că am sentimentul că eu l-am arestat. Nu o să-mi iert niciodată că în loc să arestez pe complotişti, mă duceam să depun rapoarte pe masa domnului Mareşal cu ceea ce făceau ticăloşii.

Blestemaţi să fie în vecii vecilor! Copiii lor să ajungă să nu mai vadă lumina zilei!”

Nu blestema, Nora! Ţi-am vorbit de crucea care a apărut deasupra Capitalei, pe care se vedea Mareşalul Ion Antonescu răstignit. Poate că aşa a fost destinul lui. Şi destinul nostru ca neam. „Ştefane, se însufleţi fosta secretară a Biroului de presă al Mareşalului, până acum se cunosc aproape toate amănuntele complotului. Îi ştim pe toţi, tot ce-au făcut, până în cele mai mici amănunte. Cu câteva săptămâni înainte de arestare, domnul Eugen Cristescu i-a spus Mareşalului că generalul Sănătescu unelteşte împotriva lui. Ştii cine este acest Sănătescu? O nulitate, colegul de şcoală militară al Mareşalului, i-a dat Mareşalul să mănânce şi l-a promovat din grad în grad că ar fi rămas şi acum sublocotenent, atât de mediocru era. Şi drept recunoştinţă, complotează şi-l răstoarnă pe Mareşal”.

Ştii ce i-a spus Mareşalul lui Cristescu atunci când acesta i-a spus despre Sănătescu? „Ce să spună, a zâmbit. Dacă-ţi poţi închipui una ca asta.

Nu-l credea capabil că poate să facă aşa ceva. Nora îl privi în ochi.

Tristeţea de pe chipul frumos al femeii se mai lumină puţin. „Ca să-ţi dai seama cât a crezut domnul Mareşal în oameni. La ultima întâlnire cu Hitler, pe care a avut-o nu cu mult timp înainte de a fi arestat, ştii ce i-a răspuns domnul Mareşal Fuhrerului? Aici Nora făcu o pauză. „Că are atât de multă încredere în generalii săi, încât nu ezită o clipă să-şi culce capul pe genunchii lor.” Hm! mormăi Ştefan Paul. Să-ţi culci capul pe genunchii unei jigodii ca Sănătescu?

În ziua aceea au stat de vorbă până când s-a înserat. Bătrânul general, tatăl lui Zizi, cu care de altfel Nora se împrietenise, aţipise aşezat în fotoliu.

— Cu domnul Patriciu ce s-a mai întâmplat? Ziua ştiu că nu mai apare.

— E bine, la Madrid. Pe şapte august, pe când domnul Mareşal îşi făcea cura balneară la Snagov, l-a chemat pe

Grigore Patriciu la Olăneşti.

„Domnule Patriciu, i-a spus, urmează ca noi să încheiem armistiţiu cu ruşii, totul este stabilit, armistiţiu ne este foarte favorabil. Dar eu n-am încredere în ruşi. Îi cunosc. Uite ce te rog pe dumneata ca vechi prieten.

Îţi dau bani şi tot ce ai dumneata nevoie. Vei pleca la Madrid, unde îţi vei aranja o tipografie, şi vei scoate un ziar. Dacă ruşii vor încălca Armistiţiul, dumneata să fii gazeta care o să demaşte matrapazlâcurile lui Stalin în România.” Şi acum domnul Patriciu se găseşte la Madrid, bine mersi. Pe când domnul Mareşal e la ruşi, aruncat în cine ştie ce închisoare. Asta e viaţa, Ştefane, oftă Nora pregătindu-se să plece. Mâine după amiază o să vin să te iau la plimbare.

Ştefan Paul avu brusc senzaţia că în istorie se lăsase acum şi mai rece. Îi era frig şi se simţi brusc îngrozitor de singur.

XXVI

Epilog

I Aşa după cum se ştie, popoarele îşi au soarta pe care o merită. Chiar dacă prin forţa împrejurărilor uneori destinul lor ia o întorsătură curioasă, sau chiar dacă sunt aşezate într-un spaţiu geo-politic mai puţin favorabil.

La 23 august 1944, cei care l-au arestat pe Mareşalul Ion Antonescu, într-un moment când acesta nici nu se aştepta la un asemenea gest din partea complotiştilor, tocmai pentru că el venise să-l anunţe pe rege că este hotărât să iasă din alianţa cu nemţii, că este pe punctul de a încheia cel mai avantajos Armistiţiu posibil, au săvârşit una dintre cele mai mari ticăloşii din istoria poporului român, de când este acesta în vatra în care s-a pomenit. Să ne imaginăm că la 1330 pe când Domnitorul Basarab I îşi trăgea satele şi oamenii în păduri, ca să-i ferească pe aceştia de ungurii cotropitori, iar el se retrăgea cu oastea către munţi, să-l aştepte la o Posadă pe regele maghiar pentru a-i izbi cum îi

venea lui mai bine, ei bine în timp ce Basarab I se retrăgea către munţi, un grup de trădători dintre oamenii lui îl prind pe Domn şi îl predau Cotropitorului, Regelui Carol Robert de Anjou. Să ne imaginăm că s-ar fi întâmplat acest lucru.

Ştiţi ce s-ar fi întâmplat după aceea? Maghiarii ar fi ocupat Ţara Românească, ar fi catolicizat-o, ar fi maghiarizat-o, după care ar fi făcut la fel cu Moldova. Şi adio cu poporul român din istorie. Dacă pe vremea lui Basarab I s-ar fi găsit un asemenea grup de trădători care să-l aresteze pe Conducătorul Armatei, adică pe Basarab I, noi n-am mai fi existat astăzi ca popor. Dacă Ştefan cel Mare, după ce a fost înfrânt de turci la Războieni, în timp ce se retrăsese în munţi ca să-şi adune din nou oastea, ar fi fost arestat de un grup de „deştepţi", care credeau ei că este mai bine să încheie pace cu duşmanul, ei bine nu l-am avea astăzi în istorie pe Mareşal, şi poate că noi, ca popor, n-am mai exista. Cel care l-a arestat la

23 august pe Mareşalul Ion Antonescu a fost regele Mihai, împreună cu un grup de trădători din Armată şi cu Şefii Partidelor politice.

Mulţi l-au scuzat ca fiind un tânăr necopt la minte, incapabil să analizeze în profunzime şi în perspectivă consecinţele gestului său necugetat. Ceea ce până la un punct este adevărat. Regele la 23 august

1944 era un tânăr de 23 de ani (ceea ce nu este egal cu un tânăr de 18 ani), trecuse prin şcoli, nu era însă o minte profundă, nici ceea ce se cheamă un tânăr dotat. Nu avea nici experienţa, nici profunzimea de gândire a Mareşalului, şi mai ales nu avea perspectiva acestuia asupra vieţii, a istoriei, a vieţii politice şi sociale de la noi, asupra destinului poporului român. Dacă ar fi fost un tânăr foarte dotat, dacă ar fi avut cât de cât intuiţie politică şi istorică, dacă ar fi avut o capacitate mai profundă de analiză, n-ar fi făcut în nici un caz gestul pe care l-a făcut.

O dată cu arestarea Mareşalului Antonescu, regele dă o lovitură cumplită armatei române (retezându-i capul,

decapitând-o, aruncând-o în haos, derută şi disperare), poporului român, familiei regale, tradiţiei, atâta câtă era, a regalităţii în istoria poporului român. Dacă ar fi stat să mediteze numai puţin acest tânăr, nefericit şi blestemat rege, numai puţin să fi stat şi să fi meditat înainte de a face gestul pe care l-a făcut, sau măcar să fi avut elementarul simţ, sau minimum nivel de educaţie, şi înainte de a-l fi arestat pe Mareşal, să se fi sfătuit cu el: domnule Mareşal, ce mă sfătuiţi să fac? Să vă arestez sau nu? Şi Mareşalul i-ar fi spus, mai ai numai puţină răbdare. Măria Ta. Mareşalul Ion Antonescu era pe punctul de a încheia Armistiţiu cu ruşii în condiţii nesperate, adică obţinând de la ruşi toate condiţiile pe care le ceruse, în acelaşi timp ieşind onorabil din alianţa cu nemţii. Momentul acesta, 23 august 1944, a fost una dintre cele mai blestemate clipe astrale din istoria acestui neam.

Când ar fi putut să fie una dintre cele mai bune. Cei care aveau cât de cât cunoştinţe despre lumea în care trăiau, cei care ştiau ce este acela comunismul, şi-au dat seama încă din zilele care au urmat nefastei zile de

23 august că se comisese una dintre cele mai mari greşeli din istoria acestei ţări. Că nişte tineri descreieraţi, (băieţii, cum îşi spuneau ei, din anturajul Regelui, Mocioni-Stârcea, Niculescu-Buzeşti, Pogoneanu, George Duca) îl influenţaseră pe rege, îl sugestionaseră şi îi cultivaseră ura împotriva Mareşalului Antonescu.

Într-adevăr Mareşalul Antonescu fusese omul forte care-l debarcase pe regele stricat, cartofor, curvar, afacerist şi criminal care fusese Carol al II-lea, cel care otrăvise şi distrusese atât de mult climatul politic la noi în perioada interbelică, încât ţara nu mai putea fi guvernată. Cel care ordonase asasinarea Căpitanului… în timp ce se afla în avionul care-l aducea de la Berlin acasă. Cel care în complicitate cu Horia Sima, Conducătorul legionarilor, cu Mareşalul palatului, Urdăreanu, puseseră la cale, organizaseră până în cele mai mici detalii, asasinarea

Primului Ministru al României, I. G. Duca, astfel ca Regele să aibă un pretext să ordone miile de asasinate în rândul legionarilor.

Ca aceştia la rândul lor să treacă la represalii, ceea ce din păcate s-a şi întâmplat, căzând într-o cursă întinsă de camarila regală, şi rămânând în Istorie ca un partid al criminalilor. Bineînţeles că aceştia, adică legionarii, nu au nici o scuză. I-o spusese Ştefan Paul limpede profesorului Cotigă într-o discuţie. Plecarea nefastului Rege Carol al IIlea de pe tronul României fusese benefică. Fusese o necesitate. Dar dacă Ion Antonescu îl alungase pe Carol al doilea de pe tronul României, el fusese cel care o adusese în ţară pe mama regelui Mihai. De ce a uitat în momentul arestării (dar şi în momentele anterioare) Regele acest serviciu pe care i-l făcuse Antonescu? De ce a uitat Regele că Mareşalul Antonescu fusese cel mai bun ocrotitor al tronului său? (Şi oare ce lege nescrisă şi profundă făcuse ca primii Regi ai României, Carol Întâi şi Ferdinand Întregitorul, care erau născuţi pe pământ german să fie Regi buni, iar ultimii doi, tată şi fiu, Carol al II-lea şi Mihai, că erau născuţi pe pământ românesc să fie regi răi? Să fi fost pământul românesc „otrăvit” de a dat regi nefaşti Ţării, iar pământul german, un sol benefic, de ne-a dat Regi buni? Întrebarea aceasta avea să-l tulbure mulţi ani!)

La lucrurile acestea, ca şi la altele, se gândea Ştefan Paul într-o după amiază a lunii mai a anului 1946, după ce se consumase procesul Mareşalului Ion Antonescu. De fapt cu ţara ocupată de ruşi acesta nici nu fusese un proces în adevăratul înţeles al cuvântului. Nici măcar un simulacru de proces. Fusese o abjecţie de proces. Fusese o palmă dată poporului român şi istoriei acestui neam! Un scuipat în obraz pe care cotropitorul ţării îl folosea în loc de ştampilă. Cu acest scuipat se dădea un verdict şi se punea o ştampilă pe obrazul istoriei române. Din păcate acest obraz al poporului român va rămâne veşnic pătat de acest scuipat.

Şi din păcate s-au găsit români care să aplaude acest scuipat. Numele lor va rămâne de ocară în istoria acestui neam.

Cei care i-au fost colaboratori apropiaţi Mareşalului, sau acei oameni care au ţinut la el, ca şi la acest neam, la demnitatea acestei ţări, au început imediat după arestarea Mareşalului să adune documente, probe, să reflecteze, unii numai pentru a înţelege vremurile care vin.

Nu este adevărat că nu se cunosc împrejurările sau motivele pentru care a fost arestat Mareşalul Ion Antonescu. Se cunoaşte foarte bine totul. Dacă familia Stirbey era vândută, pusă în slujba englezilor, dacă se ştie acum destul de bine că Mociony-Stârcea, ca şi Pogoneanu, erau agenţi străini, dacă se ştie că în acel moment regele Mihai avea ca amantă o tânără grecoaică ce era comunistă, agentă a Cominternului, (deci regele a fost împins de la spate, stimulat, să-l aresteze pe Mareşal atât de agentul Mociony-Stârcea, cât şi de agenta cominternistă care era amanta regelui Mihai, grecoaica, perfida grecoaică), dacă pentru aceşti ticăloşi mai este o scuză, pentru ofiţerii armatei române care au luat parte la acest complot, nu este nici o scuză. Absolut nici o scuză! Situaţia este mult mai gravă pentru cei doi „mari” oameni politici ai vremii: Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu.

Toate documentele pe care le consulta Ştefan Paul, toate indiciile despre comportamentul acestor oameni în timpul arestării Mareşalului Ion Antonescu, ca şi după aceea, îi relevau pe aceştia ca fiind nişte codoşi care vruseseră moartea Mareşalului, sperând (o, cruntă şi sfântă naivitate şi prostie omenească!) să se înfrupte şi eu, după căderea lui, din Ciolanul Puterii. Ciolan pe care mareşalul Antonescu, chiar îi rugase să-l ia. Laşi şi naivi, duplicitari nu ştiuseră nici măcar cum să se fofileze şi să se ascundă, să nu fie găsiţi în timpul arestării şi după aceea, ca să nu apară ca participanţi la acest act mârşav. Dar ei îl cultivaseră din umbră, îl stimulaseră. O să meditǎm mult timp de acum

înainte, îşi spusese Ştefan gândindu-se la destinul lui Iuliu Maniu, om cu defecte, dar şi cu mari merite în tinereţea sa, cum de a fost posibil ca un om cu experienţa lui Maniu (da, ăsta nu mai avea 23 de ani ca regele, nu puteai să spui despre el că nu este copt!) să nu-şi dea seama că Mareşalul Antonescu nu trebuie în nici un caz arestat. Trebuia să fi susţinut acest lucru cu mult înainte, să-i fi atras atenţia Regelui ce prostie este gata să facă.

Maniu se gândise şi el să mai fie prim ministru la bătrâneţe. Puterea îi luase şi lui minţile. Aceeaşi nenorocită sete de putere l-a pierdut şi pe el şi pe Brătianu şi pe Titel Petrescu. Destinul lui este extrem de trist.

Gândindu-se la sfârşitul lui Maniu şi al Brătienilor, Ştefan Paul îşi aducea aminte de vorba profundă a lui Merenghel, asupra căruia neamul acesta, dacă vrea să se schimbe şi să fie ceva de capul lui în istorie, va trebui să mediteze îndelung: „suntem un popor de curve, Ştefane”. Oricât ne-ar fi teamă de cuvinte, dar la baza căderii Mareşalului stă această calitate a noastră: oamenii în care Mareşalul avusese încredere, ca aceste jigodii ordinare, Constantin Sănătescu şi Mihai Antonescu, oameni pe care el, Mareşalul, îi ridicase în ranguri şi le ocrotise viaţa, se dovediseră nişte jalnice „curve”.

Mai era însă un lucru la care se gândea Ştefan Paul în după-amiaza de sfârşit de mai a anului 1946. Vedeţi dumneavoastră, îşi spusese el, în stilul lui, pentru toţi călăii lui, chiar şi pentru poporul român, Mareşalul şi arestarea sa a funcţionat ca o „cursă.” Ce este o cursă? Ceva despre care şobolanii şi hienele, când îl văd spun, aha, acesta e bun de mâncat.

Ia să-l dăm noi jos pe Mareşal să mâncăm şi noi din mierea Puterii. Şi zrang, jigodiile îşi bagă laba, numai că în acel moment cursa le şi prinde.

Din acel moment ele devin nişte victime nenorocite. Este exact ce s-a întâmplat cu toţi cei care au luat parte la arestarea Mareşalului. Maniu, Brătienii, Titel Petrescu,

Lucreţiu Pătrăşcanu, Regele (numai că el n-a plătit cu viaţa, ci cu tronul), toţi au terminat în chinuri groaznice în temniţele comuniste. Poporul român la rândul lui, a suferit şi el de I-au crăpat ochii în cap. A căzut şi el în această nenorocită cursă a Istoriei, urmând să plătească cincizeci de ani cu vârf şi îndesat. Şi ce este şi mai îngrozitor că poporul român avea să fie incapabil să înveţe ceva din această Cursă, urmând să cadă apoi în altă cursă, capcană a Istoriei, şi mai îngrozitoare!

Amintindu-şi Crucea pe care el o văzuse pe cerul Capitalei, cu Mareşalul răstignit pe ea, Ştefan Paul se mai gândea şi la altceva.

Mareşalul fusese un fel de „trimis” în istoria poporului român, aşa cum a fost domnul nostru Isus Christos în istoria omenirii. Numai că Mareşalul nu era fiul lui Dumnezeu, era doar un trimis. Îl trimesese Dumnezeu să ne „scape” în cel de-al doilea război mondial. Fusese poporul acesta la o „ananghie grea”, trebuise el să treacă o „vâltoare” mare, şi ca să treacă prin această vâltoare avusese nevoie de un Conducător, adică de un Păstor cinstit şi de o mână forte (cele două calităţi necesare), pentru că fără acest păstor, el poporul român, s-ar fi înecat. Să nu uităm că Mareşalul era un om foarte credincios, de o bunătate, corectitudine şi cinste ireproşabilă. Fusese deci un om curat şi credincios, şi ni-l trimisese Dumnezeu ca să ne scape.

El ne scăpase, era la un pas să ne salveze, dar noi, păcătoşii, ce-am făcut? L-am trădat. Cum l-au trădat evreii pe Isus. După această trădare ne-a cunoscut Domnul. Şi pentru că am fost păcătoşi, ne-a dat cei 50 de ani de gulag comunist. Dacă noi nu l-am fi arestat pe Ion Antonescu, am fi fost un neam salvat. Şi am fi salvat o dată cu noi şi Europa de Răsărit de la iadul comunist.

Pentru că altfel, de ce se potriviseră toate aşa? Adică Ion Antonescu să aibă o atitudine mioritică, (ciobanul din Balada Mioriţa nu este un fel de premergător al lui Isus?), să se poarte şi să fie în istoria noastră asemenea lui Isus, să

aibă sfârşitul lui, cei care l-au trădat să fie toţi pedepsiţi, inclusiv neamul ingrat pe care l-a slujit. Argumentele sunt prea evidente ca să nu-ţi dai seama că aici este mâna lui Dumnezeu. Că prin Antonescu Dumnezeu vroise să-l piardă pe rege, pe toţi cei care-l trădaseră şi îşi bătuseră joc de el, şi ei aveau să piară ca nişte ticăloşi nenorociţi, ca nişte criminali ordinari, în temniţele comuniste. Inclusiv neamul românesc avea să fie pedepsit. Dar oare va învăţa el ceva din pedeapsa aceasta, o dată ce n-a învăţat nimic din toate greşelile pe care le-a făcut în istorie, şi a continuat cu o îndărătnicie demnă de o cauză mai bună să-şi facă singur rău, să se autodistrugă cu o vocaţie rară?

La lucrurile acestea se gândea Ştefan Paul când Nora îl sună ca să-i spună că aflase de la o cunoştinţă că mâine la ora cinci după amiază avea să fie execuţia Mareşalului Antonescu, de aceea ar vrea la ora patru să se întâlnească într-o biserică şi o oră întreagă până la execuţie să stea în genunchi, cu lumânările aprinse în mâini, şi să se roage pentru el.

II După ce Regele şi tâmpiţii care-l arestaseră pe Mareşal, făcuseră prostia pe care o făcuseră (o gugumănie mai mare decât ei, spusese Nora.

Cea mai mare gugumănie şi prostie din istoria acestei ţări, afirmase unchiul Norei, un bătrân profesor de istorie), şi-l predaseră pe Mareşal ruşilor, ţara aceasta şi lumea se cufundaseră pentru un moment lung (din păcate acest moment avea să fie nesfârşit de lung) în haos şi în întuneric.

Tâmpenia pe care o făcuseră complotiştii arestându-l pe Antonescu, avea să se vadă mai târziu, era cea mai mare lovitură pe care trădătorii o dăduseră Armatei, şi Ţării, iar Armata o dăduse acestui popor, şi şi-o dăduse ei însăşi în primul rând.

Cea mai mare nerozie şi lovitură pe care poporul român şi-o dăduse lui însuşi în istorie. Dar oare el, poporul român, îşi dăduse această lovitură? îl întreba gândul acela dinăuntrul

lui. Poate fi poporul român, care e de când lumea pe pământul ăsta, să fie asimilat cu nişte tâmpiţi ca Mociony-Stârcea, sau Buzeşti, sau Sănătescu? Nu, desigur, îşi răspundea tot el. Dar ce a făcut acest popor ca să stârpească o dată pentru totdeauna lichelele din trupul lui? Pe pământul acesta de ce o duc mai bine hoţii şi jigodiile decât oamenii cinstiţi şi curaţi? Pentru că e pământ blestemat, de aia! Hm! se trezea Ştefan cu mintea luminoasă şi totodată cu sufletul pustiu. Aşa să fie oare?

Niciodată un grup de descreieraţi şi de jigodii nu dăduseră armata ţării de un milion şi ceva de oameni, cu material cu tot de război, pe mâna duşmanului. Să ne imaginăm că suntem înaintea războiului de la Călugăreni dat de Mihai Viteazul. Un grup din căpeteniile lui Mihai, pentru că aşa socotesc ele, că nu te poţi lupta cu un duşman care îţi este superior, îl arestează pe Mihai Viteazul şi îl predau cu armată cu tot turcilor? Pentru că asta făcuse deşteptul de Rege, pe care îl scuzăm că era copil, i-auzi, da pe Maniu că era jigodie bătrână şi pe Brătianu, cum mai poţi să-i scuzi? Ei şi dacă îl predau „curvele” şi jigodiile ălea pe Mihai Viteazul Sultanului, cu armată cu tot, ce era? Nu mai aveam şi noi un Călugăreni în istorie, nici un Mihai Viteazul, şi cu asta, ce era?

Ce să fie, nu mai existai nici tu ca neam? Şi ce dacă? Aşa e, nu e nimic, ce să fie? Însă cei care l-au arestat pe Mareşal au lipsit ţara şi poporul acesta de un Călugăreni, de un altfel de Călugăreni, adică de cea mai frumoasă figură pe care o putea face poporul acesta şi armata lui în istorie. Şi ce era cu asta? Era, pentru că de asta suntem tâmpiţi şi n-o să ne meargă şi nouă niciodată bine în istorie! Scăpam de iadul comunist care a venit după aceea peste noi, de atâtea suferinţe, şi am fi fost şi noi în Europa aceasta un popor bogat şi fericit, cum sunt alte popoare.

Nu am fi fost poporul cel mai nenorocit al Europei.

Cum să dai tu armata ţării, şi ţara, când l-ai arestat pe Antonescu, pe mâna duşmanului tău de moarte, secular,

când nu ai încheiat nici măcar un Armistiţiu cu el? Ce, eşti nebun la cap? Cum să-i arestezi tu Capul, Conducătorul unei Armate, când aceasta este în retragere! Toate Manualele de strategie te condamnă pentru lucrul acesta! Numai dacă nu vrei să pierzi acest Neam de pe faţa pământului, pentru că tu socoteşti că neamul acesta este atât de dobitoc încât nici nu mai merită să mai trăiască pe faţa pământului.

Du-l în mă-sa de neam, nu? că l-am călărit şi l-am jefuit până acum destul, acum nu ne mai poate oferi nimic! Păi vedeţi cum suntem?!

Când au aflat că Regele şi tâmpiţii cu care a făcut el treaba asta, l-au arestat pe Antonescu, ruşilor nu le-a venit să creadă. Ce, ăştia sunt nebuni, îşi bat joc de noi? Cum adică să-l aresteze pe Mareşal şi să ni-l dea legat, pentru ce ne fac ei cadoul ăsta? Nu se poate, aici e ceva necurat. Şi lui Stalin mult timp nu i-a venit să creadă că Mareşalul a fost arestat. Da, dar asta, darul ăsta nenorocit pe care l-am făcut noi ruşilor, ne-a costat. A costat poporul ăsta de ne-am blestemat zilele, şi cine ştie cât o să ni le mai blestemăm. Că aşa suntem noi deştepţi în istorie, le facem duşmanilor de moarte daruri şi tot noi le plătim după aceea.

După 23 august 1944, când a fost arestat deci Antonescu, până pe 12 septembrie 1944, România a fost o ţară ocupată de sovietici, de duşmani (păi nu le-o dădusem tot noi degeaba, de pomană? Ori am crezut că ruşii sunt atât de proşti că nu primesc darul nostru?), jefuită şi umilită cum nu şi-a putut nimeni imagina. Peste 150 de mii de soldaţi români au fost luaţi prizonieri şi duşi în Rusia, în Lagărele din Siberia, de unde cine ştie câţi s-au mai întors, femei şi copile violate, oameni omorâţi. Şi asta numai datorită drăguţului de Rege şi deşteptului de Maniu, care a mai avut neruşinarea la procesul Mareşalului să mai vină şi să-i întindă mâna.

Bă, da ai dracului, galantoni mai suntem noi, domnule, cu valorile noastre!

Auzi, culmea cinismului, după ce le trădăm şi le omorâm, le mai strângem şi mâna! Şi Antonescu ce făcuse? În loc să-l scuipe în ochi pe jigodia de Maniu, el îi întinsese mâna. Îl iertase. La fel făcuse şi cu Regele. Îi trimisese vorbă că l-a iertat. Şi aici, îşi spusese Ştefan Paul, transpare din nou, dimensiunea de Isus, un Isus dat de neamul acesta, nefiind Fiul lui Dumnezeu, a celui care a fost în istoria acestui neam Ion Antonescu. Oricât de urât s-au purtat asasinii lui, (pentru că sunt mulţi), şi oricât de mult l-au făcut să sufere, el, iată, i-a iertat. Pentru că el se jertfeşte pentru neamul acesta şi pentru toţi ticăloşii lui.

În cazul acesta regele şi trădătorii Mareşalului apăreau într-o altă ipostază. Erau şi ei, ca şi Mareşalul, victimele unui blestem cumplit care venea de departe şi trebuia să cadă pe capul acestui neam, al lor, şi al copiilor lor, în vecii vecilor. Erau nişte Iude! Aşa cum nu putea să lipsească Iuda, din viaţa Lui Iisus Christos, căci trebuia neapărat să existe un Iuda care să-l vândă, la fel a fost nevoie şi în cazul lui Antonescu de mai multe Iude! Iar Iudele acestea făceau parte şi ele din Planul divin.

Ştefan Paul mai avea puţin şi avea să termine romanul în care apărea Mareşalul Ion Antonescu, şi în care personalitatea acestuia era privită din toate unghiurile.

După ce fusese arestat Mareşalul Ion Antonescu, ţara aceasta se găsise dintr-o dată sub ocupaţie. Se trezise ca dintr-un vis urât şi căzuse în alt vis şi mai urât. Şi visul acesta era cu adevărat mult mai îngrozitor. Fără nici o perspectivă, fără nici o şansă.

După ce zăcuse atâta timp în nesimţire se trezise, Ştefan Paul trăia un sentiment inefabil şi proaspăt, ca şi cum atunci s-ar fi născut din nou, dar pe o altă lume, se trezise la realitate şi nu-i venea să creadă. Bătrânul general, tatăl lui Zizi, avusese el grijă să-i ia un certificat medical din care rezulta că „sus numitul Ştefan Paul, domiciliat în strada cutare, născut la cutare dată, în localitatea cutare, este inapt de război, întru-cât zăcuse atâta timp în nesimţire, şi

medicul care-i dăduse acest document scrisese o boală pe care o avea şi pe care el nici măcar nu reuşi s-o descifreze. Măcar să ştie şi el de ce boală suferea.

După o săptămână însă se pusese pe picioare şi începuse el acum săi ajute pe bătrâni, pe părinţii lui Zizi, pe Niki şi chiar pe Luki. De asemenea se bucură mult când îl văzu pe picioare doamna Irina, soţia profesorului Cotigă. Ajuta pe toată lumea, şi lucrul acesta îl făcea nu numai fericit (pentru că fericit nu era), dar îl ajuta să se regăsească pe el.

Şi se regăsea. Băiatul lui Parizianu din satul Siliştea Gumeşti nu „căzuse" o dată pentru totdeauna. Ca şi Isus, înviase iată din morţi. Acum n-avea decât să se apuce de lucru, el era scriitor, trebuia să se apuce de scris. Şi când se simţi mai în putere chiar se apucă de scris. Văzu uimit că mergea, că scria cu sete. Rândurile se aşezau sub mâna lui singure. Într-o săptămână termină o povestire care-i plăcu foarte mult. Nora de asemenea se bucură când o citi. Da, era grozavă, îi spusese ea, privindu-l gânditoare. Tu o să fii un mare scriitor, Ştefane." De ce, Nora? o întrebase el.

„Pentru că sub pana ta povestirile se scriu singure. Te-am privit când lucrai. Nu este adevărat că marii scriitori şi-au scris ei cărţile. Dumnezeu s-a folosit de ei, ca să le transmită şi să le dăruiască oamenilor ce voia El să le dăruiască." Ştefan Paul rămăsese pe gânduri. Da, se poate să fie şi aşa, Nora, îi spusese el. Nu ştiu de ce aveam impresia că eu sunt venit pe lume să spun un mare adevăr. În timp ce zăceam în nesimţire, care să ştii nu a fost un moment total de amnezie, eu în timpul acesta ştiu sigur că am trăit, „am căzut într-o lume", dar în care lume, n-aş putea să spun precis, eu în timpul acesta am cunoscut acel mare adevăr pentru care sunt venit pe lume să-l spun. Însă acum l-am uitat. Nora îi zâmbise fericită.

Venise lângă el şi-l îmbrăţişase. „lasă, dragule, o să ni-l aducem noi aminte" Mda! Şi el avea intuiţia aceasta.

Până la sărbătorile de iarnă scrisese aproape un volum de povestiri.

Pe la începutul anului 1945, armata română în timpul acesta lupta „cot la cot cu ostaşii sovietici” în Cehoslovacia, el găsi un post de corector la un ziar oarecare, axat mai mult pe teme săteşti, lumea satului, ceea ce lui îi convenea. Îi convenea şi „serviciul” de corector care nu era greu, pentru că în timpul zilei putea să scrie, să se plimbe, să citească, să facă ce vrea, iar seara două ore mergea să corecteze. Făcea corectură de ziar. Cu prilejul acesta se simţea conexat la viaţa lumii, cum se spune. Către mijlocul anului, după ce comuniştii câştigaseră alegerile, ziarul devenise însă brusc comunist, şi lucrul acesta nu-i mai conveni. Îşi găsi uşor un „servici” de contabil la un fel de ADAS, o Societate de asigurări.

După câştigarea alegerilor de către comunişti la 6 martie 1945, când de, acum comuniştii se instalaseră bine la conducerea ţării, profesorul Cotigă, (pentru că fusese legionar) fusese dat afară din învăţământ. Ana Pauker le ceruse legionarilor să se treacă la comunişti, li se dăduseră asigurări că vor fi iertaţi, un om însă ca el nu putea să creadă tâmpenia asta. Se dusese la el în sat, în Siliştea, şi într-o duminică îl găsiseră spânzurat de o creangă din pădurea Cotigeoaia. Se dălnăia fericit ca un copil, au povestit cei care l-au găsit, acolo în ştreang – păsările îi cântau, frunzele îi şopteau, vântul îi murmura duios, trecând pe lângă el, iar el, legionarul de odinioară, care crezuse în Mişcare, se dălnăia senin şi împăcat în ştreang. Lăsase două scrisori, una pentru soţie, pentru doamna Irina, a doua pentru el, pentru Ştefan Paul, în care îl ruga să aibă grijă de soţia lui ca de mama sa, şi îi lăsa toată biblioteca, de asemenea documente adunate de el şi scrierile lui.

Doamna Irina s-a dovedit a fi o femeie foarte tare. A plâns desigur la început. După care i-a făcut pomenile şi tot ce trebuia să-i facă după obicei. Apoi i-a spus lui Ştefan,

„Ştefane, de acum am un fiu. Am o prietenă care are o fată foarte bună. O să vezi ce soţie bună o să-ţi găsesc, şi o să trăiesc şi eu pe lângă voi, o să vă cresc copii, ca pe lângă copii mei.”

Anii 1945 şi 1946, erau anii instaurării comunismului în România.

Drumul pe care fusese angajată ţara se vedea clar, şi se vedea limpede şi unde se va ajunge. Numai chiorii, sau proştii, sau cine ura acest neam nu vedea, sau se făcea că nu vedea.

Merenghel se trecuse de Frontul Plugarilor, al lui Petru Groza.

„Trece-te, bă, şi tu, al lu’ Parizianu, îi spusese el odată, când se întâlniseră, că altfel dăm de dracului, ne belesc comuniştii”. Bine, bă, Merenghel, aşa o să fac, nu eşti tu cel mai mare filosof din Siliştea Gumeşti? „Ba sunt, bă, cum să nu fiu, eu şi cu Vasile Pârţag, n-ai zis tu aşa, al lu’ Parizianu? De Vasile Pârţag ăsta aflase şi de la Anghelina şi de la Merenghel. Când „fuseseră întoarse armele”, aşa se spunea, îi auzeai pe mulţi deştepţi spunând aşa, Vasile Pârţag ieşise din butoiul lui, de unde stătea ascuns, şi se înrolase în război contra nemţilor acum.

Şi un timp chiar luptase vitejeşte. Până după bătălia de la Oarba de Mureş. Adică după ce văzuse el, Vasile Pârţag, cu mintea lui şi pe pielea lui, pentru că altfel n-avea cum să vadă, cine sunt ruşii ăştia şi ce fac ei, după care se supărase iar. Îi sărise pârţagul. Cum, adică, noi ne aliem cu ruşii ca să luptăm cot la cot, să-i ajutăm, şi ei ne violează soţiile şi fetele, una două davai ceas, davai aia, davai aia? Până i-a sărit lui Vasile Pârţagul, şi a zis, ia să vă dau eu în davaiul mamei voastre de ticăloşi şi de nenorociţi! Alături de nişte ticăloşi ca voi nu am ce căuta. Şi a dezertat şi de pe frontul de vest. Aşa a vrut el. El, Vasile al lui Pârţag, din Siliştea Gumeşti, nu concepea ca omul să nu facă pe lumea acesta ceea ce este bine să facă.

Şi după ce a dezertat şi de pe frontul de vest, s-a înhăitat cu nişte Partizani români, în Făgăraş, care se organizau să lupte împotriva ruşilor, în cazul în care după terminarea războiului, aceştia nu aveau să părăsească ţara. Hm! Vasile ăsta îl punea pe gânduri pe Ştefan Paul.

Ăsta era cinstit cu el şi avea curajul de a fi cinstit cu el până în pânzele albe. Mare bâzdâganie de om, l-a caracterizat Ştefan Paul în gând. În schimb el cu Anghelina, care divorţase legal între timp de Vasile, rămăseseră prieteni. Se întâlneau la două, trei luni, de cele mai multe ori venea Linuţa în Bucureşti, şi se iubeau. Îi dădea bani, când avea ea nevoie. Sau îl împrumuta ea când îi cerea el. Linuţa era bogată, avea salbe de aur şi bani de aur, aşa că putea să-l ajute.

La fel de frumoasă era şi dragostea lui cu Luki. Nu era căsătorit cu niciuna dintre femei, dar le simţea ca pe soţiile şi ca pe surorile lui. Se iubeau şi se ajutau unul pe altul.

Într-una din zilele toamnei lui 1945 Luki îl sunase şi îl invitase la plimbare. După ce se întorseseră îi arătase fetiţa. Era o fetiţă frumoasă, care semăna cu el. O chema Ştefană. Acum Luchi mai voia încă o surioară pentru fetiţa ei, de aceea după masă au urcat sus. De atunci au rămas prieteni. De acest lucru ştia şi Niki, chiar şi părinţii lui Luki, care nu erau supăraţi pe el, ba chiar îi deschideau uşa bucuroşi.

După plecarea lui Grigore Patriciu la Madrid, în misiunea pe care i-o dăduse Mareşalul, aceea de a scoate un ziar al românilor acolo, care să arate abuzurile pe care le-ar fi făcut ruşii în ţară, după ce Mareşalul ar fi încheiat Armistiţiul cu ei, Ziua mai rezistase, condusă de Niki, numai până la 23 august. Apoi fusese interzis de noile autorităţi. Niki lucra acum la un alt ziar, unde era tot secretar de redacţie, era un ziar de orientare ţărănistă, dar era ferm hotărât să lupte până la capăt împotriva ocupantului.

III Aşadar ziua execuţiei Mareşalului Antonescu fusese hotărâtă ziua de întâi iunie 1946. Prietenii, cei care

fuseseră la proces să-l vadă pe Mareşal, cei care se interesau de soarta lui (prietenii Mareşalului, văzând că acesta refuză să ceară graţierea regelui, o rugaseră pe mama Mareşalului să facă lucrul acesta. Bătrâna scrisese această Cerere de graţiere adresată regelui, însă (Doamne Dumnezeule!) acesta refuzase să semneze Cererea. Oricât s-ar scuza Regele de una dintre „greşelile” pe care le-a făcut, sunt trei greşeli, toate foarte mari şi foarte grave, care nau cum să-l scuze pe rege în istoria acestui neam: arestarea Mareşalului, predarea lui ruşilor, şi refuzul de a semna graţierea lui. Măcar pe unul dintre aceste trei lucruri să nu-l fi făcut.) şi se mai „zbăteau” încă pentru el, sperând într-o minune, aflaseră că Mareşalul va fi executat în această zi, la ora cinci după-amiază. Nora, care aflase această informaţie dintr-o sursă sigură, îl sunase pe Ştefan Paul la telefon. Îşi dăduseră întâlnire, prilej cu care Nora îi spusese tot ce ştia despre Mareşal.

Soţul Norei, colonelul, murise în Cehoslovacia, în munţii Tatra.

Nora rămăsese oficial, deci văduvă, avea el grijă de ea şi de cei doi copii, care erau ai lui. O mai ajuta şi unchiul ei, profesorul de istorie.

— Ne întâlnim mâine, la patru fără un sfert, Ştefane, lângă Arcul de Triumf, şi o să mergem la o bisericuţă să ne rugăm.

La patru fără un sfert s-au întâlnit lângă Arcul de Triumf. Nora era îmbrăcată în doliu şi avea în mână flori şi două lumânări. Au intrat într-o bisericuţă din apropiere. Era linişte în micuţa bisericuţă, o penumbră umedă şi multă sfinţenie. S-au aşezat în genunchi la ora patru fix. Nora a început să se roage, cu lumânarea aprinsă în mâini. Se ruga şi el, la fel ţinând lumânarea aprinsă. Când a privit-o pe sub ochi, Nora era atât de adâncită în rugăciune, încât uitase complet de ea. Liniştea se făcuse grea, materială, iar sfinţenia izvora din zidurile bisericii ca o apă de o limpezime nemaivăzută. La un moment dat Ştefan a simţit o

greutate în piept. O emoţie cumplită l-a străbătut, gata să-i oprească inima din loc.

În clipa aceea s-a auzit un geamăt surd, de sub pământ, din zidurile bisericii. Biserica a tresărit prelung, şi a gemut, ca şi cum ea ar fi fost fiinţa în care se trăsese. Trupul Norei a gemut de-asemenea şi s-a zvârcolit dintr-o dată. Zidurile şi trupul Norei au mai icnit o dată iar, prelung şi o dată scurt. Apoi biserica s-a reaşezat la loc răsuflând uşurată.

În momentul acela Ştefan Paul a auzit, ca şi cum ar fi venit de pretutindeni, liniştea aceea nesfârşit de dulce, care se aşeza peste întreaga lume. Au mai rămas aşa nemişcaţi un timp. Nora a început să spună Tatăl nostru. După ce l-a terminat, avea chipul senin şi frumos ca al unei copile. „Dumnezeu să-l hodinească, au murmurat buzele ei, că tare bun a fost.”

S-au ridicat amândoi şi învăluiţi în liniştea aceea argintie, ca şi cum ar fi fost un giulgiu, au ieşit în lumina zilei afară. Ştefan Paul s-a uitat la ceas. Era cinci şi un sfert.

Au traversat strada şi au luat-o către parc. Apa lacului Herăstrău părea o oglindă mortuară.

Pe drum Nora nu scosese nici un cuvânt.

— Gata, domnul Mareşal, a murmurat ea, nu mai este printre noi. A intrat în istorie. Nora avea ochii înlăcrimaţi, gata să plângă. Ştefan Paul a strâns-o la piept, apoi s-au aşezat pe o bancă.

— Cu domnul Mareşal au mai fost şi domnul şi domnii Mihai Pantazi, fostul ministru al românizării, Gheorghe Leca şi Eugen Cristescu. Lor li s-a comutat pedeapsa cu moartea în pedeapsa pe viaţă. (aveau să moară în închisorile comuniste împreună cu trădătorii şi călăii lor).

— Auzi, Ştefan, vorbi iar Nora, de data aceasta mai liniştită, cu chipul senin. Îţi aduci aminte când vorbeam de vina regelui Mihai, vină care nu poate fi tăgăduită de nimeni şi nici scuzată, că nu mai era un copil de şaisprezece ani, când l-a arestat pe domnul Mareşal? Ştefane, murmură Nora, ironia sorţii face ca şi regele, de altfel ca toţi

complotiştii, să fie şi ei nişte victime ca domnul Mareşal. La urma urmei, de rege îmi este şi milă, el n-a fost decât o păpuşă pe care au manipulat-o alţii, de care s-au folosit, ca s-o arunce înapoi, când nu vor mai avea nevoie de ea.

— Cine ştie, Nora, vorbi trist Ştefan Paul.

— Ştefane… Eugen Cristescu, fostul Şef al Siguranţei, n-a fost arestat imediat, ci mai târziu, timp în care a putut să ascundă toate documentele şi probele legate de complot, ca şi de alte secrete de stat. Aceste documente sunt la loc bun, şi or să servească poporul român peste ani de zile. Dacă acest neam se va mai putea salva vreodată. Tăcerea se lăsă caldă şi bună între ei.

— Ai auzit, Ştefane, ţi-am spus că la Ialta, Rooswelt şi Churchill au vândut ţările Europei de răsărit, Rusiei Sovietice, lui Stalin? Ştii de ce n-au vrut să încheie anglo-americanii Armistiţiul cu noi? Pentru că noi eram demult vânduţi ruşilor de către Rooswelt şi Churchill. Planul era demult făcut. Deci ăştia sunt cei care l-au omorât pe Mareşal înainte de a-l trăda regele, şi la rândul lui regele şi Maniu vor fi şi el victime, dar mai încolo.

Tăcerea se ridica de pe faţa apoi plină de măreţie.

— Ştefane, ştii care este adevărul? Hitler a fost adus la putere de cei care au înscenat acest al doilea război mondial. Ei ştiau că o dată venit la putere nebunul acesta va declanşa al doilea război mondial, şi l-au ajutat să-l declanşeze. Ştefane, Mareşalul, regele şi România, neamul românesc, sunt victimele ale celor care au regizat şi au declanşat din umbră această nebunie, îţi aminteşti cum îi spuneai tu, Delir? Al doilea război mondial a fost, Ştefane, un mare delir al Europei şi al lumii întregi, dar acest delir a fost regizat din umbră. Criminalii care au făcut lucrul acesta sunt de o mie de ori mai mari decât cei pe care noi îi credeam cei mai mari nebuni şi ticăloşi ai lumii, Hitler şi Stalin!

Doamne, când vor afla popoarele adevărul acesta îngrozitor?

În momentul acesta Ştefan Paul o strânse şi mai tare pe Nora la pieptul lui. Simţise că e gata să izbucnească în plâns. Brusc, ca şi cum iar fi ridicat cineva capul în sus, privi spre bolta cerului. Fusese o zi senină şi acum, către seară, cerul devenise plumburiu. Ştefan Paul simţi cum îi zvâcneşte inima din piept, cum i se despica parcă mintea, şi cum nu mai are aer să respire.

— Nora, îngăimă el, făcând efortul să respire, şi izbucnind în plâns, Nora!

Pe boltă se vedea destul de clar, chiar nefiresc de limpede, Crucea de foc pe care el o mai văzuse. Pe ea se vedea trupul Mareşalului Antonescu crucificat. Avea chipul senin şi ochii lui blânzi se uitau cu milă în jos la poporul lui.

— Nora! Priveşte, Nora! Uite Crucea de care ţi-am vorbit pe cer. Acum nu poţi să nu mă crezi.

Nora îşi îndreptă capul în sus. Nu era emoţionată. Dimpotrivă, privea Crucea, pe care era răstignit Mareşalul, cu o seninătate şi bucurie de copil. Îl privi aşa mult timp.

— Acum te-ai convins şi tu, Nora?

— Da, Ştefane, murmură ea.

— Ştefane, vorbi femeia, care era îmbrăcată în doliu, într-un târziu. De astăzi, 1 iunie 1946, când a fost executat domnul Mareşal, poporul român şi-a luat Crucea în spinare şi a pornit cu ea către Golgota lui. Acolo pe vârful Golgotei va fi răstignirea lui. Iar domnul Mareşal este Crucea pe care neamul acesta o va duce în spate până când va fi răstignit.

Tăceau amândoi şi priveau înmărmuriţi Crucea care strălucea limpede pe cerul plumburiu. De bună seamă că la ora aceasta o vedeau mulţi oameni de pe cuprinsul acestei ţări.

Ştefan Paul o simţi cutremurându-se. Nora începu dintr-o dată să jelească. Izbucnise într-un hohot nesfârşit de plâns şi acum jelea.

— Nora, o luă el în braţe. Liniştеşte-te, tu ştii că deasupra noastră e o soartă şi un destin. Noi ne-am făcut datoria faţă de el, de domnul Mareşal şi faţă de Ţară.

Tânăra femeia îmbrăcată în doliu izbucni iar într-un hohot lung de plâns.

— Mi s-a făcut dintr-o dată dor de domnul Mareşal, porni ea printre hohotele de plâns care o înecau. Îmi e îngrozitor de dor de domnul Mareşal, Ştefane, mereu o să-mi fie dor de el, şi n-am să mai pot să-l văd niciodată.

Hohotele de plâns deveniseră sfâşietoare. Nu mai înţelegea deloc ce spune. Ştefan Paul în momentul acesta izbucni şi el în plâns.

O strânse la piept cu putere.

Peste oraş seara începuse deja să se lase, înaltă şi plumburie. Pe cer Crucea imensă pe care se vedea răstignit Mareşalul Antonescu strălucea acum şi mai tare. (sfârşitul Volumului II)

27 decembrie 1992 – primele zile ale lui aprilie 1993.

Autorul romanului Delirul, vol. II, continuare la Delirul, vol. I, de M.

Preda, precizează că în trei rânduri a introdus în corpul romanului, în ordinea mărimii (procedeu utilizat şi de M. Preda) texte din următorii autori: George Magherescu, Nicolae Baciu şi Nicolae Lupan, texte care sunt puse în ghilimele. Autorul le mulţumeşte pe această cale.

Ştefan Dumitrescu ÎN LOC DE ÎNCHEIERE MARII SCRIITORI CHARLES DICKENS ŞI MARIN PREDA SCRIU DIN CEALALTĂ DIMENSIUNE ROMANUL „DELIRUL VOL II”, CARE EXISTĂ ACUM ÎN LITERATURA ROMÂNĂ,

CONTINUARE LA „DELIRUL, VOL I”, DE MARIN PREDA, ESTE, CREDEM NOI, INSPIRAT DE AUTORUL MOROMEŢILOR DIN CEALALTĂ DIMENSIUNE Marele scriitor englez Charles Dickens a murit în noaptea de 9 iunie 1870. Lucra la ultima sa carte. Târziu în noapte termină Capitolul 6 al cărţii, suflă în lumânare şi se culcă. Nu se va mai trezi niciodată să-şi continue lucru la carte. A doua zi este găsit mort. Cartea va rămânea deci neterminată. Iată însă că la câţiva ani după moartea marelui scriitor englez se întâmplă un fapt ciudat şi extraordinar care zguduie pur şi simplu America. În Statele Unite într-un orăşel un tânăr tipograf se scoală din somn aprinde buimac lumina, merge la masa de scris şi începe să scrie. Ziua merge la slujbă iar noaptea este trezit din somn şi ca întrun ritual merge la masa de scris unde scrie sub dicteu automat. Tânărul nu-şi dă seama ce se întâmplă cu el. Va scrie astfel până când va termina cartea. Tânărul arată manuscrisul unui editor. Peste câtva timp se descoperă că manuscrisul tânărului tipograf continuă perfect manuscrisul lăsat neterminat de marele prozator Dickens.

Vestea se răspândeşte ca fulgerul. Presa din Statele Unite aduce subiectul pe prima pagină. Curge multă cerneală pe tema aceasta. Până atunci un necunoscut tânărul tipograf devine celebru peste noapte.

Lucrurile sunt cât se poate de limpezi, cel care i-a dictat tânărului tipograf cartea a fost fără îndoială spiritul marelui Dickens, din cealaltă dimensiune. Tânărul nu avea de unde să ştie numele personajelor folosite de Dickens în ultima lui carte, acţiunea cărţii, planurile epicului, pentru simplu fapt că manuscrisul lăsat neterminat de marele prozator englez nu fusese publicat, iar el nu-l citise. Habar nu avea că există un asemenea manuscris. Foarte mulţi editori şi tipografi îl caută pe tânărul autor utilizat ca medium de spiritul autorului lui David Copperfield.

Acesta semnează un mare număr de contracte obligându-se să scrie alte cărţi în contul banilor primiţi. Ceea ce s-a întâmplat mai departe ne uluieşte, tânărul tipograf nu a mai scris…nici un rând. Spiritul din cealaltă dimensiune care îşi terminase cartea folosindu-se de el nu îi mai transmite nimic, şi ca atare mediumul nici nu va mai scrie nimic.

Aproximativ la fel se întâmplă lucrurile în România în ultima lună a anului 1992 şi în primele trei luni ale anului 1993. De data aceasta cel care îşi scrie cartea nescrisă, pe care nu avusese timp să o termine, este vorba despre romanul „ Delirul, vol I”, este marele prozator Marin Preda.

Aşa după cum se ştie în ianuarie 1992 Ion Cristoiu, pe vremea aceea redactor şef al revistei Expres Magazin, împreună cu familia lui Marin Preda (după ce Ion Cristoiu i-a cumpărat familiei lui Preda drepturile de autor ale operei marelui prozator. Ulterior contractul dintre cele două părţi a fost reziliat. Cel puţin în forma aceasta a răzbătut informaţia în lumea literară) lansează în revista Expres Magazin concursul „ Cine scrie romanul „Delirul, vol II”, continuare la romanul „Delirul, vol I”, de Marin Preda, aşa cum l-ar fi scris acesta.” De fapt să scrii un roman, continuare la romanul unui mare scriitor, exact cum l-ar fi scris acesta, este imposibil. Cu toţii suntem conştienţi de lucrul acesta.

Şi totuşi în Occident au fost făcute mai multe experimente de genul acesta. S-a scris continuare la celebrul roman „ Pe aripile vântului”, cu un succes de carte extraordinar, de exemplu. Experimentul este foarte greu, foarte dificil. Cel care se apucă să scrie o continuare la un roman, mai ales la un mare roman, este conştient de lucrul acesta. În primul rând trebuie să ai talent, un talent extraordinar, cel puţin ca autorul primului roman. Trebuie să intri atât în „pielea” scriitorului care a scris înaintea ta, cât şi „înlăuntrul epicului”, apoi trebuie să intri în „atmosfera romanului”, în pielea personajelor, să fii familiarizat cu epoca istorică în care se petrece acţiunea, să mânuieşti limbajul scriitorului.

Deci este foarte greu să izbuteşti să scrii continuarea unui roman. Numai un foarte mare scriitor poate să realizeze lucrul acesta. Acum depinde, bineînţeles, şi de roman, şi de autor. Micii scriitori sunt uşor de „continuat”, sau de imitat, în cazul marilor scriitori lucrurile stau altfel.

Şi totuşi un mare scriitor, un scriitor de mare talent, cum am spus mai sus, poate să facă lucrul acesta, să continue o operă, un roman al unui mare scriitor. Dacă are talent, dacă este născut în acelaşi mediu cu scriitorul care a scris primul roman, dacă eşti familiarizat cu perioada istorică şi universul operei, dacă ai în sânge „lumea” pe care o descrii, limbajul şi mentalitatea personajelor… Da, în cazul acesta un mare scriitor poate continuă un mare roman al unui mare scriitor. Îl va scrie însă aproximativ aşa cum ar fi scris romanul primul scriitor.

Dar şi lucrul acesta pentru literatura unei ţări, pentru cultura unui popor este…extraordinar de important. Enorm de important. Asta în primul rând. În al doilea rând, ca scriitor este bine să faci un astfel de Experiment literar. Privit din punctul de vedere al Experimentului literar scrierea romanului „Delirul, vol II”, continuare la romanul „Delirul, vol I”, de Marin Preda este unul dintre cele mai mari Evenimenteexperiment din istoria unei culturi, în cazul nostru al culturii române.

Experimente biologice, psihologice economice s-au mai făcut în istorie, experimente literare, deci experimente estetice, mai ales un experiment de dimensiunea scrierii romanului „Delirul „ nu s-au făcut. Un asemenea experiment literar, de o asemenea dimensiune, nu s-a mai făcut la noi.

Pentru Psihologia creaţiei, pentru Ştiinţa esteticii, pentru Teoria literaturii un asemenea Experiment oferă date ştiinţifice extraordinare, detalii, tendinţe, elemente până mai ieri necunoscute, de mare importanţă. De aceea un asemenea experiment era bine că se realiza în Literatura

română, pentru că el avea să ofere, ca experiment ştiinţifico-artistic date extraordinare de importante Ştiinţei.

Acesta a fost unul dintre motivele care m-au îndemnat pe mine, scriitorul Ştefan Dumitrescu, să intru în acest joc profund, grav şi tragic, să mă înham la un asemenea efort de o anvergură imensă. M-am gândit că acest Experiment literar va oferi date foarte importante Psihologiei creaţiei literare, (subsemnatul fiind în viaţa de toate zilele Profesor de literatura şi limba română, dar şi profesor de Psihologie şi Pedagogie, deci de Ştiinţe sociale, şi un împătimit al cercetării ştiinţifice în domeniul ştiinţelor sociale. A se vedea cărţile publicate „ O nouă interpretare a poemului „Luceafărul”, de Mihai Eminescu. Psihanaliza şi Filosofia Poemului”, ca şi lucrarea „ Amintiri din copilărie. Psihanaliza, Psihologia, Sociologia şi Filosofia acestei cărţi”), un domeniu atât de nefrecventat, de nedezvoltat, de rămas în urmă, cât şi Ştiinţei teoriei literare. Domeniul Psihologiei creaţiei, în cazul nostru Psihologia creaţiei literare are mare nevoie de cercetători care să se aplece cu toată seriozitatea asupra materialului de studiu. Mă gândeam cu toată credinţa că după ce va fi terminat acest Experiment literar de mare amplitudine, „„Cine scrie în literatura română romanul „„Delirul, vol II”„ continuare la romanul „„Delirul, vol I”„ de Marin Preda, voi avea posibilitatea să realizez o cercetare complexă pe marginea acestui Experiment literar, studii profunde de psihologia creaţiei.

1. La lucrul acesta m-am gândit când eu, scriitorul Ştefan Dumitrescu, am luat decizia de a participa la acest Concurs literar, în viziunea mea un Experiment literar de o importanţă extraordinară pentru literatura, critica şi istoria literară românească.

2. Nu m-aş fi angajat să scriu romanul „Delirul, vol II”, dacă nu aş fi ştiut că sunt un scriitor care pot să scriu un roman de valoarea romanului lui Marin Preda, „Moromeţii”, sau a „Delirul-ui”. Că sunt în stare să scriu un roman care

să fie cât de cât de valoarea romanului lui Preda, şi care să semene leit cu romanul continuat. Ca scriitor am debutat la 17 ani, în 1992 aveam 42 de ani, (actualmente, când scriu acest material am

53 de ani) când mă gândeam să scriu „Delirul”, aveam deci 25 de ani de activitate literară în spatele meu, aveam trei cărţi publicate şi două piese de teatru de asemenea publicate, una dintre ele fiind piesa de teatru „Râsul”.

Ideea este, deci, că atunci când te apuci să scrii un roman ca „Delirul”, trebuie să te cunoşti ca scriitor, dacă posibilităţile tale de expresie, dacă talentul îţi permit să scrii un asemenea roman. Pentru că a scrie continuarea romanului „ Delirul”, de Marin Preda, nu înseamnă doar a imita stilul, limbajul lui Preda, un stil inconfundabil, dificil, greu de redat, ci a fi un Scriitor asemenea lui Preda care eşti capabil de construcţia unui roman care să se apropie ca valoare, construcţie de romanul lui Trebuie neapărat să ai multe afinităţi cu Preda, să simţi ca el, să gândeşti ca el, să ai acolo în sufletul tău ceva comun cu marele prozator. Şi nu în ultimul rând „Delirul”, lui Preda, era un roman special în literatura română.

Există apoi în fiecare scriitor dorinţa, visul de a se depăşi pe sine, de a se verifica pe sine, sunt eu oare un scriitor de valoarea lui Marin Preda?” Unde mă situez eu ca scriitor între scriitorii români contemporani, mai sus decât Preda, mai jos, cam în nivelul acela, care sunt posibilităţile mele de expresie?

Acestea erau gândurile mele în ianuarie 1992 când am hotărât să particip la Concursul „ Cine scrie romanul „ Delirul, vol II”, continuare la romanul „Delirul, vol I”, aşa cum l-ar fi scris Preda. Mă obseda, şi mă interesa foarte mult ideea de experiment literar, faptul că voi îmbogăţi literatura română, că literatura română se va îmbogăţi cu un experiment literar de mare amplitudine, în urma căruia Psihologia creaţiei literare şi Teoria literaturii, Critica şi istoria literară vor avea enorm de câştigat.

Concursul acesta „ Cine scrie romanul „ Delirul, vol II, …”avea două etape. In prima etapă trebuia să scrii un Proiect literar al romanului „ Delirul, vol II”, în care să redai pe scurt epicul romanului, personajele viitorului roman, părţile cărţii, etc. Am scris Proiectul viitorului roman, lam trimis cu o lună înainte de termen, apoi am aşteptat rezultatele acestei prime etape, care au fost date în vara anului 1992. Nu puteam să mă apuc să scriu romanul „Delirul, vol II” dacă nu câştigam prima etapă a Concursului. In iulie 1992 au fost anunţate în revista Expres Magazin rezultatele primei etape ale Concursului. Eram printre câştigători. Erau mai mulţi câştigători ai primei etape, opt sau nouă dacă nu mă înşel.

Cineva care făcea parte din juriu mi-a spus că el m-a susţinut ca Proiectul meu să ia Premiul I. Nu a luat premiul I, dar am fost printre câştigători, fapt pentru care am primit o sumă de bani, şi dreptul de a scrie romanul „ Delirul, vol II „.

Ei bine, din acest moment mă puteam apuca de scris. Cum bine se ştie scrierea unei cărţi este precedată de o perioadă de pregătire. În primul rând trebuia să mă documentez, adică să adun toată informaţia de care aveam nevoie. M-am apucat şi am citit „Delirul, vol I”, a câta oară, apoi „Moromeţii”, vol I şi vol II, pentru a mă familiariza şi mai mult cu atmosfera epocii, cu atmosfera romanului, cu limbajul, cu ticurile de scriitor ale lui Preda. A trebuit apoi să citesc zeci de cărţi de istorie, pentru a cunoaşte foarte bine perioada anilor 1940-1950, o perioadă istorică extrem de tulbure, de contorsionată, de absurdă în istoria poporului român. A trebuit să citesc tot ce se scrisese despre Antonescu, lucrările rămase de la acest mare şi nefericit Conducător. O asemenea carte ca „Delirul, vol II” cere o documentare extraordinară. Nici nu miam dat seama când a trecut timpul. Mereu amânam să mă apus de scris, voiam să mă documentez şi mai mult, simţeam că nu sunt încă pregătit să scriu cartea. Am ajuns astfel în ziua de 27

decembrie 1992, ziua mea, de sfântul Ştefan, când am devenit brusc disperat. Trecuse enorm de mult timp, nu scrisesem un rând, iar romanul „Delirul, vol II” trebuia predat până pe date de 30 aprilie 1993. Practic mai aveam la dispoziţie patru luni pentru a scrie un roman de 550 de pagini, câte avea „ Delirul, vol II”. Am simţit în momentul acela că dacă nu mă apuc de scris în ziua aceea, 27 decembrie 1992, nu o să mai pot să scriu romanul. Cred că nu întâmplător romanul acesta „ Delirul, vol II” a fost început într-o zi sfântă, şi cred cu tărie că Sfântul Ştefan, sfântul meu (Ştefan Dumitrescu) m-a ajutat. Erau zile de sărbători, când vin pe la tine prietenii, când nu ai, nu chef, dar nu ai o atmosferă propice de scris. Şi totuşi până pe 28 ianuarie reuşisem să scriu de mână, mărunt, 78 de pagini. În momentul acela însă am fost de-a dreptul îngrozit când dactilografa căreia i-am dus manuscrisul mi-a spus că nu înţelege absolut deloc scrisul meu, că ea nu poate să-mi bată la maşină romanul decât dacă i-l dictez eu, şi asta după ora şase seara. Adică după ce vine de la slujbă, mai face mâncare, treburi prin casă. Am făcut şi lucrul acesta câteva zile. Dacă băteam cinci sau şase pagini pe seară. Mi-am dat seama cât se poate de clar că nu voi termina romanul niciodată. Intrasem în februarie 1992 şi eu aveam bătute la maşină, la două rânduri, douăzeci de pagini. În momentul acela, când nu ştiam să bat la maşină (îmi intrase demult în cap fixul că un scriitor adevărat îşi scrie de mână opera, că numai astfel simte viaţa curgând prin degetele lui, aşa se face că detestam să-mi scriu povestirile, poeziile direct la maşină) mi-a venit ideea să cer maşina doctorului Frunteş, care murise şi pe care n-o folosea nimeni, şi să încerc eu să-mi bat singur romanul acasă. Cardiologul Ioan Frunteş fusese prietenul meu, un om fascinant, un „medic nebun”, Dumnezeu să-l binecuvânteze, în cel mai frumos înţeles al cuvântului, de la care am învăţat multe lucruri, şi care murise de leucemie, cu şase ani în urmă. Ii rămăsese acasă maşina de scris pe care nu o folosea nimeni. Aşa că am

mers la soţia doctorului şi i-am cerut maşina de scris. Dacă scriam de mână şi apoi îmi dicta cineva mergea la fel greu, aşa că m-am hotărât să bat romanul direct la maşină.

Precizez, nu ştiam să bat la maşină. În prima zi am reuşit cu greu, căutând literele pe tastatură, să bat două pagini, în ziua următoare ritmul a crescut simţitor. In două săptămâni băteam destul de bine direct la maşină. Aveam în faţa ochilor filmul acţiunii, imaginile pe care le descriam. Fiind profesor lucram la roman după ce veneam de la şcoală, apoi trebuia să bat până târziu după orele două, trei noaptea. Asta zi de zi, săptămână de săptămână, mă simţeam extenuat. Pe nesimţite s-a întâmplat altceva mai grav. Uitasem firul romanului, firul epic, nu mai vedeam acţiunea, cursul ei limpede în minte. Proiectul romanului fusese simplu de construit, acum era nevoie de detalii, de acţiuni, întâmplări, personaje vii, dialoguri. Lucram febril, extenuat, vedeam acţiunea romanului ca în ceaţă. Şi totuşi ştiam că voi termina romanul şi că romanul va fi o carte mare. De pe la sfârşitul lui februarie 1992 am început să-l visez pe Marin Preda. Cu fiecare săptămână îl visam mai des.

Şi atunci, ca prin farmec se întâmpla un lucru ciudat, vedeam acţiunea romanului foarte limpede în minte, eram mai odihnit. Era de ajuns ca să nu ştiu (şi atunci mă opream) cum să continui acţiunea, nu reuşeam să văd nimic în faţa ochilor, pentru că în noaptea aceea îl visam sigur pe Marin Preda, iar a doua zi acţiunea, ceea ce trebuia să descriu, îmi era foarte limpede în minte. Mai era altceva, începusem să-l simt pe Monşer în camera în care scriam, sufletul lui era parcă prezent în aer. Se repeta foarte des o imagine pe care o ţin şi astăzi minte, îmi apărea în vis, foarte viu, ca o efigie, chipul lui Preda proiectat pe faţa unui deal, privind înainte, cu fruntea uşor ridicată. De cele mai multe ori privea înspre dreapta mea, şi de foarte puţin ori a l-am văzut privind înspre stânga. Era deci de ajuns ca să-l visez ca a doua zi să reiau scrisul de la punctul în care mă

oprisem pentru că nu mai ştiam cum se derula acţiunea. A doua zi totul îmi era foarte clar în minte.

Ajunsesem la un fel de intimitate, de complicitate cu Marin Preda.

În noapte, târziu, când mă culcam, îmi spuneam zâmbind, „monşer, m-ai vino, domnule, în vis să mă ajuţi", că în noaptea aceea îl şi visam. Şi lucrul la roman mergea înainte cu spor. Îmi aduc aminte foarte precis că la un moment dat mi-a zis: „ Să-i spui Mareşalului că or să-l omoare!"

Ştim de la istorie că el a fost trădat şi a fost asasinat, executat, de aceea nu m-a mirat deloc acest mesaj. Astăzi însă mă întreb dacă nu cumva Preda s-a referit atunci (şi aceasta este o mare profeţie) la a doua asasinarea a sa, în istorie, la fel de odioasă, la asasinarea memoriei sale.

La scoaterea sa din Istorie. Trebuie să spun că în perioada aceasta când lucram în neştire la „Delirul, vol II" l-am visat de câteva ori şi pe doctorul Ioan Frunteş, proprietarul maşinii de bătut. Mesajele pe care mi le-a transmis Marin Preda au fost mai multe, nu mi-a transmis însă absolut deloc informaţii cu privire la roman. Nu a fost vorba de nici un dicteu direct. Nu mă îndoiesc însă absolut nici o clipă că romanul a fost inspirat de el din cealaltă dimensiune, dar această inspiraţie nu a fost de tipul a dicta cuvânt cu cuvânt, sau propoziţii, fraze întregi, ci de un cu totul alt tip, difuz, holistic. Pur şi simplu a doua zi aveam tot capitolul foarte clar în minte.

Un alt lucru foarte important, care mi-a atras atenţia, mie, Autorul „Delirului, vol II", adică cel care face această mărturisire, a fost acesta.

M-am întrebat, de ce m-a ales pe mine Marin Preda să scriu „Delirul, vol II". Iată de ce cred, şi că de fapt această alegere s-a făcut cu mult timp înainte. Şi această alegere s-a făcut pentru că s-au întâmplat două lucruri extrem de importante, revelatorii. În numărul 12 al revistei „Amfiteatrul", deci în numărul din decembrie pe 1971, Ana

Blandiana scria despre tânărul scriitor Ştefan Dumitrescu, de atunci, aveam numai

21 de ani, următoarele:

• O ţară în văile cosmice ale căreia înfloresc păsări, al cărui cer este susţinut de corul fecioarelor, ale cărei steaguri sunt sufletele strămoşilor plecaţi la luptă, o ţară halucinantă, un pământ cântător şi orbit de lumină proslăveşte în versurile sale recente Ştefan Dumitrescu, poet straniu, cu sufletul lansat riscant, punte peste prăpastia lirică, căreia nu i se cunoaşte ţărmul de dincolo. Spun că această lansare este curajoasă şi riscantă pentru că ea se produce în afara drumurilor bătătorite ale poeziei, pentru că Ştefan Dumitrescu nu versifică frumos şi cu talent în cadrele unui lirism ştiut sau bănuit numai, ci îşi creează propriile sale cadre, propriile sale sisteme de referinţă. Fiecare din poeziile sale este o deschidere către o lume creată de el, o lume în care păsările umblă înarmate şi se cântă din ruine ca din fluiere. Talent în afara oricărei îndoieli, spirit neliniştit şi în continuă ardere, autor de eseuri reinterpretând miturile şi de poeme reclădind universul, Ştefan Dumitrescu este un poet mai dur, mai abrupt, mai supus suferinţei şi neliniştii, decât limpedele Dan Verona, dar la fel de cert, la fel de Adevărat.

Ana Blandiana, revista Amfiteatrul, nr I2, 1971.

Să recunoaştem că în această prezentare a tânărului poet, de atunci, Ştefan Dumitrescu…Ana Blandiana are… o revelaţie. Ea face de fapt o

…Profeţie. Anunţă foarte de timpuriu ceva ce se va întâmpla peste…ani de zile. Ana Blandiana are intuiţia, face profeţia că Ştefan Dumitrescu va fi un mare scriitor atunci când spune „ Ştefan Dumitrescu, poet straniu, cu sufletul lansat riscant, punte peste prăpastia lirică, căreia nu i se cunoaşte ţărmul de dincolo. (cine îşi imagina că eu aveam să scriu peste 20 de ani romanul „Delirul, vol II”?). Spun că această lansare este curajoasă şi riscantă pentru că ea se produce în afara drumurilor bătătorite ale poeziei, pentru

că Ştefan Dumitrescu nu versifică frumos şi cu talent în cadrele unui lirism ştiut sau bănuit numai, ci îşi creează propriile sale cadre, propriile sale sisteme de referinţă… Talent în afara oricărei îndoieli, spirit neliniştit şi în continuă ardere, autor de eseuri reinterpretând miturile şi de poeme reclădind universul…”

Ana Blandiana intuise deci în Ştefan Dumitrescu un scriitor care va aduce…re înnoiri în literatura română, crearea de noi cadre de referinţă, aducerea unui nou limbaj, care va re-înnoi deci literatura română….

3. Peste numai doi ani, în 1973, poetul Adrian Păunescu, pe vremea aceea Redactor şef al revistei Flacăra, a înfiinţat cenaclul Flacăra. La prima Şedinţă a cenaclului, din 17 septembrie 1973, l-a invitat să citească, să deschidă deci Cenaclul Flacăra pe…Ştefan Dumitrescu. Atunci, la prima Şedinţă a Cenaclului Flacăra Ştefan Dumitrescu a citit un volum întreg de poezie, intitulat „ Nicolae Labiş – Portret cosmogonic.” Cu acest prilej poetul Adrian Păunescu a afirmat despre poetul Ştefan Dumitrescu: „Ştefan Dumitrescu este o şansă a literaturii române. Ştefan Dumitrescu este o mare şansă a literaturii române.” (revista Flacăra din septembrie 1973) Acestea sunt deci lucruri care s-au întâmplat. Deci şi Adrian Păunescu are…revelaţia, că Ştefan Dumitrescu…va fi un mare poet. Va fi şansa literaturii române.

Acum, între aceste două evenimente se petrece un lucru ciudat şi revelator: este vorba de întâlnirea mea cu scriitorul Marin Preda, care a avut loc în Biroul acestuia de la Cartea Românească, din mai sau începutul lui iunie

1972. Iată cum a decurs această întâlnire. Aveam încă din aprilie 1970 la Mircea Ciobanu, redactor la Editura Cartea Românească, unde Director era Marin Preda, depus un volum de poezie. Mircea Ciobanu a citit volumul, i-a plăcut, şi mi-a spus că volumul va fi inclus în planul editorial pe 1971. Nu a fost aşa. Mi-a spus că va apare în 1972. Nu a fost introdus nici în planul pe

1972. Mircea Ciobanul avea acest prost obicei să te ducă, vai, cu vorba.

Supărat pe Mircea Ciobanu, mai ales că cineva îmi spusese că acesta mă duce cu vorba, şi că cel mai bun lucru este să cer o audienţă la Preda, am mers la Marin Preda. Biroul lui era la parter. Scriitorii mai vechi îşi aduc aminte Biroul lui Preda, de la Cartea Românească, pe dreapta, cum intrai, la parter.

Am aşteptat mai mult de un sfert de oră, a ieşit cel care era înăuntru, apoi am intrat eu. Secretara lui Preda., mi-o aduc bine aminte, era plină de linişte ca o pădure. Marin Preda se uita pe ceva. Am zis, „bună ziua, domnule Preda", iar el a mormăit ceva. Mi-am dat seama că nu era în toane bune. Tăcea. Am început eu să-i spun de ce am venit. Că am avut volumul de poezie în plan, că Mircea Ciobanu mi-a spus că este în plan, că volumul a fost scos…Marin Preda tăcea, ţinându-şi faţa în jos…Nu zicea nimic. Mi-am spus în gând că nam prins un moment bun…"Cine sunteţi?" l-am auzit după mult timp. Ştefan Dumitrescu, iar volumul se chema „ Maria, Maria, Maria". Aceiaşi tăcere… „Da, am reţinut paginile de poezie ale dumneavoastră din revista „Amfiteatru". (deci Preda îmi reţinuse numele, acelaşi lucru mi s-a întâmplat cu Eugen Barbu, şi el îmi reţinuse numele din revistele în care publicasem).

După aceasta mi-a mai venit inima la loc. „Să vă spun ceva, l-am auzit pe Preda (n-a folosit deloc cuvântul monşer, şi era foarte trist) …apoi aceiaşi tăcere…dacă destinul dumneavoastră este să fiţi mare scriitor o să fiţi un mare scriitor…" Şi-a ridicat uşor privirea şi s-a uitat la mine neutru…"o să fiţi mare scriitor". Apoi după un timp…"Chestia cu volumul n-are nici o importanţă.

Dacă este să apară va apărea, dacă nu…nu". Aceiaşi linişte…Din momentul acesta n-a mai scos nici un cuvânt.

Auzeam tăcerea în jurul meu. Parcă la un moment dat a schiţat gestul să ridice iar capul, şi un zâmbet trist, nostalgic i-a apărut în colţul stâng al gurii.

A rămas aşa, cu faţa privind în jos…Nimic, nici cea mai mică bucurie, tresărire pe chipul lui, absent total. Văzând că nu zice nimic am salutat, înclinându-mă (ţin foarte bine minte lucrul acesta), şi am ieşit. Am urcat la etajul întâi dezamăgit. Nu obţinusem nimic de la Preda. Nu-mi promisese cămi bagă volum în plan, nu-mi dăduse nici cea mai mică promisiune. Nici măcar nu-mi arătase cât de cât bunăvoinţă. Eram trist. Mircea Ciobanu, un mare ticălos, Dumnezeu să-l ierte, m-a dus cu vorba că-mi bagă volumul în plan, că va apărea la anul, la anul… A murit Marin Preda în 1980, şi volumul meu n-a mai apărut, a murit apoi şi Mircea Ciobanu, şi volumul tot nu a mai apărut. O dată nu a zis Mircea Ciobanu că nu mă publică, „ai răbdare, alţii au avut răbdare şi zece ani, şi cinsprezece ani…

Nu că am fost supărat pe Marin Preda, dar mulţi ani nu am putut să uit că deşi mă cunoştea ca poet nu m-a ajutat să-mi public volumul, că se purtase cu mine rece, nu-mi arătase pic de căldură…

Asta era în mai-iunie 1972… Au trecut 20 de ani şi Ion Cristoiu şi familia lui Preda lansează în 1992 concursul „ Cine scrie romanul „Delirul, vol II”, iar cel care scrie „Delirul, vol II”, este tocmai scriitorul căruia Preda îi spusese că dacă destinul meu este să fiu un mare scriitor o să fiu, n-are nici o importanţă dacă-mi apare sau nu cartea. Ba mai mult destinul vrusese ca eu să-i continui lui munca de scriitor.

Pentru că, iată, ce s-a întâmplat. Am trimis cele două exemplare ale romanului „ Delirul, vol II”, bătute la două rânduri, cu două săptămâni înaintea datei de 30 aprilie 1993, ultimul termen la care trebuiau trimise.

Acum trebuia să aştept…rezultatul concursului. Văzând că se întârzie anunţarea Rezultatului, prin octombrie 1993, am sunat la redacţia revistei „

Expres Magazin”. A răspuns o voce de bărbat baritonală. I-am spus cine sunt, sunt scriitorul Ştefan Dumitrescu, am participat la concursul „Cine scrie romanul „ Delirul, vol II,”

continuare la… „Domnule Dumitrescu, felicitări, domnule! Dai de băut. Dumneata eşti fericitul câştigător. Mai ai puţină răbdare, rezultatul o să fie anunţat în presă.” Am aşteptat până în primăvara anului următor când am sunat din nou la redacţia revistei Expres Magazin.

De la capătul firului o voce de bărbat mi-a spus: „ domnule Dumitrescu, dumneavoastră aţi câştigat concursul, într-adevăr, însă romanul nu poate fi publicat, din păcate. S-au făcut presiuni să nu fie publicat, Deci asta era în primăvara anului 1994. De atunci au trecut aproape zece ani, au existat edituri care au dorit să publice romanul, dar nu au avut bani. Se pare, în sfârşit, că există o editură care îl va publica şi romanul va apărea în curând.

Ce trebuie spus în final: 1. Eu cred că romanul este indubitabil „inspirat” din cealaltă dimensiune,

2. Şi lucrul acesta s-a întâmplat pentru că romanul „Delirul, vol I” era un roman neterminat (ca şi ultima carte a lui Charles Dickens, şi cărţile, operele neterminate, ca şi cum ar avea viaţa lor proprie cer să fie terminate, se vor „organisme întregi”, se vor terminate, pentru a dăinui în timp).

3. Dar lucrul acesta s-a întâmplat pentru că spiritul lui Marin Preda, care cât timp fusese pe pământ vrusese, trăise cu ideea că va termina romanul „Delirul, în două volume, aşa cum se ştie că l-a planificat autorul Moromeţilor, neterminând deci romanul spiritul lui Marin Preda a ţinut să-şi termine opera şi a reuşit lucrul acesta, pentru aceasta găsind un scriitor în viaţă pe care l-a inspirat.

Că romanul „Delirul, vol II”, scris de noi, în viaţa aceasta pământească, este inspirat de spiritul lui Marin Preda din cealaltă dimensiune este indubitabil.

Aduc aceste argumente de neclintit:

1. Comunicarea cu spiritul lui Preda şi a spiritului lui spiritului lui Preda cu noi prin visele care se realizau foarte

des. Această comunicare a fost făcută în timp ce lucram la o operă comună.

Faptul că aceste vise aveau o forţă, o „putere”, o finalitate deosebite, aceea că „îmi clarificau” în plan mental viziunea asupra acţiunii care urma să fie descrisă, prin aceste clarificări spiritul lui Preda conducând de fapt acţiunea romanului, structurarea romanului, care în general s-a ţinut aproximativ de Proiectul romanului (pe acesta de asemenea îl credem inspirat În primul rând pentru că a ieşit câştigător la prima etapă.), ca şi faptul că îmi dădeau „energia”, puterea de a scrie. Acest argument mi se pare zdrobitor, definitiv.

3. Acest roman trebuia scris, hotărârea era luată demult, acolo în cea de-a doua dimensiune. În primul rând au fost inspiraţi cei care au lansat acest Concurs, Ion Cristoiu şi familia lui Preda. Pentru că fără lansarea acestui Concurs romanul „Delirul, vol II”, continuare la „Delirul, vol I” nu s-ar fi scris. Nu ar exista astăzi în literatura română, în istoria literaturii române. Or romanul acesta, „ Delirul, vol II”, există realmente în literatura română de la sfârşitul lunii martie 1993.

4. Un alt argument fundamental, definitiv este acesta: romanul „Delirul, vol II”, un roman de 650 de pagini, (exemplarele trebuiau bătute la 2 rânduri), şi un roman greu, un roman pe care atunci când îl scrii trebuie să ţii seama de foarte multe date (nu poate să fie o simplă revărsare a epicului,), din care nu poţi să ieşi, a fost scris în nici trei luni, în trei luni să zicem. Este probabil un caz unic în literatură. Acum, şi cred puternic în ceea ce spun, un roman de mărimea aceasta nu poate fi scris, oricât de dotat ar fi fost scriitorul respectiv, decât „dacă era ajutat din cealaltă dimensiune”. Eu, cel care a scris acest roman spun asta, şi nu altcineva. În primul rând pentru că eu am simţit lucrul acesta, l-am trăit, am ştiut că sunt ajutat, am primit acest ajutor. În mod logic fără acest ajutor de sus un asemenea roman nu putea fi nici scris, nici terminat. Nici în

zece ani, dar în trei luni. Mai ales că în perioada aceea aveam şcoală, mergeam la şcoală ca orice profesor, predam, veneam acasă obosit. Eu am fost deci Inspirat, dar şi ajutat „energetic”. Să nu ştii să baţi la maşină, să înveţi să scrii direct la maşină, să baţi un roman de dificultatea acestuia direct la maşină, acestea sunt lucruri cu adevărat imposibile pentru un om. Un asemenea roman putea fi scris numai cu ajutor „de sus”.

5. Un alt argument tot indubitabil este acesta: romanul „ Delirul, vol II”, a fost terminat, fiind scris direct la maşina de scris (minus primele 87 de pagini), la sfârşitul lunii martie 1993. Numai prima corectură mi-a luat aproape o săptămână. (romanului i-am dat şi o a doua corectură, nu mai vorbesc că au trebuit să fie corectate ambele exemplare, regula concursului cerând ca să fie trimise două exemplare, bătute la două rânduri). Ei bine în timp ce corectam romanul (exemplarele pot fi puse la dispoziţie cercetătorilor, sau cititorilor care nu cred) am rămas uimit. Deşi multe pagini erau scrise într-o stare de abulie, de ceaţă, când nu ştii ce scrii (eu de exemplu nu-mi aduceam aminte pasaje întregi), pentru că zeci sau sute de pagini au fost scrise într-o stare accentuată de oboseală, după miezul nopţii, ei bine, în timp ce corectam romanul am rămas uimit să constat că scrisesem pagini întregi, zeci de pagini, fără nici o greşeală. Or lucrul acesta a fost posibil pentru că „romanul s-a scris inspirat, şi cu ajutor de sus”.

Şi nu în ultimul rând un argument de luat în seamă este întâlnirea dintre cei doi autori ai romanului „ Delirul”, adică dintre mine şi Marin Preda, în Biroul acestuia de la Cartea Românească, din mai-iunie 1972, întâlnire care are loc cu trei ani înaintea publicării romanului „Delirul, vol I” şi cu douăzeci de ani înaintea scrierii celui de-al doilea volum al „Delirului”. Problema aceasta este foarte interesantă şi deschide o perspectivă foarte îndepărtată. Şi iată de ce: dacă îi citim pe Nostradamus şi pe Edgar Cayce concluzia este limpede, marile evenimente istorice există într-un Plan

divin, şi că ele se produc după acest Plan. Datorită acestui fapt, deci că ele există în acest Plan, este posibilă cunoaşterea lor de către profeţi şi anunţarea lor cu mult timp înainte. Nu cumva moartea lui Preda, scrierea romanului Delirul, vol I şi vol II, aşa cum au fost scrise aceste două volume erau evenimente care aveau să se întâmple în viitor pentru că ele făceau cu mult timp înainte parte dintr-un Plan? Astfel cum putem să interpretăm cuvintele lui Marin Preda: „Să vă spun ceva, l-am auzit pe Preda (n-a folosit deloc cuvântul monşer, şi era foarte trist) …apoi aceiaşi tăcere…dacă destinul dumneavoastră este să fiţi mare scriitor o să fiţi un mare scriitor…o să fiţi mare scriitor. Apoi după un timp…Chestia cu volumul n-ar nici o importanţă. Dacă este să apară…" Nu cumva prin gura lui Marin Preda vorbise altcineva?

Aşadar din martie 1993 în literatura română există romanul „ Delirul, vol II, care face un Întreg perfect cu romanul „Delirul, vol I, scris de Marin Preda. Cazul acestui roman în istoria literaturii române şi în istoria literaturii universale (pentru că aşa cum se va vedea romanul este un mare roman european, un roman care aparţine literaturii universale) este foarte ciudat.

Delirul, volumul I şi volumul II este unul din marile romane ale literaturii române, şi probabil al literaturii universale, scris de doi scriitori, în care cel de-al doilea beneficiază de inspiraţia din cea de-a doua dimensiune, a primului scriitor. Delirul vol I şi vol II formează un Întreg perfect, sunt UN ROMAN. Acest roman trebuia scris pentru că scrierea lui era în Plan.

Aceasta este povestea romanului „Delirul, vol II".

Este limpede că numărul de argumente enumerate mai sus ne spune că ne aflăm indiscutabil în faţa… unei opere literare inspirate din cealaltă dimensiune. Implicaţiile acestui eveniment sunt enorme…pe mai multe planuri. Cum este posibil ca, în sfârşit, romanul „Delirul, vol II" să apară în primele luni ale anului 2004 cititorii se vor convinge cu

siguranţă atât de valoarea romanului cât şi de faptul că volumul II al „Delirul-ui” face corp comun, un Întreg organic, cu primul volum. Când va fi lecturat volumul doi se va vedea că juri că acesta este scris de Marin Preda.

Autorul romanului „ Delirul, vol II” este un om credincios. Am spus mai sus că momentul întâlnirii noastre din mai-iunie 1972 cu autorul Moromeţilor, din Biroul său, când Marin Preda mi-a spus că dacă destinul meu este să fiu mare scriitor, atunci voi fi un mare scriitor…acest moment poate fi privit ca un moment cheie, un moment revelaţie. Altfel spus, lucrurile sunt hotărâte demult, cu mult timp înaintea noastră, şi nu de noi, ci independent de voinţa noastră, noi neputând să facem nimic, nici să le împiedicăm, nici să le producem sau să le conducem. Ele se produc sigur, atunci când vine timpul. În cazul acesta şi moartea lui Preda, şi scrierea romanului Delirul, vol I şi II erau „lucruri” înscrise în Plan, care trebuiau să se producă la momentul potrivit. În acel moment Cineva vorbise prin gura lui Preda, şi îi spusese şi lui şi mie…că destinul meu este să scriu romanul „

Delirul, vol II”. Dacă Destinul meu este să scriu „Delirul, vol II”, atunci îl voi scrie. Era prea devreme însă ca să putem să descifrăm ceea ce mi – a spus atunci Marin Preda.

Iar dacă privim lucrurile acestea din perspectiva relaţiei noastre cu Dumnezeu, cum spunea prietenul nostru, poetul Ioan Alexandru, Dumnezeu să-l odihnească, cum faptul de a scrie romanul „ Delirul, vol II”, de 650 de pagini, în trei luni, este peste puterile unui om, să recunoaştem lucrul acesta, în acest caz scrierea romanului „ Delirul, vol II” este „o minune dumnezeiască”. Este un Dar de la Dumnezeu. Iată cum ar putea fi privită naşterea şi apariţia în istoria literaturii române a acestui roman, nu numai a romanului „ Delirul, vol II, ci a celor două volume în ansamblul loR. Şi dacă romanul „ Delirul, vol I şi Vol II” este un Dar de la Dumnezeu (care era în Plan să se producă încă din 1972), care este „înţelesul”, mesajul către poporul român, sau

mesajul, înţelesul în general al acestui Dar, al acestei „ minuni dumnezeieşti”? Vedeţi, sunt lucruri mari asupra cărora trebuie să ne aplecăm cu mintea, să le dezghiocăm de semnificaţia lor superficială cu atenţie, pentru a ajunge la înţelesurile adânci. Să nu-şi închipuie cineva că scrierea unui roman ca „Delirul” este un lucru acolo pe care poate să-l facă oricine.

Iar dacă romanul „Delirul, vol II”, această „minune”, imposibil de realizat de un om, a fost inspirată de sus de spiritul lui Marin Preda, sau poate de Altcineva situat mai sus, în cazul acesta înseamnă că romanul „Delirul, vol II” este chiar volumul doi care trebuia scris de Marin Preda, CARE TREBUIA TERMINAT. Şi el trebuia terminat pentru că el era scris în Plan superior.

Toate acestea sunt desigur lucruri tulburătoare…care depăşesc puterea noastră de înţelegere. Noi îi mulţumim lui Dumnezeu pentru că ne-a dat puterea şi ne-a inspirat ca să facem să existe în literatura română romanul „

Delirul, vol II”. Să dea Dumnezeu ca romanul, „ Delirul, vol II”, să fie cât mai curând în librării, cât mai curând în mâinile şi în inimile cititorilor.

OAMENI DE CULTURĂ DESPRE ŞTEFAN DUMITRESCU

„Am citit piesa d-vs de teatru „Râsul” şi am găsit-o originală, interesantă şi amuzantă! Sunt alături de dumneavoastră. Vă voi ajuta să spargeţi crusta indiferenţei. Intenţionez s-o dau la Theatre de poche, înfiinţat de Eugen Ionesco, unde şi-a jucat piesele lui de teatru şi în virtutea cărora a ajuns membru al Academiei Franceze. De-asemenea, mă gândesc s-o dau unui actor, foarte cunoscut în Franţa, care stăpâneşte în mod desăvârşit arta de a râde.”

Celestin Duca. 16 iulie 2000. Paris.

„Înţeleg de ce acum treizeci de ani Teatrul Mic a pus piesa (piesa de teatru „Râsul” N. N) la sertar. Desigur i-a speriat – pe atunci, stilul modern al piesei – şi îşi făceau gânduri despre posibilele aluzii şi comparaţii cu prezentul.”

Liviu Ciulei. 20 iulie 2000.

„Poet, prozator, dramaturg, eseist, critic literar, filosof, analist politic, omul acesta atât de cuminte, cu o expresie de copil care se miră veşnic, este una dintre cele mai ardente şi mai neliniştite conştiinţe ale veacului lui. Când românii îl vor cunoaşte cu adevărat, în toată adâncimea şi profunzimea operei lui pe Ştefan Dumitrescu, se vor mira că un scriitor de talia lui Thomas Mann, a lui Albert Camus s-a aflat, fără să-l cunoască, printre ei. La sfârşitul acestui veac, Ştefan Dumitrescu este vârful de lance al literaturii române implântat adânc în universalitate. Laş compara cu Mircea Eliade, dacă nu aş şti, cunoscându-i o mare parte din operă, că Ştefan Dumitrescu nu seamănă decât cu el însuşi.”

Francesca Pini, critic literar, coperta a IV-a a cărţii „Matca ancestrală”.

„Dacă citind versurile lui Ştefan Dumitrescu rămânem undeva între real şi ideal, lecturând romanul său „Delirul”, continuarea capodoperei lui M.

Preda, suntem stupefiaţi de talentul şi originalitatea sa. Romanul va fi în curând tipărit şi îl recomandăm tuturor iubitorilor de literatură adevărată.

Dumi Nedelcu, revista „Realitatea”, Galaţi, iunie 2000 „ Ştefan Dumitrescu. În tot ce faceţi şi gândiţi aveţi mai degrabă aura unui întemeietor. Cred că ar trebui să faceţi şcoală în jurul dumneavoastră, lucrând direct asupra destinelor vii prin elevii care ar putea să vă continue lucrarea, întemeind cetăţi de spirit la fel de durabile ca şi cele create la umbra măslinilor antici. Trăim vremuri prea mărunte pecuniar ca să găsiţi o revistă deschisă imediat spre ceea ce gândiţi.

Singura soluţie ar fi să vă adresaţi unei edituri ca Humanitas, care ar putea să fie interesată de anvergura viziunilor dumneavoastră”

Ion Zubaşcu, scriitor, revista „Expres-Magazin”, nr 4, I993. Text apărut pe coperta a IV-a a cărţii „Eminescu-un

Iisus al poporului român” şi pe coperta a IV-a a cărţii „Dicţionarul complet al dramaturgiei lui I. L. Caragiale”, 1998, de Ştefan Dumitrescu ŞTEFAN DUMITRESCU este dintre acei scriitori care vin într-o literatură cu o forţă teribilă. Cărţile pe care le-a scris acesta, fie că sunt romane, cărţi de povestiri, eseuri, piese de teatru sau volume de poezii sunt cele mai multe cutremurătoare, impresionante, dezvăluind dramatismul, durerea, adâncimea abisală a psihologiei umane, absurdul şi paradoxul condiţiei şi al naturii umane. Dar toate aceste lucrări au în adâncul lor un fior de o gingăşie, de o delicateţe, de o frumuseţe strălucitoare aş spune. Această dimensiune a creaţiei lui se vede mai ales în literatura pentru copii, foarte bogată, pe care ne-a dat-o acest autor.

Fie că este vorba despre basmele, povestirile şi volumele de poezii pentru copii!

Francesca Pini, critic literar, 1995

SFÂRŞIT